

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK,

OF

BEKNOPTÉ LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN .

MANNEN, DIE, VAN HET BEGIN DER WERELD TOT OP ONZEN
TIJD, ZICH DOOR VERNUFT, . BEGAAFDHEDEN, DEUGDEN,
DWALINGEN OF MISDADEN HEBBEN BEROEMD OF BERUCHT
GEMAAKT; VOORAFGEGAAN DOOR EENE TIJDREKENKUNDIGE
VERHANDELING, OM DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN,
IN HET WOORDENBOEK VERSPREID, TOT EEN
GESCHIEDKUNDIG GEHEEL TE MAKEN,

door den Abt

F. X. DE FELLER.

NAAR HET FRANSCH.

Nieuw een groot aantal nieuwe artikels verzijkt, en men
dezelke vermeerderd, die eens meer onmiddellijke be-
trekking tow de Nederlanden hebben.

Convenientia cuique.

HORAT. Art. poet.

NEGENTIENDE DEEL.

—•••••—
TE 'SHERTOGENBOSCH,
BIJ J. J. ARKESTEYN EN ZOON.

1840.

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK.

P E A.

* **P**EARCE (ZACHARIAS), een geleerde Anglikaansche bisschop, te *Londen* in 1690 geboren was de zoon van eenen brander en volbragt zijne studiën aan het kollegie van *Westminster*, daarna ging hij in dat van de *Drieënhed* te *Cambridge*. Na in dit laatste gesticht opgenomen te zijn, werd hij in 1724 tot leeraar bevorderd, en in 1739 tot deken van *Winchester* benoemd; hij verscheen in deze hoedanigheid, in de vergadering van 1749, voor het graafschap *Kent*; nadat hij vier jaren later, tot den bisschoppelijken stoel van *Bangor*, verheven was, welke hij enkel door den aandrang van beden en verzoeken aannam; verliet hij denzelve, in 1756, voor dien van *Rochester*, met welken hij het dekenschap van *Westminster* vereenigde. Men vindt verscheidene artikels van hem in den *Guardian* en in den *Spectator*, Engelsche dag-

bladen, hij was nog te *Cambridge*, toen hij aan deze bladen werkte; daarna heeft hij in het licht gegeven: 1.º Eene uitgave van *LONGINUS*, 1724. — 2.º *Proeve over den oorsprong en de opkomst der tempels*. — 3.º Eene uitgave van *CICERO*, de officis. — 4.º *Overtigt van den tekst van MILTON*. — 5.º *Verslag van het kollegie der Drieënhed te Cambridge*. — 6.º *Verdediging der wonderen van JESUS CHRISTUS*, in het Engelsch tegen *WOLSTON*, die dezelve aangerand had, 1727 en 1728, en *Londen*, 1732, in 8.vo — 7.º Eenige *Brieven* tegen *MIDDLETON*, bij gelegenheid van zijnen *Brief* aan *WATERLAND*, — 8.º *Verklaring met aantekeningen*, van de vier *Evangelisten* en de *Handelingen* der Apostelen, *Londen*, 1777, 2 dl.ⁿ in 4.to, met eene nieuwe *Vertaling* van

den eersten brief van den H. PAULUS aan de *Korinthers*. Dit werk verscheen eerst na zijnen dood in het licht, met vier deelen van zijne *leerreden*. PEARGE bepaalde even als HOADLEY, het heilige Avondmaal tot eene eenvoudige plegtigheid. Hij overleed den 29 Junij 1774. Men rigtte te zijner eer een zeer schoon gedenkteeken in de abdij van *Westminster* op.

PEARSON (JOANNES), te *Snoring*, in het graafschap *Norfolk*, in 1612, geboren, werd te *Eaton* en te *Cambridge* opgevoed, en, volgens de Anglikaansche kerkgebruiken, in 1639 gewijd. Hij bekleedde vervolgens verscheidene geestelijke ambten, tot aan den noodlottigen dood van KAREL I, van wien hij een ijverige voorstander was. Hij bleef onder CROMWEL buiten bediening; maar toen KAREL II weder op den troon kwam, benoemde hij hem tot zijnen kapellaan, tot overste van het kollegie der *Drieënhed*, en eindelijk, in 1672, tot bisschop van *Chester*, alwaar hij in 1686 overleed. Deze prelaat was een voorbeeld van de kracht en de zwakheid des menschelijken geestes. Na zijnen geest in de rijpheid des ouderdoms te hebben doen uitblinken,

verloor hij op het einde zijner dagen, zijn geheugen geheel en al en verviel in kindschheid. Zijne zeden en zijne inborst waren ongedwongen; men vond hem zelfs veel te toegevend in zijn bisdom, en men kan niet ontkennen, dat hij gestrenger in zijne geschriften dan in zijn gedrag was. Hij had in 1657, en gezamenlijk met GUNNING, later bisschop van *Ely*, een onderhoud met twee Catholijke priesters over de scheuring van *Engeland*. De protestanten beweren dat er overeengekomen was, dat de akten van deze zamenkomst niet zonder de toestemming der beide partijen zouden gedrukt worden, en dat er echter een ontrouw afschrift te *Parijs*, in 1658, onder den titel van *Ontmaskerde scheuring* in het licht verscheen, te *Oxford*, onder de regering van JACOBUS II herdrukt. Men heeft van PEARSON een aantal werken. De voornaamste zijn: 1.° *Vindicæ Epistolæ Sancti IGNATIÏ*, 1672, in 4.to, een werk, in hetwelk hij de echtheid der brieven van den H. IGNATIÏUS martelaar, tegen eenige Calvinisten, aantoot. — 2.° *Jaarboeken van het leven en de werken van den H. CYPRIANUS*, die voorkomen in de uitgave van dezen kerkvader, door JOANNES

FELL, bisschop van *Oxford*, in het licht gegeven. — 3.º Eene uitmuntende *Verklaring* in het Engelsch, over het Symbolum der Apostelen. Dezelve is in het Latijn vertaald, *Frankfort*, 1691, in 4.to — 4.º *Jaarboeken van het leven van den H. PAULUS en lessen over de handelingen der Apostelen*, met tijdrekenkundige *Verhandelingen*, over de order en de opvolging der eerste bisschoppen van *Rome*, in het Latijn enz. Deze beide werken worden gevonden in zijne *Opera Posthuma*, 1688, in 4.to — 5.º *Prolegomena in Hieroclem*, in 8.vo, met de werken van dezen wijsgeer. In al zijne geschriften ontwaart men den diepzinnigen geleerde, den oordeelkundige criticus, en hetgeen nog zeldzamer is in een Anglikaansch schrijver, is dat men er veel gematigdheid ten opzichte der Catholijke Kerk in vindt. Men heeft hem ook gezamenlijk met zijn broeder RICHARD, in 1670, in den schoot der Catholijke Kerk overleden, eene uitgave te danken der *Groote Critici*, *Londen*, 1660, 10 dl.ⁿ in fol., te *Amsterdam* in 1684 herdrukt, 8 dl.ⁿ in fol. Men moet er de *Thesaurus theologico-philologicus*, bijvoegen *Amsterdam*,

1701 en 1702, 2 deelen in fol. De *Critica Sacra*, van LODEWIJK DE DEO, een deel in fol.; de *Synopsis criticorum*, *Londen*, 1669, of *Utrecht*, 1684, 5 deelen in fol.

* PECCHIOLI (ANTONIO ALAMANNO); een Florentijnsch geestelijke, te *Sesto*, een dorp van den staat van *Florence*, geboren, was in den beginne meester in de school der jonge geestelijken van de kerk van den heiligen LAURENTIUS dier stad, waarvan hij, in het vervolg prebendaris werd. In beide deze betrekkingen maakte hij zich door zijne naauwgezetheid in de waarneming der pligten van dezelve geacht. Hij overleed te *Florence* den 30 Junij 1748. Men heeft van hem *Tractatus peregrinarum recentiumque quæstionum, occasione accepta a singulari libro de eruditione apostolorum, et a commentario de recta Christianorum, in eo quod ad mysterium divinæ Trinitatis attinet, sententia evulgatis per* Exc. JOS. LAMI *Venetie*, 1748, in 8.vo Dit boek randde den beroemden abt LAMI aan; Hij antwoordde er op door een werk getiteld: *Esame dialcune asserzioni del signor ANTONIO ALAMANNO PECCHIO-*

Et, nel suo libro intitolo: Tractatus peregrinarum recentiumque questionum, etc. Florence 1749. Indien de ouderdom en de dagtekening des werks van PECHCHIOLI met naauwkeurigheid uitgedrukt zijn, dan was deze geestelijke 80 jaren toen hij zijn werk uitgaf, en hij bestond niet meer toen het antwoord van den abt LAMI in het licht verscheen.

PECHANTRÉ (NICOLAS DE), een tooneeldichter, in 1638 te *Toulouse* geboren, was de zoon van eenen heelmeester dier stad. Hij vervaardigde eenige Latijnsche dichtstukken, die zeer geacht werden, en legde zich voornamelijk op de Fransche dichtkunde toe. Tot driemalen door het genootschap der bloemspelen bekroond, achtte hij zich de tooneel-lauwers waardig. Hij begaf zich dus naar *Parijs*, en begon met het treurspel *Geta*, hetwelk in 1687 met groote toejuichingen ten tooneele gevoerd werd. Men heeft nog van hem: de *Offerande van ABRAHAM* en *JOZEF*, door zijne broeders verkocht; treurspelen, die te *Parijs* in verscheidene collegien van de hoogeschool ten tooneele gevoerd zijn. Men verhaalt, ten opzichte van zijn treurspel *den dood van NERO*, eene

vrij zeldzame bijzonderheid. PECHANTRÉ werkte gewoonlijk in éene herberg; hij vergat eens een papier, waarin hij zijn stuk schetste, en waarin hij, na eenige cijfers, geschreven had: *hier zal de koning gedood worden.* De herbergier gaf er dadelijk kennis van aan den commissaris van dat wijk en stelde hem het papier ter hand. Toen de dichter na gewoonte in de herberg terugkwam, was hij zeer verwonderd zich door gewapende lieden omringd te zien, die zich van hem wilden meester maken. Maar toen hij zijn papier in de handen des commissaris zag, riep hij vol vreugde uit: *Ha! daar is het; dit is het bedrijf, waarin ik den dood van NERO heb willen plaatsen.* Aldus werd de onschuld van den dichter herkend. PECHANTRÉ overleed te *Parijs* in 1708.

PECHLIN (JOANNES - NICOLAAS), in 1646 geboren, ontving in 1667 te *Leijden*, zijne geboorteplaats, den doctoralen hoed in de geneeskunde, verkreeg te *Kiel* in 1673, éenen leerstoel, werd achtereenvolgend benoemd tot eersten lijfarts, bibliothecaris en raadsheer van den hertog van *Holstein-Gottorp*, en vervolgens onderwijzer van den erfprins. In deze hoeda-

nigheid vergezeld hij hem in 1704 naar *Stockholm*. Hij overleed aldaar in 1706. Men heeft van hem onderscheidene werken, waarvan eenigen eerder blijken van zijne welsprekendheid dan wel van de bondigheid zijns oordeels geven.

- 1.º *De purgantium medicamentorum facultatibus, Amsterdam, 1702, in 8.vo*
- 2.º *De vulneribus Sceloporum, Kiel, 1674, in 4.to*
- 3.º *De veris et alimenti defectu et vita sub aquis, 1676, in 8.vo*
- 4.º *De habitu et colore Aethiopum, Kiel, 1677, in 8.vo*

Hij bepaalt den zetel van de kleur der negers in de bloedvaten der huid, en zegt dat de gal door den zwarten gloed waarmede zij bezwangerd is, tot deze kleur bijdraagt. **BARRERE** heeft dit gevoelen omtrent het midden der 18.^e eeuw doen herleven; men moet toestemmen, dat het eenvoudig en natuurlijk is: anderen schrijven ook niet veel waarschijnlijkheid, deze zwartheid toe aan de uitzetting der ruimten van het huidvlies, die daardoor meer lichtstralen verzwelgt. Wat daar ook van wezen moge, het is zoo zeker dat het eene zaak is die van de luchtstreek en van verschillende plaatselijke omstandigheden afhangt, en zuiver toevallig met betrek-

king tot de ligchamelijke gesteldheid van den mensch is, dat men blanke Negers en zwarte Europeanen gezien heeft, en Negers, die op verschillende deelen des ligchaams blank en zwart waren, (zie de *Cath. phil.*, N.º 48, en het *Journ. hist et litt.*, 1 Maart 1787, blz. 389). — 5.º *Theophilus Bibalcus, Parijs, 1685, in 12.mo* Dit is eene lofrede op de thee, in dichterlijken stijl geschreven. — 6.º *Observationum physico-medicalium libri tres, Hamburg, 1691, in 4.to* Men vindt in dit werk uitmuntende aanmerkingen maar ook vele blijken van de ligtgeloovigheid van **PECHLIN**.

PECKIUS (PETRUS), een regtsgeleerde van *Zierikzee* in *Zeeland*, onderwees gedurende veertig jaren het regt te *Leuven*, en werd in 1586, raadsheer van *Mechelen*, alwaar hij in 1589 overleed. Men heeft van hem verschillende regtsgeleerde werken, die men te *Antwerpen* in 1647, gezamenlijk in folio heeft uitgegeven. — **PETRUS PECKIUS**, zijn zoon, raadsheer van *Mechelen*, daarna kanselier van *Brabant* en staatsraad, onderscheidde zich door zijne wetenschap en erfde van zijnen vader eene

teedere godsvrucht, en eenen grooten ijver voor de regtzinnigheid. Zijne talenten voor de onderhandelingen schitterden vooral uit aan het hof van *Frankrijk*, in *Duitschland* én in *Holland*, alwaar hij in hoedanigheid van afgevaardigde gezonden werd. Hij is te *Brussel* in 1625 overleden, en heeft nagelaten: *Votum pro studiis humanitatis*, *Antwerpen*.

PECQUET (JOANNES), geneesheer te *Dieppe*, te *Parijs*, in 1674 overleden, was lijfarts geweest van den beroemden FOUQUET, dien hij in zijne vrije oogenblikken met de aangenaamste onderwerpen der natuurkunde onderhield. Hij heeft zich beroemd gemaakt door de ontdekking van eene melk-ader, die de chyl in het hart voert, en die, na zijnen naam de *bewaarplaats van PECQUET* is genoemd. Deze ontdekking was een nieuw blijk van de waarheid van de omlooping des bloeds; maar het haalde hem verscheidene tegenstrevers op den hals, onder anderen RIOLANUS, die tegen hem een boek schreef, getiteld. *Adversus Pecquetum et Pecquetianos*. Men heeft van PECQUET: 1.° *Experimenta nova Anatomica*, *Parijs*, 1654. — 2.° *De thoracis lacteis*, tegen RIOLA-

NUS, *Amsterdam*, 1661. Deze geneesheer had eenen levendigen en werkzamen geest, maar deze levendigheid wikkelde hem soms in gevaarlijke gevoelens. Hij raadde als een algemeen middel het gebruik van brandewijn (*eau de-vie*) aan; dezelve was voor hem een water des doods, (*eau de mort*), daar het zijn dagen, die hij tot het welzijn des publieks had kunnen gebruiken verkortte.

PECQUET (ANTONIUS), grootmeester der wateren en bosschen van *Rouanen*, en bewindhebber van de militaire school in het regt van overleving, werd te *Parijs*, in 1704 geboren, en overleed in die stad in 1762. Men heeft van hem 1.° *Analyse etc. (Ontleding van den geest der wetten en de geest der staatkundige grondregels)*, 1757, 3 dl.ⁿ in 12.mo — 2.° *Lois etc. (Houtvesterswetten van Frankrijk)*, 1753, 2 dl.ⁿ in 4.to, een geacht werk. — 3.° *l'Art. etc. (De kunst van te onderhandelen)*, in 12.mo — 4.° *Pensées etc. (Gedachten over den mensch)*, in 12.mo — 5.° *Discours etc. (Verhandeling over het gebruik van den ledigen tijd)*, in 12.mo — 6.° *Parallèle etc. (Vergelijking van het hart, van den geest en van het gezond verstand)*, in 12.mo

— 7.º Eenige *Vertalingen* van Italiaansche dichtstukken.

* PEDÉROBA (PETRUS MARIA), een minderbroeder, volgens den hervormden regel van den H. FRANCISCUS, aldus naar *Pedéroba*, zijne geboorteplaats genoemd, een groot dorp van het grondgebied van *Tréviso*, werd er den 3 Februarij 1703 geboren, zijn naam was PIETRA-ROSSA. Hij begaf zich in de orde der hervormde minderbroeders, in het klooster van *Bassano*, den 9 November 1719. Met eenen gelukkigen aanleg om in de letteren te slagen, paarde hij eenen onvermoeiden arbeid, en de vrucht, die hij er van trok was, er zeer bekwaam in te worden. Hij ontwikkelde zich nog meer door onderwijs te geven. Achtereenvolgend belast met het onderwijs der rhetorica, der wijsbegeerte en der godgeleerdheid, kweet hij zich met den besten uitslag van die taak, zoo dat hij er zich op de voordeeligste wijze door leerde kennen. Zijn talent voor den kansel vermeerderde zijnen roem; hij predikte gedurende meer dan veertig jaren, te *Rome*, te *Tréviso* en in de voornaamste steden van *Italië*. In de laatste jaren zijns levens keerde hij naar *Tréviso* terug, en overleed

er den 6 November 1785. Men heeft zijne *Vaste* gedrukt, *Vicenza*, 1786, 2 dl.ⁿ, in 4.to Dezelve is opgedragen aan VICTOR-AMÉDEUS, koning van *Sardinië*. De eigenschap der welsprekendheid van pater PEDÉROBA, is de nadruk en kracht, die echter daarbij de zalving niet uitsluiten. Behalve zijne *Vaste*, heeft men van hem een deel *Lofreden* en plegtigheden, mede te *Vicenza*, in 1788 gedrukt. BENEDICTUS XIV, had hem met den titel van *Prediker der predikers* vereerd.

PEDIANUS. — Zie ASCONIUS.

* PEDRO D' ALCANTARA (*don*), oudste zoon van koning JOANNES VI, en van CHARLOTTE JOACHIME, zijne echtgenoot, hertog van *Braganza*, keizer van *Brazilië*, regent van *Portugal* enz., werd den 12 October 1798, in het paleis van *Queluz* geboren, en was in zijne kindschheid reeds met den tegenspoed bekend. Tijdens de invallen der Franschen, in 1807, verliet de koninklijke familie *Lissabon*, om zich naar *Brazilië* te begeven, alwaar de opvoeding van *don* PEDRO werd toevertrouwd aan JOANNES RADENAK, eenen eerbiedwaardigen grijsaard, die langen tijd afgezant

van *Portugal*, aan het Deensche hof was geweest, en met al de Europesche talen grondig bekend was. Op het tijdstip, waarop de jonge vorst dezen bekwamen meester verloor, had hij een aantal dichtstukken vervaardigd, was de toonkunst, die hij harstogtelijk beminde, volkomen meester, en had zich met de werktuigelijke kunsten gemeenzaam gemaakt. Een niet minder bekwaam ruitersrijder, men- de hij soms zes paarden te gelijk. Ook had hij de krijgskunde ijverig beoefend. Den 13 Mei 1817 trad hij in den echt met de aartshertogin van *Oostenrijk*, MARIA LEOPOLDINA. Het eerste belangrijke bedrijf van zijn staatkundig leven was het deel, hetwelk hij nam aan de aanneming door den koning zijnen vader, van de grondslagen der staatsregeling, welke de Portugezen, tijdens de omwenteling van den 24 Augustus 1820, hadden uitgevaardigd. Van dat tijdstip af, vormde *don PEDRO* het ontwerp, om, zelfs bij het leven zijns vaders, tot de opperste magt te geraken. Nadat JOANNES VI besloten had naar *Portugal* terug te keeren werd er besloten dat *don* in *PEDRO Brazilië*, met de opperste magt bekleed blijven, en hij door eenen raad zoude ondersteund worden. Maar een bepaald

gezag kon zijner heerschzucht niet voldoen. De kiezers der hoofdstad en der provinciën waren toenmaals te *Rio-Janeiro* vereenigd, om de afgevaardigden te verkiezen, die bij de cortes van *Portugal* zitting moesten gaan nemen. Op den oogenblik, waarop JOANNES VI, zich met zijne ministers bezig hield, aan het ontwerpen van instructiën, volgens welke zijn zoon, bij afwezigheid des konings, het land zoude besturen, beklagde zich *don PEDRO* met nadruk aan hem, over den demagogischen geest van de vergadering der kiezers, en verklaarde, dat, indien de leden derzelve bij de eerste oproeping niet uit elkander wilden gaan, men dezelve met geweld behoorde te ontbinden. Nadat de al te gedweeë JOANNES VI hem zulks had toegestaan, stelde zich *don PEDRO*, die weinige dagen te voren, hem had bewogen, de toekomstige staatsregeling van *Portugal* te proclameren, aan het hoofd der troepen, op welke hij veel invloed had verkregen, ging de beurs, waarin de vergadering der kiezers werd gehouden, omzingelen, en, na hen tot het ontruimen der zaal te hebben gesommeerd, liet hij de deuren derzelve openloopen. De troep brandde een musketvuur los, waardoor een per-

soon gedood, en verscheiden gekwetst werden, men zag anderen, even als bij den beruchten aanval te *Saint-Cloud*, zich door de vensterramen redden. Dit voorval had in het midden van den nacht plaats. Door het vertrek van zijnen vader, bleef de hertog van *Braganza* in het bezit van *Brazilië*. JOANNES VI, die zijne heerschzuchtige ontwerpen reeds opgemerkt had, sprak, bij zijn afscheid, hem op eene wijze aan, welke bewijst, dat hij reeds eenige der gebeurtenissen voorzag, welke plaats zouden hebben, hij zeide hem: » Mijn zoon, houd *Brazilië*, zoo lang als gij kunt, aan de kroon van *Portugal* verbonden: maar indien de zaak onmogelijk wordt, zoo behoud het voor u zelveu." *Don PEDRO* scheen in den beginne zeer gedwee voor de besluiten der cortes, en legde in onderscheidene brieven de betuiging af van zijne onderwerping aan den koning zijnen vader, en aan het nationale congres. Maar, daar hij weldra zag, dat men hem mistrouwde, en vernomen had, dat de cortes zijne terugkeering naar *Europa* hadden besloten, terwijl zij aankondigden, dat een door hen benoemd bestuur *Brazilië*, gedurende zijne afwezigheid, zou beheeren, zoo

besloot hij om van de vijandelijke gezindheid der *Brazilianen* tegen de *Portugezen* gebruik te maken, om zich tot onafhankelijk vorst te verklaren. Nadat eenige ontijdige besluiten der cortes, betrekkelijk de volkplanting, aan de vermogende familie der *ANDRADA'S* de gelegenheid had gegeven, om in de provincie *St. Paulo* eene volksbeweging te verwekken, zoo maakte *don PEDRO* van deze gelegenheid gebruik, om de kroon op zijn hoofd te plaatsen, daarbij den schijn aannemende van aan het nationaal verlangen toegegeven. Hij nam in den beginne den titel aan van altyddurend verdediger, vervolgens dien van keizer van *Brazilië*, en beeraamde tevens maatregelen, om aan de krijgsmagt der hoofdstad, weerstand te kunnen bieden. De stad *Bahia* weigerde hem te erkennen, zoowel als de *Portugesche* bezetting van *Monte-Video*, en de provinciën *Para* en *Maragnon*. De *Portugesche* troepen, die zich te *Rio* bevonden, bleven evenzeer aan *JOANNES VI* getrouw; maar niet zeer talrijk zijnde, werden zij ontwapend en naar *Portugal* teruggezonden. De soldaten, die tegenstand hadden durven bieden, werden op bevel van *don PEDRO*, gegeeseld; men verzekert zelfs,

dat hij de roeden uit de handen der korporaals nam, welke deze straf uitvoerden, en eigenhandig mannen sloeg, wier eenige misdaad, in hunne getrouwheid bestond. De cortes van *Portugal* verklaarden den oorlog aan *Brazilië*, en men rustte troepen uit, ter verdediging van *Bahia*, en der gewesten, welke den nieuwen keizer niet erkend hadden. Men beweert dat JOANNES VI, die niet dan met tegenzin den weg der wapens tegen zijnen zoon insloeg, aan de verschillende bevelhebbers te land en ter zee, geheime bevelen gaf, en dat deze de tegen de volkplanting uitgeruste onderneming deden mislukken, en, door gebrek aan levensmiddelen, de overgave van *Bahia* bevorderden. De in *Brazilië* wonende Portugesche kooplieden werden geplunderd, hunne goederen in beslag genomen, en verscheiden ontsnapten enkel aan den dood, door met hunne familiën in de bosschen te vlugten. Te *Fernambuco*, te *Bahia* enz. scheen de plundering het eenige doel der Braziliaansche bevolking tegen de Portugezen te zijn. Middelerwijl riep don PEDRO, de nationale afgevaardigden bijeen, ten einde eene staatsregeling te ontwerpen, en zij hadden hunne werkzaamheden reeds begonnen, toen

de keizer, ontevreden over den republikeinschen geest, die in de vergadering heerschte, en daarenboven beducht voor den invloed van JOZEF BONIFACIO DE ANDRADA, minister van staat, en van zijne broeders, gezworen vijanden der Portugezen, besloot het congres te ontbinden, terwijl hij beloofde, van zelf eene vrijzinnige staatsregeling aan de Brazilianen te zullen geven. Door dezen maatregel redde hij de Portugezen, die zich in zijne staten bevonden, en onder welke zijne getrouwste aanhangers waren. Ook beriep de vorst er een aantal bij zijnen persoon. De stad *Fernambuco*, sloeg andermaal aan het muiten, en riep de republiek uit; maar lord COCHRANE, door den keizer gezonden, beteugelde weldra die plaats, en zijne zegepraal werd gevolgd, door de teregtstelling van eenige aanvoorders van muitelingen; anderen werden gevangen genomen, aan eenigen gelukte het te ontsnappen. In 1824, werd de nieuwe keizer van *Brazilië*, door de *Vereenigde Staten* van *Amerika* erkend; de overige mogendheden wachtten tot dat JOANNES VI zelf hem erkend had. Toen in 1823 *Portugal*, zijne constitutie vernietigd, en het oppergezag in deszelfs oude uitgestrektheid hersteld had (zie

JOANNES VI), scheen het nieuw gevormd ministerie, krachtdadige maatregelen tegen *Brazilië* te willen nemen. JOANNES VI zond commissarissen naar zijnen zoon, die tot geenerlei onderhandeling werden toegelaten. Maar het kabinet van *St. James* trad als bemiddelaar tusschen beide, deed een verdrag sluiten, krachtens hetwelke JOANNES VI *Brazilië* als eenen onafhankelijken staat, en zijnen zoon als keizer erkende, voor zich zelve enkel denzelfden titel voorbehoudende. Dit verdrag bevatte voor het overige geene enkele bepaling betrekkelijk de erfopvolging, tot den troon van *Portugal*, een erfregt van hetwelk *don PEDRO* openlijk had afstand gedaan. *Don PEDRO* werd door de verschillende mogendheden als keizer erkend, en, na den dood van JOANNES VI, den 1 Maart 1826 voorgevallen, werd hij evenzeer, ondanks, zijnen vroegeren afstand, door de vreemde besturen, met uitzondering van dat van *Spanje*, als koning van *Portugal* en *Algarvië* erkend. Het bestuur van *Brazilië* bestond uit eenen senaat en uit eene kamer van afgevaardigden, en het oppergezag werd verklaard gezamenlijk te rusten, in de natie en in den keizer, die

in zijnen persoon de uitvoerende en de bemiddelende magt vereenigde. Het was eerst in 1826, dat die constitutie werd afgekondigd, en dat het eerste congres vergaderde. *Don PEDRO* dacht de toegenegenheid de Portugezen te winnen, door hun eene constitutionele grondwet te schenken, gedeeltelijk naar die van *Brazilië*, en naar die der cortes van 1822 ontworpen. Hij verleende te gelijker tijd eene algemeene amnestie voor alle staatkundige misdrijven, bevestigde zijne zuster ISABELLA MARIA, in het regentschap van *Portugal*, benoemde de pairs, en, bij eene acte, gedagteekend 2 Mei 1826, deed hij afstand van de kroon van *Portugal*, ten behoeve zijner dochter *dona MARIA DA GLORIA*, daarbij bepalende dat de eed zou worden afgelegd op het charter van *Portugal*, en dat de infant *don MIGUEL*, zijnen broeder met de toekomstige koningin in den echt treden, en zijn huwelijk voltrekken zoude. Daar *dona MARIA* eerst den 14 April 1819 geboren was, zoo vorderde de uitvoering dezer laatste voorwaarde een uitstel van verscheiden jaren. Weldra deed de constitutie in *Portugal* onlusten ontstaan; maar de opstandelingen, die de koningin CHARLOTTE aan hun hoofd had-

den, werden door de constitutionele troepen geslagen, en genoodzaakt de wijk naar *Spanje* te nemen. Na nieuwe pogingen, die met geenlei gevolg bekroond werden, kozen zij de partij om te wachten, en het gelukte hun te verkrijgen, dat *don MIGUEL*, sedert 1824, in *Weenen* opgehouden, in hoedanigheid van regent, in *Portugal* terugkwam; *sir WILLIAM A'COURT*, Engelsch afgezant te *Lissabon*, ondersteunde hunne aanmatigingen, ofschoon dezelve met de grondwet streden, die den man der minderjarige koningin, van het regentschap des rijks, en van alle staatkundige bedieningen uitsloot, en hem zelfs verbood den titel van koning te voeren, dan na bij de koningin, zijne echtgenoot, een kind verwekt te hebben: zij waren er zelfs in geslaagd, om zich van den geest der regentes meester te maken. Intusschen deed *don PEDRO* aan zijnen broeder het bevel bekend maken, van zich naar *Brasilië* te begeven, ten welke einde hij een linerschip naar *Brest* zond, om hem derwaarts te vervoeren; *don MIGUEL* weigerde te gehoorzamen. Toen echter de keizer van *Brasilië* vernomen had, dat de regentes ziek geworden was, en *Bra-*

zilië, alwaar hij zich in eenen vernielenden oorlog gewikkeld zag, ten doel hebbende het bezit van *Monte-Video*, en den oostelijken *Plata-oever*, benoemde hij *don MIGUEL* tot regent van *Portugal*, en hoogstdezeszelfs luitenant-generaal in dat rijk. Hij vaardigde te gelijkertijd eene zuivere en eenvoudige afstandsakte uit, ten voordeele zijner dochter *dona MARIA*, zonder te bepalen, op hoedanige wijze, het rijk tot aan de meerderjarigheid dier prinses zou bestuurd worden. Deze akte belette echter niet, dat *don MIGUEL*, bij zijne aankomst te *Lissabon*, door het Portugesche volk tot koning werd uitgeroepen. De overheden des rijks zonden hem verzoekschriften, om hem te bewegen, er den titel van aan te nemen, hij riep de oude cortes des rijks bijeen, en stelde zich alzoo in openlijke tegenkanting, met den wil zijns broeders. Op den 25 April 1828 werd hij als koning erkend, en vernietigde hij, de door *don PEDRO* gegevene constitutie. Er brak een opstand los, onder de patriotten, voornamelijk te *Porto* (16 Mei 1828), Maar derzelve pogingen bleven zonder gevolg, en er werden gestrengere maatregelen tegen hen genomen. *Dona MARIA*,

door haren vader alstoen naar *Europa* gezonden, en die te *Weenen* haar verblijf moest houden; tot op het tijdstip, dat haar huwelijk kon voltrokken worden, werd naar *Engeland* gevoerd, van waar zij, na zich aldaar een jaar te hebben opgehouden, naar de hoofdstad van *Brazilië* terugkeerde. *Don PEDRO* deed alstoen niets voor de zaak zijner dochter, noch voor de verdediging der grondwet, welke hij aan *Portugal* had gegeven, en hij stelde zich tevreden, met het benoemen der leden van het regentschap, op het eiland *Terceira*, in den naam der jonge koningin gevestigd. Om trent dezen tijd, was, zegt men, de *Braziliaansche* vorst, er zelf op bedacht, om zich van de constitutie te onthefsen, welke hij aan zijne staten had gegeven, hetwelk de republikeinsche partij zeer tegen hem verbitterde. Deze partij had de overhand in de beide wetgevende kamers, en het bericht der in *Frankrijk* losgebarstene omwenteling, deed derzelve aanmatigingen nog toenemen. *Don PEDRO* onderrigt zijnde, dat er in eene geheime vergadering der kamers besloten was, dat hij, als door verstandsverbijstering geslagen, onbekwaam zou worden verklaard,

om te regeren, en dat zijn nog jeugdige zoon, onder een regentschap, tot keizer zou worden uitgeroepen, verliet, met de keizerin, *Rio-Janeiro*, den 29 December 1830, en ging in het gewest *Minas-Geraës* beschermers van zijne koninklijke waardigheid zoeken. Hij werd aldaar wel onthaald en vaardigde er eene proclamatie uit tegen de opstandelingen. Middelerwijl werd de onrust groot in de stad *Rio*, en op den 13 Maart 1831, daags vóór de terugkomst des keizers in zijne hoofdstad, ontstond er, terwijl de *Portugezen*, over deze terugkomst verheugd, vreugdevuren hadden ontstoken, tusschen hen en de *Brazilianen* eenige onlusten, waarbij er van weerszijden sneuvelden en gekwetst werden. De keizer scheen zich daarna geheel met de constitutionelen verzoend te hebben. Maar, na ontdekt te hebben, dat hij door de *Braziliaansche* ministers, waarmede hij zich omringd had, verraden was, ontsloeg hij dezelve, en deed hen door mannen vervangen, die bij het volk niet bemind waren. Dadelijk barstte er een opstand uit, zelfs de troepen sloegen aan het muiten, en stelden zich onder het bevel van den brigadier *FRANCISCO LIMA*. Daar

Don PEDRO bestendig weigerde, om zijne oude ministers terug te roepen, zoo dacht hij afstand van de kroon te moeten doen, ten voordeele van zijnen zoon den keizerlijken prins (7 April 1831), en op denzelfden dag begaf hij zich met de koningin *dona MARIA*, aan boord van het Engelsche schip de *Warspite*. Hij noodigde *J. B. D'ANDRADA* uit, om de voogdijschap der prinsen en prinsessen op zich te nemen, en den 9 April werd de keizerlijke prins, toenmaals 5 jaren oud, in zegepraal naar de hoofdkerk gedragen, en, onder den naam van *PETRUS II*, als keizer erkend. De ex-keizer en deszelfs echtgenoot, scheepten zich den 12 in, op de Engelsche corvet de *Wispelturige*, de koningin ging over op de Fransche gabaar de *Seine*, en zij zeilden naar *Europa*. *Don PEDRO* was in 1831, bij de feesten van den 27, 28 en 29 Julij tegenwoordig, en ontving van den koning der Franschen, het grootkruis van het legioen van eer. Hij begaf zich naar *Engeland*, zijn voornemen te kennen gevende, om werkzaam te zijn aan het verdrijven van *don MIGUEL* van den door hem ingenomen troon. Op het einde van hetzelfde jaar 1831, kwam hij

in *Frankrijk* terug, alwaar hij eenigen tijd het kasteel van *Meudon* bewoonde. Den 26 Januarij daaropvolgende vertrok hij naar *Belle-Isle*, na eene krijgsmagt te hebben bijeenbragt, uit uitgewekene Portugezen, en Fransche en Engelsche soldaten zamengesteld. Hij begaf zich naar *Terceira*, alwaar hij den 6 Maart 1832, met zijne vloot aankwam, stelde het eiland *Madera* in staat van belegering, en begon den 7 Julij zijne landing op de Portugesche kusten te bewerkstelligen. Het gelukte hem binnen *Lissabon* te komen, en hij noodzaakte zijnen broeder het rijk te verlaten. Hij aanvaardde het bestuur als regent in den naam zijner dochter, en overleed den 24 September 1834, op het kasteel van *Quéluz*. Reeds op den 17 had hij om de troostmiddelen der Godsdienst verzocht, en den volgenden dag schreef hij aan den voorzitter, van de kamer der afgevaardigden, dat hij, na aan de pligten van eenen zoon der Kerk voldaan te hebben, in zijnen tegenwoordigen toestand van het bestuur moest afzien, en dat hij de kamer verzocht, die maatregelen te nemen, welke de omstandigheden vorderden. *Dona MARIA* werd door de cortes onverwijld meerderjarig ver-

klaard, terwijl men haar tevens de volmagten der koninklijke waardigheid afstond. Nadat zijne eerste echtgenootte *Rio-Janeiro*, den 11 December 1826 overleden was, had don PEDRO in 1829 een tweede huwelijk aangegaan met AMALIA, dochter van prins EUGENIUS DE BEAUHARNAIS, hertog van *Leuchtenberg*.

PEDRUZZI (PAULUS) een geleerde Jesuit van *Mantua* in 1644 geboren, maakte zich beroemd door zijne oudheidskennis. RANUCUS hertog van *Parma*, verkoos hem in 1680 om zijn rijk kabinet van gedenkpenningen te rangschikken. Dit werk hield hem tot aan zijnen dood bezig, voorgevallen in het jaar 1721, in den ouderdom van 77 jaren. Men heeft van hem 8 dl.ⁿ van het *Museo Farnese*, van 1694 tot 1727 gedrukt, die 10 deelen in folio uitmaken. PEDRUZZI was een achtenswaardige man zoo wel met betrekking tot de hoedanigheden des harten als tot die des geestes. [Pater PROVENE, mede een Jesuit, completeerde de *Verzameling* van PEDRUZZI door er twee deelen bij te voegen, waarvan het laatste in 1727 in het licht verscheen].

PEGASUS (MANUEL ALVARES), een Portugeesch regtsgeleerde, van *Estremos* geboortig, overleed in 1696 in den ouderdom van 60 jaren te *Lissabon*, en liet eene verzameling na van ordonnantiën en wetten van *Portugal*, die na zijnen dood is voortgezet; dezelve is in 14 dl.ⁿ in fol.; van 1669 tot 1714: hij heeft ook nog andere werken nagelaten, die hem niet beletteden zijne adviezen in bijzondere zaken te geven.

PEGUILLON. — Zie BEAUCAIRE DE PEGUILLON.

PEIRESC, (NICOLAAS-CLAUDIUS FABRICIUS, heer van), werd op het kasteel van *Beaugencier* in *Provence* in het jaar 1580 geboren, zijne familie oorspronkelijk uit *Italië*, was sedert de 13.^e eeuw in *Provence* gevestigd. Na te *Aix*, te *Avignon* en te *Tournon*, met eenen goeden uitslag gestudeerd te hebben, ging hij naar *Italië*, en hield zich te *Padua* op, om er zijn regtsgeleerde cursus te eindigen. *Venetie*, *Florence*, *Napels* en *Rome* bezaten hem vervolgens beurtelings. Hij verscheen er als een geleerde, die alles wilde zien en alles opmerken. Op zijne terugreis naar *Aix* kwam hij er, in 1604 de

doctorale waardigheid. De thesis, die hij bij deze gelegenheid gedurende 3 dagen achtereenvolgend verdedigde, waren langen tijd in *Provence* beroemd. De jonge geleerde begaf zich vervolgens naar *Parijs*, alwaar de DE THOUS, CAUSABONS, de PITHOUS, de SAINTE MARTHES, hem be-minden en hoogachten. Hij stak van daar naar *Engeland* over, bezocht er de geleerden van *Londen* en *Oxford* en werd zeer wel door koning JACOBUS onthaald. Van *Londen*, begaf hij zich naar *Holland*, en bezocht JOZEF SCALIGER te *Leijden*, en HUGO GROTIUS, te 's *Gravenhage*. Na eindelijk *Vlaanderen* en een gedeelte van *Frankrijk* doorkruist te hebben, kwam hij te *Aix* terug, en werd er tot raadsheer bij het parlement bevorderd. Zijn huis was van toen af de schuilplaats der wetenschappen en het adreskantoor van al de geleerden. [Deze beroemde man eindigde met den geestelijken staat te omhelzen. LODEWIJK XIII, gaf hem de *Lieve Vrouwe* abdij van *Guistre*, in het bisdom *Bordeaux*, en magtigde hem, bij patentbrieven, om met deze benificien zijnen post van raadsheer te behouden. Dit dubbel ambt deed hem de wetenschappen niet verwaarloozen: zijn huis

was van een observatorium voorzien, en met boeken opgevuld, dikwerf onder elkander opeengestapeld, voor welker behoud hij een aantal katten onderhield; hij is het die in *Frankrijk* de Angorasche katten gebragt heeft. Hij onderhield ten zijnen huize een' graveur, een' beeldhouwer, een' boekbinder en een' afschrijver, waarbij van tijd tot tijd een' schilder voegde om verschillende denkstukken, of het afbeeldsel van zeldzame dieren op doek te brengen. PEIRESC, gewendde in zijnen schoonen kruidtuin, verscheiden vreemde planten, en onder anderen den vijgenboom van *ADAM*, (*musa paradisiaca*), waarvan de vrucht hem toescheep, die soort van druiven te zijn, welke de bespieters door MOZES gezonden, hem uit het *Beloofde land* bragten.] PEIRESC overleed te *Aix*, in 1637, zoo wel om zijne schitterende als om zijne zedelijke hoedanigheden betreurd. Men bezong zijne verdiensten in allerlei talen, en deze verzameling van lofredenen is onder den titel van *Panglossia* gedrukt. Intusschen heeft deze man, die eene zeer uitgebreide en veel omvattende geleerdheid bezat, geen enkel werk vol-eindigd. Men heeft van hem slechts eene voortreffelijke en

geleerde *Verhandeling over eenen ouden drievoet*, in het tiende deel der *Letterkundige gedenkschriften*, van pater DESMOLETS gedrukt. Hij liet vele handschriften na; maar aan de meeste is de laatste hand niet gelegd. GASSENDI, heeft de *Levensbeschrijving* van dezen geleerde in het licht gegeven, 's *Gravenhage*, 1651, in 8.vo, met veel zuiverheid en sierlijkheid geschreven, en in 1770, door REQUIER, in het Fransch in 12.mo vertaald. In eene uitgave van MALHERBE, in 1822, te *Caen* in het licht gegeven, komt een deel brieven van MALHERBE, aan PEIRESC en van PEIRESC aan MALHERBE voor.

PEIROUSE. — Zie LAPEYROUSE.

PÉKHIN. — Zie LEPÉKHIN (IWAN).

PELAGIA (*Heilige*), maagd en martelares van *Antiochië* in de 4.e eeuw, onder de vervolging van MAXIMINUS DAIA. Zij stortte zich van de hoogte des daks van haar huis neder, om aan het verlies harer eer te ontsnappen, welke lieden, door heidensche overheids personen afgezonden, haar wilden ontrooven, en welke zij ten koste haars le-

vens behield. Daar de heilige hopen konde eenen gelukkigen val te doen, zoo biedt hare handelwijze in het zedelijke generlei moeilijkheden aan; maar, onafhankelijk van deze beschouwing, kon men zeggen dat PELAGIA enkel het oor leende aan haar geloof en aan den wensch om de heidenen te bekeeren en te overtuigen. Deze heldhaftige eerbied voor de kuisheid was zeer geschikt, om aan de vervolgers de onschuld der christelijke zeden, die men niet ophield te lasteren, te bewijzen, en om hun eerbied in te boezemen voor eene Godsdienst, die zoo vele zuiverheid en zulk eenen moed inboezemt. Zie APOLLONIA IGNATIUS van *Antiochië*, RAZIAS.

PELAGIA (*Heilige*), eene beroemde boetelinge van de 5.^e eeuw, was de voornaamste tooneelspeelster van de stad *Antiochië* geweest. Daar de genade haar hart getroffen had, ontving zij den doop en begaf zich naar den *Olyfberg* bij *Jeruzalem*, alwaar zij, volgen JACOBUS, diaken van *Hiliopolis* als man verkleed; een zeer gestreng leven leidde; maar THEOPHANUS (*Chron. ad. an. 25. Theod. Jun.*), NICÉPHORUS CALIXTUS (*Hist. I. 14. c. 30*); stelt haar voor als eene klooster-

zuster. **BASILIUS**, schildert haar in zijn martelaarsboek, onder deze trekken af, en verzekert nadrukkelijk dat zij kloosterzuster werd. » Hoe kan men, zegt een criticus, gelooven, dat deze heilige eene met hare kunne strijdig kleed zoude gedragen hebben? Deze soort van vermomming is altijd in afschuw geweest. Het oude testament beschouwt het als eene verfoeijelijke misdaad (*Deuter.* 32). De kerkvaders en de concilien hebben dezelfde taal gevoerd." Men moet nogtans toestemmen dat de goede trouw en bijzondere omstandigheden, dikwijls buitengewone en onregelmatige daden verontschuldigen, die de algemeene wet schijnt te veroordeelen. Zie **PAULUS**, *de Kluisenaar*.

PELAGIUS I, een Romein, diaken van de Roomsche Kerk, was aartsdiaken van Paus **VIGILIUS** en zaakgelastigde in het *Oosten*, alwaar hij zich door zijne voorzigtigheid en zijne standvastigheid onderscheidde. Hij beklom in 555, den Stoel van den **H. PETRUS**, had zijne verheffing gedeeltelijk te danken aan keizer **JUSTINIANUS**, die behagen in zijnen geest had gevonden. De nieuwe Paus legde er zich op toe, om de zeden te hervormen en de nieuwigheden uit te roeijen.

Hij veroordeelde de drie kappittels, waarvan hij in 546, te gunstiglijk scheen gesproken te hebben, in zijn schrijven aan **FERRAND**, diaken van *Karthago*, om hem te verzoeken met zijnen bisschop en de overigen met deze zaak het best bekenden te raadplegen, en werkte om het vijfde concilie, te *Konstantinopel* in 553 gehouden, te doen aannemen. **VIGILIUS**, zijn voorganger, had zich langen tijd tegen deze veroordeeling verzet [ofschoon hij er zich eindelijk aan onderwierp], wjl hij vreesde dat hetzelfde mannen, als onregtzinnig deed beschouwen, wier geloof hem zuiver scheen, ofschoon hunne geschriften aanleiding tot censuur gaven. **PELAGIUS**, keurde de veroordeeling hunner geschriften in omstandigheden goed, waarin hij meende, dat hunne personen niet meer betrokken schenen, en waarbij de Eutichiänen, uit deze veroordeeling, geen voordeel meer schenen te kunnen trekken. (Zie **IBAS VIGILIUS**). In den aanval der heerschende dwalingen gebeurt het zeer natuurlijk, dat de welmeenendste personen in een tegenovergesteld uiterste schijnen te vervallen, en zich van dat beperkte middelpunt verwijderen, waarin de waarheid opgesloten is. Daarenboven is niets redelij-

ker, dan om de te welligt al te vurige verdedigers der regtzinnigheid, met de deelnemers van eene bekende dwaling te verwarren. En het is uit dit gezigtspunt dat men het somtijds ongelijke, somtijds zelfs tegenstrijdige, maar zich steeds gelijkblijvende, gedrag moet beschouwen, dat de Paussen en de concilien, ten opzichte der leerstellingen en leeraars gehouden hebben. Toen de bisschoppen van *Toskane* weigerden, zich aan het vijfde concilie te onderwerpen en zich van de gemeenschap van PELAGIUS afgescheiden hadden, schreef hij hun in deze belangrijke bewoordingen: » Hoe, meent gij niet van de gemeenschap der geheele wereld afgescheiden te zijn, indien gij mijn' naam niet, volgens gewoonte, in de heilige Geheimen uitspreekt? Omdat, hoe onwaardig ik ook ben, het toch in mij is, dat thans de vastheid van den Apostolischen Stoel, met de opvolging der bisschoppelijke waardigheid berust." De Romeinen, door de Gothen belegerd, hadden hem veel te danken. Hij deelde levensmiddelen uit, en verkreeg van TOTILA, bij de inneming van de stad in 556, verscheiden gunstbewijzen ten voordeele der burgers. Hij overleed in 559, men heeft

van hem zestien *Brieven*. Het regt, hetwelk JUSTINIANUS zich in de verkiezing der Paussen aanmatigde, (volgens pater PAGO, een nieuw regt) door zijne opvolgers voortgezet, deed in het vervolg den zetel van *Rome*, veel langer openstaan. Men ziet intusschen dat, reeds ten tijde van ODOACER, de vorsten van *Italië* deze verkiezingen hadden willen regelen, of liever eigenlijk verwarren. Hij had JOANNES III tot opvolger.

PELAGIUS II, een Romein, zoon van WINGIL, dat een Gothische naam is, besteg na BENEDICTUS I, in 578 den pausselijken troon. Hij verzette zich tegen JOANNES, patriarch van *Konstantinopel*, die den titel van *algemeen bisschop* aannam. (Zie GREGORIUS *de Groot*e en PHOCAS), en werkte met ijver, maar zonder gevolg, om de bisschoppen van *Istrië*, die ter verdediging der drie kappittels eene scheuring te weeg bragten, tot de éénheid der Kerk terug te voeren. (Zie VIGILIUS Paus en IBAS.) Er ontstond in zijnen tijd eene buitengewone ziekte, die even zoo snel als hevig was, dikwijls gaf men niezende en geeuwende den geest; van waar, volgens eenige geschiedschrijvers, de gewoonte is

ontstaan om aan dengenen, die niest, te zeggen: *God zegene u!* en die van het teeken des kruises over den mond te maken als men geeuwt. PELAGIUS II werd van deze besmetting aangestast; en overleed in het jaar 590. Zijn dood werd door de tranen der armen vereerd, die hij mildelijk te hulp kwam. Men schrijft hem tien *Brieven* toe; maar de 1.ste, 2.de 8.ste en 9.de zijn ondergeschoven.

PELAGIUS eerst MORGAN, of de *aan de oevers der zee Geborene* genaamd, welken naam hij in het vervolg in dien van PELAGIUS veranderde, een beruchte aartsketter, in de 4.^e eeuw in *Groot-Brittannië* geboren, omhelsde het kloosterleven te *Bangora*, in het land der Galliërs en kwam te *Rome*, alwaar hij zich met RUFFINUS den *Syriër*, leerling van THEODORUS MOPSUESTUS verbond, die hem de dwalingen zijns meesters leerde. PELAGIUS, was met eenen vurigen en onstuimigen geest geboren. Bij het beoefenen der H. Schrift en der kerkvaders, vestigde hij zijne aandacht op al die plaatsen, welke de vrijheid van den mensch tegen de voorstanders van de fataliteit of het onvermijdelijk noodlot verdedigen, en al-

les wat de bedorvenheid des menschen en de behoefte der genade betrof, ontsnapte hem. » De erfzonde, dat groote middelpunt, zegt een godgeleerde, waarin zich de verschillende draden, die naar den uitgang des doolhofs geleiden vereenigen, waarvan de onwetendheid of de vergetelheid de ketterij van MANÉS, van CERDO én van MARCION, had doen ontluiken, en zoo vele onzinnige stelsels over het goed en het kwaad, zoo vele ijdele geschilpunten, over den mensch en den Schepper had voortgebracht; dit geheim dat zoo vele andere verklaart, en het geloof waaraan juist daardoor zoo redelijk wordt, dat de wijzen der ongewijde oudheid hetzelfde ontwaarden, en zelfs min of meer duidelijk verklaard hebben, dit stelsel werd door PELAGIUS miskend.” (Zie OVIDIUS, PLATO, PLINIUS, TIMMEUS); PELAGIUS ontwikkelde zijne denkbeelden in het 4.^e boek over den *Vrijen wil*, hetwelk hij tegen den H. HIERONYMUS in het licht gaf, en in hetwelk hij zijne geheele leer ontsluitte, terwijl hij er nieuwe dwalingen bijvoegde. De voornaamste waren: 1.º dat ADAM sterfelijk was geschapen, en dat hij gestorven zoude zijn, hetzij hij gezondigd had of niet; 2.º dat de zonde van ADAM

hem alleen schadelijk was geweest, en niet aan het geheele menschelijke geslacht; 3.º dat de wet van MOZES even zoowel tot het hemelsche koningrijk leidde, als die des Evangelies; 4.º dat vóór de komst van J. C. de menschen, zonder zonden geweest zijn; 5.º dat de pas geborene kinderen in denzelfden staat zijn, waarin ADAM voor zijnen val was; 6.º dat het geheele menschelijke geslacht geenszins door den dood en door de overtreding van ADAM sterft, even min als het menschelijke geslacht door de Opstanding van J. C. verrijst; 7.º dat de mensch zonder zonden geboren wordt, en dat hij, indien hij wil, gemakkelijk aan de geboden Gods kan gehoorzamen. Nadat Rome door de Gothen ingenomen was, vertrok PELAGIUS van daar, en stak in 409, met CELESTINUS, den bekwaamsten zijner aanhangers, naar Afrika over. Hij hield zich niet lang in Afrika op; hij liet er CELESTIUS achter, die zich te Karthago vestigde, alwaar hij de gevoelens zijns meesters onderwees. Intusschen dogmatiseerde PELAGIUS in het Oosten, werwaarts hij zich begeven had. Zijne dwalingen werden in het concilie van Diospolis aangeklaagd. De vaders dezer vergadering ver-

oordeelden dezelve plegtiglijk, en de verspreider derzelve, werd genoodzaakt dezelve te herroepen, maar deze herroeping veranderde zijn hart niet. Hij werd in 416, in het concilie van Karthago en in dat van Milevië, op nieuw veroordeeld. De vaders dezer vergadering gaven kennis van hunne uitspraak aan Paus INNOCENTIUS I, die zich met hen vereenigde, en hun besluit bevestigde. Het was na deze uitspraak van den H. Stoel, dat de H. AUGUSTINUS, tot den aarts-ketter zeide: De zaak is afgedaan, nadat Rome gesproken heeft: *Inde rescripta venerunt, causa finita est: utinam aliquando finiatur error.* Daar INNOCENTIUS I kort daarna overleden was, schreef PELAGIUS aan ZOZIMUS, zijnen opvolger, en zond hem CELESTINUS af, om hem en zijnen vriend van den kerkelijken ban, die tegen hen was uitgesproken, te doen ontheffen. Paus ZOZIMUS wilde zijne verdediging wel aannemen; maar hij verzamelde te gelijkertijd bisschoppen en priesters, die de gevoelens van PELAGIUS veroordeelden, terwijl zij het besluit goedkeurden, waarin hij was, van zich te verbeteren. Hij ontving tevens eene geloofsbelijdenis van PELA-

GIUS, waarin hij de dwalingen die hem ontsnapt konden zijn herriep. ZOZIMUS, door deze schijnbare onderwerping bedrogen, schreef te zijne gunste aan de bisschoppen van *Afrika*, om hen te verzoeken, niet om hem, van den kerkelijken ban, die tegen hem uitgesproken was te ontheffen, zoo als eenige schrijvers gezegd hebben, maar de uitspraak dezer zaak twee maanden uittestellen. Deze prelaten verzamelden een nieuw concilie te *Karthago*, in 417, en gaven bevel, dat het vonnis door Paus INNOCENTIUS tegen PELAGIUS en CELESTIUS uitgesproken zoolang zoude bestaan tot dat zij hunne dwalingen zouden afzweren. Paus ZOZIMUS had de grootheid van ziel te herkennen, dat hij verschalkt was. Hij bevestigde het oordeel van het concilie en veroordeelde de beide ketteren in denzelfden zin als zijn voorganger. Toen keizer HONORIUS, van deze verschillende veroordeelingen onderrigt werd, gaf hij bevel, dat men de *Pelagianen* als ketteren zoude behandelen, en dat PELAGIUS met CELESTIUS uit *Rome* zoude verjaagd worden, als aartsketteren en rustverstoorders. Dit rescript is van den 30 April 418. Den 1 Mei daaropvolgende had er weder een concilie

tegen de pelagianen plaats, in hetwelke AUGUSTINUS, de leeraar der genade, uitblonk. Men ontwierp er negen veroordeelings artikels tegen deze ketterij. De bisschoppen, die de veroordeeling niet wilden onderteekenen, werden door de geestelijke regters afgezet, en door het keizerlijk gezag van hunnen stoel verdreven. Daar PELAGIUS genoodzaakt was, uit *Rome* te vertrekken, begaf hij zich naar *Jeruzalem*, waar hij geene schuilplaats vond; en men weet noch in welk land, noch omtrent welken tijd hij stierf. Eenige heilige kerkvaders hebben de zeden van dezen aartsketter geprezen, maar OROZUS en verscheidene andere kerkvaders hebben beweerd, dat men hem slecht gekend had, dat zijne gewaande deugd, niets dan schijnheiligheid was, dat hij op smulpartijen gesteld was, en dat hij in de verwijfheid en weelde leefde. JULIANUS VAN ELCANA was, na den dood van hunnen eersten vader, het hoofd der *Pelagianen*. Deze ketterij nam onder dit nieuwe hoofd eene nieuwe gedaante aan. Dezelve verwoestte gedurende eenigen tijd het Oosten en het Westen en ging eindelijk geheel en al te niet: wij hebben van PELAGIUS, eenen *Brief* aan DEMÉTRI-

ADES, in het 2.e deel van den heiligen AUGUSTINUS, in de uitgave der benedictijnen, fragmenten van zijne vier boeken over *den vrijen wil*, en *Commentarien* op de *Briefven* van den heiligen PAULUS, die in de *Appendix operum divi AUGUSTINII, Antwerpen, 1703*, in fol. gevonden worden. Men ziet in zijne schriften, dat hij veel geest bezat, maar dat hij niet geleerd was, de onvruchtbaarheid en dorheid van zijnen stijl schrikt af. De *geschiedenis van het Pelagianismus*, is door den kardinaal NORIS en door pater PATOUILLET beschreven, 1751, in 12.mo Deze laatste, ofschoon niet zoo geleerd als die van den kardinaal, is wel geschreven, en vol wijze en diepzinnige inzigten; de schrijver toont ons in het pelagianismus al de bogten en de listen der ketterij, die elkander lijnregt wederleggen, zoodanig zijn de gang en de geest der dwaling, dezelfde van welk uiterste zij ook uitgaat. [Onder de kerkvaders, die tegen PELAGIUS geschreven hebben, onderscheidt men den H. AUGUSTINUS, den H. HIERONYMUS, den H. PROSPERUS en den H. FULGENTIUS.]

PELAGIUS, bloedverwant van RODRIGUEZ, koning der

West-Gothen in *Spanje*, verwierf de achting van zijne natie; door zijne deugden en door zijnen ijver voor de Catholijke Godsdienst; hij vormde het plan om het juk der Sarracenen af te schudden, die, wjl zij hem niet konden overwinnen, met hem in onderhandeling traden, en hem onder beding eener ligte schatting, eene zekere uitgestrektheid lands lieten genieten. Daar hij vervolgens door de Mooren beleedigd was, trok hij tegen hen op, versloeg hen in 716, overwon verscheidene gewesten, en kort daarna werd hij tot koning van *Leon* en *Asturïë* uitgeroepen; hij overleed in 737, den roem van een matigen, de pracht vijandigen, moedigen en voorbeeldeloos godvruchtigen vorst nalatende. Het is zonder twijfel deze godsvrucht welke den ijver van VOLTAIRE, tegen dezen vorst opgewekt heeft, zoo zelfs dat hij hem, tegen de eenparige getuigenis der oude geschiedschrijvers, den titel van koning weigerde. [Het was PELAGIUS, die den teugel vierde aan die bloedige worsteling tusschen de Spanjaards en de Mooren, en die van 716 tot 1492 duurde, in welk jaar FERDINAND en ISABELLA zich van *Grenada* meester maakten.]

PELARGUS. — Zie STORCK.

PELETIER (CLAUDIUS LE), in 1631, te *Parÿs* met eenen gelukkigen aanleg geboren, kwam vroegtijdig in betrekking met BIGNON, MOLÉ, LAMOIGNON, DESPRÉAUX en andere groote mannen zijner eeuw. Hij werd eerst raadsheer bij de regtbank van het *Chatelet*, daarna bij het parlement, vervolgens voorzitter van de 4.e kamer van onderzoek, en hoofdman der kooplieden in 1668. Hij kenmerkte zijn beheer door de kaai van *Parÿs* tot stand te brengen, die men nog tegenwoordig de *kaai PELETIER* noemt. Hij onderscheidde zich bijzonder in deze betrekking, en volgde in 1683 COLBERT, in die van algemeenen tegenboekhouder der geldmiddelen op. PELETIER gevoelde, dat indien een algemeen tegenboekhouder eenige gelukkigen maaken, hij ook vele misnoegden deed ontstaan. Hij legde na zes jaren dezen post neder, verliet het hof geheel en al in 1697 en hield zich verder met niets anders bezig dan met de studie en zijne zaligheid. Hij kwam jaarlijks de vaste in het karthuizerklooster, alwaar hij een vertrek had, doorbrengen, en bleef het overige des jaars op zijn landgoed *Villeneuve*

le Roi. Hij overleed in 1711 in het 80.ste jaar van zijnen ouderdom. De verhevene gevoelens van godsvrucht, die hem in zijn leven beziel hadden, kenmerkten ook zijnen dood. » Hij was, zegt een geschiedschrijver, een dier eerbiedwaardige overheidspersonen, die zoowel door hunne deugden als door hunne talenten tot den luister van de regering van LODEWIJK XIV bijdroegen. Deze groote man stelde de Godsdienst aan het hoofd van al zijne pligten, en zelfs in den tijd, dat hij onder den last der openbare zaken gebukt ging, liet hij geen enkelen dag voorbijgaan, zonder zijne familie en zijne dienstboden te vergaderen, om met hen gemeenschappelijk het gebed te verrigten." Men heeft van hem: 1.º een aantal zeer wel geschrevene *Uittreksels en verzamelingen* uit de heilige Schrift, uit de kerkvaders uit de gewijde en ongewijde schrijvers; in verscheidene dl.ⁿ in 12.mo — 2.º Uitgaven van het *Comes theologus* en van het *Comes juridicus*, van PETRUS PITHOU, zijnen moederlijken grootvader, — 3.º In navolging van deze twee werken, schreef hij de *Comes senectutis* en de *Comes rusticus*, beide in 12.mo, deze zijn slechts verzamelingen van overdenkingen der

oude en hedendaagsche schrijvers. — 4.º Men heeft hem nog de beste *Uitgave* van de *Verzameling der kanonieke wetten* in het Latijn te danken, met aantekeningen van PETRUS en FRANCISCUS PITHOU, in 2 dl.ⁿ in fol., en die van den *Codex der Canons* door de heeren PITHOU verzameld, met de *Miscellanea ecclesiastica* aan het einde. — 5.º Eindelijk de uitgave der *Aanmerkingen* van PETRUS PITHOU over den *Codex* en de *Instellingen van JUSTINIANUS*. Het *Leven* van CLAUDIUS LE PELETIER is door J. BOIVIN de jonge in het Latijn in 4.to beschreven. — CLAUDIUS LE PELETIER had tien kinderen, waarvan er verscheiden verdienen in dit woordenboek aangehaald te worden. De oudste van zijne vier zonen, MICHAEL genoemd, werd bisschop van Angers, en overleed in 1706, kort nadat hij tot bisschop van Orleans benoemd was. GRANDET heeft zijn leven beschreven. — LODEWIJK, de tweede, werd president met de fluweelen muts, daarna eerste president, en overleed in 1730. — KAREL MAURITS, de derde, abt van *St. Aubin* van Angers, wees de bisschoppelijke waardigheid van de hand, en begaf zich naar *Saint Sulpice*, alwaar hij als algemeen overste in 1731 over-

leed. CLAUDIUS, de jongste, onder den naam van SOUZI bekend, overleed in 1686 in den ouderdom van 17 jaren, na het heldhaftigste voorbeeld van godsvrucht gegeven te hebben. De abt PROYART heeft zijne *Levensbeschrijving* onder den titel van *Voorbeeld der jongelieden* in het licht gegeven, *Parijs*, 1789, in 18.mo. LODEWIJK, de tweede der zonen van CLAUDIUS LE PELETIER is de stam der PELETIERS VAN ROSAMBO, waarvan de laatste, president met den beroemden MALESHERBES zijn schoonvader op het schavot bragt.

PELETIER DE SOUZI (MICHAEL LE), broeder van den algemeen-tegenboekhouder, te *Parijs* in 1640 geboren, werd tot advokaat bevorderd en pleitte met onderscheiding. Hij kocht later den post van advokaat des konings bij de regtbank het *Châtelet*, en nam denzelven gedurende vijf jaren met algemeene goedkeuring waar. In 1665 tot raadsheer bij het parlement bevorderd zijnde, werd hij in het volgende jaar met HIERONYMUS LE PELETIER, zijn' tweeden broeder, belast met de uitvoering der besluiten van het te *Clermont* in *Auvergne* gehouden groote geregtschhof. De koning verkoos hem in 1668 om het bewindhebberschap van *Fran-*

che Comté te gaan vestigen. Bij zijne terugkomst, werd hij bewindhebber van *Rijs-sel*, van al de overwinningsgewesten in *Vlaanderen*, en van de legers; welke de koning er onderhield. Deze diensten verwierven hem de posten van staatsraad in 1683, van bewindhebber der geldmiddelen, van raadsheer in den koninklijken raad, en van directeur generaal der vestingwerken. Het beheer van zaken en het hof moede, zeide hij dezelve vaarwel, en begaf zich in den ouderdom van 80 jaren in de abdij van *Saint Victor* te *Parijs*. Hij leefde er bijna zes jaren in de vreedzame werkzaamheden der letterkunde en in de oefeningen van een christelijk leven, en overleed in 1725 in het 86.ste jaar zijns ouderdoms. De akademie van opschriften had hem in 1701 tot honorair lid benoemd. Men heeft van hem in de *Gedenkschriften* dier maatschappij, geleerde nasporingen over de *Curiosoliten*, een oud volk van *Armorica* over hetwelke er in de *Commentariën* van *CESAR* gesproken wordt. De algemeene biographie meent dat deze verhandeling niet van hem is, en dat hij slechts belast was dezelve in de akademie voortedragen. *TOUREIL* noemde hem *Homo limatissimi ingenii* [Zijne *Lofreden* door

DE *BOZE*, is in het 7.^e deel der verzameling der akademie van opschriften opgenomen.] Zijne nakomelingen namen den naam aan van *LE PELETIER-SAINTE-FARGEAU*; het was op raad van zijnen kleinzoon, *MICHAEL STEPHANUS*, die den 6 September 1747 tot advokaat generaal bij het parlement van *Parijs* bevorderd was, dat de Jesuiten in *Frankrijk* vernietigd werden; en zijn achter-kleinzoon onteerde eenen beroemden naam door zijne revolutionaire razernij en door zijn lafhartig gedrag bij de conventie. Hij werd eenige dagen daarna door eenen lijfwacht, die besloten had den dood van *LODEWIJK XVI*, op den eersten conventionneel dien hij ontmoeten zou, te wreken, met eenen dolk doorstoken.

PELETIER. — Zie PELLE-TIER.

PELHESTRE (PETRUS), te *Rouanen* in 1635 geboren, overleed te *Parijs* in 1710 in het 65.ste jaar zijns ouderdoms, was een man die eene groote belesenheid bezat, maar met goede grondbeginselen en met opregte bedoelingen bezielde was. Hij had eerst zijn 18.e jaar bereikt, toen de Aartsbisschop van *Parijs* *PÉRÉFIXE* hem

meldde: » Ik hoor, dat gij kettersche boeken leest, zijt gij daartoe geleerd genoeg? — Mijn heer, antwoordde de jongeling, uwe vraag maakt mij verlegen: indien ik zeg dat ik geleerd genoeg ben, zoo zult gij mij zeggen dat ik een hoovaardige ben, en zoo ik neen zeg zult gij mij verbieden dezelve te lezen." Op dit antwoord, stond hem de prelaat toe, voorttegaan. Hij heeft eene tweede uitgave geleverd van de *Verhandeling over het lezen der kerkvaders* en uitmuntende aantekeningen op den tekst van dit werk, *Parijs* 1697, in 12.mo

PELICIER. — Zie PELLICIER.

PELISSON. — Zie PELLISSON.

PELL (JOANNES), een Engelsche beoefenaar der wiskunde, in 1610 geboren, onderwees dezelve te *Amsterdam* en te *Breda*. [In den ouderdom van 19 jaren, schreef hij, over het gebruik der wijzerplaten, eene verhandeling, die zijnen roem begon te vestigen.] Namens CROMWEL, was hij resident bij de protestantsche Zwitsersche kantons; hij kwam te *Londen* terug, alwaar hij kapellaan van den aartsbisshop van *Kantelberg* werd,

en in 1685 overleed. De wiskunde heeft hem eenige werken te danken; onder anderen: 1.º *De vera. circuli mensura.* — 2.º *Table etc.* (*Tafel van tien duizend vierkante getallen*), in fol.

PELLEGRIN (SIMEON-JOZEF), in 1663, te *Marseille* geboren, begaf zich in de orde der serviter-monniken, en bleef lang onder dezelve, te *Moustiers*, in het bisdom *Riez*. Maar zijnen stand moede, ging hij aan boord van een schip in hoedanigheid van aalmoezenier, en deed een of twee reizen. Bij zijne terugkomst van zijne togten in 1703, opende hij eenen winkel van *punddichten, madrigalen, bruiloftsdichten en begroetingen* voor alle soorten van feesten en gelegenheden, van welke hij de prijzen bepaalde, volgens het aantal der verzen en derzelve verschillende voetmaten. Hij werkte vervolgens voor de verschillende tooneelen van *Parijs*, en vooral voor dat van de *Opera-Comique*. Hetwelk aan eenen snaak deed zeggen:

Le matin Catholique et le soir idolâtre,
Il dina de l'autel et soupa du théâtre.

Vrij aldus gevolgd:

Des morgens Catholijk, des avonds liberaal,
Gaf 't altaar zijn ontbijt, 't tooneel zijn avondmaal.

Daar dit soort van werk geenszins eenen priester waardig was, zoo stelde de kardinaal DE NOAILLES hem voor, de *Mis* of de opera te laten varen; de abt PELLEGRIN, wilde datgene behouden, hetwelk hem deed leven, en de kardinaal stelde hem in interdict. Zijne beschermers verschaften hem eene jaarwedde op den *Mercur*, aan welken hij voor het gedeelte der schouwburgen werkte. Hij overleed in 1745, in het 82 jaar zijns ouderdoms, opregtelyk bekeerd. Men heeft van hem behalve *treuren* en *blijspelen*, waarvan het ontwerp gewoonlyk niets waardig, en de berijming flauw en kwijnende is: 1.º *Geestelyke gezangen* over de gewigtigste punten der Godsdienst, op verschillende wijzen van zangspelen, voor de kloosterlingen van *St. Cyr*, te *Parijs*, in 8.vo — 2.º *Andere Gezangen*, over de voornaamste punten van de Godsdienst en de zedekunde, te *Parijs*, 1725, in 12.mo — 3.º *Geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament*, in gezangen gebragt, op de wijze der opera's en volksliedjes, 2 dl.ⁿ in 8.vo, *Parijs*, 1706. — 4.º *Les psaumes etc.* (*De psalmen van DAVID*), in Fransche verzen, op de schoonste wijze van LULLI,

LAMBERT en CAMPRA, *Parijs*, 1705, in 8.vo — 5.º *De Navolging van J. C.* volgens de schoonste wijze der volksliederen. — 6.º *De werken van HORATIÛS* in Fransche verzen vertaald, door aantekeningen opgehelderd, met andere vertalingen vermeerderd en dichtstukken, met eene verhandeling over dien beroemden dichter, en eene beknopte levensschets, *Parijs*, 1715, 2 dl.ⁿ in 12.mo Enkel de vijf boeken der *liërzangen* of *oden*, zijn vertaald.

PELLEGRINI (PELLEGRINO DI TIBALDO DE BOLOGNA), in 1527, in het *Milanesche* geboren, en in 1592 overleden, muntte uit in de schilder- en bouwkunde. Men beweert, dat zijne eêrucht, om zich eenen naam in de schilderkunde te maken zoo vurig was, dat hij, misnoegd over zich zelve, en veezende het punt van volmaaktheid, hetwelk hij zich voorstelde, niet te kunnen bereiken, eens den hongerdood wilde sterven; en dat hij door OCTAVIUS MASCHERINO een schilder, zijn landgenoot van dit voornemen terug gebragt werd, daar deze hem raadde, zich op de bouwkunde toe te leggen. [Hij had intusschen uitmuntende schilderstukken vervaardigd, zoo

als den *H. JOANNES* in de woestijn; de afscheiding der uitverkorenen van de verworpelingen; de aankomst van *TRAJANUS*, te *Ancona* enz., die door de kenners bewonderd worden.] Bouwkunstenaar geworden zijnde, verwierf hij weldra eenen grooten naam. Hij werd naar *Milane* beroepen, voor de kerk van den *H. AMBROSIUS*: en vervolgens naar *Madrid* door den koning van *Spanje*, die hem tot het prachtig gebouw van het *Escuriaal*, als schilder en bouwkunstenaar gebruikte, en hem naar *Italië* terug zond, met 100,000 Kroonen en den titel van markgraaf. Zie *Rosso*.

* *PELLEGRINI* (*JOZEF* *LODEWIJK*), een *Jesuit*, in 1718 te *Verona* geboren, aanvaardde er in 1736, het kleed der maatschappij, in den schoot derwelke hij zijne studiën had volbragt. Hij legde zich toe op het predikambt, en werd daarin zoo zeer beroemd, dat de keizerin *MARIA THERESIA*, hem naar *Wenen* beriep, alwaar hij gedurende eene Vaste voor het keizerlijke hof predikte. Met de vleijendste toejuichingen en met de weldaden der keizerin overladen, kwam hij in *Italië* terug, alwaar hij voortging den stoel der waarheid

te bekleeden: hij werd een der meest beroemde redenaars van zijnen tijd. Pater *PELLEGRINI* legde zich ook toe op de letterkunde, en vooral op de dichtkunde. Hij is te *Verona*, den 18 April 1799 overleden, na de volgende werken in het licht te hebben gegeven: 1.º *Latijnsche en Italiaansche Gedichten, Venetië*, 1774, 2 dl.ⁿ in 8.vo; *Bassano*, 1791, in 8.vo; bevattende vier kleine dichtstukken, bij eene uitbarsting van den *Vesuvius*, — op de brug van *Veja*, — over de Hemelen, — bij het graf van *DISMICE*, letterkeer van *MEDICIS*. De volgende werken hadden reeds verscheiden uitgaven gehad.

— 2.º *Aan het Veronesche volk*, Redevoering, 1800, in 8.vo; dezelve is voorafgegaan, van eene *Levensschets* des schrijvers, door den graaf *GIULIARI*. — 3.º *Gedichten, aan den dood van AMARITTE toegewijd*, 1800, in 8.vo *AMARITTE*, een naamletterkeer van *MARIETTA*, was de naam eener zuster, welke hij teederlijk beminde, en wier vroegen dood hij zeer betreunde. — 4.º *DEBORA, JEPHTÉ, JONAS, gewijde lessen, Venetië*, 1804, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 5.º *TOBIAS, redeneringen*, *ibid.* 1818, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 6.º *Leer-*

reden, *ibid.*, 1772, 1 deel, in 8.vo; 1818, 5 dl.ⁿ in 8.vo — 7.º *Lofreden*, *ibid.*, 1820, in 8.vo PATER PELLEGRIINI was een even zoo goede prosateur, als sierlijke dichter. Zijn stijl was zuiver, beknopt en volvuur. In zijne gedichten kiest hij tot voorbeeld den beroemden PETRARCA, en hij heeft soms de bevalligheid en uitdrukingskracht van denzelfden. Hij was lid der Arkadische maatschappij van Rome, en van alle letterkundige genootschappen van Italië.

PELLERIN (JOZEF), oud algemeen-commissaris en eerste secretaris bij de marine, in 1684, te *Marly-le-Roy* geboren, overleed den 30 Augustus 1782 te *Parijs*, in het 99.ste jaar zijns ouderdoms, vereenigde met den werkzamen geest eens ambtenaars de kunst van eenen geleerde. Toen hij, na eene 40jarige dienst, zijn ontslag met eene jaarwedde verkregen had, legde hij zich geheel en al op de studie der oudheid toe. Het kabinet van gedenkpenningen, hetwelk hij tot stand gebragt had, en hetwelk de koning in 1776 voor 300,000 franken aankocht, was een der rijkste en zeldzaamste, welke een partikulier bezeten heeft. [Hetzelve bevatte 32,500 ge-

denkpenningen]. Hij breidde de grenzen der penningkunde uit door eene belangrijke verzameling in 9 dl.ⁿ, in 4.to, met een groot getal platen verrijkt. Deze verzameling bevat: 1.º *Verzameling van gedenkpenningen van koningen*, die nog niet in het licht verschenen en weinig bekend zijn, 1762, in 4.to — 2.º *Van Gedenkpenningen van volken en steden*, enz., 1763, 3 dl.ⁿ in 4.to — 3.º *Mengelingen over verschillende gedenkpenningen*, 1765, 2 dl.ⁿ in 4.to, die tot bijlagen van de vorige Verzamelingen dienen. — 4.º *Bijlagen tot de 6 voorgaande dl.ⁿ* met een algemeen register. — 5.º 3.^e en 4.^e *Bijlagen*, 1767, in 4.to — 6.º *Brieven*, 1768 en 1770, die het 9.^e deel uitmaken. Deze verzameling is het kabinet van liefhebbers waardig, niet alleen om de schoonheid van den druk, maar ook om de oordeelkundige en geleerde verklaringen, waarmede elke plaat vergezeld gaat.

* PELLETAN (PHILIPPUS JOANNES), een beroemde heelmeeester, een der bekwaamste Fransche praktiserende artsen, werd te *Parijs* in 1752 geboren, en had zich tijdens de oprigting der geneeskundige scholen reeds zeer voordelig als hoogleeraar, en

door de praktijk doen kennen. Hij was een der drie artsen, benoemd, om het lijk van **LODEWIJK XVII** in beschouwing te nemen. In de militaire heekunde opgenomen, werd hij lid van den algemeenen gezondheidsraad der legers, en bij de oprigting van het instituut, werd hij tot lid benoemd van de klasse der natuur- en wiskundige wetenschappen. Bij den dood van **DESAULT**, werd hij tot eersten heelmeester van het *Hôtel-Dieu* van *Parijs* benoemd, en het is op dat tooneel, dat hij gedurende zoo vele jaren die uitstekende heekundige bekwaamheid, en die voorbeeldelooze geschiktheid voor het onderwijs ontwikkelde, die zijnen roem Europeesch hebben gemaakt. Zijne voordragt behaagde door derzelver duidelijkheid en sierlijkheid, en hij had geenen anderen mededinger dan den beroemden **FOURCROY**. **PELLETAN** was ook lid van het legioen van eer, en van de koninklijke akademie van geneeskunde, behalve belangrijke *Waarnemingen*, om de longpijp van vreemde lichamen te ontlasten, heeft hij de volgende werken in het licht gegeven: 1.º *Clinique etc.* (*Heekundige Ziektekunde enz.*), 1810, 3 dl.ⁿ in

8.vo — 2.º *Observations etc.* (*Waarnemingen over eene verzachting van het armbbeen, gelijkende naar eene slagaderbreuk*), 1815, in 8.vo **PELLETAN** is te *Parijs*, in het laatst van September 1829 overleden.

PELLETIER (JACOBUS), een geneesheer, in 1517 te *Mans*, in eene gegoede familie geboren, maakte zich bekwaam in de schoone letteren, en wetenschappen; en werd overste van de collegien van *Bayeux* en van *Mans*, te *Parijs*, alwaar hij in 1582 overleed. De talrijkheid zijner schriften overtreft de bondigheid derzelve. Men heeft van hem: 1.º *Latijnsche Commentariën op EUCLIDES*, in 8.vo; en eenige andere wiskundige werken, in hunnen tijd zeer geacht, ofschoon hij niet, zoo als hij beweerde, de kwadratuur van den cirkel gevonden heeft. — 2.º *Beschrijving van het land van Savooije*, 1572, in 8.vo — 3.º *Eene kleine Latijnsche Verhandeling over de pest*. — 4.º *Eene Overeenstemming* van verscheidene plaatsen van **GALENUS** en eenige andere kleine Verhandelingen gezamenlijk in een deel, in 4.to, in het licht gegeven, 1559. — 5.º *Zwakke Dichtwerken*, die eenige

berijmde vertalingen bevat-
ten, 1547, in 8.vo — 6.º Eene
andere *Verzameling* 1555,
in 8.vo — 7.º Een 3.de, in
1581, in 4.to — 8.º *Ver-
taling* in Fransche verzen
der *Ars poetica* van HORA-
TIUS, 1545, in 8.vo — 9.º
Eene *Verhandeling over de
Dichtkunde*, in onrijm, 1555,
in 8.vo — 10.º *Zamenspra-
ken over de Fransche spel-
kunst en uitspraak* in 8.vo
waarin hij beide wil hervor-
men, door te schrijven zoo
als men spreekt.

PELLETIER (GASPARD), een
geneesheer te *Middelburg*,
verwierf zich veel eer door
de beoefening zijner kunst,
werd eerst tot schepen en
daarna tot raadsheer in zijne
geboorteplaats bevörderd, en
overleed in 1658. Men heeft
van hem: *Plantarum, tum
patriarum, tum exoticarum
in Walachria Zelandiae in-
sula nascentium, Synony-
ma, Middelburg*, 1610, in
8.vo, zeldzaam en gezocht.

PELLETIER (JOANNES LE),
in 1633 te *Rouanen* gebo-
ren, oefende zich eerst in
de schilderkunde. Hij liet
dezelve varen, om zich op
de studie der talen toe te
leggen, en leerde zonder
meester het Latijn, Grieksch
en Hebreeuwsch, de wiskun-
de, de sterrekunde, de bouw-

kunde, de geneeskunde en
de scheikunde. Op het ein-
de zijner dagen legde hij zich
bijna uitsluitend op de be-
oefening der Godsdienst toe,
en zette deze studie tot aan
zijn dood, die in 1711,
in zijn 78.ste jaar plaats had,
voort. Men heeft van hem:
1.º Eene geleerde *Verhande-
ling over den Ark van Noë*.
Hij verklaart in dezelve de
mogelijkheid van den alge-
meenen Zondvloed en hoe
alle soorten van dieren in de
ark hebben kunnen onder-
houden worden. BORREL had
dezelfde zaak reeds betoogd;
maar PELLETIER had, zonder
zijne metingen en berekenin-
gen te betwisten, onaanneme-
lijkheden in zijn plan gevon-
den en tracht dezelve in die,
welke hij voorstelt, te vermijden.
(Zie BORREL en WIL-
KINS). Hij heeft er eene *Ver-
handeling* bijgevoegd over de
Hemina (maat der ouden)
van den heiligen BENEDICTUS.
Dit is een zwaar boekdeel,
in 12.vo, in hetwelk even zoo
veel geleerdheid als scherp-
zinnigheid doorstraalt. — 2.º
*Verhandelingen over de ge-
wigten en maten der ou-
den*; over *Kesitah*, een He-
breeuwsch woord in het boek
Genesis. 33.^e Hoofdst., over
den haarlok van ABSALON;
over den tempel van SALO-
MON en EZECHIEL; over
den dood van SOCRATES, over

de dwalingen der Schilders, enz., in de Dagbladen van *Trevoux*. — 3.º *Eene Fransche Vertaling* van het *Leven van SIXTUS V*, door LETI, 1694, 2 dl.ⁿ in 12. vo — 4.º van het Engelsche werk van ROBERT NANTON, onder den titel van *Fragmenta regalia*, of *wezenlijke inborst van ELIZABETH*, koningin van Engeland, en van hare gunstelingen. Men vindt hetzelfde in de laatste uitgave van het *leven* dier vorstin door LETI. De verhandelingen van PELLETIER, zijn in eenen wijdloopigen en kwijnenden stijl geschreven, maar den hoofdinhoud derzelve is nauwkeurig en bondig.

PELLETIER (CLAUDIUS), doctor in de godgeleerdheid en kanonik van den H. PETRUS te Reims, is de schrijver van een aantal werken, de meeste ten voordeele der onderwerping aan de uitspraken der Catholijke Kerk, en in het bijzonder aan de bulle *Unigenitus*. Men gevoelt ligtelijk, dat te dien opzichte de aanhangers van de partij hem niet gespaard hebben. Zie de catalogus van zijne schriften, aan het einde van zijne *Leerstellige verhandeling van de algemeene genade*, 1727. Hij

overleed in 1751. Hij klaagde de onderrigtingen van den heer BOSSUET, bisschop van Troyes, bij den heer LANGUET, aartsbisschop van Sens, aan; BOSSUET betrok hem voor het parlement en verwierf tegen hem een vonnis van dat hof, gedagteekend den 2 Julij 1735. Eene nieuwe verdediging der bulle, welke hij te Rouanen in 1729, in 2 dl.ⁿ in het licht gaf, en eene *Verhandeling over de liefde Gods*, uit de gewijde boeken ontleend, werden aan het parlement onderworpen, en dat verbasterd ligchaam, hetwelk over zaken oordeelde die hetzelfde niet aangingen, verbood de werken.

PELLETIER (AMBROSÍUS), in 1703, te Porcieux, in Lotharingen, geboren, benedictijner van *Saint Vannes* en pastoor van *Senones*, gaf het *Nobiliaire*, (*Register der adellijke geslachten*), of het *Armorial*, (*Wapenboek van Lotharingen*), 1758, in fol. in het licht. Hij was een kweekeling van dom CALMET, en overleed in 1758.

PELLETIER. — Zie PELETIER.

PELLEVÉ (NICOLAAS DE), in 1518, op het kasteel Jouy, uit eene oude familie van

Normandyë geboren, verbond zich aan den kardinaal DE LORRAINE, die hem in 1553, het bisdom *Amiens* verschaftte. Men zond hem naar *Schotland* in het jaar 1559, met verscheidene leer-aars der *Sorbonne*, om pogingen in het werk te stellen ter bekeering der ketters; maar daar de koningin ELIZABETH, zich tegen hun godvruchtig doel verzette, zag zich PELLEVE genoodzaakt, naar *Frankryk* terug te keeren. Hij verliet zijn bisdom *Amiens*, om het aartsbisdom *Sens* te aanvaarden, en volgde den kardinaal DE LORRAINE, naar het concilie van *Trente*, alwaar hij met zoo veel luister verscheen, dat PIUS V, hem in 1570, met het purper vereerde. Twee jaren later naar *Rome* gezonden zijnde, diende hij de koningen van *Frankryk* met veel ijver en getrouwheid gedurende verscheidene jaren. Daar de onlusten der nieuwe ketterijen hem in de ligue gewikkeld hadden, zoo deed HENDRIK III, de inkomsten zijner beneficiën in 1585, in beslag nemen; maar kort daarna, verleende hem die vorst de ontheffing der inbeslagneming zijner goederen, en verhief hem, na den dood van den kardinaal DE LORRAINE, in 1588, in de vergadering der staten te

Blois, tot aartsbisschop van *Reims*. Hij overleed in 1594.

PELLICAN (KOENRAAD), in het jaar 1478, te *Ruffach* in den *Elzas* geboren, begaf zich in de orde van den heiligen FRANCISCUS, en veranderde den naam zijner familie die KURSCHNER was, in dien van PELLICAN. Hij oefende de voornaamste bedieningen zijner provincie in *Frankryk*, in *Italië* en elders uit. In 1522 tot gardiaan van het klooster van *Bazel* benoemd, zoo bragt de omgang, welken hij met de kettiers had, hem op het dwaalspoor. Na met ZWINGLIUS in verbindtenis te zijn getreden, verviel hij in de dwalingen van LUTHER, welke hij eerst met bedachtzaamheid onderwees, ten einde den ijver der Catholijken niet te ontsteken; maar in 1526, verliet hij zijn ordekleed en ging te *Zurich* het Hebreeuwsch onderwijzen, in welke stad hij kort daarna in den echt trad. Hij overleed in 1556, in het 78.ste jaar zijns onderdoms, na hevige geschillen met ERASMUS gehad te hebben. Men heeft van hem verscheidene werken, welke de protestanten in 7 deelen in fol. hebben doen drukken. Men vindt in dezelve eene Latijnsche vertaling der Hebreeuwsche

commentariën van de rabbijnen, niet slechts over de H. Schrift, maar ook over de gewone leer der Joden.

* **PELLICER** (*don JOANNES ANTONIUS*), een Spaansche geleerde, te *Valencia*, in 1740 geboren, beoefende in die stad en aan de hoogeschool van *Salamanka*, de wijsbegeerte, de wiskunde, het burgerlijke en kanonieke regt, de geleerde talen, de oudheden, enz. Hij kwam te *Madrid*, en maakte zich voordeelig bekend, door verschillende verhandelingen, over geschied-, letter- en oudheidkundige onderwerpen. **KAREL III**, benoemde hem tot zijnen bibliothekaris, en hij werd lid van de Spaansche koninklijke akademie en van verscheiden andere geleerde maatschappijen. Hij heeft een groot getal werken nagelaten, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Proeve eener bibliotheek van Spaansche vertalers: Madrid*, 1778, in 4.to voorafgegaan van geleerde *levensbeschrijvingen* der beroemdste Spaansche dichters, met zeer leerzame aanmerkingen vergezeld, over de letterkundige geschiedenis van *Spanje*. — 2.º *Geschiedenis der koninklijke bibliotheek*, met eene *aanteekening* over de

bibliothekarissen en andere schrijvers. Dit werk, in 1800 voltooid, was in 1808 ter pers op den oogenblik van den inval der Franschen in het schier-eiland. **PELLICER**, heeft eene pracht-uitgave van *don QUICHOTTE* geleverd, en is de eerste die het ware vaderland van **CERVANTES**, hetwelk *Alcala-de-Henarès*, vier mijlen van *Madrid* is, heeft doen kennen. Hij is in 1806 te *Madrid* overleden.

PELLICIER (**WILLEM**), bisschop van *Montpellier*, in het kleine vlek *Melgueil* of *Mauguio* in *Languedoc* geboren, verwierf door zijne schranderheid de achting van **FRANCISCUS I**. Deze vorst zond hem, in 1540, als afgevaardigde naar *Venetie*. **PAULUS III** stond hem de secularisatie van zijn kapittel toe, en het verlof om zijnen stoel van *Maguelonne* naar *Montpellier* te verplaatsen. Deze prelaat legde veel ijver aan den dag tegen het calvinismus en deze ijver berokkende hem van den kant der sectarissen allerlei lasteringen. Hij overleed te *Montpellier*, in 1568, aan eene verzwering in de ingewanden, door de onkunde of de boosaardigheid van eenen apotheker veroorzaakt, die hem pillen van slecht gebroken

kolokwinten liet innemen. PELLICIER had eene rijke bibliotheek en kostelijke handschriften, die hij te *Venetië* en elders gekocht had, en waarvan er verscheidene zich in de bibliotheek van den koning van *Frankrijk* bevinden. CUJAS, RONDELET, TURNÈBE, DE THOU, SCÉVOLA DE SAINT-MARTHE en anderen geleerden zijner eeuw, hebben zijne kunde en zijne overige hoedanigheden ver-eerd. Hij liet verscheidene geschrevene werken na, en men wil dat de *Geschiedenis der Visschen*, welke wij onder den naam van WILLEM RONDELET, geneesheer van *Montpellier* hebben, van hem is.

PELLISSON-FONTANIER (PAULUS), te *Beziers*, in 1624, uit eene regtsgeleerde familie oorspronkelijk van *Castres* geboren, verloor reeds vroeg zijnen vader. Zijne moeder voedde hem in de zoogenaamde Hervormde religie op. Zijne talenten gaven goede vooruitzichten aan deze sekte; hij bezat even zoo veel doordringend- als levendigheid van geest. Hij studeerde achtereenlopend te *Castres*, te *Montaubon* en te *Toulouse*. De Latijnsche, Grieksche, Fransche, Spaansche en Italiaansche schrijvers werden hem gemeenzaam. Nauwelijks

had hij eenige maanden aan de studie des regts besteed, of hij ondernam de *Institutien* van JUSTINIANUS te omschrijven. Dit werk, te *Parijs*, in 1645, in 8.vo gedrukt, was zoodanig geschreven, dat men er aan twifelen moest of het wel het voortbrengsel van eenen jongeling was. PELLISSON verscheen weldra met luister in de pleitzaal van *Castres*; maar toen hij er het meest schitterde werd hij door de kinderziekte aange-tast. Deze ziekte verzwakte zijne oogen en zijn gestel en maakte hem het toonbeeld van leelijkheid. Zijn gelaat was zoodanig veranderd dat mejufvrouw DE SCUDÉRI, zijne vriendin eens al schertsende zeide: dat hij van de ver-gunning, welke de mannen hebben om leelijk te zijn, misbruik maakte. Verscheidene werken, welke hij te *Parijs* schreef, deden hem aldaar bij alle lieden van verstand en verdienste voordeeliglijk bekend worden. Hij vestigde er zich in 1652, en de Fransche akademie, van welke hij de *Geschiedenis* geschreven had, was zoo zeer over dit werk voldaan dat zij hem hare deuren opende. FOUCCQUET, van zijne verdiensten onderrigt, verkoos hem voor zijnen eersten secretaris en schonk hem zijn geheele vertrouwen. Zijne zor-

gen werden in 1660, met brieven van staatsraad beloond. Hij had grootelijks deel aan FOUCQUETS geheimen gehad, en had zulks ook aan zijne ongenade. Hij werd naar de *Bastille* gevoerd, waaruit hij eerst vier jaren later ontslagen werd, zonder dat men hem ooit van zijnen meester kon aftrekken. Hij schreef er voor hem *Ge-denkschriften* die meesterstukken zijn. » Indien iets naar CICERO zweemt, zegt de schrijver van de eeuw van LODEWIJK XIV, dan zijn het deze drie *Vertoogen*. Zij zijn in denzelfden smaak als verscheidene redevoeringen van dien beroemden rede-naar, eene afwisseling van geregeltijke en staatkundige onderwerpen, bondiglijk met eene kunst, die weinig ophef maakt en eene treffende welsprekendheid behandelt. » [FOUCQUET zou welligt zonder de tegenwoordigheid van geest van PELLISSON tot den dood veroordeeld zijn geworden. Gezamenlijk tegen elkander gehoord, was de eerste beducht dat men hem overtuigende stukken zou voorleggen: hij bleef dus als verstomd, toen PELLISSON uitriep: *Mijn heer, indien gij niet wist, dat de papieren die over de zaak handelen, van welke men u beticht,*

verbrand zijn, zoudt gij dezelve met zulk eene vrijpostigheid niet ontkennen. FOUCQUET, aldus gewaarschuwd, hield vol, en kon niet overtuigd worden]. PELLISSON had in zijne tegenspoeden eene menigte vrienden behouden, welke eindelijk zijne vrijheid verwierven. De koning stelde hem voor deze gevangenschap door jaarwedden en posten schadeloos. Hij belaste hem met het schrijven zijner geschiedenis en nam hem met zich op zijnen veroveringstogt naar *Franché-Comté*. PELLISSON was er sedert lang op bedacht geweest, de Protestantsehe godsdienst af te zweren: hij voerde dit voornemen in 1670 uit. Kort daarna werd hij tot subdiaken gewijd en verkreeg de abdij van *Gimont* en het priorschap van *Saint Orens*, een rijk beneficie van het bisdom *Auch*. Toen de aartsbisschop van *Parijs* in 1671, in de Fransche akademie opgenomen was, antwoordde PELLISSON aan dien prelaat met even zoo veel geest als bevalligheid. Het was bij deze gelegenheid dat hij de *Lofrede* van LODEWIJK XIV uitsprak, welke in het Latijn, Spaansch, Italiaansch, Engelsch en zelfs in het Arabisch door eenen patriareh van den berg *Libanon* ver-

taald is. Hij werd in hetzelfde jaar tot rekwestmeester bevorderd. Daar de oorlog in 1672 op nieuw was losgebarsten, zoo volgde hij **LODEWIJK XIV** op zijne veldtogten. Zijn ijver voor de bekeering der calvinisten verwierf hem het beheer van *Cluny* in 1674, van *Saint-Germain des Prés* in 1675, en van *Saint Denis* in 1679. De koning vertrouwde hem te gelijkertijd de inkomsten van een derde gedeelte der beheeren toe, om aan diegenen, welke van Godsdienst wilden veranderen, en die zich daardoor in verlatenheid en behoefte konden bevinden, uitgedeeld te worden. Hij was bezig met de dwalingen der protestanten over de Eucharistie te wederleggen, toen hij in 1693 te *Versailles* door den dood overvallen werd. Hij ontving de Sacramenten niet, wjl hij daartoe geen' tijd had. Het is valsch, dat, zoo als de calvinisten het nog heden ten dage beweren, dat hij dezelve geweigerd heeft, en het is zeer zeker dat hij weinige dagen voor zijnen dood nog gecommuniceerd had. Men heeft van hem een aantal werken, waarvan de stijl in het algemeen edel, vlug en ongedwongen, maar somtijds onbeschaafd is. De voornaamste zijn: 1.º *Histoire*

etc. (*Geschiedenis der Franche akademie*), welke in 1653 voor het eerst in *Parijs*, in 12.vo in het licht verscheen; en waarvan de beste uitgave is die van den abt **D'OLIVET**, die dezelve voortgezet heeft, 1730, 2 dl.ⁿ in 12.mo Vele beuzelingen over kleine schrijvers en onnaauwkeurigheden in de daadzaken, hebben dit anders zoo voortreffelijke werk tot nadeel gestrekt. — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van LODEWIJK XIV*), van den dood aan den kardinaal **MAZARIN**, in 1661; tot den vrede de van *Nijmegen*, in 1678. In dit werk, in 1749, in 3 dl.ⁿ in 12.mo gedrukt, straalt de hoveling veel, maar de goede geschiedschrijver weinig door. — 3.º *Abrégé etc.* (*Beknopte Levensschets van ANNA van Oostenrijk*), in fol., die veel naar eene lofrede zweemt. — 4.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der verovering van Franche Comté*), in 1668, in het 7.de deel der *Memorien* van pater **DESMOLETS**. Volgens sommigen is dit werk een voorbeeld in zijne soort, en volgens anderen van weinig belang. — 5.º *Lettres etc.* (*Geschiedkundige Brieven en verschillende werken*), 3 dl.ⁿ in 12.vo, *Parijs*, 1749. Deze Brieven zijn als 't ware een dagverhaal der reizen en der

legeringen van **LODEWIJK XIV**, van 1670 tot 1688; er zijn er 273. Zij zijn zonder naauwkeurigheid en zuiverheid geschreven. — 6.º *Recueil etc.* (*Verzameling van geestige stukken*) in onrijm en dichtmaat, van mevrouw de gravin **DE SUZE** en **PELLISSON**, 1695, 5 dl.ⁿ, in 12.mo De dichtstukken van **PELLISSON** hebben veel natuurlijk eene gelukkige wending en bevalligheid, maar er ontbreekt eenige verbeeldingskracht aan dezelve. — 7.º *Poésies etc.* (*Christelijke en zedekundige Gedichten*), in de verzameling aan den prins **DE CONTI** opgedragen. — 8.º *Réflexions etc.* (*Overwegingen over de Godsdienstgeschillen*), met eene wederlegging van de hersenschimmen van **JURIEU** en der denkbeelden van **LEIBNITZ**, over de verdraagzaamheid, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 9.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de Eucharistie*), in 12.mo Deze beide werken verdienen de achting der nadenkende lieden, zoowel om de gegrondheid der zaken als om de gematigdheid, met welke dezelve geschreven zijn.

PELLOUTIER (SIMON), een protestantsch predikant van de Fransche kerk te *Berlijn*, lid en bibliothekaris van de

akademie dier stad, en geestelijke raad, werd in 1694 te *Leipzig* uit eene van *Lyon* oorspronkelijke familie geboren. Zijne *Geschiedenis der Kelten en voornamelijk der Galliërs en Germanen, van af de fabelachtige tijden tot de inneming van Rome door de Galliërs*, heeft zijner geleerdheid tot eer verstrekt. De beste uitgave van dit in nasporingen rijke werk is dat, hetwelk de heer **DE CHINAC** in 1770, te *Parijs*, in 8 dl.ⁿ in 12.mo en 2 dl.ⁿ in 4.to heeft geleverd. De *Gedenkschriften*, waarmede **PELLOUTIER** die der akademie van *Berlijn* verrijkt heeft, zijn een der voornaamste sieraden der verzamelingen van dit geleerde genootschap. De dood maaide hem in 1757, in het 63.ste jaar zijns ouderdoms weg.

PELOPIDAS, Thebaansch veldheer, heroverde *Cadméa* door list op de Lacedemoniërs, in het jaar 380 vóór J. C. Hij onderscheidde zich met **EPAMINONDAS**, in de gewigste krijgsondernemingen van *Beotië*. [In den slag van *Mantineá*, ontving hij zeven wonden, en had het leven te danken aan **EPAMINONDAS**, die, terwijl hij hem met zijn schild bedekte, hem verdedigde, tot dat hunne soldaten hem kwamen bevrijden.]

PELOPIDAS muntte vooral uit in den veldslag van *Leuctra*, in 371 vóór J. C., en in het beleg van *Sparta*, twee jaren later. Hij bewoog de Thebanen om ALEXANDER, tiran van *Phères* te beoorlogen en bestuurde dien veldtocht. Zijn leger was niet zoo sterk als dat des tirans. Men berigte hem zulks: *Des te beter*, antwoordde hij, *dan zullen wij er meer verslaan*. De slag werd in 364 vóór J. C. geleverd. PELOPIDAS behaalde de overwinning en werd met de wapens in de hand gedood.

PELTAN of PELTE (THEODORUS ANTONIUS), een Jesuit, uit het dorp van dien naam in de *Luiksche Kempen* geboren, onderwees met veel roem de Grieksche en Hebreeuwsche talen, en de godgeleerdheid te *Ingolstadt* en overleed den 2 Mei 1582, te *Augsburg*. Men kan niets bij den lof voegen, welken VALERIUS ROTMARS, in zijne *Geschiedenis der hoogleeraren van de universiteit van Ingolstadt*, hem toezwaait. Men heeft van hem: 1.º *Paraphrasis et scholia in proverbia SALOMONIS*, *Antwerpen*, 1606, in 4. to — 2.º Verscheidene wederleggende *Verhandelingen* tegen de dwalingen van zijnen tijd. — 3.º Een aantal *Ver-*

talingen uit het Grieksch in het Latijn: 1.º een van het *Commentarium* van ANDREAS VAN CÆSAREA, bisschop van *Cappadocië*, over het boek der *Openbaring*, *Ingolstadt*, 1574; — 2.º *Handelingen* van het eerste concilie van *Efeze*, met aantekeningen, 1604, in fol.; — 3.º *Homiliën* van zeventien Grieksche kerkvaders, over de voornaamste feesten des jaars, 1579; — 4.º *Commentariën* van VICTOR van *Antiochië*, op den H. MARCUS, van TITUS DE BOSTRO, op den H. LUCAS, in het 4.^e deel van de bibliotheek der kerkvaders; — 5.º een reeks van Grieksche kerkvaders, over *de spreuken van SALOMON*, *Antwerpen*, 1614; — 6.º de *Omschrijving* van den H. GREGORIUS THAUMATURGUS, van den *Ecclesiasticus*, met aantekeningen. PELTAN behoorde tot het kleine getal der geleerden, die de voordeelen van een uitgebreid geheugen, met die van een gegrond oordeel vereenigen, en den rijkdom der geleerdheid aan de nauwkeurigheid der redeneringen paren.

* PELTIER (JOANNES GABRIEL), een letterkundige, was de zoon van eenen rijken koopman te *Nantes*, in welke stad hij het eerste le-

venslicht aanschouwde, hij werd evenzeer tot den handel bestemd, en naar *Parijs* gezonden, om zijne opvoeding te voltoojen: daar hij zich in 1789 nog in die hoofdstad bevond, werd hij dagbladschrijver. Hij was van gevoelen, zoo als hij zulks later in te *Londen* in het licht gegevene schriften heeft bekend, dat vele hervormingen noodzakelijk waren; maar toen hij zag, dat de demagogogen, als middelen ter bereiking van hun doel, het geweld en den moord gebruikten, verliet hij hen aanstonds, en bestreed hen met vuur, in zijne talrijke werken, voornamelijk in een periodiek schotschrift, getiteld: *Les Actes etc. (De handelingen der Apostelen)*, in hetwelke hij de gevoelens der regterzijde verdedigde. Genoodzaakt, om na den 10 Augustus, *Frankrijk* te verlaten, week PELTIER naar *Londen*, alwaar hij zijne aanvallen tegen de Fransche omwenteling, en voornamelijk tegen BONAPARTE, toen deze zich van het opperste gezag had meester gemaakt, voortzette. De laatste diende daar tegen hij het Engelsche bestuur hevige vertoogen in, welk bestuur antwoordde, dat in *Engeland* zich niemand tegen de vrijheid der drukpers kon verzetten, maar

dat de weg der regtbanken voor hem geopend was. BONAPARTE sloeg dien weg in, en liet hem als lasteraar door zijnen afgezant vervolgen: het gelukte hem PELTIER te doen veroordeelen, tot eene geldelijke schadeloosstelling en tot de proceskosten; maar er werd eene intekening geopend, die bijna oogenblikkelijk toereikende was, om het bedrag der veroordeeling van den dagbladschrijver te dekken. Daar echter het vonnis werd geveld, juist op den dag, waarop de oorlog tusschen *Frankrijk* en *Engeland* op nieuw losbarstte, zoo is hetzelfde nooit ten uitvoer gelegd, en de geschriften van PELTIER werden overvloediger dan ooit verspreid. Hij gaf zelfs het regtsgeding in het licht van hetwelke hij een aantal exemplaren aan den man bragt. PELTIER verscheen weder te *Parijs*, tijdens de beide restauratiën van 1814 en van 1815; maar daar hem de voordeelen niet te beurt vielen, op welke hij had gerekend, keerde hij naar *Engeland* terug, alwaar hij in den echt was getreden, en alwaar hij van het Britsch bestuur eene jaarwedde ontving. In 1817, randde hij met nadruk het ministerie van DECAZES aan, en eenige jaren later kwam hij an-

dermaal te *Parijs* terug, alwaar hij in Maart 1825, overleed. Men heeft hem gebrek aan orde en spaarzaamheid verweten, hetwelk hem dikwijls zijne toevlugt tot uitwegen deed nemen, en hem den post van zaakgelastigde van den neger-koning CHRISTOPHE HENRI, (zie HENDRIK, koning van *Haiti*), van *St. Domingo*, deed aannemen, die tot belooning van zijne diensten, hem zware ladingen koffij of andere koloniale waren zond. Bij deze gelegenheid zeiden zijne vijanden, dat hij van *blank zwart* was geworden. PELTIER heeft in het licht gegeven: 1.º *Sauvez-nous etc.* (*Redt ons of redt u*), Augustus 1789, eene naamlooze brochure tegen de constituerende vergadering. — 2.º *Domine, salvum fac regem*, en *Pange lingua*, twee kleine geschriften, 1789, in 8.vo — 3.º *Les Actes etc.* (*De handelingen der Apostelen*), een zeer geestig tijdschrift, vol scherpe kwinkslagen tegen de voornaamste omwentelingsmannen. Dit dagblad bevat 311 n.^{os}, die 10 deelen in 8.vo, benevens 11 n.^{os} uitmaken. Hetzelve maakte veel opgang en is te *Parijs*, in 20 dl.ⁿ, in 12.mo nagedrukt. PELTIER had tot medewerkers aan dit geschrift, den generaal, graaf DE LANGERON, den graaf DE

LAURAGUAIS, RIVAROL, den burggraaf DE MIRABEAU, en verscheiden andere even geestige schrijvers. — 4.º *Dernier tableau etc.* (*Laatste tafereel van Parijs*, of *beknopt verslag der omwenteling van 10 Augustus en 2 September*, der gebeurtenissen, die dezelve zijn voorafgegaan, en der misdaden, die op dezelve volgden), Londen, 1792, twee deelen in 8.vo, in hetzelfde jaar in het Engelsch vertaald, en te *Parijs*, na den 9 Thermidor gedrukt. — 5.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der herstelling van de Fransche monarchie*, of *de veldtocht van 1793*), bij wijze van briefwisseling in het licht gegeven, Londen, 1793, dit is eene soort van voorzegging, welke vervulling langen tijd is uitgebleven. — 6.º *Courrier etc.* (*Postbode van Europa*), welken hij later in het licht gaf onder den titel van *Tableau etc.* (*Tafereel van Europa*, gedurende 1794), Londen, 1794 en 1795, 2 dl.ⁿ, in 8.vo — 7.º *Paris pendant etc.* (*Parijs*, gedurende de jaren 1795 tot 1802), 250 n.^{os}, uitmakende 35 dl.ⁿ, in 8.vo — 8.º *Deux lettres etc.* (*Twee brieven, aan een lid van het tegenwoordige parlement gericht, over de vredesvoorstellen met het di-*

rectorium der Fransche republiek, door EDM. BURKE), uit het Engelsch vertaald, Londen, 1797, in 8.vo — 9.º *Tableau etc. (Tafereel der moordtooneelen van de Catholijke staatsdienaars en martelaren der eer, ten uitvoer gebragt, in het karmelieten-klooster, en in de abdij van St. Germain, den 2 en 4 September 1792, gevolgd van eene geschiedenis in alphabetische orde der afgevaardigden, welke voor de veroordeeling van LODEWIK XVI gestemd hebben)*, Lyon, 1797, in 8.vo — 10.º *l'Ambigu etc. (Het mengelmoes, gruwelijke en vermakelijke verscheidenheden)*, een tijdschrift, in 1803 begonnen, dat in 1819 nog werd voortgezet, en reeds uit meer dan 80 deelen bestond. — 11.º *Relation etc. (Reisverhaal van den hertog van Berry, sedert zijne landing te Cherbourg, tot zijne intrede in Parijs)*, 1814, in 8.vo — 12.º *Naufrage etc. (Schipbreuk van de Amerikaansche brigantijn, le Commerce, in de maand Augustus 1815, op de westkust van Afrika vergaan)*, door JAMES RILEY in het licht gegeven, uit het Engelsch vertaald, Parijs, 2 dl.ⁿ in 8.vo — Nog heeft men van hem eenen herdruk

van *Voyage etc. (Reize door Opper- en Neder-Egypte)*, door den heer DENON, Parijs, 1802, 2 dl.ⁿ zeer groot in folio, met vrij talrijke veranderingen in den tekst, welke in eene nieuwe orde is gebragt; het tweede deel is vermeerderd, met eene zeer uitgebreide *bijlage*, bevattende *bijzondere verhalen*, en *verhandelingen*, door verschillende officieren of geleerden, die aan den togt deel hebben genomen.

PELTZ (JOANNES), raadsheer van Sopron of Oedenburg, in Hongarijè, maakte zich in zijn vaderland beroemd door twee werken: 1.º *Hongarijè onder deszelfs Waywoden en hertogen tot aan GEISA*, 1074; Sopron, 1755, in 8.vo Hij legt in dit werk zucht voor buitengewone gevoelens aan den dag; en beweert dat *Hongarijè* niet door de Hunnen, maar door onderscheidene uit het Oosten afstammende horden is bevolkt geworden, en dat het geloof er door de Grieken geplant is. — 2.º *Hongarijè onder GEISA*, 1759, in 8.vo Hij houdt er in vol, dat het niet in den tijd van den H. STEPHANUS van *Hongarijè* is, dat men den titel van koning en koninkrijk van *Hongarijè* moet doen afleiden, maar van dien van *GEISA*.

* PELVERT (BON-FRANÇOIS RIVIERE, meer bekend onder den naam van), een appelerend godgeleerde, in 1714 te Rouanen geboren. Hij trad in den geestelijken stand, ontving in 1738 van den heer DE CAYLUS, bisschop van Auxerre, de priesterwijding. Zijne gehechtheid aan de partij deed hem benoemen, om de godgeleerdheid in het seminarie van Troyes te onderwijzen, en hij bekleedde dezen post tot aan het ontslag van den heer BOSSUET. PELVERT begaf zich naar Parijs en trad in de gemeenschap der priesters van den heiligen JUSTUS, alwaar de pastoor BOURNISSEN de appellanten vereenigde. De dood van dezen pastoor, in 1753, bewoog PELVERT, om met den abt MESNIDRIEU en eenige andere eene geheime gemeenschap te vormen, waarin zij in veiligheid konden dogmatiseren. Hij overleed in zijne dwalingen, in 1781. Hij was in 1763 bij de zoogenaamde kerkvergadering van Utrecht tegenwoordig geweest. Men heeft van PELVERT: 1.º *Dissertation etc.* (Godgeleerde en canonieke Verhandelingen over de vereischte goedkeuring om het Sacrament van boetvaardigheid te bedienen), 1755, in 12.vo — 2.º *Denonciation etc.* (Aanklaging van de leer der

Jesuiten), 1767. — 3.º *Lettres etc.* (Brieven van eenen godgeleerde over de onderscheiding van de natuurlijke en geopenbaarde Godsdienst), 1770. — 4.º *Six Lettres etc.* (Zes boeken van een godgeleerde, waarin de leer van eenige nieuwere schrijvers onderzocht wordt), 1776, 2 dl.ⁿ Deze brieven zijn tegen de paters DE LA MARRE, PAULIAN, NONNOTTE en FLORIS, oude Jesuiten, die, daar zij niet als PELVERT over verscheidene onderwerpen dachten, aan de bittere kritiek van dien appellant niet konden ontsnappen. — 5.º *Dissertation etc.* (Verhandeling over de natuur en het wezen van het Misoffer), 1779, in 12.vo — 6.º *Défense etc.* (Verdediging der Verhandeling). Deze beide werken hebben betrekking op eenen vrijhevigen strijd, die tusschen de appellanten bij gelegenheid van een boek van den abt PLOWDEN ontstond (zie dat artikel) over de natuur van het Misoffer. — 7.º *Exposition etc.* (Beknopte ontwikkeling en vergelijking van de leer der oude en nieuwere wijsgeeren), 1787, 2 dl.ⁿ in 12.mo PELVERT heeft de laatste hand gelegd aan de nagelatene Verhandeling van GOURLIN, over de genade en de voorbeschikking, 3 dl.ⁿ in 4.to

PENA (JOANNES), van *Mousters*, in het bisdom *Riez* in *Provence*, was de leerling van **RAMUS** in de schoone letteren, en zijn meester in de wiskunde. Hij onderwees de zelve te *Parijs* aan het koninklijk kollegie, en overleed in 1560, in het 30.ste jaar zijns ouderdoms. Men heeft van hem: 1.º Eene Latijnsche *Vertaling* over de *Spiegel- of Weerschijnkunde (Catoptrica)* van **EUCLIDES**, met eene belangrijke Voorrede. Hij heeft ook volgens de overige werken van dezen wiskunstenaar gearbeid. — 2.º Eene *Uitgave*, in het Grieksch en in het Latijn, van de *Bolronden* van **THEODOSIUS**, 1558, in 4.to Zie **POENA**.

PENN (WILLIAM), wetgever van *Pensylvanië*, en een der hoofden van de *Kwakers*, eenige zoon van den ridder **PENN**, vice-admiraal van *Engeland*, werd in 1644 te *Londen* geboren, in de universiteit van *Oxford* opgevoed, oefende men hem in alles wat den geest en het ligchaam vormen. Zijne weetgierigheid lokte hem naar *Frankrijk*. Hij verscheen eerst aan het hof, en leerde te *Parijs* de Fransche wellevendheid. Daar de liefde voor het vaderland hem naar *Engeland* terug riep, en het schip, aan boord van het-

welke hij zich bevond, genoodzaakt was in eene haven van *Ierland* binnen te loopen, kwam hij bij toeval in eene Kwakers-vergadering. [Hij deed zich in de leerstellingen dier sekte onderwijzen en kwam als een Kwaker in *Engeland* terug]. Een heden-daagsche schrijver beweert, dat hij zulks was, alvorens uit *Engeland* te vertrekken; dat hij het werd door de kennis, die hij te *Oxford* met eenen Kwaker maakte, en dat hij van af zijn 16.de jaar reeds een der hoofden dier sekte was. Maar deze schrijver heeft die zaak niet genoeg onderzocht. In plaats dat **PENN** bij zijne terugkomst zich voor den vice-admiraal, zijnen vader, op de kniën wierp, om hem, volgens het gebruik der Engelschen, zijnen zegen te vragen, sprak hij hem met den hoed op het hoofd aan, en zeide hem: *Ik ben zeer blijde, mijn vriend, u in goede gezondheid te zien.* De onder-admiraal meende dat zijn zoon gek geworden was; hij ontdekte weldra, dat hij een Kwaker was. Hij stelde alles in het werk, om van hem te verkrijgen, dat hij den koning en den hertog van *York* met den hoed onder den arm ging bezoeken, en dat hij niet op zulk eene gemeenzame wijze

met hen zoude spreken. WIL-
LIAM antwoordde, dat zijn
geweten het hem niet ver-
oorloofde. De vader, ver-
ontwaardigd, joeg hem uit
zijn huis. PENN ging in de
stad prediken, hij maakte
er vele proselieten. Daar hij
jong, schoon en welgemaakt
was, kwamen de vrouwen van
het hof en der stad stichtelijk
op, om hem aantehooren.
De patriarch der Kwakers,
GEORGE-FOX, door zijnen
roem uitgelokt, kwam uit
het diepst van *Engeland*,
hem in *Londen* bezoeken.
beide scheepten zich naar
Holland in, en maakten in
een land, waar toenmaals al
de godsdiensten, met uitzon-
dering der eenige ware, wer-
den toegelaten, veel opgang.
Maar hetgeen hen het meest
aanmoedigde, was de ont-
vangst, welke hun van de
palts-vorstin ELIZABETH, moei
van GEORGE II, koning van
Engeland, ten deel viel. Zij
bevond zich toenmaals te
's Gravenhage, alwaar zij de
Vrienden ontmoette; want
aldus noemde men alstoen de
Kwakers in *Holland*. Zij
had verscheidene bijeenkom-
sten met hen, en de *Vrien-*
den predikten dikwijls ten
haren huize, en indien zij
van haar geene volmaakte
Kwaakster maakten, beken-
den zij ten minste, dat zij
er niet ver af was, om even

als zij te denken. De *Vrien-*
den zaaiden ook in *Duitsch-*
land; maar zij oogsten er
weinig in. Op het berigt
van de ziekte zijns vaders,
keerde PENN weldra naar *En-*
geland terug, en kwam zijne
laatste zuchten inzamelen.
De onder-admiraal verzoende
zich met hem, en liet hem
aanzienlijke goederen na, on-
der welke zich schulden van
de kroon bevonden, voor
voorschotten, door den onder-
admiraal in zee-ondernemin-
gen gedaan. Hij was genood-
zaakt om KAREL II en zijne
ministers meer dan eens om
zijne betaling gemeenzaam te
gaan aanspreken. Het be-
stuur gaf hem, in 1680, in
plaats van geld, het eigen-
dom en het beheer van eene
provincie in *Amerika*, ten
zuiden van *Maryland*. Hij
vertrok met twee, met Kwa-
kers, die hem volgden, be-
ladene schepen. Men noemde
van toen af dit land *Pensyl-*
vanie, naar den naam van
PENN; hij stichtte er de stad
Philadelphia, welke tegen-
woordig zeer bloeiend is.
Zijne eerste verrigting was,
met de wilde Amerikanen,
zijne naburen, een bondge-
nootschap aan te gaan. De
nieuwe souverain werd ook
de wetgever van *Pensylvanie*.
Hij gaf wetten, waarvan geene
enkele na hem veranderd is.
Hij kwam na den dood van

KAREL II, ter bevordering der belangen van zijn nieuw land, in *Engeland* terug. Koning JACOBUS II, die zijnen vader bemind had, droegen zoon dezelfde genegenheid toe. PENN was hem zeer toegedaan. Men beschuldigde hem zelfs, dat hij, in navolging van dien vorst, die zulks even zoo min als hij ooit is geweest, Jesuit was geworden. Hij verdedigde zich met zoo vele welsprekendheid, in de tegenwoordigheid van zijne registers en zijne beschuldigers, dat hij vrijgesproken werd. Hij hield zich onder koning WILLIAM in eene soort van afzondering, uit vrees van aanleiding tot nieuwe verdenkingen te geven. In 1699, ondernam hij eene tweede reize met zijne vrouw en familie, naar *Pensylvanië*. In 1701 in *Engeland* terug gekeerd, wilde de koningin ANNA hem dikwijls aan haar hof zien. Hij verkocht in 1712, *Pensylvanië* aan de kroon van *Engeland*, voor 280,000 ponden sterlings. Daar de lucht van *Londen* voor zijne gezondheid nadeelig was, begaf hij zich in 1710 naar *Ruschomb*, bij *Twiford*, in de provincie *Tuckingham*. Hij bragt aldaar het overige van zijn leven door, en overleed in 1718, in het 74.ste jaar

zijns ouderdoms. Men heeft van hem verscheiden schriften in het Engelsch, ten voordeele der Kwakers, waarvan hij in *Amerika* de stichter en wetgever, en in *Europa* de voornaamste steun was. (Zie BARKLAY-ROBERT, en FOX-GEORGE). In een' zijner brieven, in 1683 geschreven en in de *Caspinin's Letters* opgenomen, *Londen*, 1777, beweert en bewijst hij vrij wel dat eenige Amerikaansche natien van de oude Joden afstammen. Zie MENASSEH BEN-ISRAEL. [Men heeft van PENN een aantal losse stukken in het Engelsch, die in 1726 gezamenlijk in fol. zijn uitgegeven: dezelve zijn voorafgegaan door het *Leven* des schrijvers].

* PENNANT (THOMAS), een beroemde Engelsche natuurkundige, den 14 Junij 1726, te *Downing*, in het graafschap *Flint* geboren; studeerde te *Oxford*, en legde zich vervolgens op de natuurlijke historie toe, waarin hij groote vorderingen maakte. Na *Engeland* doorreisde te hebben, stak hij naar het vasteland over, bezocht verscheidene gedeelten van *Europa*, en trad met de geleerden van de verschillende gewesten, die hij doortrok, zoo als met BUFFON, LALANDE, PALLAS en LINNÉUS in vriend-

schapsbetrekking. Zijne werken, waarvan men eene lijst in de Engelsche levensbeschrijvingen van CHALMERS vindt, hebben niet weinig bijgedragen om den smaak der wetenschappen te verspreiden, en om een grondig denkbeeld van de landen te geven, welke hij doortrokken heeft. [Na eene reis door de *Hebridische Eilanden*, het eiland *Man*, en het land van *Wallis* gedaan te hebben], overleed deze onvermoeide schrijver in 1798, en ofschoon hij meer dan 20 boekdeelen in het licht gegeven had, zoo heeft hij er bij de 30 in handschrift nagelaten, met een aantal kaarten en platen. Men onderscheidt, onder zijne voortbrengselen: 1.º *British Zoology*, Londen, 1766, groot fol. met 107 platen versierd, en een bijvoegsel van 25 nieuwe platen, 2.de uitgave, 4 dl.ⁿ in 4.to, vollediger, maar minder gezocht, omdat dezelve niet zoo wel als het eerste uitgevoerd is. Dit werk is reeds dikwijls herdrukt, in 4 dl.ⁿ in 4.to en in 8.vo De laatste uitgave is van 1812, 4 dl.ⁿ in 8.vo met 190 platen. Hetzelve is in het Latijn naar de 2.de Engelsche uitgave vertaald. *Augsburg*, 1771 — 76, groot fol. — 2.º *Artic Zoology*, Londen, 1784 — 87,

3 dl.ⁿ in 4.to met 25 platen. — 3.º *Indian Zoology*, 2.de uitgave, Londen, 1790, in 4.to — 4.º *History of Quadrupeds*, 2.de uitgave, 1793, 2 dl.ⁿ in 4.to — 5.º *Journey From London to the isle of Wight*, 1801, 2 dl.ⁿ in 4.to met pl. — 6.º *Journey From Chester to London*, 1782, in 4.to met pl. — 7.º *Tour from Downing to Aldston-Moor*, 1801, in 4.to met pl. — 8.º *Tour from Aldston-Moor to Harrowgate and Brimham Crags*, 1804, in 4.to — 9.º *Tour in Scotland in the year, 1772, and voyage to the Hebrides*, Warrington, 1774, 2 dl.ⁿ in 4.to en Londen, 1790. — 10.º *History of the Parishes of Witeford and Holywell*, 1796, in 4.to — 11.º *Account London*, 4.de uitgave, 1805, in 4.to — 12.º *Tour in Wales*, 1778, 2 dl.ⁿ in 4.to — 13.º *The Journey thro' Snowdon*, 1781, in 4.to — 14.º *Outlines of the globe*, 1798 — 1800, 4 dl.ⁿ in 4.to met pl. Dit werk is niet ten einde gebracht.

PENNI (JOANNES FRANCISCUS), een schilder, in 1488 te Florence geboren, en in 1528 overleden, was een kweekeling van den beroemden RAPHAËL, die hem met het huishoudelijk beheer zij-

ner zaken belaste (*il fattorino*); vanwaar hem de bijnaam van *il fattore* is geworden. Hij werd met JULIUS ROMANUS zijn erfgenaam. PENNI volgde volmaakt de wijze van zijnen meester na; hij heeft in het paleis van CHIGI schilderstukken vervaardigd, die het moeilijk valt, van niet aan RAPHAËL toeteschrijven. Deze kunstenaar heeft al de takken der schilderkunst doorgehoopen; maar hij slaagde vooral in de landschappen. Zijn broeder, LUCAS PENNI, minder bekwaam dan hij, werkte in *Italië*, in *Engeland* en in *Frankrijk*, te *Fontainebleau*. Hij legde zich op het graveren toe, maar liet slechts middelmatige stukken na.

PENNOTTI (GABRIËL), van *Novara*, regulier kanonik van den H. AUGUSTINUS, van de congregatie van *Lateranen*, heeft zich bekend gemaakt: 1.° Door eene geschiedenis van de reguliere kanoniken, onder den titel van: *Generalis totius ordinis clericorum canonicorum Historia tripartita*. Dit is een voortreffelijk werk en vol nasporingen. Het werd te *Rome*, in 1624 gedrukt, en te *Keulen* in 1645. — 2.° *Propugnaculum humanæ libertatis*, enz. De schrijver

leefde onder het Pauschap van URBANUS VIII. Hij was een geleerde en deugdzaam man, wiens verdienste hem tot de eerste waardigheden zijner congregatie verhief.

PENS (GEORGE), een schilder en graveur van *Neurenberg*, bloeide in het begin van de 16. de eeuw. Deze kunstenaar bezat veel geest en talent. Zijne schilderijen en koperen platen worden algemeen geacht. MARCUS ANTONIUS RAIMONDI, een beroemden graveur, gebruikte dikwijls de graveerstift van PENS in zijne werken.

* PENTHIÈVRE (LODEWIJK JOANNES MARIA DE BOURBON, hertog van), groot-admiraal van *Frankrijk*, werd den 16 November 1725, te *Rambouillet* geboren. Hij was de zoon van den graaf van *Toulouse*, en de laatste erfgenaam der gewettigde zonen van LODEWIJK XIV. Men gaf hem tot gouverneur den markies VAN PARDAILLON, luitenant-generaal en tot ondergouverneurs de heeren DE LIZARDET en DE LA CLUE, zee-officieren. Hij maakte zijnen eersten veldtocht in 1742 mede, onder den maarschalk DE NOAILLES, en in het volgende jaar onderscheidde hij zich door zijne dapperheid

in den slag van *Dettingen*. Den 29 December 1744, trad hij in den echt met **MARIA THERESIA FÉLICITÉ D'ESTE** en bevond zich in de veldslag van *Fontenoy*, in 1745, den 6 Mei geleverd, had deel aan al de zegepralen die de Fransche wapens in dezen gedenkwaardigen veldslag bekroonden, en verdiende den lof, hem door den maarschalk van *Saksen* toegezwaard. In 1746, toen de Engelsche *Bretagne* bedreigden, werd de hertog van **PENTHIÈVRE** tot den rang van admiraal verheven, verkreeg het bestuur van die provincie, en gaf aan de vergaderde staten in *Bretagne* een voordeelig denkbeeld van zijnen geest en van zijne talenten. Bij den vrede in 1748, kwam hij te *Parijs* terug, alwaar het hem gelukte zijnen schoonvader, den hertog van *Modena* in zijne staten, welke deze vorst verloren had, door zich tegen *Frankrijk* te verklaren, te herstellen. De hertog van **PENTHIÈVRE** deed vervolgens eene reis door *Italië*, en werd door Paus **BENEDICTUS XIV**, met al de eerbewijzingen, aan zijne geboorte verschuldigd, ontvangen. Eenige jaren na zijne terugkomst in *Frankrijk*, verloor hij zijne echtgenoot (den 30 April 1753), met welke hij altijd in eene vol-

maakte eensgezindheid geleefd had. Hij gaf zich toen ongestoord aan de beoefeningen van weldadigheid en godvreezendheid over; deugden die te midden van zoo vele andere, die hem gemeenzaam waren, uitschitterden, deden hem als eenen goeden echtgenoot, goeden vader, goeden bloedverwant en als een' getrouwen onderdaan bewonderen. De vroege dood van zijnen zoon, den prins van **LAMBALLE**, stortte hem in eene diepe droefgeestigheid. De hertog van **PENTHIÈVRE** stelde zich niet tevreden met de ongelukkigen te helpen, hij beijverde zich om dezelve te voorkomen, en ontzag noch zorgen, noch uitgaven om dit lofwaardig oogmerk te bereiken. Het ziekenhuis dat hij te *Andelys* liet oprigten, kostte hem meer dan 400,000 franken; hij liet, in 1717, met eene gelijke pracht een ander gasthuis te *Crécy*, oprigten. Zijne aangenaamste uitspanning was de omgang met geleerde lieden, die hij beschermde, en die hij jaarlijks in zijn kasteel van *Rambouillet* vereenigde. Hij beschermde ook de jeugd van **FLORIAN**. — Zie dat artikel. De koning, die hem veel achting toedroeg, benoemde hem tot president van een der zeven bureaux van de vergadering der aanzienlij-

ken, alwaar hij even zoo veel scherpzinnigheid in zijne inzichten als buitengewone kennis aan den dag legde. Gedurende zijn geheele leven maakte hij van zijne onnoemelijke fortuin geen ander gebruik dan ten voordeele der behoefte en des ongeluks, en hij plukte er in die kommervolle tijden, waarin de rijkdom en de geboorte een voorwerp van haat en vervolging waren, de vrucht van. Men zag de oproermakers zelve voor den hertog van PENTHIÈVRE en mevrouw d'ORLÉANS, zijne dochter bewijzen van eerbied aan den dag leggen, door hen nooit in de even zoo ongerijmde als gruwelijke lasteringen te betrekken, welke zij tegen al de prinsen van het koninklijke huis uitbraakten. Het was in de verschrikkelijkste omstandigheden, veertig dagen na den val van den troon, dat de tempels en gevangnissen nog van onschuldig bloed rookten, en de eerbiedwaardigste menschen hun hoofd op het schavot bragten; het was in deze verschrikkelijke oogenblikken, dat de stad *Vernon*, waarwaarts de hertog zich met de prinses zijne dochter begeben had, hun een ondubbelzinnig bewijs van erkenning en gehechtheid gaf. De

burgers van alle klassen, en zelfs diegenen, die in de oproerige grondbeginselen deelden, vergaderden zich den 20 September 1792, in de voornaamste kerk, om er te raadplegen over hetgeen men doen moest om den hertog DE PENTHIÈVRE en mevrouw van ORLÉANS, voor alle beledigingen te beschermen. Men ging gemeenschappelijk den schoonsten boom uit het bosch halen; men plantte denzelven voor de deur van het kasteel met de zinnebeelden der vrijheid (men was van gevoelen, dat deze teekenen alleen de oproerigsten konden tegenhouden), op welke men met groote letteren las: *Hulde aan de deugd*. Al de meisjes, in het wit gekleed, de geheele stad, de vrouwen en kinderen wonden deze treffende plegtigheid bij; niemand durfde de treurige rust van den hertog en zijne dochter storen. Eenige maanden daarna, had hij den dood van zijnen bloedverwant en koning te betreuren; hij was niet bestand tegen dezen laatsten slag, en deze deugdzame prins overleed den 4 Maart 1793. Mevrouw GUÉNARD heeft een romantisch leven van den hertog DE PENTHIÈVRE in het licht gegeven. FORTAIRE, een der kamerdienaars van den prins,

gaf in 1808, *Gedenkschriften*, betrekkelijk zijn leven in het licht, en de abt CARRON heeft in zijne *Levensbeschrijvingen der braven in de verhevenste rangen der maatschappij* voor het leven van den hertog DE PENTHIÈVRE eene plaats ingeruimd, en heeft de zedige deugden van dien prins op eene bewonderenswaardige wijze doen uittshitteren.

PEPYN. — Zie PIPYN.

PEQUIGNY. — Zie BERNARDINUS à PICONIO.

PERALDUS (WILLEM), een Dominikaner uit *Dauphiné*, in 1260 overleden, door vele schrijvers zijner orde ten onrechte voor aartsbisschop van *Lyon* gehouden, is de schrijver eener verscheidene malen gedrukte verhandeling. *De Eruditione Religiosorum*. Zie de *Bibliotheek der Dominikaansche Schrijvers*, door ECHARD en QUÉTIF.

PERAU (GABRIËL LODEWIJK CALABRIUS), diaken en licentiaat van het huis en de maatschappij der *Sorbonne*, in 1700, te *Semur in Auxois* geboren, overleed den 31 Maart 1767. Hij werd opregtelijk betreurd, zoowel van de geletterden, wier hoedanigheid hij door zijne ze-

den vereerde, als door zijne vrienden, die hij een aantal verworven had. Zijne regtschapenheid en opregtheid, zijn zich steeds gelijkblijvende en verzoenende geest, zijne openhartigheid en zijne natuurlijke opgeruimdheid, de zachtheid van zijn karakter maakten zijnen omgang even zoo aangenaam als vertrouwelijk. Hij is voornamelijk bekend door de voortzetting der *Levensbeschrijvingen van de beroemde mannen van Frankrijk*, door D'AVRIGNY begonnen, van het 13.de tot het 23.ste deel. De deelen, die van hem zijn, zijn door de naauwkeurigheid der aantekeningen en door de zuiverheid van den stijl aanbevelenswaardig. Men zou er soms meer vuur en sierlijkheid in wenschen. De heer TURPIN heeft zich met de voortzetting van dit werk belast, hetwelk PÉRAU, wegens het verlies zijns gezichts, genoodzaakt was te staken. TURPIN is meer gezocht in zijne voordragt, zijn stijl is gedwongen en de bijzonderheden dikwijls de vrucht zijner verbeeldingskracht. PÉRAU is daarenboven de uitgever van een aantal werken, die hij verbeterd, vermeerderd en met aantekeningen en voorberigten verrijkt heeft. Zijne uitgave van de *Werken van BOSSUET*, in 12

dl. n in 4. to, bevat noch de Leerreden, noch de Brieven. Men heeft nog van hem: Eene *Beschrijving van het Gesticht der Invaliden*, 1756, in fol. De *Levensbeschrijving* van HIERONYMUS BIGNON, 1757, in 12. mo, wordt zeer gezocht. Het maakt het 27ste deel van de *Levensbeschrijvingen der beroemde mannen* uit.

* PERCEVAL (SPENCER), Engelsche staatsdienaar, den 1 November 1762 te Londen geboren, was de tweede zoon van JOHN PERCEVAL, graaf van *Egmond*, eersten lord der admiraliteit onder het ministerie van lord BUTE. In den ouderdom van 8 jaren van zijnen vader beroofd, werd hij naar de universiteit van *Cambridge* gezonden, alwaar hij schitterende studiën volbragt, en zich aan de pleitzaal verbond. Maar zich weldra in de in *Engeland* bestaande geschillen mengende, omhelsde hij de *Tory*-partij, waarvan WILLIAM PITT de aanvoerder was, en toonde zich een der grootste bewonderaars van de welsprekendheid van dien staatsdienaar. In 1797, door den invloed van dezen laatsten verkozen, om het vlek *Norhampton* bij het parlement te vertegenwoordigen, onder-

steunde hij zonder onderscheid al zijne inzigten, en bestreed in alle omstandigheden, de tegenkantingen der *Wighs*, tijdens den opstand der voor *Nore* ten anker liggende vloot. Nadat PITT te dien einde eene *bill* had voorgesteld, strekkende om alle zamenspanning, die den opstand ten doel zoude hebben, tegen te gaan, overdreef PERCEVAL nog zijnen eisch door de voorstelling van aan het bestuur eene willekeurige magt toetekennen, om de schuldigen gevangen te zetten of te verbannen. In het volgende jaar randde hij op eene hevige wijze de oppositie, en in het bijzonder Fox aan, en wel in eene uitgebreide redevoering bij gelegenheid eener *bill*, betrekkelijk de hoofdbelastingen, welke hij met veel vuur en bekwaamheid verdedigde. Daarna hield hij zich meer bijzonder met de geldmiddelen bezig. Drie jaren later tot den raad der kroon beroepen, nam hij de bediening van het openbaar ministerie tegen de *clubs* waar, en hij deed zich onderscheiden, door het vuur zijner pleitreden, en de gestrengheid zijner regtsvoorderingen. Ofschoon de meeste der beschuldigten door den jurij onschuldig werden verklaard,

beriep hem echter het gouvernement, om hem voor zijne pogingen te beloonen, tot den belangrijken post van algemeen sollicitateur. Een onveranderlijke aanhanger van PITT zijnde, verwierp hij met nadruk de vredesvoorstellen met *Frankrijk*, hetwelk hij niet ophield, voortestellen, als een onverzoenlijken vijand, waarvan men voor alles, en het mogt kosten wat het wilde, den schrikverwekkenden aanwas behoorde te fnuiken. Hij verklaarde in 1805 zich even zoo sterk, tegen de vrijverklaring (*emancipatie*) der Iersehe Catholijken, wier verzoekschrift hij deed verwerpen. Toen na den dood van PITT, de partijen van FOX en GRENVILLE zich verbonden hadden, genoten de *Wighs*, eene tijdelijke zegepraal, en PERCEVAL verloor zijnen post van algemeen sollicitateur. Toen schaarde hij zich onder de banier der oppositie, en bekleedde weder eenen aanzienlijken rang onder dezelve; maar het nieuwe ministerie, door den dood van FOX verzwakt, was niet van langen duur. PERCEVAL verkreeg bij den val deszelven (1807), eene plaats in het kabinet, met den post van kanselier der schatkamer; en kort daarna de voordeelige bediening van kanselier van het

hertogdom *Lancaster*, en bij den dood van den hertog van PORTLAND, in 1809, werd hij eerste minister, zoo als hij zulks werkelijk sedert verscheiden jaren was geweest, en tot den aanzienlijken post van eersten lord der thesaurie benoemd. In deze verschillende betrekkingen toonde PERCEVAL zich den vurigen voorvechter der aristocratie en van het Anglikaansche episcopaat, en hij lokte eene soort van *houra* uit tegen de Papisten, door een hevig adres aan zijne lastgevers van *Northampton*; hij verklaarde zich ook met nadruk tegen den slavenhandel. Hij ging voort de zaken van *Groot-Brittannië*, volgens de grondbeginselen van PITT, te besturen tot den 11 Mei 1812, als wanneer hij door een pistoolschot werd vermoord, hetwelk op hem gelost werd, op den oogenblik, waarop hij het paleis van het lagerehuis binnen trad, door eenen zekeren BELLINGHAM, voormalig handelsmakelaar te *Liverpool*, welke verklaarde geen medeplichtige te hebben; maar dat hij zich had willen wreken wegens eene weigering, die hem de minister, in het aanhooren zijner vertoogen had doen ondervinden. Het gemeen legde eene woeste vreugde aan den dag, bij het vernemen van

den dood van PERCEVAL; maar in de beide kamers, heerschte de grootste verslagenheid; en al de leden, zonder onderscheid van staatkundig gevoelen, zwaaiden den minister lof toe, en vraagden en verkregen van den prins regent, eene jaarwedde van 5,000 ponden sterlings, voor zijne weduwe en kinderen. PERCEVAL moet niet onder de staatsmannen van den eersten rang worden geplaatst; maar men kan niet ontkennen dat hij talenten bezat, vooral in het stuk van geldmiddelen.

* PERCHAMBAULT (RENATUS DE LA BIGOTIERE DE), president bij het parlement van *Bretagne*, te *Anjou* geboren, gaf in het begin van de 18.^e eeuw, aanleiding tot een geschiltschrift *over den woeker*. In 1709, gaf hij, zonder dat een eenig proces hem daartoe aanleiding gegeven had, een *factum* in het licht, *om te weten of het gebruik, dat aan de voogden toestaat, om het vermogen der onmondigen op interest uit te stellen, geoorloofd is*. Dit eerste geschrift werd door de godgeleerde faculteit van *Nantes*, welke de schrijver geraadpleegd had, afgekeurd. PERCHAMBAULT stoorde er zich niet aan, en gaf kort daarna een *tweede factum* over

hetzelfde onderwerp in het licht, en eene *Verhandeling over den woeker en den interest*. De faculteit antwoordde op nieuw, kenschetste de leer van den schrijver en wederlegde dezelve. Zij beklagde zich dat PERCHAMBAULT de aangehaalde plaatsen verminkte, weinig eerbied voor de Kerk en de overlevering aan den dag legde, en zich beleedigende uitdrukkingen veroorloofde. JOANNES-ARTHUR DE LA GIBONNAIS, deken van de rekenkamer, had in 1710, reeds eene *Verhandeling over den woeker* in het licht doen verschijnen, in welke hij de gevaren der nieuwe gevoelens over de interest ontwikkelde en dezelve met de oude leerstellingen vergeleek. De abt ECOLASSE, kanonik van *Rennes*, randde PERCHAMBAULT mede aan; en voegde de hekeling bij zijne kritiek, en de schrijver betrok hem in regten, wegens laster; maar het gouvernement kwam tusschen beide en liet het pleitgeding staken. Men vindt aan het einde van het werk van ECOLASSE, het oordeel der leeraars van de *Sorbonne*, hetwelk PERCHAMBAULT niet gunstig was, hij overleed in 1727. Deze regtsgeleerde had eenige andere schriften over het regt in het licht gegeven, en voorname

lijk over de landsregten van *Bretagne*, waarvan de vergetelheid, waarin zij vervallen zijn, ons van de aanvoering derzelve ontslaat.

* PERCY (THOMAS), een Engelsche prelaat, in 1728 te *Bridgenorth*, in *Shrosphire*, uit eene familie geboren, die van de oude graven van *Northumberland* afstamde; hij werd in 1782 bisschop van *Dromore* in *Ierland*, en overleed aldaar den 18 September 1811. Men heeft van dezen prelaat verscheiden geachte werken; 1.º *Han-Kiou-Chouan*, een roman, uit het Sineesch vertaald, 1761, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º *Sinesche mengelingen*, 1762, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 3.º *Vijf Runische dichtstukken*, uit het IJslandsch vertaald, 1763, in 4.to — 4.º Het *hooglied van SALOMON*, met een *commentarium en aantekeningen*, 1764, in 8.vo — 5.º *Sleutel van het nieuwe Testament*, 1764, in 8.vo — 6.º *Overblijfselen van oude Engelsche gedichten*, 1775, 3 dl.ⁿ in 12.mo, 4.^e uitgave, 1812, 3 dl.ⁿ in 8.vo; een werk, dat der Engelsche letterkunde tot den grootsten luister verstrekte. — 7.º *Eene Vertaling der Noordsche oudheden van MALLER*, 1806, in 4.to, enz. benevens prach-

tige uitgaven der *gedichten van SURREY* en der *werken van GEORGE VILLIERS, hertog van Buckingham*.

* PERCY (PETRUS FRANCISCUS), een beroemde militaire heelmester, den 28 October 1754 te *Montagney*, een dorp van *Franche-Comté* geboren, ontving in den ouderdom van 21 jaren, aan de universiteit van *Besançon*, het doctoraat in de geneeskunde. Hij begaf zich daarop naar *Parijs*, om er zijne opvoeding te voltooijen, en zijne talenten verder te ontwikkelen, en gedurende verscheiden jaren, behaalde hij al de prijzen, door de heelkundige akademie uitgerloofd, welk genootschap zich haastte, hem tot genaturaliseerd lid te benoemen. Sedert dat tijdstip werd hij tot zestien malen, bij prijsvragen, door de voornaamste geleerde genootschappen van *Europa* uitgeschreven, bekroond. Daar hij het plan gevormd had, om de militaire heelkunde door te zetten, zoo begaf zich PERCY, eerst als heelkundig bediende onder de gendarmerie, en verbleef vijf en een half jaren onder dezelve. Gedurende dien tijd beoefende hij met ijver de veeartsnijkunde, onder den beroemden LAFOSSE, toenmaals eersten paar-

denarts der gendarmerie ; in 1782, kwam hij met den rang van chirurgijn - majoor in het regiment ruitery van BERRY. Reeds in het begin der omwenteling, tot het *Moëzel*-leger beroepen, om er den post van eersten heelmeeester waar te nemen, bleef hij bijna onafgebroken, gedurende 25 jaren, hetzij bij dit leger, hetzij bij die van *Sambre-en-Maas*, van den *Rijn*, van *Spanje* enz., en hij heeft zich te *Ulm*, te *Austerlitz*, te *Jena*, te *Eylau*, te *Pultusck*, te *Friedland*, enz. bevonden. Hij vreesde noch de vermoeijensissen, noch de gevaren ; bij geforceerde marschen, verliet hij nooit zijne ondergeschikten, sliep even als zij, op stroo, en was steeds bereid, om overal de hulp zijner kunst toe te dienen. Op den oogenblik des gevechts, begaf hij zich aan het hoofd zijner medearbeiders, op alle punten, alwaar gekwetsten hunne hulp noodig hadden ; de eerste verbanden, de eerste heekundige kunstbewerkingen, werden op het slagveld, door hem, of onder zijn opzigt, gelegd en verrigt, terwijl het kogels rondom hem regende ; hij zelf werd echter op al zijne krijgstogten slechts driemaal gekwetst : het schijnt dat eene vermogende hand eene zoo edele trouw be-

schermd. Het is aan hem en aan den heer LARREY, dat men de instelling van die rondtrekkende corps van heelmeeesters te danken heeft, welke op zeer ligte rijtuigen, met de meeste vlugheid het slagveld rond snellen, te midden der gelederen de gekwetsten opsporen, en hen, zelfs onder het vuur des vijands verbinden. Het was ook aan PERCY, dat men die corps van militaire ziekenoppassers te danken had, welke uit soldaten waren zamengesteld, wier verwondingen hen tot de wapen oefening onbekwaam maakten, benevens eene compagnie berrie - dragers, die van draagmanden van zijne vinding voorzien, zich op alle punten bevonden, om de gekwetsten te vervoeren. Zulke gestadige zorgen, om de rampen des oorlogs te lenigen, hadden hem niet alleen het vertrouwen en de verkleefdheid der soldaten, maar zelfs de bewondering der vreemdelingen verworven ; en het is uit aanmerking van het door hem en zijne ambtgenooten gehouden gedrag, dat MOREAU, veldheer van het *Moëzel*-leger, die voor de militaire heekunde zoo eervolle overeenkomst verkreeg, die al de gezondheids-officieren, van weerszijden krijsgesvangen gemaakt, als onzijdig deed beschouwen, en

hunne onmiddellijke terugzending naar hunne respectieve legers deed bevelen. PERCY bepaalde zijne zorgen niet tot de militairen zijner afdeling; wanneer hij gekwetsten, zieken, grijsaards vond, onverschillig of dezelve tot den vijand, dan wel tot zijne landgenooten behoorden, bewees hij aan alle de hulp zijner kunst. Op het einde van den veldtocht van 1814, die met de bezetting van *Parijs* eindigde, kwijnden omtrent 12,000 gekwetste en bijna geheel verlaten soldaten der vreemde legerbenden, in den omtrek der hoofdstad, zonder verbindingen, zonder linnen, zonder schuilplaats. PERCY vraagde en verkreeg de ruime slagthuizen van *Parijs*, om dezelve voor den invloed der gure lucht in veiligheid te stellen; er werd eene oproeping aan al de inwoners gedaan, die zich beijverden, om linnen, matrassen, dekens enz. te verschaffen; binnen 36 uren was er eene geregelde dienst tot stand gebracht, en hij stelde zich zelve aan het hoofd der oude officieren van gezondheid, die aan zijne oproeping hadden beantwoord, om de zieke en gekwetste Russen en Pruiszen bijtestaan. De vreemde vorsten versierden bij deze gelegenheid, PERCY, met de orde van

den *H. Andreas* van *Rusland*, van den rooden adelaar van *Pruissen*, van verdiensten van *Beijeren*. BONAPARTE had hem tot algemeen inspecteur der gezondheidsdienst der legers (in *Spanje*), tot hoofd-chirurgijn der legerbenden, en had hem de titels van vrijheer en van commandeur van het legioen van eer gegeven. Hij genoot de bijzondere achting van prins KAREL, en de koning van *Pruissen*, had hem gedurende de onderhandelingen van *Tilsit*, zeer dikwijls in conferentie geroepen. Gedurende de honderd dagen, benoemde het *Doubs*-departement hem tot de kamer der volksvertegenwoordigers. Hij verscheen slechts korten tijd in dezelve, en beklom enkel het spreekgestoelte, om de zaak der zieke soldaten te bepleiten. Daarop begaf hij zich naar het leger, was bij den slag van *Waterloo* tegenwoordig. Onmiddellijk na denzelfen werd hij op pensioen gesteld. Verscheiden levensbeschrijvers zijn van gevoelen, dat hij zelf zijn ontslag van de dienst gevraagd had. Sedert dat tijdstip wijdde hij de dagen van zijnen ouderdom toe, aan de voortzetting zijner wetenschappelijke werkzaamheden, en voornamelijk aan het in orde brengen, eener heerlijke verza-

meling oude en nieuwere wapens, waarmede hij reeds sedert eenigen tijd begonnen was. De lijst derzelve is te *Parijs* in 1805, in het licht gegeven. Hij hield zich ook bezig met de verbetering van een landgoed, hetwelk hij te *Mongey*, bij *Lagny* bezat; en hij deed talrijke proefnemingen, om aan de landlieden eenen onkostbaren, aangenamen en gezonden drank te verschaffen, en om eene eetbare olie, uit de zaden van verschillende olieachtige planten, voornamelijk van die der groote zonnebloem te bekomen. Ook oefende hij bij de armen de geneeskunde uit, en bewees verscheiden weldadigheden aan ongelukkigen. Tijdens het gebrek aan levensmiddelen, in 1816, werden er dagelijks veertig portien groentesoep aan zijn huis uitgedeeld. Hij is te *Parijs*, den 18 Februarij 1825 overleden, na getroostmiddelen der Godsdienst gevraagd en ontvangen te hebben. Er bestaat van hem: 1.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de insnijdingswerktuigen*), 1785, in 4.to, door de heekkundige maatschappij bekroond, en in het Hoogduitsch vertaald. — 2.º *Manuel etc.* (*Handboek voor den heekmeester bij het leger*), in 12.mo, 1792. — 3.º *Pyrotechnie*

etc. (*Beoefenende heekkundige vuurkunst, of de kunst om in de heekkunde het vuur aan te wenden*), 1792, *Metz*, 1794, in 8.vo, mede in het Hoogduitsch vertaald. — 4.º *Eloges etc.* (*Lofreden van SABATHIER en DE FOES*), en eenige andere werken. Hij heeft verscheiden belangrijke *verslagen* en *waarnemingen* geleverd, in de *Mém. de l'acad. des Sciences* en in de *geneeskundige tijdschriften*. Ook heeft hij een aantal artikels geleverd tot het *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek der geneeskundige wetenschappen*), en tot het *Magasin encyclopédique*. Men vindt in dezelve veel vernuft, en aan zijnen stijl ontbreekt geene sierlijkheid: maar men verwijt hem, van al te toegevend omtrent werken te zijn geweest, met welker onderzoek hij belast was, en de belangrijkheid en het nut derzelve eenigzins overdreven te hebben.

PERDICAS, een der veldheeren van ALEXANDER den Grooten nam veel deel aan de overwinningen van den held. Na den dood van dezen overwinnaar, dong PERDICAS naar de kroon van *Macedonië*. Te dien einde verstit hij NICEA, dochter van ANTIPATER, om CLEOPATRA, zuster van ALEXANDER te hu-

wen. Toen ANTIGONUS, zijne heerschzuchtige ontwerpen ontdekt had, sloot hij een verbond, met ANTIPATER, CRATERUS en PTOLEMÉUS, landvoogd van *Egypte*, tegen hunnen gemeenschappelijken vijand. PERDICCAS zond EUMENUS, een voornaam officier, om dit verbond te verbreken. Er werd van beide zijden veel bloeds gestort; maar dit bloed werd voor de belangen van PERDICCAS in *Egypte*, vruchteloos. Hij belegerde en zag zich genoodzaakt het beleg op te breken, van eene kleine plaats, het *Kasteel der Kameelen* genaamd, en bij *Memphis* gelegen. Hij liet zijn leger voortrukken en wikkelde hetzelfde op eene onvoorzigtige wijze in eenen tak des *Nijls*, alwaar er verscheidenen omkwamen. Eindelijk joegen zijne hardheid, zijne trotschheid en zijne onvoorzigtigheid, zijne voornaamste officieren tegen hem in het harnas. Hij werd in het jaar 322 vóór J. C. met de meeste zijner vleijers omgebragt. PERDICCAS liet al zijne misdaden blijken; hij wist noch zijn hart, noch zijnen geest te beperken. Hij volgde geenlei stelsel; hij nam slechts raad voor den oogenblik, zonder aan de toekomst te denken.

PERÉFIXE (HARDOUYN DE BEAUMONT DE), uit een oud huis van *Poitou* gesproten, was de zoon van den hofmeester van den kardinaal de RICHELIEU. Hij werd door dezen minister opgevoed, onderscheidde zich in zijne studien, werd tot leeraar van het gesticht der *Sorbonne* bevorderd, en predikte met toejuiching. Hij werd vervolgens leermeester van LOUDEWIJK XIV en daarna bisschop van *Rhodes*, maar daar hij van gevoelen was, dat hij de verplichtingen der residentie en die der opvoeding van zijnen doorluchtigen kweekeling, te gelijker tijd in geweten niet vervullen kon, zoo deed hij vrijwillig afstand van dit bisdom. Hij werd in 1664, tot aartsbisschop van *Parijs* bevorderd. Zijn ijver voor de rust der Kerk en de eenheid der leer, deed hem een mandement uitvaardigen, ter bevordering der zuivere en eenvoudige onderteekening van het formulier van ALEXANDER VII, (zie dat art.) Men gevoelt ligtelijk dat de Jansenisten, hem na dezen stap niet gespaard hebben. De schrijver van het *Beoordeeld Woordenboek*, naemt hem een' man van weinig gevoel, van eenen bekrompen geest, en eene onoverwinnelijke hardnekkigheid.

De zachte en beminnelijke inborst van PÉRÉFIXE, en zijne overige hoedanigheden, hadden zelfs zijne vijanden den mond moeten sluiten; maar het is de eigenschap der dweeperij, van de onwetendheid en de ondeugd, slechts in diegenen te zien, die dezelve bestrijden, terwijl zij bij hare aanhangers, enkel licht en deugden ontdekt. Deze beroemde prelaat eindigde in 1670, zijne loopbaan. Hij was in 1654, tot de Fransche akademie toegelaten. Men heeft van hem: 1.° Eene uitmuntende *Histoire etc.* (*Geschiedenis van koning HENDRIK IV*), waarvan de beste uitgave van ELZEVR, 1661, in 12.mo is: de laatste is, bij eene bijna nationale inteekening, tot meer dan 100,000 exemplaren opgelegd. Deze geschiedenis, die slechts een beknopt overzicht is, doet HENDRIK IV beter kennen, dan die van DANIEL. Men gelooft dat MEZERAI er deel aan had, en hij beroemde er zich openlijk over; maar deze onnaauwkeurige geschiedschrijver verschaftte zonder twijfel slechts de bouwstoffen. Hij had dien krachtvollen stijl van PÉRÉFIXE niet, die zoo veel bevalligs aan zijn verhaal bijzet, en die eenen hedendaagschen schrijver heeft doen

XIX. DEEL.

zeggen, dat HENDRIK IV, meer aan deze geschiedenis dan aan de *Henriade* te danken heeft, wijl zij in eenen toon van gevoel en waardigheid geschreven is, die dezelve veel belangrijker maakt. — 2.° Een werk getiteld: *Institutio principis*, 1647, in 16.mo, hetwelk eene verzameling van grondregels over de pligten van een koninklijk kind bevat.

PÉRÉGRINUS, een beroemde wijsgeer, bijgenaamd *PROTEUS*, leefde onder keizer MARCUS ANTONINUS. Te *Parium*, in *Troade*, geboren, was hij er uit verbannen, wegens echtbreuk en nog veel afschuwelijker misdaden; want hij had de zeden en den smaak der Cynikers aangenomen, wier wijsbegeerte hij omhelsde: maar, daar zijn naam dien opgang niet maakte, welken hij verwachtte, kwam hij op het denkbeeld dat hij zich beroemd konde maken, door zich met Christen deugden te versieren; want het is altijd de ijdelheid, die de drijfveder der wijsgeerige omwentelingen is. Hij omhelsde dan de Christelijke Godsdienst, maar toen hij zag dat deze even zoo wezenlijke als zedige deugden vorderde, en dat het eene soort van afval was,

E

dezelve uit te oefenen om ze te doen uitschijnen, begreep hij, dat hij zich bedrogen had. De Christenen, die hem opgenomen hadden, erkenden onder zijn gedwongen uiterlijk eene ziel zonder Godsdienst en eenen heiligschendigen huichelaar, dien zij met afschuw ontvlugten. Van dit hulpmiddel beroofd, en vrij van allen dwang, zocht hij eenen anderen weg van fortuin in zijne reizen. In *Egypte*, oefende hij zich in al de gebruiken der onbeschaamdste Cynikers. Te *Rome* braakte hij in beleedigingen jegens iedereen uit, en zelfs tegen den keizer, tot dat hij er door den landvoogd uit verjaagd werd; hetwelk hem in den geest der bedrogenen, tot eer verstrekte. Van daar begaf hij zich naar *Griekenland*, alwaar elke drogredenaar op een goed onthaal kon rekenen; hij verwierf veel roem te *Athene*, door zich onder den schijn van versterving, in eene bij de stad gelegene hut op te houden. Oud geworden zijnde, en na al de middelen van zich te doen gelden uitgeput te hebben, kwam hij op het denkbeeld om zich door een geheel nieuw middel onsterfelijk te maken. In de vergadering der Olympische spelen de talrijkste van *Griekenland*, verkaarde hij dat

na vier jaren, bij eene dergelijke plegtigheid en op eenen dergelijken dag, zich openlijk zoude verbranden. » Hij had, zegt een geschiedschrijver, een lang tijdperk voor zich, en vleide zich mischien, dat in dien tusschen-tijd er eenig voorval *mogt* plaats hebben, dat hem van zijne belofte kon ontslaan. Intusschen plukte hij er vooraf reeds de vruchten van, door de bewondering, die een lichtzinnig en met buitengewone zaken ingenomen volk aan dezen dwazen moed, meende verschuldigd te zijn. Maar eindelijk brak de noodlottige dag aan; en daar de omstandigheden dezelfde bleven, zoo waren de aanhangers van PEREGRINUS, in hante gevoelens verdeeld. Eenige waren van gevoelen, dat men de dagen van eenen zo dierbaren man, het langst mogelijk behoorde te rekken. De anderen daarentegen wilden volstrektelijk, dat er zijne eer mede gemoeid was, het voorbeeld van de verachting des levens met al den toestel, dien hij beloofd had, te geven; en dit gevoelen verkreeg zoo zeer de overhand, dat het voor hem eene soort van noodzakelijkheid werd, overeenkomstig hetzelfde te handelen. Daags voordien tot dit vreemde treurspel, bepaalden dag, sprak

Hij openlijk over den dood; maar het groot aantal toehoorders, dat veel meer belangstelling voor het voorbeeld dan wel voor de zedellessen vanden redenaar, die begon te beven, aan den dag legde, riep hem van alle kanten toe dat het tijd was, zijne opoffering te voltrekken. Hij liet den bepaalden dag voorbijgaan onder eenig onbeduidend, voorwendsel dat niet voldeed. Intusschen werd hij ziek; en daar hij veel ongeduld in zijn lijden aan den dag legde, zoo bespotten zijn geneesheer die zwakheid in eenen man, die zulk een verlangen had geopenbaard om te sterven; maar welke eer steekt er in, hernam PEREGRINUS, om als een gewoon sterveling door eene ziekte van dit leven te scheiden? En daar dit verwijt aan de ijdelheid de over hand deed nemen, betuigde hij, dat hij zich den volgenden nacht zoude verbranden. Iedereen ijde er naar toe. PEREGRINUS rigtte eenen grooten houtstapel op, verscheen na middernacht met eene fakkel in de hand en door al zijne aanhangers gevolgd. Hij zelf stak den houtstapel aan, legde zijnen bedelzak, zijnen mantel en zijnen stok af, bad de genadegebeden; en na wierook in het vuur geworpen te heb-

ben, stortte hij er zich in. In eenen oogenblik was hij verstikt." Deze daad werd als een wonder van wijsbegeerte uitgebazuind; maar LUCIANUS die de ijdele en de bedorvene menschen, welke zich met dien naam versieren in den grond kende. (Zie zijn artikel) lachte er om, hij zegt, dat men niet ten achteren bleef om verscheiden wonderen aan den dag te brengen, die men voor gaf gedurende dit treurtooneel te hebben plaats gehad, maar hij verzekert dat hij, ofschoon tegenwoordig geweest, er geen enkel gezien had. Hij waagde er echter veel bij door datgene, wat hij er van dacht, al te voorbarig te openbaren: want de geestdrift der menigte was zoo zeer opgewonden, dat hij bijna vermoord was geworden. Het is gemakkelijk om in dit treurig uiteinde een door zijne ijdelheid bedrogen man te ontdekken, die er de verbindtenissen van wilde ontwijken; doch al te ver was gegaan. Voor het overige, wel verre van zich over deze klucht te verwonderen, moet men zich integendeel verwonderen dat er te midden van zoo vele gewaande wijsgeeren, die door den zelfmoord eindigen, er zich geene meer bevinden,

die aan deze verschrikkelijke verrigting door een tooneelkundig toestel luister zoeken bij te zetten.

PEREIRA (BENEDICTUS) PEREIRIUS, een geleerde Spaansche Jesuit, te *Valence* geboren, en in 1610 te *Rome*, in het 75.ste jaar zijns ouderdoms overleden, onderwees met roem in zijne orde. Men heeft van hem Latijnsche *Commentariën* op het boek *Genesis* in fol. te *Antwerpen*, en op **DANIEL**. Er komen in beide werken vele geleerde aantekeningen voor. Nog bestaat er van hem: *De magia, observatione somniorum et divinatione astrologica, libri tres*. Hij bestrijdt en ontsluit in dit werk de begoochelingen van deze noodlottige kunsten.

PEREIRA GÓMEZ (GEORGE), een geneesheer, te *Medinadel-Campo* geboren, is, zegt men, de eerste der hedendaagsche wijsgeeren, die geschreven heeft, dat *de beesten werktuigen zonder gevoel zijn*. Hij droeg dit gevoelen voor in 1554; maar hetzelfde vond geene voorstanders en het verviel reeds bij deszelfs ontluiking. Men beweert dat het deze geneesheer is, van wien **DESCARTES** zijne denkbeelden ontleend had; maar misschien heeft

deze wijsgeer, die meer uitdacht dan hij las, noch **PEREIRA**, noch zijne werken gekend. Daarenboven is **PEREIRA** niet de eerste uitvinder van dit gevoelen. Meer dan vijf honderd jaren vóór **J. C.** had **PHERECYDES**, een wijsgeer van het eiland *Sagros*, beweerd dat » de dieren eenvoudige werktuigen zijn. » Men schrijft aan **PEREIRA** leerstelsels over andere natuur- en geneeskundige onderwerpen toe, even zoo-zonderling als die over *de ziel der beesten*. Maar zij steunen misschien op betere gronden, vooral die, waarin hij de eerste stoffe van **ARISTOTELES** bestrijdt en verwerpt. Hij stemde ook niet met **GALENUS** in de leer der koortsen overeen. Het boek, waarin deze geneesheer het gevoelen verdedigt, dat de beesten kunstwerktuigen zijn, is zeer zeldzaam. Het werd in 1554, in fol. gedrukt, onder den titel van *Antoniana Margarita*: hij gaf hetzelfde dien titel om den naam van zijnen vader en zijne moeder te vereeren. Kort nadat dit werk in het licht verschenen was, verdedigde hij hetzelfde tegen **MICHAEL DE PALACIOS**; en deze verdediging in 1554, in fol. gedrukt, wordt gewoonlijk bij het werk gevoegd. De wederlegging van hetzelfde boek, getiteld: *En-*

decalogo contra Antoniana Margarita, 1556, in 8.vo; wordt gezocht, meer om de zeldzaamheid dan om de belangrijkheid derzelve. PEREIRA is daarenboven de bewerker van een ander zeer zeldzaam voortbringsel over zijne kunst, getiteld: *Nova veraque medicina experimentis et rationibus evidentibus comprobata*, in fol., 1558. Dit is eene verdedigingsrede van zijne gevoelens, even als zijne andere werken te *Meditina-del-Campo* gedrukt.

PEREIRA DE CASTRO (GABRIEL), een Portugeesch regtsgeleerde, lid van het collegie van den H. PAULUS, aan de hoogeschool van *Coimbra*, senator van den hoogen raad van *Portugal*, te *Braga*, uit eene in de pleitzaal beroemde familie geboren, leefde nog in 1623 in eenen zeer gevorderden ouderdom. Hij is de schrijver van een regtsgeleerd werk, getiteld: *De manu regia, seu de legibus regisquibus regni Portugaliae in causis ecclesiasticis cognitio est ex jure; privilegio, consuetudine*, *Lissabon*, 1622, in fol. Het is te *Lyon* in 1673, andermaal in het licht verschenen; de uitgave van 1698, heeft niets nieuws dan het titelblad. Dit in twee deelen gesplitste werk

wordt op prijs gesteld; het bevat een aantal diploma's over kerkelijke onderwerpen, met zorg verzameld, en uit de handvesten der kroon *Torre de Tombo* genoemd, ontleend. Deze diploma's betreffen de concordaten tusschen de kerkelijke en koninklijke gezagvoeders gesloten, en zijn bijzonder geschikt om de geschillen, die zoo dikwijls tusschen de beide magten ontstaan, te beslechten. Al de onderwerpen, die den troon en het altaar dikwijls verdeelen, worden er met veel geleerdheid en naauwkeurigheid in onderzocht. Tegenwoordig zoude men hem welligt met grond verwijten; dat hij den Paus te veel magt toestond, door dezelve tot het tijdelijke der koningen uit te strekken.

- PEREIRA DE FIGUEIREDO (ANTONIUS). — Zie FIGUEIREDO.

PEREIRA (JOZEF), een Portugeesche karmeliet, was in 1731 nog in leven, maar in eenen zeer gevorderden ouderdom. Wij hebben van hem: 1.º *Verdedigende, geschiedkundige, leerstellige en staatkundige verhandeling over de kerkgebruiken*, in het Portugeesch, *Lissabon*, 1751, in 4.to — 2.º *Kronijk der Portugeesche*

karmeliten van de stipte observantie, Lissabon, 1747, 2 dl.ⁿ in fol.

* PEREIRA of PEREYRA (JACOBUS RODRIGUES), lid van de koninklijke maatschappij van *Londen*, en de eerste onderwijzer der doofstommen in *Frankrijk*, werd in 1716 te *Berlanga*, eene kleine stad van *Spaansch Estramadura*, geboren. Hij had te *Cadix* eene school voor doofstommen geopend, die, naar het scheen, geen stand konde houden, naardien de aanlegger zich kort daarna met zijne geheele familie in *Frankrijk* vestigde. Zijne gelukkige proeven op den zoon van AZY D'ETAVIGNY, directeur van de landhoeven te *la Rochelle*, aan den dag gelegd, verwierven hem in 1751 een jaarwedde van 800 franks. PEREIRA trad te *Parijs* met CONDAMINE en BUFFON, die zijner bekwaamheid, in zijne *Natuurlijke Historie* een grooten lof toezwaait, in vriendschapsbetrekking; hij vormde een vrij groot getal kweekelingen, en hij bragt er eenige zover dat zij, volgens de beweging der lippen, zich duidelijk konden verklaren en den zin van het gesprek begrijpen. Van Joodschen oorsprong zijnde, onderhield hij de kinderen, die hem waren

toevertrouwd in de geloofsleer van hunne familiën. Hij heeft eenige schriften nagelaten, niet over zijne leerwijze, maar over die van abt DE L'ÉPÉE, die hij als onuitvoerbaar beschouwde, hetwelk niet belet heeft dat de zijne, aan de vergetelheid ter prooi, geene voorstanders meer heeft, terwijl de tweede, verbeterd en uitgebreid door geheel *Europa* verspreid is, PEREIRA overleed in 1780.

PERELLE (ADAM), de mededinger van ISRAËL SILVESTRE, werd te *Parijs* geboren, en had tot vader GABRIËL PERELLE, eenen beroemden graveur, wiens beroep hij omhelsde. Zijne vruchtbare genie meer geneegen tot het talent om voortbrengen dan wel tot dat van natevolgen, gaf zich onverschilliglijk aan de onstui-migheden zijner luimen en aan de wenken der natuur over. Hij heeft slechts landschappen gegraveerd, de meeste volgens eigene vinding, en eenige stukken volgens CORNELIUS POLEMBURG. Hij overleed te *Orleans* in 1695, in het 57.ste jaar zijns ouderdoms.

PERENNA. — Zie (ANNA PERENNA).

* **PERERINYI (FRANCISCUS)**, een Hongaarsch Jesuit, legde er zich op toe, om de muzen in zijn vaderland te doen bloeijen. Men heeft van hem: *Archi Laurus Strigoniensis, Tyrnau, 1655*, in 8.vo Dit is de berijmde lofrede der 48 aartsbisschoppen van *Stragonia*.

PERÈS. — Zie PARÈS.

PEREZ (don ANTONIO), een Spaansch staatsdienaar, neef van **GONZALVO PERÈZ**, secretaris van **KAREL V** en van **PHILIPPUS II**, bekleedde onderscheidene posten aan het Spaansche hof, en werd onder den laatstgenoemden dier vorsten staatssecretaris met het departement der buitenlandsche aangelegenheden. **PEREZ** werd van landdieverij, van verraad en van de schandelijkste ontrouw beschuldigd, en dien ten gevolge van zijne posten en van zijne vrijheid beroofd. Hij ontsnapte uit de gevangenis en bragt in *Aragon* een opstand te weeg; van daar begaf hij zich naar *Frankrijk*, alwaar hij in 1611 overleed. » **PERÈZ**, een hoovaardig en oproerig mensch, » (zegt **MACQUER** in zijne *Beknopte tijdrekenkundige geschiedenis van Spanje*), » overtuigd van verscheiden ontrouwigheden,

vindt een middel om te ontsnappen en zich in *Aragon* te redden, alwaar hij den adel, het volk en de Mooren tot muiterij aanzet. » Men heeft van hem *Brieven* door **DALIBRAI**, in het Fransch vertaald; *Verhalen* in het Spaansch en andere werken, *Parijs, 1598*, in 4.to Men ziet in zijne werken, en vooral in zijne brieven, eenen ingewortelden haat tegen zijnen vorst; en het is deze bron, waaruit de meeste van onze hedendaagsche geschiedschrijvers de lasteringen geput hebben, waarmede zij het afbeeldsel van **PHILIPPUS II** bezoedeld hebben.

* **PEREZ DE VERGAS (BERNARDUS)**, een andere Spaansche schrijver, gaf in 1559 te *Madrid*, eene zeer zeldzame *Verhandeling* in 8.vo, in het licht. Dezelve is getiteld: *De re Metallica en el qual se tratan muchos y diversos secretos del conocimiento de toda suerte de minerales, etc.* Men vindt er gewigtige en belangrijke bijzonderheden in over de verschillende bereidingen van het goud, het zilver, enz.

PEREZ (ANTONIUS), aartsbisschop van *Taragona*, overleed te *Madrid*, den 1 Mei 1638, in het 68.ste jaar zijns

ouderdoms. Wij hebben van dezen prelaat *Leerreden en Verhandelingen* over de kerk, de concilien, de heilige Schrift, en de *Overlevering*, onder den titel van *Pentateucus fidei*, Madrid, 1620, 5 dl.ⁿ in een deel in fol., zeldzaam.

PEREZ (ANTONIUS), een beroemde rechtsgeleerde, te *Alfaro*, eene kleine stad van *Opperv-Navarre*, in de nabijheid van den oorsprong der *Ebro*, in 1583 geboren, werd nog zeer jong zijnde naar de *Nederlanden* gevoerd, ontving in 1616, te *Leuven* den doctoralen hoed der rechtsgeleerdheid, en onderwees er langen tijd deze wetenschap. Keizer FERDINAND II en PHILIPPUS IV, koning van *Spanje* vereerden hem met den titel van raadsheer. In 1666, vierde hij het jubelfeest van zijn leeraarsambt, en overleed in 1672, te *Leuven*. Wij hebben van dezen geleerde: 1.º *Assertiones politicae*, *Keulen*, 1612, in 4.to — 2.º *Prælectiones sive commentarii in XII lib. codicis*, *Amsterdam*, ELZEVI, 1653, in fol. Deze is de beste uitgave. Men stelt ook die van *Keulen*, 1661, 2 dl.ⁿ in 4.to, met bijvoegsels van HULDERICH EYBEN en zeer uitgebreide tafels, en die van *Geneve* 1740, 2 dl.ⁿ

op prijs. PEREZ hielderde in dit werk al de wetten van den *Codex* op, en hij geeft in verklaringen een beknopt overzicht van al hetgene in het *Jus novum* en in het *Jus novissimum* voorkomt; ofschoon zijn stijl beknopt is, is dezelve echter zeer duidelijk. — 3.º *Institutiones Imperiales*, *Amsterdam*, ELZEVI, 1673, in 12.mo een algemeen geacht werk. — 4.º *Jus publicum*, *Amsterdam*, ELZEVI, 1682, in 12.mo — 5.º *Commentarius in XXV lib. Digestorum*, *Amsterdam*, 1669. Er komen nog andere ANTONIUSSEN PEREZ voor, die men niet met elkander moet verwarren. ANTONIUS PEREZ, een Jesuit, in 1651 overleden, na de godgeleerdheid te *Salamanka* en te *Rome* onderwezen, en verscheiden godgeleerde, schoolsche en zedekundige *Verhandelingen* in het licht gegeven te hebben. De kardinaal PALLAVICINI, noemt hem: *Virum ingenio mortalium nulli secundum, simulque religione ac pietate inclutum*. ANTONIUS PEREZ, lijfsarts en heelmester van PHILIPPUS II, van wien men eene *Verhandeling over de Pest*, in het Spaansch heeft. ANTONIUS PEREZ, een Portugeesch geneesheer, van de 17.^e eeuw, die in het Por-

tugeesch over zijne kunst geschreyen heeft.

* PEREZ (JOZEF), een Spaansche benedictijner, leeraar in de godgeleerdheid aan de universiteit van *Salamanca*, legde er zich op toe, om de geschiedenis van *Spanje*, en vooral die van zijne orde te verklaren. Hij gaf in 1688 Latijnsche *Overwègingen* tegen pater PAPERBROECK in het licht. Maar hij stemt tevens toe, dat men de geschiedenis der Heiligen van de sprookjes behoorde te zuiveren, waarmede men dezelve wanstallig heeft gemaakt. Hij overleed in het jaar 1696.

* PERGOLESUS (JOANNES BAPTISTA), in 1704 te *Casoria*, in het koninkrijk *Napels*, geboren, werd in deze laatste stad onder GAËTENO GRECO, een der beroemdste toonkunstenaars van *Italië* opgevoed. De prins van STIGLIANO, die de talenten van den jongen PERGOLESUS leerde kennen, nam hem onder zijne bescherming. Na eene reis naar *Rome* gedaan te hebben, keerde hij naar *Napels* terug, en overleed in die stad, in het begin van het jaar 1737. Zijne laatste ziekte was eene teering; en het is zeer valsch, dat hij door zijne mededingers vergeven zou zijn

geworden. Men kan hem zijne *Repetizioni* en zijnen dikwijls al te afgebrokene stijl verwijten: maar de gemakkelijkheid van zijne samenstelling, de wetenschap der harmonie, de rijkheid der melodie zullen hem eenen beroemden naam behouden. Zijn muziek is eene afbeelding der natuur, zij spreekt tot den geest, tot het hart, en somtijds te veel tot de hartsogten. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Verscheiden Aria's*. — 2.° *La Serva Padrona*. — 3.° *Il Maestro di Musica*, een blijspel. — 4.° *Eene Salve Regina*; en het *Stabat Mater*, algemeen als zijn meesterstuk beschouwd.

* PERI (DOMINICUS), een arme herder van *Toskane*, werd, door den *Ariasto* te lezen, een dichter. Men heeft van hem *Fiesole destrutta*, *Florence*, 1619, in 4. to

PERIANDER, tiran van *Korinthe*, werd onder de zeven wijzen van *Griekenland* gerangschikt. Deze wijze was een gedrogt, zoo als vele anderen, welke de hedendaagse wijsbegeerte, zoo wel als de oude, in hare jaarboeken geplaatst heeft. Hij veranderde het bestuur zijns lands; onderdrukte de vrijheid van zijn

vaderland en overweldigde de opperheerschappij in het jaar 628 vóór de Christelijke tijdrekening. Het begin zijner regering was zeer zacht, maar hij nam, nadat hij den tiran van *Syracusa* over de veiligste wijze om te regeren geraadpleegd had, eenen ijzeren scepter aan. Deze vorst van *Syracusa* leidde de afgevaardigden van PERIANDER in een veld en tot eenig antwoord rukte hij, in hunne tegenwoordigheid de korenaren uit, die de overige in hoogte overtroffen. De tiran van *Korinthe* maakte gebruik van de les van den tiran van *Sicilië*. Hij verzekerde zich in de eerste plaats van eene goede lijfwacht en deed in het vervolg de vermogendste Korinthers sterven. Deze misdaden waren de voorboden van de verschrikkelijkste gruwelen. Hij pleegde eene bloedschande met zijne moeder, deed zijne vrouw MELISSA, dochter van PROCLES, koning van *Epidaurus*, op valsche aanklachten sterven; en daar hij de droefheid van zijnen tweeden zoon LYCOPHRON over het verlies zijner moeder niet kon verdragen, zond hij hem naar het eiland *Corcyra*, in ballingschap. Eens liet hij op eenen plegtigen feestdag de vrouweh van al de sieraden, waarmede zij zich tooiden,

berooven. Eindelijk stierf hij in het 585.ste jaar vóór J. C. na zich met de schandelijkste buitensporigheden bezoedeld te hebben. Zijne geliefkoosde grondregels waren deze: » Dat men zijn woord moest houden, en echter geene angstvalligheid hebben, om hetzelfde te verbreken, wanneer hetgene men beloofd heeft, strijdig met zijne belangen is; dat men de misdaad niet slechts moet straffen, maar ook zelfs de bedoelingen voorkomen van hen, die dezelve zoude kunnen bedrijven;” verderfelijke grondregels, later door MACHIAVEL aangenomen. Deze tiran is door lieden, die altijd wierook voor de moordenaars, de losbandigen en de wreedaards gereed hebben, geprezen.

* PERIANDER (GILLES), in het jaar 1540, te *Brussel* geboren, legde zich voornamelijk op de schoone letteren toe, en bragt een groot gedeelte van zijn leven te *Mentz* door. Wij hebben van hem: 1.º *Germania in qua doctissimorum virorum elogia et judicia continentur*, *Frankfort*, 1567, in 12.mo Deze verzameling is geleerd en belangrijk. — 2.º *Nobilitas Moguntinæ diæcesis, Metropolitanæ que Ecclesiæ*, *Mentz*, 1568, in 8.vo met platen. Dit werk is in

het 3.e deel der *Annales et scriptoris Moguntini*, in 1727 in het licht gegeven. Het zijn berijmde lofreden.

PERICLES werd te *Athene* geboren, zijn vader was XANTIPPUS, een beroemde burger dier stad, die hem zorgvuldig liet opvoeden. Hij had onder andere meesters, ZENO van *Eléa*, en ANAXAGORAS, en werd een groot veldheer, een bekwaam staatkundige en redenaar. PERICLES besloot, zich van zijne hoedanigheden te bedienen, om het volk te winnen en slaagde volkomen in dat doel. Met de voordeelen welke de natuur hem schonk, paarde hij al de schrander- en geestigheid, welke den man vormen, die heerschen wil. Hij verdeelde onder de burgers de veroverde landerijen en won dezelve door spelen en schouwtooneelen in zijne belangen. Om zijn gezag beter te bevestigen, ondernam hij, de regtbank van den *Areopagus*, waarvan hij geen lid was, te vernederen. Het volk door PERICLES aangemoedigd en ondersteund, wierp de oude orde van bestuur omver, ont nam aan den senaat de kennis der meeste zaken en liet denzelfden slechts de onbeduidende aangelegenheden behouden. Hij deed door het

Ostracismus of schelpenge-regt CIMON, die aan zijne zijde stond en zijne overige mededingers verbannen, en bleef gedurende 15 jaren alleen meester van *Athene*. Hij voerde het bevel over het leger der Atheners in den *Peloponesus*, behaalde eene roemrijke overwinning bij *Nemea* op de *Sycioners*, en verwoestte, op het verzoek van ASPASIA, eene beruchte ligtekooi, die hij beminde, en met welke hij later in den echt trad, *Arca dië*. Na aan de Samianen in 441 vóór J. C. den oorlog verklaard te hebben, nam hij *Samos*, na een beleg van 9 maanden in. Het was gedurende dit beleg, dat ARTÉMON van *Clazomena*, den stormram, het stormdak, en eenige andere krijgswerktuigen uitvond. PERICLES bewoog de Atheners, om voort te gaan de Lacedemoniërs te bevechten. Hij werd in het vervolg gelaakt, dien raad gegeven te hebben, en men ontnam hem zijnen veldheers-post. Hij werd tot eene boete veroordeeld, die volgens eenigen tot 15 en volgens anderen tot 50 talenten steeg. De Atheners, een wispelturig en ligtzinnig volk, zoowel in zijne vijandschap als in zijne vooringenomenheid, een volk, dat schielijk van de vernedering tot de lofnageving overging, en,

zoo als de eerste zijner redenaars (*) zulks aan hetzelfde in het aangezicht zeide, *zoodra het eenig nieuws zag of hoorde tevreden was*, waren niet lang zonder van gevoelen te veranderen, en bewogen PERICLES om de teugels des bestuurs weder in handen te nemen. Kort daarna werd hij door de pest aangetast en overleed in 429 vóór J. C. Hij vereenigde in zich de talenten van, admiraal, van uitmuntend veldheer, van staatsminister, van opperbewindhebber der finantiën. Hij werd bijgenaamd den *Olympiër*, wegens de kracht zijner welsprekendheid. Zijne houding was stout en onverschrokken, zijne stem zacht en innemend. Het is voornamelijk door het gebruik, dat hij van het spreekvermogen wist te maken, dat hij bijna 40 jaren de soeverein van eene republiek was. Niets bewijst meer de lafheid en de ontwaarding der Atheners, dan de lange regering van een man, die het oppergezag overweldigd, het wettig bestaande bestuur vernietigd, om *Athene* met nuttelooze sieraden te overladen, de algemeene schatkist uitgeput,

en de verwijfdheid en pracht ingevoerd had. Om zijne medeburgers volgens zijne luiden te besturen, bedwelmde hij dezelve door schouwspelen en feesten, en gaf, door zijne gehechtheid aan de ligtekooi ASPASIA, het voorbeeld van een openbaar ergerlijk leven. Men verhaalt van hem eenige zinspreuken. Telkens als PERICLES zich met opperbevel belastte, zeide hij, *dat hij vrije lieden ging aanvoeren, die Grieken en Atheners waren*. Deze vrije lieden waren zijne slaven geworden. De tirans spreken over de vrijheid even als de overwinnaars over hunne zegepralen. Men zegt dat, toen de dichter SOPHOCLES, zijn ambtgenoot, bij het gezigt eener schoone vrouw uitgeroepen had. O, wat is zij schoon! PERICLES hem zeide: *Een overheidspersoon moet niet alleen zuivere handen, maar ook zuivere oogen en eene zuivere tong hebben*. Dit antwoord kwam geenszins overeen met zijne genegenheid voor ASPASIA en voor eenige andere dergelijke vrouwen, de dengd van deze oude wijzen was slechts in hunnen mond of in hunne schriften. — PERICLES, zijn

(*) DEMOSTHENES. Wij lezen dezelfde zaak in de Handelingen der Apoatelen. *Athenienses autem omnes ad nihil aliud vocabant nisi aut dicere aut audire aliquid novi*. Act. XVII, 21. Zie ANYTUS, ARISTIDES, SOCRATES.

natuurlijke zoon, vocht met woede tegen **CALLICRATIDAS**, veldheer der *Lacedemoniërs* in het jaar 405 vóór J. C., hij werd desnietteenstaande veroordeeld om het hoofd te verliezen, wyl hij geene zorg gedragen had, om de lijken, dergenen, die in den veldslag, welken hij gewonnen had, gesneuveld waren, te laten begraven.

PÉRIEGÉTES, bijnaam van **DIONYSIUS VAN CARAX**. — Zie dat artikel.

* **PÉRIER (ANTONIUS SCIPIO)**, den 14 Junij 1776, te *Grenoble*, uit eene achtenswaardige familie geboren. Hij volbragt zijne eerste studiën onder de oratoristen in het collegie van *Lyon*; dezelve werden afgebroken, door de vernietiging dier gestichten; maar **DE LA COSTE**, lid der congregatie van het Oratorium, bragt zijne studie ten einde. Zoo dra de polytechnieke school gesticht was, bood hij zich aan, om in dezelve opgenomen te worden, maar eene oogziekte, die hem gedurende eenen geruimen tijd, in de onmogelijkheid stelde, om te lezen en te schrijven, belette hem tevens den toegang tot dat gesticht. In den ouderdom van 20 jaren beproefde hij, om in een landgoed hetwelk hij te *Laval* bezat,

smeltoyens naar de Katalonische wijze intevoeren. **PÉRIER** werd in 1801 opziener der steenkoolmijnen van *Anzin*. Nadat zijn vader dezelve had aangekocht, bragt hij belangrijke verbeteringen in dezelve. **SCIPIO PÉRIER**, stichtte met zijnen broeder **CASIMIR** een bankhuis tot stand, en wendde aanzienlijke kapitalen aan, om gestichten van nijverheid opterigten of te verbeteren. Hij is den 2 April 1821 overleden. Hij was zeer ervaren in de scheikunde en heeft in de *Annales de chimie (Scheikundige jaarboeken)*, verscheiden artikels geleverd; hij was lid der Jurij, bij twee tentoonstellingen van voorwerpen van nijverheid, in 1802 en in 1806, en was lid van den algemeenen, aan het ministerie van binnenlandsche zaken verbonden fabrieksraad. Hij was ook een der stichters van de verzekeringsmaatschappijen, en een der bevorderaars van de gazverlichting. Bij zijn overlijden was hij een der regenten van de Fransche bank. **SCIPIO PÉRIER** was opregtelijk godsdienstig: hij behoorde niet tot het getal dergenen, die in de wereld veel over de Godsdienst spreken, en dezelve in het afgetrokkene vergeten, maar in stilte en zonder ophief oefende hij de strengste pligten derzelve uit;

hij volgde de Godsdienst tot zijn eigen nut, en onderhield zich door haar, in de verhevenste en zuiverste zedelijkheid.

* PÉRIER (CASIMIR), lid van de Fransche kamer der afgevaardigden, en minister van **LODEWIJK PHILIPPUS**, werd te *Grenoble*, den 12 September 1777 geboren, en sproot uit eene achtenswaardige familie in den handelstand. Nog zeer jong zijnde in het collegie van het oratorium, te *Lyon* geplaatst, maakte hij aldaar uitmuntende studiën. Naauwelijks was zijne opvoeding voltooid, of hij trad de loopbaan der wapens in. Gedurende de veldtogten van 1799 en 1800, diende hij in *Italië*, in hoedanigheid van staf-officier der genie. De hoop op eene spoedige bevordering was zeer geschikt om hem aan den kriegsstand te verbinden; maar hij bragt zich weldra te binnen, dat het verlangen van zijnen stervenden vader, geweest was, dat hij zich tot den handel bestemde, en hij haastte zich om de wapens neder te leggen, om zich op financiële speculatiën toe te leggen. In 1802, opende hij te *Parijs*, met zijnen broeder **SCIPIO**, een bankierskantoor, en ontwikkelde in deze nieuwe loopbaan eene groote

bekwaamheid. Later nam hij deel aan onderscheidene nijverheids-ondernemingen, en tijdens de restauratie, was hij tot eene aanzienlijke fortuin gestegen, welke hij in de volgende jaren nog vermeerderde. Gedurende den geheelen loop des keizerlijken bestuurs, scheen hij vreemd aan de staatkunde te blijven. Maar toen de vrijheid, dank zij der restauratie, in *Frankrijk* werd hersteld, toen het vertegenwoordigend bestuur eene tribune had opgericht, waarin de algemeene belangen van den staat werden behandeld, door de algemeene beweging der geesten voortgestuwd, begon hij zich met de belangrijke vraagpunten bezig te houden, welke het charter aan de orde van den dag had gesteld. In 1816, gaf hij tegen de geldleeningen in vreemde staten een belangrijk geschrift in het licht, dat de aandacht tot hem trok, en dat de *nationaliteit zijner inzigten in het stuk van geldmiddelen* deed prijzen. De Parijsche kiezers bewezen hem in 1817 hunne erkenning voor dit stukje, door hem in de kamer der afgevaardigden zitting te doen nemen. Hij nam er plaats, in den rang der oppositie, van welke hij weldra een der ijverigste en krachtvolste kampvechters werd;

maar het verdient opmerking, dat zelfs, tijdens de grootste opgewondenheid der partijen, de oorlog, welke hij tegen het bestuur voerde, steeds binnen de grenzen der betamelijkheid en waardigheid bleef. Getrouw aan de denkbeelden, door hem in het geschrift ontwikkeld, waardoor hij de keus der kiezers op zich gevestigd had, bestreed hij heviglijk de geldleeningen bij vreemde volken, door den minister CORVETTO voorgedragen. Zijn gevoelen vond echter tegenkanting, zelfs onder de vrijzinnige financiers, waarvan er sommigen, in weerwil zijner bewijsredenen, het volhielden, om den bijval zijner leerstellingen in de publieke opinie, aan de zorg toeteschrjven, welke hij gehad had, om zich tot de nationale vooroordeelen te wenden. Tot in 1820 had CASIMIR PÉRIER zich enkel met cijfers bezig gehouden, en was enkel op de tribune verschenen, om berekeningen voortedragen. Maar gedurende de onlusten van Junij van dat jaar, nam hij het woord op, om het gedrag van het gouvernement te laken. Hij stemde tegen de nieuwe kieswet, die de dubbele stemming bepaalde, en in 1823, verklaarde hij zich nadrukkelijk tegen den oorlog met *Spanje*. Nadat

MANUEL uit de kamer was verbannen, verliet CASIMIR PÉRIER dezelve met de geheele oppositie. In 1824, met een zeer klein aantal zijner ambtgenooten van de oppositie herkozen, legde hij er zich op toe, om den president van den raad, den heer DEVILLELE, onophoudelijk lastig te vallen, die dikwerf te zijner beantwoording al de hulpmiddelen zijner bekwaamheid moest te baat nemen. In de behandeling van de reductie der renten, een maatregel, welke verscheiden leden der oppositie, later als der nijverheid geheel gunstig hebben erkend, bestreed CASIMIR PÉRIER de voorgedragen wet, uit haat jegens de mannen, die dezelve voordroegen. Hij verklaarde zich met niet minder nadruk tegen het ontwerp van *schadeloosstelling* der uitgewekenen, en tegen de wetten op de *heiligschenis* en de *substitutien*. In de *discussien* over de *budgets* hield hij niet op om met volharding de afschaffing der speeltafels interoepen, en bezuinigingen voortestellen, verbeteringen die zonder twijfel wel wenschelijk waren, maar die CASIMIR PÉRIER, minister geworden zijnde, zelf niet in staat is geweest, te verwezenlijken. Gedurende deze onophoudelijke worsteling,

welke hij genoodzaakt was bijna alleen vol te houden, tegen de meerderheid, waarop het ministerie van DE VILLELE steunde, scheen zijne begaafdheid als redenaar, een levendiger glans van zich te geven, en zijne taal werd ernstiger en vuriger. Toen een lid der regter zijde, bij het zien, dat eenige leden der liberale oppositie, zich ten tegenbewijs verheven, zeide: » Er zijn er slechts zes! » riep CASIMIR PÉRIER dadelijk uit: » wij zijn slechts met ons zessen; maar achter ons hebben wij dertig millioenen Franschen, wier belangen en wenschen wij vertegenwoordigen! » Tijdens de verkiezingen van 1827 werd hij door de departementen van *Seine* en *Aube* tot afgevaardigde benoemd. In 1828 werd hij met den heer ROYER-COLLARD op de lijst der kandidaten tot het presidentschap gebragt, doch zijn mededinger werd door de kroon verkozen. Omtrent dezen tijd werd hij aangeduid, als moettende weldra tot het ministerie van financiën verheven worden, en velen hebben het stilzwijgen, hetwelk hij sedert dien tijd in acht nam, door de verbindtenissen verklaard, welke deze toekomstige verheffing, hem jegens het gezag zou hebben doen aannemen.

Het schijnt echter dat de parlementaire vermoeijenissen bij hem eene borstontsteking hadden te weeggebragt; en deze ongesteldheid was eene der voornaamste oorzaken, die hem bewogen, om zich voor eenigen tijd van de tribune te verwijderen, en om vóór het sluiten der zitting naar de wateren te vertrekken. In 1830, behoorde hij tot de 221, die aan KAREL X. verklaarden, dat er geene samenwerking tusschen de kamers der afgevaardigden, het ministerie POLIGNAC kon plaats hebben. Deze verklaring was, zoo als men weet, de voorbode der krisis, welke ten derden male den troon der BOURBONS moest omverwerpen. De noodlottige Julijordonnantien bragten eenen opstand te weeg, waarvan het schijnbare doel de handhaving des charters, en de slotsom eene omwenteling was. Onder de mannen, die eenig deel aan den volksopstand namen, wachtte een zeker aantal, sedert lang aan het huis van ORLEANS toegedaan, enkel op eene gelegenheid om hetzelfde op den troon te plaatsen, verscheiden droomden eene republiek, anderen eindelijk bepaalden al hunne wenschen tot de omverwerping van het ministerie, en om KAREL X op *betere wegen* terug te brengen.

gen; tot de laatste behoorde CASIMIR PÉRIER. In de verschillende vereenigingen van afgevaardigden, welke in de laatste dagen van Julij plaats hadden, toen de indruk des strijds en de bedwelming der zegepraal, tot gewelddadige besluiten schenen te drijven, verklaarde hij zich bestendiglijk voor middelen van verzoening, en liet zich geen enkel woord ontglippen, waaruit men zou hebben kunnen afleiden, dat hij met vermaak den val van KAREL X zou aanzien. Maar in die angstvolle dagen, waarin de overwinnaars hunne zegepraal op met bloed bezoedelde barrikaden vierden, hadden weinig gematigde mannen, moeds genoeg, om hun gevoelen met klem en nadruk voor te dragen; en, terwijl de meest opgewondene schenen te steunen op het gewapende volk, waarvan de straten nog wemelden, hadden zij spoedig het overwigt in de beraadslagingen. Zoodat, toen LAFAYETTE, in naam der municipale commissie, de bevredigingen door de afgevaardigden van KAREL X voorgesteld, meende te moeten van de hand wijzen, met de verklaring dat het te laat was, nam CASIMIR PÉRIER het stilzwijgen in acht, zonder zich tegen de uitspraak zijner ambtgenooten te ver-

zetten, hetwelk ook met generlei vrucht zou hebben kunnen geschieden, ten zij zulks door eene nationale magt ondersteund werd. Men bespeurde zijne afwezigheid, in de zitting van den 7 Augustus, toen 219 afgevaardigden, den troon vakant verklaarden, en den hertog van Orleans tot denzelfen beriepen. Tot president der vergadering benoemd, nam hij enkel deze waardigheid aan, *om de werkzaamheden der kamer niet te vertragen*, en eenige dagen daarna nam hij, onder voorwendsel van den zwakken staat zijner gezondheid, zijn ontslag. Na de Julij-omwenteling tot minister zonder portefeuille benoemd, hield hij op, den 11 November daaropvolgende, toen de heer LAFITTE aan het hoofd van een nieuw ministerie werd geplaatst, lid van den raad te zijn. Nadat de tooneelen van goddeloosheid en verwarring van den 13 Februarij, deze administratie in de oogen des konings, zoowel als in die der natie, verachtelijk had gemaakt, werd er een nieuw ministerie gevormd, en na verscheiden woordenwisselen en weifelingen, aanvaardde CASIMIR PÉRIER, de portefeuille van binnenlandsche zaken, met het presidentschap van

den raad. Maar de voorwaarde zijner aanneming was, dat de koning zich zou onthouden van zelf de zaken te behandelen, en het beheer derzelve aan de verantwoordelijke ministers over te laten. De eerste zorg van CASIMIR PÉRIER, na zijne verheffing tot het gezag, was den uit de Julij-revolutie ontstanen mengelklomp te ontwarren, en in den staat de orde en kalmte te herstellen, welke de opwelling der hevigste hartstogten, elken oogenblik scheen te storen. De opstanden te beteugelen, en de het Julij-koningschap vijandelijke partijen, binnen de juiste grenzen te houden, ziedaar het doel, hetwelk hij zich voorstelde. Om hetzelfde te bereiken, ontwikkelde hij eene zeldzame wilskracht, en stelde het zich tot een punt van eer, om ter verdediging des bestuurs, tegen de aanvallen, waaraan hetzelfde dagelijks was blootgesteld, enkel wettige middelen te gebruiken; het koningschap van Julij scheen, onder zijn beheer, eenige vastheid te verkrijgen, en, ondanks de tooneelen der *Vendée*, van *Lyon* en *Grenoble* die, als 't ware, de weerklank der omwenteling van 1830 waren, was het gemakkelijk in te zien, dat de troon van Lo-

DEWIJK PHILIPPUS, in het karakter, de grondbeginselen en het beheer van CASIMIR PÉRIER, den hechtsten steun gevonden had, waarop dezelfde kon rusten. Hij scheen echter eene inruiming aan de revolutionnaire partij te willen doen, door de afschaffing der erfelijkheid van het pairschap voor te stellen. Maar door aldus te handelen, gaf hij enkel toe aan de noodzakelijkheid; hij onderwierp zich aan de vorderingen der liberale opinie, terwijl hij de afgeschafte instelling betreurde, en de hoop koesterde, dat men eenmaal terug zoude keeren, tot datgene, wat hij ondanks zich zelve, liet vernietigen. Eene der belangrijkste gebeurtenissen, die gedurende het beheer van CASIMIR PÉRIER plaats hadden, was de oprigting van *België* tot een onafhankelijk koninkrijk. Het deel dat *Frankrijk* aan de verheffing van den prins van *Saksen-Coburg* nam, is hem als een misslag aangewreven. Welligt had in de daad eene bekwame staatkunde moeten vermijden op den troon van *België*, eenen protestantschen en *Engeland* toegedanen koning te plaatsen. De bezetting van *Ancona*, was eene stoutelijk ontworpen, en kloekmoediglijk uitgevoerde overrom-

pelings, welke de revolutionnaire propaganda met geestdrift toejuichte: maar deze onderneming, te zwak om de overweldigingen van *Oostenrijk* eenen ernstigen hinderpaal in hen weg te stellen, had geen ander gevolg, dan den Paus diep te krenken. Het is dus niet in de buitenlandsche staatkunde, dat men de titels van roem van CASIMIR PÉRIER moet zoeken. Maar naar waarheid moet men zeggen, dat binnen 's lands, sedert 1830, niemand den staat, met eene krachtvoller en vaster hand heeft bestuurd. In de neteligste omstandigheden, aan het hoofd van een bestuur geplaatst, dat door deszelfs nieuwhed aan alle aanvallen was blootgesteld, was hij sterk genoeg, om den revolutionnair geest te onderdrukken, en het gelukte hem, om in de eerst dobberende en besluitelooze kamer, eene meerderheid te winnen, die bij twee plegtige gelegenheden, eene bepaalde goedkeuring aan zijn stelsel gaf, en hem steeds getrouw bleef. Hij bood het hoofd aan de oppositie, die blindelings uitzonderingswetten eischte tegen het Zuiden en de *Vendée*, zonder te bedenken, dat deze wetten, eenmaal tegen haar zelve zouden kun-

nen worden aangewend; en tijdens de beraadslagingen over het ontwerp van wet, door den afgevaardigde BRUQUEVILLE, tegen de BOURBONS van den oudsten tak voorgedragen, bestreed hij met nadruk elken strafoplegenden maatregel, als hatelijk, door de bloedige herinneringen, welke dezelve zou te binnen brengen, en als nutteloos, wijl de verbannen vorsten, ondanks de natie, niet konden terugkomen, en wijl, indien *Frankrijk* zich eenmaal voor hen mogt verklaren, elke wet onvermogend tegen deszelfs keuze zoude zijn. Het was onder het ministerie van CASIMIR PÉRIER, dat de Aziatische braakloop, die sedert eenige jaren zich naar het Westen rigtte, en in de groote Europeesche steden verwoestingen aanrigtte, ook in de hoofdstad van *Frankrijk* doordrong. Al de maatregelen der policie waren niet in staat om de sluipmoorden te beletten, die op de straten van *Parijs* aan menschen werden gepleegd, die door het gemeen beschuldigd waren, de wateren vergiftigd te hebben. Verscheiden duizende personen werden slagtoffers van de heerschende ziekte. CASIMIR PÉRIER werd den 3 Mei 1832 zelf

door den geesel aangetast, en bezweek den 16 derzelfde maand, na de troostmidelen der Godsdienst gevraagd en ontvangen te hebben. Eenige dagen te voren was de heer MONTALIVET benoemd, om hem in het ministerie van binnenlandsche zaken op te volgen; maar hij had den titel van raads-president behouden. CASIMIR PÉRIER is ontegensprekelijk een der belangrijkste staatsmannen; die in de 19.e eeuw op het tooneel zijn verschenen. Onder de discussien in de vertegenwoordigende tribune gevormd, bezat hij het spreektalent in eenen hoogen graad; indien hij niet altijd vrij was van overdrevenheid in den krijg, welken hij tegen de ministeriën der restauratie voerde, was zijne oppositie echter in het algemeen gemoedelijk en gematigd. Na met leedwezen de verdrijving van den ouden tak te hebben gezien, beschouwde hij dezelve als eene onherroepelijke daadzaak, en verbond zich aan het nieuwe bestuur, ten einde de gevaren af te wenden, welke de maatschappelijke orde bedreigde. Na zijne verheffing tot het gezag, deed hij de kracht van zijnen wil dienen, om zich op den weg eener openhartige en regtschapene staat-

kunde te handhaven. Andere ministers hebben ongetwijfeld meer goeds bewerkt, maar wanneer men aan de moeilijke omstandigheden denkt, in welke hij zich vond geplaatst, zal de nakomelingschap hem dank weten, het kwade belet te hebben, en hem prijzen, van met eene moedige hardnekkigheid tegen die overstroming van teugellooze hartstogten te hebben geworsteld, die de maatschappij met eene volslagene ontbinding bedreigde.

PERIER. — Zie PERRIER.

PERIERS (BONAVENTURADES), te *Arnay-le-Duc*, in *Bourgondië*, of, volgens anderen, te *Bar-sur-Aube* geboren, werd in 1536 kamerdienaar van MARGARETA van *Valois*, knoingin van *Navarre*, zuster van FRANCISCUS I. Men is met de overige omstandigheden zijns levens onbekend, men weet slechts, dat hij zich in 1554, in eenen aanval van dolzinnigheid van het leven beroofde. Men heeft van hem verscheiden werken. Dat, hetwelk het meeste gerucht heeft gemaakt, is getiteld: *Cymbalum Mundi*, 1537, in 8.vo, en 1538, mede in 8.vo Hetzelve is, nadat het in 1711, te *Amsterdam*, in 12.mo en in 1732, te *Parijs* in 12.mo herdrukt is,

geen zeldzaam werk meer. Het is uit vier artikels zamengesteld, het tweede dat eenige vrij goede boerterijen aanbiedt, tegen diegenen, welke den steen der wijzen zoeken, is het beste; de drie overige hebben geenerlei waarde. Zoodra dit boek in 1538, in het licht verscheen, werd het bij een vonnis van het parlement verbrand, en door de *Sorbonne* afgekeurd. Men vermoedde met grond dat DES PERIERS, die aan een hof verbonden was, waarin de dwaling bescherming vond, onder verbloemde spreekwijzen, de zoogenaamde hervorming had willen prediken. Intusschen kwetst dit werk, behalve de vuile uitdrukkingen, welke het bevat, zoowel het gezond verstand als de Godsdienst, en het verdient, zegt een schrijver, geene andere bekendheid dan die, welke deszelfs veroordeeling aan hetzelfde heeft gegeven. Men heeft nog andere schriften van dien dwaas: 1.° Eene *Vertaling* in Fransche verzen van de *Adriana* van TERENTIUS, 1537, in 8.° — 2.° Eene *Vertaling* in het Fransch van het *Gezang* van MOZES. — 3.° Eene *Verzameling van zijne werken*, 1544, in 8.° — 4.° *Nieuwe Uitspanningen en vro-*

lijke Gesprekken, 1561, in 4.° en 1571, in 16.° Eeninge schrijvers beweren, dat dit laatste niet van hem is.

PERIERUS (JOANNES), een Jesuit, te *Kortrijk* geboren, onderscheidde zich in de beoefening der kerkelijke oudheid, en verdiende den beknamen levensbeschrijvers der Heiligen van *Antwerpen* toegevoegd te worden, die de *Acta Sanctorum* geschreven hebben. Hij overleed in 1762 in het 51.° jaar zijns ouderdoms.

PERILLUS. — Zie PHALARIS.

PERINGSKIOLD (JOANNES), in 1654, te *Strengnes*, in *Sudermanland* geboren; zijn vader was onderwijzer in de welsprekendheid en dichtkunde, en daarbij zijn eerste meester. Hij maakte zich bekwaam in de oudheden van het Noorden, en werd in dezelve te *Upsal* onderwijzer, oudheidkundig secretaris van den koning van *Zweden*, en raadsheer van de kanselarij voor de oudheden. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° Eene *Geschiedenis der Noordsche koningen*, die, even als de volgende, slechts eene compilatie is. — 2.° *Die der koningen van Noorwegen*, 1697, 2 dl.ⁿ

in fol. — 3.º Eene *Uitgave* van verschillende Verhandelingen van JOANNES MESSENIUS, betrekkelijk de koningen van *Zweden, Denemarken* en *Noorwegen*, 1700, 14 dl.ⁿ in fol. enz. Deze werken getuigen van de uitgebreide geleerdheid des schrijvers, die in 1720 overleed; maar zij zijn minder bekend dan de *Geschied- en Tijdrekenkundige Tafel, van ADAM tot J. C.* in de Zweedsche taal, met platen, *Stockholm*, 1713, in fol.

PERION (JOACHIM), leeraar der Sorbonne, te *Cormery*, in *Touraine* geboren, werd Benedictijner in 1517, in de abdij van dien naam, en overleed in zijn klooster in 1559, in den ouderdom van 60 jaren. Men heeft van hem: 1.º Vier Latijnsche *Zamen-spraken over den oorsprong der Fransche Taal en hare overeenstemming met de Grieksche, Parijs*, 1555, in 8.vo — 2.º Latijnsche *Vertalingen* van eenige boeken van PLATO, ARISTOTELES, van den heiligen JOANNES DAMASCENUS, JUSTINUS, ORIGENES en van den heiligen BASILIUS. Zijn Latijn is zeer zuiver, en zelfs sierlijk, maar het ontbrak den schrijver aan oordeelkunde.

PERIZONIUS (JACOBUS), in

1651 te *Appingadam*, in de provincie *Groningen*, geboren, studeerde te *Deventer*, onder GIJSBERTUS CUPER, daarna te *Utrecht*, onder GEORGIUS GRÆVIUS. Zijne beschermers en zijne verdienste verschaften hem in 1681 het rectoraat van de Latijnsche school te *Delft*, en den leerstoel voor de geschiedkunde en de welsprekendheid aan de universiteit van *Franker*. Met roem bekleedde hij dezen post tot in 1693, in welk jaar men hem te *Leijden* tot hoogleeraar in de geschiedenis, de welsprekendheid en het Grieksch benoemde. Men heeft van hem: 1.º Geleerde *Verklaringen* over verscheiden plaatsen van verschillende Grieksche en Latijnsche schrijvers, onder den titel van *Animadversiones Historicae*, in 8.vo — 2.º *Verhandelingen* over onderscheidene punten van de Romeinsche geschiedenis. — 3.º *Redevoeringen*. — 4.º Verscheiden stukken tegen FRANCIAS, hoogleeraar in de welsprekendheid te *Amsterdam*, onder den titel van: *VALERIUS accinctus*. — 5.º *Origines Babylonicæ et Ægyptiacæ*, *Leijden* 1711; en *Utrecht*, 1736, 2 dl.ⁿ in 8.vo, met eene menigte belangrijke aantekeningen, in welke de schrijver de dwaalingen van den ridder MARS-

HAM aanwijst en hekelt. Dit werk strekt der diepe geleerdheid van PERIZONIUS tot groote eer; de uitgave van *Utrecht* is met aantekeningen van *DUKER* verrijkt. — 6.º Eene goede *Uitgave* van de *Æliaansche* geschiedenis, 2 dl.ⁿ in 8.vo, *Holland*. — 7.º *Geschiedkundige Commentarien* over hetgene, wat er in de 17.^e eeuw voorgevallen is. Deze onvermoeide schrijver overleed in 1716, te *Leijden*. Zijne zucht voor de studie deed hem den ongetrouwden staat boven het huwelijk verkiezen. Hij verbeeldde zich, dat de geest in dezen laatsten staat de vereischte vrijheid en vlugt niet kon behouden, om het schoone en het ware te volgen, en er al de betrekkingen van te vatten, overeenkomstig dit gezegde van *SENEKA*. *Vita conjugalis altos et generosos es spiritus frangit, a magnis cogitationibus ad humilimas detrahit.*

PERKIN WAERBECK (**PETRUS**), een in de geschiedenis van *Engeland*, beruchte bedrieger, had onder de regering van **HENDRIK VII**, in 1486, de stoutheid zich **RICHARD**, hertog van *York*, zoon van koning **EDUARD IV**, te noemen. Daar **MARGARETA**, hertogin van *Bourgondië*,

zuster van **EDUARD IV**, met leedwezen **HENDRIK VII** op den troon zag, zoo liet zij het gerucht verspreiden, dat, nadat **RICHARD III**, hertog van *Glocester*, in 1483 het bevel gegeven had, om **EDUARD V**, prins van *Wallis*, en **RICHARD**, hertog van *York*, beide zonen van **EDUARD IV**, koning van *Engeland*, te vermoorden, de koningsmoorders na den prins van *Wallis*, wettigen erfgenaam der kroon, gedood te hebben, den hertog van *York*, die zich sedert dien tijd in eene onbekende plaats verborgen had, in vrijheid gesteld hadden. Toen zij deze sprookjes onder het volk verspreid had, zocht zij eenen behendigen bedrieger, geschikt om de rol van hertog van *York* te spelen. Zij vond denzelven in **PERKIN**, een jongen Vlaamschen jood, wiens vader, te *Londen* geboren, bekeerd was. **PERKIN** verscheen eerst in *Ierland* onder den naam van **RICHARD PLANTAGENET**, en het kostte aan het ligtgeloovige volk geene moeite hem te erkennen. **KAREL VIII**, koning van *Frankrijk*, toenmaals in oorlog met **HENDRIK**, verzocht den nieuwen prins om zich bij hem te begeven, ontving hem als wezenlijken hertog van *York* en zette alzoo

aan deze begoocheling geloof bij; maar PERKIN werd weldra door KAREL verlaten, en genoodzaakt naar de hertogin van *Bourgondië* terug te keeren, die hem naar den koning van *Schotland*, JACOBUS IV zond, na hem op eene nadrukkelijke wijze, denzelfden aanbevolen te hebben. Deze jonge vorst liet zich door den bedrieger verschalken en gaf hem zelfs eene zijner bloedverwanten ten huwelijk. Een Schotsch leger verwoestte weldra de grenzen van *Engeland*. PERKIN behaalde in den beginne voordeelen; maar nadat JACOBUS zich met HENDRIK bevredigd had, verzocht deze vorst hem, zich elders te begeven. Hij hield zich eenigen tijd in *Ierland* verborgen. Van daar begaf hij zich naar *Kornwallis*, alwaar het vuur des opstands nog gloeide. Hij werd er in hechtenis genomen, en ontvlugtte in eene kerk. Zijne vrouw werd gevangen genomen en met onderscheiding behandeld. Hij gaf zich zelve op nieuw in de handen van HENDRIK over, die zich tevreden stelde met hem gevangen te houden; maar daar hij in zijnen kerker met den graaf van *Warwick*, zijnen medegevangene, eene zamenzwering gesmeed had, om den gouverneur van het leven te berooven en te

ontvlugten, zoo werd hij ten dood veroordeeld. (Zie het *Geschiedkundig verhaal*, getiteld *WAERBECK*, door ARNAUD).

PERKINS (WILLIAM), een Anglikaansche godgeleerde, in 1558, te *Morston*, in het graafschap *Warwick* geboren, maakte zich bekwaam in de heilige Schrift. Hij werd hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Cambridge*, alwaar hij in 1602 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Commentariën* over een gedeelte des bijbels. — 2.º Een aantal *Godgeleerde Verhandelingen*, in 3 dl.ⁿ in fol. gedrukt.

PERMISSION (BERNARD BLUET D'ARBÈRES, graaf van), heeft *leerreden, spreuken* en voornamelijk *voorzeggingen* geschreven. De meeste zijn onder den titel van zijne *werken* vereenigd. Hij neemt er den titel in aan van *ridder der eedgenoodschappen van de XIII Zwitsersche kantons*, en droeg dezelve op aan HENDRIK IV onder hoogdravende titels, 1600, in 12.mq. Zijn *testament*, in 1606 in 8.vo gedrukt, is van 24 bladzijden. Vele lieden hebben de verklaring der raadselen van dit boek gezocht; doch dit was zeer vergeefsche moeite.

PERNETY (JACOBUS), in 1696, Forez geboren, wijdde zich aan den geestelijken staat toe, en vereerde denzelve door zijne zeden en zijne kunde. [Hij belastte zich met de opvoeding van den heer DE BOULOGNE, later bewindhebber der geldmiddelen, die hem te Lyon een kanonikaat bezorgde]. Deze stad vereerde hem met den titel van geschiedschrijver. Hij overleed in 1777. Men heeft van hem verscheiden zedekundige, en wijsgeerige werken, die zijnen geest, zijn oordeel, en zijn godsdienstig gevoel eer aandoen: dezelve zijn in eenen duidelijken, ordelijken, zachten en bevalligen stijl geschreven. De voornaamste zijn: 1.° *Conseils etc. (Raadgevingen der vriendschap)*. — 2.° *Lettres etc. (Brieven over de gelaatstrekken)*. — 3.° *Dissertation etc. (Verhandeling over de opvoeding)*. — 4.° . . . over de ware wijsbegeerte. Hij toont er in aan dat degenen, die zich tegenwoordig met dien naam versieren, zulks in geenen deele verdienen en denzelve onwaardig zijn. — 5.° *l'Homme etc. (De gezellige mensch)*. — 6.° *Les Lyonnais etc. (De gedenkwaardige Lyonnenen)*, een werk vol nasporingen.

* PERNETY (ANTONIUS JOZEF), den 13 Februarij 1716, te Rouanen geboren, werd benediktijner en door zijne oversten, tot de letterkundige werkzaamheden der abdij van *St. Germain-des-Près* benoemd. In 1765, onderteekende hij het rekwest der 28 benediktijnen, die vragden om van hunnen regel ontslagen te worden. Kort daarna, werd hij zijnen staat geheel moede, hij vlugtte naar *Berlijn*, alwaar FREDERIK, hem den titel van bibliothekaris gaf. Hij bleef er korten tijd, en kwam te *Parijs* terug, alwaar de aartsbisschop vruchteloze pogingen aanwendde, om hem in zijn klooster terug te doen keeren. Daar het parlement zich ten zijnen voordeele verklaard had, bleef hij in de wereld. In het vervolg werd hij met de droomerijen van SWEDENBORG ingenomen en gaf eene *Vertaling der hemelsche en hellsche wonderen*, van dezen geestdrijver in het licht. Het schijnt dat hij zich naar *Avignon* begaf, alwaar hij eene soort van kleine sekte vormde, waarvan men noch de leerstellingen, noch de pligten kende. Men zegt dat hij te *Valence*, in 1801 overleed. Wij hebben van PERNETY: 1.° *Les fables etc. (De Egypte)*.

tische en Grieksche fabelen ontmaskerd), 2 dl.ⁿ in 12.mo
 — 2.º *Dictionnaire etc.* (*Fabel-Scheikundig woordenboek*). — 3.º *La connaissance etc.* (*De kennis van den redelijken door den natuurlijke mensch*), in 8.vo 1776. — 4.º *Dictionnaire etc.* (*Schilder-, graveer- en beeldhouwkundig woordenboek*), in 12.mo 1757. — 5.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van eene reis naar de Maloïnsche eilanden*), in 8.vo, 1770. — 6.º *Dissertation etc.* (*Verhandeling over Amerika en de Amerikanen*), *Berlijn*, 1770, in 12.mo
 — 7.º *Examen etc.* (*Onderzoek der wijsgeerige nasporingen van PAW, betrekkelijk de Amerikanen*), 2 dl.ⁿ 8.vo 1772. — 8.º *La vertu etc.* (*De deugd, de magt, de goedertierenheid en den roem van MARIA, de Moeder Gods*), 1790. Hij heeft daarenboven nog eene *Vertaling* van COLUMELLE; van de wiskundige verhandeling van WOLFF en verhandelingen geleverd, in de gedenkschriften der akademie van *Berlijn*, en in het 8.ste dl. van de *Gall. Christ.*

* PÉRON (FRANCISCUS), een natuurkundige en Fransch reiziger, in 1775, te *Cerrelly*, in het Bourbonesche geboren, volbragt zijne stu-

dien in die kleine stad, en trad in 1792, de militaire loopbaan in. Daar hij gewond en naar *Kaisers-Lautern*, gevangen gevoerd werd, verbleef hij eenigen tijd te *Wetzell* en te *Maagdeburg*, en kwam eerst in 1794, in *Frankrijk* terug. Het verlies van zijn regteroog en verscheiden wonden, deden hem zijn ontslag bekomen. Hij legde zich alstoen op de studie der natuurlijke wetenschappen toe, en maakte er door vlijt en inspanning zulke groote vorderingen in, dat hij in 1800 onder het getal der geleerden benoemd werd, die op bevel van het gouvernement, eene reis naar de Poollanden ondernamen. Gedurende deze vierjarige reis, vergaderde PÉRON aanzienlijke schatten voor de natuurlijke historie. Hij beijverde zich bij zijne terugkomst, om er het publiek mede te verrijken. De verzameling van dieren, die hij gezamenlijk met den heer LESUEUR, in het museum der natuurlijke historie uitstelde, bevatte volgens het verslag der kommissie, die dezelve onderzocht had, en waarvan CUVIER de tolk was, meer dan 100,000 dier-soorten, en het getal der soorten die hij bekend maakte, belooft meer dan 2500. [PÉRON maakte ook belangrijke

proefnemingen, die bewijzen, dat de wateren des *Oceans* des te kouder zijn, naarmate men dieper in dezelve afdaaft.] Hij werd tot corresponderend lid van het instituut verkozen, en bereidde de bouwstoffen voor, die hij verzameld had, om zijn reisverhaal in het licht te geven. Hij leverdeer slechts het eerste deel van, daar de dood hem den 14 December 1810 overviel. Hetzelve is onder den titel van *Voyage etc. (Ontdekkingsreis in de Zuid-Poollanden, gedurende de jaren 1800 — 1804)*, 3 dl.ⁿ in 4.to, in het licht verschenen. Het eerste deel is van PÉRON, het tweede was ter helft gedrukt toen hij stierf, en het derde is aan de zorgen van den kapitein FREYCINAT toevertrouwd. De heer ARTHUS BERTRAND, heeft in 1824 en volgende jaren, eene tweede uitgave van dit werk in 8.vo geleverd. De heeren ALLARD en DELEUZE, hebben de *lof-rede* van PÉRON, in het licht gegeven.

PEROT. — Zie PERROT.

PEROTTI (NICOLAAS), in 1430 te *Sasso-Ferrato*, een vlek in den *Kerkelijken Staat*, uit eene beroemde familie doch van zeer arme ouders geboren, zag zich genoodzaakt

tot het vinden van een bestaan, de Latijnsche taal te onderwijzen. Zijne talenten waren in zijn vaderland niet op derzelve plaats. Hij ging naar *Rome*, alwaar hij de vriendschap van den kardinaal BESSARION won, die hem na den dood van PAULUS II, tot zijn conclavist verkoos. Verscheiden geschiedschrijvers hebben beweerd, dat hij door eene onvoorzigtigheid voor zijnen beschermer de Pauselijke waardigheid deed verloren gaan; maar dit is eene fabel. De Roomsche Pausen gaven aan PEROTTI buitengewone blijken van hunne achting, omdat hij gedurende het concilie van *Ferrare*, met ijver aan de hereeniging der Grieksche kerk werkte. [Hij had aan NICOLAAS V, de vertaling der vijf eerste boeken van POLYBIUS, de eenige toenmaals bekende, opgedragen, en hij werd Apostolisch secretaris, en graaf van het paleis van *Latranen*.] Eenigen tijd daarna werd hij stadhouder van *Perosa*, daarna van *Umbria*, aartsbischop van *Manfredonia* in 1458, en overleed in 1480 te *Fugicura*, een landgoed, hetwelk hij bij *Sasso-Ferrato*, had doen bouwen. Zijne werken zijn: 1.º Eene *Vertaling* uit het Grieksch in het Latijn, van de vijf

eerste boeken der *Geschiedenis van POLYBIUS*. — 2.º Eene andere van de *Verhandeling over den eed van HIPPOCRATES*. — 3.º ... van het *Handboek van EPICETUS*. — 4.º Van het *Commentarium van SIMPLICIUS, over de natuurkunde van ARISTOTELES*. — 5.º *Re devoeringen*. — 6.º *Brieven*. — 7.º *Eenige Itali-aansche dichtstukken*. — 8.º *Commentariën over STATIUS*. — 9.º Eene *Verhandeling de generibus metrorum*, 1497, in 4.to — 10.º *De HORATII FLACCI, ac SEVERINI BOËTII metris etc.* — 11.º Een uitgebreid *Commentarium op MARTIALIS*, getiteld: *Cornucopia, seu Latinae linguae commentarius*. De beste uitgave van dit boek is van 1513, in fol. Er komen vele onge-

wijde geleerde aanmerkin-
gen in voor, maar men vindt
er weinig orde in. — 12.º
Rudimenta Grammaticis,
Rome, 1473 en 1475, in fol.,
eene zeer zeldzame uitgave.

PEROUSE. — Zie LAPEYROUSE.

PERPÉTUA en FELICITAS
(*Heilige*), martelaressen,
welke in 203, 204 of 205,
te *Karthago*, den dood voor
het geloof in J. C. hebben
ondergaan. Dom RUINART,
heeft de handelingen van ha-
ren marteldood geleverd. De-
ze akten zijn geloofwaardig,
en worden door TERTULLI-
ANUS en door den heiligen
AUGUSTINUS aangehaald. Het
eerste deel dezer handelin-
gen dat tot den dag voor
haren marteldood gaat, is
door de H. PERPÉTUA ge-
schreven (*) de H. SATU-

(*) Men bewondert daarin vooral de verschijning, welke zij we-
nige dagen voor haren dood had. Door SATURUS, een der deelge-
nooten van haren toekomstigen marteldood aangespoord, om aan
God te vragen, op welke wijze hunne belijdenis zoude affoopen, zag
zij in eenen droom eene gouden ladder, die zoo hoog was, dat de
zelve van de aarde tot aan den hemel reikte, maar zoo naauw dat
slechts een persoon te gelijk dezelve kon beklimmen. Aan de beide
zijden van deze ladder waren haken, degen-klingen, messen, scherpe
spijkers en andere ijzeren werktuigen gehecht, die er zoo aangebragt
waren, dat degene, die er wilde opklimmen, zonder zich zeer in
acht te nemen, door dezelve doorboord of verscheurd zoude worden.
Aan den voet van de ladder bevond zich een verschrikkelijke draak,
die er den toegang van scheen te beschermen. SATURUS beklom de
zelve het eerst, en noodigde PERPÉTUA uit, hem te volgen. Boven
aan de ladder gekomen, zag zij eenen zeer uitgestrekten tuin, en
in het midden van dezen tuin eenen grooten man in herders-gewaad,
die zijne schapen, te midden van eene menigte in het wit geklee-
de personen, melk. Wees welkom, mijne dochter, zeide hij tot de
heilige, en te gelykertijd gaf hij haar als een stuk kaas, van de door
hem gemolken melk vervaardigd. Nadat zij zulks gegeten, en ieder

RUS en een ooggetuige hebben er het overige bijgevoegd. (Zie *Vindicae actorum sanctorum PERPÉTUÆ et FELICITATIS*, van den kardinaal ORSI, in 4.to) Er is nog eede andere H. FELICITAS (zie dat art.) die met hare zeven zonen onder MARCUS AURELIUS, wier menschlievendheid door de wijsgeeren zoo zeer geprezen wordt, den marteldood ondergaan heeft.

PERPINIACO (GUIDO DE), aldus genoemd omdat hij uit *Perpignan* was, werd karmeliet en was, in het jaar 1318, overste zijner orde, bisschop van *Majorka* in 1321, en overleed te *Avignon*, den 21 Augustus 1342. Men heeft van hem: 1.º *Eene Overeenstemming der Evangelisten.* — 2.º *Een Beknopt overzicht der ketterijen*, met dèrzelver wederlegging. — 3.º *Synodale statuten* en verscheiden andere werken.

PERPINIANUS (PETRUS JOANES), een Jesuit, te *Elche*, in het koninkrijk *Valencia* geboren, was de eerste zijner orde die te *Coïmbra*, hoogleeraar in de welspre-

kendheid werd. Hij werd er zeer toegejuicht, vooral toen hij er zijne redevoering *De gymnasiis societatis* uitsprak. Hij onderwees vervolgens de welsprekkunde te *Rome*, vervolgens de H. Schrift aan het kollegie der Drieëenheid te *Lyon* en eindelijk te *Parijs*, alwaar hij in 1566 overleed, in den ouderdom van bijna 36 jaren. MURET en PAULUS MANUTIUS, zwaaijen de zuiverheid zijner taal en die zijner zeden grooten lof toe. Hij wordt onder de goede hedendaagsche Latinisten gerekend. Pater LAZERI een Jesuit, heeft de verzameling zijner werken te *Rome*, in 1749, in 4 dl.n in 12.mo, in het licht gegeven. Dèzelve bevatten: 1.º *Negentien Redevoeringen*, in een schoon en rijk Latijn en in eenen gekuischten, wel-luidenden, indrukwekkenden en aangenamen stijl. Hij is een der Spaansche schrijvers die den toon der welsprekendheid, het best hebben getroffen. — 2.º *Het leven van de H. ELIZABETH, koningin van Portugal.* — 3.º *Eene verzameling van 33 Brieven*, waarvan er 22

Amen geantwoord had, ontwaakte zij door dit gedruisch, en gevoelde nog iets zoets in haren mond. Zij verbeeldde zich alstoege dat zij voor den marteldood bestemd was, en SATURUS volbragt werkelijk eenige oogenblikken voor haar, zijn offer.

van PERPINIANUS en 11 van zijne vrienden zijn. — 4.º Zestien kleine *Verhandelingen*.

PERRAULT (CLAUDIUS), een beroemde bouwkunstenaar in 1613 te *Parijs* geboren, legde zich in den beginne op de geneeskunde toe. Hij heeft zelfs werken zamengesteld, die een bewijs van zijne geleerdheid in dit vak zijn. Maar zijne zucht voor de schoone kunsten, en voornamelijk voor de bouwkunde, deed hem een werk van eenen nieuwen aard ondernemen, het was de Vertaling van VITRUVIUS. Men verhaalt dat PERRAULT veel smaak en beleid bezat, om de bouwkunde en al wat tot dezelve betrekking heeft, te teekenen. Hij vervaardigde teekeningen, volgens welke de platen van zijnen *Vitruvius* gegraveerd zijn. De schoone voorgevel van het *Louvre*, van den kant van *Saint Germain l'Auxerrois*, het groote model van den zegeboog aan het einde van de voorstad *Saint Antoine* en het observatorium, werden volgens zijne teekeningen opgerigt (Zie BERNINI). BOILEAU heeft hem den roem betwist van de twee eerste stukken voortgebracht te hebben; maar zulks is eene onregtvaardigheid, die dezen dichter wei-

nig tot eer verstrekt. Als bouwmeester moet CLAUDIUS PERRAULT eenen rang onder de voornaamste zijner eeuw bekleeden; als geneesheer is hij daarenboven zeer aanbevelenswaardig. Hij behield het leven en gaf de gezondheid weder aan verscheiden zijner vrienden, en voornamelijk aan BOILEAU, die hem daarvoor met puntdichten bedankte. De akademie van wetenschappen, die niet over de verdiensten van eenen man, door schimpschriften oordeelde, verbond hem aan zich als een man, die in staat was, haar niet slechts door zijne talenten maar ook door zijn karakter tot eer te verstreken. Deze bekwame man overleed in 1688, in het 75.ste jaar zijns ouderdoms. Ofschoon hij de geneeskunde slechts voor zijne familie, zijne vrienden, en de armen had uitgeoefend, plaatste echter de faculteit zijn portret in hare openbare scholen, onder die der FERNELS, der RIOLANS, enz. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º Eene uitmuntende Fransche *Vertaling* van VITRUVIUS, 1673, in folio, eene op last des konings gedane onderneming, en met geleerde aantekeningen verrijkt. De tweede uitgave is van 1684, in folio, met vermeerderingen; maar de platen zijn minder schoon

dan in de eerste. — 2.º Eene *Verkorte Uitgave* van VITRUVIUS, in 12.mo — 3.º Een boek, getiteld: *Ordonnantie der vijf soorten van Zuilen, volgens de wijze der ouden*, 1683, in fol., in welke hij de ware evenredigheden aantoont, die de vijf bouwkundige orders moeten hebben. — 4.º Eene *Verzameling van verscheidene werktuigen*, van zijne uitvinding. — 5.º *Natuurkundige proeven*, 2 dl.ⁿ in 4.to en 4 dl.ⁿ, in 12.mo — 6.º *Zijne gedenkschriften om tot de natuurlijke historie der dieren te dienen*, Parijs, 1671, met een vervolg van 1676, in fol. bieden schoone afbeeldingen aan. Men heeft dezelve te Amsterdam, in 1736, in 3 dl.ⁿ in 4.to herdrukt; maar de platen van deze uitgave zijn minder schoon, dan die der eerste. PERRAULT had drie broeders, alle schrijvers. — PETRUS de oudste, algemeen ontvanger der geldmiddelen der generaliteit van Parijs, is bekend door eene verhandeling over den *Oorsprong der fonteinen*, in 12.mo en door eene *Vertaling*, van het aan TASSONI ontroofde zegel, 2 dl.ⁿ in 12.mo Men heeft de verzameling der *Natuurkundige werken*, van CLAUDIUS en PETRUS PERRAULT, te Leijden, in 1721

en te Amsterdam, in 1727, 2 dl.ⁿ in 4.to, in het licht gegeven. NICOLAAS, de tweede leeraar in de Sorbonne, gaf in 1667, onder den titel van: *Theologie etc. (Zedekundige godgeleerdheid der Jesuiten)*, een partijdig werk in 2 dl.ⁿ, in 4.to in het licht, dat noch van zijne billijkheid, noch van zijne gematigdheid getuigt. En KAREL, waarover wij in het volgende artikel zullen spreken.

PERRAULT (KAREL), broer van den voorgaande, den 12 Januarij 1628, te Parijs geboren, onderscheidde zich niet midder dan hij. De Fransche akademie had hem eene vergaderzaal in het Louvre te danken; de akademie van schilder-, beeldhouwen- en bouwkunst werd volgens zijne ontwerpen gevormd, en door zijnen ijver aangemoedigd. Hij bezong de voordeelen van de regering van LODEWIJK XIV, en den roem der natie onder dezen vorst. Zijn dichtstuk getiteld: *De eeuw van LODEWIJK den Grooten*, in 1687 in het licht gegeven, scheen in de oogen van de aanhangers der ouden; het onbetamelijkste hekelschrift, dat men van al de overige roemrijke eeuwen der wereld kon vervaardigen. Om datgene wat hij gezegd

had te verdedigen, gaf hij in 1690, zijne *Vergelyking der ouden en nieuwere*, in 4 dl.ⁿ, in 12.mo in het licht. Dit werk scheen nog veel vermeteler dan zijn dichtstuk, en was een bewijs, dat hij de noodige kennis niet bezat, om die vergelyking behoorlijk te maken. Hij stelde boven HOMERUS, niet slechts onze eerste schryvers, maar zelfs de SCUDERI'S en de CHAPELAIN'S. DESPREAUX en RACINE, waarover PERRAULT in zijne vergelyking niet gesproken had of waarvan hij slechts zaken had gezegd, die hunne eigenliefde kwetsten, achtten zich persoonlijk beleedigd. RACINE vervaardigde een liedje, en DESPREAUX een punt-dicht. De hekeldichter nam levendig de partij der ouden op, aan welke hij zoo veel te danken had. Zijne *Overwegingen op LONGINUS*, verschenen in het licht; zij waren alle ten hunne voordeele. Met uitzondering van eenige kleine fouten, die hij in dezelve erkende, vindt hij dezelve in alles goddelijk, en verbeeldt zich de natuur te hunne gunste uitgeput te zijn. Dit proces werd voor de regtbank des publieks gebragt, die de beide partijen veroordeelde. De verdedigers van DESPREAUX, en DESPREAUX zelf opende slechts de oogen

voor de schoonheden der bijzonderheden van de ouden, en sloten dezelve voor den zamenhang. De verdedigers van PERRAULT integendeel, beriepen zich op de gebreken van den zamenhang, om aan de bijzonderheden geen regt te doen wedervaren. Het *Antwoord* van PERRAULT op de overwegingen op LONGINUS strekte evenzeer tot eer aan zijn oordeel, als het aan het karakter van BOILEAU weinig daartoe strekte. Deze strenge kunstregter had zijne wederlegging met levendige en scherpe trekken als doorzaaid, en zijn tegenstrever gebruikte jegens hem enkel gematigdheid en beleefdheid. Hunne gemeenschappelijke vrienden werkten aan den vrede en dezelve werd in 1699 gesloten. Nadat de rust hersteld was, hield PERRAULT zich met *Geschiedkundige Lofredenen* bezig, van een gedeelte der groote mannen, die de 17.^e eeuw beroemd gemaakt hadden. Hij gaf er 2 dl.ⁿ in fol. van in het licht, waarvan de laatste in 1700 verscheen, met hunne portretten naar de natuur, welke BRIGNON hem leverde; men heeft hetzelve in *Holland*, in 12.mo herdrukt. PERRAULT overleed in 1703, in het 70.ste jaar zijns ouderdoms, door de geleiterden betreurd. Behalve de werken over welke

wij gesproken hebben, heeft men van hem verscheiden dichtstukken, de voornaamste zijn: *De Gedichten over Schilderkunst, het Doolhof van Versailles, de Scheping der Wereld*, door *GRISELIDIS*; *de Genie*, brief aan *FONTENELLE*; *de Zegepraal van de heilige GENOÈVA*; het *Verdedigingschrift der Vrouwen Oden* enz.; *Dichtstuk van de heilige PAULINA*, 1675, in 4.to, dat over *de Jagt*, hetwelken titel voert: *Dichterlijke Tijdverdriven* enz. Aan zijne Verzen, zoowel als aan zijne Proza ontbreken een weinig verbeeldingskracht en koloriet. Men vindt genoeg ongedwongenheid, maar te veel slordigheid in dezelve. De dichter was daarenboven een geestig man, en die onder de menigte schrijvers der tweede of derde orde verdiende onderscheiden te worden. Men moet hem niet verwarren met *PÉRAU*, vervolger van de *Levensbeschrijvingen der beroemde mannen*. Zijn zoon *PERRAULT D'ARMANCOURT*, is de schrijver der *Tooververtellingen*, in proza, in 12.mo, in welke men *Klein Duimpje* en andere goede vertellingen voorkinderen vindt.

PERRAY (MICHAEL DU), advocaat bij het parlement van *XIX. DREL*.

Parijs, in 1661, stafbevaarder van zijn genootschap, in 1715, overleed te *Parijs*, als deken der advokaten in 1730, in den ouderdom van bijna 90 jaren. Hij was zeer ervaren in de burgerlijke en kanonieke regtsgeleerdheid. Zijne werken zijn vol nasporingen; maar er ontbreekt orde en stijl aan dezelve, zij bevatten meer twijfelachtigheden dan wel uitspraken. De voornaamste zijn: 1.º *Traité etc. (Geschied- en Tijdsrekenkundige Verhandelingen der Tienden)*, herleid en vermeerderd door den heer *BRUNET*, advocaat, in 2 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º *Notes etc. (Aanteekeningen en Aanmerkingen over het Edikt van 1695)*, betrekkelijk de kerkelijke regtsmagt, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 3.º *Traité etc. (Verhandeling over het verdeelen der Inkomsten van de Beneficiën)*, in 12.mo — 4.º *Traité etc. (Verhandeling over de Huwelijks-Dispensatiën)*, in 12.mo — 5.º *Traité etc. (Verhandeling over de kanonieke middelen, om de Beneficiën te verkrijgen en te behouden)*, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 6.º *Traité etc. (Verhandeling over den staat en de vereischten der Geestelijken, voor de orders en de beneficiën)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 7.º *Obser-*

vations etc. (Aanmerkingen op het Concordaat), in 12.mo enz.

* **PERREAU (JOANNES ANDREAS)**, in 1749 te *Nemours* geboren, kwam te *Parijs* om fortuin te maken, en omhelsde de letterkundige loopbaan. Een tooneelstuk, *Clarisse* genaamd, een koel en slecht zamengesteld stuk, in 1771 door hem ten tooneele gevoerd, maakte geen opgang en deed den schrijver andere bronnen van bestaan opsporen, dan het tooneel. Hij werd leeraar bij den markgraaf van *CARAMAN* en leefde tot aan het tijdstip der omwenteling stil. Hij omhelsde eene zaak, die voordeelige kansen aan eenen man aanbod, die niets had, en gaf in 1791 *het blad van den waren burger*, (beter aangeduid onder den titel van *slechten burger*), in het licht. **PERREAU**, die een lafhartig en schroomvallig karakter bezat, speelde geenerlei rol, in de volkswoede van dat tijdstip. Hij werd tot onderwijzer in de wetgeleerdheid aan de centrale school der *Seine* benoemd, en twee jaren later, tot het tribunaat bevorderd, alwaar hij de instelling van bijzondere regtbanken bevorderde, en zich als een den nieuwen staat van zaken meest toegedane leden betoonde. Hij

werd er eenigen tijd daarna voor beloofd, en tot inspec-
teur-generaal der regtsgeleerde scholen benoemd. Hij is in de uitoefeningen zijner bedieningen te *Toulouse*, den 6 Julij 1813 overleden. Men kent van dezen schrijver, wiens geschriften de wijsbegeerte van den dag en de gevoelens van de latere scholen ademen: 1.º *Elemens etc. (Grondbeginselen der natuurlijke wetgeving)*. **CHE-
NIER** zwaaide aan hetzelfde eenen grooten lof toe, in zijn verslag aan het instituut. — 2.º *Etudes etc. (Beoefeningen van den natuur- en zedelyken mensch in zijne vier tijdvakken)*, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Lettres etc. (Verdichte Brieven)*. — 4.º *Elemens etc. (Grondbeginselen der Geschiedenis van de oude Volken)*. — 5.º *Eloge etc. (Lofreden van den kanselier, L'HOPITAL)*. — 6.º *Mizrim etc. (Mizrim of de wijze van het hof)*. — 7.º *Le Roi etc. (De koninklijke Reiziger, of Onderzoek naar de misbruiken van de administratie van Lydië)*. — 8.º *Instruction etc. (Onderrigting van het volk)*. — 9.º *Theorie etc. (Bespiegeling der gewaarwordingen)*. — 10.º *Considération etc. (Natuur- en zedekundige beschouwingen van den mensch)*; welke men meent hetzelfde

te zijn als die, welke wij onder N.º 2 aangehaald hebben, en hetwelk slechts een gesnap zonder grond en zonder doel is.

* PERRÉE (JOANNES BAPTISTA EMMANUEL), schout-bij-nacht van de Fransche zee-magt, in 1761, te *Saint Valery sur Somme* geboren, en was de zoon van eenen zeevaarder. Hij beoefende de stuurmans-kunst, diende verscheidene jaren als koopvaardij-vaarder, en doorliep een groot gedeelte der Noord-sche zeeën. Ofschoon hij weinig onderwijs genoten had, werd hij echter zeer bekwaam in het scheepswerk en in de toerusting. Hij was tijdens de omwenteling in *Frankrijk* en begaf zich in zeedienst, waarin zijn moed en zijne ondervinding hem weldra tot hooge rangen verhieven. Daar hij het bevel over een schip verkregen had, vervolgde hij de Engelsche in den *Oceaan* en de *Middellandsche Zee*, en maakte op hen gewigtige veroveringen. In 1795 vertrok hij uit de haven van *Toulon*, en voer dezelve eenige dagen later weder met een fregat en twee Fransche corvetten, welke hij op de Engelschen heroverd had, binnen. In 1798, nam hij aan den togt van *Egypte* deel, verwoestte de vloot der Mamé-

lukken op den *Nijl*, en be-wees aan het leger gewigtige diensten. De generaal, die het bevel over hetzelfde voerde, gaf hem eene sabel ten geschenke, op welke deze woorden gegraveerd waren: *Slag van Chebreis*. Na aan het leger, hetwelk *Accon* belegerde, hulp bezorgd te hebben, kruiste hij gedurende twee en veertig dagen op de kust van *Syrië*, tusschen twee Engelsche afdeelingen. Het was bijna op datzelfde tijdstip, dat de noodlottige slag van *Aboukir* plaats had (in Augustus 1798), waarin bijna de geheele Fransche vloot omkwam. (Zie NELSON). Hij begaf zich naar *Frankrijk*, toen hij den 19 Junij 1799, en in het gezigt der haven, door eene vijandelijke vloot, door welke hij gedurende acht en twintig uren achtervolgd was, gevangen genomen werd. Hij werd weinige dagen daarna uitgewisseld, en het gouvernement belastte hem met de even zoo gewigtige als moeilijke zending, om namelijk het door de Engelschen bedreigde *Malta*, van levensmiddelen te voorzien. Hij scheepte zich op het schip, *le Généreux* genaamd, in, en vernielde op zijnen overtocht verscheidene vijandelijke bodems. Hij was slechts 30 mijlen van *Malta* verwijderd,

toen hij, den 18 Februarij 1800, door eene overmagt overvallen werd; het gelukte hem echter drie corvetten, die tot zijn gevolg behoorden, te redden; maar daar hij zich eenen weg tusschen vier Engelsche schepen wilde banen en zich in *Malta* werpen, wikkelde hij zich in eenen bloedigen slag, in welken na gevaarlijk aan het oog gekwetst te zijn, zonder echter het opperbevel overtegeven, een kanonskogel hem het rechter dijbeen afschoot, en hij eenige oogenblikken daarna overleed. Zijn lijk werd den 21 Februarij 1800 te *Syracusa*, in de kerk van de *H. Lucia* beaardigd.

PERRENOT (ANTONIUS), meer bekend onder den naam van **KARDINAAL DE GRANVELLE**, staatsdienaar van keizer **KAREL V** en **PHILIPPUS II**. Hij werd in 1517 te *Ornans*, bij *Besançon*, toenmaals eene keizerlijke stad, geboren, en volbragt zijne studiën met den meesten roem, hij leerde het Latijn, het Grieksch, het Hoogduitsch, het Italiaansch en het Spaansch. Na zich in de universiteiten van *Padua* en *Leuven* onderscheiden te hebben, ontving hij de heilige Priesterwijding. Zijn vader bragt hem aan het hof van **KAREL V**, die hem weldra in onderhandelingen gebruikte. De

jonge **GRANVELLE** kweet zich daarvan even zoo eervol als bescheiden. Als een tweede **CÆSAR**, hield hij vijf secretarissen te gelijk bezig, door hen brieven in verschillende talen te dicteren; hij was er zeven volkomen meester. In den ouderdom van 25 jaren werd hij tot bisschop van *Atrecht* gewijd. Hij woonde het concilie van *Trente* bij, en ondersteunde er met zoo veel ijver de belangen des keizers, dat hij er, door eenen post van staatsraad voor beloond werd. Zijn meester belastte hem dikwijls met belangrijke zaken, waaruit hij zich met roem redde. [In den oorlog tegen de Duitsche protestanten, nam **GRANVELLE** *Constans* bij verrassing in. Deze stad was de schuilplaats der protestanten geworden, en in de laatste oorlogen van **KAREL V**, diende **GRANVELLE** hem met zijne pen, en zijnen degen: hij bevond zich steeds van het hoofd tot de voeten gewapend, naast de draagbaar, waarop zich de keizer bevond, die dikwijls veel aan de jicht leed]. Eene zachte en overtuigende welsprekendheid verschaften hem eenen grooten invloed op de geesten. [Hij sloot het verdrag van *Passau*, en in 1553 onderhandelde hij over het huwelijk van den infant don **PHILIPPUS** met **MARIA** koningin van *En-*

geland, hetgeen *Spanje* voor eenigentijd de scheidsman van geheel *Europa* maakte]. Toen **KAREL V** afstand deed van zijn oppergezag, beval hij **GRANVELLE** aan zijnen opvolger aan. De bisschop van *Atrecht* won het vertrouwen van **PHILIPPUS II**, die hem ook bij elke gelegenheid raadpleegde. **GRANVELLE** werd in 1559 tot aartsbisschop van *Mechelen* benoemd, in welk jaar deze kerk tot eene hoofdkerk verheven werd, en verkreeg de waardigheid van kanselier, wélken post zijn vader ook bekleed had. De hertogin van *Parma* (**MARGARETHA** van *Oostenrijk*) met het bestuur der *Nederlanden* belast, schonk haar geheele vertrouwen aan **GRANVELLE**, dien men haar als minister en raadsheer had toegevoegd, en verschafte hem in 1561 den hoed van kardinaal. Maar nadat de ketterij en het oproer, dat er een natuurlijk gevolg van is, de onrust in de Belgische steden hadden te weeg gebragt, spanden de muiters zoo zeer tegen den kardinaal zamen, dat hij voor zijnen persoon vreesde. Hij vraagde den koning het verlof, om zich voor eenigen tijd naar *Besançon* te mogen begeven, hetwelk hij in 1564 verkreeg. Zijn 5 à 6 jarig verblijf aldaar, vormt een der

schoonste tijdvakken zijns levens. [De kardinaal **DE GRANVELLE** had tot secretaris den beroemden **JUSTUS LIPSIUS**, dien hij mede nam, benevens **PETRI**, eenen zeer bekwamen kennet der Grieksche taal en oudheden.] Hij hield zich te *Besançon*, bezig met de beoefening der letteren, lokte vele geleerden tot zijnen persoon, stichtte eene letterkundige akademie, en bewoog **ARIUS MONTANUS**, om het opzigt over den polyglot-bijbel van *Antwerpen*, op zich te nemen. **GRANVELLE** had ten zijne kosten, de afschriften der Grieksche exemplaren van den *Bijbel* van het Vatikaan doen vervaardigen, welke hij aan **PLANTIJN** gaf. In 1571, gaf **PHILIPPUS II**, hem het onder-koningschap van *Napels*, waarin hij zich met vele voorzigtigheid en onderscheiding gedroeg. In 1575, werd hij naar *Madrid* beroepen, en genoot er het grootste aanzien. Ofschoon hij niet met den titel van eersten minister prijkte, nam hij echter de bedieningen, aan dien post verbonden, waar, en gedurende de reis, welke **PHILIPPUS II**, in *Portugal* deed, om van dit koninkrijk bezit te nemen, werd **GRANVELLE** tot regent van *Spanje* ver-

heven. Het vervolg van zijn leven was onafgebroken luisterrijk, en hij genoot tot aan het einde toe, het vertrouwen van zijnen meester. In 1584, kwam het aartsbisdom van *Besançon*, door den dood van den kardinaal **CLAUDIUS DE LA BAUME**, open te staan: het kapittel dier kerk verkoos den kardinaal **DE GRANVELLE** in zijne plaats, en zond hem te *Madrid* de akte zijner verkiezing. Zulks was geen voorwerp van eerezucht voor hem. Zijne gezondheid verzwakte, en hij zag in deze verkiezing slechts een middel, om het ontwerp van afzondering hetwelk hij bepeinsde, ten uitvoer te brengen. **PHILIPPUS II** stond hem toe hetzelfde aan te nemen, en berustte in zijn ontslag van het aartsbisdom *Mechelen*; maar hij weigerde hem de vergunning om zich van het hof te verwijren, uit beweegredenen, die getuigden van de achting en het vertrouwen dat hij voor zijnen minister koesterde. **GRANVELLE**, overleed den 21 September 1586, te *Madrid*, en zijn ligchaam werd naar *Besançon* overgebracht. De kardinaal **DE GRANVELLE**, was een man, die eene uitgebreide geleerdheid, en eenen even zoo doordringenden als bondigen geest, vaste en veel omvattende inzigten

en even zoo veel standvastigheid als voorzigtigheid bezat. Hij was met een innemend karakter begaafd, wars van vleijerij, gevoelig voor de ongeregtigheden, doch wist zulks zonder een verrader te zijn, te ontveinzen; getrouw aan de pligten der vriendschap, goed uit geaardheid en uit grondbeginselen, gestreng uit ijver voor de orde en de rechtvaardigheid, gehecht aan zijne Godsdiënst en aan zijnen koning. Er bestaan *Gedenkschriften om tot de geschiedenis van den kardinaal DE GRANVELLE te dienen*, te *Parijs*, in 1753, in 2 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gegeven, door **Dom PROSPER LÉVESQUE**, een benedictijner der congregatie van **St. VANNES**, aan wien de abt **BOISSOT**, (zie dat art.) de oorkonde, die hij door zeer werkzame nasporingen verzameld had; had nagelaten, zoowel als zijne eigene handschriften, die onder anderen een ontwerp van het *Leven* van den kardinaal **DE GRANVELLE** bevatten, dat aan de eerwaardes vaders benedictijnen, niet weinig van dienst heeft kunnen zijn. De heer **LUCAS DENANS DE COURCHETET**, heeft eene geschiedenis van dien kardinaal in het licht gegeven, *Parijs*, 1761, 2 dl.ⁿ in 12.mo; *Brussel*, 1784.

GRANVELLE, wordt in een belangrijk handschrift naar waarheid afgeschilderd; hetzelfde is getiteld: *Over den burgeroorlog der Nederlanden*, van 1556 tot 1567. Dit handschrift hetwelk men gaarne zou gedrukt zien, wordt in de catalogus der door den abt KAREL MICHELS nagelatene, en den 10 September 1781, te *Antwerpen* verkochte boeken, onder N.º 335 aangetroffen. De schrijver, een tijdgenoot zijnde der gebeurtenissen, welke hij verhaalt, deelt ons ten opzichte van GRANVELLE vele bijzonderheden mede, die men elders niet vindt, en verdedigt zijne gedachtenis tegen de lasteringen, waarmede de prins van *Oranje* en deszelfs aanhangers, dezelve bezwalkt hebben.

PERRIER (FRANCISCUS), een schilder en graveur, te *St. Jean-de-Lône*, in 1590 geboren, verliet nog jong zijnde zijne ouders, om zich aan alle afhankelijkheid te onttrekken. Hij begaf zich naar *Lyon*, alwaar hij besloot de gids van eenen blinde te worden, die zich naar *Rome* begaf, en door deze liefdadige en voor beide voordelige handelwijze, deed hij de reis kosteloos. Zijne gemakkelijkheid om met de

teekenstift om te gaan verschaft hem ingang bij eenen koopman in schilderstukken, die hem de werken der beste meesters liet copieeren. De jonge teekenaars wendden zich tot hem, om hunne teekeningen te doen verbeteren. LANFRANC, had gelegenheid hem te leeren kennen, en onderwees hem in de behandeling van het penseel. PERRIER kwam te *Lyon* terug, alwaar hij het kleine karthuizer-klooster afschilderde, en verwierf zich een' naam door zijnen smaak en zijne talenten voor zijne kunst. Men raadde hem aan zich in de hoofdstad te vestigen. Hij kwam dus te *Parijs*, alwaar VOUET van zijne dienst gebruik, en hem beroemd maakte. Zijne verdienste deed hem tot hoogleeraar der akademie benoemen. Hij overleed in 1650. PERRIER, heeft zich daarenboven door zijne gravuren onderscheiden, die in de wijze van *schaduwlicht* zijn. Men heeft van hem twee verzamelingen met sterk water geëst. De eene is getiteld: *Segmenta nobilium statuarum urbis Romæ*, 1638, in fol. 100 pl. De andere heeft tot titel: *Icones illustrium e marmore tabularum quæ Romæ exstant*, 1645, in fol. 50

platen. Men verwijt aan **PERRIER**, eenige correctiefouten en een al te donker koloriet; maar men kan niet ontkennen dat zijne zamenstellingen schoon, geleerd en vol vuur zijn. **PERRIER** heeft een' neef gehad, die zijnen kweekeling was, **WILLEM PERRIER**. Hij schilderde naar zijne wijze. De minderbroeders-kerk te *Lyon*, biedt verscheiden stukken van zijne hand aan. Deze schilder overleed in 1555.

PERRIER (KAREL DU), een Latijnsche dichter, te *Aix* geboren, zoon van **KAREL DU PERRIER**, een edelman van **KAREL van Lotharingen**, hertog van *Guise*, gouverneur van *Provence*, was de neef van **FRANCISCUS DU PERRIER** een der schoonste geesten van zijnen tijd, aan wien **MALHERBE**, de schoone rustdichten opdraagt, die aldus beginnen:

Ta douleur, DU PERRIER, sera donc
 éternelle ?
 (Zal PERRIER, uwe smart dan eeuwig
 blijven duren.)

Reeds in zijne jeugd, had hij zijn vermaak in de Latijnsche dichtkunst gevonden, en hij maakte in dezelve groote vorderingen. Hij gaf dikwijls aan **SENTEUIL**, wiens vriend hij was, goeden raad; maar hij werd nijdverig op den roem van zijnen leerling.

Nadat zij met elkander met vuur geredetwist hadden, kwamen zij tot uitdagingen en geschriften. Zij namen tot scheidsman **MENAGE**, die het aan **DU PERRIER**, welken hij geene zwarigheid maakt *den vorst der lierdichters* te noemen, gewonnen gaf. Hij beoefende ook de Fransche dichtkunst, en zelfs met veel geluk. De akademie bekroonde hem twee malen; eens voor eenen *Herderszang* in 1681, daarna in 1682 voor een *Dichtstuk*. De *Parnassus* verloor **DU PERRIER** in Maart 1692. Men heeft van hem: 1.° Zeer schoone Latijnsche *Oden*. — 2.° Verscheiden Fransche *Dichtstukken*. — 3.° Berijmde *Vertalingen* van verscheiden schriften van **SANTEUIL**; want deze beide dichters bleven, ondanks hun aanhoudend twisten, toch altijd vrienden. **DU PERRIER** bezat de dwaasheden der dichters zoowel als de begaafdheden derzelve. Hij was zonder ophouden met zijne verzen bezig, en droeg dezelve aan den eersten den besten voor.

PERRIER (FRANCISCUS), advokaat bij het parlement van *Dijon*; in 1700, in den ouderdom van 55 jaren overleden, had eenen beroemden naam in zijne provincie. Men heeft van hem eene *Verza-*

meling van vonnissen van het parlement van *Bourgondië*, door RAYOT in het licht gegeven, *Dijon*, 1735, 2 dl.ⁿ in fol.

PERRIN (PETRUS), [bekend onder den naam van *Abbé PERRIN*, ofschoon hij geen geestelijke was, en noch beneficie noch abdij bezat], werd te *Lyon* geboren. Hij droeg gewoonlijk het abtsgevaad, zelfs toen hij binnenleider der afgezanten bij GASTON van *Frankrijk*, hertog van *Orleans* was, welken post hij veeleer door zijnen indringenden geest dan door zijne verdiensten had bekomen. Hij kwam het eerst op het denkbeeld, om in *Frankrijk* zangspelen ten tooneele te voeren, in navolging van die van *Italië*, en verkreeg in 1669 het privilegie van den koning. De abt PERRIN stond dit voorregt aan LULLI in 1672 af. Men heeft van PERRIN vier *Zangspelen*, *Oden*, *Rust-*, *Treurdichten*; en een aantal andere *Dichtstukken*, die alle in den stijl van de maagd (*Pucelle*) van CHAPELAIN zijn. Zijn *Dichtkundig spel* over verscheiden insekten, is het beste van al zijne werken, ofschoon de berijming deszelve zeer onnaauwkeurig en kwijnende is. Deze rijmelaar overleed in 1680. Zijne verschillende

Dichtstukken zijn in 1661, in 3 dl.ⁿ in 12.mo gezamenlijk uitgegeven. Hij vertaalde ÆNEIS in helden- of liever Gotische dichtten, in 2 dl.ⁿ in 4.to

PERRIN (KAREL JOZEF), een Jesuit, in 1690, te *Parijs* geboren, overleed in 1767 te *Luik*; na de verbanning zijner maatschappij; gaf de aartsbisschop van *Parijs*, hem eene schuilplaats in zijn paleis. Hij was een religieus die even zoo veel nut door het voorbeeldige van zijn gedrag stichtte, als hij door zijne zachte zeden voor zich innam; zijn ijver voor zijne bezwijkende maatschappij, was hem bijna noodlottig geweest. Hij predikte met voordeel in de aanzienlijkste steden van *Frankrijk*, en vooral in de hoofdstad. Zijne leerreden zijn te *Luik*, in 1768, in 4 dl.ⁿ in 12.mo, in het licht gegeven. Men vindt in dezelve eenen vloeienden maar somtijds onnaauwkeurigen stijl, krachtvolle en bondige redeneringen; eene zalvende zielroerendheid, en levendige en treffende afbeeldingen. — Zekere FRANCISCUS PERRIN, mede een Jesuit, werd te *Rhodes*, in 1636 geboren, hij was leeraar in de godgeleerdheid aan de universiteit van *Toulouse*, daarna

aan die van *Straatsburg*, men heeft van hem *Manuale theologicum, Parijs, 1714, 2 dln in 8.vo* Hij overleed den 14 December 1716, te *Toulouse*.

PERRIN DEL VAGA. — Zie **BUONACORSI**.

PERRON (JACOBUS DAVY DU), werd in 1556, in het kanton *Bern* geboren; zijne ouders waren calvinist en sproten uit een oud huis van *Neder-Normandyë*. Terwijl hij door **JULIUS DAVY**, zijn vader, een zeer geleerd edelman, in de protestantsche Godsdienst opgevoed werd, leerde hij ook onder hem het Latijn en de wiskunde. De jonge **DU PERRON**, met eene verbazende leerzaamheid geboren, beoefende vervolgens het Grieksch, het Hebreewsch, de wijsbegeerte en de dichtkunde. **PHILIPPUS DESPORTES**, abt van *Tyron*, maakte hem aan **HENDRIK III** bekend, als een wonder van geest en geheugen. Nadat de genade zijnen geest verlicht had, zwoer hij zijne dwalingen af, en omhelsde den geestelijken staat. Zijne talenten deden hem benoemen, om de lijkrede van de koningin van *Schotland* en die van **RONCARD**, uit te spreken. Hij bragt door de bondigheid zijner rede-

neringen, een groot getal protestanten in den schoot der Catholijke Kerk terug. **HENDRIK SPONDE**, later bisschop van *Pamiers*, was een zijner overwinningen. Deze prelaat bekende zulks plegtiglijk in de opdracht van de eerste uitgave zijner beknopte *Jaarboeken* van **BARONIUS**, welke hij aan den kardinaal **DU PERRON** opdroeg. De bisschoppen verzochten dat een man, die zoo nuttiglijk voor de Kerk werkte, tot de geestelijke waardigheden mogt verheven worden. In 1593, onder Paus **CLEMENS VIII**, werd **DU PERRON** te *Rome*, door den kardinaal **DE JOYEUSE**, aartsbisschop van *Rouanen*, tot bisschop van *Evreux* gewijd. In 1600, had hij met **DUPLESSIS MORNAI**, in tegenwoordigheid des konings, eene openbare conferentie, in welke hij over dezen calvinisten heer zeegevierde. Hij maakte hem op meer dan 500 fouten in zijne *Verhandeling tegen de Eucharistie*, opmerkzaam. Daar **MORNAI** de plaatsen, welke zijn tegenstrever hem beschuldigde verminkt te hebben, niet kon verdedigen, begaf hij zich onverwijld naar *Saumur*, (zie **MORNAI**). **HENDRIK IV**, zeide bij deze gelegenheid aan den hertog van **SULLI**: » De paus der protestanten is verslagen ge-

worden. — Sire, antwoordde de hertog: het is met grond dat gij MORNAI paus noemt, want hij zal DU PERRON kardinaal maken." In de daad, de roem, welken hij behaald had, bragt er veel toe bij, om hem het Romeinsche purper en het aartsbisdom *Sens* te verschaffen. HENDRIK IV zond hem naar *Rome*, alwaar hij de congregatiën *de Auxiliis* bijwoonde. Hij was het voornamelijk, die den Paus bewoog, om geene uitspraak over dit onderwerp te doen; hetwelk waarlijk het wijste deel was, ook waren wellicht alle leerstellige uitspraken onmogelijk; wyl de beide partijen, zich in de laatste slotsom der Catholijke leer vereenigden. (Zie LEMOS en MOLINA). Toen hij in *Frankrijk* terug was gekomen, gebruikte de koning hem in verschillende aangelegenheden, en zond hem voor eene derde maal naar *Rome*, om het geschil van PAULUS V, met de Venetiaansche republiek bij te leggen. Men verzekert, dat die Paus zoo veel eerbied voor de gevoelens van den kardinaal DU PERRON had, dat hij gewoon was te zeggen. » Laat ons God bidden, dat Hij den kardinaal DU PERRON ingeve, want Hij zal ons de overtuiging geven,

van al hetgeen wat Hij wil." De verzwakking zijner gezondheid, deed hem zijne terugroeping naar *Frankrijk* vragen. Na den dood van HENDRIK IV, gebruikte hij al zijnen invloed om al datgene voortekomen wat aan den stoel van *Rome* kon mishagen. Hij beteugelde door zijne waakzaamheid de onlusten, welke het boek van den leeraar RICHER over de kerkelijke en staatkundige magt, in de Kerk en in den staat te weeg had kunnen brengen. Hij vergaderde zijne sufragaanbisschoppen te *Parijs*, en in deze vergadering veroordeelde men den schrijver en het werk. (Zie RICHER) Hij overleed den 5 September 1618, te *Parijs*, in het 63. ste jaar zijns ouderdoms. Men heeft van dezen kardinaal, in zinspeling op zijne groote talenten en op zijne lichaamsgebreken, gezegd. » Dat hij naar het beeld van NABUCHODONOSOR geleck, waarvan het hoofd van goud en de borst van koper op voeten van leem gedragen werden." In de daad hij had gebrekige beenen. Eenige hartstogtelijke of ongelooovige schrijvers, hebben hem van ongodsdienstigheid beschuldigd, en beweren » dat hij na in tegenwoordigheid van HENDRIK III het bestaan van God bewezen te hebben; hij

hem voorstelde om door even zoo sterke redenen te bewijzen dat er geen God bestond." Maar deze geheel fabelachtige bijzonderheid, is de vrucht des haats, welke de protestanten en de richeristen dezen gedachten tegenstrever toedroegen. De protestanten vooral hebben gemeend dat dit sprookje kon dienen om de nederlaag van MORNAI te bewimpelen, door aantoonen dat die kardinaal het valsche zoowel als het ware bewees. Zijne werken zijn in 5 dl.ⁿ in fol. in het licht gegeven, door zijn leven voorafgegaan. Dezelve bevatten: 1.º *Réplique etc.* (*Wederantwoord aan den koning van Groot Brittanje*) — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de Eucharistie*) tegen DUPLESSIS MORNAI, verscheiden andere *Verhandelingen* tegen de kettters. — 3.º *Brieven, Redevoeringen*, en verscheidene andere stukken in proza en in dichtmaat. — 4.º *De verzameling* van zijne gezantschappen. — 5.º Een *Appendix* op de leer van den heiligen AUGUSTINUS. De werken over geloofsgeschillen van dien beroemden kardinaal bieden eene uitgebreide geleerdheid aan. Hij heeft al de geschiltschrijvers in de kunst overtroffen om de bewijzen, die op daadzaken of teksten gegrond zijn, uitte-

breiden, en om onwederlegbare en naauwkeurige gevolgtrekkingen te maken. Zijne *Gedichten*, vroeger onder de beste voortbrengselen van den Franschen *Parnassus* geplaatst, hebben veel door de wisselvalligheden, welke de taal ondergaan heeft, verloren. Men vindt onder dezelfde rustdichten en lozangen in klaagliederen en psalmen, enz. Het boek getiteld *Perroniana*, werd door CHRISTOFFEL DU PUY zamengesteld. IZAAK VOSSIUS liet hetzelfde te 's Gravenhage en DAILLÉ te Rouanen in 1669 in 12.mo drukken. Er zijn later verscheiden andere uitgaven van in het licht verschenen. Het is niet waarschijnlijk, dat deze groote kardinaal al de kinderachtigheden, welke men hem in dit boek toeschrijft gezegd hebbe, al die *Verzamelingen van verschillende gedachten* zijn, daarenboven zoo als men weet, zeer verdacht en bestaan dikwijls slechts uit vrije en belagchelijke soms in onbetamelijke vertellingen, welke een werkelooze of hebzuchtige schot-schriftschrijver zoo gaarne op rekening van eenen beroemden man stelt. Du Puy had deze nuttelooze en gedeeltelijk fabelachtige verzameling vervaardigd alvorens de dwaasheden der wereld vaarwel te

zeggen, en karthuizer te worden. De kardinaal DU PERRON liet zijne werken altijd tweemaal drukken voor dezelve algemeen in het licht te geven: de 1.ste maal om er exemplaren aan verlichte kunstregters van uit te deelen; de 2.de om dezelve onder het publiek te verspreiden, na van hunne raadgevingen gebruik gemaakt te hebben. Ondanks deze voorzorg heeft hem bijna geen zijner werken overleefd, met uitzondering van die over de geloofsgeschillen; hetzij wijl de stijl verouderd is, of wijl men na hem betere vervaardigd heeft. Men kan zijne levensbeschrijving door BURIGNY raadplegen, een man die anders weinig geschikt is dezelve getrouwelijk te schetsen, om zijne naauwe betrekkingen met eene der Catholijke Kerk vijandige partij; *Parijs* 1768.

PERRON DE CASTERA (LODEWIJK ADRIANUS DU), als resident van *Frankrijk* in *Polen*, den 28 Augustus 1752, in het 45.ste jaar zijns ouderdoms overleden, heeft in het Fransch het *Newtonianismus der dames* vertaald, in 2 dl.ⁿ in 12.mo; een oppervlakkig en in grondregels, die reeds hebben opgehouden waar te zijn, ontworpen werk; en de *Lusiade*

van CAMOËNS, 3 dl.ⁿ in 12.mo eene uitgave, welke door die in 1776, 2 dl.ⁿ in 8.vo verschenen, in de vergetelheid is geraakt. Men heeft nog van DU PERRON: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den Vesuvius-berg*) in 12.mo — 2.º *Le théâtre etc.* (*Spaansch tooneel*), 1738, in 12.mo 2 dl.ⁿ — 3.º *Twee Blijspelen*; enz. Zijn stijl is hoogdravend en onnaauwkeurig.

PERROT (NICOLAAS), aartsbisschop van *Siponte* in het koninkrijk *Napels*, was uit *Sassoferrato*, eene stad in *Umbrie*, geboortig en leefde in de 15.e eeuw. Hij was een der geleerdste mannen van zijnen tijd en maakte zich in zijn land en te *Rome* bemind, alwaar de kardinaal BESSARION zijn beschermer werd. Men heeft van hem 1.º *Cornucopia, seu commentarius in Martialem, Venetië*, 1489, in fol. na zijnen dood gedrukt; een zeer geleerd en belangrijk werk. Er komen wellustige verklaringen in voor, welke men niet aan den schrijver moet toekennen, maar die van den uitgever, zijn neef zijn; die er zich zelve met deze woorden van beschuldigd; *Nihil fere de meo addidi, præterquam loca quedam quæ NICOLAUS, quoniam im-*

puritate quadam atque obscenitate verborum castis ac pudicis auribus execrabilia viderentur, cursim breviterque tetigerat, ipse latius exposui. — 2.º Latijnsche vertaling van POLYBIUS en van eenige andere Griekscheschrijvers. NICOLAAS PERROT overleed in eenen zeer gevorderden ouderdom, in een lusthuis bij zijne geboorteplaats.

PERROT (NICOLAAS), heer van *Ablancourt*, werd te *Châlon-sur-Marne*, in 1606 geboren, en sproot uit eene in den tabbaard zeer beroemde familie. PAULUS PERROT DE LA SALLE, zijn vader, was beroemd door zijne werken in dichtmaat en onrijm, en had deel aan de samenstelling van den *Catholicon* gehad. De zoon schitterde reeds vroegtijdig in de hoofdstad, alwaar hij in den ouderdom van 18 jaren tot advokaat bij het parlement van *Parijs* bevorderd werd. Bij die gelegenheid zwoer hij op aanzoek van CYPRIANUS PERROT zijn oom raadsheer der groote kamer, die hem vruchteloos den geestelijken staat wilde doen omhelzen, het calvinismus af. Hij bragt 5 of 6 jaren in de verstrooiingen door, zonder nogtans de studie der schoone letteren te verwaarloozen. Hij vervaardigde de *Voorrede*

der *eerlijke vrouw*, van zijnen vriend pater DU BOSQ. Dit geschrift, hetwelk niets buitengewoons bevat, werd als een meesterstuk beschouwd. D'ABLANCOURT, keerde in den ouderdom van 25 à 26 jaren tot de zoogenaamde hervormde godsdienst terug. Hij begaf zich naar *Holland* en van daar naar *Engeland*. Bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, vestigde hij zich te *Parijs*, alwaar hij met de beroemdste geleerden in betrekking kwam. De Fransche akademie nam hem in 1637 als lid op. Daar hij genoodzaakt was de hoofdstad te verlaten, om in de provinciën over zijne bezittingen te waken, begaf hij zich naar zijn landgoed *d'Ablancourt*, alwaar hij vervolgens tot aan zijnen dood die in 1664 plaats had verbleef. Hij raadpleegde zorgvuldig over zijne werken, PATRU, CONRART, en CHAPELAIN, zijne welmeenendste vrienden, welke laatste zijn *Zeven* beschreven heeft. Maar op het einde zijner dagen, toen hij zijne werken te *Parijs* had doen drukken, belette hem het ongeduld, waarmede hij bezielde was, om van daar te vertrekken van hunne raadgevingen gebruik te maken. Dit ongeduld vermeederde met de jaren: ook zijn zijne laatste vertalingen veel minder nauwkeurig dan de ove-

rige. De groote COLBERT had hem verkozen, om de geschiedenis van LODEWIJK XIV te schrijven, en hem eene jaarwedde van duizend kroonen gegeven. Maar toen men aan dien vorst zeide, dat D'ABLANCOURT protestantsch was, hernam deze: *Ik wil geeneneschiedschryver, die eene andere Godsdienst beïjdt dan ik.* In de daad, na de tooneelen, die de Hugenooten, in het burgerlijke hadden gegeven, kon men ligt vooronderstellen, dat een hunner aanhangers even zoo dweezuchtig in het stuk van geschiedenis zou zijn. Hij behield desnietteenstaande zijne jaarwedde. De door hem vertaalde schrijvers zijn: 1.º *MINUTIUS FELIX.* — 2.º Vier *Redevoeringen* van CICERO. — 3.º *TACITUS, LUCIANUS*, waarvan de 2.^e uitgave de beste is. — 4.º *De terugtocht der tienduizenden*, door XENOPHON. — 5.º *ARRIANUS, Over de oorlogen van ALEXANDER.* — 6.º *De Commentariën van CÆSAR.* — 7.º *THUCYDIDES.* — 8.º *De Geschiedenis van XENOPHON.* — 9.º *De Leerspreuken der ouden.* — 10.º *De Krijgslisten* van FRONTINUS, aan het einde van welke men eene kleine *Verhandeling* vindt, over de wijze om de Romeinen te bestrijden. — 11.º *De*

Geschiedenis van Afrika, door MARMOL Y CÔRVAJAL, 3 dl.ⁿ in 4.to Ofschoon zijn stijl een weinig verouderd begint te schijnen, zijn zijne vertalingen zoo wel geschreven, de wendingen derzelve zoo sierlijk, de uitdrukkingen zoo levendig en zoo stout, dat men zich verbeeldt het oorspronkelijke te lezen. Zijne wijze van vertalen is zeer vrij; hij stelt zich tevreden, met de denkbeelden van den tekst in het bijzonder voor te stellen; hetwelk elke zijner vertalingen *de Schoone ontrouwe* deed noemen. Dezelve zijn in grooten getale, en hij heeft nooit in eenig ander vak willen werken. Hij antwoordde aan iemand, die hem vraagde, waarom hij, daar hij zoo wel schreef, liever vertaler, dan oorspronkelijk schrijver wilde zijn, » dat de meeste der nieuwere werken, slechts herzeggingen der oude waren, en dat het, om zijn vaderland wel te dienen, beter was, goede boeken te vertalen, dan nieuwe te vervaardigen." Dit antwoord zou tegenwoordig nog beter passên. Nog heeft men van D'ABLANCOURT, *Brieven*, aan zijnen vriend PATRU, en eene *Verhandeling over de onsterfelijkheid der ziel.*

PERRY (JOANNES), een Engelsche geschiedschrijver der 17.e eeuw, in 1733 overleden, werd in staatsaangelegenheden gebruikt. Diegene, om welke hij naar Moskovië werd gezonden, gaven hem gelegenheid, om een verslag over den toestand dier monarchie in het licht te geven. Dezelve is in het Fransch vertaald, onder den titel van *Etat présent de la grande Russie (Tegenwoordige staat van Groot-Rusland)*, in 12.mo Men vindt in dit werk belangrijke bijzonderheden, over de regering van czar PETER ALEXIOWITZ.

* PERRY (JAMES), een Engelsche publicist, te Aberdeen, den 30 October 1756 geboren. Hij bestemde zich tot de pleitzaal; maar nadat de fortuin zijns vaders den bodem was ingeslagen, aanvaardde hij eenen post, in een handelshuis van Manchester. Na verloop van twee jaren, begaf hij zich naar Londen, en in 1777 werkte hij mede aan een nieuw opgerigt oppositie-blad, *The general advertiser*. Hij schreef ook verscheiden staatkundige brochures. In 1782 ondernam hij de uitgave van een maandwerk getiteld: *The European magazine*; hij bestuurde zulks slechts één jaar, wijl hij tot de redactie van

het dagblad: *The Gazeter* beroepen werd. Gedurende acht jaren werd zulks door hem in denzelfden geest in het licht gegeven. Eindelijk kocht hij eenigen tijd daarna het eigendoms-regt van de *Morning Chronicle*, van welk blad hij zich met den heer GRAY, zijnen mede-eigenaar, als verantwoordelijke redacteur verklaarde. In zijne handen verkreeg de *Morning Chronicle* eenen grooten invloed op de Engelsche natie, en eene Europesche openbaarheid. Dezelve drukt getrouwelijk de denkbeelden en gevoelens der oude *whig's* uit. De uitgave van dit dagblad bracht hem in betrekking met een aantal beroemde personen. De vastheid van karakter van PERRY en zijne belangeloosheid verwierven hem de achting zelfs van de partij der *tory's*. PERRY overleed te Brighton, den 6 December 1821. — Hij had eene verzameling van staatkundige brochures bijeengebragt, die bij zijn overlijden als eene der belangrijkste van Engeland werd beschouwd.

PERSES of PERSEUS, laatste koning van Macedonië, volgde zijnen vader PHILLIPPUS, in het jaar 179 vóór J. C. op. Hij was de erfgenaam van den haat en de bedoe-

lingen zijns vaders tegen de Romeinen. Na zich de kroon, door den dood van zijnen mededinger ANTIGONUS, verzekerd te hebben, verklaarde hij hun den oorlog. Hij versloeg in den beginne het Romeinsche leger aan den oever van den *Peneus*; maar later werd hij overwonnen en geheel verslagen in den slag van *Pydna*, door den consul PAULUS ÆMILIUS en in zegepraal voor de kar des overwinnaars, die in den beginne zeer gevoelig voor zijne vernedering was geweest, *Rome* binnen gevoerd. Toen ÆMILIUS hem na den slag nederig voor zijne voeten gebogen zag, troostte hij hem over zijn ongeluk, en terwijl hij het woord tot de hem omringende Romeinen rigtte, zeide hij hun: »Hier ziet gij een treffend voorbeeld van de onbestendigheid des ondermaansche. Het is voornamelijk door u, jeudige Romeinen, dat deze aanmerking behoort overwogen te worden. Betaamt het, nadat alles, wanneer wij in voorspoed zijn, van, wien het ook zijn moge, met trotschheid of hardheid te behandelen, daar wij met het lot, dat ons nog wachtende is, onbekend zijn? Die alleenis waarlijk mensch, wiens borst niet zwelt in het geluk, noch

die in den tegenspoed den moed verliest.» PERSEUS overleed in de kluisters, in het jaar 168 vóór J. C. Een zijner zonen oefende te *Rome* den post van griffier uit.

PERSIUS FLACCUS (AULUS), een Latijnsche dichter, volgens sommigen te *Volterra*, in *Toskanen*, en volgens anderen, te *Tigulia*, aan de golf van *Spezzia*, in het jaar 34 der Christelijke tijdrekening geboren. Hij was een Romeensch ridder, bloedverwant en bondgenoot der personen van den eersten rang. Na zijne eerste studien in zijn vaderland volbragt te hebben, zette hij dezelve te *Rome* voort, onder het opzigt van den taalkundige PALEMÓN, den redekundige VIRGINIUS, en van CORNUTUS, een' beroemd Stoïsch wijsgeer, die zijn bijzondere vriend werd. NERO, onder wien PERSIUS verzen maakte, was met de dichtwoede beziel. De ware dichters overlaadden dien rijmelenden vorst met hekelingen en bespottingen. PERSIUS, door gramschap en spijt medegesleept, stortte stroomengals op hem uit. Om den keizer des te meer belagchelijk te maken, nam hij in zijne hekeldichten, eenige uittreksels van deszelfs stuk-

ken over. Men wil dat deze dichtregel, waarover hij in zijn eerste hekeldicht den spot drijft:

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

en de drie volgende van NERO zijn. Hij durfde hem met koning MIDAS vergelijken: *Auriculas asini MIDAS habet.* Dit was eenen tijger tergen. De wijsgeer CORNUTUS, onderwijzer des dichters, gevoelde het gevaar van dezen kwinkslag, en liet in deszelfs plaats stellen: *Quis non habet?* Even zeer als de verbittering en de gramschap in de hekeldichten van PERSIUS doorstralen, even zoo zeer was hij zacht, opgevoerd en innemend in de zamenleving. Hij overleed in het jaar 62 na J. C., slechts 28 jaren oud zijnde, na in zijne hekeldichten, den naam van zijnen vriend CORNUTUS, aan wien hij zijne bibliotheek en omtrent 25,000 Romeinsche kroonen vermaakte, onsterfelijk te hebben gemaakt; CORNUTUS echter begeerde niets anders dan de boeken, en liet het geld aan de zusters van PERSIUS verblijven. »Hoe vele wijsgeeren van den tegenwoordigen stempel, zegt pater TARTERON, zouden alles behouden hebben!» Hij herzag de werken van dien dich-

ter, liet diegene weg, welke hij in zijne eerste jeugd had zamengesteld, onder anderen zijne dichtstukken op ARRIA, eene beroemde Romeinsche dame, de bloedverwante van PERSIUS. Et blijven ons nog van hem over zes *Hekeldichten*, gewoonlijk achter die van JUVENALIS gedrukt. Deze dichter schijnt aan vele lezers hard en onverstaanbaar toe; maar is het zijne schuld, dat wij hem niet verstaan! Schreef hij voor ons? Om smaak in zijne hekeldichten te hebben, behoorde men de personen te kennen, op welke hij zinspelingen maakt. Verscheiden zijner trekken zijn eenig met betrekking tot het krachtvolle. Zijne tijdgenooten gevoelden er den geheelen prijs van, wyl zij er den sleutel toe bezaten, en niets van de fijnheid der toepassingen verloren. Zijne zedeleer is zuiver; hij is de dichter der deugd, en de onverzoenlijkste vijand der ondeugd; sommigen hebben geschreven, dat hij zich zelve meer gelijk blijvende, dan de overige heidensche zedemeesters, hij zijne zeden naar zijne lessen regelde. In 1783 heeft de heer SELIS eene *Verhandeling over PERSIUS* in het licht gegeven, *Parijs*, in 12. mo, waarin hij de billijke beroemdheid van PERSIUS,

tegen DUSAULX verdedigt, die, in de verhandeling, aan het hoofd zijner vertaling van JUVENALIS geplaatst, PERSIUS zeer ongunstig had beoordeeld. SUTTONIUS heeft ons verscheiden bijzonderheden, betrekkelijk het leven van dien dichter medege-deeld.

* PERSUIS (LODEWIJK LUGAS LOIREAU DE), een componist, in 1769, te Metz geboren, en niet, zoo als verscheiden levensbeschrijvers zulks hebben beweerd, te Avignon, was in den beginne verbonden aan het orkest van het tooneel *Montausier*, in het *Palais-Royal*, van waar hij tot het orkest der opera overging; hij werd achtereenvolgend bij dezelve, onderwijzer in de zangschool, een der eerste tooneelmeesters, lid van den jury der voorlezingen, eerste orkestmeester, algemeen inspecteur der muziek, en eindelijk directeur van het personeel, der koninklijke akademie van toonkunst en van het Italiaansche tooneel. Hij overleed na afstand van dezen laatsten post te hebben gedaan, den 5 December 1819. Hij heeft verscheiden opera's aan de tooneelen van *Montausier*, *Feydeau* en *Favart* geleverd;

maar het is voornamelijk in de *Opera* dat de meeste zijner stukken zijn opgevoerd en den grootsten roem hebben behaald. De voornaamste derzelve zijn: *LEONIDAS*, zangspel in drie bedrijven, 1799, met GRESNICH: de *Zegepraal van TRAJANUS*, mede in drie bedrijven, met LESUEUR, 1807, het *Verlost Jeruzalem*, almede in drie bedrijven. Nog heeft men hem te danken, de muziek der balletten, *ULYSES*, *NINA*, de *Dorps-proef*, de *Vastenavond te Venetië*, en het *Fransche gezang*. Hij heeft ook met het beste gevolg, in 1817, bijgedragen, tot het weder ten tooneele voeren der *Danaïden*, door gelukkige veranderingen, welke hij, met toestemming des schrijvers, in het werk bragt.

PERTANA. — Zie CONTO.

* PERTICARI (de graaf JULIUS), uit eene beroemde familie, van *Pesaro*, een Italiaansche letterkundige en wijsgeer, werd te *Savignano*, den 15 Augustus 1779 geboren. Na te *Rome*, de wiskunde, de regtsgeleerdheid en de schoone letteren te hebben beoefend, doorkruiste hij een groot gedeelte van *Italië*, en maakte ge-

durende die reis kennis met de geleerdste mannen van dat gewest. Hij is te *Rome*, in Julij 1822 overleden. PERTICARI met de gezondste zedekundige en wijsgeerige denkbeelden doordrongen, betreurde dikwijls, in de uitstortingen der vertrouwelijkheid, de tegenwoordige ont-aarding van *Italië*, en somtijds durfde hij in zijne geschriften zijne medeburgers, aan de voorbeelden en lessen hunner voorouders herinneren; hij was overtuigd, dat door dezelve te lezen, de ware Italiaan, de noodzakelijkheid heeft gevoeld, om aan zijne letterkunde, of om beter te spreken aan zijne denkbeelden en uitdrukkingen, eene geheel nationale kleur en dien geest van vrijheid te geven, welke met die schoolsche en slaafsche navolging in strijd was, welke de vreemdelingen al te dikwerf met grond aan de Italianen kunnen verwijten. Volgens PERTICARI, is er geen stijl, daar waar er geen denkbeeld is, en men kan geen goede schrijver zijn, zonder tegelijkertijd een goede burger en een ware wijsgeer te zijn; deze beide hoedanigheden, vond hij eerder in de veertiende eeuw dan in de volgende; eerder in PETRARCHA, en voornamelijk in DANTE, dan in een oneindig

aantal letterkundigen van de zestiende eeuw. De door PERTICARI in het licht gegevene fragmenten, zijn gedrukt met de *proposte* van MONTI. Hij was een der voornaamste medewerkers van het *Giornale arcadico* van *Rome*. Hij heeft verscheiden handschriften nagelaten, onder anderen eene *Vertaling* (in het Italiaansch), der Latijnsche brieven van PETRARCHA, in verschillende opzichten veel belangrijker dan zijne klinkdichten sedert langen tijd, bereidde hij de bouwstoffen tot eene *Levensbeschrijving* van COLA DE RIENZO, met zeer belangrijke geschiedkundige stukken verrijkt, betrekkelijk de democratische omwenteling, in de veertiende eeuw door dien volkstriebun te *Rome* teweeg gebragt. Verscheiden dichters hebben de nagedachtenis van PERTICARI bezongen: hunne Gedichten, zijn in 1823 te *Bologna*, gezamenlijk in één deel in 8.vo in het licht gegeven.

PERTINAX (PUBLIUS HELVIUS), Romeinsch keizer, den 1 Augustus 126, te *Villa-Martis*, bij de stad *Alba-Pompeia*, in *Ligurië*, (tegenwoordig *Alba*, in *Piëmont*) geboren, was de zoon van eenen vrijgemaakten slaaf, HELVIUS genaamd, die zijn bestaan met

het steenbakken won. Hij werd niettemin zorgvuldig in de schoone letteren opgevoed, en maakte zoo vele vorderingen in dezelve, dat hij ze met roem in *Ligurië* onderwees. Onder **MARCUS AURELIUS** sloeg hij de loopbaan der wapens in, en verhieft zich door zijne verdiensten tot de waardigheden van consul, prefekt van *Rome*, en landvoogd van verscheiden aanzienlijke gewesten, zoo als de beide *Moësia's*, *Dacië* en *Syrië*. **MARCUS AURELIUS**, die hem tot *Senator* had verheven, gebruikte hem in het Oosten, alwaar hij medewerkte, om de door **CASSIUS** verwekte onlusten te bevredigen. Naar *Rome* teruggeroepen, alwaar hij sedert zijne toelating tot den sénat niet verschenen was, werd hij door **PERPENNIS** naar zijne geboorteplaats verbannen. **COMMODUS** riep hem naar *Rome* terug, en zond hem naar *Groot-Brittannië*, alwaar de legioenen aan het muiten waren geslagen. Daar hij er, ondanks zijne onverschrokkenheid de krijgstuicht niet had kunnen herstellen, zoo verzocht hij om zijne terugroeping, en stak met den titel van landvoogd naar *Afrika* over. Bij zijne terugkomst werd hij voor de tweede maal tot consul bestemd,

en tot prefekt van *Rome* benoemd. Na den dood van **COMMODUS** werd hij eindelijk, door de soldaten der lijfwacht, den 1 Januarij 193 tot keizer uitgeroepen. Zijne eerste gezagvoerende daad was de moedwilligheid der *Prætorianaansche* krijgsbenden te beteugelen, daar deze het volk te *Rome* openlijk beleedigden, en de burgers trotseerden. Hij verbande de aanbrengrers, die zich op nieuw, onder begunstiging van een bedorven ministerie hadden ingedrongen, en hij schafte talrijke misbruiken af, die de onregtvaardigheid der tijden toeliet. Hij wilde niet gedoogen, dat men zijnen naam boven den ingang der plaatsen stelde, die tot het keizerlijk gebied behoorden, zeggende, dat *dezelve het eigendom van het rijk en niet van hem waren*. Al de onvruchtbare gronden welke de keizers in *Italië* en elders bezaten, en die men hun domein noemde, werden aan diegene afgestaan, welke *dezelve* wilden bebouwen. Om diegene aan te moedigen, welke aan *dezelve* waarde wilden bijzetten, verleende hij hun gedurende tien jaren vrijdom van belasting, met de belofte van hen gedurende zijne geheele regering op geenerlei wijze

lastig te vallen: een nieuw bewijs van den geringen landbouw, die toenmaals in *Italië* bestond, welk land onder de Romeinen, nooit zoo zeer bebouwd werd, als zulks tegenwoordig het geval is. Hij ontsloeg het volk van alle tollèn en belastingen, welke men aan de oevers der rivieren, in de havens, op de openbare wegen hief, en eindelijk van alles wat het willekeurige gezag ten koste van de openbare vrijheid had ingevoerd. Hij liet bij openbare veiling de hofnarren en kluchtenmakers van **COMMODOUS**, als werktuigen der openbare bedorvenheid, en die zich door lessen van ijdelheid en ondeugd verrijkt hadden, verkoopen; een middel, dat tegenwoordig in *Europa* gebezigd, duizenden tot slaven maken, of tot den bedelzak brengen zoude. Zijne tafel was sober, en iedereen wilde den vorst navolgen, de levensmiddelen verminderden aanmerkelijk in prijs. Volgens **CAPITOLINUS**, waren de maaltijden in het paleis, zoo onbeduidend, dat de gasten zich nauwelijks konden verzadigen. Deze geschiedschrijver stelt hem als eenen vorst voor, die eene vrekachtige gierigheid en bedorven zeden bezat (zie **TITIANA**); maar **DION** en **HERODIANUS** schrijven hem enkel spaarzaamheid

toe. **PERTINAX** deed de dwingelandij van **COMMODOUS** en zelfs de vervolgingen van **MARCUS AURELIUS** vergeten, toen de Pretorianen, misnoegd dat hij hun zoo naauwgezet de krijgstucht deed in acht nemen, aan het muiten sloegen. In de verwarring des opstands, doorboorde een soldaat hem de borst met eene lans, terwijl hij uitriep: *Dit zenden u de Pretorianen.* **PERTINAX** omwikkelde het hoofd met zijn kleed, en op den 28 Maart 193, viel hij, na eene regering van slechts 87 dagen, ten gevolge van onderscheidene wonden, dood ter aarde neder. [De heer **ARNAULT**, de vader, heeft op den 27 Mei 1829 in den Franschen schouwburg, een treurspel ten tooneele doen voeren, getiteld: *PERTINAX of de Pretorianen*].

* **PERTUSATI** (de graaf **FRANCISCUS**), te *Milane*, den 9 Mei 1741 geboren, overleden den 22 Mei 1823, was de zoon van eenen raadsheer. Gedurende zijn geheele leven was hij den Jesuiten, bij welke hij was opgevoed, waarvan hij zelfs gedurende eenigen tijd het kleed had gedragen, en van welke hij vóór zijn overlijden de herstelling zag, zeer toegedaan. Nadat de Franschen in 1794 *Opper-Italië* hadden bezet,

werd de graaf PERTUSATI te *Milane* in hechtenis genomen, eerst naar *Pavia* en vervolgens naar *Nizza* vervoerd. In 1795 zag hij zich genoodzaakt de vlugt te nemen, ten einde zich aan nieuwe vervolgingen te onttrekken. De graaf PERTUSATI heeft zich niet door schitterende daden onderscheiden; maar hij heeft zijn leven zeer nuttig gemaakt, door werken van liefdadigheid: hij heeft vooral veel bijgedragen tot de verspreiding van goede zedekundige en godsdienstige geschriften. Hij zelf heeft er een aantal uit het Fransch in het Italiaansch vertaald, waarvan wij enkel zullen aanhalen: *De Troost des Christens*, door den Jesuit BOISSARD: *de Omstandigheden van het afsterven van VOLTAIRE*; *Christelijke denkbeelden, ontleend uit de Schatkamer des Christens*, door den abt CHAMPION DE PONTARLIER; *Stichtelijke alleenspraken over het Lijden onzes Heeren*, door pater COMPANS; *Mentor der kinderen*, door den abt REYRE; *De verdedigde en door daadzaken bewezene waarheid, tegen de oude en nieuwe lasteringen*, een verdedig-schrift der Jesuiten, *Reggio*, 1819, *Oefeningen voor de Communie*, door pater

GRIFPET, en *de standvastig aan zijne Godsdienst verknochte Catholijke Christen*, door pater DIESBACH.

PERUGINO (PIETRO VANUCCI, meer bekend onder den naam van IL), een beroemde schilder, in 1446, te *Citta-della-Pieve*, en niet te *Perugia* geboren, van welke stad hij echter zijnen naam ontleent, werd in de armoede opgevoed: met geduld verdroeg hij de slechte behandelingen van eenen onkundigen schilder, bij wien hij leerde teekenen; maar veel ijver bij den arbeid, en een weinig natuurlijke aanleg, stelden hem weldra in staat, om zelfs vorderingen te kunnen maken. Hij begaf zich naar *Florence*, alwaar hij met LEONARDO DA VINCI, les nam van ANDREAS VERROCHIO. Deze schilder gaf aan PERUGINO, eene bevallige wijze van schilderen, gepaard, met eene bijzondere sierlijkheid in de hoofd-trekken. PERUGINO heeft veel gewerkt, te *Florence*, te *Rome* voor SIXTUS IV, en te *Perugia*. Een aantal stukken, en eene aan gierigheid grenzende spaarzaamheid; verschaften hem weldra een aanzienlijk vermogen. Hij verliet zijn huis niet of zijne *cassette* volgde hem. Zoo vele voorzorgen

waren hem noodlottig: een gaauwdief ontdekte dezelve, randde hem op den weg aan, en ontroofde hem zijne schatten, welker verlies, hem te *Castello-della-Piere*, in 1524, den dood veroorzaakte. Hetgene, wat het meest tot den roem van PERUGINO heeft bijgedragen, is den beroemden RAPHAËL tot leerling te hebben gehad. Het museum van het *Louvre* bezit twee stukken van dezen schilder: een *Gevecht der kuischheid tegen de liefde*, en de *Verschijsning van J. C. aan MAGDALENA*.

PERUSSEAUT (SILVANUS), een door zijne deugden, zijne begaafdheden voor den kansel en het gewetensbestuur beroemde Jesuit. Hij was biechtvader van den dauphin, zoon van LODEWIJK XV, en later van den koning, een post, dien hij tot aan zijnen dood, in 1751 voorgevallen, behield. Men heeft van hem: 1.° *Oraison etc. (Lijkrede van den hertog van Lotharingen)*. — 2.° *Panegyrique etc. (Lofrede op den H. LODEWIJK)*. — 3.° *Sermons etc. (Uitgezochte leerredenen)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo, 1758. Pater PERUSSEAUT heeft noch de redeneerkracht van BOURDALOUE, noch de bevalligheden en den innemenden toon

van MASSILLON; maar hij openbaart eenen naauwkeurigen, ongedwongen, bondigen, doordringenden geest, een gevoelig hart, eene levendige verbeeldingskracht, orde en juistheid in de schilderingen; eene vloeiende, edele, geschakeerde, doch niet altijd genoeg gekuischte voordragt. Zijne leerredenen hebben dikwerf het hart getroffen en bekeeringen te weeg gebracht.

PERUZZI (BALTHASAR), een schilder en bouwkunstenaar, in 1481, te *Volterra* in *Toskanen* geboren, was de zoon van een Florentijnsch edelman. In den beginne legde hij zich uit smaak en tot uitspanning op de teekunde toe; maar daar zijn vader hem zonder eenige fortuin had nagelaten, zoo werd de schilderkunst voor hem weldra een middel van bestaan. Paus JULIUS II, gebruikte hem in zijn paleis, en hij werd door LEO X verkozen, om een der bouwheeren van de St. Pieterskerk te zijn. Hij vervaardigde voor dit gebouw een zeer schoon model, dat niet ten uitvoer werd gebracht: in de bouwkunde van SERLIO vindt men eene gravure van hetzelfde, die de aandacht der kunstenaars verdient. PERUZZI vervaardigde vele schilderijen

voor kerken, en hield zich daarenboven nog bezig met het beschilderen der voorgevels van verscheiden huizen. Hij had het ongeluk, zich te Rome te bevinden, toen die stad, in 1527 door de legerbenden van KAREL V geplunderd werd. Hij werd gevangen genomen; maar verkreeg zijne vrijheid weder door het vervaardigen van het portret van den connestabel DE BOURBON. Hij overleed te Rome, in 1536, in eenen staat van armoede, ofschoon hij zijn geheel leven altijd zeer arbeidzaam was geweest, wijl de meeste voor welke hij werkzaam was geweest, van zijne zedigheid een misbruik maakte, die hem belette om den behoorlijken prijs voor zijne talenten te vorderen.

PESAY. — Zie PEZAI.

PESCARA. — Zie AVALOS.

PRESENTIUS VAN BERGAMO (ELIZEUS), een capucijner, uit de provincie *Briaven*, onderwees gedurende 30 jaren met roem het Arabisch; de uitgebreidheid zijner kunde in de gewijde taal verschafte hem het voorregt van een buitengewoon aantal Joden te bekeeren. Hij overleed in 1637. Men heeft van hem een aantal werken, die eenen ijveri-

gen en zeer geleerden man verraden, de voornaamste zijn: 1.º *Sal Elisei viri divini sive dictionarium Hebraicum* etc. in fol. — 2.º *Favus mellis ex floribus delibatus horti clausi, seu grammatica Hebræa*, in fol. — 3.º *Anatomia alphabeti Hebraici*, in fol. — 4.º *Lectiones de antiquitate nobilitate, necessitate, ac facilitate sanctæ linguæ*, en verscheiden andere over het zelfde onderwerp.

PESELIER (KAREL STEPHANUS), te Parijs, in 1712 geboren, en in 1763 overleden, vervaardigde eenige blijspelen, en gaf vervolgens nuttiger werken in het licht: 1.º *Fabels*, in 8.vo: de geleerdheid straalt er in door, en benadeelt die natuurlijkheid en eenvoudige bevaligheden, welke aan deze soort van schriften passen. — 2.º *Idée etc. (Algemeen denkbeeld wegens de geldmiddelen)*, 1759, in fol. — 3.º *Doutes etc. (Twijfelingen, voorgesteld aan den schrijver over de bespiegeling der belasting)*, 1761, in 12.mo Deze beide werken verraden eene groote verscheidenheid van kundigheden. Alles wordt in dezelve met bescheidenheid en ze-

digheid voorgedragen. —
 4.º *Lettres etc. (Brieven over de opvoeding)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo Zedelijke waarheden, met ongedwongenheid voorgedragen, meer bondigheid dan geestdrift, meer overwegingen dan beelden kenmerken dezen schrijver. PESTELIER had de zwakheid van zich in den ouderdom van 50 jaren nog jong te wanen. Hij droeg toenmaals aan den dauphin, zoon van LODEWIJK XV, gedichten op, onder den titel van *Jonge Muze*; de prins onderzocht naar den ouderdom des dichters, en zond hem eene kinderbel.

* PESTALOZZI (JOANNES HENDRIK), een beroemde onderwijzer en opvoedkundige, te *Zurich*, den 12 Januarij 1745 geboren; zijn vader was geneesheer in die stad. Reeds in zijne kindschheid openbaarde de jonge PESTALOZZI, eenen vurigen en werkzamen geest, en veel zucht voor de beoefening der talen; hij liet dezelve echter in den ouderdom van 18 jaren varen, om zich met de godgeleerdheid bezig te houden; maar het mislukken eener eerste predikatie, deed hem deze loopbaan verlaten, om zich aan de regtsgeleerdheid toe te wijden, van welke hij mede afzag, om de letterkunde te

beoefenen, en hij las met eene aandachtige inspanning den EMILE van ROUSSEAU. Hij verbrandde vervolgens zijne aantekeningen, zijne uittreksels, zijne verzamelingen van handschriften over de regtsgeleerdheid en de geschiedenis van *Zwitserland*, om zich geheel en al aan de land-huishoudkunde toe te wijden. Hij werd in dat vak theoretisch en praktisch ervaren, en vervreemde zijn vaderlijk erfgoed, om in het kanton *Argau* een klein landgoed te koopen, aan hetwelk hij den naam van *Neuhof* gaf, en alwaar hij voor zich in den ouderdom van 22 jaren eene landbouwkundige loopbaan opende. Een huwelijk, hetwelk hij aanging met de dochter van eenen handelaar te *Zurich*, deed hem deel nemen in eene katoen-fabriek, aan welke hij zich in den beginne met ijver toewijdde; maar met een diep medelijden bewogen, bij het zien van den ellendigen toestand der verstandsontwikkeling en de bevordering der zedelijkheid onder het volk, tot welker waarneming hij in deze nieuwe betrekking bijzonder gelegenheid vond, opende hij in 1775, op zijn landgoedje een pedagogisch instituut, voor arme en verlatene kinderen, en in zijn opvoedingsplan nam hij de

landbouwkunde en handwerken op, als aan kinderen, die oorspronkelijk tot den bedelstaf bestemd waren; het vooruitzigt eener nuttige toekomstige bestemming aanbiedende. In korten tijd zag hij zich omringd van een vijftigtal jonge knapen, wiens vader, steun en onderwijzer hij werd; in den arbeid hunner handen kon hij eene hulpbron vinden, ter bevordering van den bloei van zijn gesticht; maar door zijne goedheid en zijn al te groot vertrouwen bedrogen, verteerde hij, ondanks de spaarzame levenswijze, welke hij in zijne volkplanting had ingevoerd, en waarvan hij zelf het voorbeeld gaf, het grootste gedeelte zijner fortuin. Deze slechte uitslag, en de bespottingen, welke hem daardoor ten deel vielen, ontmoedigen hem niet. Van de juistheid zijner inzichten overtuigd, en dezelve uit gebrek van middelen niet kunnende opvolgen, zoo ondernam hij om dezelve door zijne geschriften te bevorderen, en ontwikkelde dezelve in eenen populair en zedelijken roman: *Lienhardt und Gertrud, Basel, 1781 — 1789*, 4 dl.ⁿ, later verscheiden malen herdrukt en in verschillende talen vertolkt. Tot op de Zwitserse omwenteling, waren de plaatselijke gezag-

voerders zijn gesticht in geenendeele te hulp gekomen; eindelijk nam het nieuwe bondsbestuur in 1798 zijne theoriën aan. Het kanton *Unterwald*, door den oorlog verwoest, bevatte een aantal kinderen, die ouderloos en zonder schuilplaats waren; men vertrouwde dezelve aan zijne zorgen toe, en dit eerste gesticht, werd in 1798 te *Stanz* in een vernietigd klooster opgericht. Het Zwitsersch directorium voegde hem eenen huisbezorger toe, en belastte deszelfs commissaris, hem in zijne ontwerpen te ondersteunen. Kort daarna had PESTALOZZI het verdriet, zijn gesticht, bij het aannaderen der vreemde legerbenden, maar hij verloor daardoor de ondersteuning des bestuurs niet, en verkreeg voor zeer matigen huurprijs, het kasteel van *Berthoud* (kanton *Berne*), en het grondgebied, dat er toe behoorde. Daar rigtte hij zijn gesticht op nieuw in, dat vervolgens naar *Yverdun* of *Iferren* werd verplaatst, en eenen oogenblik, deszelfs hoogsten trap van bloei bereikte, vervolgens door inwendige verdeeldheden geschokt, en eindelijk door de gebreken van een beheer, waaraan orde en waakzaamheid ontbraken, vernietigd. PESTALOZZI begaf zich naar zijn landgoed *Nou-*

hof, en werd tot president van de Zwitsersche maatschappij van *Olten* benoemd; maar door de overdrevene werkzaamheden, aan welke hij zich gedurende zijn geheele leven had toegewijd, en door het verdrietige hem door zijne slapeloosheid be-rokkend, overleed hij na eene kortstondige ziekte, te *Brugg* in *Aargau*, den 27 Februarij 1827. De abt GÉRARD van *Friburg*, zegt in zijn in 1805 in het licht gegeven verslag: » dat de leerwijze van PESTALOZZI, veel minder in het vermogen bestaat, om een' kweekeling op eene uitstekende wijze tot de uitoefening van het eene of andere beroep geschikt te maken, dan om denzelfden, door eenen langzamen, afgemeten en veiligen gang, vrij van den gewonen slender en van alle kwakzalverij, en gegrond op den door de natuur gevolgden gang zelve, geschikt te maken, om, in welk vak ook, de vermogens te ontwikkelen, waarmede hij reeds bij zijne geboorte is begaafd geweest, en waaruit de onderwijzer de grootst mogelijke partij tracht te trekken, door hem een gezond oordeel te vormen, en hem die juistheid van geest te geven, welke zoo kostbaar is, wanneer dezelve met regtschapenheid des harten gepaard

gaat." Onder zijne oorspronkelijke werken, welke eene menigte tegen- en verdedig-schriften hebben uitgelokt, en die hij gezamenlijk in 15 dl.ⁿ, *Stuttgart* en *Tubingen*, 1819 — 1826, in het licht gaf, verdienen bijzonder vermelding: 1.º de reeds genoemde volksroman, *Lienhardt und Gertrud*, 4 dl.ⁿ — 2.º *Christoph und Elise*. — 3.º *Nachforschungen über den Gang der Natur in den Entwicklungen des Menschengeschlechts*. — 4.º *Wie Gertrud ihre Kinder lehrt*. — 5.º *Das Buch für Mütter*. — 6.º *Anschauungslehre der Masz- und Zahlenverhältnisse*, en — 7.º Zijne *Selbstbiographie*. — Zijne leerwijze vond navolgers en verdedigers, in LADOMUS, HIMLY, PLAMANN, ZELLER, GÖRING, TRAPP, SCHULTHEISZ, TILlich, VON TÜRK, en in *Nederland*, in den directeur van 's rijks kweekschool voor schoolonderwijzers te *Haarlem*, P. J. PRINSEN; het meest te verwonderen is, dat dezelve in *Zwitserland* den grootsten tegenstand vond. Aan de wiskunde en de zangleer heeft dezelve de grootste diensten bewezen. Bijna al de Noordsche vorsten hebben voor een aantal exemplaren op de *Volledige Werken* van PESTALOZZI ingeteekend;

keizer ALEXANDER van *Rusland*, had den schrijver met de *St. Wladimirs orde* versierd.

PETAU (of PÉTO PAULUS), een oudheidkundige te *Orleans*, in 1568 geboren, werd in 1588 als raadsheer bij het parlement van *Parijs* aangenomen, en overleed in 1614. Hij beoefende de oude wetten en schoone letteren; de eerste uit pligt, de andere uit smaak. In beide slaagde hij vrij wel. Hetgene, wat ons van hem overblijft over de regtsgeleerdheid geniet geen groot roem. Eenige verhandelingen over oudheden, waarvan de voornaamste te *Parijs*, in 1610, in 4.to, onder dezen zedigen titel: *Antiquariorum suppellectilium Portiuncula*, in het licht verscheen, worden meer op prijs gesteld. Zijn portret werd gegraveerd, rondom hetwelk men dezen dichtregel in zinspeling op zijnen naam plaatste:

Cum nova tot quarant, nisi nisi prisen
PÉTO.

PETAU (DIONYSIUS), een geleerde Jesuit, te *Orleans*, in 1583 geboren, beoefende in zijne geboorteplaats de wijsbegeerte, en te *Parijs* de godgeleerdheid. Hij was pas 20 jaren oud, toen hij bij

eene medestreving, te *Bourges* eenen leerstoel voor de wijsbegeerte verkreeg. Hij was sub-diacon en kanonik van *Orleans*, toen hij zich in 1605 te *Nancy*, in het noviciaat der Jesuiten begaf. Hij onderwees tot in 1621, te *Reims*, te *la Fleche* en te *Parijs* de *rhetorica*, daarna met eenen buitengewonen roem in die hoofdstad gedurende 22 jaren de leerstellige godgeleerdheid. De geleerde talen, de wetenschappen, de schoone kunsten hadden niets verborgen voor hem. Hij legde zich voornamelijk op de tijdrekenschap toe, en verwierf in dat vak eenen naam, welke bijna dien van al de geleerden van *Europa* verduisterde. Hij overleed in het collegie van *Clermont*, in 1652. Deze Jesuit bezat een zeer vurig karakter: hij werd in verscheiden geschilden gewikkeld, en handhaafde zich in dezelve, met even zoo veel nadruk als roem. Zijne verdienste bepaalde zich niet tot geleerdheid, welke enkel waarde heeft, door het gebruik, dat men van dezelve maakt, de bevalligheden waren het sieraad zijner kunde; zijne geschriften onderscheiden zich door dezelve. Men ontwaart in al zijne werken den man van geest en den man van smaak:

dezelve ademen eene gegronde critiek, eene diepe kennis, eene uitgezochte letterkunde, en vooral het talent, om in het Latijn te schrijven. In proza heeft hij iet van den stijl van CICERO; in dichtmaat weet hij VIRGILIUS na te volgen. Hij had de oudheid beoefend, maar onder de leiding der genie, en op de wijze, waarop de groote meesters hunne voorlezingen houden. Geen enkele der goede schrijvers onder de ouden, was hem onbekend. De natuur had hem met een verbazend geheugen begaafd; de kunst ondersteunde daarenboven de begaafdheid. Om dezelve niet al te zeer te overladen, vertrouwde hij een gedeelte zijner kundigheden aan verzamelingen toe, die met zoo vele orde als naauwkeurigheid vervaardigd werden. Wanneer hij zich voorstelde, om over de tijdrekenkunde te schrijven, nam hij eenen meester, om hem de sterrekunde te onderwijzen; maar na eenige lessen nam de meester zijn ontslag, wyl hij zich verbeeldde dat een zoodanige leerling hem uit scherts had gevraagd. Ofschoon er een aanmerkelijk aantal werken uit zijne pen is gevloeid, had hij echter betrekkingen met bijna al de geleerden van *Europa*, en beantwoordde geregeld

hunne brieven. De rijke voorraad zijner briefwisseling werd eenigen tijd na zijnen dood verbrand, onder het vrij beuzelachtige voorwendsel, dat de brieven der dooden geheiligde titels voor de levenden waren. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *de Doctrina temporum*, 2 dl.ⁿ in fol. 1627; en met zijne *Uranologia*, 1630; 3 dl.ⁿ in fol. een werk, waarin hij, met even zoo vele scherpzinnigheid als naauwkeurigheid den nacht der tijden doordringt. Dit werk zal hem altijd toeter verstrekken, wyl hij in hetzelfde de tijdvakken, op eene mindere moeilijke wijze, en veel zekerder dan men zulks vóór hem gedaan had, bepaalde. De schrijver vervaardigde hetzelfde, om de dwalingen van SCALIGER te herstellen. — 2.º *Rationarium temporum*, verscheiden malen herdrukt. LENGLET DU FRESNOY, heeft er eene met tijdrekenkundige tafels, geschiedkundige aantekeningen en verhandelingen, vermeerderde uitgave van geleverd, *Parijs*, 1703, 3 dl.ⁿ, in 12.mo » Deze is, volgens den heer BROUET, vervolger der *Wijze om de geschiedenis te beoefenen* door LENGLET, van alle uitgaven, diegene, welke het minste op prijs wordt gesteld. De tekst van pater PETAU

is in dezelve vol fouten, en de aantekeningen, welke men er bijgevoegd heeft, zijn niet waardig gepaard te gaan met een werk, zoo naauwkeurig als dat van den Jesuit. Het zijn eenvoudige compilatiën, welker stelsel met dat van dien pater niet overeenstemt." JOANNES KOENRAAD RUNGIIUS, heeft eene uitgave van het *Rationarium temporum* geleverd, *Lejden*, 1710, 2 dl.ⁿ, met *Bijlagen*, welke de geleerden, boven die van LENGLET verkiezen. PETAU verkort in hetzelfde zijn groot werk over de tijdrekenkunde, en geeft in hetzelfde een kort begrip der algemeene geschiedenis. Men vindt in het laatste gedeelte tijdrekenkundige verhandelingen, vol orde en geleerdheid. BOSSUET stelde het *Rationarium temporum* grootelijks op prijs, en heeft er veel gebruik van gemaakt, in zijne *Verhandeling over de algemeene geschiedenis*. De betrekking tusschen de tijdvakken der verschillende natiën, van het begin der wereld tot JESUS CHRISTUS, heeft hem het denkbeeld dier aaneenschakeling van gebeurtenissen gegeven, waarvan hij ons een zoo verheven tafereel heeft nagelaten. — 3.º *Dogmata theologica*, 5 dl.ⁿ in fol. *Parijs*, 1644 en 1650, en herdrukt te *Amsterdam*,

6 deelen in 3 banden met aantekeningen van JOANNES LE CLERC, (zie dat artikel). De protestanten hebben er zoo veel belang in gesteld, dat zij dit werk voor hun gebruik hebben doen drukken. Men beschouwt pater PETAU, als den *hersteller der leerstellige godgeleerdheid*; welke naam hem door den beroemden MURATORI gegeven wordt. Maar daar er uit een uitmuntend voorbeeld, soms duizenden slechte kopiën ontstaan, zoo is het gebeurd, dat door hem in zijne voetstappen te willen navolgen, men een weinig te veel, en vooral in deze laatste jaren, de wapenen der redenering, het hulpmiddel van eene goede en scherpe redeneerkunde verwaarloosd heeft, waarvan de schoolschen misschien een weinig te veel misbruik hadden gemaakt, doch waarvan de vergetelheid of de minachting een veel grooter misbruik en een veel ernstiger gevolg wordt. (Zie ANSELMUS SUAREZ, den heiligen THOMAS van *Aquine*, enz.) Men legt aan pater PETAU ten laste, van somtijds al te flauwe redevoeringen te hebben aangewend, om het leerstelsel der Drieëenheid te bewijzen. (Zie G. BULLUS, *Def. fidei nicenæ præm.* 7.^e edit. 1688, p. 7, 8; en HURTII *comment de reb. ad eum*

pertinentib. 69, 70). Men beschuldigt hem ook dat hij over de vaders, die in het concilie van *Nicea* voorgezeten hebben, al te ongunstig zou gesproken hebben. (*De Trinit.*, lib. I, cap. 5, 7 en cap. 8, 2); maar hij heeft zich verklaard, of, indien men wil, herroepen, in de voorrede van het tweede deel, waarin hij met ronde woorden de waarheid voorstelt. (Zie de zesde *Waarschuwing* van *BOSSUET* tegen *JURIEU*, n.ºs 100 — 103). Hij had in den beginne er niet genoeg op gelet, dat het geloof der eerste eeuwen dit geheim betreffende, onveranderlijk en gelijkvormig was, ofschoon de taal, welke het uitdrukt niet onveranderlijk bepaald was; hij zag zulks en droeg het later op eene bondige wijze voor. (Zie *BULL*, *CORDEMOI*, *DIONYSIUS* van *Alexandrië*). Men beweert dat, na den heiligen *AUGUSTINUS*, volgens het stelsel van de volstrekte voorbeschikking verklaard te hebben, zijne ordebroeders hem noodzaakten, om zich te herroepen; maar dit is slechts een sprookje hetwelk enkel steunt op den spijt van degenen, welke hunne gevoelens door de goedkeuring van eenen man, zoo als *PETAU* hebben willen versterken. Terwijl hij ten opzichte der voorbeschikking het

gevoelen van zijne ordebroeders omhelsde, heeft de geleerde *Jesuit* niet opgehouden te zeggen, dat de heilige *AUGUSTINUS* anders gedacht had; het is dus valsch, dat hij zich herroepen heeft. Het is intusschen waar, dat hij eene soort van vooringomenheid voor de harde en gestrenge gevoelens koesterde: hij had eene treurige en zwaarmoedige inborst, en zonder zijne godsdienstige beginselen en zijne gehechtheid aan de regtzinnigheid, zou hij in uitersten hebben kunnen vervallen. — 4.º *De Psalmen* in Grieksche verzen vertaald, 1637, in 12.mo Wie zou gelooven, dat deze vertaling, in kunst en welluidenheid aan de beste Grieksche verzen gelijk, echter niet anders is geweest, dan de vrucht der uitspanning van deszelfs schrijver? *PETAU* had geen en anderen *Parnassus* dan de gangen en de trap van het collegie van *Clermont*. Deze overzetting, die op eene zoo voortreffelijke wijze berijmd is, is niet vrij van fouten. Men zou er vruchteloos den aard en den toon der lierdichten in zoeken. Dezelve bestaat geheel uit zes en vijfvoetige verzen. Hij kende weinig van de eigenschap of bouworde der ode. Er ontbreekt ten minste smaak aan, wanneer men

altijd, terwijl men werken van zeer verschillende aandoeningen vertaald, dezelfde maat volgt. — 5.º *De Ecclesiastica Hierarchia*, 1643, in fol., een geleerd werk, hetwelk zeer geschikt is om de dwalingen welke tegenwoordig eenige naamcanonisten opgang hebben willen doen maken, te wederleggen. — 6.º Geleerde *Uitgaven* der werken van SYNESIUS, van THEMISTIUS, van NICEPHORUS, van der H. EPIPHANUS, van keizer JULIANUS enz. — 7.º Verscheiden schriften tegen SAUMAISE, LA PEYRE, enz. en tegen de Jansenisten. Degenen, die zouden wenschen meerdere bijzonderheden, dezen beroemden Jesuit betreffende, te weten, kunnen de *lofrede*, welke pater OUDIN, in het 73.ste dl. der *letterkundige gedenkschriften* van pater NICÉRON heeft doen drukken, raadplegen. Men vindt de *medaille* van PETAU, door DASSIER en eene beknopte levensschets van PETAU, in het *Museum Mazuchellianum*.

PETER ALEXIOWITZSCH I, bijgenaamd *de Grootte*, den 11 Julij 1672 geboren, was de zoon van ALEXIS MICHAELOWITZSCH, czar van *Moscowië*, werd na den dood van

XIX. DEEL.

zijn oudsten broeder, THEODORUS of FÉDOR, ten nadeele van IWAN, zijnen anderen broeder, wiens gezondheid even zoo zwak was als zijn geest, op den troon geplaatst. De Strelitzers (een met de Turksche janitsaren bijna overeenkomend krijgsvolk) door de prinses SOPHIA opgewonden, wyl zij meer gezag onder zijnen broeder IWAN hoopte te verkrijgen, begonnen eenen opstand ten voordeele van dezen laatste. Nadat de jonge czar PETER met zijne moeder in het Drieënheids klooster gevlugt was, kwamen de Strelitzers hem tot in de kerk vervolgen. Een hunner had reeds het zwaard boven zijn hoofd opgeheven, toen een corps ruiters juist kwam opdagen om hen te verstrooijen. Het keizerrijk was gedurende verscheidene dagen aan de woede der strelitzers ter prooi, die stroomen bloeds vergoten. Om den burgeroorlog eindelijk te stuiten, werd er besloten, dat de beide broeders te zamen zouden regeren. De neiging van den czar PETER voor de krijgsoefeningen ontwikkelde zich reeds vroegtijdig. Om de krijgstucht onder de Russische troepen te herstellen, wilde hij te gelijk de les en het voorbeeld geven. Hij werd dus trom-

melslager in de compagnie van LEFORT, een Genever, die hem in zijne verschillende ontwerpen van groote dienst was (zie LEFORT). Hij sloeg eenigen tijd de trom, en wilde tot geen hooger rang worden bevorderd, dan nadat hij denzelfden verdiend had. Terwijl hij over de krijgslieden waakte, verloor hij de geldmiddelen niet uit het oog, en hij was er te gelijkertijd op bedacht, om eene plaats te verkrijgen, die zijnen staten tot bolwerk tegen de Turken kon dienen. Hij maakte zich in 1696 meester van *Azof*, en verdedigde deze vesting tegen de beleedigingen der Tartaren. PETER ging van dien tijd af met het denkbeeld zwanger, om eene reis door de verschillende deelen van *Europa* te doen, ten einde zich met de wetten, de zeden en de kunsten bekend te maken. Nadat hij in het jaar 1697, *Duitschland* doorgetrokken was, begaf hij zich naar *Holland* en vooral naar *Amsterdam*, vervolgens naar *Zaandam*, beroemd oord deszelfs scheepstimmerwerven en magazijnen. De czar verkleet, begaf zich onder de werkgasten, liet zich van hen onderrigten, sloeg de handen aan het werk, en liet zich voor een' man doorgaan, die eenig handwerk wilde leeren. Hij was een der eersten aan

het werk. Hij vervaardigde zelf een voormast, die uit elkanderen kon worden genomen, en die hij op een door hem aangekocht schip plaatste, waarvan hij zich bediende om naar *Amsterdam* te varen. Hij maakte ook een houten ledekant en eene badkuip. Deze vorst liet zich onder de timmerlieden van de Oost-Indische compagnie aannemen, onder den naam van PETER-Baas. Zijne medegezellen noemden hem aldus. Een *Zaandamsche* man, die in *Moskovie* was, schreef aan zijnen vader en ontdekte door deszelfs brief het geheim, hetwelk den czar betrof. Al de werklieden, thans met zijnen rang bekend, wilden van toon veranderen; maar de vorst bewoog hen, dat zij zouden voortgaan met hem PETER-Baas te noemen. PETER verliet in 1698 *Holland* om naar *Engeland* over te steken. Men had een prachtig huis voor hem in gereedheid gebracht, maar hij koos zijne huisvesting bij de koninklijke scheepstimmerwerf. Hij leefde aldaar even als te *Zaandam*, in alles onderrigting zoekende en niets vergetende van hetgene hij leerde. De koning van *Engeland* gaf hem het vermaak van een zeegevecht op de Europeesche wijze, men kon hem geen aangenaamer feest verschaffen. Men was

toen in *Rusland* bezig, om eene gracht te graven, die; door middel van sluizen, eene gemeenschap moest vormen tusschen de *Don* en de *Wolga*. De vereeniging dezer beide rivieren opende voor *Rusland* eenen doortogt om op de *Zwarte Zee*, en in *Perzie* over de *Caspische Zee* handel te drijven. PETER vond in *Engeland* krijgskundigen, geschikt om dit groote werk te voltooien. Van *Londen* begaf hij zich naar *Weenen*, alwaar hij zich gereed maakte om naar *Italië* te gaan; maar de tijding van eenen opstand, noodzaakte hem van zijne reis af te zien. Het was, weder de prinses SOPHIA, die denzelven uit het diepste harer afzondering had te weeg gebragt. De czar bragt dezen opstand door foltertuigen en straf oefeningen tot bedaren. Hij onthoofde zelf verscheidene schuldigen. De meeste der *Strelitzers* werden *gedecimeerd* of naar *Siberië* gezonden, waardoor deze troepen, die *Rusland* en zelfs den czar deden beven, verstrooid en bijna geheel uitgeroeid werden. De czar stichtte in 1699 de orde van den heiligen ANDRÉAS, om den najver onder zijne edellieden op te wekken. De Russen dachten dat God de wereld

in September had geschapen, waarom het jaar met deze maand begon; maar de czar verklaarde dat men voortaan het begin van het jaar met de maand Januarij zoude dagteekenen. Hij vierde deze hervorming in het begin dier eeuw door een groot Jubilé. Eene veel gewigtiger zaak hield hem bezig. Nadat hij door de beden van AUGUSTUS, koning van *Polen*, en door de hoop, welke hem de jeugd van KARÉL XII, koning van *Zweden* gaf, medegesleept was, verklaarde hij, in 1700, aan dezen laatsten vorst den oorlog. Het begin van denzelven was niet gelukkig, maar zijne nederlagen ontnamen hem den moed niet. » Ik weet wel, zeide hij, dat de *Zweden* ons langen tijd zullen slaan; maar eindelijk zullen wij leeren hen te kloppen. Laat ons de algemeene gevechten met hen vermijden en wij zullen hen door kleine schermutselingen verzwakken." Hij werd in zijne hoop niet bedrogen. Na groote verliezen behaalde hij, in 1709, voor *Pultawa* eene volkomene overwinning. Hij toonde in dezelve, een even zoo groote veldheer als dappere soldaat te zijn, en hij deed zijne vijanden gevoelen, hoezeer zijne troepen zich met hem

bekwaam hadden gemaakt. Een groot gedeelte des Zweedschen legers werd krijgsgevangen gemaakt en men zag een held als de Zweedsche koning, als vlugteling op het Turksche grondgebied rondzwerven, en vervolgens bijna te *Bender* gevangen genomen worden. De czar liet de Zweedsche krijgsgevangene generaals aan zijne tafel eten. Hij behandelde hen altijd even als hun koning zou gedaan hebben, wanneer zij de overwinning behaald hadden, Hij voltooide ook de overwinning van *Lijfland* en van *Ingermanland* en voegde er *Finland* en een gedeelte van *Zweedsch Pommeren* bij. Hij was meer dan ooit in staat, om zijne zorgen aan de stad *Petersburg*, welker grondslagen hij gelegd had, toe te wijden. Intusschen verbroken de Turken, die minder door *KAREL XII*, dan wel door hun eigen belang aangespoord waren, het verbond, hetwelk zij met den czar hadden aangegaan, die het ongeluk had, zich, in 1711, door hun leger te laten insluiten, aan de oevers van de rivier de *Pruth*, in eenen post, waarin hij zeker verloren was. Te midden der algemeene verslagenheid zijns legers, durfde de czarin *CATHARINA*, die hem had willen volgen, al-

leen een middel uitdenken: zij zond iemand om met den groot-vizir *BALTAGI-MEHÉMET* te onderhandelen. Men deed hem gunstige vredesvoorstellen; hij liet zich overhalen, en de voorzigtigheid van den czar voltooide het overige. Ter gedachtenis dezer gebeurtenis, wilde hij dat de czarin de orde van de *H. CATHARINA* stichtte, waarvan zij het hoofd zoude zijn, en waarin slechts vrouwen zouden worden opgenomen. Daar deze voordeelen de kalmte in zijne staten hadden te weeg gebracht, maakte hij zich gereed om zijne reizen te hervatten. Hij vertoefde in 1715 eenigen tijd te *Kopenhagen*, alwaar hij zich bezig hield met de kollegiën, de akademiën, en de geleerden te bezoeken, en de kusten van *Denemarken* en *Zweden* te bezigtigen; hij ging van daar naar *Hamburg*, *Hanover*, *Wolfenbittel*, altijd op waarnemingen uit; daarna weder naar *Holland*, alwaar hij met den luister van eenen vorst verscheen, en in 1717 naar *Frankrijk*. Na deze landen als een weetgierig man doortrokken te hebben, keerde hij naar zijn vaderland terug, en hernam er, om niets meer te zeggen, zijne gestrengheid weder aan. Wijl de prins *ALEXIS*, zijn zoon, hem misnoegen ver-

oorzaakt had, deed hij tegen hem een proces opmaken, en de regters veroordeelden hem ter dood. Hij stierf daags na het vonnis. (zie ALEXIS PETROWITZ). De wijze van dezen dood blijft tot dusverre voor de oogen des publieks verborgen. Het is moeijelijk te gelooven, zoo als men in eenige verhalen schrijft, dat PETER zelf de uitvoerder van het vonnis is geweest, maar het is zeker dat de raderen met de leden van de vrienden zijns zoons bedekt werden. Hij liet zijnen eigenen schoonbroeder, den graaf van LAPOUCHIN, broeder van zijne vrouw EUDOXIE LAPOUCHIN, welke hij verstooten had, en oom van ALEXIS, onthoofden. De biechtvader van dezen ongelukkigen vorst werd insgelijks onthoofd (zie EUDOXIA). Het grootste onrecht van den prins ALEXIS jegens zijnen vader, was zijne gehechtheid aan de oude zeden en zijn afkeer voor de hervormingen. Hij had zich talrijke deelnemers onder diegene gevormd, welke zijn gevoelens deelden, PETER beminde zijnen zoon niet, intusschen had hij allerlei middelen in het werk gesteld om ALEXIS in zijne gevoelens te doen deelen; hij verbandde hem, zette hem in de gevangenis; maar deze prins bleef desmettemin de

vijand van elke nieuwigheid. Indien *Moscovie* beschaafd is geworden (hetgeen slechts waar is ten opzichte van eenige kusten langs de *Oostzee*), zoo moet men bekennen, dat deze beschaving aan hetzelfde veel gekost heeft, en dat het in eene goede wijsbegeerte beter is een weinig onbeschaafd in rust en vergetelheid te zijn, dan eenig schitterend uiterlijk te verkrijgen ten koste van zoovele moorden en gruwelen. In 1721 sloot hij met *Zweden* eenen roemrijken vrede, door welke men hem *Lijfland*, *Estland*, *Ingermanland*, en de helft van *Carelien* of *Carelen* en *Wiburg* afstond. De czar ging voort met verschillende gestichten aan te leggen, en er zich op toe te leggen om misbruiken of zaken, welke hij als zoodanig beschouwde, te herstellen. De algemeene verandering betrof ook de Godsdienst, dienaauwelyks den naam van Christelijke Godsdienst verdiende, wyl het schisma der Grieken, het tijdvak van onwetendheid en bijgeloof, in 'al de landstreken was, welke in deze noodlottige verdeeldheid betrokken waren. Hij schafte de waardigheid van patriarch af, ofschoon dezelve zeer van hem afhankelijk was. Meester van zijne kerk, maakte

hij verschillende kerkelijke reglementen en leerde der wereld door een nieuw voorbeeld, dat de menschen, die door zucht voor de regeringloosheid, zich van het groote lichaam der kerk en van haar opperhoofd afscheiden, nooit feilen van onder een ongewijd en willekeurig gezag te geraken; overeenkomstig deze aanmerking van eenen beroemden godgeleerde: *Simile quid illis eveniet divinæ huic apud Isaiam comminationi: Pro eo quod abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes et multas. Sic enim re-nuentes summo universalis Ecclesiæ pontifici subijci, compelluntur laicorum decretis obtemperare, CABASSUT, Theor. et Prax jurcan, 1—3 c. 27.* Nadat zijne legerbenden bijna de geheele Westelijke kust van de Caspische Zee, in 1722 en 1723 veroverd hadden, liet hij het plan van deze zee opnemen, over welker vorm men het tot nog toe niet eens is. Intusschen gevoelde PETER zijne gezondheid verzwakken: hij was sedert lang door eene belemmering in de waterlozing aangetast, welke hem bittere smarten veroorzaakte, en welke hem den 28 Januarij 1725, in het 53ste jaar

zijns ouderdoms ten grave deed dalen. Men heeft voorondersteld, men heeft het zelfs gedrukt dat hij zijne echtgenootte CATHARINA door zijn testament tot erfgename van het keizerrijk zou hebben benoemd, maar de waarheid is, dat hij geen testamant heeft gemaakt, of dat er ten minste nooit een in het licht verschenen is; eene in eenen wetgever verbazende nalatigheid. PETER de Groote had eene lange gestalte; een edel voorkomen, een geestig, maar ruw gelaat, hij was aan eene soort van stuiptrekkingen onderhevig, welke somtijds de trekken van zijn aangezicht verminkten; hij drukte zich gemakkelijk uit en sprak met vuur, van natuur was hij welsprekend; hij hield dikwerf redevoeringen, maar niet altijd van pas, noch op eene overtuigende wijze. Nooit was een man levendiger, arbeidzamer, ondernemender, en onvermoeider. Zijne groote eerzucht was, om zoo te spreken, te scheppen; zijne pogingen waren dikwijls barbaarsch, hij noodzaakte een zeker getal matrozen om zeewater te drinken tot dat zij er allen aan omkwamen, (eene schoone schepping!) PETER was in zijne vriendschap, in zijnen haat, in zijne wraak alsmede in zijne vermaken overdreven.

Hij was aan den wijn en aan de sterke dranken overgegeven. Deze dranken ondermijnden zijn gestel, en maakten hem aan woedende buitensporigheden onderhevig, in welke hij zich zelven niet meer kende, dan was hij wreed. Hij verhief zich boven alle gebruikelijke welvoegeijkheden en gewoonten, en scheen zich op eene oorspronkelijkheid te beroemen, welke overeenkwam met de zeden, die hij in zijnen onderdanen wilde hervormen. Men heeft hem te *Dantzic*, terwijl hij bij eene strenge koude eene leerrede bijwoonde, naast eenen burgemeester dier stad gezeten, de pruijk van dezen overheidspersoon van deszelfs hoofd zien nemen en dezelve op het zijne plaatsen. Er bestaan honderden dergelijken trekken, welke men op zijne rekening kan stellen. Men kan niet ontkennen dat men, vooral in deze laatste jaren, de lofreden, aan de goede hoedanigheden van dezen vorst toegezwaid, overdreven, en zijne fouten en misslagen niet dan al te zeer bewimpeld heeft, » men heeft, zegt een zijner geschiedschrijvers, dezen vorst geprezen, als een wetgever, men heeft zijn wetboek bezongen, en hij heeft geen wetboek gemaakt: hij

heeft wetten uitgevaardigd, de meeste van vreemden ontleend, en hij heeft geen volledig wetboek gegeven; hij heeft oude wetten, welke hij had behooren af te schaffen, doen bestaan; hij heeft nieuwe gegeven, die afgeschaft zijn geworden, of door zijne opvolgers afgeschaft zullen worden. Op den troon geplaatst; om de wetten na te komen, en de misdaad te straffen, maar in een land geboren, hetwelk voor straf der misdadigers de wreedste gestrengheid der Oosterlingen had aangenomen, zoo vermengde hij dikwijls de regtvaardigheid met eene wreede gestrengheid, waarvoor de menschheid terug deinst. Overtuigd dat de misdaad moet gestraft worden, bevatte hij dikwijls zoo vele beschuldigingen in zijne wraak, dat er niet zelden onschuldigen mede tusschen slopen. Als vorst deed hij zijne volken beven; als eenvoudig man trad hij met de minste zijner onderdanen in gemeenzame gesprekken. Als beschermer der Godsdienst, vaardigde hij wetten uit, om de Russen te verpligten de uiterlijke pligten van het Christendom te vervullen; als vijand van de geestelijkheid misbruikte hij de godsdienstplegtigheden om de priesters belagchelijk

te maken. Gevoelig voor de vriendschap, vurig in zijnen smaak, liet hij aan zijne vrienden toe, te vergeten dat hij hun meester was; doldristig en eigenzinnig zijnde, verpletterde hij dezelve, en sloeg hen met de hand en den stok; woedend in de dronkenschap, trok hij somtijds den degen tegen hen. Zelf ruw, kon hij niemand beïnvloeden dan zij, die de vermoeijenissen niet vreesden, en die het leven in de oorlogsgevaaren, op de golven der woedende zeeën, en bij de tafel-ongeregeldheden wisten te verachten. Een vijand van de ongevoeligheid, overdreven gezet op de instellingen, waarvan hij de bewerker was, en welke hij als nuttig beschouwde, veroordeelde hij zijnen eigen zoon. Als hervormer, wilde hij zijne natie veel zachtere en betaamelijker zeden inboezemen, door zijnen hartstogt en door het voorbeeld der vreemden medegeslept, stelde hij hun den vorst voor in de ongebondenheid gedompeld, als een vriend van onbeschofte vermaken en verachtelijke ondeugden." (*Histoire de Russie, tirées des chroniques originales, etc., par LÉVESQUE, Parijs, 1781*). Dezelfde schrijver heeft ons trekken nagelaten, die de dubbelhartig- en kleingeestig-

heid van dezen vorst in het helderste licht stellen. Men weet dat hij zich te goeder trouw scheen te willen laten gebruiken, om middelen aan te wenden, ten einde de Russische kerk met de Moeder en het middelpunt van al de kerken te vereenigen. Hij scheen deze middelen met ijver na te sporen en vleide degenen, die zijne denkbeelden enkel uit liefde voor de waarheid en der eendragt ondersteunden met eenen goeden nitslag. » Bij zijne terugkomst in zijne staten, zegt de heer LÉVESQUE, maakte hij van den Paus zelven de voornaamste persoon van een boertig feest. Wij hebben gezien dat hij reeds sedert een aantal jaren, bij losbandige partijen met het zoogeeërbiedigde hoofd der Russische kerk den spot gedreven had. PETER kwam in 1718 op het denkbeeld om het bespottelijke, hetwelke hij op den patriarch geworpen had, op den persoon des Pauses over te brengen. Hij had aan zijn hof een gek, ZOROF genaamd, die zijn schrijfmeester was geweest. Hij verhief hem tot vorstelijken paus. Paus ZOROF werd met groote plegtigheid door dronken potsenmakers gewijd; vier stamelaars voerden het woord; hij benoemde kardinalen, en ging in processie

aan hun hoofd. De Russen zagen met genoegen den paus in de spelen van hunnen vorst veracht; maar deze spelen mishagden aan de Catholijke hoven, en vooral aan dat van *Weenen*. Deze feesten waren noch aangenaam, noch geestig. De dronkenschap, de onbeschoftheid, de zwelgrij, heerschten er." De keizerin CATHARINA II heeft met ongehoorde kosten, te *Petersburg*, een kolossaal standbeeld ter gedachtenis van PETER doen oprigten, een werk van den heer FALCONET, die verschillende hekelingen heeft ondergaan, op welken dezen beroemden kunstenaar niet met die gematigdheid heeft geantwoord, welke de talenten verhoogden, terwijl zij met de verdiensten der nederigheid gepaard gaan. VOLTAIRE heeft de geschiedenis van PETER den Grooten, 1760, 2 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gegeven, dezelve is in het Engelsch vertaald, *Londen*, 1761, in 8.vo Het denkbeeld, hetwelk de geschiedschrijver van PETER geeft komt slecht overeen, met hetgene hij in 1738 aan den koninklijken prins van *Pruissen* schreef. » Hetgene wat uwe hoogheid zich verwaardigd heeft mij van den czar PETER I te berigten, doet mijne denkbeel-

den geheel veranderen. Is het mogelijk dat zoo vele gruwelen zich met ontwerpen hebben kunnen vereenigen welke ALEXANDER zouden veerd hebben? Wat, zijn volk beschaven en het dooden! Beul en wetgever te gelijker tijd zijn! Den troon verlaten om denzelven vervolgens met misdaden te bezoedelen! Menschen scheppen en de natuur onteeren!" Volgens een' Engelschen staatkundige, (WRAHAL) » heeft de schrijver veel eer zijne genie en zijne inbeelding dan wel de onpartijdigheid en naauwkeurige waarheid gevolgd, en heeft PETER, zijn' held met eenen valschen luister doen schitteren.... De Russen waren zekerlijk in het begin dezer eeuw, in den nacht eener diepe onwetendheid gedompeld; zij waren op geenerlei wijze met de andere natiën van *Europa*, welke zij verachtten, verbonden. PETER verbrak den scheidsmuur. Hij liet hun kunsten en zeden aannemen, waarvan zij in het minst geen denkbeeld hadden; en verschillende gebruiken en wijzen van degene, welke zij volgden, aangaan; maar deze geheele hervorming was slechts oppervlakkig. De Russen verloren, in waarheid, die onbeschoftheid, welke hen kenschetste, maar zij won-

nen er bijna niets door. Welk denkbeeld men ook van de verandering hunner gewoonten vorme, is men toch genoodzaakt den czar PETER als een' onvoorzigtigen vorst te beschouwen. Die onafmeetbare bezittingen van *Moscovië*, welke zich tot aan de Noorder grenzen van *Sina*, van *Perzie*, en van *Turkijë* uitstrekken, maken van dit keizerrijk veeleer een gedeelte van *Azië* dan van *Europa*. Men had wijselijk de stad *Moscou* tot hoofdstad gekozen, welke, door hare ligging in het midden van het rijk, het bestuur, de middelen om zijn gezag in de verafgelegenste gewesten over te brengen gemakkelijk maakte, en om die menigte van rondzwerfende en wilde stammen te bedwingen, die men niet dan met veel moeite kan onderwerpen. De czar heeft deze onvermijdelijke noodzakelijke overwegingen niet gemaakt. Terwijl hij er naar haakte een Europeesch vorst te worden, verloor hij het gewigt uit het oog hetwelk hij onvermijdelijk in de schaal van *Azië* wierp, om van *Zweden* twee of drie onvruchtbare gewesten te ontweldigen. Hij stond zelfs zijn geheele leven vermoeijenssen en oorlogen door, om deze zwakke overwinningen te behouden. De stichting

der hoofdstad in eene aangrenzende streek van *Rusland* aan den oever van de Golf van *Finland*, in een moeras, waar de natuur alles geweigerd had, was de uitslag van deze valsche staatkunde. . . . . Wat zullen wij van dezen vorst zeggen, wanneer wij hem als vader des volks beschouwen, een titel, die altijd met dien van stichter vereenigd behoorde te zijn? Het groote getal onderdanen, aan welke de doodelijke uitwaseming van den moerassigen grond, waarop *Petersburg* gebouwd is, het leven kostte; de onbegrensde gestrengheid, de wreedheid zelfs, welke hij aanwendde om zijne verordeningen in te voeren en te handhaven, brengen te weeg dat de edelmoedige zielen wenschen eenen sluijer over de ongelukkige noodzakelijkheid te werpen, welke men aanvoert, om dit gedeelte van het leven des czars te regtvaardigen." Een beruchte wijsgeer heeft dezen vorst niet gunstiger beoordeeld dan de Engelsche reiziger. » Er bestaat, zegt *J. J. Rousseau*, *contr. soc.* 2 boek 8 hoofdstuk, voor de natiën zoowel als voor de menschen een tijd van rijpheid, welken men moet afwachten, alvorens dezelve aan wetten te onderwerpen; maar de rijpheid

van een volk is niet altijd gemakkelijk te kennen, en indien men dezelve vooruit loopt, is het werk bedorven. Het eene volk is buigzaam in het begin, het andere is het nog niet na een tijdverloop van tien eeuwen. De Russen zullen nimmer beschaafd worden omdat zij het te vroeg zijn geweest. PETER had eene nabootsende genie, hij bezat niet de ware genie, die namelijk, welke schept en alles uit niet voortbrengt. Eenige dingen welke hij maakte, waren goed, de meeste waren ongepast. Hij heeft gezien, dat zijn volk barbaarsch was, hij heeft intusschen niet gezien, dat het voor de beschaving nog niet rijp was. Hij heeft het volk willen beschaven wanneer het ten strijde moest trekken. Hij heeft het eerst, tot Duitschers en Engelschen willen maken, toen hij had behooren te beginnen Russen te vormen; hij heeft zijne onderdanen belet van ooit te worden, hetgeen zij konden zijn, door hen te overtuigen dat zij waren hetgeen zij niet zijn. Aldus vormt een Fransch onderwijzer zijn' kweekeling om een' oogenblik in zijne kindschheid te schitteren, en daarna nooit meer iets te zijn." Een gekroonde geschiedschrijver (*Geschiedenis van het huis van Branden-*

burg) heeft gelijk gehad van hem te zeggen: » Hij stierf, terwijl hij eerder den naam van een buitengewoon, dan wel van een groot man naliët en bedekte de wreedheden eens dwingelands met het uiterlijke eens wetgevers." Behalve dat er verschillende *Geschiedenissen* in bijna alle talen over PETER den Grooten bestaan, heeft men ook nog eene *Lofrede* op dezen vorst door FONTENELLE, een dichtstuk (*la Pétréide*) door THOMAS, een *Treurspel* door den Heere CARRION NIZAS, 1804, in 8.vo en eene *Opera* door BOULLY 1790. Men kan de *Geschiedenis van PETER den Grooten*, door HALEM in het hoogduitsch raadplegen, *Munster* 1803, 1805, 3 dl.ⁿ in 8.vo *Anecdotes originales* etc. (*Oorspronkelijke Verhalen van PETER den Grooten*) door STAEHLIN, uit het hoogduitsch vertaald, *Straatsburg*, 1787, 1 dl. in 8.vo *Mémoires* etc. (*Gedenkschriften over de regering van PETER den Grooten*) door ROUSSET, onder den naam van IWAN NESTE SURANOI, 's *Gravenhage* 1725, 4 dl.ⁿ in 12.mo etc.

PETER II, keizer van *Rusland*, was de zoon van ALEXIS PETROWITZSCH, dien de czar PETER de Grooten van de kroon en van het leven be-

roofde. Hij volgde in 1727 de keizerin CATHARINA op, die hem het vorige jaar tot groot-hertog van *Rusland* had verklaard. De merkwaardigste gebeurtenis van zijne regering was de ongenade van den beruchten MENZIKOF, eersten minister, die naar *Siberië* werd verbannen. Deze keizer overleed in het jaar 1730, aan de kinderziekte in het 15.de jaar zijns ouderdoms, zonder gehuwd geweest te zijn.

PETER III, in 1728 geboren; zijne moeder was ANNA PETROWNA, de oudste dochter van PETER den Grooten, en van KAREL FREDERIK, hertog van *Holstein Gottorp*, werd den 18 November 1742 door de keizerin ELIZABETH, zijne tante tot groot-hertog van *Rusland* verklaard, nadat hij de Grieksche Godsdienst omhelsd had. Hij werd vroeger KAREL PETER ULRICH genaamd. Na den dood van deze keizerin werd hij tot keizer van *Rusland* uitgeroepen, den 5 Januarij 1762 of den 25 December 1761, volgens den ouden stijl; maar hij was niet lang in het bezit van den troon. Men beweert dat zijne achteloosheid, zijne liefde voor de vermaken en de nieuwigheden, alle standen van den staat deden morren, en dat men van morren tot

oproer overging. PETER werd den 6 Julij 1762 onttroond, en de keizerin zijne vrouw, onder den naam van CATHARINA II, als keizerin erkend. Deze vorst overleed zeven dagen daarna. Terwijl hij geheel tot de protestantsche Godsdienst overhelde, zegt men, dat hij het plan had gevormd, veranderingen in die der Russen te maken; men verzekert dat hij zulks aan den aartsbisschop van *Novogorod* had verklaard, en dat dit er niet weinig toe bijdroeg, om hem de harten der natie te onttrekken. Men gevoelt ligtelijk, dat de tooneelen die het geheel en vooral het uiteinde zijner regering vormen, nog niet genoeg verleden zijn, om onder het gezigtspunt te verschijnen, hetwelk de blikken der geschiedenis moet treffen. » Men moet afwachten zegt de heer LECLERC in zijne *Geschiedenis van Rusland*, dat de stormen, over *Europa* zamengetrokken, zijne horizon voor eene eeuw zuiveren, dat de tijd de waarheid doe ontluiken, dat hij hem, om zoo te spreken, het leven en de stem teruggeve, door de magt aan diegenen, welke haar gevangen hielden, te ontnemen." Eene op de geschiedenis van alle rijken en op alle grooten der aarde toepasselijke overweging; maar

waarin de vleijende lafhartigheid der pluimstrijkende en gehuurde schrijvers in alle tijden maar vooral in de onze zeer weinig belang heeft gesteld. De heer SCHLUTZ beschouwt in de sierlijke Geschiedenis van zijnen tijd (*Res-suo ævo gestas*, enz.) het door het hof verspreide gerucht dat PETER aan eene kolijk, uit aambeijen voortkomende, overleden was, als onwaarschijnlijk, en regtvaardigt eenigermatè dezen prin, als volgens hem, meer onnozel dan wel misdadig zijnde. *Vigentem annis et corpore validum, si abstulisset fatum, quis fidem habuerit? An mirum in tanta opportunitate si creditur parricida cecidisse manu? nam in carcere jugulatum esse percrebuit. Hunc exitum habuit muliebri astu victus, præceps PETRUS ac obtusus, qui breve regnandi spatium, non exilio civium, non cæde fœdavit; imbecillior quam nocens.* De ware oorzaken van PETER's dood waren de heershzucht en de minnarijën van zijne vrouw CATHARINA. Hij had openlijk als zijn' zoon ontkend den vermoedelijken erfgenaam des troons (PAUL I) en wilde CATHARINA doen opsluiten; deze kwam hem voor. Zij had ORLOF, de oudste van twee andere broederen van

denzelfden naan, en zoon van eenen Strelitzer, welken PETER I gespaard had, tot minnaar. De drie ORLOFS (zie dat artikel) smeadden eene zamenzwering, bragten eenen opstand te weeg, en terwijl PETER III dezelve wilde gaan beteugelen, werd hij door verraad gevangen genomen, van de teekenen zijner waardigheid beroofd, op eene wreede wijze mishandeld, in eene gevangenis opgesloten, en, daar een vergif, hetwelk men hem deed innemen, niet spoedig genoeg zijne uitwerking deed, zoo werd hij door één der ORLOFS gewurgd. PETER III heeft de waarheid van het beruchte spreekwoord ondervonden. *Væ Victis.* Zekere courantenschrijvers hebben hem als eenen ongebonden en onnozelen vorst beschreven. De schrijver der *Bijzonderheden van FREDERIK den Grooten*, die meer onpartijdig is, zegt: »Zijne zoogenaamde buitensporigheden in het gebruik van geestige dranken waren zoo zeer onwaar, dat de vorst daarentegen zeer matig was, niet ontbeet, en nooit na den eten de vrouwen verliet. Hij had eenen verhevenen geest, een regtvaardig en opregt hart: was een vijand van vleijerij en onderdrukking, en onbekwaam om verdinkingen of wreedheden te

koesteren." De heer DE SALDERN, afgevaardigde van *Rusland*, heeft ook in zijne *Geschiedenis van het Leven van PETER III, keizer aller Russen*, onder een onpartijdig gezigtspunt, de oorzaken der in 1762 ontstane omwenteling, voorstellende, de nagedachtenis van dezen vorst in eere zoeken te herstellen.

PETERFFI (KAREL), uit eene adellijke Hongaarsche familie geboren, werd in 1715 Jesuit, onderwees de schoone letteren te *Tyrnau* en de wijsbegeerte te *Weenen*. Hij wijdde zich geheel en al aan de studie van de geschiedenis zijns vaderlands toe, en gaf in het licht, *Sacra concilia in regno Hungariae, celebrata ab annu 1016, usque ad annu 1715, Weenen en St. Petersburg, 1742*, in fol. Deze verzameling bevat, behalve de conciliën van *Hongarijè*, de kerkelijke constitutiën der koningen van *Hongarijè*, en der legaten van den H. Stoel. Men bewondert met regt de schoonheid van den stijl, de orde, die in dit werk heerscht, de verscheidenheid der nasporingen, de platen, die oude gedenkstukken voorstellen enz. Maar men verwijt den schrijver, dat hij te veel bitterheid tegen zijne tegenstrevers aan den dag legde,

hetgeen hem vele verdrietelijkheden berokkende. Hij overleed den 14 Augustus 1746.

PETERNEEFS of PETER NEEFS, een schilder te *Antwerpen*, in het jaar 1570 geboren, maakte eene bijzondere studie, van de bouw- en vergezigtkunde. Zijn talent was om het binnenste der kerken voor te stellen. Men merkt in zijne werken bijzonder- en nauwkeurigheden op, die men niet genoeg kan bewonderen. Hij heeft het licht met zeer veel vernuft verspreid; en ofschoon zijne wijze zeer volledig is, is dezelve niet dor. Hij was een slecht beeldenschilder, waarom hij zijne figuren gewoonlijk door van LULDEN, TENIERS en anderen liet bewerken. Het jaar van zijn overlijden is ons onbekend. PETERNEEFS heeft een' zoon gehad, die in zijnen smaak werkte, maar die in begaafdheid voor hem moest onderdoen. Men ziet van dezen schilder, in het museum van het *Louvre*, het binnenste van de *hoofdkerk van Antwerpen*.

PETERS (*Pater*), een Jesuit, was de biechtvader van JACOBUS II, koning van *Engeland*. De protestanten en de wijsgeeren hebben pogingen in het werk gesteld, om

hem tot eenen geestdrijver te maken, die door hevige raadgevingen den troon zijns meesters schokte; BURNET, spreekt als een echt sektaris, daarover op de honendste wijze. Maar, behalve dat het zeer onzeker is, dat JACOBUS II, zich volgens den raad van pater PETERS regelde, ziet men niet, wat deze vorst deed, hetwelk met de geweldenarijen door HENDRIK VIII, door EDUARD en ELIZABETH, tegen de Catholijken gepleegd, kan gelijk gesteld worden. — Zie JACOBUS II.

PETERSBOROUGH of liever (PETERBOROUGH KAREL MORDAUNT graaf van), werd in 1662, uit eene beroemde Engelsche familie geboren; en legde in 1680, eene groote dapperheid aan den dag te *Tanger*, hetwelk toenmaals door de Mooren belegerd werd. De herroeping van de test-akte, onder JACOBUS II, deed hem besluiten *Engeland* te verlaten; hij begaf zich naar *Holland*, en voegde zich bij de partij van den prins van *Oranje*, schoonzoon van JACOBUS; en toen deze vorst den troon van *Engeland* besteeg, onder den naam van WILLIAM III, overlaadde hij PETERSBOROUGH met gunsten en gaf hem de titels van eersten

lord der thesaurie (1689), en van graaf van *Monmouth*. Hij diende in deze hoedanigheid in *Vlaanderen*, in de compagnie van 1692, onder koning WILLIAM, en legde zijnen post van eersten lord der thesaurie in 1694 neder. Hij verkreeg bij den dood van zijnen oom HENDRIK, den titel van graaf van *Petersborough*. Hij onderscheidde zich in het jaar 1705 in *Spanje*, aan het hoofd der door de koningin ANNA, ter hulp van den aartshertog KAREL, (later KAREL VI), gezondene troepen. Nadat hij *Barcelona* met een leger, dat nauwelijks zoo sterk als het garnizoen was, belegerd had, noodzaakte hij hetzelfde om zich na een beleg van drie weken over te geven. Hij dwong, het volgende jaar den maarschalk DE TESSÉ, om de legerplaats, welke hij voor deze stad had opgeslagen, met bijna 100 stukken geschuts, de oorlogsen mondbehoefsten en al de gekwetsten te verlaten, voor welke laatste hij eene bijzondere zorg liet dragen. In deze beide veldtogten met roem als overladen, haakte hij naar den titel van opperveldheer der verbondene troepen en wekte tegen hem de afgunst der overige bevelhebbers op. Op de klagten van den aartshertog, werd

hij naar *Engeland* terugge-
roepen en verviel in ongena-
de. Het was niet dan na
verscheiden verdedigingschri-
ften, dat het hem gelukte
zich van de beschuldigingen,
waarmede men hem overla-
den had, vrij te pleiten,
men gebruikte hem later in
onderhandelingen. Hij werd
in hoedanigheid van afgezant
naar verschillende hoven van
Duitschland en *Italië* gezon-
den, en overal liet hij zul-
ke doorslaande bewijzen van
zijne kundigheden en erva-
renheid na, als hij in de
legerbenden moed had doen
blijken. Hij bevond zich in
1711, in de conferentiën van
Frankfort, ter verkiezing
des keizers. Nadat hij eene
reis naar *Portugal* had ge-
daan, met oogmerk om zij-
ne gezondheid, door de ver-
andering van lucht te verbe-
teren, vond hij het einde
zijner loopbaan bij *Lissa-
bon*, den 5 November 1735.

* PETERSEN (JOANNES-WIL-
LEM), een protestantsch god-
geleerde te *Osnabrugge*, in
1649 geboren, volbragt zijne
studien te *Lubeck*, *Giessen* en
Rostock, met zooveel roem
dat men hem aan deze laatste
hoogeschool eenen leerstoel
voor de dichtkunde toever-
trouwde. Kort daarna, werd
hij tot predikant in *Hanover*
benoemd: welke post hij

verliet om dien van opper-
toeziener in het diocees van
Lubeck te bekleeden. Hij
trad er in den echt en ging
te *Lunenbourg* het predikambt
bekleeden. PETERSEN was met
zonderlingedenkbeeldendoor-
drongen, in welke hij zijne
vrouw had doen deelen. Hij
had de dwalingen der *Mil-
lenarissen* aangenomen, en
gaf openbaringen in het licht,
waarmede hij beweerde dat
meisvrouw *Assebourg*, die
bij hem inwoonde, begunstigd
werd. Hij geloofde in eene
nabijzijnde komst van JESUS
CHRISTUS, gedurende welke al
de dooden, die aan den Ver-
losser zouden geloofd hebben,
met verheerlijkte lichamen
zouden verrijzen, en degenen
die nog in leven waren eene
verheerlijkte verandering zou-
den ondergaan. Hij deed het
oude veroordeelde gevoelen
van het duizendjarige rijk
herleven, en predikte deze
leer. Deze nieuwigheden
maakten gerucht. Het con-
sistorie van *ZELL* werd er
van onderrigt, en, op raad
van de universiteit van *Helm-
stadt*, gaf het aan PETERSEN
bevel, zijnen post te verlaten
(1692). Zijne vrouw en hij
vertrokken naar den omtrek
van *Maagdeburg*, en vestig-
den er hunne woning in een
door hen aangekocht land-
goed. PETERSEN overleed den
31 Januarij 1727. Zijne

vrouw ging voort met dogmatiseren. Men beschuldigde beide van alle godsdienstige geloofswaarheden als onverschillig te beschouwen. Men heeft van PETERSEN eene *Levensbeschrijving* door hem zelve in het Hoogduitsch geschreven 1717, in 8.vo zijne vrouw voegde er de hare bij, 1718.

* PETERSEN (HENDRIK), een hervormd predikant, werd in *Zwitserland* geboren, alwaar hij in zijne jeugd LAVATER leerde kennen. Hij kwam reeds vroegtijdig te *Straatsburg* studeren en vestigde zich in die stad. PETERSEN omhelsde het predikambt, en beoefende de natuurkundige wetenschappen. Hij werd president van het hervormde consistorie van *Straatsburg* en onderwijzer in de natuurkunde in die zelfde stad. Als predikant heeft hij zich eenen naam verworven. PETERSEN overleed te *Straatsburg* in het laatst van het jaar 1820, in den ouderdom van 55 jaren. Hij heeft nagelaten 1.º *Prière d'inauguration etc. (Inwijdingsrede der kapel van de werkplaats te Straatsburg)*, *Straatsburg*, in 8.vo Hij hield zich bijzonder bezig met waarnemingen over het galvanismus te verzamelen; de natuurkundigen stelden er groot belang in.

XIX. DEEL.

* PETETIN (JACOBUS-HENDRIK-DESIRÉ), een geneesheer, te *Lons-le-Saulnier*, in 1744 geboren, en den 27 Februarij 1808 overleden, was blijvend voorzitter van de geneeskundige maatschappij te *Lyon*, en lid der akademie dier zelfde stad en van het landbouwkundig genootschap. Hij oefende zijne kunst met de grootste belangeloosheid uit, vooral ten opzichte der armen. Hij heeft met den arts VITET, onder den titel van *Dagverhaal der heerschende ziekten te Lyon*, eene reeks van waarnemingen, of liever eene wezenlijke *Verhandeling over de klinische geneeskunde*, in het gegeven, welke in de geleerde wereld eenen bijzonderen opgang maakte. De beroemde TISSOT van *Lausanne* gebruikte dezelve tot den grondslag zijner lessen; maar te *Lyon* verwekte dezelve het getier van den nijd en van de geringheid, wjl dezelve strekte om de uitoefening der geneeskunde tot de verhevene eenvoudigheid van het hippocratische stelsel terug te brengen, en wjl de schrijvers met de wapens der rede en der ondervinding de bederfelijke en veranderlijke geneeswijzen bevochten, die toen zoo zeer in zwang waren. Men heeft nog van doctor PETETIN: 1.º eene *Mémoire*

K

etc. (*Verhandeling over de ontdekking der ziekteekenen welke de beroerte en de nachtwandelingen opleveren, met nasporingen over de natuurkundige oorzaak van dit verschijnsel*), 1787 in 8.º — 2.º Eene nieuwe *Verhandeling over de electriciteit*, in 1802 gedrukt, in welke hij er zich voornamelijk op toelegt, om de stelling van FRANKLIN te bestrijden, door aan te toonen dat ieder geëlectriseerd lichaam slechts zijne natuurlijke hoeveelheid vloeibaarheid bezit, en dat de zoogenaamde negatieve electriciteit niets anders is dan de tegenwerkende kracht der natuur, welke strekt om de in beweging gebrachte vloeibare stoffen tot rust te brengen; — 3.º *Theorie* etc. (*Theorie van het galvanismus*), 1803, waarin hij bewijst datgene wat VOLTA vermoed had, namelijk de identiteit der elektrische en galvanische vloeibaarheden. Deze theorie is slechts eene bevestiging zijner grondregels over de natuur en de verschijnselen der electriciteit. — 4.º *Electricité animale* etc. (*Dierlijke electriciteit door de ontdekking der natuur- en zedekundige verschijnselen van de beroerte der lijfmoeder en van derzelve verscheidenheden, en door de goede uitwerkselen der*

kunstelectriciteit in de behandeling van deze ziekten bewezen) Lyon 1805; — 5.º *Compte* etc. (*Verlag en verantwoording der werken van de akademie van Lyon gedurende het jaar 1805*) opgenomen in den almanak van Lyon van 1806; — 6.º *Compte* etc. (*Verlag en verantwoording van de werken dierzelfde maatschappij in 1806*) voorgelezen in de openbare zitting van den 26 Augustus van hetzelfde jaar, en in den almanak van Lyon van 1807 opgenomen; — 7.º *Verscheiden Verhandelingen over de oorzaken der zeldzame en ongewone ziekten*, in welke men de sijnheid van gevoel en de scherpzinnigheid van oordeel, die zijne praktijk beroemd gemaakt hebben, wedervindt, in de verhandelingen en in het dagblad van de geneeskundige maatschappij van Lyon gedrukt. *De Geschiedkundige Lofrede van PETETIN* is door den heer AIMÉ MARTIN in de openbare vergadering der academie van Lyon, den 23 Augustus 1808 uitgesproken, en in hetzelfde jaar gedrukt.

* PETHION DE VILLENEUVE (HIERONYMUS); een beruchte revolutionnair, in 1753, te Chartres geboren, was de zoon van eenen procureur bij het landgerecht dier stad. Hij

had zich der pleitzaal toegewijd, en oefende dezen staat zonder veel roem uit; toen hij in 1789 door den burgerstand zijner geboorteplaats, tot afgevaardigde bij de algemeene staten werd benoemd. Een innemend voorkomen, eenige sierlijkheid in zijne manieren, een vloeibaar spraakvermogen, verwierven hem eenen grooten invloed onder de ijverigste voorstanders der revolutie. Hij begon zijne staatkundige loopbaan door zich openlijk voor de hevigste maatregelen en de gevaarlijkste nieuwigheden te verklaren, was de onvermoëde tegenstrever der misbruiken, welke de nieuwe staatkundige denkbeelden, te regt of ten onregte in de oude orde van zaken kenmerkten, en liet bijna geene gelegenheid voorbijgaan, om zijn gevoelen over de door de vergadering behandelde onderwerpen aan den dag te leggen. Onder de gevoelens, welke hij met ijver verdedigde, merkt men diegene op, welke over de geestelijke goederen werden uitgebragt, die hij als nationale goederen beschouwde; over de organisatie der gezworenen, op welker invoering hij aandrong; over de inleiding tot de wetten: *LODEWIJK door de gratie Gods*, die hij voordroeg af te schaffen;

over het *Veto* aan den koning toegekend, en over de burgerlijke constitutie der geestelijkheid. PETHION was een der hevigste leden, die de priesters vervolgden, en bij elke omstandigheid verklaarde hij zich luide, een vijand der godsdienst te zijn. Toen hij in December 1790 tot het voorzitterschap van de vergadering benoemd werd, zette hij met eenen nieuwen ijver het overdrijvingsstelsel voort, hetwelk hij omhelsd had. Een verklaarde beschermer der kleurlingen zijnde, vroegde hij hunne vrijverklaring, en droeg op eene krachtigdadige wijze door onvoorzigtiglijk voorgedragene, en met vuur verdedigde ontwerpen, tot den ondergang der Fransche kolonien bij. Toen LODEWIJK XVI te *Varennes* was aangehouden, was PETHION een der drie afgevaardigden, die gekozen werden, om hem terug te brengen; en wijl de koningin BARNAVE veel gunstiger onthaalde, werd hij er zeer overgebelgd, en zijn haat tegen de koninklijke familie nam daardoor aanmerkelijk toe; ook zag men hem, weinige dagen daarna, de onschendbaarheid van den vorst aanranden en zich bij de zeven afgevaardigden voegen, die vorderden, dat men hem in

regten zou betrekken. Na de zitting deelde PÉTHION met ROBESPIERRE in de loftuitingen der volksmenigte, en gedurende dat men aan zinnen ambtgenoot den bijnaam van *Deugdzame* gaf, ontving hij die van *Onomkoopbare*. Tot maire van *Parijs* benoemd, werd hij de beschermer en de agent van al de zamenspanningen, die de omverwerping van het koninklijke gezag voltooiden. Het is van het tijdstip af, dat hij dezen post verkreeg, dat de groote misdaden der omwenteling dagteekenen. Van toen af werden allerlei geweldnarigen tegen het koninklijke gezag en tegen den persoon des vorstes toegelaten en zelfs aangemoedigd; eene menigte misdadigers vloeiden naar de hoofdstad terug en werden in de rangen der nationale gardes opgenomen, in welke men hen met pieken in plaats van geweren wapenden. PÉTHION liet, ter eere der Zwitsers van het regiment van *Chateaux-Vieux*, die, wegens misdrijven tegen de krijgstuicht, tot de galeijen veroordeeld waren, een zegefeest vieren, bij het eindigen van hetwelk deze, met hunnen roode mutsen als galeiboeven gedekt, die weldra het teeken der revolutionnaire vereeniging werden, de eer van mede-

zitting in het wetgevend ligchaam verkregen. Toen men op den 20 Junij 1792 op eene gewelddadige wijze het koninklijke gezag wilde aanranden, en de laagste volksmenigte door de gezagvoerders de zalen van den koning werden binnengelaten, verscheen PÉTHION eerst tegen den avond in het paleis, even alsof hij de woedenden den tijd had willen laten, om zich aan de verregaandste uitersten over te geven. In de vergadering van de onlusvan dien dag beschuldigd, werd hij door het directorium van het departement in al zijne posten geschorst, maar men zag weldra het graauw, door zijne aanhangers aangespoord, de straten doortrekken, dezen verschrikkelijken kreet aanheffende: PÉTHION of de dood! verscheiden droegen het zelfs op hunne mutsen en kleederen geschreven. De vergadering verschrikt, trok zijne afzetting in, en daags daarna, den verjaardag van het bondgenootschap van den 14 Julij, verscheen hij als in zegepraal in het *Veld van Mars*. Op den 3 Augustes van hetzelfde jaar, verscheen PÉTHION aan het hoofd van het schuim der voorsteden, voor de balie van het wetgevende ligchaam, om in naam der gemeente van *Parijs* de

vervallen verklaring van **LODEWIJK XVI** te vragen; daar zijne vraag van de hand gezezen werd, beproefde men een veel gemakkelijker middel om zich van den koning te ontdoen. Het kasteel werd den 9 en 10 Augustus gewapenderhand aangevallen, en de maire van *Parÿs* was niet vreemd aan de gruwelen van deze afschuwelijke dagen. Dezelfde vrees en dezelfde besluiteloosheid, misschien dezelfde boosaardigheid maakten zijn gedrag van den 2 en 3 September onverschoonbaar, en doen hem als een lafhartige medepligtige aan de moorden, in die dagen gepleegd, beschouwen. Hij bezat of wilde niet genoeg nadruk bezitten om den opstand te beteugelen, en, volgens anderen, was hij niet snood genoeg of durfde zulks niet schijnen om op dien dag de koningsmoord, welken men beraamde, te voltrekken. Intusschen benoemde hem het departement van *Eure-et-Loire* tot de conventie, en hij werd de 1ste president van eene vergadering, tot welker bijeenroeping hij meer dan elk ander bijgedragen had. Hij onderscheidde er zich door zijne verbittering tegen **LODEWIJK XVI**, en bespoedigde door zijn geschreeuw het vonnis van dezen

ongelukkigen vorst. Hij stemde voor zijnen dood, voor de beroeping op het volk en tegen het uitstel. Toen het verschrikkelijke offer voltrokken was, trachtte **PÉTHION**, die aan hetzelfde meer deel had gehad, dan een zijner ambtgenooten, er de onvermijdelijke gevolgtrekkingen van te doen ophouden. Hij stemde met de Girondijnen, en bestreed met hen de gruwelijke ontwerpen der bergpartij. Eene verschrikkelijke worsteling verhief zich tusschen **ROBESPIERRE** en hem. Ondanks de vriendschap, die hun eenigen tijd verbonden had, werden zij onverzoenlijke vijanden, en zwoeren elkander voor de conventie eenen doodelijken oorlog. Nadat de gemeente had gezegevierd werden de Girondijnen vogelvrij verklaard, **PÉTHION** werd zulks met hen, en vlugtte naar *Calvados*. Hij keerde weldra naar de *Gironde* terug, alwaar hij geene schuilplaats tegen zijne vijanden kon vinden. Men zegt dat hij zich in zijne wanhoop van het leven beroofde en dat hij door den zelfmoord zijne ellendige loopbaan eindigde. Dit gist men uit den staat in welken hij te *Saint-Emilion*, bij *Libourne*, in een korenveld gevonden werd, ter helft door de wolven ver-

slonden. Zoodanig was het einde van eenen man, die de afgod van een verdoold volk en een der bitterste vijanden van den ongelukkigen **LODEWIJK XVI** geweest was. **Mevrouw ROLAND**, wier gezag in dit geval niet groot is, noemde hem een braaf man; en **mevrouw DE GENLIS**, welker getuigenis minder verdacht zoude zijn, indien men niet wist dat zij aan hem bijzondere verplichtingen had gehad, bekent dat zij **PÉTHION**, tot aan den dood des konings, eene ware achting toedroeg. Andere schrijvers wier getuigenis geloofwaardiger is, hebben gezegd dat **PÉTHION** een middelmatig oordeel bezat, een heerschzuchtig en listig man was, om alle partijen te ontzien, terwijl hij het volk zag te vleijen om alle gezag omver te werpen; onder een aangenaam en zacht gelaat, eene koele ziel verbergende; vreesachtig en alzoo zeer geschikt om tot wreedheden over te gaan. Als redenaar beschouwd, was hij woordenrijk en langdradig in zijne gezegden, vloeibaar in zijne gesprekken, maar zonder vuur of welsprekendheid. Zijne *Werken* zijn in 1793, in 4 dl.ⁿ in 8.vo gedrukt. Dezelve bevatten zijne redevoeringen en eenige staatkundige stukjes.

* **PÉTION** (**ALEXANDER**, bijge-

naamd **SABÈS**), een kleurling in 1770 te *Port-au-Prince* geboren, zijn vader was een planter of kolonist, en zijne moeder eene *Mulatin*; hij ontving eene zeer beschaafde opvoeding: was, vóór dat de generaal **LEGLERC** te *Sint-Domingo*, kwam tot den rang van adjudant generaal gestegen, en had zich met roem in de burger- en buitenlandsche oorlogen, die zijn vaderland teisterden ten gevolge der grondbeginselen, welke de Fransche revolutionairen aldaar predikten, roemrijk onderscheiden. Nadat **TOUSSAINT-LOUVERTURE**, onder den titel van generaal en chef, met onbepaalde magt was bekleed, maakte hij misnoegden, die zich tegen hem wapenden, onder dit getal behoorde de generaal **RIGAUD**; die **PÉTION** onder zijnen standaard lokte. Zij streden eenigen tijd met voordeelen, die door tegenspoeden afgewisseld werden, en zagen zich eindelijk genoodzaakt om voor hunnen vijand te wijken. **PÉTION** keerde naar *Frankrijk* terug, alwaar hij zich op ernstige studiën toeleigde. Hij bleef er tot aan de onderneming van den generaal **LECLERC**, aan wien hij in hoedanigheid van kolonel werd toegevoegd. De voordeelen van het Fransche leger bragten de volkplanting weldra tot haren

pligt terug, en de Franschen zouden *Sint-Domingo* nog bezitten, indien de hoofden van de onderneming gematigder en voorzigtiger waren geweest. Hunne geweldenaarigen wekten de tweedragt op, en de neger **DESSALINES** stelde zich aan het hoofd der misnoegden. **PÉTION** onderscheidde zich in dezen opstand, en droeg door zijnen moed tot de nederlaag der Franschen bij, die genoodzaakt werden het eiland te verlaten. De negers verklaarden zich alstoen onafhankelijk en stichtten een republikeinsch bestuur; maar **DESSALINES** liet zich tot keizer uitroepen. Hij bezweek weldra onder de dolken der zamenzweerders; en het gelukte den neger **CHRISTOPHE** zich na hem tot koning te zien verheffen. Zie **HENDRIK (HENRI CRISTOPHE)**. Een gedeelte van het eiland weigerde, hem als zoodanig te erkennen; **PÉTION** werd tot president van het westelijke gedeelte benoemd, hetwelk niet aan den neger-koning wilde gehoorzamen. De burgeroorlog begon weldra op nieuw; maar **PÉTION** streed met moed, en na vergeefsche pogingen, door **CHRISTOPHE** aangewend, bleef hij meester en ongestoorde bezitter van dat gedeelte des eilands hetwelk

hem erkend had. Zoodra de rust weder hersteld was, was **PÉTION** er slechts op bedacht om op zijn eiland den koophandel en de kunsten te doen bloeijen, en om het nieuwe bestuur, waartoe hij zoo veel had bijgedragen om hetzelfde tot stand te brengen, te doen eerbiedigen. De wijsheid van zijn bewind verdiende hem den titel van *Vader des Vaderlands*, en bij zijnen dood, in 1818 voorgevallen, werd hij door de geheele bevolking van *Haïti* betreurd. Een praalgraf werd te zijner eer op bevel van den senaat opgericht. De generaal **BOYER**, die zijn vriend en luitenant was geweest, is hem als president der republiek opgevolgd.

PÉTIS (FRANCISCUS), een geleerde kenner der Oostersche talen, in 1622 geboren, bekleedde gedurende veertig jaren met even zooveel roem als bekwaamheid, den post van tolk en geheimschrijver in de Turksche en Arabische talen. Hij vertaalde in het Turksch de geschiedenis van *Frankrijk*, en bezorgde de uitgave der drie deelen van de *Oostersche reizen* van zijnen vriend **THÉVENOT**. Deze achtenswaardige geleerde overleed in 1695 te *Parijs*. Behalve de reeds aangehaalde

werken, bestaat er nog van hem: een *Turksch Fransch* en een *Fransch Turksch woordenboek*; een *catalogus* der Turksche en Perzische handschriften, die in zijnen tijd in de bibliotheek des konings van *Frankrijk* aanwezig waren; en de *Geschiedenis van den Grooten GENGHIS-KAN*, eersten keizer der Mogollen en Tartaren, 1 dl. in 12.mo te *Parijs* door zijnen zoon, wiens artikel volgt, in het licht gegeven.

PETIS DE LA CROIX. (FRANCISCUS) in 1653 te *Parijs* geboren, tolk en geheimschrijver van den koning van *Frankrijk* voor de Oostersche talen, volgde zijnen vader in dezen post op en bekleedde denzelfden met eer. Hij ondernam verscheiden reizen in het Oosten en in *Afrika* op bevel van het hof. LODEWIJK XIV gebruikte hem in verschillende onderhandelingen, en vergold zijne verdiensten, in 1692, met den leerstoel voor de Arabische taal aan het koninklijke collegie. Deze geleerde overleed te *Parijs* in 1713. Behalve de Arabische, Turksche, Perzische en Tartaarsche talen, was hij ook bekend met het Ethiopisch en het Armenisch. Men heeft van hem: 1.º *La Traduction* etc. (De vertaling der duizend en een dagen)

Perzische verhalen, 5 dl. in 12.mo—2.º *Histoire* etc. (*Geschiedenis van TIMUR BEC, onder de naam van grooten TAMERLAN bekend, keizer der Mogollen en Tartaren*) enz., uit het Perzisch vertaald, in 4 dl. in 12.mo *Parijs* 1722. Hij heeft uit het Fransch in het Perzisch vertaald de *Geschiedenis van LODEWIJK XIV* door de gedenkpenningen, welke in 1708 aan den Perzischen koning werd aangeboden. Hij heeft ook de *Geschiedkundige Lofrede* van zijnen vader, zeer wel geschreven, in het licht gegeven en een aantal handschriften over de Oostersche geschiedenis nagelaten.

PETIS DE LA CROIX (LODEWIJK ALEXANDER MARIA) zoon en kleinzoon der vorigen, werd in 1698 te *Parijs* geboren. Hij volgde dezelfde loopbaan, en bekleedde dezelfde posten als diegene, van welke hij het bestaan ontleende. Hij is in 1751 overleden, na in het licht gegeven te hebben: 1.º *Canon van den sultan SOLTMAN II, of staat- en krijgskundige staat van het Ottomanische rijk*.—2.º *Kritische Brieven van MEHÉMET EFFENDI*, 1735 in 12.mo Dit is een antwoord op de Gedenkschriften van den rid-

der ARVIEUX over *Turkië*. Hij heeft ook in het licht gegeven de Geschiedenis van TAMERLAN, door zijnen vader, en even als hij, handschriften over de Oorstersche aangelegenheden nagelaten. [Deze drie schrijvers zijn in een aantal geschiedkundige woordenboeken verward, als in verscheiden uitgaven van dat van DE FELLER en in dat van CHAUDON].

PETIT (JOANNES), te *Hesdin* in *Artois*, in de 14.^e eeuw geboren, begaf zich in de orde der minderbroeders, werd leeraar te *Parijs*, en weldra beroemd door zijne kunde, zijne welsprekendheid, en door de redevoeringen, die hij in naam van de universiteit uitsprak. Hij was lid van het beroemde gezantschap, hetwelk KAREL VI naar *Rome* zond ter bevrediging der scheuring tusschen de universiteit en den heiligen Stoel in 1407; maar hij beoedelde weldra den door hem verworven roem. Nadat JAN, zonder vrees, hertog van *Bourgondië*, LODEWIJK van *Frankrijk*, hertog van *Orleans* en eenigen broeder van koning KAREL VI had doen vermoorden, beweerde JOANNES PETIT, in de groote zaal van het koninklijke hôtel van ST. PAUL, den 8

Maart 1408, dat de moord van dezen hertog wettig was. Hij durfde zelfs zeggen » dat het geoorloofd is overrompeling, verraad en allerlei middelen in het werk te stellen, om zich van eenen dwingeland te ontdoen; en dat men niet verplicht is, de trouw, welke men hem beloofd heeft, te houden." Hij voegde er bij dat » degene, die eenen zoodanigen moord pleegde, niet slechts geene straf verdiende, maar zelfs beloond behoorde te worden." Het pleitgeding, hetwelk hij bij deze gelegenheid uitsprak verscheen in het licht onder den titel van *Regtvaardiging van den hertog van Bourgondië*. Hetgene wat men in eene goede staatkunde en in gezonde zedekunde tegen dit gevoelen kan opwerpen is 1.º dat de wreede dood van eenen onregtvaardigen vorst den staat bijna altijd veel heviger schokken toebrengt dan zelfs de dwingelandij; 2.º dat een slecht vorst een geesel Gods is, en dat, indien het aan ieder bijzonder mensch geoorloofd was, om zich daarvan te ontdoen, de bedoelingen der Voorzienigheid zouden tegenwerkt worden. De pest en hongersnood, zijn niet in onze natuurlijke magt, en de slech-

te vorst is niet in onze zedelijke of wettige magt. (Zie BURLAMAQUI.) Wat het regt betreft, om hem te miskennen en weerstand te bieden, zoo hebben degenen, die dit regt erkend hebben juist niet van eenen gestrengen en onregtvaardigen vorst maar van een gedrogt gesproken, dat, zoo als ANTIOCHUS de natie, hare wetten en hare Godsdienst wilde vernietigen, (zie JUDAS, bijgenaamd *de Machabeër*), of van eenen vorst die enkel op een voorwaardelijk verdrag en gezamenlijk met de hoofden van den staat regeert, zoo als de doge van *Venetie*, hoe voor het overige zijn titel ook wezen moge, of eindelijk van eenen vorst, die, bij eenen inwijdingseed van zijne kroon, ingeval van meined, zou afstand gedaan hebben. (Zie ANDREAS, koning van *Hongarijē*.) GERSON klaagde het leerstelsel van PETIT, bij JOANNES VAN MONTAIGU, bisschop van *Parijs* aan, die hetzelfde den 23 November 1414, als kettersch veroordeelde. Het concilie van *Constans*, veroordeelde het insgelijks in hetzelfde jaar, in de vijftiende zitting, op aanzoek van GERSON, maar spaarde daarbij den naam en het geschrift van JOANNES PETIT. Eindelijk liet de koning den 16 September 1416, door het

parlement van *Parijs*, een vonnis tegen dit boek uitspreken, en de universiteit censureerde hetzelfde. Maar de hertog van *Bourgondië* had, in 1418, den invloed, om de groot-vikarissen van den bisschop van *Parijs*, toenmaals te *St. Omer* ziek zijnde, te noodzaken, om de veroordeeling door dezen prelaat in 1414 gedaan, te herroepen. PETIT was drie maanden te voren in 1411, te *Hesdin* overleden. Zijne *pleitrede*, ten gunste van den hertog van *Bourgondië*, wordt in de laatste uitgave der *werken* van GERSON gevonden.

PETIT (JOANNES FRANCISCUS LE), in 1546, te *Bethune* geboren, verliet de Catholijke Godsdienst, om protestant te worden, en nam de wijk naar *Aken*, alwaar hij zich nog in 1598 bevond. De plaats en het tijdstip van zijnen dood zijn onbekend. Men heeft van hem: 1.º *Kronijk der Vereenigde Provinciën*, *Dordrecht*, 1601, 2 dl.ⁿ in fol. Ofschoon dezelve twee malen in *Frankrijk* herdrukt en in het *Engelsch* vertaald is, verdient dezelve echter niet, dat men er veel ophef van make, ^{wijl} de daadzaken er in verminkt zijn, en dezelve den partijgeest ademen. — 2.º

De Hollandsche republiek of Beschrijving der Verëenigde Provinciën, in het Nederduitsch, *Arnhem*, 1615, in 4.to

PETIT (SAMUEL), in 1594, te *Nimes* geboren, was de zoon van eenen predikant, hij volbragt roemvol zijne studiën te *Geneve*. Toen hij zijn 17.^e jaar bereikt had; verhief men hem tot de kerkdienst. Kort daarna werd hij tot den leerstoel der godgeleerdheid, Grieksche en Hebreuwsche taal te *Nimes* beroepen, alwaar hij den 12 December 1643 overleed. Behalve het Grieksch en het Hebreuwsch, was hij ook nog bekend met het Chaldeeusch, het Syrisch, het Samaritaansch en het Arabisch. Men verhaalt dat hij toen hij eens, in eene synagoge was, den rabijn in het Hebreuwsch met scheldwoorden tegen de Christenen hoorde uitvaren. Tot groote verwondering van den wetgeleerde en van de geheele vergadering, antwoordde hem PETIT, in dezelfde taal. Men heeft van PETIT verscheidene werken: 1.º *Miscellanea*, in negen boeken, hij verklaart en verbetert in dezelve eene menigte plaatsen van verschillende schrijvers. — 2.º *Eclogæ chronologicæ*, in 4.to

Hierin handelt hij over de jaren der Joden, Samaritanen en verscheiden andere volken. — 3.º *Variaë lectiones*, in vier boeken. Hij heeft drie van dezelve aangewend om de gebruiken, de plegtigheden en de verordeningen van het oude en nieuwe Testament uit te leggen. — 4.º *Leges atticæ*, *Parijs*, 1655, in fol., in welke hij eene menigte plaatsen van verschillende Grieksche en Latijnsche schrijvers verbetert. — 5.º Verscheidene andere *Geschriften*, die zich even als de voorgaande, door de geleerde aanmerkingen, welke er in voorkomen, aanbevelen.

PETIT (PETRUS), een wis- en natuurkundige, in 1594, te *Mont-Luçon* geboren, en in 1677, te *Lagny-sur-Marne* overleden, werd aardrijksbeschrijver van den koning en intendant der Fransche vestingen. Hij bezocht op bevel van LODEWIJK XIII, en van RICHELIEU, al de zeehavens van het rijk. Men heeft van hem verscheidene zeldzame en belangrijke wis- en natuurkundige werken. De voornaamste zijn: 1.º *Traitéts du compas etc.* (*Verhandelingen over het evenredigheids-compas, over de zwaarte en de grootheid der metalen, over de rig-*

ting en het gebruik van het artillerie-caliber), in 8.vo — 2.º Over het ledige, in 4.to, 1647. — 3.º Over de eclipsen 1652, in fol. — 4.º Over de middelen, welke men kan aanwenden ter voorkoming der overstromingen van de rivier de Seine te Parijs, 1688, in 4.to — 5.º Over de vereeniging van den Oceaan en de Middellandsche zee, door de rivieren d'Aube en de Garonne, in 4.to — 6.º Over de kometen, 1665, in 4.to — 7.º Over de natuur van de warmte en de koude, 1671, in 12.mo Hij is een der eerste in Frankrijk, die na de ontdekking van TORRICELLI, waarnemingen over het ledige maakte. Men beweert zelfs, dat hij de proefneming van DESCARTES, ten onregte aan PASCAL toegeschreven, is voorgekomen, (zie dat art.).

PETIT (PETRUS), een Latijnsche dichter en geneesheer, in 1617 te Parijs geboren, lid der akademie van Padua, in 1687 in den ouderdom van 70 jaren overleden, was een Latijnsche en Fransche dichter; maar hij slaagde bijzonderlijk in de Latijnsche dichtkunde, en zijn talent in dit vak deed hem in den rang der zeven beste dichters plaatsen, die de Latijnsche Pleiade van Parijs

vervaardigden. De verzameling zijner *Gedichten* verscheen in 1683, in 8.vo Hij plaatste aan het hoofd derzelve eene verhandeling over de *dichtkundige geesdrift*, een zeldzaam werk. Zijn gedicht, getiteld *Codrus*, is merkwaardig door de verheven en luisterrijke denkbeelden, de keuze en de zuiverheid van de uitdrukking en de welluidendheid der verzen. Men kan zijn dichtstuk, over de *Cynomagie* of het huwelijk van den wijsgeer CRATES met HYPARCHIA denzelfden lof toezwaaijen. Wij hebben ook van hem een dichtstuk over het *kompas*, een over de *thee*, in 1685 te Leipzig in 4.to gedrukt, onder dezen titel: *Thee, sive de sinensi herba thee*, en eenige Fransche verzen, onder anderen klinkdichten, die zeer zwak zijn. Behalve deze verzen, heeft men nog van hem: Drie natuurkundige verhandelingen. De eerste over de *beweging der dieren*, 1660, in 8.vo; de 2.^e over de *tranen*, 1661, in 8.vo; en het 3.^e over het *vuur en het licht*, 1663 en 1664, in 4.to; twee geneeskundige werken, waarvan het eene getiteld is: *Homeri nepenthes seu de Helentæ medicamento, luctum, animique omnem ægritudinam abolente dissertatio*,

Utrecht, 1689, in 8.vo; hij beweert dat de *nepenthes* eene plant is; velen gelooven dat dit geneesmiddel niets anders is, dan de *opium*. Het tweede is een *Commentarium* over de drie eerste boeken aan ARETÆUS, *Londen*, 1726, in 4.to Men vindt deze commentarien met de aantekeningen van JOANNES WIGGAN, in de uitgave der werken van ARETÆUS, van HERMANUS BOERHAAVE, *Leijden*, 1735, in fol. — 4.º Eene *Verhandeling over de Amazonen*, in het Latijn, *Parijs*, 1605, *Amsterdam*, 1687, in 8.vo, met critische aantekeningen van BERNARDUS DE LA MONNAYE, en in 1718, 2 dl.ⁿ in 8.vo, een ander over de *Sibylla*, *Leipzig*, 1686, in 8.vo, een dl. met *Gemengde aanmerkingen*, *Utrecht*, 1682, in 8.vo — 5.º *Overwegingen*, in handschriften. — 6.º Een wezenlijk of ondergeschoven vervolg van het *trimalcion* van PÉTRONIUS, (zie dat art.) — 7.º *De natura et moribus anthropophagorum*, *Utrecht*, 1688, in 8.vo Mogt men meerdere bijzonderheden verlangen, dan kan men de *lofredre* van PETIT en de *Gedenkschriften* van NICERON, raadplegen.

PETIT (LODEWIJK), een Fransche dichter, en oud al-

gemeen ontvanger der domeinen en bosschen van den koning van *Frankrijk*, te *Rouanen*, zijne geboorteplaats, in 1693, in het 79ste jaar zijns ouderdoms overleden, verwierf zich de achting der geleerden van zijnen tijd, onder anderen van CORNEILLE, wiens tooneelstukken, hij te *Rouanen* liet drukken: van pater COMMIRE, die hem een zijner gedichten getiteld: *Cicures luscinia tota hieme decantantes* opdroeg. Men heeft van hem *dichtstukken*, die in hekel-, puntdichten, madrigalon, rustdichten enz. bestaan, in welke de goede smaak heerscht; men leest dezelve nog met vermaak, wanneer men de verouderde uitdrukkingen over het hoofd ziet.

PETIT (JOANNES LODEWIJK), een heelmester, in 1674, te *Parijs* geboren, openbaarde reeds van zijne teederste jeugd af eene buitengewone levendigheid van geest en eene zeldzame scherpsinnigheid. LITTES, een beroemde ontleedkundige, woonde in het huis zijns vaders; de jonge PETIT, maakte zich reeds vroegtijdig zijne bekwaamheden ten nutte. De ontledingen, welverre van hem afgeschrikken, waren zijn grootste uitspanning. Men vond hem eens op eenen zolder, al-

waar hij, zich voor alle overrompeling veilig wanende, een konijn hetwelk hij gevangen had ontleedde, met oogmerk, om hetgene dat hij den bekwamen ontleder had zien doen, na te volgen. De jonge kweekeling maakte zulke snelle vorderingen, dat toen hij nauwelijks zijn 12.^e jaar bereikt had, zijn meester hem de zorg over zijne ontleedkundige verzameling toevertrouwde. Hij leerde de heekunde onder CASTEL en onder MARESCHAL en werd in 1700 tot meester bevorderd. Zijn naam drong tot in vreemde landen door. Hij werd, in 1726, door den koning van Polen, en in 1734 door DON FERDINAND, later koning van Spanje (FERDINAND VI) beroepen. Hij herstelde de gezondheid dezer vorsten, die hem groote voordeelen aanboden, om hem bij zich te houden, maar hij verkoos zijn vaderland boven alles. Hij werd in 1715 in de akademie van wetenschappen opgenomen, en directeur van de koninklijke heekkundige akademie. Deze bekwame man overleed in 1750 te Parijs in het 76.ste jaar zijns ouderdoms, na nieuwe werktuigen ter volmaking der heekunde te hebben uitgevonden. In zijne manieren straalde meer een ongeveinsde goedhartigheid dan wel

eene gemaakte wellevendheid door. Hij was levendig, vooral wanneer er over zijne kunst gesproken werd. Een misslag tegen de heekunde verbitterde hem meer dan eene belediging; maar hij was enkel aan deze eerste drift onderworpen. Zijne gevoeligheid voor de ellende der armen was buitengewoon: verzorging, hulpmiddelen, oppassing, niets werd te hunnen opzigte gespaard. Men heeft van hem: 1.º *Eene Chirugie* (Heekunde) in 1774 door den Heer LESNE in het licht gegeven, 3 dl.ⁿ in 8. vo 2.º *Eene uitmuntende verhandeling over de ziekte der beenderen, Parijs, 1723*, 2 dl.ⁿ in 12.mo en 1758; verscheiden geleerde *Overwegingen* in de Gedenkschriften van de akademie der wetenschappen en in het 1.ste deel der Heekkundige Gedenkschriften; — 3.º *Uitmuntende raadplegingen over de venusziekten*, welke de Heer FABRE in zijne verhandeling over deze ziekten heeft opgenomen. Al deze werken bewijzen dat hij even zoowel met de theorie als de praktijk der heekunde bekend was.

* PÉTIT (ANTONIUS), een beroemde geneesheer, in 1718 te Orleans geboren, was de kleinzoon van eenen notaris

van *Marienburg*, zonder fortuin overleden, en de zoon van eenen armen kleermaker, die hem echter in het collegie zijner geboortestad op eene roemrijke wijze zijne lagere studien deed ten einde brengen. Nadat hij in 1746 tot doctor bevorderd was, opende hij te *Parijs* leercursus; die hem in groot aanzien bragten, en hij werd achtereenvolgend in 1760 tot lid der akademie van Wetenschappen, en na den dood van *FERRIUS* tot leeraar in de ontleedkunde in den koninklijken tuin benoemd. *PÉTIT*, wijdde zich te gelijker tijd aan de beoefening zijner kunst toe, en hij verkreeg eene aanzienlijke fortuin, welke hij gedeeltelijk tot het oprigten van nuttige gestichten aanwendde. In 1776 begaf hij zich naar *Fontenay-aux-Roses*, en daarna vestigde hij zich in het dorp *Olivet* bij *Orléans*, alwaar hij in 1794 overleed. De Heer *POTAL* werd hem als plaatsvervangend hoogleeraar toegevoegd; maar zulks was in strijd met den wensch van *PÉTIT* wyl hij *VICQ-D'AZYR* een zijner voornaamste kweekelingen tot dezen post wilde doen benoemen. De werken van *PÉTIT* beantwoorden niet aan den roem, welchen hij heeft genoten; men heeft hem te danken: 1.° *Heel-*

*kundige Ontleding van PALFIN, Parijs, 1753, 2 dl.ⁿ in 12.mo en eene nieuwe verbeterde uitgave, in 1757, in 4.to; — 2.° Verflag ten voordeele der Inenting, 1768, in 8.vo; — 3.° Verzameling van stukken betrekkelijk de vertraagde geboorten, 1766, 2 dl.ⁿ in 8.vo; — 4.° Hervormings-voorstel over de uitoefening der geneeskunde, in 8.vo Men heeft *PÉTIT* ten latste gelegd, dat hij er veel toe zou bijgedragen hebben om de strekking te ondersteunen, welke verscheiden hedendaagsche geneeskundige scholen voor de gevoelens der materialisten aan den dag leggen. *DESFORGES* heeft hem in een zijner werken als een' losbol afgeschilderd.*

* *PÉTIT* (*MARCUS ANTONIUS*), eerste geneesheer en heelmester van het ziekenhuis, te *Lyon*, alwaar hij den 3 November 1766, geboren was, zijn vader was onbekend en zijne moeder deed alle opofferingen, om hem eene goede opvoeding te geven, hij onderscheidde zich in de beoefening zijner kunst. Nadat hij onder het getal der binnen heelmester van het gasthuis der liefdadigheid (*Hospice de la charité*) was opgenomen, deed hij zich weldra in de mede-

dinging naar prijsstoffen onderscheiden. Hij begaf zich vervolgens naar *Parijs*, alwaar hij eenen post aan de praktische heekundige school verwierf. Nadat tot den post van chirurgijn-majoor der stad *Lyon* in 1788 de mededingers opgeroepen waren, kwam hij er mede naar dingen, en had de eer van denzelven op zijne talrijke, en geleerde medestrevers te behalen: Hij trad echter, volgens gebruik, niet in dienst alvorens hij naar *Parijs* was teruggekeerd, alwaar hij zich aan den vermaarden *DESAULT* verbond. *PÉTIT* ging den doctoralen hoed te *Montpellier* ontvangen, en diende aan het ziekenhuis van *Lyon* in de hoedanigheid van adjunct-majoor. Hij werd eerst den 1 Januarij 1794 tot chirurgijn en chef aangesteld. In het eerste jaar zijner bediening voerde hij leercursus in voor de ontleedkunde, de heekundige kunstverrigtingen en de clinische heekunde, en gedurende zes jaren hield hij zich met eenen onvermoeiden ijver bezig om lessen over deze wetenschappen te dicteren. Ieder jaar opende hij zijne cursus door eene *Openbare Redevoering*, welke strekte om den naijver zijner leerlingen op te wekken. Deze Redevoeringen zijn gezamenlijk in het werk getiteld:

Geneesmiddel des harten in het licht gegeven. *De geschiedkundige Lofrede* van *DESAULT*, door de erkenenis in de pen gegeven, bevat voortreffelijke en gewigtige bijzonderheden, over het leven van dezen beroemden heekmeester, over de gelukkige ontwikkelingen van zijne heekundige verrigtingen en over de tot derzelve uitvoering geschikte werktuigen. Nadat hij zijne kunst met het beste gevolg onderwezen had, overleed hij den 7 Julij 1811, te *Villeurbanne* bij *Lyon*, met de hulpmiddelen der Godsdienst, voorzien, welke hij reeds vroegtijdig verlangde, en welke hij met een opregt geloof en eene stichtende godsvrucht ontving. Hij was correspondent van het instituut, lid der akademie van *Lyon* en van verscheidene geleerde genootschappen, en een der ijverigste om aan dezelve de schatting van zijne veelvuldige kundigheden te betalen. Zijne *Brieven aan FLORIS*, in zijn *Geneesmiddel des harten* gedrukt, waren de gewigtigste, doch niet de eenige, met welke hij der akademie van *Lyon* begiftigde, dezelve zijn slechts het voorberigt van een werk, hetwelk uit 2 dl.ⁿ in 8.vo moest bestaan. Men heeft van hem nog een berijmd

verhaal getiteld het *Graf van den berg Cindre*, een werk door het verlangen ingeboezemd, om der menschheid en den zeden tot nut te verstreken. Hij was een der redacteurs van het *Dagblad van het Geneeskundig genootschap van Lyon*, waarvan hij lid was, en hij heeft het eerste deel van deszelfs handelingen met verscheidene *Gedenkschriften* of *Waarnemingen* verrijkt. Men heeft nog van hem: *Verzameling van Clinische Waarnemingen*, een nagelaten werk, door de heeren LAUSTERBOURG en JOBERT, in het licht gegeven, de erfenamen der handschriften van den schrijver, *Lyon*, 1815, in 8.º De heeren CARTIER en PARAT hebben de *Lofrede* van MARCUS ANTONIUS PÉTIT in het licht gegeven. Het eerste is in de openbare vergadering der akademie van *Lyon* voorgelezen, den 3 September 1811; het tweede is eerst in 1812 in het licht verschenen. De heer DUMAS, secretaris van de akademie van *Lyon*, heeft in dichtmaat gegeven, *Hulde ter nagedachtenis van MARCUS ANTONIUS PÉTIT*, met aantekeningen over zijn leven en zijne werken gevolgd.

* PÉTIT (ALEXIUS THERRIA), een natuurkundige, te
XIX. DEEL.

Vesoul, in het departement van de *Opper-Saône*, den 2 October 1791 geboren, volbragt zijne eerste studiën in de centrale school van *Besançon*. In den ouderdom van tien jaren had hij reeds de noodige kundigheden opgezameld, om in de polytechnieke school te worden toegelaten, terwijl hij den vereischten ouderdom te gemoet zag, om daarin aangenomen te worden. De heer HACHETTE beriep hem naar *Parijs*, alwaar hij hem in een opvoedingsgesticht plaatste, hetwelk door bekwame onderwijzers bestuurd werd, daar gaf hij meer uitgebreiden bondigheid aan zijne wis- en letterkundige studien. Zoodra hij zijn zesliende jaar bereikt had, bood hij zich tot het examen van de polytechnieke school aan, en hij werd de eerste van de geheele promotie; men stond den eersten rang toe aan dengene, welke hem het naaste in de orde van verdienste volgde, en PÉTIT werd aldus buiten den rang gesteld. Men verbond hem weldra aan het onderwijs der school als *repetitor* der taalkundige ontleedkunde. In het volgende jaar werd hij tot natuurkundige repetitor en te gelijker tijd tot natuurkundige onderwijzer in het lyceum-BONA-

PARTE, collegie-BOURBON geworden, benoemd; hij had alstoen den ouderdom van 19 jaren bereikt. In 1811 werd hij tot meester in de letteren aangesteld. In den ouderdom van 23 jaren, werd hij tot adjunct-leeraar in de natuurkunde, aan de polytechnieke school benoemd, en in 1815, werd hij titulair hoogleeraar, op het tijdstip van de reorganisatie van dit gesticht. Den 21 Januarij 1818, werd hij tot lid van het genootschap van vrienden der wetenschappen aangesteld. Hij is den 21 Junij 1820, in den ouderdom van 29 jaren overleden. In 1814 gaf hij met den heer ARAGO, eene *Verhandeling over de Veranderingen*, welke de straalbrekende kracht eener zelfde zelfstandigheid in de verschillende staten van vereeniging ondervindt, die men aan dezelve door het toemene uitwèrksel der warmte kan geven. (*Annales physiques*); hij gaf in 1818, in hetzelfde tijdschrift, eene verhandeling in het licht, over het gebruik van het beginsel der levende krachten in de berekening der werktuigen. Dit was de eerste proeve van een groot werk, hetwelk de verzwakking zijner gezondheid hem belette te voltooijen. Hij bood in hetzelfde jaar aan de akade-

mie der wetenschappen de nasporingen aan, welke hij met den heer DULONG, over de theorie der warmte gemaakt had. PÉTIT heeft deel gehad aan een werk van DULONG, over de bijzondere warmte der lichamen, in 1819, aan het instituut aangeboden.

PÉTIT (FRANCISCUS). — Zie POURFOUR.

PÉTITAU. — Zie LAFÉRA*
DIÈRE.

PÉTIT DIDIER (*dom MATHEUS*), een benedictijner van de congregatie van den H. VANNES, in 1659, te *Saint Nicolas*, in Lotharingen geboren, onderwees de wijsbegeerte en de godgeleerdheid in de abdij van *Saint-Mihiël*, en werd abt van *Sénonnes*, in 1715, president van de congregatie van den H. VANNES in 1723, bisschop van *Macra in partibus* in 1725, en in het volgende jaar assistent bij den Pauselijken troon. BENEDICTUS XIII, bediende zelf de plegtigheid zijner wijding, en gaf hem eenen kostelijken mijter ten geschenke. Men heeft van hem een aantal werken. De meesten verraden vele geleerdheid. De voornaamste zijn: 1.º *Aanmerkingen*, over de eerste deelen van de *Kerke-*

Ijke Bibliotheek, van DU PIN, 3 dl.ⁿ in 8.vo Dezelve zijn geleerd en oordeelkundig; maar er zijn er eenigen in welke de abt DU PIN, zich zeer wel verdedigt; intuschen schijnt PÉTIT DIDIER, een beter godgeleerde te zijn dan zijn tegenstrever. — 2.º *l'Apologie etc. (Het verdedigingschrift der provinciale brieven van PASCAL)*, tegen de zamenspraken van DANIEL. Hij keurde dit werk, waarvan hij de schrijver was, af; maar men had in hetzelfde vele veranderingen gemaakt. Hij heeft zich vervolgens openlijk ten voordeele der bulle *Unigenitus* verklaard, en al de verbindtenissen verbroken, welke hij met sommige van de Janseniste partij scheen gehad te hebben. — 3.º *Dissertation etc. (Verhandeling over het gevoelen van het concilie van Constans, over de onfeilbaarheid der Paussen)*, Luxemburg, 1724 — 1725, in 12.mo, waarin hij beweert, dat de vaders zich enkel voor het hooger gezag van het concilie boven den Paus verklaarden, in den tijd van onrust en scheuring, waarin zich de Kerk bevond. Men vindt in dit werk uittreksels van eene verhandeling van GERSON, welke niet aan het denkbeeld, hetwelk men gewoonlijk van

dezen beroemden man vormt, beantwoorden; maar het is waarschijnlijk, of dat deze verhandeling niet van hem is, of dat dezelve in de hoofzaak door den lutheraan VAN DER HART verminkt is geworden, die dezelve het eerste in het licht gaf, ofschoon men verscheidene uitdrukkingen door de netelige en verontrustende omstandigheden, waarin zich de Kerk, gedurende de groote scheuring bevond, kan verschoonen. — 4.º *Justification etc. (Regtvaardiging van de zedeleer en de tucht der Kerk van Rome en van geheel Italië, tegen de vergelijking van de zedeleer der heidenen en die der Jesuiten)*. Deze geleerde benedictijner overleed te Sénonés, in 1728, in het 69.e jaar zijns ouderdoms, met den roem van een scherpzinnig, gestreng en werkzaam man te zijn geweest. Men moet hem niet verwarren met zijnen broeder JOANNES JOZEF PÉTIT DIDIER, een' Jesuit, van wien men heeft: 1.º *Dissertation etc. (Verhandeling over de leeningen bij obligatie de interesten bepalende, in Lotharingen en Barrois gebruikelijk)*, Nancy, 1745, 1 dl. in 8.vo — 2.º *Remarques etc. (Aanmerkingen over de godgeleerdheid den pa-*

ter **GASPARD JUVENIN**), *Nancy*, 1708, in 12.mo — 3.º *Traité etc. (Verhandeling over het sluiten der geestelijke gestichten)*, *Nancy*, 1742, in 12.mo — 4.º *Les exercices etc. (De oefeningen van den H. IGNATIUS)*, in het Latijn, later herdrukt en andere werken. Zie de *Lotharingsche bibliotheek*, door CALMET.

PÉTITOT (JOANNES), een schilder, te *Genève* in 1607 geboren, bragt het brandschilderwerk tot deszelfs volmaaktheid. Niets is in dit soort volmakter dan de werken, welke men van hem heeft. Het gelukte hem met eenen bekwaren scheikundige; kleuren met eenen bewonderenswaardigen glans te ontdekken. Hij had tot medewerker **BORDIER**, die het haarwerk en de kleeding der portretten schilderde. Deze beide kunstenaars begaven zich naar *Londen*. **KAREL I** verbond **PÉTITOT** aan zijnen persoon en verhief hem tot den ridderstand. Men heeft verscheidene portretten, welke deze kunstenaar volgens de grootste meesters gecopieerd heeft. De beroemde **VAN DIJCK** schepte er vermaak in, hem te zien werken, en om soms aan eenige zijner werken de laatste hand te leggen. Zijn talent be-

paalde zich niet tot het meestertlijk copieren; hij verstond ook de kunst om volmaakt volgens de natuur te teekenen. Na zijne terugkomst hielden **LODEWIJK XIV** en verscheidene personen van het hof hem langen tijd bezig. Deze vorst verleende hem eene aanmerkelijke jaarwedde en eene huisvesting in de galerijen van het *Louvre*; maar daar deze kunstenaar protestantsch was, keerde hij, na de herroeping van het edict van *Nantes*, naar zijn vaderland terug. Hij overleed te *Vevay*, in het *Waadland* in 1691. De kunst om met brandverw te schilderen, scheen voor ons na den dood van **PÉTITOT** verloren; maar dezelve begon een nieuw leven te verkrijgen, nadat de heer **PASQUIER**, miniatuurschilder, er de hersteller van is geworden. — Er heeft in deze eeuw een **FRANCISCUS PÉTITOT** geleefd, die de oorsprongen van *Bourgondië* door **PALLIOT** voortgezet heeft.

* **PÉTITOT (CLAUDIUS BERNARDUS)**, een letterkundige, den 30 Maart 1772 te *Dijon* uit eene zeer geachte familie geboren; zijn vader, die later prefectuur-raad was, gaf hem, even als zijnen broeder **ALEXANDER**, eene zorgvuldige opvoeding. Nadat **CLAUDIUS BERNARDUS** in zijne geboor-

testad goede studiën gemaakt had, kwam hij in den ouderdom van 18 jaren te *Parijs*, alwaar hij zich met de letterkunde bezig hield. Hij oefende zich eerst in het tooneelkundig vak; maar in plaats van zich op gelegenheidstukjes toe te leggen, in welk vak men zoo ligtelijk roem behaalt, putte hij uit de oude geschiedenis het onderwerp van een treurspel, *HÉCUBA* genaamd, hetwelk in 1792 in het *Théâtre-Français* opgenomen werd; de zinspelingen op de ongelukken der koningin, welke men in hetzelfde meende te ontdekken, deden er de voorstelling van verbieden en stelden de veiligheid van den schrijver in de waagschaal, die zich genoodzaakt zag, zich bij het leger schuil te houden, maar hij werd na het einde van den eersten veldtocht, uit hoofde van de slechten staat zijner gezondheid, op reform gesteld. Bij zijne terugkomst te *Parijs*, vatte hij zijne geliefkoosde studiën weder op, en in 1800 werd hij tot chef de bureau van het openbaar onderwijs bij de prefecture van het *Seine departement* benoemd, welke betrekking hij in 1804 verliet. Hij droeg uit al zijne krachten bij tot de herstelling van het onderwijs in de lyceums van *Pa-*

rijs, door de beoefening van de Grieksche taal, de algemeene mededingingen en de eereprijzen voor de verhandelingen te doen herstellen. Vijf jaren daarna deed *FONTANES*, die grootmeester der universiteit was geworden, en die, gedurende de vogelvrijverklaringen, bij *PÉTITOT* eene schuilplaats had gevonden, en daarna naar *Dijon* was vertrokken, hem tot inspecteur-generaal der universiteit benoemen. Tijdens de restauratie werd *PÉTITOT* in zijne posten gehandhaafd; en, getrouw aan zijne eeden, vraagde hij zijn ontslag bij de terugkomst van *BONAPARTE* van het eiland *Elba* (in 1815). Nadat hij bij de tweede restauratie in zijne posten hersteld was, werd hij kort daarna tot secretaris-generaal van de commissie van openbaar onderwijs, en in 1821 tot raad van de hogeschool benoemd. Nadat de abt *FRAYSSINOUS* (in 1822), tot grootmeester van de universiteit was benoemd, schonk hij al zijn vertrouwen aan *PÉTITOT*, dien hij sedert twintig jaren kende. Van toen af zag zich de secretaris-generaal met al de zaken, tot het gebied der universiteit behorende, belast, en hij bestuurde dezelve in den naam en volgens den geest van den

bisschop van *Hermopolis*. Zijn ijver werd door den moeilijken en vereerenden post van directeur-generaal der universiteit beloond, welken men ten zijnen voordeele herstelde. Hij had er niet lang genot van. Na reeds verscheidene jaren door eene kwijnende ziekte gekweld te zijn, waartoe zonder twijfel een onafgebroken werk bij droeg, bezweek hij er onder in de maand Augustus 1825, in den ouderdom van 53 jaren. PÉTITOT was in de letterkundige loopbaan met het treurspel van de *Zamenzwering van PISON*, 1795, begonnen, en hij deed in 1797 GÉTA en CARACALLA voorstellen. Dit stuk, in eenen zuiveren en bondigen stijl geschreven, is in eenen ernstigen toon, die in eenen tijd geen grooten bijval kon vinden, waarin bijna al de geesten, door de nieuwe stelsels opgewonden, op het tooneel geene juiste en gegronde denkbeelden, noch eene wijze en berekeneerde zamenstelling, maar hevige schokken zochten, die even zoo geschikt waren om dezelve aan het wankelen te brengen, als berekend naar hunne onrustige opgewondenheid. Intusschen deden de onpartijdige lieden en de goede letterkundigen, den jongen dichter regt wedervaren. LAURENTIUS DE MEDICIS (1794)

twaafl malen uitgevoerd. PÉTITOT leverde uitmuntende artikelen voor verscheidene tijdschriften, en werkte van 1793 tot 1794, aan een dagblad, over het openbaar onderwijs mede, in hetwelk hij altijd als verdediger der gezonde leerstellingen optrad. Later vertrouwdé FONTANES hem de redactie van den *Mercure de France* toe. Hij heeft daarenboven geleverd: 1.° Eene Vertaling der *Treurspelen van ALFIERI*, 1802, 4 dl.ⁿ in 8.vo Deze Vertaling, de eenige, die bestaat, onderscheidt zich door de naauwkeurigheid, de sierlijkheid, de zuiverheid van stijl en vooral door de zeldzame begaafdheid, met welke PÉTITOT den geest van het oorspronkelijke heeft weten te behouden. — 2.° *Grammaire etc. (Spraaakkunst van Port-Royal)*, met aantekeningen van DUCLOS, en voorafgegaan van eene uitmuntende *Proeve* over den oorsprong en de vorderingen van de Fransche taal. — 3.° *Repertoire etc. (Register van het Fransche tooneel, Parijs)*, 1803 — 1804, 23 dl.ⁿ in 8.vo; eene nieuwe en aanmerkelijk verbeterde uitgave, *ibid*, 1817 — 1818, 33 dl.ⁿ in 8.vo Men vindt in hetzelfde eene *Korte Schets* van het leven van elken schrijver en eene beschouwing van elk stuk; alles in den bes-

werd tot ten geest en met eene bewonderenswaardige be- gaafdheid ontworpen. — 4.º *Oeuvres etc. (Uitgezochte en nagelatene werken van LA HARPE)*, eene oorspronke- lijke uitgave, volgens de hand- schriften van den schrijver, *ibid*, 1806, 4 dl.ⁿ in 8.vo — 5.º *Oeuvres etc. (Wer- ken van JOANNES RACINE)*, een stéréotype uitgave, be- langrijk door de *verklarin- gen* en de *navolgingen* der Grieksche en Latijnsche schrij- vers, 5 dl.ⁿ in 8.vo — 6.º *Traduction etc. (Vertaling van de verhalen van MICHÆL CERVANTES)*, 4 dl.ⁿ in 8.vo; eene even zoo nauwkeurige als sierlijke vertaling als die der treurspelen van ALFIERI, en waarin hij, terwijl hij, al de schoonheden van den tekst wedergeeft; tevens den geest van het oorspronkelij- ke heeft weten te behouden. — 7.º *Werken van MOLIE- ÈRE*, eene stéréotype-uitgave, 1812, een deel in 8.vo De- zelve zijn voorafgegaan door de *Levensschets* van den schrijver, met waarnemingen over elk stuk, met *commen- tarien en aanmerkingen*, die deze uitgave de beste maakt van al degenen, welke tot op dezen tijd in het licht verschenen zijn. — 8.º *Mé- moires etc. (Gedenkschrif- ten betrekkelijk de geschie-*

denis van Frankrijk), van 1819 tot 1824. Er waren reeds 30 deelen van deze belangrijke verzameling, een nationaal gedenkstuk ter eere van de Fransche monarchie opgericht, in het licht ver- schenen. Dezelve bestaat uit twee seriën, waarvan de eer- ste (welke meer dan veertig werken bevat) met PHILIPPUS AUGUSTUS begint, (1180) tot de eerste jaren van de 17.e eeuw loopt en de oudste ge- schiedschrijvers van *Frank- rijk* bevat. Dezelve werd in 1824 ten einde gebragt, en men heeft er eene nieuwe uitgave van in het licht ge- geven. De tweede serie be- vat een aantal deelen, bij- na gelijk aan die der eerste, én strekt zich uit van de regering van HENDRIK IV, tot aan die van LODEWIJK XV ingesloten. Deze verza- meling is een der belang- rijkste werken, van onzen tijd en het nuttigste voor den bloei der geschiedenis en der Fransche letterkunde. Dezelve biedt, in een uitge- breid maar wel geregeld bestek, kostbare bouwstoffen aan, die tot dusverre ver- strooid waren, en die een reeks van gebeurtenissen aan- bieden, welke zich op nieuw aan die der laatste eeuw der Fransche geschiedenis aan- sluiten. Men vindt in de-

zelve ook het voorregt er de vorderingen der Fransche taal in te kunnen beoefenen, en uitmuntende voorbeelden voor de hedendaagsche geschiedschrijvers. Wij betreuren opregtelijk, dat een vroegtijdige dood aan de letteren, een harer vermoegendste en krachtigste steunen ontroofd heeft. De maatschappij heeft in PÉTITOR niet slechts eenen uitmuntenden letterkundige, eenen diepzinnigen criticus, wiens geest met eene menigte kundigheden verrijkt was, verloren, zij heeft ook in hem te betreuren een eerlijk, innemend man, die opregtelijk aan zijne wettige vorsten en aan de Godsdienst verkleefd was. Hij is overleden zoo als hij geleefd heeft, als een ware Christen; en wij hebben gehoord hoe uitstekend godvruchtige lieden, het geduld en der gehechtheid aan de Godsdienst, welke PÉTITOR in zijne laatste oogenblikken aan den dag heeft gelegd, lof toezwaaiden; hij was een in den volsten zin des woords, rechtshapen man, die de banden van dit ondermaansche aflegde om een beter leven te aanvaarden. Men vindt eene *Korte levensschets* van PÉTITOR, in het begin van het 57. de deel van de tweede serie der *Gedenkschriften* *betrekkelyk de geschiedenis*

van *Frankryk*, door den heer MOMMERQUÉ, die deze schoone onderneming voortgezet heeft.

PETIT-PIED (NICOLAAS), leeraar van het gesticht en de maatschappij der *Sorbonne*, in 1630 te *Parijs* geboren, werd raadgevend secretaris bij de regtbank het *Châtelet*, en pastoor van de parochie van *Saint-Pierre-des-Arcis*. Hij was onderzanger en kanonik van de kerk te *Parijs*, toen hij in 1705 in het 75. e jaar zijns ouderdoms overleed. Een twist gaf hem aanleiding tot de vervaardiging zijner *Verhandeling over het regt en de voorregten der geestelijken in het beheer van het wereldlijke regt*, in 4. to. Hij wilde in 1678 het *Châtelet* bij afwezigheid der luitenaants voorzitten, wyl hij alstoen de oudste raadheer was. De wereldrijke raden, die na hem benoemd werden, verzetten er zich tegen, en beweerden dat de geestelijken geen regt hadden, om voor te zitten en de dekenplaats te vervangen. Deze twist bragt een proces te weeg; PETIT-PIED vervaardigde een wel beredeneerde *Verhandeling*, en er volgden den 17 Maart 1682 een beslissend vonnis, hetwelk ten voordeele der geestelijke raden uitspraak deed.

PÉTIT-PIED (NICOLAAS), neef van den voorgaande, leeraar van het gesticht en de maatschappij der *Sorbonne*, in 1665 te *Parijs* geboren, volbragt zijne studien en zijne doctorale proeffaren (*licence*) met onderscheiding. Door zijne vorderingen verdiende hij, in 1701, eenen leerstoel in de *Sorbonne*, waarvan hij in 1703 beroofd werd, wyl hij met 39 andere leeraars de beruchte *Gewetenszaak*, onderteekend had. Men verbande hem naar *Beaume*. Deze verblijfplaats moede geworden, begaf hij zich naar zijnen vriend **QUESNEL**, in *Holland*. Hij bleef er tot in 1718, wanneer hij de vergunning bekwam om naar *Parijs* terug te keeren. Hij vestigde zijne verblijfplaats en eene soort van nieuwe predikorde, in het dorp *Anières* in de nabijheid van *Parijs*. Hij vervaardigde er eene proeve van reglement, en van de geheele liturgie welke de broeders in *Holland* volgden. De saam verspreide wonderbare geruchten van hem. Men trok er in menigte uit de hoofdstad naar toe, en weldra werd *Anières* een tweede *Charenton*. » Men zal zich zonder twijfel verwonderen, zegt de abt **BÉRAULT**, dat dergelijke ergernissen openlijk voor de poorten van *Parijs* gegeven

zijn; en daardoor konden zij zelfs ongeloofelijk schijnen. De aartsbisschop (de heer **DE NOAILLES**) bekommerde zich niet het minst om dezelve tegen te gaan, uitte geen woord dat dezelve afkeurde. De *Sorbonne* herstelde, ondanks hare eigene besluiten en de verklaringen des konings, dezen ergerlijken hervormer in al deszelfs voorregten, zelfs terwijl hij deze verregaande ergernissen gaf. Maar bij gebrek der geestelijke magt, kwam die der burgerlijke tusschen beide, en zie hier in de straf het onbetwistbaar bewijs der euveldaad. De handhaver van het koninklijke gezag eindelijk verontwaardigd, noodzaakte de officieren der faculteit om voor de ministers te verschijnen, liet het besluit, hetwelk den leeraar herstelde, doorschrappen, en joeg dezen openbaren rustverstoorder schandelijker dan ooit weg. » De bisschop van *Bayeux* (de heer **DE LORRAINE**) nam hem toen tot zijnen godgeleerde aan. Deze prelaat in 1728 overleden zijnde, begaf zich **PÉTIT-PIED** op nieuw naar *Holland*. Hij verkreeg zijne herroeping in 1734, en overleed in 1747 te *Parijs*. Volgens het *Critische Woordenboek*, » hadden de twisten der Kerk niet den gering-

sten nadeeligen invloed op de zachtheid en de menschlievendheid, welke zijn karakter uitmaakten." Volgens het *Woordenboek der Jansenisten boeken*, artikel *godgeleerde onderzoek*, en volgens zijne geschriften: » Gelijkt niets naar den bijtenden en hekelenden stijl van PETIT-PIED. Zijn werk is een woordenboek vol van beleedigen en lasteringen. Men weet niet of hij in deze soort van schandelijke en beleedigende letterkunde, de ZOILUSSEN, de SCALIGERS en de SCIOPPIUSSEN van *Port-Royal* overtroffen heeft." De voornaamste zijner werken, die bijna allen ter verdediging der partij geschreven zijn, zijn: 1.º *Règles de l'équité etc.* (*Regels der natuurlijke billijkheid en van het gezond verstand, tot het onderzoek der constitutie Unigenitus*), 1713, in 12.mo — 2.º *Examen théologique etc.* (*Godgeleerd onderzoek over het herderlijke onderrigt in de geestelijke vergadering van Frankrijk goedgekeurd, en aan al de prelaten van het koninkrijk ter aanneming der bulle voorgesteld enz.*), 1713, 3 dl.ⁿ in 12.mo Dit werk is door een aantal prelaten in 1717 gecensureerd geworden. — 3.º *Réponses etc.* (*Antwoord op de waarschouwingen van den bis-*

schop van Soissons) (*LANGUET*), 5 dl.ⁿ in 12.mo, in 10 afdeelingen. — 4.º *Examen pacifique etc.* (*Vreedzaam onderzoek wegens de aanneming en den hoofdinhoud van de bulle Unigenitus*), 3 dl.ⁿ in 12.mo — 5.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de vrijheid, ten gunste van JANSENIUS*), in 4.to — 6.º *Obedientiæ credulæ vana religio, seu silentium religiosum in causa JANSENIÏ explicatum, et salva fide ac auctoritate Ecclesiæ vindicatum.* — 7.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de weigering van het formulier te onderteekenen*), 1709, in 12.mo — 8.º *De l'injuste etc.* (*Over de onregtvaardige beschuldiging van Jansenismus, klagt aan den heere HABERT enz.*), in 12.mo — 9.º *Brieven over den woekeer.* Hij heeft ook met LEGROS tot het werk bijgedragen, getiteld: *Dogma Ecclesiæ circa usuram expositum et vindicatum*, in 4.to — 10.º *Trois lettres etc.* (*Drie brieven over de stuip-trekkingen, en waarnemingen over derzelve oorsprong en vorderingen*), in 4.to; hij is dezelve niet gunstiger dan de beroemde DUGUET, die evenzeer voor de belang der partij ijverde. (Zie MONTGERON, ROCHE, JACOBUS en PARIS): eenige schriften over

de vreeze en het vertrouwen, en over de onderscheiding der goddelijke deugden enz.

* **PÉTIT-RADEL** (PHILIPPUS), een geneesheer, in 1749 te *Parijs* geboren, was nog jong toen hij in eene mededinging eenen post van tweeden chirurgijn-majoor der invaliden bekwam. Hij werd later tot chirurgijn-majoor benoemd, en vertrok naar *Oost-Indië*, woonde drie jaren in de stad *Suratè*, en kwam vervolgens in *Frankrijk* terug, alwaar hij in 1782 den post van leeraar in de heekunde aan de geneeskundige faculteit van *Parijs* bekleedde. Om zich aan de algemeene ellende der revolutie te onttrekken, ondernam hij eene nieuwe reis naar *Indië*, en zag *Frankrijk* eerst in 1797 terug. In het volgende jaar werd hij tot leeraar in de heekundige kliniek aan de geneeskundige school van *Parijs* benoemd; en hij bekleedde dezen post tot aan zijnen dood, die den 30 November 1815 plaats had. **PÉTIT-RADEL** legde zich weinig op de praktische geneeskunde toe, en maakte zich slechts door eenige werken en den roem zijner cursus bekend. Nadat hij in 1814 tot president van het geneeskundig genootschap, in de faculteit gevormd, benoemd was, las hij voor *Na-*

sporingen over de geneesheeren in den rang der heiligen geplaatst en over degenen die van atheïsmus beschuldigd zijn. Hij beoefende de muzen en de Latijnsche letterkunde. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Introduction etc. (Methodische inleiding tot de bespiegeling en de praktijk der geneeskunde)*, 1787, 2 dl.ⁿ in 8.vo uit het Engelsch, naar doctor **MACBRIDE**, met aantekeningen vertaald. — 2.º *Dictionnaire etc. (Geneeskundig woordenboek)*, 1790, 3 dl.ⁿ in 8.vo, met platen: hij trekt hierin partij van de *Encyclopedie*. — 3.º *Institutions etc. (Geneeskundige instellingen)*, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 4.º *Voyage etc. (Geschiedkundige, chorographische en wijsgeerige reize in 1831 en 1832 in Italië gedaan)*, *Parijs*, 1815, 3 dl.ⁿ in 8.vo **PÉTIT-RADEL** werd voor zeer gestreng in de examens gehouden. Laat ons er bijvoegen, dat hij niet minder door de standvastige waarneming zijner godsdienstige pligten bekend was. — **PÉTIT-RADEL** **LODEWIJK FRANCISCUS**, broeder van den voorgaande, in 1740 geboren en in 1818 overleden, was een bekwaam bouwkunstenaar en algemeen opzichter der burgerlijke gebouwen. Men heeft van hem: 1.º *Projet etc. (Ontwerp ter*

herstelling van het Fran-
sche Panthéon), 1799, in 4.to
Men moet hem niet verwar-
ren met eenen derden broe-
der, van wien wij geleer-
de werken over de oudheid
hebben.

PETITY (JOANNES RAIMUN-
DUS DE), priester en hofka-
pellaan der koningin, in 1715
te *Saint-Paul-Trois-Cha-*
teaux geboren, en in 1780
overleden, onderscheidde zich
in de vorige eeuw door zijne
kansel-welsprekendheid, en
door het schrijven van ver-
scheiden werken. Men heeft
van hem: 1.º *Panegyrique*
etc. (Lofrede op den heili-
gen JOANNES NEPOMUCÈ-
NUS), 1757, in 8.vo — 2.º
Panegyrique etc. (Lofrede
op de heilige ADELHEID),
1757, in 8.vo — 3.º *Bibli-*
othèque etc. (Bibliotheek der
kunstenaars en liefhebbers),
1766, 3 dl.ⁿ in 4.to Er be-
staan exemplaren van dit werk
met het jaartal 1767, onder
den titel van *Encyclopédie*
élémentaire, Parijs, 1767,
3 dl.ⁿ in 4.to — 4.º *Manuel*
etc. (Handboek der kunste-
naars en liefhebbers), 4 dl.ⁿ
in 8.vo — 5.º *Sagesse etc.*
(Wijsheid van LODEWIJK
XV, een zede- en staat-
kundig werk over de deug-
den en gebreken des men-
schen), Parijs, 1775, 2
dl.ⁿ in 8.vo

PETIVER (JACOBUS), een
apotheker van de koninklijke
maatschappij van Londen,
legde zich onafgebroken op
de natuurkunde, en vooral
op de kruidkunde, toe, en
overleed in 1718. Men heeft
van hem: 1.º *Gazophylacii*
naturæ et artis decades de-
cem, Londen, 1702, in fol.
Dit zijn 102 gegraveerde pla-
ten; de verklaringen zijn te-
gen de keerzijde der gravures
geplakt. — 2.º *Musei Pe-*
tiveriani centurice X, ra-
riora naturæ continentis,
videlicet animalia, fossilia,
plantas, ex variis mundi pla-
gis advecta, ordine digesta
et nominibus propriis signa-
ta, Londen, 1692 à 1703,
in 8.vo — 3.º *Pterygraphia*
Americana, Londen, 1712,
in fol. met platen, enz. enz.

PETRARCHA (FRANCISCUS),
een Italiaansche dichter te
Arezzo, den 20 Julij 1304
geboren. Daar zijn vader zich
naar *Avignon*, en vervolgens
naar *Carpentras* had bege-
ven, om de onlusten te ont-
vlugten, welke door de Guelfen
en Gibelijnen werden veroor-
zaakt en die toenmaals Italië
verwoestten, zoo volbragt
PETRARCHA zijne eerste stu-
dien in die beide plaatsen.
Naar *Montpellier*, en later
na *Bologna* gezonden, om
er de regtsgeleerdheid te be-
oefenen, deed hij er zijne

talenten en zijnen smaak voor de Italiaansche dichtknnde uitschitteren. PETRARCHA studeerde de regtsgeleerdheid slechts uit inschikkelijkheid voor zijne familie. Nadat zijne ouders te *Avignon* overleden waren, keerde hij naar die stad terug, alwaar hij weldra liefde voor LAURA DE NOVES opvatte. Hij had eene bevallige gestalte, levendige oogen, een innemend en geestig gelaat. Zijn open en edel voorkomen boezemde te gelijkertijd liefde en achting voor hem in. LAURA was voor deze voorregten der natuur gevoelig; zij liet het hem echter niet blijken. Daar PETRARCHA noch door zijne verzen, noch door zijne standvastigheid, noch door zijne overwegingen iets op zijne minnares vermagt, ondernam hij verscheidene reizen om zich te verstrooijen, en ging in een landhuis te *Vaucluse*, nabij *Lisle*, in het Venaïssinsche zich opsluiten. De oever der bronnen van *Vaucluse* weergalmden van zijne verliesde klaagtoon. Hij verliet nog eenmaal het voorwerp zijner liefde, doorreisde *Frankrijk*, *Duitschland*, *Italië*, en werd overal als een man van uitstekende verdiensten ontvangen. Naar *Vaucluse* teruggekomen, vond hij er hetgeen hij verlangde, de eenzaamheid, de

stilte en zijne boeken. Zijne liefde voor LAURA volgde hem ook hier na. Hij vierde op nieuw in zijne geschriften de deugden, de bevalligheden zijner minnares, en de genoegelijke rust van zijn eenzaam verblijf. Zijn naam was overal verspreid. Hij ontving op een endenzelfden dag brieven van den senaat van *Rome*, van den koning van *Napels* en van den kanselier der hooge school van *Parijs*; men noodigde hem op de vleijendste wijze uit, om op die twee wereldtooneelen de dichterskroon te komen ontvangen. PETRARCHA verkoos *Rome* boven *Parijs*; hij begaf zich eerst naar *Napels*, alwaar hij een examen van drie dagen onderging in tegenwoordigheid van koning ROBERT van *Anjou*, den regter der geleerden, zoowel als hun MECENAS. Te *Rome* aangekomen, werd hij op Paaschdag des jaars 1341 met lauwers bekroond. Na die kroon te hebben ontvangen, werd hij met pracht naar de Ste Pieterskerk geleid, aan welker gewelf hij dezelve ophing. De hoedanigheid van gekroonden dichter werd hem in brieven, vol van de heerlijkste loftuitingen bekrachtigd. Al de vorsten en groote mannen van zijnen tijd beijverden zich om hem hunne achting te

bewijzen. De Paussen, de koningen van *Frankrijk*, de keizer, het gemeenebest van *Venetie*, gaven er hem verschillende bewijzen van. Naar *Parma*, alwaar hij aartsdiaken was, terug gekeerd, vernam hij den dood der schoone LAURA: hij trok weder over de *Alpen*, om *Vaucluse* weder te zien, en er diegene te beweenen, die hem deze eenzaamheid had doen be- minnen. Na zich eenigen tijd aan zijne smart te hebben over gegeven, keerde hij in 1352 naar *Italië* terug; om de eertijds zoo dierbare en thans onverdragelijke plaatsen uit het oog te verliezen. (zie *NOVES*). Hij begaf zich naar *Milane*, waar de VISCONTIS hem verscheidene gezantschappen toevertrouwen. Aan de fraaije wetenschappen teruggegeven, vertoefde hij achtereenvolgend te *Verona*, te *Parma*, te *Venetie*, en te *Padua*, alwaar hij een Domheerschap had: hij had er reeds eene te *Lombes*, en vervolgens een ander te *Parma*. Nadat een heer uit den omtrek van *Padua* hem een landhuis te *Arqua*, nabij deze stad geschonken had, woonde hij aldaar 5 jaren in de aangenaamheden der vriendschap en in letterkundige werkzaamheden. Het was aldaar, dat hij eene gunst ontving, naar

welke hij eertijds had gehaakt zonder dezelve te kunnen verkrijgen. Zijne familie was gedurende de geschillen der *Guelfen* en *Gibelijnen*, uit *Toskanen* verbannen, en van hare goederen beroofd geweest. De Florentijnen zonden hem *BOCACIO*, om hem te verzoeken zijn vaderland met zijne tegenwoordigheid te komen vereeren, en er de teruggave van zijn vaderlijk erfgoed te genieten. Hoe gevoelig *PETRARCHA* ook was voor deze hulde, welke de verwondering zijner eeuw, aan zijn alstoen enig vernuft aanbod, wilde hij toch zijne aangename eenzaamheid niet verlaten. *PETRARCHA* had belangrijke zendingen volbragt, die hem de hertog van *Milane* had opgedragen. Toen *Genua* zich aan *JOANNES VISCONTI* had overgegeven, beproefde *PETRARCHA*, maar vruchteloos, dit gemeenebest met dat van *Venetie* te verzoenen. Hij begaf zich tot keizer *KAREL IV*, ten einde de bloedige geschillen der *Guelfen* en *Gibelijnen* te eindigen. Later, en wel onder *GALEAS VISCONTI*, bezocht hij *KAREL IV* weder, en slaagde er in, om hem van eenen nieuwen krijgstogt aan gene zijde der *Alpen* af te houden. Hij ontving tot vergelding daarvan het diploma van paltsgraaf in eene kost-

bare gouden doos opgesloten. Hij nam er het diploma uit en zond de doos naar den rijks-kanselier terug. Hij kwam tweemaal in *Frankrijk*, met verscheidene aangelegenheden belast. Hij begaf zich derwaarts in 1360, om den koning JOANNES met zijne bevrijding geluk te wenschen. Het was PETRARCHA, die SOPHOCLES in *Italië* bekend maakte. Hij gaf aan de letterkundige wereld de *Redekundige instellingen van QUINTILIANUS* terug, zoo als anderestukken uit oude schrijvers, en op zijn aanraden stichtte GALEAS VISCONTI de hoogeschool van *Pavia*. Hij was in alle, zoowel gewijde als ongewijde wetenschappen bedreven, welke hij in zijne eenzaamheid beoefende. Hij overleed in 1374, in het zeventigste jaar zijns ouderdoms. PETRARCHA wordt met regt voor den *hersteller der letterkunde en voor den vader der goede Italiaansche dichtkunst*, gehouden. Hij gaf zich vele moeite om de oude handschriften te ontdekken en te bewaren. Men vindt in zijne Italiaansche verzen een aantal trekken, welke aan die schoone werken der ouden gelijken; zij bezitten te gelijk en het krachtige der oudheid en de frischheid van het nieuwe. Zijne *klinkdichten en can-*

zonis, worden in *Italië* als meesterstukken beschouwd. Wat in de verzen van onzen dichter het meest wordt bewonderd, is die bevalligheid, en die sierlijke zachtheid welke hem kenschetsen, dat *molle atque facetum*, waarover HORATIUS spreekt; hij is echter niet vrij van *concelli* en punten, die aan de Italiaansche dichters eigen zijn. Zijne *Zegepralen* verschaften hem minder roem, ofschoon zij vinding, schitterende beelden, edele gevoelens en fraaije verzen aanbieden. Al de werken van dezen beroemden man werden te *Bazel*, in 1581, in fol. herdrukt. Zijne *Latijnsche dichtstukken* zijn hetgeen, na de Italiaansche gedichten, het meest de aandacht der mannen van smaak verdient; zij zijn echter ver beneden deze laatste. Zijn gedicht over den Punischen oorlog, *Afrika* genoemd, is noch wegens vinding, noch wegens welluidenheid, noch wegens versificatie eenen zoo grooten dichter waardig. Zijne overige werken zijn: 1.° *De remediis utriusque fortunæ*. (*Over de geneesmiddelen van voor- en tegenspoed*), *Keulen*, 1471, in 4.to, in het Fransch vertaald door DE GRENAILLE, onder den titel: *Le sage etc.* (*De wijze onbeschroomd voor het*

lot.) — 2.º *De otio Religiosorum.* (Over de rust der godgewijden). — 3.º *De vera sapientia.* (Over de ware wijsheid.) — 4.º *De vita solitaria.* (Over het eenzame leven.) — 5.º *De contemptu mundi.* (Over de verachting der wereld). — 6.º *Rerum memorabilium libri VI* (Gedenkwaardigheden, VI boeken.) — 7.º *De republica optime administranda* (Over de beste wijze om een gemeenebest te besturen) — 8.º *Epistolae.* (Brieven); eenige handelen over de zedekunde, andere over letterkunde, weder anderen over de aangelegenheden van zijnen tijd. — 9.º *Orationes.* (Redevoeringen), deze zijn meer hoogdravend dan bondig. Al deze werken zijn vrij onbeduidend; men vindt er meestal slechts beuzelingen in, in eenen opgeblazen, hoewel zuiveren stijl geschreven. PETRARCHA heeft bijna even zoo vele uitleggers en vertalers gehad, als de beste dichters der oudheid. Meer dan 25 schrijvers hebben zijn *leven* beschreven. Die, welke men in het 28.ste deel der gedenkschriften van pater NICÉRON leest, is zeer onnauwkeurig. Er zijn er twee, welke verdienen te worden onderscheiden, dat van MURATORI aan het hoofd der uitgave

van de dichtwerken van dien schrijver, welke hij heeft bezorgd, en dat van den vrijheer DE LA BASTIE, in de *Gedenkschriften* der akademie van fraaije letteren; deze worden echter overtroffen door de *Gedenkschriften* welke de abt DE SADE over dezen dichter heeft in het licht gegeven, in 1764, in 3 dl.ⁿ in 4.to Terwijl hij de goede hoedanigheden van zijnen held verheft, vergeet hij noch deszelfs ondeugden noch gebreken, zijnen hartstogt voor LAURA; die in den grond eene ridderlijke schijnt te zijn geweest; de losbandigheid zijner jeugd, zijne bitterheid in geschillen en zijne bijtende inborst, zijne opgeblazene, met gal en somtijds met woede gevulde redevoeringen, waarvan de vijanden der Kerk zich hebben bediend, om hunne buitensporigheden te verschoonen en te bekrachtigen. Maar op welken grond en met welk voordeel kunnen zij voor een' hunner voorloopers eenen man houden, berucht wegens de ongerijmde vermenging van ongebondenheid en minnenhandel met de hoedanigheid van domheer en aartsdiaken, die nooit de vereischte vastigheid van geest en deftigheid bezat, om zich tegen de misbruiken te verzetten. IJdele lofredenaar der deugden, en geheel met die

ondeugden bevekt, welke hij in de opperpriesters en andere Roomsche prelaten niet ophield te gispn, kan hij in den geest van verstandige mannen slechts voor eenen ijdel en onbevoegden schreeuwer doorgaan. Kon hij wel beter zijnen valschen blik en zijn verhit brein aan den dag leggen, dan door den buitensporigen en oproerigen RIENZI als den hersteller der Romeinsche vrijheid uit te roepen, dan door hem met BRUTUS, met CAMILLUS, met al de grootste helden van het oude Rome gelijk te stellen? Heet dit niet zichzelf verachtelijk maken, wanneer men op een dergelijk gezag de Kerk van Rome voor het nieuwe *Babylon*, of voor de hoer der Openbaring uitkrijt? En zelfs hierin is men het met PETRARCHA in het geheel niet eens. Hij braakt, wel is waar, de gruwelijkste beleedigingen, de bitterste spottnerijen tegen het hof van *Avignon* uit; maar hij belijdt te gelijker tijd en onveranderlijk het Geloof van den Stoel van PETRUS, en bewijst eene volledige hulde aan het gezag van deszelfs Opvolgers. Hij heeft dus de onbedachtzame sektengezinde vooraf wederlegd, die zijne *Latijnsche letteren* tot het gewigtige

XIX. DEEL.

onderwijs van den eersten rang niet hebben verheven, dan om op deze valsche getuigenis te steunen. Op deze gebreken na, vereenigde PETRARCHA met zeldzame talenten achtingswaardige eigenschappen; hij was trouw in de vriendschap, en vol van opregtheid en eerlijkheid midden onder de kuiperijen van het hof. Ofschoon hij zijne zwakheid door de geboorte van eenen zoon en eene dochter bewees, was hij toch van de verhevene leerregels der Godsdienst doordrongen. Hij volgde nauwkeuriglijk de oefeningen derzelve op; hij vastte driemaal in de week, en stond stipdeltijk omtrent middernacht op, om aan God eene schatting van lof te betalen. De beste uitgave zijner *Italiaansche gedichten* is die van *Venetië* 1756, 2 dl.ⁿ in 4.to Men kan er bijvoegen die van BIAGIOLI met uitleggingen, 1821, 2 dl.ⁿ in 8.vo Zijne *Vite Dei pontefici ed. imp. Rom.* (*Levens der Romeinsche hoogepriesters en keizers*), *Florence* 1478, in fol., zijn schaarsch. Er is eene *Geschied- en oordeelkundige Proeve over PETRARCHA* (in het Engelsch) in het licht verschenen, *Londen*, 1810, in 8.vo en *Viaggi of PETRARCHAS reizen in Frank-*

M

rijk, Duitschland en Italie, Milane 1820, 5 dl.ⁿ in 8.vo *De Gedichten van PETRARCHA* zijn in 1826 te *Milane* in het licht verschenen, met eene *uitlegging* van den graaf *JACOBUS LEOPARDI*, negen afleveringen in 18.mo welke een boekdeel uitmaken, bestemd voor de *Bibliotheca amoena*. Dezelve zijn met bijvoegsels en verbeteringen herdrukt, door *ANGELO SICCA, Padua*, 1829. Men heeft van *CAMILLUS ESMINAU* eene Fransche vertaling in verzen van zijne uitgelezene *klinkdichten, Parijs*, 1830, in 8.vo

PETREIUS (THEODORUS) te *Kampen*, in *Overijssel*, den 17 April 1567 geboren, werd *Karthuizer monnik* te *Keulen*, alwaar hij op den 20 April 1640 overleed, na tot verscheidene waardigheden zijner orde verheven te zijn geweest. Hij besteedde zijne vrije oogenblikken tot het schrijven of vertalen van verscheidene werken ter verdediging van het Katholijke geloof, of ter eer der orde welke hij omhelsd had. De voornaamste zijn: 1.º *Lijst der schrijvers zijner orde, Keulen* 1609; — 2.º *Tijdrekening der Paussen en keizers, Keulen* 1626, in 4.to — 3.º *Over de zeden en dwalingen der kettters,*

Keulen, 1629, in 4.to *De nasporingen van PETREIUS* zijn niet uitgebreid genoeg geweest, om aan deze werken eenige volledigheid te geven.

PETRI (CUNERUS), geboren te *Duivendijk*, in *Zeeland*, ontving zijne eerste opvoeding te *Brouwershaven*, waardoor hij ook gewoonlijk de *Brouwershavenaar* werd bijgenaamd, studeerde de wijsbegeerte te *Leuven*, werd tot deken van *St. Pieter* in dezelfde stad, en in 1560 tot doctor bevorderd. Hij legde bestendiglijk eenen grooten afkeer tegen de nieuwigheden aan den dag en was, een der grootste tegenstanders van *MICHAËL BAIUS*. Men verkoos hem tot eersten bisschop van *Leeuwaarden*, in 1570; hij hield er den 25 April van hetzelfde jaar, eene sijnode, welker verordeningen in 1719, in de geschiedenis der bisschoppen van *Leeuwaarden*, door *HEUSSENIUS* zijn opgenomen. Hij oefende aldaar de bedieningen eens goeden herders uit, tot aan de inneming van zijne bisschoppelijke stad: de calvinisten en wederdoopers hielden hem te *Harlingen* in hechtenis, waar hij gedurende twee jaren veel moest lijden. Hij werd vervolgens uit het land verdreven, en begaf zich naar

Munster, alwaar hij gedurende eenigen tijd het ambt eens wjbbisschops waarnam, en eindigde met de heilige schrift te *Keulen* te onderwijzen, alwaar hij den 15 Februarij 1580 in het 49.ste jaars zijns ouderdoms overleed. Men heeft van hem verscheiden Latijnsche *Verhandelingen*: 1.º *Over de pligten eens christen vorsten*, *Keulen* 1580, in 8.vo — 2.º *Over de offerande der Mis*, *Leuven* 1572; — 3.º *Over de overeenstemming der verdiensten van J. C. met die der Heiligen*; — 4.º *Over den ongehuwden staat der priesters*; — 5.º *Over de genade*; enz. — 6.º *Over de kenteekenen der ware Kerk*, *Leuven* 1568; en in de *Bibliotheca pontificia* van *ROCABERTI*.

PETRI (SUFFRIDUS) geboren te *Zwiche*m bij *Leeuwaarden* den 13 Junij 1527, overleden te *Keulen* den 23 Januarij 1597, onderwees, na te *Leuven* zijne studiën te hebben volbragt, de fraaije letteren te *Erfurt*. Hij werd vervolgens geheimschrijver en bibliothekaris van den kardinaal **DE GRANVELLE**, hoogleeraar in de regten te *Keulen*, en geschiedschrijver der staten van *Vriesland*. De Pausen **SIXTUS V** en **GREGO-**

RIVS XIII gaven hem bewijzen van achting. Hij maakte zich door verscheidene werken beroemd; de voornaamste zijn: 1.º *De Frisiorum antiq. et orig.* (*Over de oudheid en den oorsprong der Vriezen*.) *Keulen*, 1590 in 8.vo — 2.º *Apol. pro. orig. Fris.* (*Lofrede op den oorsprong der Vriezen*) *Franeker*, 1603, in 4.º — 3.º *De scriptor. Frisiae* (*Over Vrieslands schrijvers*) 1593, in 8.vo **SUFFRIDUS** geeft in hetzelfde een *beknopt verslag* van 165 *Vriesche schrijvers*, volgens tijdrekenkundige orde gerangschikt. Men moet er ten minste de 50 eerste van uitschrappen, die slechts verdichte personaadjes zijn. **SUFFRIDUS** is vrij nauwkeurig over de werkelijke schrijvers van *Vriesland*; de bijzonderheden, welke hij van een groot getal derzelve geeft, zijn zeer belangrijk. Hij heeft *vertalingen* geleverd in het Latijn van **ATHENAGORAS**, van de drie laatste boeken der *Kerkgeschiedenis* van **SOZOMENUS**; van eenige boeken van **PLUTARCHUS**; al deze vertalingen zijn met aantekeningen en uitleggingen verrijkt; — 4.º *De illustr. Eccl. scrit. auctores praec vet.* (*Over de voornaamste oude schrijvers uit de beroemde schrijvers der Kerk*), *Keu-*

len, 1580. Dit is eene kostbare verzameling, welke vermeerderd is geworden door AUBERT LE MIRE en JOANNES ALBERTUS FABRICIUS; — 5.º *Gesta pontif. Leodiens.* (*Denkwaardigheden der Bisschoppen van Luik*) in de *Gesta*, enz. van CHAPEAUVILLE, 3.de deel. Dit stuk van de geschiedenis van *Luik* gaat van 1389 tot 1505. Behalve deze werken had SUFFRIDUS een aantal andere geschreven, welker verlies wij met regt beklagen. Hij schreef het Latijn wel, was het Grieksch magtig, en was in de gewijde en ongewijde geschiedenis, en in de regts- en Godgeleerdheid bedreven; maar hij bezat geene oordeelkunde.

PETRI (BARTHOLOMEUS), leeraar en kanonik van *Douai*, geboren te *Lintré*, bij *Thienen*, in de Belgische provincie *Zuid-Brabant*, onderwees te *Leuven*, en vervolgens te *Douai*, waar hij in 1630 in den ouderdom van 85 jaren overleed. Men heeft hem te danken: het *Commonitorium* (*Herinnering*) van VINCENTIUS DE LÉRINS, met geleerde aantekeningen, *Douai*, 1611 en 1631; *Uitleggingen van de Handelingen der Apostelen*, *Douai*, 1622 in 4.º *De uitgaaf der nagelatene werken* van Es-

TIUS, bij welke hij datgene heeft gevoegd, wat aan de kanonieke zendbrieven van den H. JOANNES ontbrak.

PETRONIUS (*Heilige*), bisschop van *Bologna*, in de 5.^e eeuw, een man van uitstekende vroomheid, schreef het *Leven* der monniken van *Egypte* om als voorbeeld voor die van het Westen te dienen. Hij had opzettelijk eene reis ondernomen, om dezelve te leeren kennen. Het verslag, dat hij ons heeft gegeven, komt voor in het 2.de deel van de levens der kerkvaderen. Zie *Historia litt. Eccl. aquileiensis* van FONTANINI.

PETRONIUS, *Arbiter*, in den omtrek van *Marseille* geboren. Zijn smaak voor de vermaken en de schoone kunsten, maakte hem aan het hof van keizer CLAUDIUS bekend; hij werd van denzelfden met weldaden overladen. Tot proconsul van *Bithynië*, en vervolgens tot consul benoemd, was hij een van de voornaamste vertrouwelingen van NERO, en als het ware de bestuurder van deszelfs vermaken; hetwelk hem den bijnaam van ARBITER (*scheidzman*) deed geven. Zijne gunst haalde hem den nijd van TIGELLINUS, een anderen gunsteling van NERO, op

den hals, die hem beschuldigde, in de zamenzwering van PISO tegen den keizer te zijn getreden. PETRONIUS werd gevangen genomen en tot den dood veroordeeld. Hij voorkwam echter den dwingeland en liet zich de aderen openen. ST. EVREMOND, geeft eene zeer gunstige beschrijving van dezen epicurist; het is de lofrede des meesters, door eenen leerling vervaardigd. Hij had, zegt TACITUS, noch den naam eens verkwesters, noch van eenen lichtmis, zoo als het grootste gedeelte van diegene, die zich ten gronde rigten, maar van eenen versijnden wellusteling; die den dag aan den slaap, en den nacht aan het vermaak toewijdde. Deze hoving is wegens eën hekschrift berucht, hetwelk hij alvorens den geest te geven verzegeld aan NERO zond, waarin hij dezen vorst, onder ontleende namen hekelde. VOLTAIRE gist, dat hetgeen ons van hetzelfde is overgebleven, slechts een zonder smaak en zonder keuze, door eenen onbekenden zwierbol gemaakt uittreksel is. PETRUS PETIT, ontdekte te Trau in Dalmatië, in het jaar 1665, een aanzienlijk fragment, dat het vervolg van het *Gastmaal van Trimalcion* bevat. Dit stuk, in het daarop vol-

gende jaar te *Padua* en te *Parijs* gedrukt, bragt eenen strijd tusschen de letterkundigen te weeg. De eenen hielden staande dat het van PETRONIUS was, anderen spraken dit tegen. PETIT verdedigde zijne ontdekking en zond het handschrift naar *Rome*, alwaar het erkend werd uit de 15.^e eeuw te zijn. De Fransche beoordeelaars, welke de echtheid er van hadden betwist, zwegen toen hetzelfde in de boekerij des konings werd geplaatst. Het wordt tegenwoordig algemeen aan PETRONIUS toegeschreven, en men vindt hetzelfde achter al de uitgaven, welke men van dien losbandigen schrijver heeft gegeven. Het publiek heeft niet zoo gunstig over andere stukken geoordeeld, welke uit een te *Belgrado*, in 1688 gevonden handschrift zijn getrokken, en die te *Parijs*, in 1694 in het licht zijn gegeven. Ofschoon de uitgever (CHARPENTIER) en vele andere geleerden hetzelfde aan PETRONIUS hebben toegeschreven, zoo hebben toch de gallicismen en andere barbaarsche uitdrukkingen, waarvan hetzelfde wemelt, hetzelfde eenen dergelijken schrijver onwaardig doen achten. Zijne onbetwistbare werken zijn: 1.º *Dichtstuk over den tur-*

geroorlog tusschen CAESAR en POMPEJUS, vertaald in onrĳm door den abt DE MAROLLES en in Fransche verzen door den president BOUHIER, *Holland*, 1737, in 4.to PETRONIUS, wars van de opgeblazene courant van LUCANUS, stelde *Pharsala* tegen *Pharsala*; maar zijn werk, hoewel in zeker opzigt beter, is geenszins naar den smaak van het tijdvak. Het is veel eer eene voorzegging der ongelukken, welke het gemeenebest in de laatste tijden bedreigde. — 2.º Een ander *Gedicht over de opvoeding der Romeinsche jeugd*; twee *Verhandelingen*, de eene over het bederf der welsprekendheid, en de andere over de oorzaken van het verval der kunsten. — 3.º Een *Gedicht over de nietigheid der droomen* — 4.º *De schipbreuken van LYCAS*. — 5.º *Overwegingen op de onbestendigheid van het menschelijk leven*. — 6.º *Het gastmaal van TRIMALCION*. De goede zeden zijn hem voor dit hekelschrift geenen dank verschuldigd. Het is het tafereel van de vermaken eens bedorven hofs, en de schilder is veel eer een vleijende hoveling, dan een openbare zedemeester, die het bederf laakt. Men weet dat PETRONIUS de eerste was, die uitgedacht heeft, het geloof aan

eenen God, aan de vrees toe te schrijven: *Primus in orbe Deos fecit timor*. Eene dwaling, die even zoo ongerijmd als goddeloos en noodlottig voor de maatschappij is. ROBERTSON, heeft dezelve met nog vele andere even zeer aanstootelijke aangenomen, in zijne *Geschiedenis van Amerika*, (tweede deel blz. 376). BAYLE had dezelve eerst goedgekeurd; maar meer nadenkend dan de Engelsche schrijver, heeft hij haar naderhand verworpen en alzoo bestreden. » Wij kunnen juist het tegenovergestelde zeggen, van hetgeen deze goddelooze en ongebondene wijsgeer heeft gezegd, die, eerder om het genoeg, iets geestigs te zeggen, dan uit eene waarachtige overtuiging heeft verzekerd, dat het de vrees was, die het geloof aan eene Godheid heeft ingevoerd; want het is integendeel eeniglijk de vrées voor de straffen, welke sommigen doet trachten zich te overtuigen, dat er geen God is.» *Pensées diver.* (*Verschillende Gedachten*) 2.de deel. De werken van PETRONIUS, werden in 1413, in de boekerij van *St. Gall* gevonden. Daarna heeft men er verscheidene vertaald, 1709, 2 dl.ⁿ in 12.mo; zonder de wulpsche schilderingen er van uit te sluiten, die aan PETRONIUS

den titel hebben verworven van *Auctor purissimae impuritatis*. (*Schrijver der zuiverste onzuiverheid*). DUKJARDIN, heeft onder den naam van BOISPRÉAUX, ook een gedeelte derzelve vertaald: beiden zouden zich met een eerbaarder en nuttiger werk hebben kunnen bezig houden.

PETRONIUS MAXIMUS. — Zie MAXIMUS.

PETROWITZ. — Zie ALEXIS.

PETRUCCI. — Zie LEO X.

PETRUS (*Heilige*), de Prins der Apostelen, zoon van JONAS, en broeder van den heiligen ANDREAS, werd te *Bethsaïda* geboren. Zijn eerste naam was SIMON, maar de Zaligmaker gaf hem dien van CEPHAS, hetwelk in het Syrisch PETRUS beteekent, terwijl Hij zeide, dat *Hij op dezen steen zijne Kerk wilde bouwen, waartegen de hel nimmer zet zoude vermogen.* » Waardoor, zegt een bekwaam godgeleerde, J. C. heeft willen doen begrijpen, dat terwijl Hij PETRUS, tot de waardigheid van hoofd der Apostelen verhief, Hij hem tot den grondsteen zijner Kerk maakte. Wilt Hij zegt, dat dit gebouw niet omvergeworpen, maar tot het einde

der tijden bestaan zal, zoo moet het gezag van den H. PETRUS, aan zijne opvolgers overgaan, en zijn stoel steeds het middelpunt der eenheid zijn, waaraan zich de geloovigen, willen zij ledematen der Kerk zijn, zich moeten houden. Aldus hebben de kerkvaders, en na hen de godgeleerden geredeneerd; de kettters en ongeloovigen, stellen ijdele pogingen in het werk om deze waarheid te verduisteren." Nadat de Verlosser hem met zijnen broeder ANDREAS had aangetroffen, terwijl zij aan den oever van het meer van *Genesareth* hunne netten wieschen, beval Hij aan PETRUS dezelve in volle zee te werpen. Ofschoon zij den geheelen nacht niets hadden kunnen vangen, haalden zij in dezen enkelen streek, zoo vele visschen op, dat zij er hunne schepen geheel mede vulden. Toen wierp zich PETRUS vol verwondering voor de voeten des Zaligmakers neder, die Hem zeide, zijne netten te verlaten om Hem te volgen, en van dien tijd af bleef hij steeds innig aan Hem verbonden. Hij had een huis te *Caphernaïm*, waar J. C. zijne schoonmoeder kwam genezen, en toen Hij zijne twaalf Apostelen verkoos, stelde Hij PETRUS aan hun hoofd. PETRUS was een der getuigen

zijner verheerlijking op den *Thabor-berg*. Te *Capernaüm* teruggekeerd, vraagden degene, die den cijnspenning voor den tempel inzamelden, aan **PETRUS**, of zijn Meester denzelven betaalde. Op bevel van **JESUS CHRISTUS** wierp de Apostel zijnen hengel in de zee en ving eenen visch, in welks muil hij eenen sikkels vond, dien hij voor zijnen Meester en zich gaf. **PETRUS** was bij het laatste avondmaal tegenwoordig, en de eerste aan wien **J. C.** de voeten wiesch. Hij bevond zich in den *Olijftuin*, toen de soldaten den Verlosser gevangen namen, en, door eenen kwalijk begrepen ijver voor zijnen Meester vervoerd, hieuw hij het oor af aan **MALCHUS**, den knecht van den Hooge-priester **CAIPHAS**, tot wien hij **J. C.** volgde. Het was daar dat hij den Heer tot driemaal toe verloochende, en dat hij, na den haan te hebben hooren kraaijen, hij het hof verliet, en zijn berouw door tranen aan den dag legde. Nadat de heilige **PETRUS** van den Zaligmaker het bevel had ontvangen, niet alleen *de lammeren*, maar ook *de schapen*, dat is, niet alleen de eenvoudige geloovigen, maar zelfs de herders te hoeden, was hij getuige van de heerlijke hemelvaart van

zijnen Goddelijken Meester. Op den dag, waarop de heilige Geest over de Apostelen nederdaalde, predikte **PETRUS**, den verrezen Heiland met zooveel nadruk, dat 3000 personen zich bekeerden, en vraagden om gedoopt te worden. Toen hij zich kort daarna met **JOANNES** naar den tempel begaf, om er zijn gebed te verrigten, vond hij aan de deur eenen lamme, die hem om eene aalmoes vraagde. Nadat **PETRUS** hem gezegd had, dat hij noch goud, noch zilver had, beval hij hem in den naam van **JESUS VAN NAZARETH** op te staan. Deze man stond oogenblikkelijk op, ging en trad den tempel binnen, om God te verheerlijken. De schaduw van **PETRUS** gaf den zieken de gezondheid weder, en dezelve werden hem van alle kanten aangebragt. De Hooge-priester en de Sadduceërs, die den voortgang van het Evangelie met nijdige oogen aanzagen, deden de Apostelen in de gevangenissen werpen. Maar na door eenen engel bevrijd te zijn, gingen zij in den tempel **J. C.** op nieuw verkondigen. Hunne vijanden, meer dan ooit verbitterd, stonden op het punt, hen te doen sterven, toen **GAMALIËL** hen van dit wreede besluit terug bragt. Zij stelden zich dus te vreden, hen met roe-

den te doen geeselen: eene mishandeling, welke deze be-roemde belijders van J. C. met vreugde ondergingen, wyl zij zich gelukkig achtten, waardig bevonden te zijn, om voor den naam van hunnen dierbaren Meester te lijden. PETRUS verliet *Jeruzalem*, om de geloovigen der naburige gewesten te bezoeken. Hij kwam te *Lydda* aan, alwaar hij den sedert 8 jaren verlamden ENEAS geneas; en deze genezing had de bekeering der inwoners ten gevolge. De opwekking van TABITHA bragt te *Joppe* hetzelfde uitwerksel te weeg. Kort daarna begaf de Apostel zich naar *Antiochië*, en stichtte er de Christen-Kerk. Hij doorkruiste ook de gewesten van *Klein-Azië*, kwam in het jaar 42 der Christelijke tijdrekening te *Rome*, en vestigde er zijnen bisschoppelijken zetel. De hoofdstad der wereld scheen hem de geschiktste plaats toe, ter voortplanting der goddelijke Religie, van welke hij de eerste Bedienaar was. Deze groote stad, die, zoo als de H. LEO zegt, door haren roem en hare magt, hare bijgeloovigheden over de geheele aarde had verspreid, moest, volgens de oogmerken Gods, de nederige dienaressen der waarheid worden, en

vervolgens haar geestelijk gebied verre buiten de grenzen van deszelfs oude gezag verspreiden: *Quæ eras magistra erroris, facta es discipula veritatis . . . . , latius præsideres Religione divina quam dominatione terrena.* Het is in dit jaar 42, dat de 25 jaren van het Opperpriesterschap beginnen; welke men gewoonlijk aan den H. PETRUS toekent. In *Jeruzalem* teruggekomen, om het Paaschfeest van het jaar 44 te vieren, werd hij aldaar op bevel van HERODES AGRIPPA, die JACOBUS *den Meerdere* reeds had doen sterven, gevangen gezet. Zijn oogmerk was, om hem aan zijne gedienschtigheid voor het volk op te offeren: maar in den nacht voor den dag, welken de dwingeland bepaald had, om hem ten dood te brengen, werd de Apostel door den Engel des Heeren uit de gevangenis verlost, en hij verliet *Jeruzalem*. Men is van gevoelen, dat hij van daar zich voor de tweede maal naar *Rome* begaf, van waar hij, omtrent het jaar 50 der Christelijke jaartelling, zijnen eersten brief schreef. PETRUS, met al de overige Joden, door keizer CLAUDIUS, uit *Rome* verdreven, keerde naar *Judea* terug en opende de kerkvergadering van *Jeruzalem*.

Hij sprak aldaar met vele wijsheid, en er werd besloten, dat men aan de Heidenen het juk der wettelijke plegtigheden niet zou opleggen. Hij begaf zich kort daarna naar *Antiochië*, en het was daar, dat de H. PAULUS hem tegenstand bood, wyl hij uit toegevendheid voor de Joden, de waarneming der oude wetsgebruiken scheen te begunstigen. » Het is zeer ten onregte, zegt de abt BERGIER, dat de kettters en ongeloovigen, uit deze gebeurtenis aanleiding hebben genomen, om deze beide Apostelen te lasteren, er komt in beider gedrag niet de minste trek van huichelarij of kwade trouw voor. Diegene der protestanten, welke daaruit hebben afgeleid, dat de H. PETRUS niet onfeilbaar was, hebben eene woordspeling gemaakt, zij hadden behooren te zeggen, dat hij niet onzondig was. Een gedrag voeren, waaruit men eene valsche gevolgtrekking en eene dwaling kan afleiden, is daarom niet de dwaling leeraren of prediken. De H. PETRUS kan dus in zijne handelwijze gezondigd hebben, zonder daarom in zijne leer te feilen." Intusschen zijn er eenige kerkvaders en critici, die van gevoelen zijn, dat de CEPHAS, van wien er op deze plaats gesproken wordt, de

H. PETRUS niet was. (Zie CEPHAS en KERKHERDER.) In *Rome* teruggekeerd, schreef hij zijnen tweeden brief aan de bekeerde geloovigen. Het doel van dezen epistel is, om hen in de onschendbare verkleefdheid te bevestigen, welke zij voor de leer en de overleveringen der Apostelen moeten hebben, en om hen te waarschuwen tegen de begoochelingen der valsche leeraars. Het vuur der vervolging was toenmaals ontstoken; PETRUS werd veroordeeld om gekruisigd te worden. Hij verzocht, om met het hoofd nederwaarts te hangen, » uit vrees (zegt een heilige kerkvader), dat men zich mogt verbeelden, dat hij, indien hij even gelijk J. C. gekruist werd, zich in glorie met den Zoon Gods wilde gelijk stellen." Deze Vorst der Apostelen werd, volgens het meest algemeen gevoelen, aan het kruis gehecht, op denzelfden dag, en op dezelfde plaats, waarop de heilige PAULUS onthoofd werd, in het jaar 66 na J. C. en het 12.^e der regering van den wreeden NERO. Zijn dood vestigde onherroepelijk te *Rome* den eersten zetel der Christenkerk, dien hij vroeger te *Antiochië* had gevestigd. Van dit tijdstip af is *Rome* het *Jeruzalem* des Christendoms,

de verblijfplaats van deszelfs eersten herder, het middelpunt der Catholijke éénheid, de Godspraak en de regel aller Kerken geworden; de plaats, waar de kerkvaders en de godgeleerde aller eeuwen, in twijfelachtige en netelige zaken uitspraken hebben gezocht; de plaats, waar men de listen aller sektenstichters, die beproefd hebben, om de leer van J. C. te verminken, heeft zien verijdelen; de plaats, waar al de Apostolische mannen, die na de eerste verkondiging van het Evangelie, aan de verschillende natien dit Goddelijk licht hebben overgebracht, hunne zending hebben ontvangen. Na dit alles moet men zich niet verwonderen, dat de woede der ketters, dat de schimpreden der slechte Catholijken ten allen tijde, maar voornamelijk in deze eeuw van duizeling en dwalingen, tegen deze groote Moeder der Christenen zijn aangewend; dat zij al hunne pogingen hebben in het werk gesteld, om het gezag, hetwelk de Roomsche opperpriester, krachtens de van God zelven ontvangene volmagt, in de algemeene Kerk uitoefent, als een overweldiging, als de vrucht der heerschzucht en der kuiperijen te doen beschouwen. » Van daar » zegt een wijs-

geerige reiziger, die gelukkiglijk de betrekking der oorzaken met de uitwerkselen begreep (*Dict. sur l'histoire*, door D'ALBON) » van daar de onstuimige uitvaringen, die men onophoudelijk in onze ooren doet weergalmen, en welke zelfs doór de kinderen, die niets van de geschiedenis begrijpen, worden uitgestameld. Laat ons beschuldigingen, die even zoenstig als onregtvaardig zijn, te niet doen, laat ons de denkbeelden bepalen. Laten wij ons niet verbeelden, aan het Christelijke Rome de verwijtingen te doen, welke wij met grond op het gedrag van eenige zijner Opperpriesters zouden kunnen toepassen, en laat ons geene aanleiding tot de gevolgtrekking geven, dat men regt zou hebben het eerste te verachten, zelfs al had men regt, om de andere te laken. Het Christelijke Rome heeft niets aan de staatkunde te danken; indien het zijn gezag tot in de gewesten heeft uitgestrekt, welke in de dikste duisternissen gewikkeld waren; indien het volken aan zijne wetten heeft onderworpen, die aan de wapens ontsnapten, en nooit het gezag der beroemdste overwinnaars erkenden; indien wilde horden, die nooit de namen van ALEXANDER EN CAESAR hebben uit-

gesproken, met eerbied aan de stem zijner Opperpriesters het oor hebben geleend, en derzelve onderrigtingen als Godspraken hebben ontvangen; indien het vreedzame *Rome* veroveringen heeft gemaakt, welke het oorlogszuchtige *Rome* aan hetzelfde zou benijd hebben, zoo waren deze wonderen geenszins het werk der menschelijke hartstogten; de menschelijke hartstogten dienden enkel en alleen, om dezelve des te schitterender te maken, wijl zij zich zamen verbonden, om der uitvoering der ontwerpen, welke zij zoo veel belang hadden te belemmeren, grootere hinderpalen in den weg te stellen." (Zie *heilige GREGORIUS, heilige LEO, ISIDORUS, MERCATOR, LUTHER, MELANCHTHON*, en het 1.^e dl. van de *Tijdsrekening der Paussen*). Een schrijver, door uitmuntende ascetische werken bekend, heeft over hetzelfde onderwerp de volgende aanmerkingen gemaakt. » Wat mij betreft, wanneer ik het Hoofd der Christenen, den Opvolger van den heiligen *PETRUS*, op den troon der *Cæsars* gezeten, in *Rome* zie regeren, en uit deze hoofdstad der Christen-wereld zijne herderlijke stem aan alle volken der wereld doen hooren; wanneer ik over de wijze na-

denk, waarop deze verbaazende verandering is daargesteld, dan kan ik mij niet onthouden, uitteeroepen: *Hier is de vinger Gods!* Wanneer ik den luister en de pracht van het *Vatikaan* met het duistere en afschuwelijke der *Mamertijsche* gevangenissen vergelijk; wanneer ik tot mij zelve zeg: degene, die in deze verschrikkelijke gevangenhokken heeft gezocht, wordt in deze heerlijke hoofdkerk vereerd, en zijn opvolger bewoont dit prachtige paleis; dezelfde Godsdienst, die in het geheim eenige geloovigen, aan de voeten van den onder zijne kluisters vernederden Apostel voerden, geleidt alle volken der wereld, openlijk naar de voeten van den heiligen Vader, zijnen opvolger, schitterende onder de driedubbele kroon; zulk een tooneel, ik beken zulks, verrukt, vervoert, doordringt mij met vreugde, eerbied en erkenning. Ik vrees niet op deze gebeurtenis, de woorden der heilige Maagd, in haren lofzang toe te passen. *God heeft de dwingelanden van hunnen troon gestort, en de nederigen er op geplaatst.* Heilige Kerk, juich! en dat daarvoor alle eer aan uwen Goddelijken bruidegom worde toegebracht, die op de aarde zulke groote wonderen heeft gewrocht, dat uwe ware

kinderen er zich met u over verheugen, en met u juichen." — Eenige protestanten hebben den partij-geest, zoover gedreven, dat zij beweerd hebben, dat de heilige PETRUS nooit in Rome is geweest, en bij gevolg dien stoel niet gesticht heeft; maar de het Pauselijke gezag meest vijandige geleerden, hebben hen bondiglijk wederlegd. PEARSON, een anglikaansch bisschop, heeft in eene verhandeling, welke onder zijne *Werken* voorkomt, deze daadzak met ontegensprekelijke bewijsstukken gestaafd. En in de daad, al de geschiedkundige gedenkstukken getuigen, ter bevestiging derzelve. Terwijl de heilige PETRUS aan de andere kerken schreef, zeide hij aan dezelve: *De Kerk, in Babylon vergaderd, groet u* (I PETR. V, 13). Dit *Babylon*, was, volgens PAPIAS, de stad Rome, waaruit de Apostel toenmaals schreef; De heilige HIERNYMYUS en de overige schriftverklaarders, komen met PAPIAS omtrent de verklaring van dezen tekst overeen. HEGESIPPUS, die, even als deze laatste, aan de Apostolische tijden grensde, heeft in het licht gegeven, de geschiedenis van den marteldood, door den heiligen PETRUS te Rome ondergaan. De heilige IRENEUS en de heilige

IGNATIUS, leerlingen van den heiligen PETRUS, melden ons, dat deze Apostel zijnen zetel te Rome had gevestigd. TERTULLIANUS roept de kettters op, als getuigen der Kerk van Rome, door PETRUS gesticht. De heilige CYPRIANUS noemt deze Kerk dikwijls *den stoel van PETRUS*. ARNOBIUS, de heilige EPIPHANIUS, ORIGENES, de heilige ATHANASIUS, EUSEBIUS, LACTANTIUS, de heilige AMBROSIUS, OPTATUS, de heilige HIERNYMYUS, de heilige AUGUSTINUS, de heilige CHRYSOSTOMUS, PAULUS OROSIUS, de heilige MAXIMUS, THEODRETUS, de heilige PAULINUS, de heilige LEO enz. hebben ons de naamlijst der bisschoppen van Rome nagelaten, van af den heiligen PETRUS, tot aan den Opperherder, die ten hunnen tijde den heiligen Stoel bekleedde; en van dat tijdstip af hebben alle gewijde en ongewijde schrijvers dezelve tot GREGORIUS XVI voortgezet, die tegenwoordig den Stoel van den heiligen PETRUS bekleedt. Welke andere godsdienst dan de Catholijke, kan een zoo duidelijke en zoo algemeen bekende opvolging aanwijzen? En moet men zich verwonderen, indien hare vijanden, getracht hebben, er den grondslag van te ondermijnen? Welke sekte heeft eene zoo

naauwe en geregelde opvolgende aaneenschakeling van wettige herders durven voorstellen? *Confingant tale quid heretici?* Dit is de uitdaging welke TERTULLIANUS aan alle ketters deed, en deze zoo stoute en zoo veilige uitdaging, heeft sedert TERTULLIANUS veel kracht en gewigt gewonnen: hij sprak aldus, toen de duurzaamheid der Kerk nog slechts twee eeuwen telde; wat zou hij gezegd hebben, indien eene onafgebrokene opvolging van achtien eeuwen, zich aan hem, door de duidelijkste en onbetwistbaarste titels vertoond had? » Dit ongeluk, zegt BOSSUET, bestaat altijd tegen de ketters; zij zijn van het groote ligchaam der Kerk afgescheiden. Maar welk een troost is het voor ons, van onzen tegenwoordigen Opperpriester, onafgebroken tot den door J. C. aangestelden heiligen PETRUS te kunnen opklimmen; van wien men, tot de hooge-priesters der oude wet overgaande, men tot AARON en MOZES, en van deze tot de aartsvaders en den oorsprong der wereld opklimt. Welke opvolging! welke overlevering! welke wonderbare aaneenschakeling! — Behalve de beide *Brieven* van den heiligen PETRUS, die tot de kanonieke boeken behooren,

heeft men hem verscheiden werken toegeschreven, zoo als zijne *Handelingen*, zijn *Evangelie*, zijne *Openbaring*, alle ondergeschoven of verdachte werken.

PETRUS (*Heilige*), bisschop van *Alexandrië*, in het jaar 300, werd, zoo om zijne leer als om zijne deugden, als een der beroemdste prelaten van zijnen tijd beschouwd. Zijne standvastigheid werd op de proef gesteld in de vervolgingen van DIOCLETIANUS en MAXIMIANUS, en hij ontving de martelkroon in 311. Gedurende zijn episcopaat vervaardigde hij canons van boetvaardigheid, en zette in eene kerkvergadering MELECIUS van *Lycopolis* af, als van afvalligheid en andere misdaden overtuigd. THEODORETUS heeft ons in het 4.^e boek zijner *Geschiedenis*, verscheiden *Brieven* van dezen heiligen bisschop bewaard. Pater COMBEFIS heeft twee soorten van acten van den marteldood van den H. PETRUS geleverd, de eene door SURIUS, en de andere door METAPHRASTES in het licht gegeven; maar dezelve verdienen geenerlei geloof, en komen noch met EUSEBIUS noch met THEODORETUS overeen.

PETRUS CHRYSOLOGUS (*Hei-*

lige), te *Imola* geboren, werd in 433 tot aartsbischop van *Ravenna* verheven. Hij had zich door de regelmatigheid van het kloosterleven, een uitmuntend middel om goede herders te vormen, tot de bisschoppelijke deugden voorbereid (Zie **NORBERTUS** — *Heilige*). De heilige **HERMANUS** van *Auxerre*, zich naar *Ravenna* begeven hebbende, om van keizer **VALENTINIANUS**, genade voor eenige misdadigers te erlangen, werd gevaarlijk ziek, en hem viel de troost ten deel, van in de armen van **PETRUS CHRYSOLOGUS** te sterven, die de erfgenaam werd van zijn boetkleed, en van zijne koorkap. De aartsbiskop **EUTYCHES**, van de welsprekendheid van **PETRUS** onderrigt, wilde hem tot zijne partij overhalen; maar de heilige bisschop antwoordde hem op eene wijze, die hem moest beschamen. Hij verwees hem tot den brief van den heiligen **LEO den Grooten** aan **FLAVIANUS**, een brief, welke een beknopte inhoud is, van hetgeen men omtrent het geheim der menschwording moet gelooven. Hij overleed; volgens sommigen in 458; anderen zeggen den 2 December 450. Zijne werken zijn, door de zorg van pater **SEBASTIAAN - PAULUS van de Moeder Gods**,

in 1750, te *Venetie* in fol. gedrukt. Men heeft in 1758, te *Augsburg*, eene nieuwe uitgave in fol. van opgelegd. Men vindt in dezelve 176 *Leerreden*, *verhandelingen* of *homeliën*, de meesten zeer kort; en dom **LUCAS D'ACHERI** heeft er in zijne *Spicilegium* vijf nieuwe van in het licht gegeven. De beroemde bisschop verklaart in dezelve met korte woorden, op eene vrij aangename wijze den tekst der heilige Schrift. Zijn stijl, hoewel kort is niettemin aaneenhangelend; zijne denkbeelden geestig; maar dezelve gaan dikwerf buiten het natuurlijke en bevatten slechts woordspelingen. De kunstregters der laatste eeuw hebben geoordeeld, dat zijne *Leerreden* niets verhevens noch welsprekends bevatten, om hem den bijnaam van **CHRYSOLOGUS** (man, wiens woorden goud zijn) te verdienen, welke bijnaam hem eerst 250 jaren na zijnen dood, door **FELIX**, bisschop van *Ravenna*, redacteur zijner werken, is gegeven. Dezelve ontleenden hare kracht van het vuur des heiligen en ijverigen redenaars, van den levendigen treffenden en zielroerenden toon, waarmede hij ze uitsprak, en die op zijn volk het grootste uitwerksel te weeg bragt.

PETRUS NOLASCUS (*Heilige*) stichter der orde van Barmhartigheid (*l'ordre de la Merci*), ter bevrijding van gevangenen, werd in 1189, in het voormalige Fransche gewest *Lauragais*, diocees van *St. Papoul* in *Languedoc* geboren. Zijne ouders behoorden tot den adelstand. Hij verbond zich in zijne jeugd aan SIMON DE MONTFORT, die hem bij JACOBUS, koning van *Aragon* plaatste. Door zijnen geest en zijne deugd, verwierf hij de gunst van dien vorst. PETRUS maakte gebruik van zijnen invloed op denzelfven tot het stichten eener godsdienstige militaire orde, bestemd om de kluisters, der bij de muzelmannen gevangene Christenen te verbreken. Het was op den 10 Augustus 1223, en niet in 1218, dat dit eerbiedwaardige genootschap tot stand kwam. PETRUS NOLASCUS, die hetzelfde als leek instelde, wilde echter dat de verplichtingen zijner ridders, niet minder dan die van koor-religieuzen waren. Na den eersten vorm aan zijne orde te hebben gegeven, vereenigde hij de bediening van redemptorist, met dien van algemeen overste. Men verzekert dat, op de beide eerste togten, welke hij door de koningrijken *Valencia* en *Grenada* deed, 400

gevangenen uit de handen der ongeloofigen redde. Hij stak vervolgens naar *Afrika* over, en had aldaar met vele hinderpalen te worstelen. Na eindelijk zeven jaren in de uitoefening aller deugden geleefd te hebben, overleed hij heiliglijk op Kersnacht van het jaar 1256 of 1258. De heilige LODEWIJK stelde een bijzonder belang in dezen heiligen ordestichter, en vereerde hem met *verscheiden* brieven. PETRUS had zich, bij de instelling zijner orde met RAIMUNDUS DE PEGNAFORT verbonden; en het was gezamenlijk met dezen heilige dat hij aan zijne religieuzen het gewaad gaf, hetwelk wij dezelve nog tegenwoordig zien dragen. Hij was geen priester, zoo als eenige schrijvers zulks gemeend hebben. Zijne begraafplaats was onbekend; maar nadat KAREL III, koning van *Spanje* (op de aanwijzingen, medegedeeld in eenen brief van pater JACOBUS PEDRALBES, eenen Jesuit, te *Ferrare*, den 8 Maart 1786 ontdekt) te *Barcelona* opdelfingen had doen bewerkstelligen, vond men op den 25 April 1788, het ligchaam van den heilige, zeer diep, onder den trap in eene nis, in ridder-gewaad, met zijn harnas en zijnen langen degen, volgens het gebruik van dien tijd, en een opschrift te ken-

nen gevende, dat zulks het ligchaam van den heiligen PETRUS NOLASCUS was.

PETRUS VERONESUS (*Heilige*), in 1205 van kettersche ouders, in de stad *Verona* geboren, van welke hij zijnen naam ontleende, putte reeds in zijne eerste jeugd, in eene Catholijke school, een zuiver en standvastig geloof, van hetwelke de ingevingen zijner bloedverwanten niet in staat waren, hem af te trekken. Hij begaf zich in de predikheeren-orde, welke nog door den H. DOMINICUS bestuurd werd, en maakte zich in dezelve beroemd door de verkondiging van het woord Gods: zijn ijver en zijne bekwaamheid deden hem den post van geloofs-onderzoeker te *Milane* toevertrouwen. Hij bragt talrijke bekeeringen te weeg en maakte zich niet minder vijanden: de hardnekkige ketters sidderden bij het zien van het verval hunner partij door den ijver van PETRUS. Maar hoe meer het gevaar voor zijn leven toenam, des te meer ontvlamde zijn verlangen naar de martelkroon. Terwijl hij op Palmzondag, den 24 Maart 1252, te *Milane* voor een ontelbaar gehoor predikte, zeide hij met eene verhevene stem, dat hij ontwijfelbaar wist, dat zijn

dood door eene bende zamengezworenen besloten was: en in de daad, hij werd den 6 April deszelfden jaars, op den weg van *Como* naar *Milane*, door twee bezoldigde booswichten vermoord. INNOCENTIUS IV, canoniseerde hem in het jaar na zijnen dood. Een zijner moordenaars, CARINO of MARINO genaamd, begaf zich in hoedanigheid van leekebroer onder de dominikanen van *Forli*, en boette zijne misdaad door de oefeningen eener strenge boetvaardigheid. Het *Leven* van PETRUS, is door LEONTINO, een' dominikaner, beschreven, die langen tijd met hem te *Verona* was geweest, en later patriarch van *Jeruzalem* werd. Men noemt hem somtijds PETRUS van *Milane*.

PETRUS VAN ALCANTARA (*Heilige*), in 1499, te *Alcantara* geboren, was de zoon van den gouverneur dier stad, en begaf zich in de orde van den H. FRANCISCUS, waarvan hij in 1538 en in 1542 provinciaal was. Het verlangen naar eene grootere volmaaktheid, deed hem naar den berg *Arabida* in *Portugal* trekken; hij voerde er eene hervorming in, die in 1554, door JULIUS III werd goedgekeurd. Deze heilige overleed in 1562, als

een voorbeeld van versterking en boetvaardigheid beschouwd. CLEMENS IX, canoniseerde hem. Men heeft van hem eene verhandeling over het *inwendige gebed*, welke hij vervaardigde, op verzoek van eenen zeer godvruchtigen edelman, die hem dikwerf over dat onderwerp had hooren spreken. Dit boek is door de H. THERESIA, door LODIEWIK VAN GRENADA, door den H. FRANCISCUS VAN SALES en door Paus GREGORIUS XV, als een meesterstuk beschouwd. Hij is daarenboven de schrijver eener uitmuntende verhandeling *Over den vrede der ziel*. Men zegt dat hij, na zijnen dood, met eenen hemelschen luister omgeven, aan de H. THERESIA verscheen, en deze woorden uitsprak, welke in het officie van zijnen feestdag voorkomen: *Felix poenitentia quae tantam mihi promeruit gloriam!*

† PETRUS I of PEDRO, koning van *Navarre* en *Arragon*, werd in de legerplaats voor de stad *Huesca*, in 1094, na den dood van SANCTIUS RAMIRUS, tot koning uitgeroepen. Na de plegtigheid zijner krooning, en de eerste zorgen aan het beheer van zijn rijk toegewijd, zette hij den oorlog voort, en nam, na den slag van

Alcazar te hebben gewonnen, in 1096, *Huesca* in. Deze voorspoed werd gevolgd door de inneming van *Balbastro*, en verscheiden andere aanzienlijke voordeelen. *Don Pedro* overleed den 28 September 1104. ALPHONSUS, zijn broeder, bijgenaamd *de Twister*, volgde hem op.

† PETRUS of PEDRO II, koning van *Arragon*, zoon en opvolger van ALFONSUS II, beklom den troon in 1196. Zijne eerste zorg was het vervolgen der Waadlanders. Weldra hield hem een oorlog bezig tegen den koning van *Navarre*, en vereenigde hem met ALFONSUS IX, koning van *Kastilië*. De voornaamste gebeurtenis van zijn bestuur is de slag van *Naves de Tolosa*, in welke hij, gezamenlijk met de vorsten van *Kastilië* en *Navarre*, de Mahometanen in 1212 volkomen sloeg. Na zich kort daarna aan het hoofd der Albigensers te hebben geplaatst, werd hij den 17 September 1213, in den slag van *Muret* overwonnen en gedood. Prins JAYME of JACOBUS, zijn zoon, nog minderjarig zijnde, werd, in eene vergadering der staten, als zijn opvolger erkend, en de voogdijschap toevertrouwd aan *don SANCHO*, zijn oom, en aan den Groot-meester der tempeliers.

PETRUS of PEDRO III, koning van *Arragon*, *Valencia*, *Majorka* en *Sicilië*, beklom den troon na JACOBUS I, zijnen vader, in 1276, en bragt zijte wapens in *Navarre*, waarop hij eenige aanspraak maakte. Hij zag zich weldra genoodzaakt, naar zijne staten terug te keeren, alwaar zijne eigenzinnige en gestrenge inborst, een gedeelte der voornaamste heeren tot opstand had doen overslaan. Deze Vorst, die met CONSTANTIA, dochter van den bastaard MANFRED, gewaanden koning van *Sicilië*, was in den echt getreden, wilde zich, om aan zijne vrouw te behagen, en aan zijne heerschezucht te voldoen, meester maken van dien staat. Met oogmerk, om denzelven aan KAREL I van *Anjou* te ontveldigen, spande hij zamen met eenige muitelingen, en raadde, zegt men, de zamenzwering aan der Siciliaansche Vespers, dat is den moord aller Franschen in *Sicilië*, op het Vesperuur van Paaschdag 1282. Daarna kwam hij in het land, van hetwelk hij zich gemakkelijk meester maakte. Paus MARTINUS IV, van smart doordrongen, over eene zoo wreede daad, excommuniceerde de Sicilianen met PETRUS, en stelde zijne Spaansche sta-

ten in interdict. Om de gevolgen van eenen wreeden oorlog voor te komen, liet de koning van *Arragon* aan KAREL aanbieden, om dit groote geschil door een tweegevecht te beslissen, op voorwaarde van zich elk door honderd ridders te doen vergezellen. KAREL, die openhartig en moedig was, nam, hoewel reeds zestig jaren oud, het gevecht tegen PETRUS aan; die eerst veertig jaren oud was. De tot het tweegevecht bestemden dag aangebroken zijnde, verscheen KAREL VAN ANJOU, op het veld, hun te dien einde bij *Bordeaux*, door den koning van *Engeland* aangewezen; maar de Aragonees verscheen eerst toen de dag ten einde was. Intusschen nam KAREL van *Valois*, den titel aan van koning van *Arragon*, ten gevolge van het interdict waaronder die staat door den Paus gesteld was, en werd door PHILIPPUS den stoute, zijn vader, met een magtig leger derwaarts begeleid. Hij behaalde eenige voordeelen, doch zonder bestendigheid. PETRUS overleed den 10 November 1285 te *Villefranche de Panades*, alwaar hij de ontbinding der censuren ontving, zonder echter afstand te doen van *Sicilië*, hetwelk hij bij testament, aan JACO-

BUS, zijnen tweeden zoon, gaf, die zich in het volgende jaar aldaar liet kroonen. ALFONSUS III, zijn oudste zoon, volgde hem op in *Arragon*.

PETRUS, bijgenaamd *de Wreede*, koning van *Kastilië*, in 1334 te *Burgos* geboren, beklom den troon, na zijnen vader ALFONSUS XI, in 1350. Het begin zijner regering kenmerkte zich door gruwelen; hij deed verscheiden zijner onderdanen door uitgezochte folteringen sterven. Hij trad in den echt met BLANCA, dochter van PETRUS I, Hertog van *Bourbon*; hij verliet dezelve, drie dagen na zijn huwelijk en liet haar gevangen zetten, om zich weder, met de door hem onderhoudene MARIA PADILLA te vereenigen. JOANNA DE CASTRO, met welke hij kort daarna huwde, was niet gelukkiger; hij verliet dezelve. Deze handelwijs gevoegd bij zijne verschrikkelijke wreedheden bragt de grooten tegen hem in opstand. PETRUS *de Wreede* deed verscheiden derzelve sterven, en

spaarde zelfs zijnen broeder FREDERIK, noch *don JUAN* zijnen neef, noch de koningin BLANCA van *Bourbon* niet. Eindelijk namen zijne onderdanen in 1366 de wapens tegen hem op; en aan hun hoofd hebbende, HENDRIK, graaf van *Transtamare*, zijn' natuurlijken broeder, maakten zij zich meester van *Toledo* en van bijna geheel *Kastilië*. PETRUS begaf zich naar *Guyenne*, en nam zijne toevlugt tot de Engelschen, die hem in 1367 op den troon herstelden; maar zulks was niet van langer duur. HENDRIK van *Transtamare*, door de Fransche troepen, onder aanvoering van BERTRAND DUGUESCLIN, ondersteund, overwon hem in 1368 in eenen veldslag, en doodde hem eigenhandig (*). Dus sneefde in den ouderdom van 34 jaren en 7 maanden. PETRUS *de Wreede*, koning van *Kastilië*, een gedenkwaardig voorbeeld voor alle vorsten, die de willekeur, de goddeloosheid en de wraak ten top voeren. Men is van meening, dat de opvoeding, de gebreken van dezen vorst,

(*) Het was in eene tent en niet op het slagveld, dat dit treurige tooneel plaats had. Naauwelijks hadden de beide broeders elkanderen ontdekt, of zij vielen elkander als woedenden aan, en worstelend lijf tegen lijf. HENDRIK bekwam de nederlaag, en zou onvermijdelijk bezwaken zijn, indien een der getuigen dezer worsteling hem, door hem bij de heenen te trekken niet op *don PEDRO* had gewenteld. HENDRIK maakte van deze omstandigheid gebruik en doodde zijnen broeder.

zou hebben kunnen uitroeijen, of ten minste verminderen. Maar aan ALBUQUERQUE, zijnen gouverneur, overgegeven, die hem den weg tot de ondeugd baande, en zich onafhankelijk ziende, in eenen ouderdom, waarin voor een karakter als het zijne, eene langdurige gehoorzaamheid vereischt werd, was hij met verstand, moed en vlijt, slechts een dwingeland en een gedrogt. Met den dood van PETRUS eindigde de wettige nakomelingschap van RAIMUNDUS van *Bourgondië*; het bastaard geslacht volgde hem op in den persoon van HENDRIK van *Transtamare*. Verscheiden geschiedkundigen schrijven de wreedheid van PETRUS, welke zij gestrengheid noemen, aan de behoefte toe, welke zijne staten aan groote voorbeelden hadden, ter be-teugeling der misdaden, welke er bedreven werden, der opstanden, welke er plaats hadden, en der misbruiken van allerlei slag, die onder alle klassen, en voornamelijk onder de groote heeren ingesloten waren. Er zijn verscheiden werken over dezen vorst geschreven: in het Fransch bestaan er twee treurspelen, waarvan hij het onderwerp is: *Pierre le Cruel*, door DU BELLOY, in 1772

ten tooneele gevoerd, en in 1777 gedrukt, en de *Don Pedre* van VOLTAIRE, 1775.

† PETRUS I, of PEDRO koning van *Portugal*, te *Coimbra*, in 1320 geboren, zoon en opvolger van ALFONSUS IV, beklom den troon in 1357. Zijne eerste zorg was, den dood van de ongelukkige INES DE CASTRO, zijne echtgenoot, te wreken, die op bevel van ALFONSUS IV vermoord was. Hij vaardigde nuttige verordeningen uit, verminderde de belastingen, en deed zich, in één woord door zijne onderdanen beminnen, en overleed zeer betreurd, den 18 Januarij 1367. Zijne geschiedenis, door FERDINAND LOPEZ geschreven, is in het licht gegeven met *vermeerderingen* door JOZEF PEREIRA BAYAM, een priester van *Lissabon*, onder den titel van *Chron. del rey D. PEDRO I, deste nome, cognominado o justiciero* enz. *Lissabon*, 1735 in 8.vo

PETRUS II, of PEDRO, koning van *Portugal*, in 1648 geboren, ondersteunde de belangen der koningin, zijne schoonzuster, MARIA ELIZABETH FRANCISCA van *Savooye-Nemours*, en droeg er toe bij, om zijnen broeder

ALFONSUS VI, onbekwaam tot de regering te doen verklaren. Hij werd regent van het rijk en trad in 1668 in den echt met de koningin, welker huwelijk niet voltrokken was. In hetzelfde jaar sloot hij den vrede met *Spanje*, en werd hij, na den dood van zijnen broeder tot koning uitgeroepen. Hij begunstigde de partij van den aartshertog KAREL tegen PHILIPPUS V en overleed den 9 December 1706.

† PETRUS, koning van *Hongarijē*, bijgenaamd *de Duit-scher*, uit hoofde van zijne voorliefde voor die natie, volgde op den heiligen STEPHANUS I, zijn' oom in 1038. Door zijne wreedheden en losbandigheden aan het volk, en vooral aan de grooten, die hij van alle posten had beroofd, om dezelve aan vreemdelingen te geven, hatelijk geworden, werd hij koristondiglijk genoodzaakt den troon te verlaten, en denzelven afstaan aan ABA of OWON, zwager van STEPHANUS. Maar hij beklom denzelven weder in 1044, door HENDRIK III te dien einde ondersteund. In plaats van de geesten tot bedaren te brengen, verbitterde hij dezelve nog meer, door de wreedheden, welke hij uitoefende jegens diegene, welke

zich voor STEPHANUS verklaard hadden. Er barstte eene zamenzwering tegen hem uit, waarvan het hoofd was ANDREAS, een prins uit het koninklijke bloed van *Hongarijē*. Hij viel in diens handen, zijne oogen werden hem uitgestoken, en hij in eene gevangenis geworpen, in welke hij, na verloop van drie dagen, in het jaar 1047 overleed.

PETRUS, een kerkelijk schrijver, is enkel bekend door eene *Verhandeling over de menschwording en de genade*, welke men bij de *Werken* van den heiligen FULGENTIUS gevoegd heeft. Dit werk komt ook voor in de *Bibliotheek der Kerkvaders*. De schrijver geeft zich in hetzelfde den titel van diaken, dit is alles wat men van hem weet. Hij leefde in de 6.^e eeuw.

PETRUS VAN SICILIË, werd op het eiland van dien naam, omtrent het midden der 9.^e eeuw geboren. Hij is bekend door zijne *Geschiedenis der Manichëers*. Dit werk, dat in de *Bibliotheek der Kerkvaders* wordt gevonden, bevat belangrijke en gewigtige bijzonderheden, die den staat en de gevoelens der sekte, tijdens het leven des schrijvers, doen kennen. Het-

zelve is afzonderlijk uitgegeven door MATTHEUS RADERUS, *Ingolstadt*, 1504, in het Grieksch en in het Latijn.

PETRUS DAMIANUS (*Heilige*), te *Ravenna* in het jaar 988 geboren, deed reeds in zijne kindschheid de gelukkigste hoop van hem koesteren, welke hij nooit te leur gesteld heeft. Na met roem te hebben onderwezen, sloot hij zich op in het klooster van het *Heilige Kruis* van *Avellane* bij *Eugubio*, en werd prioor en later abt van dat gesticht. Paus STEPHANUS IX van zijne verdiensten onderrigt, verhief hem in 1057 tot kardinaal en bisschop van *Ostia*, en gebruikte hem in de aangelegenheden der Roomsche Kerk. Ook onder de volgende Paussen ging PETRUS DAMIANUS met het beheer van zaken voort, van welke taak hij zich steeds met den meesten roem kweet. Hij wijdde er al zijne zorg aan toe, om de tucht onder de geestelijkheid, en in de kloosters te doen herleven. Hij overleed even zoo heiliglijk als hij geleefd had, te *Faënza*, den 23 Februarij 1073, na afstand te hebben gedaan van zijn bisdom. Er bestaan van hem *Brieven*, *Leerreden*, *kleine stukken*, de *Levens-*

beschrijvingen van den heiligen ODILO, van den heiligen ROMUALDUS en van den heiligen DOMINICUS, den geharnaste, en andere werken, in 4 deelen verzameld een boekdeel in folio uitmakende, dezelve zijn zeer nuttig tot goed verstand der kerkelijke geschiedenis van de 11.^e eeuw. Men vindt in dezelve geleerde verscheidenheid, duidelijkheid, ongedwongenheid, en kracht in den stijl, ofschoon dezelve niet altijd zuiver is, en de denkbeelden dikwerf in nauwkeurigheid te kort schieten. Het lezen derzelve kan echter niet dan zeer nuttig zijn, voor de geestelijken en religieuzen. Hij nam den bijnaam van DAMIANUS aan, uit erkentenis voor een zijner broeders, welke dien naam droeg, en aan wien hij zijne opvoeding te danken had. De uitgave der werken van dezen kerkvader, te *Parijs*, in 1663, in fol. in het licht verschenen, wordt op prijs gesteld. Zijn *leven* is beschreven door den heiligen JOANNES DE LODI, zijn leerling, en later bisschop van *Gubbio*, en door dom MABILLON in het licht gegeven, *Sec. 6 Bened.*

PETRUS IGNEUS, dat is van *vuur*, een beroemde religieus

der orde van *Val-Ombrose*, en gesproten uit het doorluchtige huis der ALDOBRANDINIS, werd in 1073 tot kardinaal en bisschop van *Albano* verheven. PETRUS VAN PAVIA, bisschop van *Florence*, werd door de religieuzen van het klooster van den heiligen JOANNES-GUALBERTUS van simonie en ketterij beschuldigd. Deze beschuldiging bragt alle geesten in beweging; men stelde voor om dezelve te onderzoeken. PETRUS IGNEUS werd in 1063, door de monniken van zijn klooster verkozen, om de vuurproef tegen den bisschop aan te wenden. Dergelijke proefnemingen waren door eenige kerkvergaderingen verboden; maar deze canons waren niet alom in werking, en men meende eenige bijzondere gevallen te kunnen uitzonderen (zie KAREL de Groot, EUGENIUS II, MARIA van *Arragon*) PETRUS ging deftiglijk, blootsvoets, langzaam, in tegenwoordigheid van al het volk van *Florence*, over gloeiende kolen, tusschen twee brandende houtstapels. Ontdekt hebbende, dat hij zijnen manipel had laten vallen, keerde hij terug, en haalde denzelven uit de vlammen even zoo ongeschonden, als hij er in gevallen was. De wind der vlam bewoog zijne haren,

deed zijne stoel en zijne albe zweven; maar niets brandde, zelfs niet het haar zijner beenen. Toen hij aan het einde des brandstapels was gekomen, wilde hij er andermaal tusschendoortrekken, maar het volk hield hem terug. Dit verhaal is ontleend uit den brief, welken de geestelijkheid en het volk van *Florence*, bij deze gelegenheid aan Paus ALEXANDER schreven. De schrijvers van dien tijd, en vooral DESIDERIUS, abt van *Monte-Cassino*, later Paus, onder den naam van VICTOR III, spreken er over als over eene zeer zekere zaak. Intusschen nadat PETRUS VAN PAVIA, eenigen tijd door den Paus geschorst was geweest, ging hij voort in zijne bediening, als bisschop van *Florence*, hetzij wjl hij gegronde bewijzen van bekeering gaf, hetzij, wjl het in eenen tijd van verdeeldheid en onlusten, gemakkelijker was den schuldige te overtuigen, dan hem te straffen; hetzij eindelijk wjl de Paus begreep, niet te moeten letten op een onwettig en met de canons strijdig bewijs.

PETRUS, bijgenaamd *de Kluzenaar*, een Fransch edelman van *Amiens*, in *Picardië*, liet het krijgsberoep varen, om het kluzenaars

leven te aanvaarden, en het laatste weder, om bedevaartganger te worden. Hij ondernam, omtrent het jaar 1093 eene reis naar het *Heilige Land*. Met den beklagenswaardigen toestand bewogen, waarin zich de Christenen aldaar bevonden, sprak hij er bij zijne terugkomst op zulk eene levendige wijze over met Paus URBANUS II, en maakte zulke treffende schilderingen dat deze Paus hem van het eene land naar het andere zond, ten einde de vorsten op te wekken, om de geloovigen van de verdrukking te bevrijden. Dit is de aanleiding en de oorsprong van den eersten kruistogt. Men moet het in de filozofische ongevoeligheid zeer ver gebracht hebben, om te beweren, dat de Christenen, hunne broeders hadden behooren te verlaten, en het rijk der KONSTANTIJS en der THEODOSIUSSEN aan overweldigers, aan bloeddorstige dwingelanden over te laten, of eene verregaande onregtvaardigheid aan den dag leggen, met die togten, naar den slechten uitslag te beoordeelen, waarmede dezelve bekroond werden. Wij hebben reeds, volgens eenen oude, opgemerkt, dat deze wijze van beoordeelen, aan de dwazen past. (Zie BERNARDUS —

Heilige). » Welligt, zegt een oordeelkundige schrijver, dat de godsdienstijver tegen de regelen der voorzigtigheid deed zondigen; maar hetgene voor ons eeniglijk van belang is, is dat de wetten der regtvaardigheid niet werden geschonden. Zoodat wanneer men het vuur des oorlogs, en de geestdrift der kruisvaarders, volgens bewezen daadzaken, welke de geheele reeks der geschiedenis aanbiedt, en niet volgens onbepaalde verwijtingen van dweepzucht, niet volgens de beleedigende uitvaringen van een veel dweepzieker en veel onverdragzamer filozofismus, dan hetgene wat hetzelfde met dien naam bestempelt, onderzoekt en beoordeelt, de aanwijzing der daadzaken alleen, alhier elk denkbeeld van onregtvaardigheid doet verdwijnen. Staatkundige inzichten, die welligt gebrekkig, maar des niettemin wettig waren; de noodzakelijkheid der eigen verdediging, en de evenredigheid der afleiding, waren eene nieuwe drijfveder dezer oorlogen, en verspreiden een nieuw licht, om dezelve volkomen te regtvaardigen, in de oogen van iederen, die slechts eenigzins in het regt van vrede en oorlog ervaren is. Dat men zich slechts eenen oo-

genblik herinnere welke de geest van het Mahometismus bij deszelfs oorsprong was, en welk verdrukkingstelsel hetzelfde niet ophield met woede te volgen, zoo lang hetzelfde de verdrukkende kracht, en het overwigt der magt in handen had: het bestendige doel van den eersten grondlegger dezer ongerijmde godsdienst, was de drie deelen der bekende wereld aan dezelve te onderwerpen, niet langs den aanklokkenden weg der overtuiging, welke dezelve niet kon doorstaan, maar door het moordend gewigt van het slagzwaard, door de verkrachting der wetten, de ontëdeling van het menschelijke geslacht, en de verachting van alle menschelijk gevoel. Alles werd geheiligd door den ijver van den Alcoran; en, mits men slechts naar dat doel streefde, zoo bestond er geen middel, hoe oproerig, hoe gewelddadig, hoe wreed, hoe moorddadig hetzelfde ook wezen mogt, dat niet wettig werd. De volken, die het juk te gemoet gingen, die zich den opstand en de afvalligheid tot eene verdienste rekenden, traden in gemeenschap van natie en voorregten, met de gedrogtelijke sekte, welke zij van dag tot dag vergrootten: men deed de overigen mee-

doogenloos onder het zwaard vallen, of, door eene nog treurigere behandeling, vernederde men hen, met ketens beladen, tot den stand der lastdieren. Geen enkel volk, geen enkel rijk, geen enkel stads- noch majesteltsregt, geene enkele oorspronkelijke, en zelfs onder de oorlogvoerende natiën geheiligde wetten werden door die dweepzieke schenders van alle regt en van alle Godsdienst geëerbiedigd. Zouden het dan deze woeste inbreukmakers op elken maatschappelijken band niet zijn, die de geheele filozofische hevigheid deden ontvlammen, indien de onbepaalde uitdrukkingen van dweeper en dweepzucht in derzelve kromtaal iet anders betekenden, dan haat jegens het Evangelie en de deugd?" Vooreerst hebben de filozofen, om onder het masker van zucht voor het algemeene welzijn, hunnen haat te vermommen, jegens alles wat tot de Godsdienstbetrekking heeft, beweerd, dat de kruistogten noodlottige gevolgen voor geheel *Europa* hebben gehad. Deze drogrede is weldra in rook verdwenen. Men weet thans, dat er groote voordeelen uit zijn ontstaan, dat de scheepvaart en de handel derzelve voornaamste opkomst, of om beter te spre-

ken, derzelve schepping en wezenlijk bestaan aan die gedurige volksverhuizingen der Westelingen naar het Oosten te danken hebben; dat de bijzondere oorlogen en binnenlandsche vijandelijkheden, welke den boezem van eenen zelfden staat verscheuren, werden afschaft enz. (*); maar zij beweren, dat deze voordeelen toevallige gevolgen zijn geweest, en niet in de bedoelingen der kruisvaarders lagen: een koddige redeneertrant, en die de bogten der logen genoegzaam bewijst. Moet de zaak of de bedoeling alhier beoordeeld worden? en indien de zaak goed en nuttig is, welk regt heb ik dan, om uitspraak te doen, dat dezelve niet alzoo in de bedoeling desgenen is geweest, die haar bewerkt heeft? Het groote uitwerksel der kruistogten, is zeker aan de aanvoerders dier afgelegene togten niet ontsnapt. Zij wisten zeer wel, dat het krachtdadigste middel, om *Europa* van de Mahometaansche woede te bevrijden, was den oorlog naar *Azië* over te brengen. » Wie kan dan over onregtvaardigheid schreeuwen, zegt de

door ons aangevoerde schrijver, tegen bondgenootschappen, door Christelijke natien aangegaan, ten einde de verborgen woede van haren natuurlijken vijand af te weren? Wie kan het haar als eene misdaad toerekenen, den oorlog in het hart van zijn rijk te hebben overgebracht, ten einde deszelfs onrust en pogingen aldaar te vestigen, en hem te beletten in de verte te kwellen? Wie openbaart niet zijne hatelijke neiging voor die tegen het Christendom zamengezwoorene natien, als hij ten opzichte van hunne tegenstrevers eene gestrenge zedeleer aanwendt, strijdig met al de regels, niet alleen der regtvaardigste wedervergelding, maar der onvermijdelijkste verdediging, met alle regelen der voorzigtigheid en der gezonde staatkunde? Trouwens, dat deze beweegredenen, de aanvoerders der Christelijke republiek hebben opgewekt, dit kan ons niet meer twijfelachtig toeschijnen, sinds dat wij Paus *URBANUS II*, in de kerkvergadering van *Clermont*, en zijne opvolgers bij zoo vele andere gelegenheden, de vorsten en volken hebben hoo-

(*) Men heeft hierbij nog vergeten, dat de adel, terwijl dezelve zich naar *Azië* begaf, een gedeelte van deszelfs goederen vervreemde, of op hypotheek, aanzienlijke sommen van het volk leende, welks vrijverklaring dezelve daardoor bevorderde.

ren aansporen en opwekken, de moedwilligheid der Muzelmannen te beteugelen, in uitdrukkelijke bewoordingen, het oogmerk aanhalen, welke die ongeloofigen hadden, om alle rijken te onderwerpen, en elke Christelijke mogendheid te vernietigen." PETRUS scheen in het eerst weinig geschikt, om eene zoo belangrijke zaak aan te voeren. Hij was klein van gestalte, en had een niet zeer innemend gelaat. Hij droeg eenen langen haard en een zeer grof gewaad; maar onder dit nederige uiterlijke verborg hij een verheven hart, vuur, welsprekendheid, geestdrift; hij was een man, die eenen heldhaftigen moed, eenen verhevenen geest, een levendig en krachtvol gevoel bezat, en die zijne eigene aandoeningen, op eene onwederstaanbare wijze, in de ziel van al degene, met welke hij sprak, uitstortte. Zijn arm en zeer gestreng leven gaf hem eenen nieuwen graad van gezag. Het beste, wat men hem gaf, deelde hij uit, at slechts brood, en dronk niets dan water, doch zonder gedwongenheid, en met de ongeveinsde godsvrucht, welke aan eene genie dier orde betaamde. Hij werd weldra door eene ontelbare menigte gevolgd. GODFRIED VAN BOUILLON, aanvoerder

van het schitterendste gedeelte van den kruistogt, vertrouwde hem het andere toe. De krijgvoerende kluzenaar stelde zich aan derzelver hoofd, in een lang grof kleed van lijnwaad gehuld, zonder gordel, blootsvoets, met eenen grooten monnikskap, en eenen kleinen kluzenaarsmantel. Hij verdeelde zijne schaar in twee deelen; het eerste gaf hij aan WALTERUS, eenen armen edelman, zijnen vriend, en het andere werd door hem zelve aangevoerd. Deze kluzenaar voerde het bevel over 40,000 man voetvolk, en eene talrijke ruitery. Deze tuchtelooze menigte werd in verscheiden gevechten door de Turken geslagen en er bleven slechts 3,000 man over, die de wijk namen naar *Konstantinopel*. PETRUS vereenigde zich vervolgens met GODFRIED VAN BOUILLON en andere hoofden der kruisvaarders. Toen hij zich in 1097 bij het beleg van *Antiochië* bevond, hetwelk slepende bleef, en overwoog, hoe weinig voorspoed hij bij de aanvoering eens legers had gehad, terwijl het hem zoo spoedig en voorbeeldeloos was gelukt zijnen kruistogt tot stand te brengen, zoo dacht hij, dat hij de taak, hem door de Voorzienigheid opgelegd, volbragt had, en dat

hij zich zelven zouden misleiden, langer den post van veldheer te willen waarnemen. Hij besloot zich te verwijderen; maar daar **TANCREDE** het uitwerksel voorzag, hetwelk deze verwijdering op den geest der kruisvaarders zoude hebben, zoo liet hij hem zweren, nimmer eene onderneming te zullen verlaten, waarvan hij de eerste aanlegger was. Hij onderscheidde zijnen ijver door de verovering van het *Heilige Land*, en deed in het jaar 1099 wonderen bij het beleg van *Jeruzalem*. Na de inneming dier stad, benoemde de nieuwe patriarch hem tot algemeen vikaris bij zijne afwezigheid, terwijl hij **GODFRIED VAN BOUILLON** vergezeld, die den Egyptischen sultan te gemoet ging, om hem bij *Ascalon* slag te leveren. Hij overleed in de abdij van *Neu-Moutier* bij *Hoei*, waarvan hij de stichter was. Zijn graf, dat in eene spelonk onder den toren was, is in deze laatste jaren, bij eene herstelling der kerk, gedempt, zonder dat men er zelfs aan gedacht heeft, den steen met het grafschrift van dezen beroemden man te bewaren: zijn stoffelijk overblijfsel is in de sacristie overgebracht, alwaar het, in eene houten urne te rust werd gelegd.

» Diegene onzer nieuwere schrijvers, zegt de heer **MOREAU**, voor welke elke godsdienstige onderneming een voorwerp van spotternij is, en die, welke meer getroffen zijn, door de ongeregeldheden, welke onze kruisvaarders zich in het Oosten veroorloofden, dan door het groote en edele des ontwerps, hetwelk hen vereenigde, hebben van *PETRUS den kluisenaar* eenen dweepzieken gek, eenen man willen maken, die verdiend had, opgesloten te worden. Degene die bedaarder overwegen, degene, die om handelingen te beoordeelen, zich in de eeuw verplaatsten, die dezelve heeft doen geboren worden, hebben zich een geheel ander denkbeeld van dezen zonderlingen man moeten vormen. Ik voor mij, beken dat zijne genie mij doet verbaasd staan, en dat zijn moed mij dengenen schijnt te naderen, welke in alle opzigten den held vormt. Ik zie hem van *Jeruzalem* te *Rome* aankomen, vervolgens *Italië*, *Frankrijk* en *Duitschland* doortrekken, en nergens zijn doel missen. Hoe groot moest niet de verhevenheid zijner gedachten, de kracht der beelden, waarmee hij dezelve wist te bekleeden, de snelheid zijner bewegingen, het vuur zijner

uitdrukkingen zijn! Gaarne geloof ik, dat hij geenszins de talenten van eenen veldheer bezat, ook zag men hem nooit het harnas aangorden; hij beging onvoorzigtigheden, ook dit geloof ik gaarne; want wie bedreef dezelve niet op die afgelegene togten? Maar alleen had hij geheel *Europa* ontvlamd; hij had zich door de volken doen volgen; koningen, grooten en ministers had hij tot een vast besluit doen komen, overtuigd en medegesleept; hij bragt in de wereld eene onverwachte verandering te weeg; op zijne stem hielden de dwingelanden op, hun vaderland te verwoesten, en die krijgsvucht, welke men niet kon uitdooven, en die de algemeene geesel van het slaafsche en ongelukkige *Europa* was, werd door hem bedwongen; hij bragt dezelve naar *Azië* over, hij wendde dezelve geheel en al tegen vijanden aan, die zelve overweldigers waren, daar zij sedert 50 jaren menschen vervolgden, welke onze voorouders met regt als hunne broeders beschouwden. Was het daarboven niet beter, die Aziatische roovers te bevechten dan om, zoo als toenmaals gebruikelijk was, zijne bloedverwanten en landgenooten te ontzielen? Neen de klui-

zenaar van *Amiens* was geen dwaas, hij verdient eene plaats in den rang der waarlijk beroemde mannen." *Discours sur l'hist. de France*, 14.^e deel. MAILLY heeft *PETRUS den kluzenaar* met de zwartste kleuren afgeschilderd, in zijnen *Esprit des Croisades* (*Geest der kruistogten*), een werk, dat enkel den *geest des schrijvers* bevat, en niet dien van die afgelegene togten, en dat, onder den toestel eener nagebootste geleerdheid, enkel eene verzameling van hevige uitvaringen, valsche oordeelvellingen, en vooral van lasteringen tegen beroemde personen bevat. De Heer MICHAUD heeft, in zijne *Hist. des Croisades* (*Geschiedenis der kruistogten*), *PETRUS den kluzenaar* met meer waarheid en verhevenheid voorgesteld. (Zie BERNARDUS — *Heilige* — GODEFRIDUS VAN BOUILLON, LODEWIJK VII, LODEWIJK IX, SUGER).

PETRUS VAN CLUNY of *PETRUS de Eerwaardige*, in *Auvergne*, uit de familie der graven van *Montboisier* geboren, was de zevende van acht mannelijke kinderen, slechts één derzelve bleef in de wereld. Daar PETRUS het voorbeeld zijner broeders volgde, werd hij religieus van *Cluny*. Prior

van *Vezelay* zijnde, werd hij in 1121, in den ouderdom van 28 jaren, abt en overste zijner orde. Hij verwierf deze waardigheid door zijne talenten en zijne deugden. Naauwelijks was hij tot dezelve verheven, of hij deed, zonder naar gezochte gestrengeden te streven, de kloostertucht herleven. Paus INNOCENTIUS II kwam in 1130 te *Cluny*. PETRUS ontving Z. H. met luister. Hij gaf eene schuilplaats aan ABAILLARD, die in hem eenen vader en eenen vriend vond. Hij bewoog hem, zijne dwalingen te herroepen en boetvaardigheid te doen. De Abt van *Cluny*, bestreed de dwalingen, welke PETRUS DE BRUYS en zijn aanhanger HENDRIK, in *Provence*, in *Languedoc* en in *Gascogne* verspreidden. Na eindelijk zijne loopbaan op eene waardige wijze ten einde te zijn gestreefd, overleed hij heiliglijk in zijne abdij, den 24 December 1156. Men heeft van hem zes Boeken met *Brieven*, en verscheiden andere zeldzame en belangrijke werken, onder anderen eene uitmuntende *Verhandeling over de Godheid van JESUS CHRISTUS*, eene tegen de joden; *Verhandelingen over den kinderdoop*, tegen PETRUS DE BRUYS; over het *Gezag der Kerk*,

over de *Hoofdkerken*, de *Kerken en Altaren*; over de *Offerande der Mis*, over de *Voorbede voor de overledenen*, over den *Lof Gods door de Lofzangen en muzijk-instrumenten*, over de *Vereering van het Kruis*, enz. Ofschoon zijne redeneering noch het vuur, noch de kracht van die van den H. BERNARDUS bezit, stelt hij de bewijzen voor, en ontwikkelt dezelve op eene wijze, die de geesten niet met dezelfde heerschappij onderwerpt, maar die dezelfde overtuiging in diegene te weeg brengt, welke niet moede worden, hem te volgen. Zijn stijl is gewoonlijk zuiver en naauwkeurig, vooral in zijne brieven, die men ten getale van omtrent 200 bewaard heeft, en, die eene wijze van zien en gevoelen aankondigen, welke met zijne zeldzame voorzigtigheid geheel overeenkomen. *PETRUS de Eerwaardige* bezat een gezond en natuurlijk verstand, eene zeldzame liefdadigheid, een medelijdend hart. Hij deelde bestendiglijk met den heiligen BERNARDUS en den Abt SUGER, den eersten rang van verdiensten en roem, boven de groote mannen van dien tijd. Zijne minder schitterende hoedanigheden, dan die zijner heide medestrevens, waren

niet minder bondig; en de hoofden der Kerk gebruikten dezelve dikwijls met even veel vrucht in de leiding der belangrijkste zaken. In de netelige onderhandelingen, welke hem werden toevertrouwd, legde hij voorzigtigheid en vlugheid aan den dag. Terwijl hij het vertrouwen door de bevalligheden zijner opregtheid en zachtvaardigheid won, verraadde hij nooit de zaak, welke hem was toevertrouwd, noch door eene zwakke inschikkelijkheid, noch door eene onvoorzigtige eenvoudigheid. Hij verdedigde zijne orde tegen den heiligen BERNARDUS, die aan de religieuzen van *Cluny* verweet, al te prachtig in gebouwen te zijn, van eene te overvloedige tafel te hebben, en van zich van eenige oefeningen van den regel van den H. BENEDICTUS te verwijderen. *PETRUS de Eerwaardige*, antwoordde op eene voldoende wijze op deze verwijtingen; maar dezelve werden, tijdens de Fransche omwenteling in 1789, niet dan al te grond bevonden; want de religieuzen van *Cluny* gingen zelve hunne ontbinding te gemoet, en leverden den buit des heiligdoms aan ongewijde handen uit, om er het treurige geschenk van de vrijheid der eeuw voor

te erlangen. Zijne *Verdediging*, benevens zijne andere schriften, worden gevonden in de *Bibliotheek van Cluny*, te *Parijs*, in 1614, in fol. in het licht gegeven. Zijn *Leven* door een zijner leerlingen, RUDOLPHUS genaamd, geschreven, is door dom *MARTÈNE* in het licht gegeven.

PETRUS LOMBARDUS, bijgenaamd de meester in de *Leerspreuken*, werd LOMBARDUS genaamd, wjl hij bij *Novare* in *Lombardijë* geboren was. Hij onderscheidde zich zoo zeer te *Parijs*, dat hij tot schoolarch of voorzitter der school dier stad, en vervolgens tot bisschop der hoofdstad bevorderd werd. Hij was vroeger kanonik van *Chartres* geweest. PHILIPPUS, zoon van koning *LODEWIJK den Dikke*, en broeder van *LODEWIJK den jonge*, wees dit bisdom van de hand, en deed het aan PETRUS LOMBARDUS, zijnen meester, geven. Deze geleerde nam in 1159 bezit van hetzelfde, maar had er niet lang genot van, daar hij reeds in 1164 overleed. Deze prelaat was bijzonder bekwaam in het onderwijzen van zijn volk; zijne voorbeelden bekrachtigden zijn onderwijs. Iedereen kent zijn werk over de *Spreuken*, over

hetwelk er zoo vele *Commentariën* bestaan. Dit is eene verzameling van aanhalingen uit de Kerkvaders, welker schijnbare tegenstrijdigheden hij overeenbrengt; bijna zoo als GRATIANUS zulks in zijn *Decreet* had gedaan. Deze laatste *compiler* was ongetwijfeld verre beneden PETRUS LOMBARDUS; maar deze vervalt in vele zijner misslagen. Hij wemelt van nuttelooze onderwerpen; wezenlijk gewigtige mist men bij hem; hij staaft zijne redeneringen met figuurlijke zinnen, die minder bondige bewijzen van het leerstelsel, dan van de geringe scherpzinnigheid, dergenen zijn, die er zich van bedienen. Men moet hem deze onvolledigheden vergeven, indien men in aanmerking neemt, dat PETRUS in eenen onbeschaafden tijd leefde, en dat hij de eerste schrijver was, die het ondernam de godgeleerdheid in een geheel ligchaam zamen te brengen. Zeker is het, dat hij zich hiervan met orde en regel kweet. Zijn werk, waarvan de eerste uitgave is van *Venetië*, 1477, in fol. is in vier boeken verdeeld, en elk boek in verscheiden afdeelingen. Men vindt in dit werk eene stelling, na den dood des schrijvers, door Paus ALEXANDER

XIX. DEEL.

III veroordeeld. Zie hier dezelve: *CHRISTUS, secundum quod est homo, non est aliquid*. Hij wilde ongetwijfeld zeggen: *aliquid absolutum, quod personam constituat*; maar zijne meening was niet duidelijk uitgedrukt. Nog heeft men van PETRUS LOMBARDUS; een *Commentarium op de psalmen, Parijs*, 1541, in fol. en een ander op de *Brieven van den H. PAULUS*, 1537 in folio. De drie werken van LOMBARDUS verschenen gezamenlijk in het licht te *Neurenberg* in 1478, en te *Bazel* in 1486. Eene der beste uitgaven van het boek der spreuken is die van *Lewen*, 1557 in 4.to bezorgd door ANTONIUS GHE-NART.

PETRUS DE CELLES, een religieus, te *Troyes* geboren, werd, na zich door zijne godsvrucht en zijne kunde onderscheiden te hebben, in 1150 tot abt van *Celles* verkozen, en in 1162, van daar naar de abdij van den H. REMIGIUS, te *Reims* verplaatst. In 1180 op den bisschoppelijken stoel van *Chartres* geplaatst, bekleedde hij denzelfden tot in 1187, in welk jaar hij overleed. Men heeft van hem *Brieven, Leerreden, Verhandelingen over het geweten, over de*

0

toonbrooden, over den tabernakel, enz. in de *Bibliothek der Kerkvaders*; en gezamenlijk uitgegeven door pater SIRMOND, *Parijs*, 1613, in 8.vo en door dom AMBR. JANVIER, *Parijs*, 1671 in 4.to

PETRUS COMESTOR of *de Eter*, te *Troyes* geboren, werd kanonik en deken dier stad, daarna in 1164, kanselier der kerk van *Parijs*, en onderwees gedurende eenigen tijd de godgeleerdheid. Hij liet zijne beneficiën varen, om regulier-kanonik van den heiligen VICTOR te *Parijs* te worden, alwaar hij, volgens sommigen in 1198, en volgens anderen in de maand October 1179 zijn leven eindigde. Hij werd begraven of liever gemetseld, in een gewelf, hetwelk twee kapellen, ter regterzijde van het koor van elkander scheidde. Er bestaat van hem: 1.º *Historia scholastica*, 1486, dit is eené gewijde geschiedenis met het ongewijde doormengd, van het boek *Genesis* tot aan de *Handelingen der Apostelen*. De schrijver overlaadt zijn verhaal met lange verhandelingen, die wonderlijke redeneringen en belagchelijke fabels bevatten. Dezelve is in het Fransch vertaald, onder den titel van *Bible Escolastre*, alsmede in het Vlaamsch. — 2.º *Leerreden*

door den Jesuit BUSÉE, onder den naam van PETRUS DE BLOIS uitgegeven, *Mentz*, 1600, in 4.to Men vervaardigde dit grafschrift op PETRUS COMESTOR:

PETRUS eram, quem petra tegit, dictus-
quo Comestor
Nunc comedor. Vivus docui, nec cesso
docero
Mortuus; ut dicat, qui me videt incine-
ratum:
Quod sumus isto fuit, erimus quandoque
quod hic est

Men schrijft hem toe *Catena temporum*; eene ruwe compilatie der algemeene geschiedenis, *Lubek*, 1475, 2 dl.ⁿ in fol. in het Fransch vertaald onder den titel van *Mer des histoires*, *Parijs*, 1488, 2 dl.ⁿ in fol.

PETRUS CANTOR, leeraar der universiteit, en zanger der kerk van *Parijs*, de schrijver van een boek, getiteld *Verbum abbreviatum*, dus genoemd, wijl het met deze woorden, uit den *Brief aan de Romeinen* ontleend begint, werd religieus in de abdij van *Long-Pont*, alwaar hij 1197 overleed. Men vindt in de bibliotheken verscheiden andere werken van dezen schrijver in handschrift. Datgene, hetwelk wij hebben aangevoerd, is niet altijd naauwkeurig. Het werd te *Bergen*, in 1639, in 4.to door de zorgen van GEORGE GALOPIN, monnik van *St. Guislain*, gedrukt.

PETRUS, bijgenaamd *de Lombardier*, omtrent het midden der 14.^e eeuw, bisschop van *Ostia*. Hij kroonde in 1346 keizer KARL IV, te *Rome*, en schreef de *Geschiedenis zijner reis naar die stad*. De schrijver en het werk zouden vergeten zijn, indien pater LABBE er in zijne *Bibliotheek* van handschriften, niet melding van had gemaakt.

PETRUS DE POITIERS, kanselier der kerk van *Parijs*, in 1200 overleden, is de schrijver van eenige stukken, voorkomende in de bibliotheek der kerkvaders, en van eene *Verhandeling over de wetenschappen*, achter de *Werken* van ROBERT PULUS, 1655, in fol. gedrukt. Deze verhandeling bewijst, dat de schrijver een der eerste godgeleerden zijner eeuw was.

PETRUS DE BLOIS, aldus genoemd, wjl hij in die stad geboren werd. Na te *Parijs* en te *Bologna* te hebben gestudeerd, werd hij leermeester, en later secretaris van WILLEM II, koning van *Sicilië*. Door koning HENDRIK II naar *Engeland* beroepen, verkreeg hij het aartsdiakonaat van *Bath*, waarvan hij op het einde

zijner dagen beroofd werd. Men gaf hem dat van *Londen*, maar hij vond in hetzelfde meer eer dan inkomsten. Hij was vroeger kanselier van RICHARD, aartsbischop van *Kantelberg* geweest, die groot belang stelde in zijne verdiensten. Deze achtenswaardige schrijver overleed in 1200 in *Engeland*. Hij bezat eene gestrengte inborst en onderscheidde zich door zijnen ijver voor de tucht en kerkregels. Men heeft van hem 183 *Brieven*, 65 *Leerreden* en andere werken, waarvan de beste uitgave is die van PÉTRUS GOUSSAINVILLE, in 1667. Hij verheft zich in dezelve met nadruk tegen de ongeregeligheden der geestelijkheid. De protestantsche schrijvers hebben hem, in hunne hevige uitvarigen tegen dat ligchaam, dikwerf aangehaald, zonder de taal van een voor de eer zijner moeder ijverend kind te onderscheiden van die eens vijands, die er op uit is, om haar te lasteren en te verdelgen. Zijn stijl is beknopt, zinrijk, vol tegenreden en woordspelingen. De *Leerreden*, onder den naam van PÉTRUS DE BLOIS, door pater BUSÉE uitgegeven, *Mentz*, 1600, zijn van PÉTRUS COMESTOR. Hij heeft de *Geschiedenis der kloos-*

ters van Engeland door INCULFUS, van 1091 tot 1118, door SAVIL in 1596, in het licht gegeven, voortgezet. De schrijvers der *Geschiedenis van de Gallikaansche kerk* zeggen dat PETRUS DE BLOIS de eerste is, die zich van het woord *transsubstantiatie* heeft bediend: zulks is eene dwaling (zie HILDEBERT). STEPHANUS, bisschop van *Autun*, een tijdgenoot van HILDEBERT, die den 14 April 1129, bij de zalving van PHILIPPUS, zoon van LODEWIJK den Dikke, tegenwoordig was, zegt in zijne *Verhandeling over het Sacrament des Altaars*, 13 hoofddeel: *Oramus ut . . . oblatio panis et vini transsubstantiatur in corpus et sanguinem JESU CHRISTI.*

PETRUS ALFONSUS, een Portugesche Jood, in de 12.^e eeuw tot het geloof bekeerd, bewees dat zijne bekeering oprecht was; hetwelk bij die natie niet altijd het gewone geval is. De *Bibliotheek der kerkvaders* biedt van dezen schrijver eene *Zamenspraak tegen de Joden* aan, die de beweegredenen zijner bekeering, en krachtvolle aansporingen aan zijne oude geloofsbroeders bevat, om zijn voorbeeld te volgen.

PETRUS, monnik van *Veaux-de-Cernai*, Cistercienser-or-

de, in het diocees van *Parijs*, in de 13.^e eeuw, vergezeld GUIDO, zijnen abt, een der twaalf, door Paus INNOCENTIUS IV benoemd, om de Albigenzen te gaan bestrijden, naar *Languedoc*. Hij was ooggetuige der gebeurtenissen van dezen oorlog, waarvan hij de *Geschiedenis* heeft geschreven. Dezelve is zeldzaam en belangrijk, en toont door even zoo schitterende als ontegensprekelijke daadzaken, tot welk punt van gruwel en algemeene ontsteltenis, die hatelijke ketters hunne buitensporigheden gedreven hadden. Deze geschiedenis is te *Troyes*, in 1615, in 8.vo, en in de *Bibliotheek van Citeaux*, door dom TISSIER gedrukt. ARNAUD SORBIN had dezelve uit het Latijn in het Fransch vertaald. *Parijs*, 1569.

PETRUS, *Martelaar*. — Zie VERMIGLI.

PETRUS. — Zie PASCHALIS (*Heilige*).

PETRUS DE HONESTIS. — Zie HONESTIS.

PETRUS NAVARRE. — Zie NAVARRE.

PETRUS DE LUNA. — Zie BENEDICTUS, onwettige Paus, na het artikel BENEDICTUS XII.

PETRUS DE LUXEMBOURG.
— Zie LUXEMBOURG - LIGNY
(PETRUS DE).

PETRUS DE LEO. — Zie
ANACLETUS, onwettige Paus.

**PETRUS VAN DEN HEILIGEN
ROMUALDUS**, of **PETRUS GUIL-
LEBAUD**, te *Angoulême*, in
1585 geboren, was in den
beginne kanonik van *Angou-
lême*, daarna Feuillantijner-
monnik, en overleed in 1667.
Hij was een achtenswaardig
man, en bezat een even zoo
sterk geheugen als een be-
perkt oordeel. Zijne werken
zijn eene mengeling van goed
en kwaad, zonder keuze aan
alle kanten opgeraapt, met
gemeene overwegingen, en
onderwetsche uitdrukkingen.
Zijne critiek is steeds gebrek-
kig, en de meest buitenge-
wone en onwaarschijnlijkste
bijzonderheden, zijn die wel-
ke hij bij voorkeur aanvoert.
Men heeft van hem: 1.º *Re-
cueil etc.* (*Verzameling van
grafschriften*), 2 dl.ⁿ in 12.mo
— 2.º *Le Trésor etc.* (*De
tijdrekenkundige schatkam-
mer*), 1658, 3 dl.ⁿ in fol. —
3.º *La Chronique etc.* (*De
kronijk van ADHEMAR*), met
een vervolg, 1652, 2 dl.ⁿ in
12.mo, welke in 1633, door
den aartsbisschop van *Parijs*
gecensureerd werd; het par-
lement verbood dit werk.

**PETRUS VAN DEN HEILIGEN
LODEWIJK (Pater)**, wiens fa-
milie-naam was BARTHÉLEMI,
in 1626, te *Valréas*, in het
diocees van *Vaison* geboren.
Hij was pas 18 jaren oud,
toen hij op de schoonheid
verliefd werd eener jufvrouw
MAGDALENA genaamd; maar
hij moest de smart ondervin-
den, haar door de kinder-
ziekte te zien wegmaaijen, op
den oogenblik, waarop hij
op het punt stond, om met
haar in den echt te treden.
Zijne droefgeestigheid na dit
verlies, boezemde hem het
denkbeeld in, om karmeliet
te worden. Pater PETRUS was
met eenigen smaak voor de
dichtkunst geboren; hij be-
oefende dezelve in zijnen nieu-
wen staat. Om zijnen arbeid
te heiligen, vormde hij het
ontwerp, om in een dicht-
stuk de daden van eenigen
heilige te bezingen. Hij wei-
felde langen tijd tusschen
ELIAS, dien hij als den stich-
ter zijner orde beschouwde,
en MAGDALENA, de patrones
zijner overledene minnares.
Eindelijk bewogen hem de
bedreigingen, welke zijne ou-
de MAGDALENA hem in eenen
droom deed, om die heilige
te vieren. Hij ondernam eene
soort van heldendicht, het-
welk hem vijf jaren arbeids
kostte. Zoodra hetzelve vol-
tooid was, begaf hij zich

naar *Lyon*, alwaar het hem na eenige moeilijkheden gelukte, hetzelfde onder dezen titel te doen drukken: *LA MADELAINE etc. (MAGDALENA in de woestijn la Sainte-Baume in Provence, een geestelijk en Christelijk gedicht in 12 boeken)*. Aan dit dichtstuk, een meesterstuk van vrome ongerijmdheid, volgens de uitdrukking van *LA MONNOYE*, is de eer van eenen tweeden druk te beurt gevallen. *PETRUS VAN DEN HEILIGEN LODEWIJK*, zag deze zegepraal zijner *MAGDALENA* niet: hij was eenigen tijd te voren aan het borstwater overleden. Hij was een dier mannen, die, zoo als een criticus zulks gezegd heeft, eenen koelen geest en een warm hoofd hebben. Zijn werk was zeer zeldzaam geworden. *LA MONNOYE* liet hetzelfde in zijne verzameling van *Uitgezochte stukken* herdrukken. *Pater PETRUS* had voor zijnen dood nog een ander dichtstuk op den profeet *ELIAS* ten einde gebragt, en aan hetzelfde den titel van *Eliade* gegeven. De overeenkomst van dien naam met dien van *Iliade*, scheen hem toe een gelukkig voortteekentoe zijn, voor het goede onthaal van zijn dichtstuk; maar hetzelfde is niet in het licht verschenen; de karmelieten hadden de voorzigtigheid het-

zelve te vernietigen. Hij had op de namen van alle Pausen, keizers, koningen van *Frankrijk*, oversten zijner orde en bijna op die van alle heiligen, letterkeeringen gemaakt.

PETRUS VAN DEN HEILIGEN ANDREAS, in de wereld *JOANNES ANTONIUS RAMPALLE* genaamd, was van *Ile*, bij *Cavaillon* in het *Venaisinsche*. Hij werd in 1640 karmeliet en onderscheidde zich zoo zeer, door zijne kunde en zijne deugden, dat hij tot de eerste waardigheden zijner orde werd verheven. Hij werd in 1667 tot algemeen raadgever benoemd, en overleed te *Rome* den 29 November 1671. Men heeft van hem: 1.º *De la chiro-mancie etc. (Over de natuurlijke waarzeggerij uit de handen)*, *Lyon*, 1653 in 8.vo — 2.º *Levensbeschrijvingen* van verscheiden Heiligen zijner orde. — 3.º *Eene Vertaling* in het Fransch van de *Reis naar het Oosten*, door pater *PHILIPPUS DER HEILIGE DRIEËNHEID* *Lyon*, 1653, in 8.vo — 4.º *Gewijde Treurspelen*. — 5.º *Eene Uitgave* der *Algemeene geschiedenis der Karmelieten van de Italiaansche congregatie*, door pater *ISIDORUS VAN DEN HEILIGEN JOSEPH*, met bijlagen en verbeteringen in

het latijn, *Rome*, 1668 —
1671, 2 dl.ⁿ in fol.

PETRUS DE BRUYS. —
Zie BRUYS.

PETRUS D'OSMA, een Spanjaard, hoogleeraar in de godgeleerdheid, aan de universiteit van *Salamanka*, beveerde in de 15.^e eeuw, dat de biecht eene mensche-lijke vinding, en geene goddelijke instelling was. Deze stelling werd als kettersch veroordeeld en door de godgeleerden en door den Paus. Dezelfde dwaling werd vernieuwd door CALVINUS en ZWINGLIUS, en laatstelijk door eenen leeraar van *Weenen*, EYBEL genaamd, die in 1784, eene Hoogduitsch schimprede in het licht gaf, om te bewijzen, dat de biecht, eene latere uitvinding was, even alsof het mogelijk zoude zijn, dat in eenen tijd, waarin de godsvrucht der geloovigen reeds zoo zeer verkoeld was, men er in zou hebben kunnen slagen, eene zoo moeilijke wet, als de oorbiecht te doen aannemen. Deze nieuwigheidsprediker werd zegevierend wederlegd door pater FULGENTIUS HULLINGHOFF, in eene geleerde verhandeling getiteld: *Antiquitas confessiones privatae*, *Munster*. 1789, in 12.mo Wijsgeeren

dezer eeuw, ofschoon voor het overige tegen het Christendom zamenspannende, hebben de wijsheid en het nut dezer goddelijke instelling erkend. LUTHER verzette zich tegen de afschaffing derzelve, als zijnde een der belangrijkste onderwerpen der Godsdienst. Zie *Wijsgeerige Catechismus*, 3.^e dl. N.º 501.

PETRUS. — Zie PETER ALEXIOWITZSCH enz.

PETHO (GREGORIUS), een Hongaarsch edelman, leefde omtrent het einde der 17.^e eeuw. Hij leverde eene *Verzameling van Hongaarsche kronijken*, in de landtaal geschreven, *Weenen*, 1711. ANDREAS SPANGURY, een Jesuit, heeft er eene vermeerderde uitgave van bezorgd, *Cassovia*, 1734, in 4.to

PETTY OF PETYT (WILLEM), een Engelsche huishoudkundige, reisde in *Frankrijken* en *Holland*, werd hoogleeraar in de ontleedkunde te *Oxford*, daarna geneesheer van koning KAREL II, die hem in 1661 tot den ridderstand verhief. PETTY diende eerst ter zee, waar hij eenig geld opspaarde, waarmede hij de geneeskunde in *Holland* en te *Parijs*, ging beoefenen. Hij

maakte zich aldaar bekend door een *werktuig*, om brieven te copiëren, hetwelk hem een *patent* verschaftte. Hij ging van daar naar *Oxford*, onderwees er de ontleedkunde, en bragt eene opgehangene vrouw weder tot het leven. Tot hoogleeraar te *Londen* benoemd, vervolgens tot geneesheer van het leger in *Ierland*, toonde hij zich gunstig aan *CROMWELL*, kleefde daarna de *STUARTS* aan, en werd opperlandmeter van *Ierland*. *PETTY* hield zich bezig met den scheeps- en landbouw en met de werktuigkunde. Hij kocht landerijen in *Ierland*, legde er fornuizen en visscherijen aan, opende mijnen en verzamelde eene groote fortuna. Hij overleed te *Londen* in 1687; hij was te *Rumsey*, in het graafschap *Southampton*, in 1623 geboren. Men heeft van hem een aantal werken, de voor naamste zijn: 1.° Eene *Verhandeling over de belastingen en opbrengsten*. — 2.° *Jus. ant. comm. Angl. assertivum*. (*Het oude regt, op de gemeenten van Engeland toegepast*), in 8.vo, een belangrijk werk voor *Engeland*, waar het lagerhuis eigenlijk het bestuur der geldmiddelen in handen heeft. Dit nuttig boek is in het Fransch vertaald onder de

zen titel: *La def. des. dr. de comm. d'Angl.* (*Verdediging der regten van het lagerhuis van Engeland*), in 12.mo — 3.° *Britt. langu.* (*Het kwijnend Brittannië*), in 8.vo Dit werk is zeldzaam.

PEUCER (GASPARD), geneesheer en wiskundige, geboren te *Bautzen*, in *Lausatz* in 1525, was doctor en hoogleeraar der geneeskunde te *Wittenberg*. Hij werd schoonzoon van *MELANCHTHON*, wiens dwalingen hij verspreidde, en van wiens werken hij eene uitgave bezorgde, te *Wittenberg*, 5 dl.ⁿ in fol. *PEUCER* overleed te *Dessau*, in 1602. Behalve deze uitgave hebben wij van *PEUCER*: 1.° *De præc. divin. gener.* (*Over de voor naamste soorten van voorzeggingen*). Deze verhandeling werd in het Fransch vertaald door *SIMON GOULARD*, *Antwerpen*, 1584, in 4.to — 2.° *Meth. cur. morb. intern.* (*Wijze om innerlijke ziekten te genezen*), *Frankfort*, 1614, in 8.vo — 3.° *De febr.* (*Over de koortsen*), *Frankfort*, 1614, in 8.vo — 4.° *Vita illust. med.* (*Levens van beroemde geneesheeren*). — 5.° *Hypoth. astr.* (*Sterrekundige stellingen*). De namen van munten, gewigten en maten, in 8.vo *AUGUSTUS*, keurvorst van *Saksen*, liet hem geduren-

de tien jaren in eene naauwe gevangenis te *Dresden*, en te in *Leipzig* opsluiten (*), wyl hij de leer der Sacramentarissen, in deszelfs staten zocht te verbreiden. Hij schreef, zegt men, in de gevangenis, zijne gedachten op den rand van oude boeken, die men hem gaf om de verving te verdrijven, hij vervaardigde inkt uit gebrande en in wijn opgeloste broodkorsten: een geestig hulpmiddel, dat men ook aan PELLISSON toeschrijft.

PEURBACH. — Zie PURBACH.

PEUTINGER (KOENRAAD), geboren te *Augsburg*, in 1465, volbragt zijne studiën met veel roem in de voornaamste steden van *Italië*. In zijn vaderland teruggekeerd, toonde hij de vrucht der kennis die hij had verworven. De senaat van *Augsburg* koos hem tot deszelfs geheimschrijver, en gebruikte hem in de rijksdagen, in die van *Worms*, en bij verscheiden hoven van *Europa*. PEUTINGER bediende zich van zijn aanzien enkel om zijn vaderland wel te doen; het is aan zijne zorg dat hetzelfde het voor-

regt, om munten te slaan, te danken heeft. Deze goede burger overleed in 1547, na zijne laatste jaren in eenen staat van kindschheid te hebben doorgebracht. Keizer MAXIMILIAAN, had hem met den titel van deszelfs raad vereerd. Hij was getrouwd, en maakte zijne echtgenoot gelukkig; het is waar, zij was wegens hare kundigheden en haar karakter zijner wel waardig. Deze geleerde is hoofdzakelijk beroemd door eene *Tafel*, welke zijnen naam voert. Het is eene kaart onder de regering van THEODOSIUS den Groote vervaardigd, in welke de wegen zijn aange-teekend, welke de Romeinsche legers in het grootste gedeelte van het Westersche rijk hielden. De vervaardiger is onbekend; PEUTINGER kwam dezelve van KOENRAAD CELTES, die dezelve in een klooster van *Duitschland*, had gevonden. FRANCISCUS CHRISTOPHORUS VAN SCHEIB, heeft er eene prachtige uitgave in fol. van geleverd, *Weenen*, 1753, verijkt met geleerde verhandelingen en aantekeningen. Deze kaart, die zoo beroemd geworden is, is noch het werk eens

(*) Men toont te *Leipzig* nog de ware of valsche plaats van die gevangenis. Overigens was eene dusdanige handelwijs ongerijmd in eenen vorst, die het juk van gezag in de zaken van Godsdienst meende te mogen afschudden.

aardrijkskundige, noch eens geleerden, en dus kunnen de vreemde zamenstellingen der stranden en de denkbeeldige vorming der landen, ons niet langer raadselachtig toeschijnen. Er is geen geheim onder verborgen, dan alleen onwetendheid. Het schijnt het werk eens Romeinschen soldaats te zijn, die eeniglijk bezig was met de wegen, en met die plaatsen welke tot het legeren geschikt waren, of liever met plaatsen waar eenige legering was geweest, waar eenig werk verrigt, eenigen krijgstogt ondernomen was, zonder zich in het minst met de onderlinge ligging te bemoeijen, welke die plaatsen hadden in de aardrijkskundige stelling der verschillende oorden des aardbols. Zie hier wat de geleerde WELSER er van zegt: *Auctorem geographicæ imperitum, mathematicas litteras in universum non doctum fuisse, necessario fatendum. Res enim loquitur, cum neque provinciarum circumscriptiones et figuræ, neque littorum canonibus respondeant. Inde fit ut non temere suspicer hæc in turbido castrensi, potius quam erudito scholarum pulvere nata.* Men heeft nog van PRUTINGER: *Sermones convivales, in quibus multa de mirandis Ger-*

manicæ antiquitatibus referuntur. (*Tafelgesprekken, in welke vele bijzonderheden uit de wonderbare oudheden van Duitschland worden verhaald*), dit wordt gevonden in het eerste deel van de verzameling van SCHARDIUS. De beste uitgave van dit werk is die van Jena, 1683, in 8.vo *De inclinatione Romani imperii, et gentium commigrationibus.* (*Over het verval des Romeinschen rÿks, en de volksverhuizingen*), in het vervolg der *Serm. conviv.* en van PROCOPIUS. Men vindt er een uittreksel van in de schrijvers der *Geschiedenis der Gothen*, van VULCANIUS. *De rebus Gothorum.* (*Over de geschiedenis der Gothen*), Bazel, 1531, in fol. *Rom. vetust. fragm. in Aug. Vindel.* (*Overblijfselen der Romeinsche oudheden te Augsburg*), Mainz, 1528, in fol.

* PEY (JOANNES), een geleerde en ijverige geestelijke, werd, na in het bisdom Toulon pastoor geweest te zijn, met een kanonikaat van de metropolitaan-kerk van Parijs begiftigd. Genoodzaakt om gedurende de Fransche omwenteling te vlugten, begaf hij zich naar Vlaanderen en vervolgens naar Duitschland. Hij is bekend door een groot getal

schriften, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Ver. de la Religion etc. (Waarheid van de Christelyke Godsdienst, bewezen aan eenen godist)*, 1770, 2 dl.ⁿ — 2.º *Le phil. catech. etc. (De wijsgeer als catechiseerder, of zamenspraak over de Godsdienst tusschen den graaf van *** en den ridder van ***)*, 1779, in 12.mo — 3.º *Obs. sur la théol. etc. (Bemerkingen over de godgeleerdheid van Lyon, getiteld: Inst. théol. etc. Lugd., fratres PERISSE, 1784, 1785, in 8.vo 4.º Le sage etc. (De wijze in de eenzaamheid), navolging van YOUNG, 1787, in 8.vo — 5.º De Paut. etc. (Over het gezag der beide magten), Straatsburg en Luik 1781, 3 dl.ⁿ, in 8.vo; Straatsburg en Brussel 1788, 2 dl.ⁿ, in 8.vo Dit is het meest bekende der werken van den abt PEY, die er de aanhalingen der vijanden van het kerkelyk gezag door bondige redenen in wederlegt. — 6.º *La loi de nat. devel. et perfect. par la loi Evang. (De natuurwet ontwikkeld en volmaakt door de wet des Evangelies)*, Parijs 1789, in 8.vo — 7.º *Le Phil. Chr. consid. les gr. de Dieu dans ses attr. et dans les myst. de la relig. (De christelyke wijsgeer, de**

verhevenheden Gods in zijne eigenschappen en in de geheimen van de Godsdienst overwegende), Leuven 1793 in 8.vo — 8.º *lett. past. du pr. de Saxe, WENCESLAS, archev. de Trèves, à son eglis. d'Augsb., tr. de Vall. (Herderlyke brief van WENCESLAUS, prins van Saksen en aartsbisschop van Trier, aan zijne kerk van Augsburg, uit het Hoogduitsch vertaald)*; Parijs, 1782, in 12.mo — 9.º *De la tol. chr., opp. au tolér. phil. (Over de christelyke verdraagzaamheid, vergeleken met het tolerantismus der wijsgeeren)*; — 10.º *Dévouem. du chr. à la S. V. (De toegenegenheid van den Christen voor de H. Maagd)*. De abt PEY stierf te Constans in 1797. De vergadering der geestelijkheid van 1775 had zijnen ijver en zijnen talenten lof toegezwaaid.

* PEYRARD (FRANCISCUS), voormalig hoogleeraar der toegepaste wiskunde aan het lyceum Bonaparte, bibliothekaris, der polytechnische school, werd in 1760 te Vial, in de gemeente St. Victor-Malescourt (Opper-Loire), geboren. Na zich enen grooten naam in de wetenschappen te hebben verschaft, door eene zeer uitgebreide geleerd-

heid, haalde hij zich door zijn wangedrag den blaam van verstandige mannen op den hals, en overleed in het gasthuis van den H. LODEWIJK te Parijs den 3 October 1822. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *De la nat. et de ses lois* (Over de natuur en hare wetten) 4.de uitgaaf, 1794, in 18.mo — 2.º *Cours de math. à l'us. de la mar. et de l'artil.*, par BEZOUT, ed. rev. et augm. par P. PEYRARD. (Handleiding voor de wiskunde ten behoeve van de scheepvaart en der artillerie, door BEZOUT, nagezien en vermeerderd door F. PEYRARD) 1798 — 99 4 dl.ⁿ 8.vo Men heeft 4 oorspronkelijke uitgaven van deze handleiding gehad, behalve de uitgaven van verschillende deelen, op bijzondere beroepen toegepast, en verscheidene nadrukken, voornamelijk van de *Rekenkunst*, die een aantal uitgaven heeft gehad. — 3.º *Poés. compl. D'HOR.*; trad. par BATTEUX et F. PEYRARD, av. le tex. en reg. (Gezamenlijke dichtwerken van HORATIUS, vertaald door BATTEUX en F. PEYRARD, met tegenoverstaande tekst), Parijs, 1803, 2 dl.ⁿ, in 12.mo — 4.º *De la super. de la femme au dessus de l'homme* (Over den voorrang

der vrouw boven den man), door H. CORNELIUS AGRIPPA, met eene verklaring van M. ROETIG, Parijs 1803, in 12.mo — 5.º *Alph. franç.* (fransch alphabet), 1805, in 8.vo — 6.º *Oeuw. d'Arch.*, trad. litt., avec un comm., préc. de sa vie et de l'anal. de ses ouvr. (De werken van ARCHIMEDES, letterlijk vertaald, met eene uitlegging, voorafgegaan van zijn leven en eene ontleding zijner werken), Parijs, 1807 in 4.to, met platen; 2.de uitgave 1808, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, door DE LAMBRE herzien, die er eene *Verhandeling over de rekenkunst der Grieken* heeft bijgevoegd. Dit is de eenigste volledige uitgave, die in het Fransch bestaat van de werken van den grootsten wiskunstenaar der oudheid. — *Stat. geom. demonstr. à la man. d'Archim.* (Meetkundige staathuishoudkunde volgens de wijze van ARCHIMEDES), Parijs, 1812, in 8.vo — 8.º *Oeuw. d'Eucl. en grec, en lat. et en fr.*, d'apr. un manusc. très anc. qui était rest. inc. jusqu'à nos jours (De werken van EUCLIDES in het Grieksch, Latijn en Fransch, volgens een zeer oud handschrift, dat tot op onze dagen is onbekend gebleven), een werk dat door de akademie der wetenschap-

pen is goedgekeurd, *Parijs* 1814 — 18, 3 dl.ⁿ in 4, to met pl. PEYRARD had reeds in 1804 in het licht gegeven eene letterlijke vertaling van de beginselen der meetkunde, gevolgd van eene verhandeling over den cirkel, den cilinder, enz. 1 deel, in 8.vo — 9.º *Les princ. fond. de l'arith., suiv. des reg. nec. au comm. et à la banque (De grondbeginselen der rekenkunst, gevolgd van de noodige regels van den koop- en wisselhandel)*, 3.de uitgave, *Parijs*, 1822; in 8.vo Hij heeft in handschriften nagelaten eene vertaling der *Leer van den kegel door APOLLONIUS van Pergas*, die de goedkeuring van de akademie der wetenschappen heeft weggedragen.

PEYRAT (WILLEM DU), eerst plaatsvervanger van den procureur-generaal, vervolgens priester en schatmeester van de heilige kapel te *Parijs*, overleed in 1645. Men heeft van hem: 1.º *De geschiedenis van de kapel der koningen van Frankrijk*, 1645, in fol., — 2.º *Dichterlijke proeven*, 1633, in 12.mo veel minder geacht dan het eerstgenoemde werk, dat geleerd en belangrijk is.

PEYRE (JACOBUS D'AUZOL-

LES, heer DE LA) een Auvergneesch edelman, in 1571 geboren, was geheimschrijver van den hertog van MONT-PENSIER, en overleed in 1642. Hij legde zich voornamelijk op de tijdrekenkunde toe, en daar deze nog niet geheel ontward was, zullen zijne werken van dien aard in de oogden van onwetenden als meesterstukken gelden, ofschoon zij vol onnaauwkeurigheden en wonderlijk betiteld zijn. Onder vele andere droomerijen, hield hij staande dat de bedriegerijen, door ANNIUS DE VITERBO (en ouderen dan hij) verzameld, konnen worden geregtvaardigd; dat men aan het jaar slechts 364 dagen zou kunnen geven, opdat het altijd met een zaterdag begon. Hij had vrij hevige geschillen met den geleerden pater PETAU, dien hij met beleedigingen overlaadde. Zijne voortbrengselen verdienen niet genoemd te worden, met uitzondering van den *Anti Babau, Parijs*, 1632, in 8.vo, meer wegens deszelfs zonderbaarheid, dan goedheid. Men heeft evenwel te te zijner een' gedenkenning doen slaan, met den titel van *vorst der tijdrekenkundigen*.

PEYRE (MARIA JOZEF), koninklijk bouwmeester en lid

der koninklijke akademie van bouwkunde, geboren te *Parijs*, in 1730 en overleden te *Choisy-le-Roi*, den 11 Augustus 1785, hij beoefende met zoo veel roem de kunst, aan welke hij zijne vermaardheid te danken heeft, dat hij naar *Rome* in hoedanigheid van koninklijken pensionaris werd gezonden. Hij bestudeerde in *Italië* de oude gedenkstukken, en deed zich door de stoutheid zijner denkbeelden, en door den vasten en beredeneerden stijl zijner onderwerpen onderscheiden. Toen hij nieuwe vorderingen had gemaakt, droeg hij veel bij om in de bouwkunde eene omwenteling te bewerken, gelijk aan die, welke VIEN in de schilderkunst heeft te weeg gebracht. In 1765 gaf PEYRE, in het licht een boekdeel in fol., zijne *Bouwkundige Werken* bevattende. Men merkt er voornamelijk zijne ontwerpen van een paleis voor de hooge scholen van een ander voor eenen vorst en dat eener hoofdkerk in op. Hoewel deze ontwerpen niet vrij zijn van gebreken, welke men in de bouwkunde van de regering van LODEWIJK XV ontdekt, dragen zij echter allen het kenmerk van een groot vernuft, en onderscheiden zich door eenen verheven stijl, eene vernuf-

tige beschikking der plannen en eene groote zuiverheid in het aanwenden der verschillende bouworden. Dit werk heeft eene tweede door zijnen broeder bezorgde uitgave gehad, *Parijs*, 1795, in fol. Het belangrijkste gedenkstuk, dat van dezen beroemden bouwkundige overbleef, was de *Schouwburg van het Odeon te Parijs*, die echter in 1818 door eenen brand werd vernield. Men heeft ook van hem eene *Verhandeling over de verdeling der ouden, vergeleken met die der nieuwen*, enz. Bij zijne *Werken*, die in 1765 in het licht zijn verschenen, heeft men een aanhangsel gevoegd dat met de derde uitgave het licht zag.

* PEYRE (ANTONIUS-FRANCISCUS), een bouwkundige, broeder van den voorgaande, en bijgepaamd de *Jonge*, geboren te *Parijs* den 5 April 1739. Hij beoefende eerst de schilderkunst, en voornamelijk de vergezigtkunde, en hij verkreeg in dezen gewigtigen tak der kunst, eene vrij diepe kennis, zoo als zulks de volgende teekeningen bewijzen, die het koninklijke museum versieren: *Het binnenste der St. Pieterskerk, het gezigt van den koepel en het verhemelte*

door het schitterende kruis van den goeden vrijdag verlicht, een ander Gezigt van de zuilenrei op den oogenblik der processie op H. Sacramentsdag. Intusschen deden de vorderingen van zijnen broeder hem besluiten zich der bouwkunde toe te wijden. Hij schitterde in al de wedstrijden, en behaalde eindelijk den grooten prijs, die hem de jaarwedde van Rome in 1763 verschafte. Hij beoefende er met ijver de kunst, welke hij bepaaldelijk omhelsd had, zonder echter diegenen te verwaarloozen, welke hij vroeger had gevolgd; hij kwam naar *Parijs* terug, en bragt in zijne portefeuille al de fraaije modellen, en in zijnen geest al de redenen van derzelver schoonheid mede. Hij werd achtereenvolgend tot tegenboekhouder der koninklijke gebouwen te *Fontainebleau* en *St. Germain* benoemd. Hij liet in de laatstgenoemde stad twee kleine kerken bouwen, welker goede inrigtingen juiste evenredigheden door deskundigen worden bewonderd, maar hetgeen bijzonderlijk bijdroeg om hem te doen kennen, was de keuze, welke door de akademie der bouwkunde op hem viel, om hem naar *Koblentz* te zenden ter oprigting van het paleis van den keurvorst van *Trier*, die

aan *Frankrijk* een bekwaamen bouwkundige had gevraagd. Het paleis, hetwelk opgerigt moest worden, was reeds volgens een slecht en al te uitgebreid plan begonnen: de bouw was reeds boven den grond, men hadt alles weder behooren af te breken, maar het gelukte hem door zich van den reeds gemaakten bouw te bedienen, de gebreken van het plan te verbeteren, de uitgestrektheid deszelven te verminderen, er de onkosten aanmerkelijk van te beperken, en er nieuwe schoonheden bij te voegen. De goede uitslag dezer onderneming, ofschoon in een vreemd land, verwierf hem in *Frankrijk* een beroemden naam. Gedurende de grootste stormen der Fransche omwenteling, leefde hij te *Fontainebleau*, en trachtte verscheidene voorwerpen der kunst aan de woede van het graauw te onttrekken, voornamelijk de metalen standbeelden, welke die koninklijke residentie verfraaiden. Dit was genoeg om hem verdacht te maken, hij werd in het kasteel, dat men in een dwanghuis had herschepen, gevangen gehouden, en verkreeg zijne vrijheid niet eerder terug, dan na den 9 thermidor. Daarna werd hij achtereenvolgend benoemd, tot lid van het instituut, van

den raad der burgerlijke gebouwen, van het bestuur der gasthuizen, en overleed den 7 Maart 1823. QUATREMÈRE DE QUINCY heeft zijne *Lofrede* uitgesproken. Zie den *Moniteur* van den 26 Januarij 1824. MAHUL heeft dezelve bijna geheel in het 4.de deel van zijne *Jaarboeken der Overledenen* medegedeeld. Men heeft van dezen bouwkundigen: 1.º *Rest. du Panth. Fr.; comp. rendu, etc.* (*Herstelling van het Fransche Pantheon; verslag van enz.*), 1799; in 4.to — 2.º *Oeuvr. d'Arch, d'ANT. PEYRE*, (*Bouwkundige werken van ANTONIUS PEYRE*), *Parijs*, DIDOT, 1819 — 1820, in fol. en verscheiden *Gedenkschriften*, in die van het instituut. Hij is de uitgever geweest van de 2.de uitgaaf der werken zijns broeders MARIA JOZEF PEYRE, voormalig bouwkundige des konings, *Parijs*, 1795, in fol. Men heeft in het licht gegeven: *Not. de tabl., dess. gouach., etc. comp. le cab. et la bibl. de F. Mr. PEYRE* (*Lijst der Schilderijen, Teekeningen, Waterverven enz., welke het kabinet en de bibliotheek van wijlen den heer PEYRE hebben uitgemaakt*), *Parijs*, 1823, in 8.vo van 20 blz.

PEYRÈRE (IZAAK DE LA),

in 1594, te *Bordeaux* van protestantsche ouders geboren, trad in dienst van den prins van *Condé*, aan wien hij wegens de zonderbaarheid van zijnen geest beviel. Hij verbeeldde zich toen hij het vijfde hoofdstuk las van den *Brief van den H. PAULUS aan de Romeinen*, dat ADAM niet de eerste mensch was. Om nu dit buitensporig gevoelen te bewijzen, gaf hij in 1556, een werk in het licht, in *Holland* in 4.to en in 12.mo, onder dezen titel gedrukt: *Praeadamitæ, sive Exerc. sup. vers. 12, 13, 14, cap. 5, Ep. PAULI ad Rom.* (*Vóóradamiten, of verhandelingen over het 12, 13 en 14 vers van het vijfde hoofdstuk van den Brief van PAULUS aan de Romeinen*). Dit werk werd te *Parijs* tot den brandstapel veroordeeld, en de schrijver te *Brussel*, op verzoek van den aartsbisschop van *Mechelen*, in verzekerde bewaring gebragt. Nadat de prins van *Condé* zijne vrijheid had verkregen, ging hij naar *Rome*, in 1656, en deed er in tegenwoordigheid van Paus ALEXANDER VII, afzwering van het Calvinismus en præadamismus. Men meent dat zijne bekeering niet opregt was, ten minste betrekkelijk deze laatste ketterij. Het is zeker dat

hij sektenhoofd wenschte te worden. Zijn boek verraadt zijne eêrucht; hij vleit er de Joden en roept hen tot zijne leer. Te *Parijs* teruggekeerd, ondanks al de aanzoecken, welke hem de Paus deed om hem te *Rome* te houden, trad hij weder in de dienst van den prins van *Condé*, in hoedanigheid van bibliothekaris. Eenigen tijd daarna begaf hij zich naar het seminarie *der Deugden (Vertus)*, te *Aubervilliers* bij *Parijs*, waar hij in 1676, na de Sacramenten der Kerk te hebben ontvangen, overleed. Men verhaalt echter, dat toen hij op het doodbed werd gedrongen, om zijne meening over de Præadaminen te herroepen, ten antwoord gaf: *Hi quaecumque ignorant, blasphemant*. Men hield hem al zijn leven verdacht aan geene Godsdienst te zijn gehecht, minder misschien uit bedorvenheid van het hart, dan uit ijdelheid en zonderbaarheid des geestes. Hij bezat vele kennis en schreef vrij wel het Latijn. Behalve het reeds genoemde werk, heeft men van hem: *Eene even zoo zonderlinge als zeldzame verhandeling* getiteld 1°. *Du rappel des Juifs (Over de terugroeping der Joden)*, 1643, in 8.vo — 2.º *Eene Geschiedenis van Groenland*,

XIX DEEL.

1647, in 8.vo — 3.º *Die van IJsland*, 1663, in 8.vo evenzeer belangrijk. — 4.º *Eenen Brief aan PHILOTIMUS*; 1658, in 8.vo, in welke hij de beweegredenen zijner afzwering, herroeping, enz. aangeeft. Zijn werk *Prædimitæ* is bondig wederlegd door LE PRIEUR, (zie dat art.) Een dichter vervaardigde op hem dit grafschrift, door MORERI medegeedeeld:

LA PÉRIÈRE ici-gît, ce bon Israélite,
Hugénot, Catholique, enfin Præadamite:
Quatre religions lui plurent à la fois;
Et son indifférence éloit si peu commune,
Qu'après quatre-vingt ans qu'il eut à faire
un Choix.
Le bon-homme partit, et n'en choisit
pas uno.

* PEIJRILHE (BERNARDUS), een geneesheer te *Parijs*, in 1735 te *Perpignan* geboren, en in dezelfde stad in 1804 overleden, was hoogleeraar der geneeskunde aan de faculteit van *Parijs* en lid van vele geleerde genootschappen. Men heeft hem het 2.^e deel van de *Geschiedenis der heekunde, van derzelver oorsprong tot op onze dagen* te danken, *Parijs* 1774 — 80, 2 dl.ⁿ in 4.to, met platen, een werk vol van geleerde aanmerkingen en dat vele navorschingen vooronderstelt. Het eerste deel was door DU JARDIN in het licht gegeven; het derde deel, dat PEIJRILHE alleen had geschreven, is onuitgegeven gebleven. SUE heeft de naamlijst van al

P

zijne werken geleverd.

* PEYRON (JOANNES FRANCISCUS PETRUS), een schilder, te *Aix in Provence* in 1744 geboren, beoefende in den beginne de werken van POUSSIN, ofschoon dezelve reeds sedert lang in de Fransche school niet meer in achtging stonden, en hij verwierf veel roem door eene schilderij, die *den dood van SE-NECA* voorstelt, en in 1773 den eersten prijs behaalde. Deze schilderij was een schitterende tegenhanger tegen den kwaden smaak welke toenmaals heerschte. PEYRON besloot en voetstappen van VIEN te treden, die eene groote verandering in de schilderkunst had begonnen, en droeg door zijne lessen zowel, als door zijne werken er toe bij, om die kunst tot de navolging der ouden, dat is, tot de natuur terug te brengen. Men weet dat DAVID den roem heeft gehad van die omwenteling te voltooien en het hoofd eener nieuwe school te worden. Toen deze groote schilder bij PEYRON'S begravenis tegenwoordig was, sprak hij met één enkel woord zijne lofrede uit: PEYRON, zeide hij, *heeft mij de oogen geopend*. Hij overleed den 20 Januarij 1815. Hij was in 1783 tot de akademie van schilderkunst toe-

gelaten, in 1785 tot bestuurder der *Gobbellijnsche* fabriek benoemd, en met verscheidene gewigtige werkzaamheden voor den koning belast. Hij had alles door de omwenteling verloren, en van dien oogenblik af tot aan zijnen dood, leide hij een kwijnend leven. Zijne voornaamste schilderijen zijn: een SIMON, *die zich vrijwillig in de gevangenis begeeft, om het ligchaam zijns vaders uit dezelve te halen en het te beaardigen*, en PAULUS AEMILIUS, *die zich verontwaardigt over de vernedering van PERSEUS, die voor zijne voeten nedervalt*. Deze beide stukken bevinden zich in het koninklijke museum. Men stelt ook eenen *dood van SOCRATES*, een der beste schilderstukken van onzen tijd, dat tegenwoordig eene der zalen van het paleis der afgevaardigden versiert, op prijs. Zijne zamenstelling is geestig, beredeneerd, soms een weinig te methodisch, maar steeds vol belang. Hetgeen hem hoofdzakelijk onderscheidt is het doorschijnende en de zachtheid zijner kleuren, de vastig- en levendigheid van zijn penseelwerk. In zijne laatste werken zijn zijne vleeschkleuren eenigzins paarsch, de dag echter is steeds op eene schrandere wijze aan-

gebragt. PEYRON heeft ook negen stukken op sterkwater gegraveerd, waarvan vier naar zijne eigene teekening, vier naar POUSSIN en één naar RA-PHAËL. Dit laatste schetst een eerst ontwerp van de groote *Heilige Familie*.

* PEYRON (JOANNES-FRANCISCUS) broeder van den voorgaande, geboren te Aix den 4 October 1748, werd commissaris der volkplantingen en overleed te Goudelour, den 18 Augustus 1784. Hij was vroeger gezantschapssecretaris te Brussel en secretaris van den Heer BUS-SY, gouverneur van Pondichery. Hij heeft verscheidene werken uit het Engelsch vertaald: 1.º de *Betrachtin-gen van HERFEY*, met LE TOURNEUR, 1770, in 8.º, dikwjlsherdrukt;—2.º *Brieven van eenen Perzer in Engeland* aan zijnen vriend te Ispahan, of *Nieuwe Perzische brieven* (van LITTLE-TON), 1770, in 12.º — 3.º *De Bedrieger*, blijspel in 5 bedrijven, van CONGREVE, 1775 in 8.º, — 4.º *Uitgezochte Brieven van Lord CHESTERFIELD* aan deszelfs zoon, 1776, in 12.º — 5.º *Spel van CALLIOPE*, of *Verzameling van Engelsche, Italiaansche, Hoogduitsche en Spaansche ge-*

dichten, 1776, in 12.º Men heeft nog van hem: *Proeve over Spanje*, of *reize in 1777—78 ondernomen, waarin wordt gehandeld, over de zeden, het karakter, de gedenkteekens, den koophandel, de schouwburg en de regtbanken, in dat koningrijk, Genève 1780*, 2 dl.º in 8.º, nagedrukt onder den volgenden titel: *Reize in Spanje gedurende de jaren 1777—78*, 2 dl.º in 8.º

PEYRONIE (FRANCISCUS GIGOT DE LA), geboren te Montpellier, in 1678, oefende langen tijd de heekunde te Parijs met het beste gevolg uit, hetwelk hem den post van eersten heelmeester van LODEWIJK XV verschafte, dié hem in 1721 tot den adelstand verhief, toen hij in 1738 den dauphin van een gezwel aan het onder kakebeen genezen had, begiftigde hem de koning met den post van gewoon edelman der kamer. Hij maakte van zijne gunst bij LODEWIJK XV gebruik, om aan zijne kunst zulke onderscheidingen te verschaffen, die in staat waren, tot derzelve beoefening op te wekken, en gestichten, welke aan derzelve uitbreiding konden dienstbaar zijn. De koninklijke akademie van heel-

kunde te *Parijs* werd door zijne zorg in 1731 gesticht, door zijn verstand verlicht en door zijne weldaden aangemoedigd. Bij zijnen dood, die te *Versailles* in 1747 plaats had, vermaakte hij aanzienlijke legaten aan het heekundig genootschap te *Parijs*, en aan dat van *Montpellier*. LA PEYRONIE was lid der akademie van wetenschappen. Mr. BRIOT, van *Besançon* heeft zijne *Lofrede* vervaardigd, 1820 in 8.vo

* PEYROT (JOANNES CLAUDIUS) prioor en pastoor te *Pradinas*, en dichter uit het voormalige Fransche gewest *Rouergue*, geboren te *Milhau* in 1709, wijdde zich toe aan de dichtkunst en de kerkmuziek, en begon met vier *klindichten* ter eere van de *H. Maagd*, die hem drie prijzen en één accessit bij de akademie van *Toulouse* verwierven. Hij behaalde nog drie andere prijzen voor zijn *Comb. past. (Herderlijke stryd)* die als spreuk voerde: *Vermaken en leeren*, zijn *Gedicht op den koophandel*; en een *Herdersdicht* getiteld: *de Geest van tegenspraak*. Al de werken, welke wij tot dusverre hebben genoemd, zijn in het Fransch geschreven, maar na het laatste werk, schreef hij niet anders dan in het *patois* (plattelands-

taal), waarin hij nieuwen roem behaalde, en om zoo te spreken, de THEOCRITUS van *Rouergue* werd, even gelijk GAULTIER en GOUDOULI zulks van *Languedoc* waren geweest. Men heeft verscheidene zijner *werken* onder den volgende titel bijeengezamd: *Oeuv. pat. et fr. de C. PEYROT etc. (Werken van CLAUDIUS PEYROT in het' Patois en Fransch)*, onder welke gevonden worden de vier *Jaargetijden* of de *Patoische Georgica*, gevolgd van verscheidene vlugtige dichtstukken, enz. *Milhau*, 1810, 1 deel in 8.vo, 3.de uitgave. De vier *jaargetijden* zijn het voornaamste werk dezer verzameling, die daarenboven een *Lierzang* op de ziekte van LODEWIJK XV te *Metz*, bevat, *Brieven*, *Complimenten*, *Eindrijmen*, enz. De Abt PEYROT begaf zich gedurende de Fransche omwenteling naar het dorp *Paillas*, waar hij verborgen leefde tot aan zijnen dood, die in 1795 volgde.

PEYROUSE. — Zie LAPYROUSE.

PEYSSONNEL (KAREL DE), geboren te *Marseille* in 1700, wist den koophandel met de geleerdheid te paren. Hij verdiende door zijne ken-

nis in den koophandel den post van secretaris van het Fransche gezantschap te *Konstantinopel*, vervolgens dien van consul van *Smyrna*, welken hij met veel opbaatzuchtigheid en enkel tot voordeel der handeldrijvenden, waarnam. Zijne kennis der oudheden opende hem de deur der akademie van opschriften. De *Gedenkschriften*, welke hij aan dit genootschap aanbood, en vooral zijne *Verhandeling over de koningen van den Bosphorus*, bewijzen hoe waardig hij was er bij aangenomen te worden. Hij overleed in 1757. Hij droeg, even als een van zijne broeders, er toe bij om eene hoogeschool te *Marseille* te stichten.

* PEYSSONNEL (LODEWIJK KAREL) zoon van den voorgaande, geboren te *Marseille* in 1727, was, even als zijn vader algemeen consul te *Smyrna*, en mede correspondent der akademie van opschriften en fraaije letteren. Hij overleed te *Smyrna* in 1790. Men heeft van hem verscheidene even zoo belangrijke als geestige werken: 1.º *Obs. hist. et geogr. etc.* (*Geschied- en Aardrykskundige aanmerkingen over de barbaar-*

sche volken, welke de oevers des Donaus en de kusten der Zwarte Zee hebben bewoond), 1765, in 4.to — 2.º *Tr. sur le comm. etc.* (*Verhandeling over den handel van de zwarte Zee*), 1787., 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Exam. du liv. etc.* (*Onderzoek over het boek getiteld: Betrachtingen over den tegenwoordigen oorlog der Turken*, door VOLNEY), 1788, in in 8.vo — 4.º *Situat. pol. de la Fr. etc.* (*Staatkundige toestand van Frankrijk, en deszelfs tegenwoordige betrekkingen met al de mogendheden van Europa*), 1789; nieuwe vermeerderde uitgave 1792; — 5.º *Disc. sur l'All. de la Fr.* (*Redevoering over het bondgenootschap van Frankrijk met de Zwitsers en Graauwbunders*), 1790, in 8.vo

PEZAI of PEZAY, (ALEXANDER FREDERIK JACOB MASSON, markgraaf van), geboren te *Versailles* in 1741, verbond zich eerst aan de letterkunde, en trad vervolgens in dienst. Hij werd kapitein bij de dragonders, gaf aan LODEWIJK XVI les in de taktiek, werd tot opperspecteur der kustbewaarders benoemd, en eenigen tijd daarna naar zijne landgoede-

ren verbannen, (*) alwaar hij in 1777 overleed. Hij heeft eenige dichtstukken van eenen wellustigen aard geleverd, en een aantal vlugschriften in den *Almanach des Muses* geplaatst; dezelve zijn onnaauwkeurig en somtijds al te vrij. Er bestaat nog van hem: 1.º eene vertaling (in het Fransch) van CATULLUS, weinig geacht; — 2.º *Les Soirees Helv. etc.* (*Zwitsersche avondstonden*), 1770, in 8.vo met te veel slordigheid geschreven; — 3.º *La Rosiere etc.* (*De Rozenmaagd van Salency*), een herderspel, in drie bedrijven; — 4.º *Les Campagnes etc.* (*De veldtogten van Maillebois*), 3 dl.ⁿ in 4.to, en een deel met kaarten (zie MAILLEBOIS). Men heeft in 1791 verscheidene zijner schriften verzameld, onder den titel van *Oeuvr. agréab. et mor.* (*Vermakelijke en zedekundige werken*), Parijs 1791, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, waarbij men eene beknopte levensschets des schrijvers vindt, welke, ondanks den toon der lofrede, welke er in heerscht, hem echter als eenen gelukzoeker voorstelt. Hij had eenen ligtzinnigen, onrustig

en ligtgestoorden geest. De wijsgeeren van dien tijd beschouwden hem als eenen der hunnen. Hij was in briefwisseling met VOLTAIRE, die hem gedichten opdroeg, hij verkeerde met J. J. ROUSSEAU, die hem zijne *Belijdenissen* voorlas (zie *Journ. hist. et lit.* 1 Nov. 1791 p. 343).

PEZENAS (ESPRIT), te Avignon in 1692 geboren, trad in de orde der Jesuiten legde zich voornamelijk toe op de beoefening der wiskunde, en werd in 1728 benoemd tot koninklijken hoogleeraar der water- en natuurkunde te Marseille, eene bediening, die hij met onderscheiding tot in 1749 waarnam. De sterrekunde werd nu zijne geliefkoosde bezigheid. Na de vernietiging zijner orde, begaf hij zich naar zijne vaderstad, waar hij den 4 Februarij 1776 overleed. Zijne zachtzinnigheid en regtschapenheid deden hem evenzeer beminnen, als zijne veelzijdige kundigheden en godsdienstige deugden hem de algemeene achting verwierven. Men heeft van hem een aantal werken: 1.º *Elem. du pilotage* (*Grondbeginselen der stuurmanskunst*), 1733 en

(*) Hij haalde zich deze ongenade op den hals door zijne onbescheidenheid, de trotschheid van zijne handelwijze en het voorkomen van een geheimzinnig aanzien, hetwelk hij zich zelve gaf, en waardoor hij een gedeelte van het geheim en van zijne verbindtenissen met den koning verried.

1734, in 8.vo — 2.º *Prat. du pil.* (*Praktijk der stuurmanskunst*), 1741 en 1749, in 8.vo *Avignon*, 1778; — 3.º *Astr. des Mar.* (*Sterrekunde der Zeevaarders*), 1766; in 8.vo Men heeft van hem ook vele goede vertalingen, onder anderen van de *Verhandeling over de Zinkingen* van MACLAURIN, van de *Grondbeginselen der Stelkunde* van denzelfde, van het *Vergrootglas* van BACKER, van de *Volledige handleiding der gezigtkunde* van SMITH 1767, 2 dl.ⁿ, in 4.to van het *Woordenboek der kunsten en wetenschappen* van DEYCHE, 1756, 2 dl.ⁿ, in 4.to van de *Handleiding der proefondervindelijke natuurkunde* van DESAGÜLIERS, 1751, 2 dl.ⁿ, in 4.to enz.

PEZRON (*Pater PAULUS*), geboren te Hennebon in Bretagne, in 1639, werd Bernardijner-monnik in de abdij van Prières in 1661. Hij werd in 1682 tot doctor der Sorbonne bevorderd, en onderwees vervolgens in het collegie der Bernardijnen te Parijs, met even zoo veel ijver als roem. Zijne orde vertrouwde hem verscheidene eervolle posten toe, in welke hij veel liefde voor de kloostertucht aan den dag legde. In 1697 werd hij tot abt van

Charmoie benoemd; maar zijne liefde tot de studie bewoog hem in 1703 zijn ontslag van zijne abdij te vragen, waarvan hij niets behield. Hij sloot zich alstoet meer dan ooit in zijne studeerkamer op, en wijdde zich aan den ijverigsten en meest ingespannen arbeid toe. Zijne bezigheden verzwakten zijne gezondheid en hij overleed te Chessi, in 1706. De natuur had hem met een verbazend geheugen en eenen onvermoeiden ijver begiftigd. Zijne geleerdheid was diep, maar dezelve steunde niet altijd op hechte gronden. Onder de gissingen, waar zijne werken vol van zijn, komen er eenige gelukkige, maar veel meer gewaagde in voor. Men heeft van hem: 1.º eene verhandeling getiteld: *l'Ant. des temps retablie* (*De oudheid der tijden hersteld*), 1687, in 4.to De schrijver wil de tijrekening van den Griekschen tekst der zeventigen, tegen die van den Hebreuwschen tekst des bijbels verdedigen; hij geeft der wereld meer ouderdom dan eenig tijdrekenkundige vóór hem. — 2.º Een zwaar boekdeel in 4.to, 1691, getiteld: *Verdediging der oudheid des tijds*, tegen de paters MARTIANY en LE QUIEN, die dit werk met bondige redenen

hadden aangerand. — 3.º *Ess. d'un comm. etc. (Proef eener uitlegging der profeten)*, 1693, in 12.mo, dezelfde is letterlijk en geschiedkundig, en verspreidt een groot licht over de geschiedenis der koningen van *Juda* en *Israël*. Hij tracht de profetiën volgens derzelve tijdrekenkundige orde te regelen en te verklaren. — 4.º *De Evangelische geschiedenis door de Joodsche en Romeinsche bevestigd*, 1696, 2 dl.ⁿ in 12.mo; een geleerd werk, en dat eene soort van geschiedkundig betoog des Christendoms oplevert, uit bronnen geput, welke de vijanden deszelve niet kunnen verwerpen. Men vindt in hetzelfde alles wat de ongewijde geschiedenis merkwaardigs en nuttigs behelst, om het geschiedkundig deel van het Evangelie te staven en op te helderen. Pater DE COLONIA en LARDNER (zie die art.) hebben gedeeltelijk hetzelfde doel bereikt. — 5.º *Over de oudheid der natie en der taal der Kelten, anders Galliërs genoemd enz.*, 1703, in 8.vo een werk vol nasporingen.

PFUFF (JOANNES CHRISTOFFEL), een Luthersche theoloogant, in 1631 te *Tfulelingen*, in het hertogdom *Wurtemberg* geboren, onderwees met roem de godgeleerdheid

te *Tubingen*, en overleed aldaar in 1720. Men heeft van hem: 1.º eene *Verhandeling over de Schriftuurplaatsen des ouden Testaments, die in het nieuwe worden aangehaald*, geleerd, hoewel eene critiek bevattende, die somtijds wat naauwkeuriger zou kunnen geweest zijn. — 2.º Een *Bundel twistreden*, die, zoowel als eenige andere werken, welke denzelfden geest ademen, door mannen van zijne gezindheid worden toegejuicht.

PFUFF (CHRISTOFFEL MATTHEUS), zoon van den voorgaande, hoogleeraar der godgeleerdheid en kanselier der hoogeschool van *Tubingen*, geboren te *Stuttgard* in 1686, is de schrijver van verscheiden Latijnsche werken, onder anderen: *Instit. theol.* 1716 en 1721, 2 dl.ⁿ in 8.vo Men heeft hem de uitgave der *Frag. anecd. sanct. IRENAEI*, Grieksch en Latijn te danken. De volledige lijst zijner werken beslaat een vel druks.

PFANNER (TOBIAS), geboren te *Augsburg* in 1641, was de zoon van eenen raadsheer des graafschaps *Oetengen*, en geheimschrijver der handvesten van den hertog van *Saksen-Gotha*, en daarenboven belast om de prinsen ERNST en JOANNES ERNST in de ge-

schiedenis en staatkunde te onderwijzen. De wijze, op welke hij deze posten waarnam, deed hem in 1686 tot raadsheer van den geheelen Ernestischen tak, benoemen. Hij was zoo bedreven in de staatszaken, dat men hem de *levende handvesten van het huis van Saksen* noemde. Deze geleerde overleed te *Gotha* in 1717. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Geschiedenis van den Munsterschen vrede*, de uitgave van *Gotha*, 1697, in 8.vo is de beste; deze geschiedenis werd overtroffen door die van pater BOUGÉANT; — 2.º *De Geschiedenis der vergaderingen, van 1652, 1653 en 1654, Weimar 1694*, in 8.vo — 3.º *Eene Verhandeling over de Duitsche vorsten*; — 4.º *De godgeleerdheid der heidenen*; — 5.º *Eene Verhandeling over het beginsel des geschiedkundigen geloofs* enz. Al deze werken zijn met weinig sierlijkheid in het Latijn geschreven; maar zij zijn zorgvuldig bewerkt.

PFEFFEL (JOANNES ANDREAS), een graveur van *Augsburg*, geboren in 1690, en in het laatst der achttiende eeuw overleden, onderscheidde zich door zijne kennis in het teekenen en door de fijn-

heid zijner graveerstift. Hij werd belast met de platen van een zeer belangrijk werk, getiteld: *La phis. sacrée (De gewijde natuurkunde)* dat in 1725 in het licht verscheen. Dit werk wordt van kunstkenner gezocht, wegens de schoonheid der platen. Hetzelve bevat 750 afdrukken van koperen platen, naar het ontwerp en de teekeningen van PFEFFEL vervaardigd, en onder zijn toezigt door de bekwaamste plaatsnijders van zijnen tijd uitgevoerd. (Zie SCHEUCHZER, JOANNES JACOBUS). [Men moet hem niet verwarren met eenen PFEFFEL (CHRISTIAAN FREDERIK), geboren in 1726 en overleden in 1807, van wien er een *Kort begrip der geschiedenis en der openbare regten van Duitschland* bestaat, en waarvan de tweede uitgave te *Parijs* in 1776, 2 dl.ⁿ in 4.to, 1777, 2 dl.ⁿ in 8.vo is in het licht verschenen; een werk vol van oppervlakkige en valsche inzichten, de vrucht eener partijdigheid, die meer dan een doel heeft. De eerste uitgave was minder gebrekking. Zie *Journ. hist. et litt.* 1.ste Dec. 1777 bl. 482.]

* PFEFFEL (GOTTLIEB KOENRAAD) een Duitsch letterkundige, geboren te *Colmar* in

1736, bestuurd van 1773 tot 1792, met zijnen vriend LERSÉ een opvoedingsgesticht, onder den naam van *militaire school* voor protestantsche jongelingen; maar de Fransche omwenteling vernielde dit gesticht, en PFEFFEL gaf zich geheel aan de letterkunde over tot aan zijnen dood, die te Colmar in 1809 plaats had. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Dichterlijke proeven*, 1751, in 8.vo in 3 dl.ⁿ; *Bazel*, 1789, 1790; *Weenen*, 1791, *Frankfort* en *Leipzig*, 1796, en *Tubingen*, 1802—10, 10, dl.ⁿ, in 8.vo Men vindt er puntdichten, kleine vertellingen, lierzangen, brieven en fabels in. Deze laatste zijn met gemakkelijke voorgedragen, en bieden eene aangename lectuur aan. — 2.º *Dramatische tijdkortingen*, uit het Fransch vertaald of liever naar hetzelfde gevolgd, bevattende omtrent 25 treur- of blijspelen, in 5 verzamelingen, *Frankfort*, 1765, 66, 67, 70, 74. — 3.º *Dramatische speeltuigen*, *Straatsburg* 1769, voor zijne kinderen en voor die zijner vrienden vervaardigd. — 4.º *Grondbeginselen des natuurlijken regts*, *Colmar*, 1781, (in het Fransch); — 5.º *Geschiedkundig magazijn voor de rede en voor het hart*, 2 dl.ⁿ, in 8.vo

Straatsburg, 1792, in het Fransch en Hoogduitsch. Hij was ook een der vertalers der *Aardrykskunde van BUSCHING*, *MÉHÉE DE LA TOUCHE* heeft in het Fransch vertaald: *Geestige verhalen en andere nagelatene stukken* van PFEFFEL, 1825, 2 dl.ⁿ, in 12.mo Men heeft nog in het Fransch: *Verzameling van verhalen* enz. van PFEFFEL uit het Hoogduitsch vertaald, *Parijs*, 1825, 7 dl.ⁿ in 12.mo en *tien Novellen* door PFEFFEL, 1826, 4 dl.ⁿ in 12.mo

PFEFFERKORN (JOANNES), een beruchte Jood, te Keulen geboren, gaf zich langen tijd onder zijne natie voor den Messias uit; nadat hij Christen geworden was, zocht hij den keizer MAXIMILIAAN over te halen om al de Hebreuwsche boeken, met uitzondering van den Bijbel, te doen verbranden, » omdat dezelve, zeide hij, godslastering, tooverij en andere evenzeer gevaarlijke zaken bevatten. » De keizer vaardigde in 1510 een edikt uit, overeenkomstig het verzoek van PFEFFERKORN. REUCHLIN trachtte door zijne schriften en redevoeringen de uitvoering van dit edikt te beletten. PFEFFERKORN schreef den *Handspiegel* om zijn gevoelens te verdedigen; REUCHLIN

stelde tegen denzelven den *Oogenspiegel*; die door de godgeleerden van *Keulen*, door de theologische faculteit van *Parijs*, en door den Pater HOCHSSTRAAT, een dominicaner en geloofonderzoeker, veroordeeld werd. (Zie REÜCHLIN). PFEFFERKORN leefde nog in 1517. Behalve den *Handspiegel*, die in het Hoogduitsch is geschreven, heeft men ook van hem: 1.º *Narratio de ratione celebrandi Pascha apud Judæos*; — 2.º *De abolendis scriptis Judæorum*, etc.

PFEIFFER (AUGUSTUS), een Duitsche geleerde *orientalist*, te *Lauenburg* in 1640 geboren. Toen hij 5 jaren oud was viel hij van een huis, en verbrijzelde zich dermate het hoofd, dat men hem voor dood opnam, en men zich gereed maakte om hem te beaardigen; maar terwijl zijne zuster het doodkleed om zijn klein ligchaam naaide, stak zij hem in een' zijner vingeren, en bemerkte, dat hij de hand terugtrok; zij bragt hem daarop door de hulp eens geneesheers tot het leven terug. Men liet hem studeren, en in weinig tijds maakte hij zich zeer bekwaam in de Oostersche talen. Hij onderwees dezelfen te *Wittenberg* te *Leipzig*, en op verscheidene andere plaatsen, en

werd in 1690 naar *Lubek* beroepen om er oppertoezener der kerken te zijn. Het is in deze stad dat hij zijne levensdagen in 1698 eindigde. Men heeft van hem een groot getal werken, over de gewijke critiek en de wijsbegeerte in het Latijn en Hoogduitsch. De voornaamste tot het eerste vak behoorende zijn: 1.º *Pansophia Mosaica*. — 2.º *Critica Sacra*, *Dresden*, 1680, in 8.vo — 3.º *De Massora*. — 4.º *De Trihæresi Judæorum* — 5.º *Dubia vexata scripturæ sacræ* — 6.º *Decas electa exerc. biblic.* — 7.º *Antichiliasmus*. — 8.º *Thesaurus hermeneuticus* — 9.º *Decades duae, de antiq. Jud. ritib.* — 10.º *Specim. antiq. sacr.* Al zijne wijsgeerige werken zijn te *Utrecht*, in 2 dl.ⁿ in 4.to gedrukt. Zijne geleerde werken worden gezocht.

* PFEIFFER (JOANNES FREDERIK), een Duitsch landbouwkundige, geboren te *Berlijn* in 1718, diende eerst in het Pruisische leger, werd vervolgens commissaris van oorlog, daarna krijgs- en domeinraad. In vreedestijd belastte hem de koning van *Pruissen*, met de voor *Keurmark* ontworpen gestichten, en omtrent 150 dorpen en

gestichten van landbouw of nijverheid, rezen onder zijne leiding op. Hij was tot den rang van geheimraad verheven, maar eene beschuldiging van knevelarij bij houtleveringen, veroorzaakte hem eenige onaangenaamheden, en deed hem besluiten om zijn vaderland te verlaten. Hij vond bedieningen bij verscheidene kleine vorsten van het rijk; hij liet dezelve echter weldra varen, om zich geheel aan de openbare huishoudkunde over te geven, en bezocht verscheidene gewesten van *Europa*. Hij is den 5 Maart 1787 te *Mainz* overleden, alwaar hij den leerstoel der landbouwkundige wetenschappen had aangenomen. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *De zijde-teelt in Duitschland*, *Berlijn*, 1748, in 8.° — 2.° *Kort begrip van alle landbouwkundige wetenschappen*, *Manheim*, 1770 — 78, 4 dl.ⁿ, in 4.to — 3.° *Geschiedenis der steenkolen en des turfs*, 1774, in 8.° — 4.° *Geheim om de steenkolen en den turf te verbeteren*, 1777, dit stuk is met het voorgaande werk in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1787, in 8.° — 5.° *Ontwerpen van verbetering en vrije gedachten over verscheidene onderwerpen, de middelen van bestaan, de*

bevolking en de staatkundige huishouding in Duitschland betreffende, *Frankfort*, 1777, 2 dl.ⁿ, in 8.° — 6.° *Kort begrip der ware en valsche staatkunde*, *Berlijn*, 1778, in 8.° — 7.° *Natuurkundige wetenschappen der policie*, *Frankfort*, 1779, 2 dl.ⁿ, in 8.° — 8.° *De Antiphysiokraat, of omstandig onderzoek van het zoogenoemde physiocratische stelsel*, *Frankfort*, 1780, in 8.° — 9.° *De manufacturen en fabrieken van Duitschland, in derzelve tegenwoordigen staat, met aanmerkingen over de middelen om dezelve te verbeteren*, 1780, 2 dl.ⁿ, in 8.° — 10. *Grondbeginsels der financiële wetenschap*, *Frankfort*, 1781. — 11.° *Grondbeginselen van het houtvesterschap*, 1781, in 8.° — 12.° *Ordeelkundig onderzoek van merkwaardige schriften dezzer eeuw over de staathuishoudkunde, de geldmiddelen, de policie, enz.* *Frankfort*, 1781, 6 dl.ⁿ, in 8.° — 13.° *Grondbeginselen der algemeene landbouwkunde*, 1782 — 83, 2 dl.ⁿ, in 8.° — 14.° *Onderzoek van eenige ontwerpen van verbetering voor den algemeenen welstand, en de magt van Duitschland*, *Frankfort*, 1786. — 15.° *Grondbegin-*

selen en regels der staat-huishoudkunde, in het licht gegeven door *MORES*, *Mainz*, 1787.

PFIFFER of **PFYFFER** (**LODEWIJK**), geboren te *Lucern* in 1530, uit eene familie, vruchtbaar in groote veldheeren, droeg vroegtijdig de wapens in Fransche dienst. Kapitein in het Zwitsersche regiment van **TAUMAN**, werd hij in 1562, na den slag van *Dreux*, waarin hij zich door zijne werkzaamheid en dapperheid had onderscheiden, tot kolonel van hetzelfde benoemd. Hij toondé denzelfden moed in *Piemont*, bij het beleg van *Volpiano* en *Monte Cavallo*; in *Picardië*, tegen de Spanjaarden. Nadat de vrede zijn regiment had onthonden, werd **PFIFFER**, tot luitenant der compagnie van de honderd Zwitsersche gardes van **KAREL IX** benoemd, die hem tot den ridderstand verhief. Hij bragt in 1567, een korps van 6,000 Zwitsers in dienst van dien vorst. Het was met dit korps, waarvan hij kolonel was, dat hij het leven van dezen koning redde, dien hij in een *bataillon-carré* van *Meaux* naar *Parijs* liet brengen, ondanks al de pogingen des legers van den prins van *Condé*, die zijn klein korps van alle

kanten aanviel. Op den oogenblik van den aanval knielde **PFIFFER** neder en verrigtte zijn gebed; na hetzelfde begaf zich dit wandelend kasteel op weg naar *Parijs*, en wierp alles omver wat zich aan deszelfs doortogt tegenstelde. Dit gevecht, hetwelk de *terugtogt van Meaux* werd genoemd, heeft den naam van dezen held onsterfelijk gemaakt. Hij ging voort **KAREL IX**, met zijnen moed en invloed bij zijne landgenooten te dienen: een invloed, die hem den naam deed geven van *koning der Zwitsers*. Hij droeg in 1569 met zijn regiment er toe bij, om de overwinning van *Moncontour*, tegen de Hugenooten te behalen. **PFIFFER** verklaarde zich openlijk voor de Ligue, en haalde de Catholijke kantons over om dezelfde krachtdadiglijk bij te staan. Hij overleed in zijn vaderland in 1594, als eerste ambtenaar van het kanton *Lucern*; een post, welken zijn vaderlandsche ijver, zijne zielsgrootheid en zijne andere hoedanigheden hem hadden verworven. (Zie de *Geschiedenis der Zwitsersche officieren* door den abt **GIRARD**.)

PFLUG of **PHLUGIUS** (**JULIUS**), bisschop van *Naumburg*, in 1510, uit eene aanzienlijke familie geboren, was eerst

domheer te *Mainz*, daarna te *Zeits*. Hij kwam door zijne verdiensten in den raad der keizers *KAREL V* en *FERDINAND I.* Deze laatste vorst verliet zich gewoonlijk op hem, in de moeilijkste gelegenheden. Toen *PFLUG* tot den zetel van *Naumburg* was verheven, werd hij nog op denzelfden dag van zijne vijanden er van verdreven; zes jaren daarna echter werd hij er door *KAREL V*, met veel onderscheiding weder op hersteld. Hij was een der drie godgeleerden die de keizer verkoos, om het ontwerp van het *Interim* in 1548 te vervaardigen, een werk dat hij naderhand heeft veroordeeld; en hij zat in de rijksvergaderingen van *Regensburg*, in den naam van *KAREL V* voor. Hij onderscheidde zich voornamelijk door zijne werken, over de door *LUTHER* aangerande leerstukken. Zijne boeken zijn voor het grootste gedeelte in het *Latijn* geschreven. Hij heeft er ook eenige in het *Hoogduitsch* vervaardigd. Men waardeert hoofdzakelijk: 1.º *Eene Uitlegging, van de plegtigheden der Mis.* — 2.º *Eene Verhandeling over de Christelijke hervorming.* — 3.º *Eene Waarschuwing, aan geestelijken.* Deze geleerde en vrome bisschop overleed in 1594.

* *PFLUGUER* (*MARCUS ADAM DANIEL*), een landbouwkundige, geboren in 1777 te *Morges*, in het kanton *Waadland*, hield zich geheel zijn leven lang, met den landbouw bezig. Hij bebouwde zijne landerijen zelf en te gelijkertijd, dat hij de theorie dezer kunst beoefende. Hij verliet vroegtijdig zijn geboorteland, om zich te *Parijs* te vestigen, alwaar hij in de maand *Maart* 1824, overleed. Men heeft van *PFLUGUER*: 1.º *Cours d'Agric. etc. (Handleiding voor den praktischen landbouw, naar de orde van onderwerpen verdeeld, of de kunst om de aarde wel te bebouwen)*, 1809, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 2.º *Tijdkortingen van den Parnassus of Mengelwerk der vlugtige dichtkunst*, 1810, in 18.mo — 3.º *Handboek van zedekundig onderwijs*, 1811, in 12.mo — 4.º *Handleiding der studie, ten gebuike der jeugd, Parijs*, 1811 — 1812. — 5.º *Landhuis of handboek des landbouwers*, met koperen platen, *Parijs*, 1819, 4 dl.ⁿ in 8.vo

PFOCHEN (*SEBASTIAAN*), bekend door eene verhandeling, door hem in 1629 in het licht gegeven, over den stijl van het nieuwe Testament, in welke hij beweert, dat

de Grieksche tekst, in eenen even zoo zuiveren stijl is als die der beste schrijvers van *Griekenland*. GATAKER bestreed deze meening en stelde hem tegen: *De novi Testamenti stylo dissertatis*, waarin hij de Hebreeuwsche spreekwijzen aantoonst, waarvan de Grieksche tekst weemt, zijne critiek is echter somtijds overdreven en valsch.

PHACÉE, zoon van ROME-LIAS, veldheer van het leger van PHACÉIA, koning van *Israël*, trad tegen zijnen meester in zamenzwering, doodde hem in deszelfs paleis, en deed zich in het jaar 759 vóór J. C. tot koning uitroepen. Hij regeerde twintig jaren, en volgde de voetstappen van JEROBOAM, die *Israël* had doen zondigen. God, wegens de misstappen van ACHAZ, die toenmaals in *Juda* regeerde, verbitterd, zond RAZIN, koning van *Syrië* en PHACÉE derwaarts, die *Jeruzalem* kwamen belegeren. Maar zij werden genoodzaakt naar hunne staten terug te keeren, wijl God hen slechts gezonden had, om zijn volk te kastijden en niet om hetzelfde te verdelgen. Intusschen had ACHAZ, in plaats van deze weldaad Gods te erkennen, aan de goden van den Assyrischen koning geofferd, die te zijner hulp

was toegesnel, waardoor hij op nieuw de vloek des hemels op zijn koningrijk laadde, volgens de voorzegging van ISAÏAS. (VII. hoofd.) PHACÉE, deed eenen nieuwen inval in het koningrijk van *Juda*, en bragt hetzelfde tot het uiterste. Hij hakte het leger van ACHAZ in de pan, doodde hem op eenen dag 120,000 strijdbare mannen, en bij gebrek van soldaten die hij allen gedood of verstrooid had, geleidde hij geketend in zijn gevolg 200,000 zoowel vrouwen, als meisjes en jonge kinderen, welke hij voor de slavernij bestemde, en kwam met buit beladen, te *Samarrië* terug. Maar onder weg kwam de profeet OBED hevige verwijtingen aan de Israëlitien doen, over de buitensporigheden, welke zij jegens hunne broeders gepleegd hadden, en bewoog hen al de gevangenen, welke zij medevoerden naar *Juda* terug te zenden. PHACÉE, werd door OSEE, een zijner onderdanen, die hem de kroon en het leven in het jaar 739, vóór J. C. ontnam, ontroond.

PHACEIA, zoon en opvolger van MANAHÉM, koning van *Israël*, volgde de goddeloosheden zijner voorouders na, en werd door PHACÉE in zijn paleis van *Samarrië*, in het jaar 759, vóór J. C. gedood.

PHAEDRUS (JULIUS) een vrijgelatene slaaf van keizer AUGUSTUS, in *Macedonië* geboren, schreef onder TIBERIUS. Hij werd door SEJANUS een lafhartig staatsdienaar, van een barbaarsch vorst, vervolgd. Deze onregtvaardige man verbeeldde zich zijne hekeling in de lofreden, welke PHAEDRUS aan de deugd toezwaaide, te ontdekken. Deze dichter heeft eenen onsterfelijken roem verworven door vijf boeken met fabels in Jambische verzen, aan welke hij zelf den naam van *Æsopische Fabelen* heeft gegeven, omdat ÆSOPUS de uitvinder van deze soort van verdichtselen was, en wijl PHAEDRUS hem tot voorbeeld had genomen. Er bestaat in de oudheid niets dat vollediger is dan de fabelen van PHAEDRUS, vooral om derzelve eenvoudige voordragt. Hij behaagt door zijne zachte sierlijkheid, door de keuze zijner uitdrukkingen en door de gelukkige wendingen zijner verzen, hij onderrigt door zijne geestige zedelessen, die even zoo vele spiegels zijn, waarin de mensch zijne hoedanigheden en zijne misslagen ziet. LAFONTAINE verhaalt met minder juistheid en opregtheid; maar hoewel in dit punt beneden PHAEDRUS overtreft hij hem echter in vele anderen. Zijn dichttrant

is veel levendiger, veel bevalliger meer verscheiden, en meer met die wegslepemde bevalligheden, en die kiesche sieraden getooid, die met de beminnelijke eenvoudigheid der natuur zoowel strooken. De fabels van PHAEDRUS zijn langen tijd in de vergetelheid gebleven; FRANCISCUS PITHOU, deed dezelve weder herleven, door haar uit de bibliotheek van den heiligen REMIGIUS, of volgens anderen, uit die van *Saint-Benoît sur Loire* te voorschijn te brengen. Een zich zelven tegensprekende criticus, PETRUS SCRIVERIUS, heeft beweerd dat men ten onregte aan PHAEDRUS, de fabels toeschreef, welke zijnen naam dragen. Ofschoon deze meening niet geschikt zij, om eenigen ingang te vinden, zoo heeft pater DEBILLONS zich toch de moeite gegeven, dezelve te wederleggen in eene *verhandeling*, welke hij met de uitgave die hij van dezen fabelschrijver geleverd heeft, in het licht deed verschijnen, *Manheim*, 1786, in 1807 herdrukt. Pater BROTIER heeft er in 1785 eene andere van in het licht gegeven, die ook zeer gezocht wordt. SACY heeft, onder den naam van SAINT-AUBIN, eene goede vertaling in het Fransch van PHAEDRUS geleverd. De abt LALLEMANT heeft er in 1758

eene nieuwe in 8.vo met eene beredeneerde woordenlijst der verschillende uitgaven van dien schrijver van in het licht gegeven. De abt PAUL bezorgde er eene in 1805 en later heeft men er verscheiden met twee-en-dertig fabelen in het licht gegeven, welke men in de koninklijke bibliotheek van *Napels* ontdekt heeft, doch welker echtheid aanleiding tot hevige geschillen heeft gegeven. Een der beste vertalingen in Fransche verzen der *fabels* van PHAEDRUS is die van den heer JOLY, *Parijs*, 1813, in 8.vo

PHAINUS, een oude Grieksche sterrekundige, uit de vijfde eeuw vóór J. C., werd te *Elis* geboren, maakte zijne waarnemingen bij *Athene*, en was de meester van MÉTON. Hij wordt als de eerste beschouwd, die den tijd van den zonnenstand ontdekte.

PHALARIS, tiran van *Agri- gentum* in *Sicilië*, kenmerkte zich door zijne wreedheid. Hij was oorspronkelijk van *Creta*, en bezat eene aanzienlijke fortuin. Zijne heerschzuchtige oogmerken deden hem uit *Astapyléa*, zijn vaderland, verbannen. Hij kwam te *Agri- gentum*, alwaar zijne mildheid hem de achting der behoeftige burgers deed win-

nen, en na zich eenen aanmerkelijken aanhang in deze stad gemaakt te hebben, maakte hij van de plegtigheid der *CERES-feesten*, (*Thesmaphoriën*) gebruik, om zich van dezelve meester te maken. Deze gebeurtenis had in het jaar 571. vóór J. C. plaats. Hij scheen in den beginne regtvaardig en gematigd; maar daar hem vervolgens eenige mouterijen deden vreezen de magt te verliezen, nam hij alle middelen te baat om de burgers te kwellen. PERILLUS, een vernuftig, doch wreed kunstenaar, stond de woede van PHALARIS te dienste, door eenen koperen stier uit te vinden. De ongelukkigen, welke men er in opsloot, door de hevigheid van het vuur, dat men daaronder aanstak, bezwijkende, boezemden woedende kreten uit, welke, uit dit verschrikkelijke werktuig opstijgende, naar het loeijen van eenen os geleken. Toen PERILLUS de belooning voor zijne wreede uitvinding waagde, zoo liet PHALARIS hem het eerst in den buik van den stier verbranden. EUSEBIUS en eenige andere schrijvers verzekeren, dat PHALARIS, uit verontwaardiging jegens den bewerker van eene zoo gruwelijke uitvinding aldus te werk ging,

en vervolgens dit verschrikkelijke foltertuing aan den tempel van APOLLO toewijdde. Eindelijk sloegen de Agrigentijnen aan het muiten, en verbrandden er PHALARIS zelve in, in het jaar 561 vóór J. C. Wij hebben *Brieven* onder den naam van *Abaris*, aan dezen tiran, met de antwoorden; maar dezelve zijn ondergeschoven. LÉO ARETINO liet dezelve te *Treviso* in 4.to drukken, 1471, en voegde er zijne Latijnsche vertaling bij. Zij waren reeds het vorige jaar in de *Sorbonne* in 4.to gedrukt. Wij hebben er nog eene andere uitgave van te *Oxford*, 1718, in 8.vo, en eene Fransche vertaling door GRUGET, *Parijs*, 1550, door TH. BEAUVAIS, *ibid*, 1797, in 12.mo, en 1803, *Angers*, in 8.vo, door BENABEN.

PHALEG, zoon van HÉBER en vader van REU of REGU, werd honderd twee jaren na den zondvloed geboren, vijftig jaren voor den torenbouw van *Babel*, en in hetzelfde jaar, waarin de verdeling der aarde van *Eden* tusschen de elf kinderen van KANAAN plaats had, ten nadeele der kinderen van SEM. Het is volgens BONFRERIUS, ter gedachtenis van deze verdeling, dat hij den naam van PHALEG ontving. TORNIELLUS

is in zijne jaarboeken, bij het jaar 1931, van een ander gevoelen, en brengt den naam van PHALEG met de verwarring der talen in betrekking, welke tijdens den torenbouw van *Babel* plaats had, waarnaar zich de menigte en de verscheidenheid der talen vormden, welke in het vervolg de talen der natien uitmaakten: eene verscheidenheid, welke letterkundigen als met het plan der Voorzienigheid strookende, hebben beschouwd, en welke stelselmatige menschen vruchteloos voorgesteld hebben, in eene algemeene taal te hervormen (zie LEIBNITZ). De taalkundigen hebben opgemerkt dat het enkele woord *Sac* in alle talen bestaat heeft en nog bestaat. »Hetwelk waarschijnlijk daaruit ontstaat, zegt een geestige en bevallige criticus, dat slechts de enkele zaak, welke de dwaze bouwers van den toren moesten begrijpen en in welken zij overeenstemmen moesten, was, hunne zakken te nemen en heen te gaan.»

PHALERIUS. — Zie DEMÉTRIUS PHALÉRIUS.

PHALÉSIUS (HUBERTUS). — Zie LUCAS BRUGENSIS.

PHARAMOND is de naam,

welke de meeste geschiedschrijvers aan den eersten koning van *Frankrijk* geven. Men zegt dat hij te *Trier* en over een gedeelte van *Frankrijk*, in 420 regeerde, en dat *CLODION*, zijn zoon, hem opvolgde; maar hetgeen men van deze twee vorsten verhaalt is zeer onzeker. Verscheiden *critici* beweren dat de Franken vóór *PHARAMOND* koningen hebben gehad, en dat *KONSTANTIJN* er twee doodde, na dezelve verslagen te hebben. Hoe het ook zij, men schrijft aan *PHARAMOND* gewoonlijk de invoering van de beruchte *Salische wet* toe. Deze is eene verzameling van reglementen over allerlei onderwerpen, in welke gezegd wordt, dat *geenerlei deel eener erfenis aan de vrouwen kan overgaan*. Vandaar dat de grondwet dezelve van de opvolging tot de kroon van *Frankrijk* uitsluit. Tijdens de *ligue* beweerde men, dat de Catholijke Godsdienst even zoo noodzakelijk tot de opvolging des troons was, als de *Salische wet*: eene bewering, welke de burgeroorlogen niet opgehelderd hebben. Het is zeker dat wanneer men slechts de natuur der zaken beschouwt, de eerste dezer voorwaarden even zoo ernstig en belangrijk is als de andere. Een voor-

naam schrijver dezer eeuw heeft deze aanmerking met nadruk doorgezet. Zie *HENDRIK IV.*

PHARAO beteekent koning in de oude taal der Egyptenaren. Verscheiden Egyptische vorsten hebben dezen naam gedragen. Men onderscheidt 1.º dengene, die regeerde, toen *ABRAHAM* door den hongersnood genoodzaakt was in *Egypte* terug te komen. — De tweede bekleedde den troon toen *JOZEF* door de *Ismaëlitische kooplieden* medegevoerd, tot bewindhebber van *Egypte* verheven werd. Hetgeen de heilige Schrift er ons van mededeelt, geeft het denkbeeld van een gematigden en regtvaardigen vorst te kennen. — De derde *PHARAO* is diegene, die de diensten van *JOZEF* vergetende, de *Israëliten* vervolgde. Hij en de volgende zijn het, van wien men eenpariglijk gelooft, dat zij de piramiden gebouwd hebben. Indien echter deze piramiden openbare zolders waren, zoo als eenige geleerden gedacht hebben, dan is het natuurlijk dezelve tot de vorige regering terug te brengen. (Zie het *Journ. Hist. et Litt.*, 1 December 1790, blz. 529). — De vierde is die, aan wien *MOZES* en *AARON* het

verlof vraagden om met het volk in de woestijn te gaan offeren, en die door zijne hardnekkigheid aan *Egypte* zoo vele onheilen berokkende; onheilen, waarvan de H. Schrift zoo wel in het boek *Exodus* als in de *Psalmen* en de *Boeken der wijsheid* de verschrikkelijke gevolgen verhaalt, en waarvan de ongewijde geschiedschrijvers ook de gedachtenis behouden hebben. DIODORUS en HÉRODOTUS maken melding van den vernederenden staat, waartoe *Egypte* gedurende 400 jaren, na de wonderen door MOZES gewrocht, gebragt was. — De vijfde regeerde ten tijde van DAVID. — De zesde was de schoonvader van SALOMON, die zijne dochter huwde, een huwelijk, welks overeenstemming met de Hebreuwsche wetten en de bedoelingen Gods, nog een raadsel zijn voor diegenen, welke in eenen anderen zin eenige teksten der gewijde boeken opnemen, welke daartoe betrekking schijnen te hebben. — De zevende was PHARAO SESAC, die eene schuilplaats aan JEROBOAM verleende, en ROBOAM den oorlog aandeed. — De achtste, PHARAO SUA. — De negende NECHAO. — En de tiende is OPHRA of APRIKS (zie dat artikel).

PHARÈS, zoon van den aartsvader JUDA en van zijne schoondochter THAMAR. Toen hij ter wereld kwam, stak ZARA, zijn tweelingbroeder, het eerst zijnen arm uit; maar vervolgens trok hij denzelfden terug, om PHARÈS zijn broeder te doen geboren worden, die daardoor de oudste werd. Hij is een der voorouders van JESUS CHRISTUS, zoo als men het in het eerste hoofddeel van den heiligen MATTHEUS ziet. En daarom verhaalt de heilige Schrift de omstandigheden van zijn eerstgeboorterecht.

PHARNACES, zoon van MITHRIDATES, koning van *Pontus*, bragt het leger in opstand tegen zijnen vader, die zich uit wanhoop, in het 64.ste jaar vóór J. C. van het leven beroofde. Hij zocht de vriendschap der Romeinen en bleef onzijdig in den oorlog van CÆSAR met POMPEJUS. Doch daar CÆSAR wilde dat hij partij zoude kiezen, zoo nam hij de wapens tegen hem op in het jaar 47 vóór J. C., en overwon hem met zoo vele snelheid, dat hij aan een' zijner vrienden schreef: *Veni, vidi, vici.*

PHASSUR, priester, zoon van EMMER, was een dier droomprofeten, welke het

volk door hunne vleijende voorzeggingen vermaakten. Daar hij JEREMIAS verscheidene ongelukken tegen *Jeruzalem* had hooren voorzeggen, sloeg hij hem en liet hem met ketenen beladen. Den volgenden morgen liet PHASSUR den profeet ontbinden, en deze voorzeide hem dat hij met al degenen, die in zijn huis woonden, gevangen naar *Babylonië* zoude worden weggevoerd, en dat hij en al zijne vrienden er zouden sterven. JEREM. XX. 1 — 6. Men moet hem niet verwarren met PHASSUR, zoon van MELCHIAS, die den dood van denzelfden profeet vraagde, en hem in de diepte eener put liet werpen. JEREMIAS 38.

PHÉBADE of FITADE (*Heilige*), FITADIUS, bisschop van *Agen*, welke door de bewoners van het land de heilige FIARI wordt genoemd. Hij maakte zich beroemd door de geloofsbelijdenis te wederleggen, welke de Arianen in 358 te *Sirmich* hadden uitgevaardigd, door eene *Verhandeling*, welke door den heiligen HIRONYMUS aangehaald wordt, en welke in de *Bibliotheek der Kerkvaders*, 4. de dl. blz. 400 voorkomt. Men ontwaart vele nauwkeurigheid en ernst in de

redeneringen. De spitsvinnigen dubbelzinnigheden der Arianen worden er in outmaskerd, en de Catholijke leer met kracht verdedigd. Hij woonde in 359 het concilie van *Rimini* bij, en ondersteunde er de regtzinnige partij met den heiligen SERVATIUS van *Tongeren*; maar door de Arianen verschalkt, en door de liefde tot den vrede medegesleept, onderteekende hij eene in schijn Catholijke geloofsbelijdenis. Daarna erkende hij zijnen misslag en betuigde door eene openbare herroeping, dat hij slechts ten doel had gehad, om de dwaling te verdelgen, en niet om dezelve te onderteekenen. De heilige PHÉBADE woonde het concilie van *Parijs* in 360, dat van *Valence* in 374, en dat van *Saragossa* in 380 bij. Hij leefde nog in 392; maar hij overleed in 400, na meer dan 40 jaren de bisschoppelijke waardigheid te hebben bekleed. D. RIVET schrijft hem eene geleerde *Verhandeling* tegen het concilie van *Rimini* toe. Men vindt er eene Grieksche vertaling van onder de redevoeringen van den heiligen GREGORIUS VAN NAZIANZE. Dit is de 49. ^{ste} redevoering van dezen kerkvader.

PHEDON of PHÆDON, een

Grieksch wijsgeer, te *Eléa* geboren, werd door kapers weggevoerd en aan kooplieden verkocht. **SOCRATES**, door zijn zacht en geestig gelaat getroffen, kocht hem vrij. Na den dood van zijnen weldoener, die in zijne armen den geest gaf, keerde **PHEDON** naar *Eléa* terug, en werd hoofd van de Eleatische sekte. Zijne wijsbegeerte bepaalde zich tot eenige koele zedelessen zonder eenige bekrachtiging en zonder uitwissel. **PLATO** heeft aan zijne zamenspraak over de *Onsterfelijkheid der ziel*, den naam van **PHEDON** gegeven.

* **PHÉLIPPEAUX (JOANNES)**, doctor in de godgeleerdheid en kanonik van *Troyes*, werd te *Angers* geboren. Nadat **BOSSUET** hem eene theses, die in de *Sorbonne* verdedigd werd, had hooren wederleggen, vatte hij van hem het gunstigste denkbeeld op, en zocht hem aan zich te verbinden. Hij vertrouwde hem de opvoeding toe van zijnen neef, den abt **BOSSUET**. **PHÉLIPPEAUX** vergezelde hem op zijne reizen door *Italië*. Zij waren beide te *Rome*, toen men de zaak van **FÉNÉLON**, betrekkelijk het werk: *De grondregels der Heiligen*, behandelde, en het was op uitnoodiging van **BOSSUET**, dat zij zich aldaar langer ophiel-

den, om dezelve te zien eindigen en zelfs om ze te volgen. Bij zijne terugkomst werd hij tot officiaal en grootvicarius van het bisdom *Meaux* benoemd. Hij overleed in eenen gevorderden ouderdom, in 1708. Men heeft van hem de volgende werken in het licht gegeven: 1.° *Verhandelingen, bij wijze van overwegingen over de bergrede van JESUS CHRISTUS, Parijs, 1780*, in 12. mo — 2.° *Verhaal van den oorsprong, den voortgang en de veroordeeling van het Quietismus*, hetwelk eerst in 1732 en 1733 in 8. vo in het licht verscheen, 2 dl. n, zonder naam van den schrijver noch van den drukker, daar de schrijver aan bevolen had, hetzelve eerst 20 jaren na zijnen dood in het licht te doen verschijnen. Dit werk dat, volgens den kardinaal **DE BAUSSET**, de grootste partijdigheid en de hatelijkste verbittering tegen **FÉNÉLON** verraadte, werd bij een besluit van den raad eerloos verklaard en ten vure gedoemd. Men vindt nog verscheiden *Brieven* van **PHÉLIPPEAUX** in de briefwisseling over het Quietismus, in de *Werken van BOSSUET* opgenomen. Deze zelfde godgeleerde heeft in handschrift nagelaten eene *Kronijk der*

bisschoppen van Meaux. Men heeft ook van hem *Overwegingen.*

* **PHÉLIPPEAUX** (A. LE PICARD DE), officier der artillerie in 1768, uit eene oude familie van *Poitou* geboren, werd in de militaire school van *Pont-le-Voy* opgevoed, en ging in 1783 in die van *Parijs* over, alwaar hij **BONAPARTE** tot medeleerling had. **PHÉLIPPEAUX** onderscheidde er zich door zijne leerzaamheid, en behaalde in de mededinging zelfs den zegepalm op dengenen, die bestemd was, om over *Europa* te heerschen. Toen hij in 1785 de school verliet, begaf hij zich in het regiment artillerie van *Besançon* als tweede luitenant. Hij bevond zich in Julij 1789 te *Parijs*, en voerde er het bevel over eene der batterijën, welke bestemd waren om, indien de vrijheer **DE BEZENVAL** zijnen pligt gedaan had, de bijeschoelingen op de plaats **LODEWIJK XV** te verstrooijen. In 1791 week hij met een aantal zijner krijgsmakkers uit, en maakte den veldtocht van 1792, onder de bevelen van de Fransche prinsen mede. Na de afdanking ging hij tot het leger van *Condé* over, bij hetwelk hij in 1793 en 1794 in de adel-compagnie der ar-

tillerie diende, eindelijk keerde hij in 1795 naar *Frankrijk* terug, om er in de binnenlandsche gewesten eenen opstand der koningsgezinden te regelen, en hij wierf een korps aan, aan welkers hoofd hij zich van de stad *Sancerre* meester maakte, en leverde nog verscheiden slagen, waarin hij het voordeel behaalde. Hij handhaafde zich zelfs eenigen tijd in *Berry*; maar daar hij zich weldra niet meer in staat gevoelde om aan de magt, die tegen hem gesteld was, het hoofd te bieden, werd hij genoodzaakt om zich met verscheiden koningsgezinde aanvoerders schuil te houden. Aangeklaagd, in hechtenis genomen en naar *Bourges* geleid, vond hij, door de hulp van eenen zijner bloedverwanten, het middel om te ontsnappen, en kwam te *Parijs*. Kort daarna ontwierp hij het plan en voerde hetzelfde uit om **SIR-SIDNEY-SMITH**, een hoofdofficier der Engelsche zeemagt, die in den Tempel gevangen zat, te bevrijden. Deze betuigde hem daarvoor zijne erkentenis door hem tot kolonel in Engelsche dienst te doen benoemen, ook deed hij zich door hem vergezellen op eenen togt, waarmede hij op de *Middelandsche zee* belast was. **PHÉ-**

LIPPÉAUX had deel aan al zijne overwinningen, en werd met de verdedigingswerken belast van *Accon*, dat door BONAPARTE belegerd werd. Ofschoon de vestingwerken van deze stad oud en vervallen waren, en hij geen toereikend aantal manschappen te zijner beschikking had, om dezelve te verdedigen, gelukte het hem echter door zijne goede maatregelen, het Fransche leger te noodzaken den 20 Mei 1799, na een en zestig dagen, met opene loopgraven aangevallen te hebben, het beleg op te breken. Door vermoeijenissen uitgeput, overleed hij weinige dagen later in den ouderdom van 31 jaren. Deze officier met eenen levendigen en doordringenden geest begaafd, paarde de beraden en werkzaamheid met de voorzigtigheid. Het is waarschijnlijk, zegt een levensbeschrijver, dat indien hij langer geleefd had, de ondervinding en de gewoonte van een groot bevelhebberschap zijne natuurlijke begaaftheid gerijpt zouden hebben, en dat hij met roem eene loopbaan zoude doorgestreefd hebben, in welke de fortuin hem slechts gegund had den eersten stap te doen.

PHELYPEAUX. Zie PONTCHARTRAIN.

PHELYPEAUX (LOUIS BALTHASAR), zoon van FRANCISCUS PHELYPEAUX, heer van HERBAUT, openbaarde reeds vroeg smaak voor de deugd en de schoone letteteren. Nadat hij in 1694 tot kanonnik van *Notre-Dame* van *Parijs*, en in 1697 totalgemeen zaakverzorger van de Geesteheld benoemd was, werd hij in 1713 op den bisschoppelijken zetel van *Riez* geplaatst. Zijn naam en zijne verdiensten hadden hem een aanzienlijker en het hof naburiger bisdom kunnen bezorgen; hij stelde zich met datgene te vreden, hetwelk de Voorzienigheid hem gegeven had. Hij maakte het geluk uit van zijne diocesanen, stichte een collegie, een gasthuis, een seminarie, trok zich de behoefstigen aan, verzorgde de zieke priesters, de arme edellieden en de officiers-weduwen: dit alles geschiedde in het verborgene, zonder pracht en zonder opspraak, hetwelk de verdiensten zijner weldadigheid aanmerkelijk vergroot, vooral in eene eeuw, waarin het weinige goed dat er geschiedt, uit opgeblazenheid en met gerucht geschiedt. Hij bezat overigens al de bisschoppelijke deugden en hij onderzette zijne geestelijkheid zonder met zijne kunde te pralen. Hij overleed in 1751, in

eenen gevorderden ouderdom.

PHÉLYPEAUX D'HERBAUT (GEORGE-LODEWIJK), aartsbischop van *Bourges*, onderscheidde zich evenzeer door zijn' werkzamen ijver als door zijne buitengewone liefdadigheden. Een zijner voorgangers had een zeer uitmuntend gesticht tot stand gebracht, tot woning van oude en zwakke pastoors bestemd. Toen PHÉLYPEAUX op den zetel van *Bourges* kwam, had dit gesticht slechts 4,500 livres inkomsten, hij bragt dezelve tot 20,000 livres. Hij stichtte verscheiden collegien in de voornaamste steden van zijn diocees, rigtte bureaux van liefdadigheid op, en het gelukte hem de bedelarij uit te roeijen of ten minste aanmerkelijk te verminderen. Hij maakte het zich ten pligt om zelf zijn volk te onderwijzen, zoolwel in de steden als ten platten lande. Men verhaalt verschillende trekken van zijne waarlijk herderlijke welsprekendheid. Eens toen hij voor de Catholijken van eene der steden van zijn docees eene vermanende leerrede hield, ontvlamde het gezicht van eene menigte protestanten, die gekomen waren om hem te hooren, zijne bekommring. Hij rigtte zijne redevoering tot zijne onverwachte toehoor-

ders, ontwikkelde hun de redenen, die op hen den meesten indruk moesten maken en stelde hun voor, dat hunne voorouders er zich eenen roem uitmaakten, kinderen van deze zelfde Kerk te zijn, waarvan niets hen had behooren te schijden. »Hunne asch, riep hij uit, rust in dezen tempel, waarin gij op dezen oogenblik vereenigd zijt; dezelve beschuldigt uwe dwalingen en verheft zich tegen uwe scheuring. Al deze grafsteden spreken, gij hoort hare stemmen; zij roepen u toe: *Waarom zijt gij ontrouw aan het geloof uwer voorouders? Waarom hebt gij u aan het heilige gezag van deze oude Kerk onttrokken, welker herders door eene afgebrokene opvolging tot aan de wieg des Christendoms opklimmen? Deze Moederkerk had onze huwelijken ingezegend; zij had op het voorhoofd onzer zonen, waaraan gij het bestaan te danken hebt, den stemmel van het groote gezin van JESUS CHRISTUS gedrukt; zij spreekt u nog op dezen oogenblik door den mond van uwen eersten priester, leen hem het oor...* »Ja, ik ben nu herder" hernam de welsprekende bisschop met eene levendigheid van gevoel, welke het geheele ge-

hoor in tranen deed smelten, » en gij weigert mijne kinderen te zijn; ik zal uw vader wezen ondanks u-zelve, ik ben het door het gezag mijner bediening; dit gezag is dat van JESUS CHRISTUS zelve, hetwelk mij is toevertrouwd door de oplegging der handen der ouden van het priesterschap, die het zelve van de ouden ontvangen hadden, opklimmende tot aan de Apostelen en tot den Zoon Gods, waarvan de Goddelijke handen deze keten van plegtige wijdingen begonnen hebben, — die, hoe onwaardig ik ook ben, op mijn hoofd rust, uwe verachting mijner vaderlijke magt kan mij dezelve niet ontnemen. Ik ben uw vader in den naam van God. Degene van wien alle vaderschap komt, in den hemel en op de aarde, geeft mij daarvan op u de heilige regten; dezelve zijn, indien het mogelijk is, veel onschendbaarder dan die der natuur. Maar indien ik volgens Goddelijk regt uw vader ben, ach mijne kinderen, dan gevoel ik ook nog, dat ik zulks volgens het regt van mijn hart ben; mijne gevoelens omhelzen u, ondanks u-zelve; wijst mijne teederheid niet

van de hand; ik ben najverig op uw geluk, uwe zielen zijn aan de mijne gekluisterd. Ik zou met vreugde mijn leven geven, o mijn God, gij zijt er getuigen van! om mijne kinderen op de wegen des heils, waarvan zij afgedwaald zijn, terug te brengen.” Hij overleed te Parijs den 23 September 1787. De heer BLIN DE SAINMORE heeft zijne *Geschiedkundige Lofrede* vervaardigd, en de Abt FAUCHET zijne *Lijkrede* uitgesproken, waarin zeer schoone trekken voorkomen, en te gelijker tijd vele zwakke en bekrompene denkbeelden, en, wat nog veel ernstiger verdient gehekel te worden, zinspelingen der tegenwoordige valsche wijsbegeerte (*).

PHENENNA, tweede vrouw van ELCANA, vader van SAMUEL, had verscheiden kinderen; en verre van er God voor te danken, beleedigde zij ANNA, en, bespote haar, wyl de Heer haar onvruchtbaar had gelaten. Maar nadat God de gebeden van de bedrukte verhoord had, zoo baarde zij SAMUEL en PHENENNA werd vernederd. De lofzang, welken ANNA bij die gelegenheid uitsprak, is een der treffendste van de heilige Schrift.

(*) Er bestaat van dezen prelaat nog eene andere lijkrede door den abt SAINT-JON, welke die van FAUCHET verre overtreft. Men sprak er in den tijd niet over wyl dezelve enkel Christelijk was.

PHERECRATES, een Grieksche kluchtdichter was de tijdgenoot van PLATO en van ARISTOFANUS. Hij leefde in het jaar 420 vóór J. C. Naar het voorbeeld der oude kluchtspelers, welke geene ingebeelde maar werkelijk levende personen ten tooneele voerden, stelde hij zijne tijdgenooten ten toon. Maar hij maakte geen misbruik van de vrijheid, die toenmaals op het tooneel heerschte, en maakte het zich tot eene wet, nooit iemand te ont-eeren. Men schrijft hem 23 *Homiliën* toe, waarvan ons slechts stukken overblijven, welke door HERTELIIUS en GROTIUS verzameld zijn, naar welke men geen voordeelig denkbeeld van den schrijver opvat. Men zegt dat hij de soorten van verzen, naar zijnen naam *phérecratische* genoemd, uitvond. Dezelve waren uit de laatste drie voeten, der driebeenige verzen zamengesteld, en de eerste van deze drie voeten was altijd een lang twee-lettergeregigd vers. Het vers van HORATIUS, bij voorbeeld, *Quamvis pontica pinus*, is een pherecratisch vers. Men vindt in PLUTARCHUS een fragment van dezen dichter over de Grieksche muziek, hetwelk door den heer BARETTE, lid der akademie van opschriften, wederlegd is. Zie het 15.^e

deel van de *verzameling* dier maatschappij.

PHERECYDES, een wijsgeer van het eiland *Scyros*, in het Jaar 560 vóór J. C., was de kweekeling van PITTACUS. Hij gaat voor den eersten van van alle wijsgeeren door, welke over natuurlijke onderwerpen en over de natuur der goden geschreven heeft. Hij was ook, zegt men, de eerste welke het stelsel verdedigde dat de dieren eenvoudige werktuigen zijn (zie PERREIRA-GOMEZ). Hij was de meester van PYTHAGORAS; die hem als zijnen vader beminde. Na dat de leerling, vernomen had dat PHERECYDES op het eiland *Délos* gevaarlijk ziek was, scheepte hij zich dadelijk in, en begaf zich naar het eiland, alwaar hij al de noodige hulpmiddelen aan dezen grijsaard deed geven, en niets spaarde van hetgeen in staat was, hem de gezondheid weder te geven. Daar de hooge ouderdom en de hevigheid der ziekte eindelijk al de hulpmiddelen vruchteloos gemaakt hadden, vertrok hij, zegt men, naar *Italië* terug. Maar dat alles is zeer onzeker; want men schrijft zijnen dood aan andere oorzaken toe. Volgens de eene werd hij door ongedierte verslonden; volgens andere, bragt hij

zich om het leven, door zich van boven den berg *Corycius* te werpen, toen hij naar *Delphos* ging. Bijna al de wijzen van sterven dezer oude wijzen dragen den stempel der dwaasheid. Men treft in de *Gedenkstukken van de akademie van Berlijn*, jaar 1747, eene fraaije overweging aan, door J. PH. HEIN uit het Latijn vertaald, over het leven, de werken en de gevoelens van dezen ouden wijsgeer, een der eersten onder de Grieken die in proza geschreven heeft.

PHERECYDES, een geschiedschrijver, te *Leros* geboren, en bijgenaamd de *Athener*, bloeide in het jaar 480 vóór J. C. Hij had de *Geschiedenis van Attika* geschreven; maar dit werk is niet tot ons gekomen. Er blijven slechts fragmenten van over, welke met die van ACUSILAS in het licht gegeven zijn.

PHIDIAS, een Atheensch beeldhouwer in het jaar 448 vóór J. C. had zich bijzonder toegelegd op alles wat tot zijne kunst betrekking heeft. Hij was zeer wel bekend met de gezigtkunde, eene wetenschap, welke hem in eene merkwaardige gelegenheid zeer nuttig was. ALCAMENES en hij werden elk belast een *Minerva-beeld* te vervaardi-

gen teneinde men het schoonste konde kiezen om het op eene zuil te plaatsen. Het beeld van ALCAMENES, van nabij beschouwd, had eene schoone volkomenheid, hetwelk ieders goedkeuring won, terwijl dat van PHIDIAS om zoo te spreken slechts een ruw ontwerp scheen. Maar het gezocht werk van den eerste verdween toen het standbeeld op de plaats van deszelfs bestemming werd opgericht. Dat van PHIDIAS, integendeel, had deszelfs volkomene uitwerking en trof de aanschouwers door deszelfs verhevenheid en deftigheid, welke men niet moede werd te bewonderen. Hij was het, die, na den slag van *Marathon*, aan een blok marmer werkte, hetwelk de Perzers, in de hoop van de overwinning te behalen, medegebragt hadden om een zegeteeken op te rigten. Hij vervaardigde eene NÉMÉSIS, de godin wier taak was, de trotsche lieden te vernederen. Men belastte PHIDIAS nog met de vervaardiging eener MINERVA, welke men in den beroemden tempel *Parthènon* genoemd, plaatste. Dit beeld was zes en twintig vademen lang, ofschoon hetzelfde van goud en elpenbeen was, maakte er echter de kunst de voornaamste verdiensten van uit. Zijn *Olympiaansche*

JUPITER werd nog meer bewonderd. Daarenboven maken de twee paarden van *Monte-Cavallo*, te *Rome*, welke men zegt van hem te zijn, en die aanhoudend na geschetst en gegraveerd worden, niet minder de bewondering der kenners uit; dan die van het kapitoel, welke men aan een anderen Grieksch kunstenaar toeschrijft. De **VENUS** van *Medicis*, de *Zwaardvechters*, de **APOLLO** van de *Bélvédère* de **LAOCOON**, de *Almatesche geit*, zijn getuigen van het talent der beeldhouwers van *Griekenland*, welke men vruchteloos heeft getracht te evenaren. Volgens het gevoelen van den beroemden oudheidkundige **VISCONTI**, heeft de beeldhouwkunde in de eeuw van **PÉRICLÈS** hare grenzen bereikt. Men kan eene verhandeling van dezen geleerde raadplegen, *Parijs*, 1818, in 8.vo alsmede de *Brieven uit Londen, aan CANOVA gerigt*, door den heer **QUATREMERÈ DE QUINCY**, *Rome*, 1820, in 8.vo de *Catalogus architectorum, pictorum, sculptorum*, enz. van **F. JUNIUS**, *Rotterdam*, 1694, in fol. enz.

PHILANDER, **PHILANDRIER** of **FILANDRIER** (**WILLEM**, meer bekend onder den naam van), in 1505, te *Châtillon-sur-*

Seine geboren, werd door **GEORGE D'ARMAGNAC**, toenmaals bisschop van die stad, en later kardinaal, naar *Rhodes* beroepen. **PHILANDER** verwierf zich de achting en de vriendschap van dien prelaat, beschermer der geleerden, en volgde hem in zijn gezantschap te *Venetie*. Bij zijne terugkomst werd hij tot kanonik van *Rhodes* en aartsdiaken der hoofdkerk benoemd. Hij overleed in 1565 te *Toulouse*, in het 60.ste jaar zijns ouderdoms, op eene reis, welke hij deed om zijnen **MÉGENAS**, **GEORGE D'ARMAGNAC** te bezoeken, die aartsbisschop dier stad was geworden. Men heeft van hem: een *Commentarium* op **VITRUVIUS**, waarvan de beste uitgave is, die van *Lyon*, in 1552, een *Commentarium* op een gedeelte van **QUINTILIANUS**.

PHILASTRIUS, bisschop van *Brescia* in *Italië*, in 374, woonde in 381 met den heiligen **AMBROSIUS** het concilie van *Aquilea* bij, leerde te *Milane* den heiligen **AUGUSTINUS** kennen, en overleed den 18 Julij 387. Men heeft van hem een werk over de *ketterijen*, in hetwelk hij somtijds, volgens de opmerking van **BELLARMINUS**, iets voor dwaling aanhaalt, wat het niet is. Dit werk, het-

welk in eenen platten en kruipenden stijl geschreven is, komt in de *Bibliotheek der kerkvaders* voor. Men heeft er eene afzonderlijke uitgave van, *Hamburg*, 1721, in 8.vo, en *Brescia*, 1738, in folio.

PHILÉ (MANUEL), een Grieksch schrijver van de 14.e eeuw, waarvan ons een *Dichtstuk* in Jambische verzen over de *eigenschap der dieren* overblijft. De beste uitgave van dit werk is die van **PAW**, *Utrecht*, 1730, in 4.to Hetzelve is aan **MICHAEL PALÉOLOGUS den Jonge**, keizer van *Konstantinopel*, onder wien hij leefde, opgedragen.

PHILELEUTHÈRE. — Zie **BENTLEY**.

PHILELPHUS (FRANCISCUS), in 1398, te *Tolentino* geboren, beoefende met roem de *humaniora* te *Padua*. In den ouderdom van 18 jaren werd hij belast, om de welsprekendheid te onderwijzen. Zijne talenten deden hem naar *Venetië* beroepen. De republiek stelde hem brieven van burgerschap ter hand, en benoemde hem tot secretaris van haren gezant te *Konstantinopel*. **PHILELPHUS** maakte van deze betrekking gebruik, om zich in de Griek-

sche taal te volmaken, en begaf zich in 1419 naar *Konstantinopel*. Hij huwde met **THEODORA**, dochter van den geleerden **EMMANUEL CHRYSOLARAS**, en leerde langzamerhand van zijne vrouw de geheele zacht- en fijnheid der Grieksche taal. Na zich bij den keizer **JOANNES PALÉLAGUS** bekend gemaakt te hebben, zond deze vorst hem naar keizer **SIGISMUNDUS**, om zijne hulp tegen de Turken in te roepen. **PHILELPHUS** onderwees vervolgens te *Venetië*, te *Florence*, te *Sienna*, te *Bologne* en te *Milane*, met eenen buitengewonen roem. Hij stelde er zoo veel prijs op om de wetten der spraakkunst te kennen, dat terwijl hij eens met een' Griekschen wijsgeer, **TIMOTHEUS** genaamd, over eene lettergreep redetwistte, hij 100 kroonen aanbood, wanneer hij ongelijk had, op voorwaarde dat hij over den baard van zijnen tegenstrever zoude beschikken, indien het regt hem toegewezen werd. Daar **PHILELPHUS** het geding gewonnen had, zoo liet hij **TIMOTHEUS** onmedoogend den baard afscheren, welke aanbiedingen hem dezen ook mocht doen om dezen hoon te vermijden. **PHILELPHUS** paarde met de verwandheid eene onbestendigheid, eene onrustigheid en eene ver-

kwisting, welke zijn leven met doornen doorzaaide. Hij voleinde hetzelfde in 1481 te Florence in den ouderdom van 83 jaren. Men was genoodzaakt zijne meubelen en het keukengereedschap te verkoopen, om zijne begraveniskosten te betalen. Het is zonder grond, dat men hem beschuldigd het publiek van het boek van CICERO, *De Gloria* genaamd, beroofd en het zich toegeëigend te hebben door het in zijne werken te versmelten. Men heeft van hem: *Oden* en *Dichtstukken*, 1488, in 4.to en 1497 in fol. *Redevoeringen*, *Venetië*, 1492, in fol. *Zamenspraken* en *Hekelschriften*, *Milane*, 1476, in fol., *Venetië*, 1502, in 4.to, en *Parijs*, 1508, in 4.to; een aantal andere werken in het Latijn, in dichtmaat en in onrijm. De meest bekende zijn de verhandelingen *De morali disciplina*; *De exilio*; *De jocis et seriis*, even als zijne *Punt-dichten*; en zijne twee boeken *Conviviorum* of *Maaltijden*, vol geleerdheid. Al zijne *Werken*, in 1739 te *Bazel*, in fol. herdrukt, verraden veel geleerdheid, wijze inzichten, en eenen zuiveren en vloeienden stijl. De verzameling van zijne *brieven*, van de uitgave van *Venetië*, 1502, in fol., is niet zeer

gemeen. — MARIUS PHILELPHUS, zijn zoon, een jaar vóór zijn vader overleden, heeft ook *Dichtstukken* nagelaten.

PHILÉMON, een Grieksche kluchtdichter, was de zoon van DAMON en tijdgenoot van MENANDER. Hij overtrof dikwijls dezen dichter, minder door zijne verdiensten dan wel door de kuiperijen van zijne vrienden. PLAUTUS heeft zijn blijspel, de *Koopman*, nagevolgd. Men zegt dat hij stierf door sterk te lagchen, terwijl hij zijnen ezel vijgen zag eten. Hij had toen bijna den ouderdom van 97 jaren bereikt, en had 97 blijspelen geschreven. — PHILÉMON de Jonge, zijn zoon, vervaardigde ook 54 blijspelen, waarvan ons slechts aanmerkelijke fragmenten, door GROTIUS verzameld, overblijven. Zij bewijzen dat hij geen dichter van den eersten rang was. Hij bloeide in het jaar 274 vóór J. C.

PHILÉMON (*Heilige*), was een rijke man uit de stad *Colosse*, en werd door EPAPHRAS, leerling van den heiligen PAULUS, tot het Christelijke geloof bekeerd. Zijn huis was een toevlugtsoord voor de geloovigen. Zijne vrouw APPIA en hij waren de aangename geur der stad

door hunne deugden, en de toevlugt van al de ongelukkigen door hunne milddadigheden. Nadat ONÉSIMUS, de slaaf van PHILÉMON, hem bestolen had, vlugtte hij naar Rome, alwaar de heilige PAULUS hem in de Godsdienst onderrigte en hem doopte. De apostel zond hem toen naar zijnen meester terug, aan welken hij hem door eenen brief aanbeval, die een voorbeeld van overtuigende welsprekendheid is (zie ONÉSIMUS). De Grieken verhalen verscheiden bijzonderheden van het leven en den dood van PHILÉMON, welke meer dan onzeker zijn. Zij doen hem in eenen volksopstand te Colosse met zijne vrouw den marteldood sterven. De Latijnen en de Grieken vieren hunne feesten op den 22 November.

PHILÉTAS, een Grieksche dicht- en taalkundige van Cos, leermeester van PTOLOMEUS PHILADELPHUS, vervaardigde treur- en punt-dichten en andere werken, welke niet tot ons gekomen zijn. OVIDIUS en PROPERTIUS hebben hem in hunne gedichten bezongen als een der beste dichters van zijne eeuw.

PHILÉTUS, een ketter uit de eerste eeuw, die, zonder openlijk de verrijzenis te loo-

chenen, beweerde dat dezelve reeds geschied was, en dat dezelve enkel bestond in de overgang van de zonde tot de genade. Hij is het, van wien de heilige PAULUS in zijnen tweeden brief aan TIMOTHEUS spreekt. *Ex quibus est HYMENOËUS et PHILETUS...., dicentes resurrectionem esse jam factam, et subverterunt quorundam fidem* (II TIM. II. 17 — 18).

* PHILIBERT (EMMANUEL ROBERT DE), een geestelijke, den 25 Maart 1717, te Toulouse geboren, heeft de Jaarboeken van de maatschappij der Jesuiten, in 1764 en 1765 in het licht gegeven, 4 dl.ⁿ in 4. to Deze schrijver is op het einde van de 18.^e eeuw overleden.

* PHILIDOR (FRANCISCUS ANDREAS DANICAN, bijgenaamd), een toonkundig componist, werd in 1726, te Dreux geboren. Hij kwam zeer jong te Versailles, alwaar hij in hoedanigheid van page tot de kapel van den koning werd toegelaten. Na er zijne kunst geleerd te hebben, vestigde hij zich te Parijs, alwaar hij les gaf, en eenige motetten zamenstelde. Hij had zich nog niet als bekwaam toonkunstenaar doen kennen, toen hij, daar hij zeer sterk in

het schaken was, *Holland*, *Duitschland* en *Engeland* doortrok, om er zich met de bekwaamste spelers te meten. Zijne reis was hem ook nuttig, om zijnen smaak voor de toonkunst te vormen; aldus, bragt hij op muziek de beroemde *Ode* van DRYDEN ter eere van ALEXANDER, en dit werk, hetwelk hij te *Londen* vervaardigde, verwierf hem den lof der kenners. Bij zijne terugkomst te *Parijs*, gaf hij zijne *Opera ERNELINDE* in het licht, welke een begin aan zijnen roem maakte. Hij vervaardigde voor de *Opera Comique*, de *Hoefsmid*, *TOM-JONES*, de *Houthakker*, de *Toovenaar*, *SANCHO - PANÇA*, de *gewrokene Vrouwen*, de *Soldaat als Tooverkunstenaar*, enz. en schonk aan de *Opera BELISARIUS*, *PERSEUS*, *ERNELINDE*. PHILIDOR is een der eerste Fransche componisten, welke op de Fransche tooneelen den smaak voor de Italiaansche muziek invoerden. Hij ging voor een wonder in de toonkunst door, en zijne harmonie is krachtvol en geleerd, maar aan zijn gezang ontbreekt dikwijls de welluidendheid. Zijn omgang was zoo weinig geestig, als zijne zamenstellingen geleerd waren. LA BORDE, zijn bewonderaar, welke hem

eens op eenen maaltijd vele platte uitdrukkingen hoorde zeggen, riep uit: » Ziet gij dien man daar, er straalt geen gezond verstand in hem door, dat alles is geest." Zijne zucht voor het schaakspel duurde tot het einde zijner dagen. Blind geworden, en den ouderdom van 80 jaren bereikt hebbende, nam hij te gelijker tijd twee schaakpartijen tegen twee bekwaame spelers waar, en won dezelve. Hij overleed eene maand daarna den 31 Augustus 1795 te *Londen*, alwaar hij sedert eenigen tijd verbleef. Men heeft van hem eene *Ontleding van het schaakspel*.

* PHILIPÉAUX (PETRUS), een conventioneel, in 1759, te *Ferrières* geboren; was voor de Fransche omwenteling advokaat. Hij omhelsde met geestdrift de nieuwe denkbeelden, die in 1789 gepredikt werden, en werd door het departement van *Sarthe* tot lid van de conventie benoemd. PHILIPÉAUX toonde zich eerst gematigd in zijne gevoelens, maar weldra door het voorbeeld der woedende demagogen van deze vergadering medegesleept, rangschikte hij zich onder dezelve, en werd zelfs een der meest opgewondene leden.

Hij verzocht dat men de te-
regtstelling van **LODEWIJK**
XVI bespoedigen mogt, stel-
de voor dat men den vorst
zou veroordeelen alvorens uit-
een te gaan, en wilde » dat
de den 10 Augustus gekwet-
ste soldaten bij het vonnis
tegenwoordig zouden zijn, om
den afgevaardigden overtuig-
gende bewijzen van het ver-
raad van **LODEWIJK CAPET**
aan te bieden." Hij stemde
voor den dood des konings,
zonder appel en zonder uit-
stel. Den 10 Maart onder-
steunde hij met **DUHEM** het
door **ROBERT LINDET** voorge-
stelde plan, om eene revo-
lutionnaire regtbank zonder
gezworenen daar te stellen,
en verklaarde zich tegen **BAR-
RÈRE**, die, ondanks zijne hevi-
gegrondbeginsels, dit ontwerp
gedrogtelijk noemde. Den
6 April verzocht hij dat in
de belofte door de conventie
gedaan, om dengenen met
eene som van 300,000 livres
te begiftigen, welke den ge-
neraal **DUMOURIER** zoude uit-
leveren, ook de vreemdelin-
gen zelfs en de uitgeweke-
nen zouden er in begrepen
zijn, en dat aan dengenen,
onder deze laatste, zoo wel
als aan deszelfs familie » de
vergunning werd toegestaan
om in *Frankrijk* en in het
bezit van al zijne goederen
terug te keeren." Hij ver-
zocht vervolgens de intrek-

king der regtbanken en ad-
ministratiën, klaagde de *ka-
peringen* aan, stelde eene
belasting op de rijken, lokte
de bestraffing uit van eenen
redenaar uit de voorstad
Saint-Antoine, die de con-
ventie met eenen opstand van
tien duizend man bedreigd
had, en stelde eindelijk voor,
dat men de leden van de
volksregtbank van *Marseille*
buiten de wet zoude stellen.
Indien **PHILIPPEAUX** geen ver-
kelijk deel aan den val der
Girondijnen had, toonde hij
toch een voorstander te zijn
van den 31 Mei en 2 Junij,
op welke dagen deze afge-
vaardigden bezweken. Ook
werd hij naar de *Vendée*
gezonden, om de administra-
tiën van *Nantes*, die men
als met fédéralismus besmet
vooronderstelde, op nieuw te
regelen. Zonder er te veel
op na te denken, vond hij
zich in eenen worstelstrijd
gewikkeld met verscheiden
volksvertegenwoordigers wel-
ke in ditzelfde gewest in zen-
ding waren. Deze volksverte-
genwoordigers, met de veld-
heeren, welke zich te *Sau-
mur* bevonden, vereenigd,
hadden een stelsel van oor-
log en gedrag aangenomen
tegen de *Vendeesche* op-
standelingen. **PHILIPPEAUX**,
van zijne kant, vereenigde
zich met de veldheeren, wel-
ke naar den kant van *Nan-*

tes het bevel voerden; en vestigde met hen een nieuw stelsel, in tegenstelling van datgene, hetwelke zijne tegenstrevers volgden, welke hij spottenderwijze *het hof van Saumur* noemde. Hij deed zijn plan door de commissie van algemeen welzijn aannemen; maar daar dit plan niet geslaagd was, zag hij zich blootgesteld aan de bespottingen en aan de verwijtingen van de partij van *Saumur*, aan welke hij te zijner verdediging de misdaad verweet, van hem uit kwaadwilligheid en afgunst tegenkanten te hebben berokkend. De partij van *Saumur* hernam het opzigt over den Vendeesch en oorlog, en PHILPEAUX werd naar *Parijs* teruggeroepen. Door deze terugroeping, welke hij onrechtvaardig noemde, welk ligt verbitterd, klaagde hij in de tribune en in brochures, welke hij in het licht gaf, de veldheeren aan, welke te *Saumur* het bevel voerden, als door hunne wreedheden de oorzaken van de verlenging des oorlogs, en hij zag zich aan de vervolgingen der Jacobijnen ter prooi, nog onlangs zijne vrienden. De genootschappen der *Cordeliers* en der *regten van den mensch* verklaarden hem tot verrader van het vader-

land, en als een der hoofden van het moderantismus. Na eenigen tijd tegen zijne talrijke tegenstrevers geworsteld te hebben, werd hij den 30 Maart 1794 als zamenzweerder gevangen genomen. Den 5 van de volgende maand, veroordeelde hem de revolutionnaire regtbank ten dood, » wjl hij het gouvernement door zijne geschriften aangerand, MARAT beleedigd, zich den verdediger van den minister ROLAND verklaard had, enz." Daar de openbare beschuldiger, de woeste FOUQUIER TAINVILLE, bij zijne ondervraging, volgens zijne gewoonte, de beleedigende spotternij met de geregeltelijke bevelen ter verklaring had gepaard, antwoordde hem PHILPEAUX onverschrokken. » Het is u geoorloofd mij te doen sterven, maar mij te kwellen en te beleedigen... verbied ik u." Even voor dat hij het schavot besteege, schreef hij twee *brieven* aan zijne vrouw, waarin hij over de regtschapenheid, de deugd en over de regtvaardigheid des hemels met eene kalmte en eene gelatenheid sprak, welke niet zeer aan eenen man schenen te passen, welke voor den dood van den besten der koningen gestemd had, en die daarover geenerlei wroeging scheen te gevoelen.

Hij onderging de uitvoering van zijn vonnis met moed, den 5 April 1795, op denzelfden dag van zijne veroordeeling. Behalve de twee brieven, welke in het licht gegeven werden, heeft hij *Geschiedkundige Gedenkschriften over den Vendeischen oorlog* nagelaten, 1795 in 8.vo In dit werk scheen het dat PHILPEAUX zijne jacobijnsche denkbèelden een weinig begon te laten varen, daar hij met vurigheid de zaak der menscheijkheid bepleit. Deze *Gedenkschriften* maken een gedeelte uit van de *Verzameling der gedenkschriften over de omwenteling*, door de gebroeders BAUDOIN in het licht gegeven. Later herstelde de conventie de nagedachtenis van PHILPEAUX, en stond zijne weduwe ondersteuning toe.

* PHILIPON DE LA MADELAINE (LODEWIJK), in 1734, te Lyon geboren, en in 1818 te Parijs overleden, was eerst advokaat van den koning aan het bureau der geldmiddelen van Besançon, en werd bewindhebber der geldmiddelen van den graaf van Artois. Onder het directoriaal bestuur werd hij tot bibliothekaris van den minister van binnenlandsche zaken benoemd. Deze letterkundige heeft een aantal werken na-

gelaten, welke niet zonder verdiensten zijn; de belangrijkste zijn: 1.º *Manuel etc.* (*Handboek voor briefschrijvers*), een deel in 12.mo, achtste uitgave, Parijs 1822. — 2.º *Vues etc.* (*Vaderlandslievende inzichten betrekkelijk de opvoeding van het volk*), een deel in 12.mo, 1783. — 3.º *De l'éducation etc.* (*Over de opvoeding der collegiën*), een deel in 8.vo, 1785. — 4.º *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek over de gelijknamige woorden*), een deel in 8.vo, derde uitgave, 1817. — 5.º *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek over de Fransche dichters.*) — 6.º *Dictionnaire etc.* (*Rijmwoordenboek, en woordenboek der Fransche taal.*) Deze drie woordenboeken, maken een deel uit van de kleine dichterlijke encyclopedie, in 18.mo Verscheiden *Akademische stukken*, waaronder eene *Verhandeling* over het verlangen van zich onsterfelijk te maken, te Besançon bekroond; eene andere over de noodzakelijkheid en de middelen om de doodstraffen af te schaffen; een *Gedenkschrift* over de middelen om eenen ten onregte beschuldigde schadeloos te stellen; eindelijk verscheiden tooneelstukken, welke hij gemeenschappelijk met de heeren SÉGUR, LE PREVOST

D'IRAY, enz. vervaardigde, en liederen, aan welke geene bevalligheid ontbreekt.

* PHILIPPE DE PRÉTOT (STEPHANUS-ANDREAS) een letterkundige, te *Parijs*, in 1710 geboren; zijn vader, STEPHANUS-PHILIPPUS was kostschoolhouder, en tevens de schrijver van eene *Verdediging der Lijkrede* van LODEWIJK XIV, door pater PORÉE en van eene *Vertaling* van verscheiden *redevoeringen* van CICERO. PHILIPPES DE PRÉTOT wijdde, even als zijn vader, zijn leven aan het onderwijs toe, en opende met een goed gevolg bijzondere lessen voor de geschiedenis en de aardrijkskunde. Tot koninklijk censor benoemd, ontwierp en regelde hij gedeeltelijk, de *Leercursus voor de militaire school*. Hij werd daarenboven ook belast met het opzicht over den herdruk der Latijnsche *Classici*, door COUSTELLIER in het licht gegeven; en, van 1747 tot 1753 gaf hij de *Werken* in het licht van CATULLUS TIBULLUS, PROPERTIUS, SALUSTIUS, VIRGILIUS, HORATIUS, JUVENALIS, PERSEUS, PHEDRUS, LUCRETIUS, VELLEIUS, PATERCULLUS, EUTROPIUS, en TERENCE, welke hij met verklarende aantekeningen

en geleerde inleidingen verrijkte. PHILIPPUS bezorgde tevens de uitgaven der *Uitspanningen des harten en des geestes*, 1741—1745, 15 dl.ⁿ in 12.mo en der *Verzameling van den Parnassus*, of *Nieuwe keuze van losse stukjes*, 1743, 4 dl.ⁿ in 12.mo Hij is verder de schrijver der navolgende werken: 1.º *Essai* etc. (*Aardrijkskundige proeve met een Aardrijkskundig Woordenboek*) Fransch Latijn en Latijn Fransch, 1748, 2.de uitgave, 1774, in 8.vo — 2.º *Analyse chronologique* etc. (*Tijdrekenkundige ontleding van de algemeene geschiedenis, van het begin der wereld tot op de regering van KAREL den Groote ingesloten*), 1752, in 8.vo 1756, in 4.to 1781, in 12.mo Dezelve is grootendeels ontleend uit het *Compendium universale* etc. van JOANNES LECLERC *Amsterdam*, 1696 in 8.vo — 3.º *Mémoires* etc. (*Verhandelingen over Afrika en Amerika*), 1762, in 4.to — 4.º *Tablettes géographiques* (*Aardrijkskundige tafels tot goed verstand der geschiedschrijvers en der Latijnsche dichters*) 1755, 2 dl.ⁿ in 12.mo Men raadpleegt dezelve thans nog en men vindt dezelve nu en dan in de verzameling van Coo-

STELIER, — 5.º *Cosmographie universelle physique* etc. (*Algemeen natuur- en sterrekundige wereldbeschrijving*); 1760, in 12.^m — 6.º *Le spectacle* etc. (*Het schouwtooneel der Romeinse geschiedenis, van de stichting van Rome, tot op de inneming van Konstantinopel*), 1762, in 8.vo, 1776, in 4.º — 7.º *Révolutions* etc. (*Wereldsomwentelingen of Aanteekeningen en waarnemingen opeene kaart, tot de beoefening der algemeene geschiedenis bestemd*), 1763, 2 dl.ⁿ in 12.mo van 174 bldz. Dit is dezelfde kaart of Atlas, welke MICHAËL PICAUD van Nantes had geleverd. — 8.º *Les révolutions* etc. (*De omwentelingen der wereld in 13 kaarten voorgesteld, met aanteekeningen of waarnemingen over elke derzelve, volgens de Gedenkschriften van M. P.*) Het is ook dezelfde kaart die, door hare verschillende kleuren op dertig verschillende wijzen en in even zoo vele tijdvakken de verschillende staten van den aardbol aanbiedt. Dit onderwerp is breedvoeriger behandeld, door VAUGONDY, in zijnen *Volledigen Atlas der omwenteling van den aardbol in 66 kaarten*; maar dit werk, hetwelk niet zoo wel is uitgevoerd als dat van PICAUD en van PHILIPPE

is niet in het licht gegeven. — 9.º *Atlas universel* etc. (*Algemeene Atlas ter beoefening der aardrijkskunde en der oude en hedendaagsche geschiedenis*). Dezelve bestaat uit 125 kaarten, welke zeer wel gegraveerd zijn. PHILIPPE was lid der Akademiën van van Angers en Rouanen, en overleed te Parijs, den 6 Maart 1787, in den ouderdom van 77 jaren.

. PHILIPPEAUX. — Zie PHILIPPEAUX.

PHILIPPICUS-BARDANUS, keizer van het Oosten, in Armenië uit een beroemde familie geboren, trad in de loopbaan der wapenen, en onderscheidde zich onder JUSTINIANUS II. Maar deze keizer verbande hem op valsche verdenkingen, naar den Chersonesus, na hem van zijne posten beroofd te hebben. Een opstand stortte JUSTINIANUS van den troon; hij werd er door de Bulgaren weder op hersteld. Daar de bewoners van den Chersonesus, bij den val van JUSTINIANUS, hunne vreugde hadden aan den dag gelegd, gaf deze vorst aan een zijner landvoogden bevel van dezelve te vuur en te zwaard uit te roeijen. Zij namen hunne toevlugt tot PHILIPPICUS, plaatsten hem aan hun hoofd en

riepen hem tot keizer uit. De soldaten van JUSTINIANUS rangschikten zich onder zijne vaandels, en hij trok *Konstantinopel* zegevierend binnen. JUSTINIANUS werd gevangen genomen en aan een' zijner luitenants, wiens vrouw en kinderen hij had doen ombrengen, overgeleverd. PHILIPPICUS werd den 15 December 711, zonder tegenstand gekroond; maar hij deed zijne schoone hoedanigheden door zijne verkwistingen, zijne losbandigheid en zijne onbezonnenheid vergeten, welke hem beletten om tegen de Bulgaren en de Sarracenen welke *Thracië* en *Medië* verwoestten te veld te trekken. Hij werd afgezet en op Pinkster-avond 713 de oogen uitgestoken. Deze vorst had een schoon gelaat, eene indrukwekkende houding, was wel bespraakt, maar verkwistend, den troon onwaardig, en zich alleen met zijne vermaken bezig houdende. Hij liet het rijk ter prooije aan de Barbaren, en hield zich met niets meer bezig dan om het geloof te vervolgen. Hij overleed kort na zijne afzetting als banneling. Ofschoon al de hedendaagsche geschiedschrijvers hem PHILIPPICUS noemen, draagt hij nogtans den naam van FILÉPIQUES op zijne ge-

denkpenningen. ARTÉMIUS, zijn secretaris, welke hem onder den naam van ANASTASIUS opvolgde, liet de zamenzweervers, waarvan PHILIPPICUS het slagtoffer was, ter dood brengen.

PHILIPPON DE LA MADELAINE. — Zie PHILIPON.

PHILIPPUS, koning van *Macedonië*, vierde zoon van AMYNTAS II, werd in het jaar 383 vóór J. C. geboren. Te *Theben* opgevoed, werwaarts zijn vader hem als gijzelaar gezonden had, werd hij aan de zorg van EPAMINONDAS, wiens kweekeling hij zich altijd beroemde te zijn geweest, toevertrouwd. Van zijne kindschheid af deed hij die buigzaamheid van geest, en die grootheid van moed uitblinken, welke hem eenen zoo beroemden naam verwierf en zulke vermogende vijanden berokkende. Na den dood van PERDICAS III zijn' broeder, deed hij zich als voogd van zijnen neef verklaren, en stelde zich weldra in zijne plaats op den troon in het jaar 360 vóór J. C. Daar de staat door de verschillende schokken der omwentelingen beroerd was, zoo legde zich PHILIPPUS er op toe om denzelven te versterken. De Illyriërs, de Pe-

oniërs en de Thraciërs, wilden van zijne jeugd gebruik maken om hem den oorlog te verklaren. Hij ontwapende de beide eerste dezer volken door geschenken en beloften, en het andere durfde zich niet roeren. Door staatkunde en door list overwinnaar, verklaarde hij *Amphopolis*, eene stad waarop *Athene*, als eene volkplanting aanspraak maakte, vrij. Zijn voornemen was deze republiek te sparen en zijne krachten niet uit te putten, door deze plaats te willen behouden. De Atheners weinig gevoelig voor zijne oplettenheid, wapenden zich om hem de kroon te ontnemen; maar de Macedonische koning overwon hen bij *Mehonte*, en maakte een groot getal gevangenen, welke hij zonder rantsoen terug zond. Deze overwinning was de vrucht van de tucht, welke hij bij zijne troepen had ingevoerd: de Macedonische legerschaar had er de voor naamste eer van; dit was een corps (*phalange*) zwaar gewapend voetvolk, gewoonlijk uit 16,000 man zamengesteld; welke ieder een zes voeten lang schild hadden, en eene piek van 21 voeten lang. De voorspoed zijner wapens, en vooral zijne edelmoedigheid na de overwinning, deden het Atheensche

volk na den vrede en zijn bondgenootschap verlangen; en daar de geesten van weerszijde daartoe gestemd waren, zoo duurde het niet lang of dezelve werd gesloten. De omstandigheden, om zich op de Illyriërs te wreken, waren gunstig. PHILIPPUS wappende zich tegen hen, overwon hen, en bevrijdde zijne staten van hun juk. Zijne heerschzucht, door zijne voorzigtigheid en zijnen moed ondersteund, deed hem meester van *Crenides* worden; deze was eene door de Thracianen gebouwde stad, en aan welke hij zijn naam gaf. De goudmijnen, welke men in de omstreken dezer stad vond, maakten de verovering derzelve van zeer veel gewigt. Hij stelde in dezelve vele werklieden, en liet de gouden munt met zijnen naam bestempelen. PHILIPPUS wendde zijne rijkdommen aan, om bespieders en aanhangers in al de belangrijke steden van *Griekenland* te koop en, om overwinningen te maken zonder de wapens te gebruiken. Het huwelijk van den Macedonischen vorst met OLYMPIAS, dochter van NEOPTOLEMUS, koning der *Mollossers*, en de geboorte van ALEXANDER, later den *Groote* bijgenaamd, voerden zijn geluk ten top. PLUTARCHUS verhaalt dat PHILIPPUS, uit

zijne staten afwezig, op een en denzelfden dag drie groote tijdingen ontving: namelijk dat hij in de Olympische spelen bekroond was, dat hij eene overwinning op de Illyriërs behaald had, en dat hem een zoon geboren was. Hij schreef zelf aan ARISTOTELIS om hem te verzoeken, zich met de opvoeding zijns zoons te belasten, en de brief strekt niet minder den vorst dan den wijsgeer tot eer. (Zie ARISTOTELIS). Intuschen breidde hij zijne overwinningen in *Thracië* uit. *Methone*, eene kleine stad van dat gewest, kon aan zijne dapperheid niet lang wederstaan. Maar dit beleg werd hem noodlottig, door een pijlshot, welk hem ASTER in het regter oog schoot, (zie ASTER). PHILIPPUS ging sinds lang met het denkbeeld zwanger, om *Griekenland* aan zich te onderwerpen. Hij deed de eerste poging op *Olynthe*, eene volkplanting en den schouwval van *Athene*. Deze republiek, door de welsprekendheid van DEMOSTHENES met geestdrift aangevuurd, zond 17 galeijen en 2,000 man ter bescherming van *Olynthe*; maar al hare pogingen waren tegen de hulpmiddelen van PHILIPPUS vruchteloos. Deze vorst kocht de voornaamste burgers der

stad om, en dezelve werd hem overgegeven. Meester van deze plaats, vernielde hij dezelve geheel en al, en won de naburige steden door zijne milddadigheden, en door de feesten welke hij aan het volk gaf. Hij viel vervolgens de Phociërs aan en overwon dezelve. PHILIPPUS deed zich tot hoofd der Amphictyonen uitroepen en beval hun de steden van *Phocis* te vernielen. *Griekenland* begon de oogen voor zijne wreede staatkunde te openen. Daar PHILIPPUS vreesde hetzelfde in opstand te brengen, keerde hij met roem beladen naar *Macedonië* terug; maar altijd bakende naar bloed en naar goud, bragt hij het vuur des oorlogs in *Illyrië* en *Thracië* en in den *Chersonesus* over. Hij begaf zich vervolgens naar *Eubea*, een eiland, hetwelk hij om deszelfs ligging, den hinderpaal van *Griekenland* noemde. Hij maakte zich meester van het grootste gedeelte van dat land, zoowel door het goud als door het staal; maar PHOCION, kwam hetzelfde van de wreede overheersching van den Macedonischen koning bevrijden. PHILIPPUS door eenen vijand vervolgd, welke noch zijn geld noch zijne wapens konden doen wankelen, verklaar-

den aan de Scythen den oorlog en maakte op hen eenen aanmerkelijken buit. Op zijnen terugtocht genoodzaakt, de Triballiers te bevechten, werd hij door eenen pijl getroffen, welke hem het dijbeen kwetste. Naauwelijks was hij van deze wond genezen, op hij wendde op nieuw zijne blikken naar *Griekenland*. Hij viel in de eerste plaats in *Beotië*, en de legerbenden werden in het jaar 348 vóór J. C. te *Cheronea* handgemeen. Het gevecht duurde langen tijd, en de overwinning viel eindelijk ten voordeele van PHILIPPUS uit. De overwinnaar rigtte een zegeteeken op, offerde den goden en gaf zich in een feest, hetwelk hij verordende, om zijne zegenraal te vieren, aan de ongebondenheid over. Daar de dronkenschap van den wijn die van zijnen hoogmoed vermeerderde, zoo kwam hij op het slagveld de gesneuvelden en de krijgsgesvangenen bespotten. De redenaar DÉMADES, die mede onder de gevangenen was, over deze onwaardigheid gebelgd, kon zich niet wederhouden den vorst te zeggen: *Waarom speelt gij de rol van THERSITES, daar gij een AGAMENNON kondet zijn?* Deze edelmoedige wenk verwierf DÉMADES de vrijheid, en zijne

lotgenooten zachtere behandelingen. Overwinnaar van *Griekenland* zijnde, durfde PHILIPPUS, ook naar de overwinning der Perzers dingen: hij liet zich in de algemeene vergadering der Grieken tot aanvoerder van deze onderneming benoemen; en maakte zich gereed om dit plan ten uitvoer te brengen toen hij vermoord werd. Hij wilde op dezen oogerblik juist de voorstelling van een treurspel bijwonen, hetwelk door NEOPTOLÉMUS was zamengesteld, waarin deze dichter hem reeds als overwinnaar van DARIUS afschilderde. PHILIPPUS, was door een talrijk gevolg vergezeld; voor hem werden de rijke beelden der twaalf groote goden van *Macedonië* gedragen, benevens een dertiende nog prachtiger beeld dan de overige, dat van PHILIPPUS namelijk, mede met de zinnebeelden der godheid versierd. PAUSANIAS, een zijner lijfwachten, doodde hem, wijl deze koning hem geen regt wilde doen wedervaren wegens eene belediging, welke hij van eenen hoveling ATTALES genaamd, ondervonden had. Dit gebeurde in het jaar 336 vóór J. C. in het 47.ste jaar zijns ouderdoms, na eene regering van 24 jaren. PHILIPPUS had de ondeugden en den schijn van deugden, welke

uit eene toemelooze heerschzucht geboren worden. Zijne staatkunde, zijne kunst om te veinzen, zijne doorslepenheid moeten aan zijne zucht voor de overwinningen toegeschreven worden: hij bezat die welsprekendheid, welke door de sterke hartstogten ingegeven worden, die werkzaamheid en dat geduld in de krijgsvermoeijenissen, welke slechts de vruchten zijn van eenen onverzaadbaren dorst naar roem. Hij was edel, grootmoedig, deugdzaam, minder uit grondbeginselen dan wel uit eigennigheid. Men weet niet waarom hij zich dagelijks liet zeggen. *PHILIPPUS bedenkt dat gij sterfelijk zijt.* De gevolgtrekking dezer waarheid had moeten dienen, om zijne staten gelukkig te maken, en die van anderen in vrede te laten. Onder het aantal gedenkwaardige daden en woorden, welke PLUTARCHUS van dezen vorst verhaald heeft, kensschetsen hem de volgende bijzonder. Men verzocht hem om een' heer van het hof, welke op het punt stond zijnen goeden naam door een regtvaardig maar gestreng vonnis te verliezen, te begunstigen: PHILIPPUS wilde er niet in toestemmen, en voegde er bij: *Ik wil liever dat hij ont-eerd worde dan ik.* Eene ar-

me vrouw verzocht hem haar regt te doen wedervaren; en daar hij haar van dag tot dag terugzond, onder voorwendsel dat hij geen tijd had, zeide zij hem met aandoening: *Houd dan ook op koning te zijn.* PHILIPPUS gevoelde al de kracht van dit verwijt en voldeed haar oogenblikkelijk. Eene andere vrouw kwam hem bij het verlaten van een groot feestmaal om regt vragen, en werd veroordeeld: *Ik beroep mij op nieuw in regten,* riep zij oogenblikkelijk uit. *En op wien zult gij u beroepen?* vraagde haar de vorst. — *Op PHILIPPUS nuchteren zijnde.* Dit antwoord opende de oogen van den koning, die zijn vonnis herriep. Een woord van PHILIPPUS, hetwelk hem minder tot eer verstrekt dan de vorige daden, was, *dat men de kinderen met speelgoed, en de menschen met reeden vermaakt.* Eene schandelijke grondstelling, welke de ziel en de grondslag van zijne staatkunde was, en welke in die tijden van eene ongelukkige wijsbegeerte, zoodanig het redmiddel van leugen is geworden, dat men dezelve niet meer als zoodanig kan beschouwen.

PHILIPPUS V, koning van Macedonië, verkreeg in den

ouderdom van 14 jaren deze kroon, na den dood van ANTIGONUS, zijn' neef, in het jaar 220 vóór J. C. Het begin zijner regering was roemrijk door de overwinningen van ARATUS. Deze veldheer was even zoo lofwaardig door zijne liefde voor de regtvaardigheid, als door zijne bekwaamheid in den oorlog; maar hij werd hatelijk aan eenen vorst, die zich aan alle buitensporigheden wilde overgeven. PHILIPPUS had de lage wreedheid hem te dóen vergiftigen. Hij bragt vervolgens den oorlog in *Illyrië* en in *Italië* over, en behaalde er voordeelen. Hij bedreigde *Griekenland*, maar daar de Romeinen de partij der Grieken hadden gekozen, overwonnen zij, hem in verscheiden belangrijke gevechten. PHILIPPUS, genoodzaakt den vrede te vragen, verkreeg denzelfden op vernederende voorwaarden. Huisselijke verdrietelikheden kwamen diegenen verbitteren welke hij door de verliezen van buiten leed. De verdiensten van zijnen zoon DÉMÉTRIUS lokte zijne afgunst en die van zijnen anderen zoon PERSEUS uit. Deze onwaardige broeder beschuldigde hem bij zijnen vader, dat hij bedoelingen op den troon had. De te ligtgelovige PHILIPPUS, deed hem

door vergif omkomen. Het verlies van zulk eenen zoon opende hem de oogen omtrent zijne onregtvaardigheid en omtrent die van PERSEUS. Hij was besloten, ANTIGONUS op den troon te verheffen, in plaats van eenen onregtvaardigen wreedaardigen zoon; de dood belette hem, zijn plan ten uitvoer te brengen; hij overleed te *Amphipolis*, in het 178.ste jaar vóór J. C. na eene regering van 42 jaren.

PHILIPPUS, een oorspronkelijke Phrygiër, welke ANTIOCHUS EPIPHANUS tot stadhouder van *Seruzalem* aanstelde. Hij kwelde wreedaardiglijk de Joden, teneinde hen te noodzaken van godsdienst te veranderen. ANTIOCHUS, op het punt van te sterven, stelde denzelfden PHILIPPUS tot regent van het rijk aan, en stelde hem zijnen diadeem, zijnen koninklijken mantel en zijnen ring ter hand, opdat hij dezelve aan zijnen zoon, den jongen ANTIOCHUS EUPATER zoude overgeven; maar LYSIAS maakte zich, onder den naam van dit kind, meester van het bestuur. PHILIPPUS, die niet de sterkste was, vlugtte met het heer van EPIPHANES, naar *Egypte*, om hulp tegen den overweldiger te vragen; en in het volgende jaar maakte hij gebruik van

de gelegenheid der afwezigheid van **LYSIAS**, om de Joden te bevechten, hij viel in *Syrië* en nam *Antiochië* in; maar daar **LYSIAS** dadelijk terug kwam, heroverde hij de stad, en deed **PHILIPPUS** sterven.

PHILIPPUS, zoon van **HERODES den Grooten** en van **CLEOPATRA**, en broeder van **ANTIPAS**, huwde met **SALOMÉ** de danseres, welke het hoofd van **JOANNES den dooper** vraagde. Daar **AUGUSTUS** het testament van **HERODES** bevestigd had, hetwelk aan **PHILIPPUS** het viervorstendom van *Gaulonitis*, van *Béthanië* en van *Panœates* nagelaten had, zoo kwam deze vorst in zijne staten, alwaar hij zich slechts bezig hield, zijne onderdanen gelukkig te maken. Hij was vooral de vriend der rechtvaardigheid, en om zich van derzelve handhaving te verzekeren, doortrok hij al de steden van zijn rechtsgebied, en liet eene soort van troon rondragen, waarop hij zich plaatste om het regt te doen gelden, en voldeed iedereen door zijne goedertierenheid en billijkheid. Hij liet de stad *Panœades* prachtig herbouwen, welke hij, ter eere van **TIBERIUS**, *Cesarea* noemde; en aan welke men om die reden den naam van

Cesarea Philippi gaf. Hij vergrootte ook het vlek *Bethsaïda*, en gaf het den naam van *Juliade*, naar **JULIA**, de dochter van **AUGUSTUS**. Hij overleed na eene regering van 37 jaren, in het 20.ste jaar van **TIBERIUS**: Er is ook nog een andere **PHILIPPUS** geweest, mede de zoon van den grooten **HERODES** maar van eene vrouw **MARIANE** genaamd, welke met **HERODIAS** huwde, en de vader van **SALOME** was, waarvan wij in het hoofd van dit artikel gewag hebben gemaakt.

PHILIPPUS (Heilige), Apostel van **J. C.** werd te *Bethsaïda*, eene stad in *Galilea*, aan den oever van het meer van *Genesareth* geboren. De Zaligmaker riep hem daags na de roeping van den heiligen **PETRUS** en van den heiligen **ANDREAS**, en gelastte hem, Hem te volgen. Hij ging aan **NATHANAËL** zeggen dat hij den **MESSIAS** gevonden had; en woonde de bruijft te *Kana* bij. Aan hem was het dat de God-mensch zich wendde, toen hij 5,000 menschen, die hem volgden, wilde spijzigen, en hem vraagde wáár men brood voor zoo vele menschen zoude koopen. **PHILIPPUS** antwoordde hem » dat daartoe wel 200 denarissen noodig waren." Gedurende de lange redevoering

welke J. C. met zijne Apostelen hield, daags voor zijn lijden, vroegde PHILIPPUS hem, hun de vader te doen zien. Maar de Zaligmaker antwoordde hem: *PHILIPPUS, die mij ziet, ziet ook den vader*. Dit is hetgene, wat ons het Evangelie van dezen heiligen Apostel verhaalt. Zeer oude gewijde schrijvers zeggen, dat hij het Evangelie in *Phrygië* ging prediken, en dat hij te *Hierapolis* eene stad van dat gewest overleed.

PHILIPPUS (*Heilige*) de tweede der zeven diakens welke de Apostelen na de hemelvaart van J. C. kozen. Men meent dat hij van *Cesaréa* in *Palestina* oorspronkelijk was, het is ten minste zeker dat hij er woonde, en dat hij er vier maagdelijke dochters had, welke zich door den geest van voorzeggung onderscheidten. Toen na den marteldood van den heiligen STEPHANUS, de Apostelen zich verspreid hadden, ging de diaken PHILIPPUS in *Samarië* het Evangelie verkondigen, alwaar hij verscheiden schitterende bekeeringen te weeg bragt. Hij was er nog, toen een engel, hem beval, om langs den weg te gaan, die van *Jeruzalem* naar *Gaza* leidde. PHILIPPUS gehoorzaamde en ontmoette den

gesnedene van *Candaces*, koningin van *Ethiopië*, welke daar zij den Profeet ISAIAS las, aan PHILIPPUS gelegenheid gaf hem te onderwijzen en hem J. C. te doen kennen. Niets is treffender, eenvoudiger en meer naar waarheid geschetst dan hetgeen over dit onderwerp in het 8. ste hoofdd. van de *Handelingen der Apostelen* wordt verhaald. Hij overleed naar men meent te *Cesaréa*, in het jaar 70 der Christelijke tijdrekening.

PHILIPPUS BENITI of BENIZI (*Heilige*), vijfde overste der serviter-monniken, en niet de stichter van de orde dier religieuzen, zoo als sommigen gezegd hebben, te *Florence*, in 1232, uit eene adellijke familie geboren, verkreeg in 1274, van de algemeene kerkvergadering van *Lyon*, de goedkeuring zijner orde, en overleed te *Todi*. CLEMENS X plaatste hem in 1671 in de catalogus der Heiligen. De stichters van de serviter-orde zijn ten getale van zeven, waarvan men op den 11 Februarij de getijden leest. Deze heilige maakte van de heiliging zijner religieuzen het voornaamste voorwerp van zijnen ijver, daar hij zich overtuigd hield, dat dit de eerste zijner pligten was. Hij noemde het

crusifix *zijn boek*, en het is bij het aanschouwen van hetzelfde, dat hij den 22 Augustus 1284, den geest gaf. Zijn leven is door den abt MALAVAL beschreven.

PHILIPPUS VAN NERI. —
Zie NERI.

PHILIPPUS (MARCUS JULIUS) Romeinsch keizer, bijgenaamd *de Arabier*, in het jaar 204, te *Bostres* of *Bosttra* in *Arabië*; uit eene geringe familie geboren, verhief zich door zijne verdiensten tot de eerste militaire rangen. Daar de zucht om te regeren, in die tijden van duisternis als eene deugd werd beschouwd, zoo vermoordde hij GORDIANUS *den Jonge*, waarvan hij kapitein der lijfwacht was, en liet zich in het jaar 244 in zijne plaats tot keizer uitroepen. PHILIPPUS, ongeduldig om naar *Rome* terug te keeren, stond *Mesopotamië* aan de Perzers af, en kwam met zijn leger in *Syrië* terug. Eenige schrijvers zeggen integendeel, dat PHILIPPUS niets aan de Parthers afstond, en dat hij op hen aanmerkelijke voordeelen behaalde. GRUTER haalt een oud opschrift aan, waarin PHILIPPUS overwinnaar der Parthers wordt genoemd. Hoe het ook zij, hij trachtte, te *Rome* terug-

gekeerd, door zijne zachtheid en zijne milddadigheden de vriendschap des volks te winnen. De misdaad had hem op den troon gebragt; maar zoodra hij er ook op was gestegen, openbaarde hij deugden. Hij voerde vercheiden heilzame verordeningen in, en wende al zijne zorgen tot het behoud des vredes aan. Hij liet eene gracht aan gene zijde des *Tibers* graven, om aan een wijk der stad, hetwelk daaraan gebrek had, water te verschaffen. Hij ondernam om te *Rome* de huizen van ontucht af te schaffen, en bragt, volgens EUSEBIUS, dit in eene zoo uitgestrekte en zoo bedorvene stad, zoo moeilijke ontwerp, ten uitvoer. Hij verleende den Christenen de vergunning om al de oefeningen van hunne Godsdienst in het openbaar uit te voeren. Men verzekert zelfs, dat hij zelf het Christendom openlijk omhelsde. EUSEBIUS, de heilige HIERONYMUS, VINCENTIUS DE LERINS, OROSIUS enz. zijn van dit gevoelen, dezelfde schrijvers, bij welke men RUFINUS en CYNCELLUS kan voegen, zeggen dat ORIGENES twee brieven schreef, de eene aan dezen vorst, en de andere aan zijne echtgenoot, in eenen toon van gezag, de ongepast zou geschenen heb-

ben, indien hij niet aan Christenen geschreven had. EUSEBIUS verhaalt dat toen hij eens op eenen vooravond van Paschen, eene kerk wilde binnen treden, de bisschop der plaats hem terug stiet, en hem zeide, dat hij niet kon opgenomen worden, voor en aler hij openlijk boete voor de misdaden had gedaan, van welke hij beschuldigd werd, waaraan hij zich dan ook nederig onderwierp. Sommigen voegen er bij, dat deze kerk die van *Antiochië*, en dat de bisschop de heilige BABYLAS was. (Zie dat artikel). Men kan zich bijna niet onthouden zulks te gelooven, wanneer men in aanmerking neemt, dat degenen, welke hetzelfde verhalen niet ver van de plaats, waar gezegd wordt, dat zulks geschiedde, verwijderd waren. Rome begon eerst onder het bestuur van PHILIPPUS gelukkig te worden, toen hij, in 249, bij *Verona*, door zijne eigene soldaten gedood werd, na door DECUS verslagen te zijn geweest, die in *Pannonië* den titel van keizer aangenomen had. Hij had den ouderdom van 45 jaren bereikt, waarvan hij er 5 en eenige maanden als keizer had geregeerd. PHILIPPUS, zijn zoon, werd in de armen zijner moeder OTACILIA vermoord, nog slechts

twaalf jaren oud zijnde, en na reeds hoedanigheden aan den dag te hebben gelegd, welke hem door het rijk deden betreuren. De stad *Philopopolis* heeft haren oorsprong aan MARCUS JULIUS PHILIPPUS te danken, welke dezelve bij *Bostra* liet bouwen. Een oordeelkundige, regtvaardige criticus, heeft eene Verhandeling in het licht gegeven, getiteld: *Apoloogia pro PHILIPPUS*, waarin men het schandelijke afbeeldsel wederlegt, hetwelk hartstogtelijke schrijvers van den vader en den zoon geschetst hebben. Zie OTACILIA.

PHILIPPUS, hertog van *Zwaben*, zoon van FREDERIK BARBAROSSA, en broeder van HENDRIK VI, in 1178 geboren, werd na den dood van dezen laatste in 1198, door een gedeelte der keurvorsten tot keizer verkozen, terwijl de andere de keizerlijke kroon aan OTTO, hertog van *Saksen* gaven. Deze dubbele verheffing ontstak het vuur des burgeroorlogs in *Duitschland*. De Paus bleef twee jaren zonder eenig deel in deze zaak te nemen, ofschoon hij sterk aangezocht werd, zoowel door de beide mededingers als door de Duitse heeren en door de koningen van *Frankrijk* en *Engeland*. Eindelijk gaf hij in het jaar

1200, aan hunne aanzoeken toe, en verklaarde zich ten voordeele van OTTO, omdat, zeide hij, PHILIPPUS van *Zwaben*; door Paus CELESTINUS, in den ban was gedaan, wyl hij het *patrimonium* van den heiligen PETRUS gewapenderhand overweldigd had, zoo als hij zulks zelf bekend heeft, door de ontbinding te vragen, en wyl hij nog tegen de Roomsche Kerk door zijne veldoversten MARGUAEL en DIOPOULD, den strijd voert. PHILIPPUS werd in den ban verklaard; maar daar hij in 1206 den Paus eenen brief vol eerbied schreef, zoo ont-hief de Opperpriester hem van den ban, en stelde al zijne pogingen in het werk, om de beide mededingers te verzoenen. Deze verzoening was op het punt om tot stand gebracht te worden, toen PHILIPPUS te *Bamberg*, den 22 Junij 1208, in den ouderdom van 34 jaren, door OTTO; paltsgraaf van *Beieren* (*), om het leven gebragt werd. De moordenaar wreekte zich op de weigering, welke de keizer hem gedaan had, van hem zijne dochter ten huwelijk te geven, en omdat hij hem belet

had, met die van den hertog van *Polen* in den echt te treden. De gedachtenis van PHILIPPUS wordt in *Duitschland* in eere gehouden, als die van eenen edelmoedigen en wijzen vorst, en van eenen moedigen en voorzigtigen krijgsoverste. Zijne regering duurde elf jaren.

PHILIPPUS I, koning van *Frankrijk*, verkreeg den scepter na zijnen vader HENDRIK I, in 1060, in den ouderdom van 8 jaren, onder het regent- en de voogdij-schap van BOUDEWIJN V, graaf van *Vlaanderen*, die zich met ijver van zijnen post als voogd kweet. BOUDEWIJN versloeg de Gasconjers, welke aan het muiten wilden slaan, en overleed, den koning in eenen vijftienjarigen ouderdom nalatende. Deze jonge vorst voerde den oorlog in *Vlaanderen*, tegen ROBERT, den jongsten zoon van BOUDEWIJN, welke het graafschap *Vlaanderen* op de kinderen van zijnen oudsten broeder bemagtigd had. PHILIPPUS trad met een talrijk leger tegen hem op, hetwelk bij *Mont-Cassel* in de pan gehakt werd. De vrede was

XIX. DEEL.

S

(*) Hij werd OTTO VAN WITTELBACH genaamd. De Duitschers hebben van deze gebeurtenis het onderwerp van een treurspel gemaakt, hetwelk men niet zonder de levendigste aandoening leest.

de prijs der overwinning, en de overwinnaar had een gerust genot van zijne overweldiging. WILLEM de Veroveraar viel, na Engeland geheel verdrukt te hebben, op *Bretagne* aan. De hertog riep de hulp van den koning van *Frankrijk* in, die den vrede door zijne wapens verkreeg. Dezelve werd eenigen tijd daarna bij gelegenheid van eenen kwinkslag verbroken. (Zie WILLEM de Veroveraar). PHILIPPUS, zijne vrouw BERTHA moede; en liefde voor BERTRADE, echtgenoot van FOULQUES, graaf van *Anjou*, opgevat hebbende, ontweldigde haar aan haren man; hij bediende zich in 1309, van het gezag der wetten, om zijn huwelijk te doen verbreken, onder het voorwendsel van bloedyverwantschap, en BERTRADE liet het hare met den graaf van *Anjou*, onder hetzelfde voorwendsel verbreken; een bisschop van *Beauvais* huwde hen plegtiglijk. De beide echtgenooten waren des te laakbaarder, naardien zij misbruik van het gewijde en wereldlijke gezag hadden gemaakt, om hunne boelering te wettigen. Deze vereeniging werd door Paus URBANUS II nietig verklaard, die dit vonnis in de eigene staten van den koning, in welke hij eene schuilplaats

was komen zoeken, uitsprak: zoo groot was de onverschrokkenheid, welke hem het gevoel des pligts inboezemde. PHILIPPUS zond den Paus afgevaardigden, die een uitstel verkregen; maar daar hij geene moeite aanwendde, om de ergernis te herstellen, werd hij op nieuw, in eene kerkvergadering in 1100, te *Poitiers* gehouden, in den ban gedaan. In 1104 bragt LAMBERTUS, bisschop van *Atrecht*, en afgevaardigde van Paus PASCHALIS II, hem zijne ontheffing te *Parijs*, na hem te hebben doen beloven dat hij BERTRADE nimmer weder zien zoude: eene belofte, welke hij niet hield. SUGER verhaalt ons, dat hunne zonen bekwaam verklaard werden, om tot de kroon op te volgen; men moet dus gelooven, dat men de onwettigheid hunner geboorte uit het oog verloor. PHILIPPUS overleed te *Melun*, den 29 Julij 1108, in het 57. ste jaar zijns ouderdoms, na getuige te zijn geweest van den eersten kruistogt, door PETRUS den *Kluizenaar* gepredikt, en aan welken hij geenerlei deel wilde nemen. Zijne regering, die 48 jaren bevat, is de langste van diegenen geweest, welke hem voorafgegaan zijn, uitgenomen die van CLOTARIUS, zoowel als van al degenen, welke hem gevolgd zijn, be-

halve die van **LODEWIJK XIV**, en **LODEWIJK XV**. Dezelve is beroemd door verscheiden groote gebeurtenissen; maar **PHILIPPUS** speelde er geenerlei gewigtige rol in. Hij scheen even zoo verachtelijk voor zijne onderdanen, als die eeuw vruchtbaar in helden was, omdat hij zich meer met zijne minnarijen dan wel met staatszaken bezig hield.

PHILIPPUS II, bijgenaamd **AUGUSTUS de Overwinnaar** en **Deo-datus**, in 1165 geboren; was de zoon van **LODEWIJK VII**, bijgenaamd **de Jonge**, koning van **Frankrijk** en van **Alix**, zijne derde vrouw, dochter van **THIBAUT**, graaf van **Champagne**, kwam, na den dood van zijnen vader in 1180, in den ouderdom van 15 jaren tot den troon. Zijne jeugd was niet zoo als die van de meeste andere vorsten, hij vermeed de klip der vermakken, en zijn moed werd daardoor des te vuriger. De koning van **Engeland** scheen van zijne minderjarigheid gebruik te willen maken, om een gedeelte zijner staten te overweldigen. **PHILIPPUS** trok tegen hem te velde en noodzaakte hem, met de wapens in de hand, om de oude verdragten tusschen de beide koninkrijken te beves-

tigen en na te leven. Zoo dra de oorlog geëindigd was, liet hij zijn volk de vruchten des vredes genieten. Hij betengelde de knevelarijën der groote heeren, verdreef de tooneelspelers als eene bron van verderf en ongeregeldheid, bepaalde straffen tegen de godslasteraars, en liet (in 1182 en 1183), de straten en openbare wandelplaatsen van **Parijs** plaveijen. De rijkschatmeester **GERARDUS DE POISSY** droeg tot de uitgave der bestrating eene gift van 11,000 zilveren marken bij. Het was door de zorgen en kosten van **PHILIPPUS AUGUSTUS**, dat men in het midden der hoofdstad een gedeelte der vlekken vereenigde, welke hetzelfde omringden, en dat het plein (*les Innocens*) der onnoozele **Kindereu**, hetwelk slechts een vuile misthoop was, met muren omgeven en tot begraafplaats der lijken bestemd werd. **Parijs** werd door muren met torens omringd. De burgers der overige steden stelden er ook belang in, om de hunne te versterken, en te verfraaijen. De Joden oefenden in **Frankrijk** sedert lang verschrikkelijke schelmerijen uit; **PHILIPPUS** verdreef hen uit zijn koninkrijk, en verklaarde zijne onderdanen als met hen afgedaan te hebben: eene onregtvaardige zaak, indien men

dezelve niet als eene soort van weerwraak, en eene straf beschouwt voor menschen geschikt, die zich door diefstal en roof verrijkt hebben. De rust van *Frankrijk* werd door een verschil met den graaf van *Vlaanderen* gestoord, hetwelk gelukkiglijk in 1184 eindigde. Eenigen tijd daarna, verklaarde PHILIPPUS den oorlog aan HENDRIK II, koning van *Engeland*, en ontnam hem de steden *Issoudun*, *Tours*, *Mans* en andere plaatsen. Het verlangen om de ongelooovigen uit het *Heilige land* te verdrijven, en de noodzakelijkheid om hen in hun land te bevechten, teneinde hun te beletten zich in *Europa* te nestelen, bezielde toenmaals de koningen en het volk. PHILIPPUS ging in 1190 met RICHARD I, koning van *Engeland*, sloop. De twee vorsten belegerden *Accon*, hetwelk het oude *Ptolemaïs* is. Bijna al de Christenen van het Oosten hadden zich voor deze gewigtige plaats verzameld. SALADIN was bij den *Euphraat* in eenen burgeroorlog gewikkeld. Toen de beide Europeesche vorsten hunne krachten met die der Christenen van *Azië* vereenigd hadden, telde men meer dan 300,000 strijdbare mannen. *Accon* gaf zich den 13 Julij 1191 over; maar de twee

dragt die noodwendigerwijze twee mededingers in roem en belang, zoo als PHILIPPUS en RICHARD, moest verdeelen, bragt meer onheil te weeg dan deze driehonderd duizend man gelukkige heldendaden ten uitvoer bragten. Deze verdeeldheden en den invloed, welchen RICHARD bij elke gelegenheid op hem uitoefende, moede, keerde PHILIPPUS naar zijn vaderland terug, hetwelk hij met meer roem had moeten weder zien. (Zie den heiligen BERNARDUS, GODEFRIDUS VAN BOUILLON, LODEWIJK VII, LODEWIJK IX, PETERUS den Kluisenaar, SUGER, enz.) In het volgende jaar, noodzaakte hij BOUDWIJN VIII, graaf van *Vlaanderen*, hem het graafschap *Artois* af te staan. Hij wendde vervolgens zijne wapens tegen RICHARD, koning van *Engeland*, op welchen hij *Evreux* en *Vexin* veroverde. PHILIPPUS had op de heilige Evangelien beloofd, van gedurende zijne afwezigheid niets tegen zijnen mededinger te ondernemen: ook waren de gevolgen van dezen oorlog niet gelukkig. De Fransche vorst, die met verlies uit *Rouanen* verdreven was, bragt eenen stilstand van wapens van zes maanden tot stand, gedurende welke hij in den echt trad met INGELBURGA prinses van *Denemarken*,

welke even zooveel schoonheid als deugd bezat. De verstooting van deze vrouw, welke hij verliet, om AGNES, dochter van den hertog van *Méranie* te huwen, bragt hem in' oneenigheid met den heiligen Stoel, die altijd bezorgd is om de heiligheid en onontbindbaarheid van het huwelijk te handhaven. De Paus vaardigde een' banvloek tegen hem uit, maar dezelve werd ingetrokken op de belofte door hem afgelegd van zijne vorige echtgenootet terug te zullen nemen (zie INGELBERTUS). JAN zonder Land beklom in 1199 den Engelschen troon, ten nadeele van zijnen neef ARTUS, aan wien dezelve regtens toekwam. De neef, doór PHILIPPUS ondersteund, neemt de wapens op tegen den oom. JAN zonder Land versloeg hem in *Poitou*, nam hem gevangen en ontnam hem het leven. De moordenaar, voor het hof der paars van *Frankrijk* gedaagd, niet verschenen zijnde, werd aan den dood van zijnen neef schuldig verklaard en veroordeeld om onthoofd te worden. Zijne in *Frankrijk* gelegene goederen werden ten voordeele des konings verbeurt verklaard. PHILIPPUS haastte zich om van de misdaad des konings, zijns vas-saals partij te trekken. Hij maakte zich meester van

Normandije, bragt zijne zelvegevierende wapens in de voormalige Fransche gewesten *Maine*, *Anjou*, *Tourraine*, *Poitou* en herstelde deze provinciën onder het onmiddellijke gezag zijner kroon; zóóals dezelve zulks oudtijds geweest waren. Den Engelschman bleef in *Frankrijk* niets over dan het gewest van *Guienne*. Tot overmaat van geluk, was JOANNES, zijn vijand, met het hof van *Rome*, hetwelk hem in den ban gedaan had, in oneenigheid geraakt. Dit geestelijke vonnis was voor PATRICKUS voordelig, INNOCENTIUS III droeg hem het koninkrijk *Engeland* als een blijvend erfdeel op. De koning van *Frankrijk*, vroeger door den Paus in den ban gedaan, had zijne censures van geenerlei waarde en als misbruiken verklaard; hij dacht geheel anders, toen hij zich de uitvoerder van eene bulle zag, waardoor hij *Engeland* verkrèeg. (Zie in het artikel MARTINUS IV, de overweging van een wijsgeer over dit gedrag der koningen). Om aan de uitspraak van *Rome* des te meer kracht bij te zetten, gebruikte hij een geheel jaar, om 1700 schepen te doen bouwen, en om het schoonste leger dat men ooit in *Frankrijk* gezien had op de been te brengen.

Europa verwachtte eenen beslissenden slag, tusschen de beide koningen, toen JOANNES zich met den Paus verzoende, en zijn rijk afhankelijk van den heiligen stoel maakte. De Opperpriester verbood aan PHILIPPUS om iets tegen *Engeland*, dat een leengoed der Roomsche Kerk was geworden, en tegen JOANNES, die onder zijne bescherming stond, te ondernemen. Intusschen hadden de wapeningen, door PHILIPPUS bewerkstelligd, *Europa* verontrust; *Duitschland*, *Engeland* en de *Nederlanden*, vereenigden zich tegen hem. FERRAND, graaf van *Vlaanderen*, voegde zich bij keizer OTTO IV. De koning van *Frankrijk* onderscheidde zich in den veldslag van *Bouvinis*, welke in 1214 tusschen *Doornik* en *Rijssel* (en niet te *Bouvinis* bij *Dinant* zoo als eenige schrijvers zulks beweerd hebben) geleverd werd, en won denzelven volkomen. De graaf van *Vlaanderen* en de graaf van *Boulogne* werden, aan handen en voeten gekluisterd, naar *Parijs* gevoerd: dit was eene barbaarsche gewoonte dier tijden. De overwinnaar behaalde geenerlei overwinning van den kant van *Duitschland*, maar hij vermeerderde zijne magt over zijne leenmannen. PHILIPPUS

werd vervolgens door de onderdanen van JOANNES, welke de heerschappij van dien vorst moede waren, tot het koninkrijk *Engeland* geroepen. De koning van *Frankrijk* gedroeg zich als een bekwaam staatsman: Hij bewoog de Engelschen om zijnen zoon LODEWIJK tot koning uit te roepen; maar daar hij te gelijktijd den Paus wilde ontzien en niet de kroon van *Engeland* verliezen, zoo koos hij de partij, om den prins zijnen zoon te ondersteunen, zonder den schijn te hebben van zelf te handelen. LODEWIJK deed eene landing in *Engeland*, werd te *Eonden* gekroond, en in 1216, te *Rome* geexcommunicerd; doch deze excommunicatie veranderde niets in het lot van JOANNES, die van smart stierf. Zijn dood deed de gevoeligheid der Engelschen ophouden, die, daar zij zich voor HENDRIK III, zijnen zoon, verklaard hadden, LODEWIJK noodzaakten *Engeland* te verlaten. PHILIPPUS AUGUSTUS overleed kort daarna in 1223, in het 59.ste jaar zijns ouderdoms. Het was onder zijne regering dat de beroemde kruistogt tegen de Albigenzers welke *Languedoc* verwoestten, plaats had. SIMON DE MONTFORT, was aan het hoofd der kruisvaarders, en hij roeide de

ketters uit, (zie MONTFORT en RAYMOND, graaf van Toulouse). Deze vorst was meer dan overwinnaar: hij was een groote koning, een goede staatsman, schitterend in de luisterrijke daden, spaarzaam in het bijzonder, naauwgezet om de regtvaardigheid te doen gelden, en wist beurtelings nu liefkozingen dan bedreigingen, nu belooningen en dan straffen te gebruiken; vol ijver voor de Godsdienst, en altijd geneegen om de Kerk te verdedigen, en de behoeftigen te ondersteunen. Zijne ondernemingen waren bijna altijd gelukkig, wjl hij zijne ontwerpen met bedaardheid overwoog, en dezelve met vaardigheid uitvoerde. Ofschoon hij meer tot drift dan tot zachtmoedigheid, meer tot straffen dan wel tot vergeven overhelde, werd hij toch door zijne onderdanen, als eene krachtvolle genie en als de vader des vaderlands betreurd. Behalve de geschiedschrijvers RIGORD en WILLEM DE BRIT, hebben verscheiden andere schrijvers de geschiedenis der regering en der eeuw van PHILIPPUS AUGUSTUS geschetst, onder anderen (onder de nishwere) BAUDOT DE JULY, die eene geschiedenis van PHILIPPUS AUGUSTUS, in het licht heeft gegeven, *Paris*, 1702, 2 dl.ⁿ, in 12.mo;

maar zich zelden de moeite geeft om gelijktijdige schrijvers te raadplegen. Meisvrouw LUSSAN, waarvan men heeft *Geschiedenis van het hof van PHILIPPUS AUGUSTUS*, en den heer CAPEFIGUE.

PHILIPPUS III, bijgenaamd *de Stoute*, in 1245 geboren, werd, na den dood van den heiligen LODEWIJK, zijnen vader, den 25 Augustus 1270, in *Afrika* tot koning van *Frankrijk*, uitgeroepen. Hij behaalde eene overwinning op de ongeloovigen, en, na met den koning van *Tunis*, eenen wapensstilstand van tien jaren tot stand gebragt te hebben, kwam hij in *Frankrijk* terug. PHILIPPUS wendde vervolgens zijne wapens tegen *Kastilië*, om de aanspraak van ALPHONSUS DE LA CERDA, zoon van BLANCA, zijne zuster, die van den troon uitgesloten was, te verdedigen. PHILIPPUS verrigtede in den beginne eenige dappere daden, maar hij werd weldra genoodzaakt terug te keeren, zonder den troon aan den mededinger van zijnen neef te hebben kunnen ontnemen. Het was onder zijne regering dat de *Siciliaansche Vespers* plaats hadden. Men heeft met dien naam den moord der Franschen bestempeld, welke op het eiland *Sicilië* waren. De

ze noodlottige gebeurtenis barste den 30 Maart, den tweeden Paaschdag, 1282 uit, bij het luiden der vespèrklok. De woede en het bloedbad begonnen te *Palermo*, en deelden zich met eene verbazende snelheid van stad tot stad mede. Nooit kenmerkte de wraak zich door zulke woeste wreedheden: men zag vaders den buik hunner dochters openen, om er de vruchten der liefde, welke zij voor de Franschen gekoesterd hadden, in te verdelgen. (Zie KAREL van *Frankrijk*, graaf van *Anjou*). Een eenige deugdzaame Franschman ontsnapte aan den algemeen moord. (Zie PORELLETS). PHILIPPUS de *Stoute*, trok, om *Frankrijk* te wreken, in persoon op, tegen PÉTRUS III, koning van *Aragon*. (Zie zijn artikel en MARTINUS IV), maar hij behaalde weinig voordeel en overleed aan eene kwaadaardige koorts te *Perpignan*, den 6 October 1285, in den ouderdom van 40 jaren. De hoedanigheid van dezen vorst waren de dapperheid, de goedheid, de milddadigheid, de liefde voor de rechtvaardigheid en de Godsdienst. Zijn eenvoudigheid en zijn gering wantrouwen, waren dikwils zijner ondernemingen noodlottig. Het is onder zijne regering, dat de eerste

brieven van adeldom, in het jaar 1270, ten voordeele van RAOUL, zilverwerker van den koning, werden gegeven.

PHILIPPUS IV, koning van *Frankrijk* en van *Navarre*, bijgenaamd *de Schoone*, in 1268, te *Fontainebleau* geboren, beklom na den dood zijns vaders PHILIPPUS den *Stoute*, in 1285, den troon. Hij daagde EDUARD I, koning van *Engeland*, voor het parlement van *Parijs*, om zich te verantwoorden wegens eenige geweldenarijen door de Engelschen op de kusten van *Normandyë* gepleegd. Daar deze vorst geweigerd had te verschijnen, zoo werd hij aan de misdaad van meineed schuldig verklaard, en *Guienne* werd hem, in 1293, door RAOUL DE NESLE, connestabel van *Frankrijk* ontnomen. De Engelsche vorst riep de hulp van den keizer, den hertog van *Bar* en den graaf van *Vlaanderen* in, welke zich tegen den koning van *Frankrijk* verbonden. PHILIPPUS behaalde eerst voordeelen in *Guienne* en in *Vlaanderen*. Daarna overwinnaar te *Veurne* in 1296, noodzaakte hij de Engelschen en de *Vlaamingers*, den vrede aan te nemen, maar dezelve was niet van langen duur. Nadat PHILIPPUS GUI DE DAMPIÈRE,

graaf van *Vlaanderen*, tot eene bijeenkomst verzocht had, hield hij hem gevangen, en maakte zich meester van zijn land, waarin hij landvoogden aanstelde, welke zich door hunne dwingelandij hatelijk maakten. Men sloeg aan het muiten. PHILIPPUS zond een magtig leger, hetwelk in 1302 in den slag van *Kortrijk* geheel de nederlaag bekwaam waarin de graaf van *Artois* met 20,000 man en de bloem des Franschen adels sneetvelden. PHILIPPUS wreekte er zich over, den 18 Augustus 1304 in den slag van *Mons-en-Puelle*. Hij sloot vervolgens den vrede met de Vlamingers. Een nieuwe, doch minder bloedige, oorlog dan de vorige hield te gelijktijd PHILIPPUS bezig: wij willen van zijne verschillen met Paus BONIFACIUS VIII spreken. De eerste aanleiding tot misnoegen van dezen Opperpriester kwam daar van daan, dat de koning schuilplaats aan de COLONNA's, zijne vijanden, had verleend. PHILIPPUS had ook reden om zich over BONIFACIUS te beklagen, die hem, zijns ondanks, had willen noodzaken, om met zijne naburen in vrede te leven, en die zijne regten op de vergeving der beneficiën zeer ver dreef, en met den vorst de op de geestelijkheid ge-

hëfte tienden wilde deelen. De weerstand van PHILIPPUS aan den wil des Pauses verbitterde dezen laatste, die daarom de Bulle *Clericis Laicos* uitvaardigde, door welke hij aan de geestelijken verbood, om, zonder vergunning van den H. Stoel, eenige subsidie aan den vorst te betalen. Eene tweede bulle, die met deze woorden begint: *Ausculta fili*, bewijst dat de Paus zich het regt toeëigende den koning rekening te doen afleggen van het bestuur van zijnen staat, en de opperste regter tusschen hem en zijne onderdanen te zijn. Daar PHILIPPUS deze bulle den 11 Februarij 1302 had laten verbranden, zoo vaardigde de Paus eene nieuwe uit, die aldus begint: *Unam sanctam*. Hij beweerde er in, dat de tijdelijke magt aan de geestelijke onderworpen was, en, dat de paus regt had de vorsten af te zetten. Dit was de rechtgeleerdheid van den tijd; de koningen zelfs verdedigden zich daarover niet en maakte er dikwijls gebruik van. (Zie MARTINUS IV, GREGORIUS VII, LODERWIJK V, keizer). De algemeene staten door PHILIPPUS belegd, beriepen zich op de algemeene kerkvergadering. De Paus had hem door eene hevige bulle, welke

het koningrijk *in interdijt* stelde, in den ban gedaan. NOGARET werd naar den Opperpriester gezonden, in schijn om hem het appel op het toekomende concilie bekend te maken maar eigenlijk om hem gezamenlijk met de COLONNA'S op te ligten. Zij berenden hem in de stad *Anagni*, en maakten zich meester van zijnen persoon, eene gewelddadigheid, welke hem van verdriet deed sterven; BENEDICTUS XI, zijn opvolger maakte een einde aan deze rampzalige geschillen. CLEMENS V., die na hem Paus werd, vernietigde in het concilie van *Wenen* al hetgene, wat BONIFACIUS VIII, tegen *Frankrijk* gedaan had. Het was in deze vergadering dat de vernietiging der tempeliers, besloten werd. (Zie CLEMENS V. en MOLAY). Wij zullen hier niet herhalen hetgene, wat wij in deze beide artikels gezegd hebben; maar ons te vreden stellen met enkel te zeggen; dat de algemeene en volstrekte onschuld of boosaardigheid der tempeliers evenzeer ongelukkig zijn. Er is in 1783, een geschrift in het licht verschenen, waarin FREDERIK NICOLAI beweert de zekerheid der schandelijkste misdaden, aan deze ongelukkige ridders toegeschreven, te bewijzen; maar de verschillende dwalin-

gen waarvan dit werk kriet, de verfoeilijke beleedigen tegen de Catholieke Kerk, eene treurige twijfelarij ten aanzien der dierbaarste waarheden schijnen te bewijzen dat de schrijver slechts getracht heeft, om medepligtigen te vinden. PHILIPPUS overleed aan de gevolgen van eenen val van het paard, in 1314, in het 46.ste jaar zijns ouderdoms, na een gedeelte der goederen van de tempelridders bijeenverzameld hebben. Deze vorst onttrok zich het hart van zijne onderdanen door zijne verschrikkelijke knevelarijen, door de gedurige vervalsching der munten, die hem den bijnaam van *Valschen munter* deden geven; door de onbepaalde magt, welke hij aan hebbachtige en moedwillige ministers gaf en door zijne somtijds al te overdrevene gestrengheid.

PHILIPPUS V, koning van *Frankrijk*, bijgenaamd *de Lange*, uit hoofde van zijne groote gestalte, was de tweede zoon van PHILIPPUS den *Schoone*. Hij voerde den titel van graaf van *Portou*, toen hij in 1316 LODEWIK den *Twistgierige*, zijnen broeder, of liever JOANNES I, zijnen neef opvolgde, die slechts acht dagen leefde, en wiens erfdeel hij, bij uitsluiting van JOANNA zijne

nicht, zuster van JOANNES, verkreeg. Hij deed den Vlamingers den oorlog aan, hernieuwde het verband met de Schotten aangeaan, verdreef de Joden uit zijn koningrijk, en overleed den 3 Januarij 1322, in den ouderdom van 28 Jaren. Zijne zachtaardigen edelmoedigheid hadden hoop gegeven. Hij had het plan gevormd, om een eenparig stelsel van gewigten en munten in het koningrijk in te voeren, maar, hij stiet daarin op moeilijkheden, welke hij niet te boven kon komen. De melaatschen waren onder dit bestuur nog talrijk. Deze zoo afschuwwekkende en verschrikkelijke ziekte werd bijna gezocht. Zij genoten groote weldaden in hunne ziekenhuizen, en betaalden geene schatting. Zij begonnen den tijd op te wekken, en men beschuldigde hen van gezamenlijk met de Joden en Turken, hunne vuiligheden en pakjes met vergif in de putten en fonteinen geworpen te hebben. Men schrijft hun, mischien met even zoo min grond verscheiden misdaden tegen de natuur toe. Een groot getal werd ten vure gedoemd en de anderen zeer naauw in de *Melaatsche huizen* opgesloten. De regering van *PHILIPPUS den lange* is merkwaardig door eene me-

nigte wijze bevelen over de gerechtshoven en over de wijze om het regt uit te oefenen.

PHILIPPUS VI, van VALOIS, koning van *Frankrijk* uit den zijdelingschen tak der VALOIS, was de zoon van KAREL VAN VALOIS, broeder van PHILIPPUS den schoone. Hij werd in 1293 geboren, en beklom in 1328 den troon, bij den dood van zijnen neef, KAREL den Schoone, na eenigen tijd het regentschap van het koningrijk gehad te hebben. *Frankrijk* werd in het begin zijner regering door geschillen over de erfopvolging tot de kroon geteisterd. EDUARD III, koning van *Engeland*, maakte aanspraak op dezelve, als kleinzoon van PHILIPPUS den Schoone, door zijnen moeder; maar PHILIPPUS VAN VALOIS maakte er zich meester van, als eerste prins van den bloede. Het volk gaf hem bij zijne komst tot den troon den naam van FORTUNE (*Gelukking*). Hij kon er na eenigen tijd die van VICTORIEUX (*Roemrijke*) en van JUSTE (*Regtvaardige*) bijvoegen. Nadat de graaf van *Vlaanderen*, zijn leenman, zijne onderdanen mishandeld had, en deze zich verzet hadden; zoo trok PHILIPPUS dezen vorst te hulp. Hij leverde den opstandelingen te *Cassel* slag, deed wonderen

van dapperheid, en behaalde den 24 Augustus 1328 eene roemrijke overwinning. Bij zijne terugkomst te *Parijs*, begaf hij zich naar de hoofdkerk om God te danken, op zijn paard gezeten en met al zijne krijgstuigen bij zich, en werd in dien staat door het standbeeld te paard, het welk eenige schrijvers voor dat van PHILIPPUS *den schoone* hebben gehouden, voorgesteld (*). PHILIPPUS wijdde den vreedestijd toe, om de binnenlandsche aangelegenheden van zijn rijk te regelen. De financiers werden opgezocht en verscheiden ter dood veroordeeld; onder anderen PETRUS REMI, algemeene beheerder der geldmiddelen, die bijna twintig millioenen naliet. Hij vaardigde vervolgens het bevelschrift uit betrekkelijk de vrije leengoederen, welke regten op de kerken, en de burgers stelden, die adellijke landgoederen verkregen hadden. Het was alstoen dat de vorm van beroeping tegen misbruiken ingevoerd werd, welke somtijds nuttig en noodzakelijk is geweest, maar waarvan men misschien nog meer misbruik heeft gemaakt. Het

jaar 1329 werd door eene plegtige hulde gekenmerkt welke EDUARD III, koning van *Engeland*, hem te *Amiens* voor het hertogdom *Guienne*, met de kniën ter aarde gebogen en blootshoofds, kwam bewijzen. De inwendige vrede van het koninkrijk werd gestoord door de geschillen over de onderscheiding der beide magten en over het geestelijke regtsgebied, welke zeer nadrukkelijk door PETRUS CUGNIÈRES, advocaat des konings, en verdediger des wereldlijken regts, aangerand werd. Men bepaalde eene vergadering om de beide partijen voor den koning te hooren: deze overheids persoon sprak er: BERTRAND, bisschop van *AUTUN*, en ROGER, aartsbisschop van *Sens*, verdedigden de zaak der geestelijkheid, die noch aangerand noch verdedigd werd, zooals dezelve had kunnen zijn. Maar de bisschop van *Autun* en de aartsbisschop van *Sens*, welke voor de geestelijkheid spraken, zeiden er genoeg van, om de uitspraak des konings ten gunste derzelve te bepalen. De volgende jaren werden tot het daarstellen van nuttige regle-

(*) Het gebrek van opschrift van dit standbeeld te paard had hetzelfde aan PHILIPPUS DE VALOIS, doen toeschrijven. Men kan in de gedenkschriften der akademie van opschriften 2.de Deel, blz. 800, de beweegredenen zien welke aanleiding gaven om te gelooven, dat hetzelfde ter eere van PHILIPPUS *den Schoone*, werd opgericht.

menten aangewend, welke door den oorlog dien EDUARD III aan *Frankrijk* verklaarde, afgebroken werden. Deze ongelukkige oorlog, die, bij verschillende herhalingen, meer dan honderd jaren duurde; was in het jaar 1336 begonnen. EDUARD maakte zich eerst van de plaatsen van *Guenne* meester, welke in het bezit van PHILIPPUS waren. De Vlamingen scharden zich onder zijne standaards; zij verlangden slechts dat EDUARD den titel van koning van *Frankrijk* aannam, in overeenstemming met zijne aanspraak op de kroon; ten einde zij, volgens de letter van hun verdrag, niets deden dan den koning van *Frankrijk* volgen. » Dit is, zegt SAINTE-FOIX, het tijdstip der vereeniging van de leliebloemen met de luipaarden in de wapenschilden van *Engeland*." De wapens van PHILIPPUS hehaalden eerst eenige voordeelen; maar deze voordeelen wogen niet op, tegen het verlies van den zeeslag van *Stuis*, in welchen de Fransche vloot, uit 120 groote schepen bestaande, gezamenlijk met 40,000 koppen bemand, in het jaar 1340, door de Engelsche geslagen werd. Deze beurtelings gestaakte en weder hervatte oorlog, begon op nieuw met meer nadruk dan

ooit in 1345. Nadat de vijandelijke legerbenden elkan- der den 26 Augustus 1346, bij *Creci*, een dorp in het graafschap *Ponthieu*, ontmoet hadden, behaalden er de Engelschen eene roemrijke overwinning, EDUARD had slechts 40,000 man, PHILIPPUS had er bij de 80,000; maar het leger van den eerste was tot den krijg toegerust, en dat van den tweede slecht gedisciplineerd en door vermoeijenis uitgeput. *Frankrijk* verloor in dit gevecht 25 à 30,000 man; onder dit getal telde men bijna 1500 edellieden, den bloem des Franschen adels. Het verlies van *Calais* en van verscheidene andere plaatsen, was de treurige vrucht dezer nederlaag. Kort te voren had EDUARD, PHILIPPUS DE VALOIS, tot een tweegevecht uitgedaagd: de koning van *Frankrijk* wees zulks van de hand. Niet dat hij niet dapper was, maar hij was van gevoelen, dat een vorst tegen eenen koning, zijn' leenman, niet behoorde te vechten. Eindelijk sloot men in 1347, tusschen *Frankrijk* en *Engeland*, eenen stilstand van wapens van zes maanden, welke bij herhaling verlengd werd. PHILIPPUS DE VALOIS, overleed kort daarna in 1350, in het 57.ste jaar zijns ouderdoms, wel verre van den

titel van *Gelukkige* mede in het graf te dragen. Intusschen had hij *Dauphiné* met *Frankrijk* vereenigd. HUBERT, de laatste vorst van dat land, welke zijne kinderen verloren had, de oorlogen moede, welke hij tegen *Savooijë* gevoerd had, werd dominikaner en gaf zijne provincie in 1349, aan PHILIPPUS over, op voorwaarde, dat de oudste zoon der koningen van *Frankryk*, dauphin zoude genoemd worden. PHILIPPUS DE VALOIS, voegde nog bij zijn domein *Roussillon* en een gedeelte van *Cerdagne*, naar dien hij geld leende aan den koning van *Majorka*, die hem deze provinciën ten onderpand gaf; provinciën, welke KAREL VIII, later door FERDINAND den *Catholijke* schadeloos gesteld, terug gaf. Hij verkreeg ook *Montpellier*, hetwelk aan *Frankrijk* is gebleven. De belasting op het zout, het heffen der hoofdgelden en de ontrouw ten opzichte der munten stelden hem in staat deze aanwinsten te doen. Men had niet alleen den schijnbaren en denkbeeldigen prijs der munten verhoogd, maar men vervaardigde er zelfs van slecht alooi, door er veel metaalmengsel bij te voegen. GAILLARD, heeft de *Geschiedenis van den twist* van PHILIPPUS DE VALOIS en EDUARD III, geschreven, *Parijs*,

1774, 4 deelen in 12,mo

PHILIPPUS I, koning van *Spanje* enz., bijgenaamd de *Schoone*, in 1478 geboren, was de zoon van MAXIMILIAAN I, aartshertog van *Oostenryk*, later keizer, en van MARIA van *Bourgondië*. Hij huwde in 1490, met JOANNA, koningin van *Spanje*, de tweede dochter en voornaamste erfgename van FERDINAND V, koning van *Arragon* en van ISABELLA, koningin van *Kastilië*. Hij overleed te *Burgos*, in 1506, in het 28.ste jaar zijns ouderdoms, na eene ziekte van zes dagen, wyl hij zich in een kaatsspel al te zeer verhit had. Hij was de schoonste, de edelmoedigste en de toegeeflijkste vorst van *Europa*; maar hij bezat op verre na de genie, de vlijt, de voorzigtigheid en bekwaamheid van zijnen schoonvader niet. Men vreesde, dat, indien hij langer geregeerd had, de raad van geloofs-onderzoek, als noodzakelijk, beschouwd, om de vorderingen der nieuwe ketterijen te stuiten, vernietigd ware geworden: dat de grooten in het bezit van hun oud gezag hersteld, en dat de volken even zoo ongelukkig zouden zijn geworden als onder HENDRIK den *Onvermogende*.

PHILIPPUS II, in 1527 te

Valladolid geboren; zijne ouders waren KAREL V. en ISABELLA van *Portugal*; hij werd koning van *Napels* en *Sicilië*, door den afstand van zijnen vader in 1554, en denzelfden dag koning van *Engeland*, door zijn huwelijk met de koningin MARIA, oudste dochter van HENDRIK VIII. Toen hij nog slechts prins van *Spanje* was, huwde hij met MARIA, dochter van den koning van *Portugal*, waarbij hij don CARLOS verwekte. Hij beklom den troon van *Spanje*, den 17 Januarij 1557, na den afstand en de afzondering van KAREL V. *Frankrijk* verbrak den stilstand van wapens, welken het ten tijde van KAREL V met *Spanje* gesloten had. De admiraal COLIGNY, gouverneur van *Picardije*, wilde *Douai* verrassen, maar nadat hij ontdekt was geworden, zag hij zich genoodzaakt, af te deinzen. Hij deed vervolgens eenen inval in *Artois*, waarin hij de verwoesting verspreidde en de stad *Lens* verbrandde. PHILIPPUS over deze vredebreuk verbaasd, haalde de koningin van *Engeland*, MARIA, zijne echtgenootte over, om *Frankrijk* den oorlog te verklaren, en verzamelde in *Vlaanderen* een talrijk leger, waarvan hij het bevel aan EMMANUEL PRILIBERT, hertog van *Sa-*

vooye opdroeg; acht duizend Engelschen voegden zich bij deze troepen. De Franschen werden in de pan gehakt, in den slag van *Saint-Quentin*, den 10 Augustus 1557. Deze stad kon niet lang aan een zegevierend leger weerstand bieden. PHILIPPUS kwam er de vruchten der overwinning plukken, en omhelsde den hertog van *Savooije*, terwijl hij hem zeide: *Het is aan uwe dapperheid en aan die uwer veldheeren, dat ik den roem van dezen dag te danken heb.* De hertog wilde zich voor *Parijs*, dat in de grootste verslagenheid was, gaan vertoonen; maar PHILIPPUS hield hem tegen, terwijl hij hem zeide: *Neen, men moet zijnen vijand niet tot wanhoop brengen.* Men stelde zich tevreden *Catelet*, *Ham* en *Noyon* te overrompelen. Daar de hertog van *Guise* den tijd had gehad om een leger te verzamelen, nam hij *Calais* en *Diedenhoven* in, maar terwijl hij de Franschen weder gerust stelde, won PHILIPPUS, den 13 Julij 1558, eenen grooten veldslag tegen den maarschalk DE THERMES, bij *Grevelingen*, onder aanvoering van den graaf van *Egmond*, dien hij later, wegens oproer, liet onthoofden. De maarschalk DE THERMES werd in dezen slag gekwetst

en gevangen genomen. PHILIPPUS kwam aan het hoofd van een talrijk leger aan den oever van de rivier *Authie* zijne legerplaats neder slaan, terwijl HENDRIK II, koning van *Frankrijk* zich langs de *Somme* legerde. Hier kwamen de beide vorsten door de Pauselijke legaten en door de hertogin douariere van *Lotharingen* tot den vrede aangespoord, overeen, om eene wapenschorsing te sluiten, en de vrede werd te *Cateau-Cambresis*, den 13 April 1559 gesloten. Door dit verdrag hetwelk ten voordeele van *Spanje* was, verbond zich de koning van *Frankrijk*, om van elk verbond met de Turken en met de Protestantsche vorsten van *Duitschland* af te zien, en om zich met de Catholijken vorsten te vereenigen, voor de algemeene zaak der Kerk. Hij stond aan PHILIPPUS verscheidene plaatsen en het graafschap *Charrollais*, in volle souvereiniteit af. Deze vrede werd bekrachtigd door het huwelijk van PHILIPPUS met de prinses ELIZABETH, dochter van HENDRIK II. PHILIPPUS keerde, na zulk een roemrijk begin, zegepralend naar *Spanje* terug. Toen hij vertrok, liet hij het bestuur der *Nederlanden* aan zijne zuster, de hertogin van *Parma*, over.

De nieuwe ketterijen waren heimelijk in eenige gewesten dier provincien geslopen, en zulks, ondanks al de voorzorgen van keizer KAREL V, die de gestrengste plakaten had uitgevaardigd, om dezelve tegen te gaan. PHILIPPUS deed deze plakaten hernieuwen, en terwijl hij de bedoelingen zijns vaders omhelste met betrekking tot de nieuwe bisdommen, welke hij besloten had op te rigten, om er de Godsdienst beter te beschermen, zoo liet hij het voorstel daartoe, door de landvoogdes doen. Dit was de eerste gelegenheid, waarin de factie, later zoo zeer onder den naam van *Geuzen* bekend, zich tegen de bedoelingen van den vorst verzette. De prins van *Oranje* was degene, welke zich het minst in deze tegenkantingen voordeed, en die echter het werkzaamste was: de eerste zaak, welke hij door de staten aan de landvoogdes liet vragen, was de verwijdering der Spaansche troepen. PHILIPPUS, uit vrees van de Vlamingers te zullen verbitteren, stond deze vraag toe, ondanks het tegenovergesteld gevoelen van een gedeelte van den raad. De troepen hadden niet zoodra de *Nederlanden* verlaten, of de ketterijen verspreidden zich in al de provincien. Daar de vermetelheid met

het getal aangroeide, zoo trokken zij de steden binnen, plunderden de kerken, ont-heiligden de tabernakels, ver-brijzelden de beelden der heiligen, vernielden en ver-brandden al hetgeen zich hunner woede aanbood, ver-dreven de religieuzen uit hun-ne kloosters, vermoordden eene menigte Catholijken, priesters en monniken, en begingen tallooze ongeregeld-heden, welke de protestant-sche schrijvers zelve hebben durven ontkennen, noch ver-ontschuldigen. De landvoog-des, door deze rampen ge-troffen, schreef aan den ko-ning, dat de *Nederlanden* niet meer de zachtheid van eene vrouw, maar wel de kracht van eenen veldheer noodig hadden, die aan het hoofd van een leger de op-roerigen kon straffen. Zij vraagde om haar ontslag als landvoogdes, en PHILIPPUS gaf haar tot opvolger den hertog van ALBA, die zich aan het hoofd van twaalf à vijftien duizend man naar de *Nederlanden* begaf. Deze beroemde krijgsman, natuur-lijk gestreng, was niet zoo-dra in *Brussel*, of hij liet de graven van *Esmond* en *Hoarne* gevangen nemen en hen onthoofden. De prins van *Oranje* nam de vlugt naar *Duitschland*, wierf al-

daar een leger aan, keerde weldra naar de *Nederlanden* terug aan het hoofd van bijna 30,000 man, welke gedeel-telijk door de protestantsche vorsten van *Duitschland* be-zoldigd werden, wikkelde de provinciën van zijn beheer in zijnen opstand, en verban-de er de Catholijke Godsdienst uit; de hugenooten van *Frankrijk* kwamen met de-zelfde geesdrift als de pro-Testanten van *Duitschland* onder zijne standaars dienen. Nooit vocht men van weers-zijde met meer moed noch met meer woede. Nadat de Spanjaarden in het beleg van *Haarlem* het hoofd van eenen Hollandschen officier in die stad hadden geworpen, welke gedood was, terwijl hij eene poging had gedaan om de stad te ontzetten, zoo wier-pen de belegerden hun elf Spaansche hoofden toe, met dit opschrift: *Tien hoofden ter betaling van den tien-den penning, en het elfde voor de interest.* Daar *Haarlem* zich op genade of onge-nade had overgegeven, zoo deden de overwinnaars de predikanten, en diegene der overheidspersonen en der bur-gers, welke met meer na-druk den opstand hadden aangestookt, sterven. VOL-TAIRE bepaalt het getal der-zelve op 1500, STRADA zegt

dat er in het geheel slechts vier honderd waren. VAN METEREN, een protestantsch geschiedschrijver, welke zelfs de minste bijzonderheden van dit beleg beschreven heeft, bepaalt zich omtrent tot hetzelfde getal. Deze gestrengheid zal weinig verwonderen, indien men de wreedheden, de onteeringen, de goddelooze bespottingen der Catholijke Godsdienst in aanmerking neemt, welke de belegerden op hunne wallen deden, om de Spanjaarden gedurende het beleg te beleedigen. De hertog van ALBA werd in 1573 teruggeroepen; men zond in zijne plaats den groot-commandeur REQUESENS, en na zijnen dood, DON JUAN van Oostenrijk (zie hunne artikels); maar geen dezer veldheeren kon de rust in de *Nederlanden* herstellen. Op dezen zoon van KAREL V volgde een kleinzoon, niet minder beroemd: deze was ALEXANDER FARNÈSE, hertog van *Parma*, den grootsten man van zijnen tijd; maar ofschoon hij verscheidene provinciën heroverde, kon hij toch de grondlegging van de republiek der *Vereenigde Provinciën* niet beletten, welke onder zijne oogen geboren werd. PHILIPPUS liet in 1580 den prins van *Oranje*, als den bewerker der onlusten in de *Nederlanden*,

als een oproerig onderdaan, als een verrader, meinedige en ondankbare, vogelvrij verklaren, en stelde zijn hoofd op prijs. De prins antwoordde door een verdedigschrift, waarin hij zijn gedrag trachtte te regtvaardigen en PHILIPPUS van de grootste misdaden beschuldigde, maar zonder er eenig bewijs van te geven. Hij zond dit verdedigschrift, eene vrucht van drift en hartstogt, naar bijna al de hoven, maar geen enkel derzelve sloeg er acht op; de staten van *Holland* zelfs, waar WILLEM alvermogend was, weigerden hetzelfde te onderteekenen. Intusschen werd de koning van *Spanje*, door den dood van den jongen SEBASTIAAN, welke in *Afrika* gesneuveld was, koning van *Portugal*. De hertog van ALBA onderwierp hem dit rijk in drie weken, in het jaar 1580; ANTONIUS, kloostervoogd van *Crato*, welke door het graauw van *Lissabon* tot koning was uitgeroepen, durfde handgemeen te worden; maar hij werd overwonnen, vervolgd en genoodzaakt de vlugt te nemen. Middelerwijl doodde BALTHASAR GERARDS met een pistoolschot den prins van *Oranje* (zie GERARDS). PHILIPPUS verbitterd dat ELIZABETH, koningin van *Engeland*, niet opgehouden had de onlusten

aan te moedigen, en aan de muitelingen hulp te verschaffen, vormde het plan, om eenen inval in *Engeland* te doen, en liet te dien einde eene vloot, de *Onoverwinnelijke* genaamd, uitrusten. Dezelve bestond uit 150 groote schepen, op welke men 2,650 stuks geschut, 8,000 matrozen, 20,000 soldaten en den bloem des Spaanschen adels telde. Deze vloot stak, den 27 Mei 1588 uit *Lisabon* in zee. Toen dezelve de kaap *Finistère* omgezeild was, kwam er eene hevige storm op, welke dezelve teisterde en noodzaakte om in verschillende havens binnen te loopen. De Engelsche vloot, te zwak, om eenen algemeenen slag te leveren, viel dezelve bij schermutselingen aan, en behaalde bijna altijd het voordeel op de Spanjaarden. De storm ondersteunde daarenboven de poging der Engelschen: 12 schepen welke op de kusten van *Engeland* geworpen werden, vielen den vijanden in handen, 50 vergingen op de kusten van *Frankrijk* en *Schotland*. Ziedaar het lot van de *onoverwinnelijke* vloot. Deze onderneming kostte aan *Spanje* 40,000,000 dukaten, 20,000 man, en 100 schepen. PHILIPPUS verdroeg dit ongeluk met de standvastig-

heid van eenen held. Toen een zijner hovelingen hem deze tijding op eenen verslagen toon mededeelde, antwoordde hem de vorst. » Ik had de vloot uitgezonden om de Engelschen te bevechten en niet de winden, dat de wil Gods geschiede . . . . » Te gelijkertijde dat PHILIPPUS *Engeland* aanviel, moedigde hij in *Frankrijk* de *ligue* aan, om te beletten, dat de troon door eenen oncatholijken vorst bekleed werde. Intusschen ging hij onder den last der jaren, der zwakheden en des arbeids gebukt; eene sluipkoorts ondermijnden hem sinds lang; de hevige jichtsmarten en eene vereeniging van verschillende ziekten gaven hem eene laatste gelegenheid om de standvastigheid zijner ziel te ontwikkelen. » Men verschafte hem, zegt een zijner groote lasteraars (WATSON), eenige verlichting door de verzweringen open te houden; maar van den anderen kant ontstond daardoor een veel onverdragelijker kwaal, er vloeide namelijk uit de wonden eene scherpe stof, in welke zich eene verbazende menigte ongedierte ontwikkelde; welke ondanks al de zorgen, die men aanwendde, niet uitgeroeid konde worden. Hij bleef in dezen be-

klagenswaardigen toestand meer dan 50 dagen, altijd zijne oogen op den hemel gerigt. Gedurende deze afgrijsselijke ziekte, legde hij het grootste geduld, eene wonderbare geestkracht, en vooral eene niet zeer gewone onderwerping aan den goddelijken wil aan den dag. Al wat hij gedurende dien tijd verrigtte, bewees hoe waarachtig en opregt zijne godsdienstige gevoelens waren." Men kan een uitvoerig en geloofwaardig verslag van den dood van dezen vorst zien, welke alleen voldoende is om het verhevendste denkbeeld van hem in te boezemen: *De felici excessu PHILIPPI Hispanorum regis, libri III, Friburgi Brisgoviae, apud Josephum Langium 1609, 1 dl. in 4.to* Hij gaf den 13.^{den} September 1598 den geest, na 43 jaren en 8 maanden geregeerd te hebben, in het 72.ste jaar van zijnen ouderdom. Hij had tot 4.de vrouw gehad ANNA van Oostenrijk, bij welke hij PHILIPPUS III verwekte, die hem opvolgde. Er is geen vorst van wien men meer goed en meer kwaad geschreven heeft. De Catholijken schilderen hem als een' tweeden SALOMON af, de protestanten en de hedendaagsche wijsgeeren als eenen TIBERIUS; zijn ijver tegen de dwalingen

heeft hem de eer van dit laatste afbeeldsel verdiend. Zonder al de loftuitingen aan te nemen, welke de Spanjaarden hem hebben toegezwaaid, moet men toestemmen dat PHILIPPUS, met eenen levendigen, verhevenen, uitgebreiden en doordringenden geest geboren, met een bewonderenswaardig geheugen, eene zeldzame scherpzinnigheid begaafd, in den hoogsten graad de kunst om menschen te regeren bezat. Niemand wist beter de talenten en de verdiensten te kennen en te waarderen. Hij wist de koninklijke majesteit te doen eerbiedigen in den tijd, waarin dezelve elders de treurigste beleedigingen onderging; hij liet aan wetten en aan de Godsdienst dien eerbied bewijzen, welke men aan dezelve verschuldigd is. Uit het binnenste van zijn kabinet, schokte hij de geheele wereld. Hij was gedurende zijne geheele regering, zoo niet de grootste man, dan toch ten minste de voornaamste persoon van Europa, en zonder zijne schatten en zijnen ijver, zou de Catholijke Godsdienst, indien zij het had kunnen zijn, vernietigd wezen. » Zijne oogen, zegt de protestant WATSON, waarden onophoudelijk rond over de verschillende deelen van zijn uitgestrekt rijk; geen der

takken van het beheer was hem onbekend, hij waakte over het gedrag zijner ministers met eene onvermoeide oplettendheid; hij legde altijd vele scherpzinnigheid aan den dag, in de keuze derzelve, zoowel als in die van zijne veldheeren. Zijne houding was deftig, zijn gelaat bedaard, nooit scheen hij trotsch of vernederd. Dezen lof zijn wij aan de billijkheid verschuldigd, de waarheid der geschiedenis vordert ook van ons te zeggen, dat de ijver, welken hij voor zijne Godsdiens had, opregt was, en redelijkerwijze kan men zelfs het tegendeel niet vooronderstellen." Hij liet verscheiden nieuwe bisdommen oprigten, vooral in de *Nederlanden*, om het behoud des ouden geloofs te verzekeren; stichtte een aantal collegien ter onderwijzing der jeugd, en liet zijne zorgen over al hetgene gaan wat het algemeene heil in die moeilijke tijden, waarin de nieuwe sekten al de staten van *Europa* schokten, kon vestigen. Zijne regering is het schoonste tijdvak van *Spanje* geweest, nooit had het zoo veel invloed op de algemeene zaken; en werd hetzelfde buiten lands meer geëerbiedigd. De wond, welke de uitwijkingen aan hetzelfde berokkend hebben

was nog niet gevoelig, of scheen door de kracht van het openbaar bestuur hersteld te worden. Ofschoon klein van gestalte, had PHILIPPUS een voorkomen vol majesteit en deftigheid, zegt de heer DE THOU, met zachtmoedig- en bevalligheid gepaard. (*Statura brevi, sed venusta, vultu gravi, sed jucundo.*) Hij werd achtereenvolgend en tegelijkertijd in den oorlog gewikkeld tegen *Turkijë, Frankrijk, Engeland, Holland*, en bijna al de protestanten van het Duitse rijk, zonder ooit bondgenooten te hebben, zelfs niet eens den tak van zijn huis in *Duitschland*. Ondanks zoo vele milioenen, welke hij verplicht was tegen de vijanden van *Spanje* aan te wenden, vond PHILIPPUS echter in zijne spaarzaamheid en zijne hulpbronnen de middelen tot het aanleggen van 30 versterkte kasteelen, 64 vestingen, 9 zeehavens, 25 tuighuizen, en even zoo vele paleizen, zonder het *Escuriaal* te tellen. In 1563 legde hij de eerste grondslagen van dit heerlijke gebouw, hetwelk tegelijker tijd een aan den heiligen LAURENTIUS toegewijd klooster, een prachtig paleis, de begraafplaats der koningen (het rijkste en het schoonste dat in de wereld bestaat,

naar het model van het *Pan-théon*, waarvan het den naam draagt, aangelegd), en een kollegie voor de jonge edellieden is. KAREL V had het denkbeeld van dit schoone gedenkstuk ontworpen, maar hij werd door zijne aanhoudende oorlogen en door zijne reizen, van de uitvoering terug gehouden, het is valsch dat hetzelfde de vrucht van eene gelofte is, welke PHILIPPUS in den slag van *Saint-Quentin* zou gedaan hebben, zoo als eenige schrijvers zulks beweren. Eene groote gebeurtenis uit zijn huishoudelijk leven is de dood van zijnen zoon *don CARLOS* (Zie dat artikel). Wij zullen er slechts bijvoegen, dat niets verachtelijker is dan de nationale vooringenomenheid en de sekten-geest, welke er op uit zijn om eenen beroemden koning, eenen ongelukkigen vader te lasteren en te bespotten, die in zijn ongeluk slechts betreurd, en in de zielskracht welke, hij er in aan den dag legde, bewonderd behoorde te worden. De onverschrokkenheid van BRUTUS, welke zijne zonen aan eene woedende vrijheid opofferde, wordt met loftuitingen overladen. Czar PETER, welke zijnen zoon op eene enkele beschuldiging van ongehoorzaamheid doet sterven, is de groote de onsterfelijke PETER, de herschep-

per van *Rusland*, PHILIPPUS berooft zich van zijnen zoon, na al de middelen om hem te behouden uitgeput te hebben. (*Zie de aanhaling van den heer DE THOU, tot welk artikel wij verwijzen*), hij berooft zich van denzelven om den staat, en om zich zelven te behouden; en hij is een ontaarde vader: zoo zeer verdraait de haat der ware Godsdienst de daden der koningen, welke dezelve met eene haar waardige wijze verdedigd hebben! Eene misschien nog regtvaardiger aanmerking is, dat het hartzeer, hetwelk deze ontaarde zoon PHILIPPUS aandeed, de straffen der vrij hevige klachten waren, welke hij aan KAREL V had gedaan, wyl deze hem zoo langen tijd liet zonder hem eenig deel van zijn erfdeel te geven, daar hij al te zeer verlangde vorst, en koning te zijn, en dus het leven van zijnen vader in eenig opzigt te langdurig vond. *More videlicet liberorum*, zegt STRADA, *qui parentibus orti junioribus, senes ipsi paternam adeunt haereditatem, diu graves, quasi ex spectantes*. Zij die de gestrengheid met welke PHILIPPUS de ketterijen strafte en vervolgde, gelaakt hebben, veinzen met de ongehoorde rampen onbekend te zijn, welke dezelve voorgekomen

heeft en den binnenlandschen vrede, welken *Spanje* aanhoudend genoten heeft, terwijl de burgerlijke en godsdienstige oorlogen de naburige staten tot in de grondvesten geschokt hebben (Zie ISABELLA VAN KASTILIE, LIMBORCH, NICOLAAS EYMERICK, TORQUEMADA). Zij denken er zelfs niet aan om de verschrikkelijke buitensporigheden der sektarissen met de gestrengheid hunner straf te vergelijken. Wat is de gestrengheid van PHILIPPUS in vergelijking der ongehoorde wreedheden door de aanhangers van LUTHER en CALVINUS ten opzichte van de Catholijken gepleegd?" PHILIPPUS, zeide eens de kanselier L'HOPITAL, dien men over dit onderwerp gerust kan aanhalen » vernietigde gelukkiglijk de dwaling in *Spanje* door de doodstraf van 48 personen." (Zie TOLEDO-FERDINAND DE-) PHILIPPUS II liet in 1569—1572 te *Antwerpen* in 8 dl.ⁿ in fol. den schoonen *polyglot-Bijbel*, welke zijne naam draagt; drukken, en hij is het, die de eilanden, sedert dien tijd *Philippijnsche* genaamd onderwierp WASTON, een schotsch presbyteriaan, heeft in 1778 eene zoogenaamde *Geschiedenis* van dien vorst in het licht gegeven, in 4

dl.ⁿ in 8.vo Dezelve is slechts eene verzameling van hetgene de geest van ketterij of van eene valsche verdraagzaamheid, tegen dien grooten vorst lasterrijks heeft uitgedacht. Zou men wel kunnen gissen volgens welk geschrift, volgens welk gedenkstuk deze sektaris PHILIPPUS II wil beoordeelen? door het *Verdedigingschrift van den prins van Oranje*. Hierin bestaat zijne groote bewijsrede; zie daar de staatschriften, waarin men, volgens hem, de bouwstoffen van de geschiedenis van PHILIPPUS moet zoeken, » Indien de lezer, zegt hij, de daden van PHILIPPUS II en zijn karakter nader wenschte te kennen, dan kan hij met vrucht het verdedigingschrift van den prins van Oranje lezen." Waarna hij deze verdediging geheel overschrijft. Men zou gemeend hebben, dat het besluit van PHILIPPUS II, wettig vorst der *Nederlanden*, veeleer het algemeen oordeel over de *daden* en het *karakter* van den prins van *Oranje* moesten regelen, dan het verdedigingschrift van eenen miltzieken prins omtrent den roem zijns meesters moest uitspraak doen? Maar de Schotsche schrijver geeft ons geheel andere regels: volgens hem moet men naar de geschriften van CROMWELL KA-

REL II beoordeelen, keizer LEOPOLD volgens het manifest van TÉKELI, GEORGE III volgens de couranten van *Boston*, CATHARINA II volgens de Ukazen van PUGATSCHEW. Moet men zich verwonderen, dat een schrijver van dezelfde sekte, welke den goeden koning KAREL op een schavot deed omkomen, welke CROMWELL tot den troon verhief, welke JACOBUS II afzette, zich beijvert om PHILIPPUS II, te belasteren, om den goeden naam van al de wettige vorsten aan het oordeel der muitelingen te onderwerpen? Indien wij bij den geest van regeringloosheid, die deze eeuw beroert, den geest van ongodsdienstigheid en van eene laffe en domme verdraagzaamheid voor alle ondeugden voegen, zullen wij ons niet verwonderen, den zoon van KAREL V, in de beledigingen en lasteringen te zien deelen, welke men tegen de KONSTANTIJS, de KARELS de groote de THEODOSIUSSEN de heilige LODEWIJKEN, enz. op een stapelt; terwijl men SARDANAPLUSSEN de JULIANUSSEN de WENCESLAUSSEN enz. tot in de wolken verheft, te zien hoe ELIZABETH gedurende eene langdurige en verschrikkelijke regering, zich met het bloed der Catholijken drenkt; hoe GUSTAAF ADOLF het luther-

ranismus door de verwoesting van 20 provincien en het ombrengen van vier millioenen menschen, onderschraagt; hoe WILLEM van *Oranje* eene handeldrijvende republiek op de bouwvallen des troons en des altaars vormt, enz. en des niettegenstaande in den rang der helden gesteld, terwijl PHILIPPUS, wyl hij de nieuwe sekten bestreden en het oude geloof verdedigd had, slechts als een gedrogt wordt afgeschilderd. Waarom zou dit woord van JESUS CHRISTUS, *Eritis odio propter nomen meum*, zich ten aanzien der dooden, ten aanzien van hunne nagedachtenis, van de geur der godsvrucht en der Christelijke deugden, welke uit hunne graven opstijgen, niet bewaarden? Waarom zouden de Christen koningen vrij zijn van eene veroordeeling, welke in de oogen des geloofs zoo kostbaar is? De geschiedenis der voor de Godsdienst ijverende vorsten moet natuurlijk even zoo hatelijk voor de goddeloosheid zijn als hun bestaan en hunne personen. (Zie FERDINAND II, JACOBUS II, LODEWIJK XIV, MAINTENON) De omwenteling, welke in 1779 in de *Catholijke Nederlanden*, ten gevolge van geheel tegenovergestelde redenen dan die, welke dezelve in de 16. de eeuw ontrust-

ten, plaats had, is, bij menschen welke den zamenhang en den geest der zaken niet begrijpen, de ware maatstaf van PHILIPPUS II, van zijne ministers, en van zijne veldheeren in de *Nederlanden* geweest. De verbittering tegen den toenmaals regerenden vorst heeft zich op eene onredelijke wijze op zijne opvolgers en voornamelijk op PHILIPPUS II uitgestrekt. Men heeft niet nagedacht dat deze laatste (misschien met een wellicht al te groote gestrengheid) ten voordeele van hetzelfde voorwerp, gehandeld had, hetwelk men door alle middelen wilde verdedigen en behouden. De voornaamste geschiedschrijvers van PHILIPPUS II, zijn SEPULVEDA (1780), ANT. HERRERA (1606), GREG. LETI (1679), en WATSON (1777), M. ALEX DUMESNIL heeft mede zijne geschiedenis in het licht gegeven, *Parijs*, 1822, in 8. vo

PHILIPPUS III, koning van *Spanje*, zoon van PHILIPPUS II, en van ANNA van *Oostenryk*, in 1578 te *Madrid* geboren, beklom in 1598, na de dood van zijnen vader, den troon. De oorlog tegen de *Vereenigde Provinciën* werd steeds voortgezet. PHILIPPUS III maakte in 1604 na een beleg van 3 jaren,

waarin meer dan 80,000 man sneuvelden, zich meester van *Ostende*, door de dapperheid van SPINOLA, veldheer zijner legerbenden. Deze voorspoed werd niet gehandhaafd, en de Spaansche vorst zag zich in 1609 genoodzaakt een twaalfjarig bestand te sluiten; door het welke hij aan de *Vereenigde Provinciën* al hetgene liet, wat in het bezit derzelve was, en haar de vrijheid van handel in *Oostindië* verzekerde. Het huis van *Nassau* werd hersteld in het bezit van al deszelfs goederen. De uitroeiing der *Mooren* hield vervolgens het bestuur bezig. Men beschuldigde hen, dat zij in hun hart muzelmannen waren, ofschoon zij zich uitwendig als Christenen vertoonden. Eenige bewijzen, dat zij een algemeenen opstand beraamden, en dat zij te *Parijs* en te *Konstantinopel* vermogende hulpmiddelen afbedeld hadden, bespoedigden hunnen val. Er verscheen den 10 Januarij 1610 een vonnis, hetwelk aan deze ongelukkigen beval, om in den tijd van 30 dagen, op straffe des doods, *Spanje* te verlaten. Op dit bevel verlieten meer dan 200,000 *Mooren Spanje*; maar dit verlies zou weinig gevoelig voor de beschaving, den koop-

handel en de kunsten geweest zijn, indien de uitgestrekte volkplantingen van *Amerika*, de ware en eenige oorzaak van de Spaansche verzwakking, niet voortgegaan waren met het moederland te ontvolken. PHILIPPUS vaardigde ter bevordering van den landbouw de heilzaamste edikten uit, welke ooit van den troon zijn uitgegaan. Hij stond de eerbewijzen van den adel met vrijstelling van ten krijg te trekken aan al de Spanjaarden toe, welke zich den landbouw wilden toewijden. Dit zoo wijze edikt bragt geen belangrijk uitwerksel op eene natie te weeg, waarin geen roem te vinden was, dan in het noodlottige beroep der wapenen. PHILIPPUS overleed kort daarna, in 1621, in het 43.ste jaar zijns ouderdoms. Deze vorst was het slagtoffer der hoofsche gebruiken. Toen hij eens in den raad was, klaagde hij over den damp van een kolenvuur, hetwelk hem te meer hinderde, daar hij van eene zware ziekte nog niet volkomen hersteld was. De officier, welke het vuur onderhouden moest, afwezig zijnde, zoo durfde niemand zijnen post vervullen, en deze kwalijk begrepene kieschheid kostte den vorst het leven. Ofschoon PHILIPPUS III een zwak, onbezonnen,

ongeletterd vorst was, bezat hij echter godsvrucht, zachtmoedig- menschlievendheid de zuiverste zeden en een zeer naauwgezet geweten. Het blinde vertrouwen, hetwelk hij in zijne ministers stelde, zijn buitengewone afkeer voor de zaken, waaraan hij naauwelijks één uur des daags toewijdde veroorzaakten hem bij zijnen dood de hevigste wroegingen. De goede vorst begreep alstoen beter dan ooit dat de ware godsvrucht de liefde tot den plicht was, en dat de plicht der koningen de geduchtste van alle is. Hij gaf zich aan eene soort van wanhoop over, toen de Jesuit FLORENTIA, een beroemd predikant, hem tot meer vertrouwende gevoelens terug bragt, en hem in de gerustheid der Christelijke hoop hielp sterven. Men heeft verscheidene *Levensbeschrijvingen* van PHILIPPUS III; die van den Engelschman WATSON, 2.de uitgave, 1786, 2 dl.ⁿ in 8.vo door WILL. TOMSON voorgezet, is in het Fransch vertaald door L. J. A. BONNET, *Parijs*, 1809, 3 dl.ⁿ in 8.vo

PHILIPPUS IV, koning van *Spanje*, zoon van PHILIPPUS III en van MARGARETA van *Oostenrijk*, in 1605 geboren, volgde in 1621 zijn vader op. Daar in ditzelfde jaar de

met de *Vereenigde Provinciën* gesloten 12jarige wapenstilstand teneinde was, zoo werd de oorlog met meer levendigheid dan ooit voortgezet. Dezelve was voor de Spanjaards gelukkig, zoolang als zij den veldheer SPINOLA aan hun hoofd hadden, maar in 1628 werd hunne vloot bij *Lima* door de Hollanders verslagen, welke sedert drie jaren de West-Indische maatschappij hadden opgericht. In 1635, ontstond er tusschen PHILIPPUS en *Frankrijk* een langdurige en wreede oorlog. De Spanjaarden, van de inzichten van *Frankrijk* en van het trouweloze gedrag des keurvorsten van *Trier* onderrikt, welke zich van het rijk afgescheurd had, om zich met *Frankrijk* te verbinden, ligte dezen vorst op en maakten zich meester van zijne hoofdstad. Zij behaalden nog andere voordeelen; maar de fortuin verliet hen vervolgens, zij verloren *Artois*, en werden te *Avent* in het bisdom *Luiik* en te *Casal* geslagen. *Katalonie* werd oproerig, en gaf zich aan *Frankrijk* over; *Portugal* schudde het juk af. Een even zoo wel uitgevoerde als welgeleide zamenzwering bragt het huis van *Braganza* den 1.sten December 1640, op den troon. (Zie JOANNES IV). Al hetgeen van *Brazilië*

overbleef, en niet door de Hollanders op de Spanjaarden veroverd was, keerde tot de Portugeezen terug. De *Azorische eilanden*, *Mozambique*, *Goa*, en *Macao* rukten zich te gelijker tijd los van de Spaansche heerschappij. PHILIPPUS IV werd deze omwenteling niet eerder gewaar, dan toen het geen tijd meer was, dezelve voor te komen. OLIVARÈS, zijn minister en zijn gunsteling, door zijne nalatigheid gedeeltelijk de oorzaak van dit verlies, verviel eindelijk in ongenade." Deze minister had den naam van *Groote* aan zijnen meester doen geven. Daags na zijn ontslag plakte men aan het paleis deze woorden aan: » Nu zijt gij PHILIPPUS de *Groote*; de hertoglijke graaf maakte u klein. De geesten stelden zich in beweging te *Milane* te *Napels* en in *Sicilië*, zoovele schokken zouden onder een zacht en gematigd bestuur onverklaarbaar schijnen te zijn, indien men niet wist dat *Frankrijk* dezelve door zijne kuiperijen en zijn geld deed geboren worden; om *Spanje* te bewegen de *Nederlanden* tegen eenige andere provincie af te staan. Aldus hoopte de kardinaal MAZARIN dit schoone land te verkrijgen door *Katalonië* terug te geven, en dat hij aan de

gevolmachtigden te *Osnabrugge* beval, om sterk op dit punt aan te dringen. (Zie: *Lettres histor, polit. et crit. Londen, 1790, 5.de deel bldz. 346*). Een vrede in 1659 op het *Faisanten eiland* gesloten, heeft dezen oorlog geeindigd. De twee voornaamste artikels van de onderhandeling waren het huwelijk van *MARIA THERESIA* met *LODEWIJK XIV*, en de afstand van *Roussillon*, van het beste gedeelte van *Artois*, en van de Spaansche regten op den *Elzas*. Er bleven aan *Spanje* geene vijanden meer over dan de *Portugezen*. *PHILIPPUS* behandelde dezelve steeds als mitelingen, welke hij wel dra betengelen zoude; maar twee verloren veldslagen deden deze hoop voor zijne oogen verijdelen. Hij overleed in 1665 in het 60.ste jaar zijns ouderdoms. Het ontbrak dezen vorst noch aan genie, noch aan begaafd-, noch aan gezondheid; maar hij schoot te kort in beradenheid, arbeidzaamheid en dapperheid. Voor het overige was hij menschlievend, bescheiden, gematigd, zachtmoedig, opregt, edelmoedig en weldadig, hij beminde zijne onderdanen met teederheid en ontving hunne klagten met eene uiterste goedheid; wilde nooit het gezag gebruiken om bevelen

te geven, welke het volk mishaagden. Hij had de in- en uitgaande regten in *Braband* hersteld: de staten weigerden sedert drie jaren de gewone subsidiën, omdat zij beweerden dat hunne toestemming tot deze indirecte belasting, volgens de letter der constitutie des lands vereischt werd. *PHILIPPUS* bood aan om de zaak langs regtskundige wegen te doen beslissen en dat hij en de staten zich aan *het vonnis dat, na de beide partijen gehoord te hebben, met volle en geheele kennis van zaken, zou uitgesproken worden, zouden onderwerpen*. Deze akte van *PHILIPPUS IV* is van den 12 October 1654; dezelve wordt gevonden in het 3.de deel der *Plakaten van Vlaanderen*, fol. 178, en had in latere tijden tot regel moeten dienen, waarin het gouvernement groote schokken heeft zien geboren worden, wyl het zich hardnekkiglijk verzet had tegen de uitvoering eener menigte plakaten, door welke de luimen van het willekeurige gezag, de grondwetten dier gewesten hadden doen vervangen. Deze koning beschermde de letteren; hij zelf streefde naar den titel van letterkundige en vervaardigde een treurspel. De werken, welke hij aan het *Escuriaal* liet uitvoeren geven een groot denkbeeld

van zijne prachtzucht.

PHILIPPUS V, hertog van *Anjou*, tweede zoon van LO-DEWIJK, dauphin van *Frankrijk*, en van MARIA ANNA van *Beijeren*, den 19 December 1683 te *Versailles* geboren, werd in 1700 tot de kroon van *Spanje* beroepen, door het testament van KAREL II, koning van *Spanje*; een testament, hetwelk klaarblijkelijk krachteloos was, wijl deze vorst niet het minste regt had, om zijne familie (het huis van *Duitschland*) van deszelfs erfopvolging uit te sluiten, en omdat dit testament daarenboven het werk van den kardinaal PORTOCARRERO, en onderteekend was door eenen zwakken vorst, die de magt van LO-DEWIJK XIV buitengemeen vreesde. Nadat KAREL den 1 November van hetzelfde jaar overleden was, werd PHILIPPUS V den 16 derzelfde maand te *Fontainebleau*, en den 24 te *Madrid*, tot koning van *Spanje* uitgeroepen. Hij deed den 14 April 1701 zijnen intogt in die stad en werd door de eene met toejuiching, door anderen met ontevredenheid ontvangen. Vervolgens werd PHILIPPUS door *Engeland*, *Portugal*, *Holland* en *Savooije* erkend; maar weldra wapende zich een gedeelte van *Europa* te-

gen hem. Daar keizer LEOPOLD de Spaansche monarchie voor den aartshertog KAREL zijnen zoon, wilde hebben, zoo verbond hij zich met *Engeland* en de *Vereenigde Provinciën* (bij welke zich later *Savooije*, *Portugal* en de koning van *Pruissen* voegden), tegen *Frankrijk* en *Spanje*, door het verdrag onder den naam van *Grootverbond* bekend. Het begin van dezen zoo wreeden oorlog was eene afwisseling van voor- en tegenspoed. PHILIPPUS begaf zich naar *Italië* om *Napels* te behouden; en na zich van dit koninkrijk verzekerd te hebben, keerde hij naar *Spanje* terug. Daar de koning van *Portugal* zich tegen hem verklaard had, verloor hij kort daarna de voornaamste steden van *Aragon*, *Gibraltar* en de eilanden *Majorka*, *Minor-ka*, *Sardinië* en het koninkrijk *Napels* werden hem ontnomen, zoowel door de overwinningen der Oostenrijkers als door de afvalligheid dergenen, welke hem te voren erkend hadden. PHILIPPUS werd bij herhaling genoodzaakt *Madrid* te verlaten; de veldslag van *Saragossa*, stelde andermaal deze hoofdstad in de magt der vijanden. De hertog van *Vendôme*, die te zijner hulp gezonden was, herstelde zijne

zaken. De slag van *Villaviciosa*, in 1710 geleverd, waarin de Oostenrijkers, door de gevangenneming van 4,000 Engelschen te *Brihuega*, verzwakt, vruchteloos het slagveld behielden; de voordeelen waardoor dezelve gevolgd werd, en de overwinning, welke VILLARS te *Denain* behaalde, bevestigden PHILIPPUS op den troon van *Spanje*. Het vredesverdrag werd in 1713 te *Utrecht* gesloten, PHILIPPUS, verzekerde na dezen vrede de kroon aan zijne mannelijke nakomelingschap. De raad van *Spanje* vaardigde eene plegtige wet uit, welke bepaalde, dat » de van PHILIPPUS afstammende prinses, in welken graad dezelve ook wezen mogten, tot de kroon zouden geraken, vóór de prinsessen al mogten dezelve ook dochters van den regerenden koning zijn." PHILIPPUS onderwierp de eilanden *Majorka* en *Ivica*, en de stad *Barcelona*, welke de Oostenrijksche partij bleven aankleven. Deze stad onderscheidde zich door eenen zeer moedigen tegenstand. De maarschalk van BERWICK trad er als overwinnaar binnen. Zijne eerste zorg was, om zestig der voornaamste aanvoerders in hechtenis te doen nemen. De stad en de provincie werden voor altijd van hare voorregten beroofd, en

als overwonnen, en aan de Kastiliaansche wetten onderworpen landen behandeld. Er was een man in *Spanje*, wiens genie der natie zeer van dienst zou hebben kunnen zijn, indien eene gevaarlijke heerschzucht zijne talenten niet noodlottig had gemaakt; deze was ALBERONI. Na tot de waardigheid van eersten minister geklommen te zijn, maakte hij zich te midden van den vrede in 1717, van *Sardinië* meester, en veroverde *Palermo* in *Sicilië*. Eene vloot uit vijf oorlogschepen en tien galeijen bestaande, en een leger van 35,000 duizend man, oude en uitmuntende landingstroepen, hadden deze nieuwe verovering gemaakt. Op het berigt van den vijandelijken aanval in *Sardinië*, haastte zich de keizer om eenen twintigjarigen wapenstilstand met de Turken te sluiten, en om 50,000 man in *Italië*, te doen binnrukken. Te gelijkertijd trad hij tot het verdrag van het *drievoudig verbond* toe, hetwelk tusschen *Frankrijk*, *Engeland* en de *Vereenigde Provinciën*, gesloten en den 4 Januarij 1717, te 's *Gravenhage* onderteekend werd. Eene sterke vloot vertrok uit de havens van *Engeland*, onder de bevelen van den admiraal BING, (vader van dengenens, welke in 1757,

zulk een ongelukkig uiteinde had) en viel met geweld op de Spaansche vloot aan, die overwonnen werd. De Spaanjaarden verloren 6,000 man en 23 schepen. (Men kan in het artikel ALBERONI, het vervolg der Spaansche aangelegenheden zien.) PHILIPPUS verkreeg den vrede enkel op voorwaarde dat hij dezen listigen minister zoude terugzenden. Op deze wijze werd de oorlog geëindigd, en PHILIPPUS trad in 1720, tot het verdrag van het viervoudig verbond toe. De koning, van de onrust, welke met den oorlog gepaard gaat, bevrijd, was daardoor niet veel gelukkiger. Ziekten en zwaarmoedigheid ondermijnden hem. Den last der kroon moede, deed hij in 1724 afstand van dezelve en begaf zich met zijne echtgenoot naar *St. Ildefonse*. LODEWIJK, zijn zoon, besteeg den troon, en overleed eenige maanden daarna. PHILIPPUS hernam den scepter, en hield zich met de middelen bezig, om zijne magt te vermeerderen. Daar FARNÈSE, hertog van *Parma* en *Piacenza*, in 1731, zonder kinderen gestorven was, zoo kwam de infant don CARLOS, in bezit van deze beide staten. De twist, welke in 1733, bij gelegenheid van de benoeming van STANISLAUS tot den troon van

Polen ontstond, deed den oorlog in *Europa* weder ontvlammen. PHILIPPUS V, nam er deel aan, en vereenigde zich met *Frankrijk*, tegen den keizer. De infant don CARLOS, welke MONTEMAR en 30,000 man onder zijne bevelen had, overwon *Sicilië* en het koninkrijk *Napels*, en toonde zich door zijne arbeidzaamheid en zijnen moed, de kroon waardig. Al deze voorspoed werd gestoord door den brand van het paleis te *Madrid*, welke den 25 December 1734 plaats had. Een verbazend aantal schilderijen der grootste meesters, het beste gedeelte der oorkonden van de kroon werden de prooi der vlammen. De vrede werd in 1736 gesloten. De keizer stond aan don CARLOS, de koninkrijken *Napels* en *Sicilië*, en eenige plaatsen op de kusten van *Toskane* af, en de infant gaf aan den keizer *Parma* en *Piacenza*, over. Een nieuwe oorlog kwam de rust der volken in 1740 storen. Aan PHILIPPUS V, viel de troost niet ten deel, denzelven te zien eindigen. Hij overleed den 9 Julij 1746, in het 63.ste jaar zijns ouderdoms, na eene 45jarige regering. Hij liet van LOUISA MARIA GABRIELLE van *Savooyë*, zijne eerste vrouw, FERDINAND VI na, welke hem opvolgde; en van ELI-

ZABETH FARNÈSE, zijne tweede vrouw, don CARLOS, koning der beide Siciliën, welke zulks ook later van Spanje werd, en die in 1789 overleed; PHILIPPUS, hertog van Parma en Piacenza, den infant don LODEWIJK, enz. Godsvrucht, goedheid, teedere liefde voor zijne onderdanen, maakten de hoofdkaraktertrekken van PHILIPPUS V uit. Hij was voor het overige besluiteloos, en werd al te dikwijls door den wil van anderen geleid. Hij werd zulks voornamelijk door dien van de prinses URSINO, eene gunsteling van de koningin, van wie zijne tweede vrouw ELIZABETH FARNÈSE, voor haar huwelijk, de verwijdering eischte. Gedurende langen tijd, was het hof van PHILIPPUS, eene mengeling van steeds weder ontluikenden minnenrijd en kuiperijen tusschen de Fransche en Spaansche heeren. Indien PHILIPPUS, krachtvoller ware geweest, zou hij aan deze twisten een einde gemaakt hebben, welke hij zich dikwijls betreurde. Men kan de *lofredes* van dezen vorst door D. JOZEF DE VIERA Y CLAYVO raadplegen, die in 1779 den eersten prijs van welsprekendheid, in de Spaansche akademie behaalde, en die in het Fransch door BONGARS, vertaald is, 1780, in 8.vo

PHILIPPUS de Stoute, vierde zoon van koning JOANNES II van Frankrijk, werd in 1342, te Pontoise geboren. Nauwelijks had hij zijn 16. de jaar bereikt, of hij werd met den bijnaam van *Stoute* vereerd, uit aanmerking der dappere daden, welke hij in den slag van *Poitiers* verrigtte. Zijn vader, verheugd van zulk eenen zoon te hebben, benoemde hem in 1363, tot hertog van *Bourgondië*, met de bepaling dat, bij gebrek aan mannelijke kinderen, het hertogdom aan de kroon zoude terugkeeren. Hoofd van het tweede geslacht der hertogen der provincie geworden, verheef hij *Bourgondië* tot den hoogsten trap van magt, welke het sedert zijne oude koningen gehad had. Daar MARGARETHA, dochter van LODEWIJK VAN MALE, graaf van *Vlaanderen*, hem in 1369 ten huwelijk was gegeven, zoo wapende hij zich voor zijnen schoonvader tegen de oproerige Gentenaars, en bragt er niet weinig toe bij, om dezelve te beteugelen. De muitelingen werden in de slag van *Rosbéck*, in 1382 geleverd, geslagen. Twee jaren daarna stierf de graaf, en het gelukte aan PHILIPPUS, zijn erfgenaam, den vrede in het land geheel en al te herstellen. De graafschappen van *Vlaanderen*, *Nevers*,

Artois en *Rethel*, maakten dit erfdeel tijt. KAREL VI, zijn neef, regeerde toenmaals in *Frankrijk*. Het koningrijk was in onrust en verwarring, de teugels van het staatsbestuur waggelden in zijne handen, en de natie droeg aan zijnen oom PHILIPPUS den last op, dezelve te voeren. Deze post en zijne vereeniging met de koningin ISABELLA van *Beijeren*, wekten den rijd van den hertog van *Orleans*, zijnen neef, op. Dit was de bron van dezen voor het rijk zoo noodlottigen haat, welke tusschen de huizen van *Bourgondië* en *Orleans* ontstond. MARGARETHA van *Vlaanderen* droeg veel tot deze verdeeldheden bij, door den invloed, welken zij op den geest van haren man uitoefende. PHILIPPUS overleed te *Hall* in *Henegouwen*, met groote gevoelens van godsvrucht in 1404, in het 62.ste jaar zijns ouderdoms. De nakomelingschap heeft hem in den rang dier vorsten geplaatst, wier wijsheid en voorzigtigheid, de dapperheid evenaarden. Zijne dapperheid sloot de goedheid niet uit, en hij dreef zelfs deze hoedanigheid somtijds al te ver. Hij was altijd een ijverige beschermer der Godsdienst, en van derzelve bedienaars. Men kan hem

intusschen niet verontschuldigen, wegens zijne overdrevene verkwisting, welke ondanks zijne ongehoorde inkomsten, hem insolvent maakte. Bij zijnen dood moest men voor zijne begraveniskosten, toevlugt nemen tot eene leening. Zijne meubels werden door eene menigte schuldeischers in beslag genomen en openlijk verkocht; en de hertogin, zijne echtgenootte, was genoodzaakt van de gemeenschap van goederen af te zien, door haren gordel; hare sleutels en hare beurs op de doodkist van haren echtgenoot te leggen. JAN zonder *Vrees*, zijn oudste zoon, volgde hem op.

PHILIPPUS de Goede, hertog van *Bourgondië*, *Brabant* en *Luxemburg*, graaf van *Vlaanderen*, *Artois*, *Henegouwen*, *Holland*, *Zee-land*, enz.; zoon van JAN zonder *Vrees*, te *Monterau-Faut-Yonne*, in 1419 gesneuveld, werd in 1396 te *Dijon* geboren. Hij volgde in 1419 zijn vader op. Met den wensch bezielde, om zijnen dood te wreken, trad hij in de partij der Engelsen, en verspreidde de verwoesting in *Frankrijk*, op het einde der regering van KAREL VI, en in het begin van die van KAREL VII. Hij

won, in 1421, op den dauphin den slag van *Mons en Vimou*, en voerde den oorlog met voordeel tegen JACOBA van *Beijeren*, gravin van *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland*, die hij in het jaar 1428 noodzaakte, hem tot haren erfgenaam te verklaren. PHILIPPUS de Goede verliet in 1435; de partij der Engelschen, en verzoende zich met koning KAREL VII, door het verdrag van *Atrecht*, waarvan hij zelf de voorwaarden regelde. Na vruchteloze pogingen aangewend te hebben, om LODEWIJK, dauphin van *Frankrijk*, met zijnen vader te verzoenen, ontving hij dezen jongen vorst in zijne staten. Nadat LODEWIJK den troon bestegen had, verklaarde zich PHILIPPUS tegen hem, ten voordeele van KAREL, hertog van *Berry*, zijnen broeder. Daar hij besloten had, om tegen hem den oorlog te voeren, zoo stond hij aan den graaf van *Charrollais*, zijnen zoon, het bekeer zijner staten af, en gaf hem het bevel over zijn leger, terwijl hij hem aanbeval *altijd eenen roemrijken dood boven eene vernederende vlugt te kiezen*. De inwoners van de stad *Dinant*, in het land van *Luik*, hadden hem vele beleedigingen aangedaan. PHILIPPUS zond, in 1466, den graaf van *Char-*

rollais tegen hen, die hunne stad in asch legde, na derzelve inwoners over den kling te hebben doen springen. De oude hertog van *Bourgondië* had, ondanks de gebreken en zwakheden van zijnen ouderdom, den nutteloozen en wreeden moed, om zich in eenen stoel naar het beleg te doen dragen, ten einde zijne oogen met dit afschuwelijk schouwspel te verlustigen. Deze barbaarschheid komt kwalijk met den titel van *Goede* overeen, welken zijne edelmoedigheid hem verdiend had; en dezelfde strekt zijner nagedachtenis weinig tot eer. Hij overleed te *Brugge*, in 1467, in het 71.ste jaar zijns ouderdoms, na de orde van het *Gulden Vlies* ingesteld te hebben. Men vond na zijnen dood, in zijne kisten 400,000 gouden kroonen, en 72,000 marken zilver, zonder van 2,000,000 andere te spreken, de waarde van verschillende voorwerpen uitmakende. Zie de *Gescheidenis der hertogen van Bourgondië*, door den heer DE BARANTE, 3.^e uitgave, *Parijs*, 1825 — 27, 13 dl.n in 8.vo

PHILIPPUS van *Dreux*, zoon van ROBERT van *Frankrijk*, graaf van *Dreux*, omhelsde den geestelijken staat, ofschoon hij met krijgshafstige

neigingen geboren was. Tot den bisschoppelijken stoel van *Beauvais* verheven, deed hij eenen kruistogt naar het heilige land, en onderscheidde zich voor *Accon* in 1191. Daar PHILIPPUS AUGUSTUS kort daarna den Engelschen den oorlog verklaard had, zoo nam hij op nieuw de wapens op. Nadat de vijanden zich voor de bisschoppelijke stad vertoonden, zoo wapende hij zijn volk, verscheen aan hun hoofd, met een helm als mijter, en een harnas als koorkleed uitgedoscht. De Engelschen vervolgden hem, maakten hem gevangen, en behandelden hem met wreedheid. PHILIPPUS beklaagde er zich over, aan INNOCENTIUS III, die, terwijl hij aan RICHARD, koning van *Engeland*, genade voor hem vraagde, hem als zijnen zoon voorsprak. De vorst zond aan den Opperpriester den krijgsmantel van den bisschop, geheel met bloed besmeurd, en liet hem, door dengenen, welke hem denzelven aanbod, deze woorden der broeders van JOZEF aan JACOB, zeggen: » Zie, heilige Vader, of gij den tabbaard van uwen zoon herkent." De Paus antwoordde dat de behandeling, welke men dezen bisschop aandeed, regtvaardig was, wyl hij de krijgs-

banier van J. C. verlaten had, om die der menschen te volgen. PHILIPPUS van *Dreux* verkreeg in 1202 zijne vrijheid weder, en bevond zich in 1214, bij den beruchten veldslag van *Bouvines*, in welchen hij den graaf van *Salisbury* door eenen knodsslag ter neder velde; want hij bediende zich van dit wapen, en wilde, daar hij geestelijk was, door eene belagchelijke en ongerijmde angstvalligheid, noch van eenen degen, noch van eenen sabel, noch van eene lans gebruik maken. Hij streed ook te *Langeudoc* tegen de Albigenzen, en overleed in 1217 te *Beauvais*.

PHILIPPUS, infant van *Spanje*, en hertog van *Parma*, in 1720 geboren, zijna vader was koning PHILIPPUS, en zijne moeder ELIZABETH FARNESE; hij onderscheidde zich in den oorlog van 1742 tegen de Oostenrijksche en Sardijnische troepen. Deze oorlog had ten doel, om aan dien vorst een vast punt in *Italië* te verschaffen. Na gedurende verscheidene jaren met eene afwisseling van vooren tegenspoed voortgeduurd te hebben, werd dezelve eindelijk door den vrede van *Aken* in 1748 geeindigd. Don PHILIPPUS verkreeg in volle

souvereiniteit de hertogdommen *Parma*, *Piacenza* en *Guastalla*, welke hem door de koningin van *Hongarijè* werden afgestaan; onder beding van teruggave, bij gebrek aan mannelijke nakomelingschap, en hij nam den 7 Maart van hetzelfde jaar bezit van de hoofdstad zijner nieuwe staten. Hij hield zich slechts met het geluk zijner onderdanen bezig, welke hij aangewonnen had; hij verspreidde overal teekens van zijne weldadigheid, deed den landbouw, den koophandel en de kunsten bloeijen, en regeerde door den geest van regtvaardigheid en Godsdienst. Hij overleed in 1765. De abt van *Beauvais*, later bisschop van *Senes*, sprak te *Versailles* zijne lijkrede uit.

PHILIPPUS, landgraaf van *Hessen*. — Zie LUTHER.

PHILIPPUS van *Frankrijk*, hertog van *Orleans*, zoon van LODEWIJK XIII, en van ANNA van *Oostenrijk*, en eenige broeder van LODEWIJK XIV, in 1640 geboren, droeg den titel van hertog van *Anjou*, tot in 1661, wanneer hij dien van hertog van *Orleans* aannam. Zijne opvoeding beantwoordde aan zijne geboorte. Maar hij zou er een beter gebruik van hebben kunnen maken, indien

hij minder smaak voor de vermaken had gehad. Hij huwde met HENRIETTE, zuster van KAREL II, koning van *Engeland*, eene volmaakte vorstin, en bij welke de bekoorlijkheden des geestes, die der schoonheden nog overtroffen. Dit huwelijk was niet gelukkig (zie HENRIETTE). Toen deze vorstin in 1670 overleed, meende men dat zij vergeven was, en het boosaardig publiek was onregtvaardig genoeg, dezen dood aan PHILIPPUS toe te schrijven. Deze vorst had zich reeds door zijnen moed bekend gemaakt. Hij had den koning op zijne veroveringen van *Vlaanderen* in 1667 gevolgd, en hij vergezelde hem andermaal in 1672 op die van *Holland*. Hij veroverde in dat zelfde jaar *Zutphen*, en in 1676 *Bouchain*. In het volgende jaar ging hij *Saint-Omer* belegeren, terwijl de koning zich met het beleg van *Kamerijk* bezig hield. De maarschalken van LUXEMBOURG en HUMIERES voerden onder MONSIEUR het bevel over het leger; de prins van *Oranje* was aan het hoofd der vijanden. Een misslag van dezen veldheer en eene bekwame krijgsbeweging van LUXEMBOURG beslisten de overwinning in de nabijheid van het stadje *Cassel*, hetwelk aan dezelve zijnen naam

gaf. Na deze overwinning kwam MONSIEUR binnen de linie van *Saint-Omer*, en onderwierp deze plaats acht dagen daarna. Bij zijnen terugtogt naar *Parijs*, leefde hij in de verwijfdheid tot aan zijnen dood, welke in 1701, in het 61.ste jaar zijns ouderdoms te *Saint-Cloud* plaats had. Deze vorst beoefende de letteren. De abt LE VAYER, zoon van LA MOTHE LE VAYER, leermeester van dezen vorst, liet in 1670, in 12.mo de *Vertaling* drukken, welke PHILIPPUS van FLORUS vervaardigd had. Na den dood van HENRIETTE was hij met ELIZABETH van *Beijeren* in den echt getreden, waarbij hij den prins verwekte, welke het onderwerp van het volgende artikel uitmaakt.

PHILIPPUS van *Frankrijk*, zoon van den voorgaande en van ELIZABETH van *Beijeren*, zijne tweede vrouw, in 1674 geboren, werd tot aan den dood van zijnen vader in 1701, hertog van *Chartres* genoemd, waarna hij den titel van hertog van *Orléans* aannam. Van zijne prilste jeugd af, openbaarde hij eene onrustige en onstandvastige inborst, welke geene gelukkige dagen voorspeldé. Hij maakte zijnen eersten veldtogt in 1691. Na zich in het

beleg van *Bergen*, onder LODEWIJK XIV zijn oom, onderscheiden te hebben, vergezelde hij den geheelen zomer den maarschalk van *Luxembourg*, veldheer van het leger van *Vlaanderen*. In het volgende jaar belast, om in den slag van *Steenkerken* over het reserve corps het bevel te voeren, werd hij aan den schouder gekwetst. In 1693, onderscheidde hij zich in den slag van *Neerwinde*, waarin hij op het punt was van gevangen genomen te worden, daar hij vijf malen te midden der vijanden was gebleven. Nadat de oorlog geëindigd was, hield zich de hertog van *Chartres* gedurende den vrede bezig, de wetenschappen en alle kunsten te beoefenen. LODEWIJK XIV zond hem, in 1706 om het bevel over het leger in *Piemont* te voeren, hetzelfde was toenmaals voor *Turin*, waarvoor hij het beleg opsloeg. Prins EUGENIUS volgde hem van nabij. Er waren twee partijen te kiezen, vooreerst om den vijandelijken veldheer in de verschansings-linien af te wachten, of om tegen hem op te trekken. De hertog van *Orléans* was van het laatste gevoelen, maar de maarschalk DE MARCHIN toonde een bevel des konings, volgens hetwelke men, in geval van

gevecht den vijand in de linien moest afwachten, welke te ver uitgebreid waren, om wel bewaakt te worden; een kwartier werd stormenderhand veroverd: de hertog van *Orléans* schoot toe, werd door twee geweschoten gekwetst, en genoodzaakt terug te keeren. Deze terugtogt, gevoegd bij den dood van den maarschalk DE MARCHIN, bragt eene algemeene nederlaag te weeg (Zie MARCHIN) De linien en de loopgraven werden verlaten, het leger verstrooid; al de bagaadjen de mondbehoefden, de militaire kas vielen in de handen der overwinnaars. De overwonnene was genoodzaakt de *Alpen* met ongeregelde en een klein getal troepen weder over te trekken. De hertog van *Orléans*, die zoo ongelukkig in *Italië* was geweest, meende dat hij zulks minder in *Italië* zoude zijn. Hij kwam er in 1707, des morgens na den slag van *Almanza* aan, en door gebruik te maken van eene overwinning, waaraan hij gaarne deel zoude gehad hebben, onderwierp hij, bijna in den tijd dat hij dezelve doortrok, de koninkrijken *Valencia* en *Aragon*. In dit schoone gewest waren het slechts de steden *Xativa* en *Alcaraz*, welke zich durfden verdedigen. De wanhoop nam de

plaats van moed in bij de inwoners; maar zij werden voor hunnen tegenstand zeer gestraft. De meeste werden vermoord, *Xativa* stormenderhand ingenomen, verbrand en tot den grond toe geslecht; hetwelk der goedertierenheid van den overwinnaar niet tot eer verstrekt. Hij drong vervolgens in *Katalonië* door, alwaar hij de vesting *Lerida*, de klip der grootste veldheeren, veroverde. Intusschen verliet de aan den koning PHILIPPUS V in *Katalonië* zoo gunstige fortun hem in de overige gewesten. Het gerucht liep dat deze vorst de kroon zou nederleggen, en men beweert dat de hertog er op bedacht was, dezelve voor zich te verkrijgen. Reeds had hij maatregelen genomen om den aartshertog den scepter te betwisten, op den oogenblik dat dezelve aan PHILIPPUS ontsnappen zoude, toen de prinses van *Ursino* dezelve ontdekte, en aan PHILIPPUS V en LODEWIJK XIV als de schandelijkste zamenzwering voorstelde. Twee agenten van den vorst, FLOTTE en RENAULT genaamd, werden in hechtenis genomen, drie Spaansche heeren ondergingen hetzelfde lot. LODEWIJK XIV vergaf niet dan met moeite aan zijnen neef MONSEIGNEUR, vader van PHILIPPUS V, stelde in den raad

voor dat men diegenen in regten zou betrekken welke als schuldig werden beschouwd; maar **LODEWIJK XIV** meende dat men dit ongerijmde ontwerp veeleer in eene diepe vergetelheid behoorde te begraven. Men is intusschen van gevoelen dat de herinnering aan dit ontwerp veel tot de schikkingen bijdroeg, welke **LODEWIJK XIV** bij zijne dood dood nam, om hem van het regentschap te berooven. Deze schikkingen waren vruchteloos; het parlement droeg hem hetzelfde op, na het testament van den vorst te hebben verbroken, welke hem het gezag ontnam, onder den schijn van hem hetzelfde te doen behouden. De staat van zaken veranderde toenmaals geheel en al. Volgens de raadgevingen van zijnen minister, den kardinaal **DUBOIS** (Zie dat artikel) vereenigde zich de hertog van *Orléans* zeer naauw met *Spanje* tot eene openbare vredebreuk. De kardinaal **ALBERONI**, eerste minister van **PHILIPPUS V**, vormde het plan, om aan zijnen meester het regentschap van de Fransche monarchie te verschaffen, en er den hertog van te berooven. De zamenzwering was op het punt van uit te barsten, toen dezelve

door eene ligtekooij ontdekt werd, en zoodra dezelve bekend was, werd zij nutteloos. De hertog van *Orléans*, vergaf, om grootere onlusten voor te komen, aan de meeste der zamengezworenen, maar een groot aantal werd in de *Bastille* opgesloten. Een der eerste zorgen van den regent was, de jansenisten te winnen, en den vrede aan de Kerk terug te geven. Hij kende de halsstarrigheid en de onverbeterlijkheid van den partijgeest niet, en zijne pogingen bragten weinig voordeel te weeg. Hij bewoog intusschen den kardinaal de **NOAILLES** om zijn *appel* in te trekken, en deed hem beloven de bulle *Unigenitus* aan te nemen. De hertog van *Orléans* begaf zelf zich naar den grooten raad met de prinsen en de pairs, om een edikt te doen registreren, hetwelk de aanneming van de bulle, de intrekking der appels, de eensgezindheid en den vrede beval! Maar degene, welke het gezag der Kerk trotseren, eerbiedigen zelden dat des troons. Kort daarna, vestigde zich de aandacht van het publiek op den aktien-handel. **LAW** had sedert lang het plan ontworpen van eene maatschappij, welke de schulden van den staat met schuldbrieven

zoude betalen, en die uit de winsten zouden afgelost worden. (Zie zijn artikel.) Na den val van het stelsel van LAW moest den finantie-staat geregeld worden; men deed op het einde van 1721 eene omschrijving van het geheele vermogen der burgers, 511,000 personen, de meeste vaders van huisgezinnen, bragten hunne fortuin naar deze regtbank. Al de renteniers van den staat werden in papier betaald. De hertog van *Orléans* verloor omtrent dezen tijd den kardinaal DUBOIS, zijnen gunsteling en minister, aan wien hij de zorg van het bestuur gaarne overliet: hij overleefde hem niet lang, en overleed plotselijk in 1723 in den ouderdom van 49 jaren. Bij den dood van den hertog en de hertogin van *Bourgondië*, had men de vreemdste verdenkingen gemaakt. Niet minder buitengewone geruchten ontstonden er bij den dood van den regent. (Zie LODEWIJK, dauphin, vader van LODEWIJK XV, en MARIA ADELAÏDE van *Savoije*.) Deze vorst was niet zeer werkzaam maar bezat eenen vluggen geest, en was dapper, ofschoon hij zich aan de verwijfdheid en aan de vermakken overgaf, hij beminde alles en was echter voor niets met eene bijzondere geest-

drift bezielt; aan zijne gunstelingen gaf hij de vrijheid om van zijne goedheid een misbruik te maken, terwijl hij zelf zijne scherpzinnigheid misbruikte. Zonder eenen grooten ijver voor de Godsdienst te bezitten, begreep hij echter dat dezelve de beste drijfveder des bestuurs was, en dat het bederf of de hervorming der zeden van het volk van de keuze der eerste herders afhing. Een aanzienlijke geestelijke zeide hem eens: » Ik zou onteerd zijn indien gij mij niet, tot bisschop bevordert. — Ik wil liever antwoordde hij hem, dat gij het zijt, dan ik." Te midden der toomelooste losbandigheden, ontsnapten hem bekentenissen welke zijn gedrag op eene nadrukkelijke wijze veroordeelden. Nadat hij op eene onwaardige wijze eene vrouw verkracht had, die daardoor tot wanhoop gebracht zijnde, op het punt stond van te sterven, en ook werkelijk van smart kort daarna overleed: » zeide hij, indien ik had kunnen vooronderstellen, dat gij zoo veel deugd bezat zou ik getracht hebben, er genoeg te bezitten om u niet in dezen treurigen toestand te dampelen." Men heeft zijne *Levensbeschrijving* in 2 dl.ⁿ in 12.mo gedrukt; dit werk is zeer onvolledig, maar bevat belang-

rijke aanmerkingen en de *Gedenkschriften* van zijn regentschap. De hertog van *Saint Simon* heeft over dezen vorst in zijne gedenkschriften veel gunstiger gesproken; hij heeft de inschikkelijkheid zoo ver gedreven, dat hij zelfs de gewelddadigheid tegen den hertog van *Villeroi*, gouverneur van *LODEWIJK XV* gepleegd, goedkeurde, en zijn beheer in het algemeen prees, hetwelk intusschen niet zeer voor verdediging vatbaar is. Te gelijkertijde ontsnapte hem verschrikkelijke bekenenissen » hij gewende zich, zeide hij, aan de losbandigheid, zoo zeer dat hij er zich niet meer van onthouden kon; en hij vermaakte zich enkel door gerucht, gedruisch en buitensporigheid. Dit is hetgene wat hem zulke vreemde en schandelijke daden deed bedrijven, en, wyl hij alle losbandigen wilde overtreffen, door in zijne gesprekken de goddelooste uitdrukkingen te mengen, en om als uit eene fijn bedachte geslepenheid de ongehoordste losbandigheden op de heiligste dagen te bedrijven. Hoe bestendiger, ouder en overdrevenner men in de losbandigheid was, hoe meer hij deze dolzinnigheid op prijs stelde. Hij had zich

beroemd den duivel gezocht te hebben, om hem te zien, ofschoon hij bekende dat hij er nooit in had kunnen slagen: maar smoorlijk verliefd op mevrouw *D'ARGENTON*, en met haar levende, vond hij andere bijzonderheden, die geschikt waren, om op eene ongunstige wijze verklaard te worden. In zijn bijzijn werden er glazen water geraadpleegd, over het tegenwoordige en over de toekomst." Hij ontveinst even zoo min het vermoeden of liever de bewijzen van het vergif aan den hertog en aan de hertogin van *Bourgondië* ingegeven zonder nogtans den schuldige te noemen, en bewijst dat het zeer tegen zijnen wil is, dat hij dezelve niet kon verbergen. De gruwelen, welke niet langer kunnen verzwegen worden, doen mijne hand verstijven. Ik zou dezelve verbergen, indien de waarheid, welke zoo geheel aan datgene, wat men schrijft, betaamt, indien andere gruwelen, welke, indien het mogelijk is, de eerste nog overtroffen hebben, indien de bekendheid welke in geheel *Europa* daarvan weergalmd heeft, indien de gewigtigste gevolgen, tot welke zij aanleiding hebben gegeven, mij niet noodzaakten dezelve als een tot het ge-

heel behoorende en een der merkwaardigste deelen, van hetgene wat onder mijne oogen geschied is, te ontwikkelen." Het is tijdens zijn regentschap dat de abt DENINA, den ondergang der goede grondbeginselen der zeden en des smaaks plaatst, welke de 18.^e eeuw gebrandmerkt heeft. (Zie FREDERIK WILLEM II.) » Om den tijd te bepalen, zegt een schrijver, die in 1791 schreef, waarin de ongodisterij in Frankrijk haren teugel vierde; moet men terugkeeren tot dat beruchte regentschap, waarin het geslacht van den nieuwen JEROBOAM reeds werkte om de verdeeling van den mantel des profets te verwezenlijken." (III Reg. 14).

PHILIPPUS de Kluizenaar; een Grieksche schrijver in 1105, van wien er *Dioptra*, of de leefregel van den Christen bestaat, een werk, dat in de bibliotheek der kerkvaders is opgenomen JACOBUS PONTANUS heeft er eene uitgave van geleverd in het Grieksch en in het Latijn in de verzameling getiteld: *Versio et notae in varios auctores graecos*, Ingolstadt, 1604, in fol.

PHILIPPUS der Goede Hoop, een premonstratenser religieus, wordt ook PHILIPPUS

VAN HAVINGE genaamd, naar den naam van het dorp, waarin hij geboren werd, en den *Aalmoezener*, uithoofde zijner menigvuldige aalmoezen. Prioer geworden zijnde van de abdij de *Goede Hoop*, in Henegouwen, bij Binche of Bins onder den abt ODON, schreef hij heviglijk aan den heiligen BERNARDUS om broeder ROBERT, zijn' religieus, welken deze heilige te *Clairvaux* had opgenomen, terug te vorderen. De heilige BERNARDUS beklaagde er zich over; en PHILIPPUS werd afgezet en naar eene andere abdij gezonden. Hij verzoende zich later met dezen Heilige, en werd, in 1155, abt van *Goede-Hoop*, in welk klooster hij in 1172 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Godgeleerde vraagstukken*, — 2.º *Levensbeschrijvingen* en *Lofreden* van vele Heiligen, en andere werken te *Douai*, in 1623, in fol. door pater CHAMART, abt van *Goede-Hoop*, gezamenlijk in het licht gegeven. PHILIPPUS was even zoo geleerd als godvruchtig. De deugd en de wetenschappen bloeiden in zijne abdij, en dezelve onderscheidde zich nog in deze laatste tijden, door de geregeldheid harer religieuzen, hunne gastvrijheid, en hunne vlijt in de gewijde en nuttige studien.

PHILIPPUS van de heilige Drievuldigheid te Malau-cene in het diocees van Vaison geboren, werd, alvorens karmeliet te worden, SPIRITUS JULIANUS genaamd. Hij werd als missionaris naar den Levant gezonden, doorkruiste Perzië, Arabië, Syrië, Armenië, bezocht den berg Libanon, en werd hoogleeraar en prioor te Goa. Bij zijne terugkomst in de provincie Lyon, werd hij er achtereenvolgend tot al de posten verheven, en in 1665 te Rome tot generaal der orde verkozen. Hij bezocht gedurende zijn generaalschap bijna al de kloosters van Europa, en overleed in 1671 te Napels. Men heeft van hem: 1.° *Summa philosophiae*, Lyon, 1648, 5 dl.ⁿ in fol.; — 2.° *Summa theologiae*, Lyon, 1653, 5 dl.ⁿ in fol.; — 3.° *Summa theologiae mysticae*, 1656, in fol.; — 4.° *Chronologia ab initio mundi ad sua tempora*, 1663 in 8.vo; — 5.° *Itinerarium orientale*, Lyon, 1649, in 8.vo, een belangrijk en naauwkeurig werk, door een' karmeliet in het Fransch vertaald, en verscheidene werken ten voordeele zijner orde, welke in critiek te kort schieten.

PHILIPPUS-LEVI, een bekeerde Jood, heeft zich be-

kend gemaakt door eene goede Hebreuwsche Spraakkunst te Oxford in 1705 in het Engelsch vertaald. Het jaar van zijn overlijden is onbekend.

PHILIPPUS VAN LEYDEN. — Zie LEYDEN of à LEYDIS.

PHILIPPUS (de markgraaf van Sint) — Zie BACCALAR-Y-SANNA.

* PHILIPPUS van Thessalonika, een Grieksch dichter, beroemd door deszelfs puntdichten en nog meer door zijne *Verzameling van dichters*, bij de letterkundigen, onder den naam van *Tweede Bloemlezing* of *Bloemlezing van PHILIPPUS*, bekend. MÉLÉAGER had de eerste geleverd; dezelve overtreft die van PHILIPPUS, wijl hij het voorregt had gehad, uit betere bronnen te putten. Men kan het tijdperk, waarin deze Thessalonische dichter heeft geleefd niet bepalen. VAVASSEUR, plaatst hem onder de regering van AUGUSTUS en beriep zich op een puntdicht van PHILIPPUS, in hetwelk hij zinspeelt op dien papegaai, welke, na den slag van Actium en bij den terugtocht van OCTAVIUS, dezen aldus begroette: *Ave CAESAR, victor imperator*. FABRICIUS meent van zijnen kant, dat

PHILIPPUS, een van die Grieksche dichters is, die bij gelegenheid van den beruchten papegaai, OCTAVIUS, een aantal vleijende dichtregels aanboden; maar, volgens een dichter der bloemlezing, die de vernieling van *Sardes* beweent, schijnt hij later te twijfelen. Volgens de uitdrukkingen van andere dichters der verzameling en volgens die van PHILIPPUS zelve, kan men hem als tijdgenoot van PRAXITÉLES of HIPPONAX beschouwen. Wat hier ook van wezen moge, PHILIPPUS heeft de verdienste gehad, om voor het nageslacht de namen van verscheidene goede Grieksche dichters van het tweede tijdvak te behouden, zoo als ANTIGONUS, ANTIPATER, ANTIPHANES, ANTIPHILES, AUTOMEDON, BIANOR, CYNAGORAS, DIODORUS, EVENUS, PARMENION, PHILODEMUS, TULLIUS en ZONAS. Zij hadden wel is waar, de verdiensten niet van diegenen welke MELEAGER heeft doen herleven, en die tot de vijf eeuwen, van SOLON tot de eerste PTOLOMEUSSEN behoorden, zoo als de gestrengre BACHYLIDES en STESICHORES, de ligtzinnige ANACRÉON, de teedere SIMONIDES, de mijmerende SAPHO, de verhevene ALCEUS, enz. Maar ofschoon beneden deze laatsten, zoo vallen de dichters van PHILIPPUS niet

in de gemaaktheden, in de spitsvinnigheid en in de kinderachtige woordspelingen, welke men met regt aan de dichters der volgende eeuwen verwijten kan. In de tweede bloemlezing (welke men vrij natuurlijk den tweeden *Griekschen Parnassus* zoude kunnen noemen), vindt men ook stukken van den compilerator. Men merkt in het algemeen in de verzen van PHILIPPUS sierlijkheid, welluidenheid, fijnheid en kracht op, hij weet met eene bewonderenswaardige begaafdheid van den deftigen stijl, tot de aangenaamste scherts over te gaan. Hij onderscheidt zich voornamelijk door zijne bevalligheid in de denkbeelden en in den stijl, zoo als bij voorbeeld wanneer hij, in navolging van MELEAGER, zijne bloemlezing bij eenen bloemkrans en de dichters bij de bloemen vergelijkt. Men heeft de bloemlezing van PHILIPPUS van *Thessalonika*, nooit afzonderlijk gedrukt, en men vindt dezelve enkel in de groote uitgaven der *Bloemlezing* van PLANUDES, waarvan wij de voornaamste zullen aanhalen, te weten, de uitgave *Princeps*, *Florence*, door de zorgen van den geleerden LASCARIS, bij ALAPA, 1434, *Bazel*, door JOANNES BRODAEUS, 1549, met geleerde *Aanteekeningen*; de Latijn-

sche vertaling, door EILHARD LUBIN, 1604; die van REISKE, 1765, met diepzinnige overwegingen over het leven en de werken der Anthologische dichters; — het *Analecta poetarum Graecorum*, van BRUNCK, eene prachtige uitgave, Straatsburg, 1776, 3 dl.ⁿ in 8.vo; het is te betreuren dat aan dezelve een inhouds-register ontbreekt. Maar de beste van al deze uitgaven is die van JACOBIS, Leipzig, 1794, 12 dl.ⁿ De tekst gaat gepaard, met 7 deelen taal- en letterkundige Aanteekeningen der dichters in de bloemlezing voorkomende, met de geschiedenis van hunne werken; *verschillende Tekstverklaringen*, een *index*, enz. Wij hebben gezegd, dat men het tijdstip, waarin PHILIPPUS van Thessalonika leefde, niet kende; intusschen meenen wij het ten naasten bij, onder VESPASIANUS te kunnen plaatsen, in het 80.ste jaar van de gewone tijdrekening. Wij deelen zulks echter niet als eene zekerheid, maar als eene gissing mede, gegrond op

den minst oude der dichters, in de *Bloemlezing* van PHILIPPUS voorkomende, van wien het nogtans niet blijkt dat hij tijdgenoot was. Het zijn ongetwijfeld deze Grieksche bloemlezingen, welke aanleiding tot de hedendaagsche verzamelingen hebben gegeven, zoo als de Hoogduitsche, de Engelsche, de Spaansche, welke onder den naam van *Keuze*, *Verzamelingen*, *Spaansche Parnassus*, *Lessen*, enz. enz. zijn verschenen (*).

PHILIPS (JOANNES), een Engelsch dichter, te *Bampton* in het graafschap *Oxford*, in 1676 geboren, heeft drie beroemde dichtstukken in het licht gegeven: 1.º *Pomona*, of de *Appeldrank*, — 2.º *de Veldslag van Hochstaedt*; — 3.º *De kostbare Chelin*. Dezelve zijn in het Fransch vertaald door den abt YART, lid der akademie van *Bouan*. De gedichten van PHILIPS zijn zorgvuldig bewerkt. Hij had eerst het Latijn en Grieksch te *Winchester* onderwezen; van daar ging hij naar *Londen*, alwaar hij

(*). Ook in Nederland is men niet ten achtere gebleven, in het leveren van Bloemlezingen, die van P. VAN GENABETH, onder den titel van Zede- en letterkundige lessen, of Bloemlezing uit Nederlandsche dichters en lezerschrijvers, enz. 2.de druk, Amsterdam, 1833, 2 dl.ⁿ in gr. 8.vo, kan als de volledigste beschouwd worden.

in 1708 in het 32.ste jaar zijns ouderdoms overleed. SIMON HARCOURT, lord kanselier van *Engeland*, heeft te zijner eer te *Westminster* een praalgraf opgerigt naast dat van CHAUCER.

PHILIPS of naauwkeuriger PHILLIPS (THOMAS), kanonik van *Tongeren*, in 1708 te *Ickford* in het graafschap *Buckingham* geboren, oefende langen tijd de bedieningen uit van missionaris in *Engeland*, en overleed id 1774 te *Luik*, hij is voornamelijk bekend door de *Levensbeschrijving van den kardinaal POLUS*, in het Engelsch, waarvan de tweede uitgave in 1769 te *Londen*, in 2 dl.ⁿ in 8.vo in het licht verscheen. Dit is de zeer belangrijke geschiedenis van eenen beroemden man, die in eene in groote personen en groote omwentelingen zoowel in het godsdienstige als in het letterkundige vruchtbare eeuw geleefd heeft. De schrijver van dit werk geeft van deze gebeurtenissen op de edelste wijze verslag. Men vindt in hetzelfde veel naauwkeurigheid en verhevenheid in de overwegingen, vurigheid en zuiverheid in den stijl. Hij schetst meesterlijk het karakter van THOMAS MORUS, van FISCHER, van CONTARINI, van SADOLET, BUNEL, BU-

DÉUS, GIBERTI, LONGOLIUS, BUONANICO, FLAMINIUS, ERASMUS, enz. Hij stelt dezen laatste van zijne goede en van zijne kwade zijde voor. Hij schildert op eene zeer treffende wijze den staat des koninkrijks, toenmaals door eenen dwingeland bestuurd, welke zich aan de hevigste hartstogten over gaf. Men merkt een vrij groot verschil tusschen het eerste en het tweede deel op. De schrijver had de onvoorzigtigheid het eerste te *Oxford* te laten drukken en er zijnen naam voor te plaatsen, daar er verscheidene bijzonderheden in voorkomen welke natuurlijkerwijze den protestanten niet moeten behagen, veront-rustten zij zich, en begonnen bij deze gelegenheid eene vervolging tegen de Catholijken. Om hen niet verder te verbit-teren, liet de schrijver uit het tweede deel, eenige belangrij-ke onderwerpen achterwege.

PHILISTION van *Magnesia*, een kluchtdichter of liever potsenmaker of hansworst, leefde kort na HORATIUS te *Rome*, SIDONIUS APPOLLINARIUS maakt er melding van, daar hij aan zijnen vriend DOMITIUS schreef. *Absunt ridiculus vestitu et vultibus histriones, Philistiones suppellectilem mentientes*. Men zegt dat hij stierf door te veel

te lagchen, of liever pogingen in het werk te stellen om een geboden lagchen aan te houden: een einde dat zijn beroep waardig was.

PHILISTIUS van *Syracusa*, een beroemde geschiedschrijver, de gunsteling van DIONYSIUS den tiran, in het jaar 481 vóór J. C. te *Syracusa* geboren, was dezen vorst van groote dienst, om zijne heerschappij te vestigen. DIONYSIUS, benoemde hem tot gouverneur der citadel van *Syracusa*; maar nadat PHILISTIUS eene ongeoorloofde gemeenschap met de moeder van DIONYSIUS had gehad, trad hij in den echt met de dochter van LEPTINUS, broeder van dien vorst, en werd verbannen. De in ongenade vervallen hoveling koos de stad *Adria* tot zijne verblijfplaats, en vervaardigde gedurende zijne ongenade, eene geschiedenis van *Sicilië* in dertien boeken, en die van DIONYSIUS den *Tiran*, eene geschiedenis, welke CICERO en de ouden lof toezwaaijen. Wel verre van wraakzucht jegens DIONYSIUS aan den dag te leggen, prees hij hem even als OVIDIUS op eene lafhartige wijze, uit verlangen van teruggeroepen te worden. Hij werd zulks werkelijk door DIONYSIUS den *Jonge*, wiens gunst hij zoo zeer won, dat

hij DION, broeder van de tweede vrouw van DIONYSIUS den *Oude*, deed verjagen. DION vond zich kort daarna in staat tegen DIONYSIUS den oorlog te voeren, hij belegerde hem in de citadel van *Syracusa*, sloeg zijne door PHILISTIUS aangevoerde vloot, welke vlootvoogd krijgsgévangen werd gemaakt, en in het jaar 377 vóór J. C. de doodstraf onderging. CICERO noemt dezen geschiedschrijver de *Kleine THUCYDIDES*. Zie een *Gedenkschrift* van den abt SERVIN, in die der akademie van opschriften, der tiende deel.

* PHILLIP (ARTHUR), een Engelsch zeevaarder, in 1738, te *Londen* geboren, was de zoon van eenen Duitscher, welke in die stad de taal van zijn land onderwees. Hij trad in den ouderdom van 17 jaren in de zeedienst, en krom van rang tot rang tot dien van scheepskapitein, welchen hij aan zijne diens-ten te danken had. In 1787, tot gouverneur-generaal der door COOK, ontdekte volkplanting van *Nieuw Zuid-Wallis*, (*New Soath-Walles*) benoemd, kwam hij er in Januarij 1788 aan, met een smaldeel, zamengesteld uit een fregat, een aviso, en negen transportschepen; maar daar hij ontdekt had,

dat de punt van *Botany-Bay*, door dezen zeevaarder als de gunstigste aangeduid, om zich te vestigen, niet aan het denkbeeld dat hij daarvan gegeven had, beantwoordde, verkoos hij de haven *Jakson*, alwaar hij orde en krijgstuicht onder de boosdoeners invoerde, welke derwaarts overgebracht waren, en legde de grondslagen van den voorspoed tot welke deze kolonie geklommen is. Daar de slechte staat zijner gezondheid hem, na vijf jaren noodzaakte, naar *Europa* terug te keeren, werd hij tot den rang van vice-admiraal verheven, vestigde zich te *Lymington*, in het graafschap *Hamp*, en overleed in 1814 te *Bath*. Men heeft in het licht gegeven. *Voyage etc. (Reis van den gouverneur PHILLIP naar Botany-Bay, met eene beschrijving van de stichting der volkplantingen van de haven Jakson en van het eiland Norfolk)*, Londen, 1789, in 4.to met kaarten, een slecht zamengesteld werk, en nog slechter in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1791, in 8.vo Aan PHILLIP, heeft *Frankrijk* de laatste berigten van LA PEYROUSE ontvangen te danken.

PHILLIPS (THOMAS). — Zie PHILIPS.

PHILO van *Byzantium*, een bouwmeester, welke drie eeuwen vóór J. C. bloeide, is de schrijver eener *Verhandeling over de oorlogswerktuigen*, met de *Mathematici veteres* gedrukt, *Louvres*, 1693, in fol. Men schrijft hem de verhandeling toe, door ALLATIUS in het licht gegeven. *De Septem orbis Spectaculis*, Grieksch en Latijn, *Rome*, 1640, in 8.vo, maar eenige geleerden twifelen, of dezelve wel van hem is.

PHILO, een Joodsch schrijver van *Alexandrië*, in het jaar 30 vóór J. C., uit eene beroemde priesterlijke familie geboren; was het hoofd van het gezantschap, hetwelk de Joden naar keizer CALIGULA, tegen de Grieken, bewoners derzelfde stad, in het jaar 40 na J. C. afzonden. Ofschoon hij niet in zijne onderhandelingen slaagde, bewijzen echter de gedenkschriften, welke hij ons over dit onderwerp, onder den titel van *Redevoering tegen FLACCUS*, heeft nagelaten, dat hij zich in dezelve op eene verstandige, voorzigtige en moedige wijze gedroeg. Wij bezitten van PHILO verscheidene andere werken, bijna alle over de heilige Schrift. Een der meest bekende is zijn boek

over het *Beschouwende Leven*, door MONTFAUCON, in het Fransch vertaald. Eenige geleerden, onder andere HÉLYOT en MONTFAUCON, hebben hetgeen hij in dit boek over de *Thérapeuten* (*Joodsche monniken*) zegt, op de eerste Christenen toegepast. Andere geleerden hebben beweerd, dat deze thérapéuten, waarover hij spreekt, slechts eene onder de Joden zeer bekende sekte van Esseneërs volmaaktheid predikten, dan die waar naar andere menschen streefden. Onder zijne geschiedkundige boeken, zijn er twee onder de vijf, welke hij had zamengesteld, *Over de rampen, welke de Joden onder keizer CARUS leden*. Hij las dezelve te Rome in den volen senaat voor, en dezelve werden er zoo zeer toegejuicht, dat men dezelve in de openbare bibliotheek liet plaatsen. De beste uitgave der werken van PHILO, is die van Londen, in het Grieksch en in het Latijn, 1742, 2 dl.ⁿ in fol.; in het Fransch vertaald door BELLIER, 2 dl.ⁿ in 8.vo 1512. Men ontwaart in dezelve eene zekere neiging tot de afgoderij, welke doet vermoeden; dat dezelve verminkt zijn, en dat eene vreemde hand

er vele, dezen beroemden schrijver onwaardige trekken heeft bijgevoegd; PHILO schrijft met vuur; hij is rijk in schoone gedachten en oordeelkundige spreuken, en men gevoelt dat hij met de goede Grieksche en Romeinsche Schrijvers gemeenzaam bekend was. Men heeft van hem gezegd: *Vel Plato philonizat, vel Philo platonizat*. Zijne verhandeling over de *Godverzaking en over de bijgeloovigheid* is in het Fransch vertaald, en te Amsterdam, in 1740, in 8.vo gedrukt. PHILO stemt toe (in overeenstemming met hetgene de heilige PAULUS op eene zoo treffende en zoo duidelijke wijze in zijnen *Briefaan de Hebreërs* leert) dat de geheele oude wet slechts afbeelding was. Deze verklaring is des te merkwaardiger, wjl hij, geen Christen zijnde, de toepassing der zinnebeelden niet kon begrijpen. FLAVIUS JOSEPHUS was van hetzelfde gevoelen.

PHILO BYBLIUS, aldus genoemd naar zijne geboorteplaats, een taalkundige der eerste eeuw der Christelijke tijdrekening, verwierf vele vermaardheid door zijne werken. Het meest bekende is zijne vertaling in het Grieksch van de *Phœnicische Geschie-*

denis van SANCHONIATON. Er blijven ons van dit laatste werk slechts fragmenten over, van welken FOURMONT en andere geleerden, belangrijke *Commentariën* hebben vervaardigd.

PHILOLAUS van *Croton*, een pythagorisch wijsgeer, leefde omtrent het jaar 392 vóór J. C., legde zich op de sterren- en natuurkunde toe. Hij nam de beweging der aarde aan, welke ARISTARCHUS van *Samos* en PHILOLAUS ook, voor of na hem hebben voorgestaan (want men komt niet overeen omtrent het eigenlijke tijdstip van hun bestaan). Hij leerde dat alles door weluidendheid geschiedt, hetwelk in zeker opzigt met het stelsel van LEIBNITZ schijnt overeen te komen. Hij had op eenige dwalingen na, vrij juiste denkbeelden van de Godheid. »God is het hoofd, zeide hij, Hij is het, die beveelt aan al wat bestaat.» Hij verschilt zeer met eenen anderen wijsgeer van dien naam, welke wetten aan de *Thebanen* gaf.

PHILOMÉLUS, veldheer der Phoeërs, maakte zich, in het begin van den heiligen oorlog, in het jaar 357 vóór J. C., meester van den tempel van *Delphos*. Zijn oogmerk was om de schatten

van dien tempel tegen de *Thebanen*, de vijanden van zijn vaderland, te doen dienen. Deze heiligschender wikkeldde zijne medeburgers in eenen des te wreederen oorlog, daar de Godsdienst er de beweegreden van was. PHILOMÉLUS trok, na de *Locris* in twee gevechten overwonnen, en met de *Atheners* en de *Lacedemoniërs* een verbond gesloten te hebben, tegen de *Thebanen* op, welke hem in naauwe wegen of bergpassen dreven, waaruit hij zich niet konde redden. Daar hij in deze omstandigheid vreesde door zijne vijanden als eenen heiligschender gevangen genomen en gestraft te worden, stortte hij zich van de hoogte eener rots neder. ONOMARCHUS en PHAYLUS, zijne broeders, volgden hem na elkander op, en gingen voort den tempel van *Delphos* van deszelfs rijkdommen te plunderen.

PHILOPATOR. — Zie PROLÉMÉUS.

PHILOPOEMEN, veldheer der *Acheërs*, te *Megalopolis* geboren, volbragt zijne eerste wapenfeiten, toen deze stad door CLÉOMENES, koning van *Sparta*, verrast werd. Hij volgde in den oorlog ANTIGONUS, den voogd, en won, in het jaar 208 vóór J. C.

den beruchten veldslag van *Messena*, tegen de Ætoliërs, bondgenooten der Romeinen. Door zijne dapperheid tot den rang van kapitein-generaal verheven, doodde hij in een gevecht bij *Mantinéa*, MACHANIDAS, tiran van *Lacedemon*, NABIS, opvolger van MACHANIDAS, versloeg op zee PHILOPOEMEN; maar deze nam zijne weerwraak te land. Hij veroverde *Sparta*, en liet de muren dier stad slechten, vernietigde de wetten van LYCURGUS, en onderwierp de Lacedemoniers aan de Acheërs, in het jaar 194 vóór J. C. Vier jaren daarna namen de Messëners, onderdanen der Acheërs, de wapens weder op. Op de eerste tijding van dezen opstand, geleidde PHILOPOEMEN zijne troepen tegen hen, leverde hun verscheidene gevechten, en legde buitengewone daden van moed aan den dag; maar van het paard gevallen zijnde, werd hij door de Messëners gevangen genomen. Men vervoerde hem naar *Messena*, alwaar hij in de gevangenis geworpen werd. DINOCRATES, veldheer der Messëners en zijn bijzondere vijand, vrezende dat hij genoodzaakt zou worden hem uit te leveren; liet hem opsluiten. PHILOPOEMEN, die men den laatsten der Grieken

noemt, had EPAMINONDAS tot voorbeeld genomen. Hij volgde hem na in zijne belangeloosheid, in zijn eenvoudig uiterlijke, in zijne voorzigtigheid om te beslissen en op te lossen, in zijne werkzaamheid en zijnen moed, om ten uitvoer te brengen. Maar met eene onstuimige inborst geboren, bragt hij in de zamenleving de gestrengheid van het krijgsmansleven over. De *Levensschets* van PHILOPOEMEN, wordt in de levensbeschrijvingen van PLUTARCHUS gevonden.

PHILOPONOS (JOANNES). — Zie JOANNES PHILOPONOS.

PHILOSTORGUS, een kerkelijk geschiedschrijver, in het jaar 364, in *Cappadocië* geboren, was een Ariaan. Men heeft van hem eene *Beknopte schets der Kerkelijke Geschiedenis*, waarin hij de regtzinnigen vooral den heiligen ATHANASIUS, op eene verregaande wijze lastert. Dezelve bevat belangrijke zaken voor de beminnaars der kerkelijke oudheid; maar hij schrijft in eenen te hoogdravenden stijl. De beste uitgave van dezen schrijver is, die van HENDRIK DE VALOIS, in het Grieksch en in het Latijn, in fol., 1673, met EUSEBIUS. Die van Go-

DEFRUY, 1642 in 4.to, wordt ook om de geleerde *Verhandelingen*, waarmede dezelve verrijkt is, op prijs gesteld. PHILOSTORGUS, bloeide omtrent het jaar 388. Men schrijft hem ook een boek tegen PORPHYRUS toe.

PHILOSTRATUS, een beruchte drogredenaar, werd te Lemnos of te Athene geboren, alwaar hij de welsprekendheid onderwees. Van daar vertrok hij naar Rome, alwaar hij onder het getal der letterkundigen, die het hof der keizerin JULIA, vrouw van SEPTIMUS SEVERUS bezochten, aangenomen. Deze vorstin, welke gedenkschriften, of liever verhalen over het *Leven* van APOLLONIUS van Thyane verzameld had, vertrouwde dezelve aan PHILOSTRATUS toe, die dezelve in orde brágt. Deze geschiedenis door VIGENERES in het Fransch vertaald, is tot het nageslacht overgegaan. Zij is een roman, of liever een samenraapsel van grove leugens, tegen het Christendom en het Evangelie; het gezond verstand wordt op iedere bladzijde gekwetst. Deschrijver stapelt er de ongerijmdste wonderen opeen, en, hetgeen verwondering baart, is dat een man, die ten minste eenige oordeelkunde moest bezitten, in ernst zoo

vele zouteloosheden heeft kunnen schrijven. » Wie zou kunnen rekenen, zegt een oordeelkundige geschiedschrijver, op de waarheid der daden, welke in de *Levensbeschrijving* van APOLLONIUS voorkomen? Dezelve werd eerst door een' zekeren DAMIS van Ninive geschreven, die hij op zijne reizen in het Oosten aan zich verbond, en door een' van zijne leerlingen, welke LUCINUS als gelukzoekers voorstelt, die het minste geloof, noch de minste hoogachting waardig zijn. Daarenboven bezitten wij van dit *Leven* enkel datgene, wat de drogredenaar PHILOSTRATUS er omtrent honderd jaren later, volgens verminkte stukken, en onbepaalde geruchten van verzamelde, en die zulks enkel deed om de keizerin JULIA, echtgenoot van SEVERUS, een' hevige vervolger des Christendoms, even gelijk zij er de verklaarde vijandin van was, in hare dwaze inbeelding van voor eene geleerde vrouw te willen doorgaan, te vleijen." Nadat PHOTIUS, den stijl van PHILOSTRATUS geprezen heeft, voegt hij er bij, dat zijn werk vol begoochelingen en ongerijmheden en even zoo nutteloos als verachtelijk is. LACTANTIUS vergelijkt hetzelfde bij den *Gouden Ezel* van AS-

POLEUS, en de vergelijking schijnt naauwkeurig. LODEWIJK VIVES, die een der eerste critici is, zegt dat PHILOSTRATUS de leugens van HOMERUS door andere nog veel grootere logens verbeterd heeft. JOZEF SCALIGER zegt dat PHILOSTRATUS noch het ware, noch het waarschijnlijke heeft in acht genomen, dat hij de grenzen der ligtgeloovigheid overschrijdt, in het verhaal der wonderen van APPOLLONIUS, die een openbare bedrieger en gelijk aan de verkoopers van tegengift was. VOSSIUS en CASAUBONIUS behandelen PHILOSTRATUS niet gunstiger, en JUSTUS LIPSIUS bemerkt dat hij verscheidene fouten in de Romeinsche geschiedenis maakt. Men heeft nog van PHILOSTRATUS de *Levensbeschrijvingen der Drogredenaars* in twee boeken, en vier boeken met tafereelen. Dezelve bieden de beschrijving van zes en zeventig schilderstukken aan, die het portaal van *Napels* versierden. Dit is eene verzameling van beschrijvende verhalen, in welke men den gebrekkigen redenaar, of den man ontwaart, vruchtbaarder in woorden dan in denkbeelden, maar die overigens met de zuiverheid en fraaiheid van eenen man geschreven zijn,

die de welsprekendheid te *Athene* onderwezen had. Hetzelve werd in het Fransch vertaald en te *Parijs* in 1614, 1629 en 1637 in fol. gedrukt. Men heeft te *Leipzig* eene goede uitgave van dezen schrijver in het Grieksch en in het Latijn, in fol. in het licht gegeven; in 1709, met aantekeningen door GODFRIED OLÉARIUS. Zie BLOUNT (KAREL) van *Upper-Hallowey*. Een andere PHILOSTRATUS, neef van den voorgaande, heeft het tweede tafereel geschreven. Hij leefde ten tijde van MACRINUS en van HELIOGABALUS.

PHILOTEUS, een monnik van den berg *Athos*, in de 14.de eeuw, onderscheidde zich door de regelmatigheid zijner zeden en door zijne ervarenheid in de kerkelijke onderwerpen. Wij hebben van hem verscheidene *Verhandelingen*, de eene leerstellig, de andere bespiegend met *Leerreden*. Men vindt eenige van zijne werken in de *Bibliotheek der Kerkvaders* en in het *Auctuarium* van FRONTON DU DUC.

PHILOXÈNES, van het eiland *Cythèra*, een Grieksche lierdichter. DYONISIUS tiran van *Sicilie*, stortte gedurende eenigen tijd zijne weldaden

over hem uit; maar nadat deze dichter eene fluitspeelster verleid had, werd hij in hechtenis genomen en gevangen gezet. In zijne gevangenis vervaardigde hij een verbloemd dichtstuk getiteld, *Cyclops*, in hetwelk hij DIONYSIUS den tiran onder dezen naam; de fluitspeelster onder dien van de *Galateesche Nimf*, en zich zelven onder den naam van ULYSSUS, voorstelde. DIONYSIUS, die zich verbeeldde verzen te kunnen maken, ofschoon hij slechts middelmatige samenstelde, liet PHILOXÈNES bij zich komen, om hem een door hem vervaardigd stuk voor te lezen. PHILOXÈNES gevoelde wel dat de tiran zijne goedkeuring wilde winnen, en dat hij slechts zijne vrijheid konde erlangen, door 's vorsten arbeid toe te juchen; maar hij wilde dezelve niet voor dezen prijs koopen (Zie DIONYSIUS). Op een' anderen tijd antwoordde hij hem echter op eene dubbelzinnige wijze. Nadat DIONYSIUS hem een stuk over een zeer treurig onderwerp had voorgelezen; vraagde hij hem naar zijn gevoelen daarover: *Het is zoo treurig*, antwoordde hem PHILOXÈNES, *dat hetzelfde medelijden verwekt*. PHILOXÈNES overleed te *Efeze*, in het jaar 380 vóór J. C. Hij was een der groote

eters van zijne eeuw, hij vond eene soort van pastij gebak uit, hetwelke men het *Philoxèniaansche* noemde; zijne gulzigheid was oorspronkelijk en zonder schaamte; hij vraagde aan de goden eene keel van drie vademen lengte, om het vermaak te hebben van langeren tijd te kunnen inzwelgen. Hij verkoos het gezelschap der koks boven dat der geleerden.

PHINÉES, zoon van ELÉAZAR, en kleinzoon van AARON; was de 3.de hooge priester der Joden. Hij is in de heilige Schrift beroemd door zijnen ijver voor de eer van God. Nadat de Madianiten, in het jaar 1455 vóór J. C., hunne dochters in de legerplaats van *Israël* hadden gezonden, om de Hebreërs tot de onkuishheid en de afgodendienst te doen vervallen; en dat ZAMBRI, een hunner, openlijk in eene tent getreden was van eene Madianitische vrouw COZBI genaamd, vervolgde PHINÉES hem met de lans in de hand, doorboorde de beide schuldigen en doodde hen door eenen enkelen stoot. De ziekte, waarmede God reeds was begonnen de Israëlitent te treffen, hield daarna op. Om den ijver van PHINÉES te vergelden, beloofde God hem, van het opperpriester-

schap in zijne familie te vestigen. Deze belofte werd naauwkeuriglijk vervuld. Het priesterschap bleef gedurende 335 jaren in zijn geslacht, tot aan HÉLI, door wien hetzelfde tot dat van ITHAMAR overging. Maar deze overgang was van korten duur. Het opperpriesterschap keerde weldra in het huis van PHINÉES terug door SADOQ, aan wien SALOMON het terug gaf. De afstammelingen van dezen opperpriester behielden hetzelfde tot aan de verwoesting van den tempel, een tijdvak van 1084 jaren.

PHINÉES. — Zie OPHNI.

PHLÉGON, bijgenaamd, TRALLIANUS, omdat hij van *Trallis*, eene stad in *Lydië*, geboren was, was een der vrijgelatene van HADRIANUS, en leefde tot in den tijd van ANTONINUS-PIUS. Hij heeft ons nagelaten: 1.° eene vrij beknopte verhandeling over *diegenen, welke langen tijd geleefd hebben*; — 2.° eene andere over *de wonderbare zaken*, in 133 hoofdstukken, de meeste zeer kort, — 3.° een fragment van zijne *Geschiedenis der Olympiaden*, welke in 16 boeken verdeeld was. In het 13de en 14de spreekt hij over de duisternissen, welk bij den dood des Ver-

lossers plaats hadden, welke overeenkomt met het 4.de jaar van de 202.de olympiade. (Zie *L'art de Vérifier les dates*, voorrede, bldz. 1 en 2, uitgave van 1770), THALLUS, komt in zijne *Syrische geschiedenis* omtrent dit punt met PLHÉGON overeen. Ook hebben de eerste Christenen, welke met de Romeinen over deze duisternissen als over een klaarblijkelijk wonder spraken, niet slechts door hunne schrijvers maar ook nog door de openbare registers doen zien, dat noch ten tijde der volle maan, waarop JESUS CHRISTUS gestorven is, noch in het geheele jaar waarin deze verduistering is waargenomen, er een konde geweest zijn, die niet bovennatuurlijk was. Eindelijk hebben zelfs de Heidenen, en de jaarboekschrijvers van *Rome* over deze verduistering als over eene in de jaarboeken der wereld wonderbare gebeurtenis gesproken: *Eum mundi casum*, zegt TERTULLIANUS, *relatum in archivis vestris habetis*. De beste uitgave van deze fragmenten van PHLÉGON, is die welke MEURSIUS te *Leijden*, in 1612, in 4.° in het Grieksch en in het Latijn, met geleerde aantekeningen in het licht gaf.

PHLUGIUS. — Zie PFLUG.

PHOCAS, keizer of liever tiran van het *Oosten*, werd in de 6.e eeuw te *Calcedonië* uit eene geringe familie geboren. De bescherming van PRISCUS een der veldheeren van MAURITIUS, deed hem den rang van hoofdman verkrijgen: de soldaten vaardigden hem naar MAURITIUS af, om hem het verlot te vragen, den winter bij hunne families door te brengen. Op de weigering van den keizer, werden zij oproerig en droegen het bestuur aan PHOCAS op, die, in 602, openlijk met het purper gekleed in *Konstantinopel* zijnen intogt deed. MAURITIUS, vlugtte in een broos vaartuig, maar de overweldiger liet hem gevangen nemen en wurgen; de vrouw en de kinderen van MAURITIUS ondergingen eenigen tijd daarna hetzelfde lot. De onderdrukker offerde zijn eigen belang aan zijnen argwaan op. Hij zond bespieders naar al de groote steden van het rijk uit, om te weten wat men van hem zeide en wyl men geen goed van hem konde zeggen, zag men iederen dag menschen, met ketenen beladen, *Konstantinopel* binnen komen, die de dwingeland aan zijne wreedheid opofferde. Intusschen maakte zich CHOSROËS gereed, den dood van MAURITIUS, zijnen weldoener, te wreken.

Het rijk werd van alle kanten aangevallen; maar onder al de vijanden van PHOCAS waren het de Perzers, welke hem het meest verontrustten. Hij won door zijne verleidelijke beloften NARSES, een hunner veldheeren, die, door zijne beloften verleid, de onvoorzigtigheid had, zich naar *Konstantinopel* te begeven. Zoodra hij er aangekomen was, liet de barbaar hem levend verbranden. Het volk kon niet langer een zoo barbaarsch juk verdragen. HÉRACLIUS, landvoogd van *Afrika*, smeedde eene zamenzwering tegen dit gedrogt. Hij ontnam hem den troon, en liet hem in 610 deregterhand en het hoofd afhouden. Zijn ligchaam werd vervolgens door de straten gesleept, en op de ossenmarkt verbrand. Een oogenblik voor dat men hem tot de strafplaats geleidde, zeide hem HÉRACLIUS: » Rampzalige, hadt gij slechts het rijkgebied overweldigd, om den volken zoo vele rampen te berokkenen.» Deze onbeschaamde antwoordde hem: *Bestuur dezelve beter*. Aldus stierf deze gekroonde booswicht, een man zonder Godsdienst, zonder menscheijheid, zonder schaamte en zonder wroegingen. Hij was zoo losbandig, dat niet hem kon tegenhouden, er waar-

door hij dikwijls den ondergang van diegenen te weeg bragt, waarvan hij de vrouwen schaakte. Zijn gelaat beantwoordde aan zijne zeden, en alles in hem was afschuwelijk. De enkele trek welke zijn oordeel vereert en regtvaardigheid bewijst, is het verbod aan CYRIACUS, patriarch van *Jeruzalem*, gedaan, den titel van *oconomisch* of *algemeen bisschop* aan te nemen, een' titel, zeide hij, die enkel aan den Bisschop van *Rome* toekomt. Intuschen oordeelde de heilige GREGORIUS *de groote* dat hetzelfde dubbelzinnig was, ofschoon deze titel door het concilie van *Calcedonië* aan den heiligen LÉO was gegeven, en eenen valschen zin kon te weeg brengen, even alsof de Paus de eigenlijke en gewone Bisschop van al de diocesen was. Hij achtte het beter dat men *Bisschop der algemeene Kerk* zeide. Een oppervlakkige en niet zeer geleerde schrijver, heeft, in eene Verhandeling te *Straatsburg* in 1785 gedrukt, de wezenlijkheid van dit besluit van PHOCAS ontkend; maar de eenparigheid der ouden en nieuweren, der Catholijken en der protestanten, is een bewijs hetwelk geene spitsvinnigheid kan krachteloos maken.

PHOCAS NICEPHORUS. Zie NICEPHORUS.

PHOCAS (JOANNES), een monnik der 12.de eeuw, op het eiland *Creta*, volgens sommigen, of, volgens anderen, in *Calabrië* geboren, diende eerst bij de legerbenden van keizer EMMANUEL COMNENUS. Wjl hij tegen de wereldsche krijgsveldendienst eenen afkeer opvatte, liet hij zich in die van JESUS CHRISTUS inschrijven, bezocht de heilige plaatsen, en liet eene kleine kerk op den berg *Carmel* bouwen, alwaar hij met andere religieuzen verbleef. Men heeft van hem, in de *Symnicha* van ALLATIUS, 1653, in 8.vo eene *Beschrijving van het heilige Land*, van *Syrië*, van *Phenicië* en van andere landen, welke hij doortrokken had. Hij verhaalt als een godvruchtig, maar eenvoudig en ligtgeloovig man.

PHOCION, een leerling van PLATO en van XENOCRATES, schitterde in deze beide scholen. In het jaar 400 vóór JESUS CHRISTUS geboren, en met eene zachte, levendige en bondige welsprekendheid begaafd, drukte hij met weinige woorden veel zakelijks uit. Eens scheen hij in eene vergadering, waarin hij zich gereed maakte te spreken, te

mijmeren; men vraagde hem naar de reden daarvan: »Ik denk er over na; zeide hij, of ik niets van hetgeen ik te zeggen heb, zoude kunnen bekorten.» Toen DEMOSTHENES hem eens in de volksvergadering zag komen, riep deze redenaar uit: *Ziedaar het slagtmes mijner redevoeringen.* In de daad, hij trad dikwerf met dezen redenaar in het strijdperk, en bijna altijd met roem. Toen DEMOSTHENES de wapens tegen PHILIPPUS wilde doen opvatten, antwoordde hem PHOCION: »Gij zegt wel dat wij oorlog kunnen voeren, maar gij zegt niet dat wij de overwinning kunnen behalen.» In de daad, men ontwaarde onder de Atheners niet meer, dien ijver voor het algemeene welzijn, dien onbedwingbaren moed, die al de gevaren des oorlogs trotseerde. PHOCION vereenigde de staatkundige wetenschap met de krijgskundige dapperheid. Zoo lang hij in betrekking stond, beoogde hij altijd den vrede, en hield niet op, zich tot den oorlog voortebereiden. Hij werd 45 malen met het bestuur belast, en leefde, in de verschillende krijgstogten, die hij aan het hoofd der legers ondernam, zoo eenvoudig als een gewoon partikulier. Wanneer hij te velde trok, of

dat hij aan het hoofd der troepen stond, ging hij altijd blootsvoets, en zonder mantel, ten minste indien het niet fel koud was; zoodat de soldaat alsdan zeide: *Zie PHOCION is gekleed, nu zal het een koude winter worden.* PHILIPPUS en ALEXANDER wendden pogingen aan, om hem om te koopen. Na de inneming der haven van *Pirea*, beschuldigden de Atheners hem van verraad en beroofden hem van het opperbevelhebberschap. PHOCION vlugtte naar POLYSPERCHON, die hem terug zond, om door het volk gevonnisd te worden. Hij werd met algemeene stemmen, ten dood veroordeeld. Toen men den giftbeker had toeberaid, verzocht hem NICOLE, een zijner vrienden, hem toetestaan er het eerst van te proeven: »Uw verzoek, o mijn waarde NICOLE, antwoordde hem PHOCION is mij zeer onaangenaam en smart mij zeer, maar wijl ik u nooit iets geweigerd heb, wil ik u ook nog dit toestaan.» Een kinderachtig en ongerijmd gezegde, dat geen groot denkbeeld van zijn karakter geeft. Men verbood, hem de laatste eer te bewijzen. Maar de Atheners, een wuft en lgtzinnig volk, weldra van deze eerste oplopendheid terug gekomen, rigtte te zijner eer

een standbeeld op, en lieten zijnen beschuldiger de doodstraf ondergaan. Men stelt den dood van PHOCION in het jaar 318 vóór J. C. Hij had den ouderdom van meer dan 80 jaren bereikt, en in dezen ouderdom, verdroeg hij al de vermoeijenissen des oorlogs even als een jonge officier. De abt DE MALBY, heeft in 1763, in 12.mo een werk in het licht gegeven, onder den titel van *Gesprekken van PHOCION over de betrekking van het zedelijke met het staatkundige*. Wíl dit werk niet van PHOCION is, zoo heeft men dezen wijsgeer doen zeggen wat men wilde. Geen veldheer had in zulk een groot aantal krijgstogten het bevel gevoerd. CORNELIUS NEPOS en PLUTARCHUS zijn zijne levensbeschrijvers geweest. De laatste die duidelijker en oordeelkundiger dan de eerste is, vergelijkt hem met CATO van *Utica*.

PHOCYLIDES, een Grieksch dichter en wijsgeer van *Milete* in *Jonië*, leefde 540 jaren vóór JESUS CHRISTUS. Wij hebben onder zijnen naam een dichtstuk, hetwelk niet van hem is, maar van eenen schrijver, die onder HADRIANUS of onder TRAJANUS leefde, in welken tijd men de Sibillijnsche verzen gesmeed

heeft, waarvan er eenigen in PHOCYLIDES gevonden worden. Men vindt het kleine gedicht, dat men hem heeft toegeschreven in verscheidene verzamelingen, onder anderen met THEOGNIS te *Heidelberg*, 1597, in 8.vo Hetzelve is driemaal in het Fransch vertaald, door DUCHÉ, onder den titel van *Voorschriften van PHOCYLIDES*, *Parijs*, 1698, in 12.mo; door LEVESQUE, *Parijs*, 1782, in 18.mo; door COUPÉ onder den titel van *Gevoelens enz., Zedekundig dichtstuk van PHOCYLIDES*, 1798, in 18.mo.

PHOEBE, diaconesse van de Corinthische Kerk, die aan den ingang der haven van *Cenchris* gevestigd was, was den eersten geloovigen dierbaar door hare wakkere en werkdadige liefde. De heilige PAULUS gaf haar den naam van *zuster* in den brief aan de Romeinen, en weidt in den lof uit der groote diensten, welke zij aan de leeraars van het Evangelie bewezen had: *Commendo autem vobis Phæben, sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in cenchris, ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis, et assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit; etenim ipsa quo-*

que a stitit multis et mihi ipsi (Rom. XVI, 1 — 2).
 Het Roomsche martelaarboek maakt er op den 3 September melding van.

PHORBAEUS. — Zie VERWEY.

PHOTINUS, een aartsketter van de 4.de eeuw, was diaken en leerling van MARCELLUS van *Ancyra* geweest, en werd met toejuiching op den stoel van *Sirmich* verheven. Hij bezat veel geest, kunde en welsprekendheid; en leidde een in schijn onberispelijk leven; maar hij verviel in gedrogtelijke dwalingen, vernieuwde de ketterij van SABELLIUS, en beweerde dat JESUS CHRISTUS, een eenvoudig mensch was. Hij werd in een concilie van *Sirmich* in 351 afgezet, daarna door keizer KONSTANS verbannen. Nadat JULIANUS besloten had, het Christendom te vernietigen, door allerlei dwalingen in hetzelfde uit te strooijen, riep PHOTINUS terug, en schreef hem eenen brief vol lofspraken, maar hij werd onder het bestuur van VALENTIANUS op nieuw verbannen, en overleed in *Galatië*, in het jaar 376. Hij had een groot aantal werken zamengesteld, die niet tot ons gekomen zijn. De voornaamste waren eene *Verhandeling* tegen de Heide-

nen en de boeken aan keizer VALENTINIANUS gerigt. Hij schreef zeer wel in het Grieksch en in het Latijn. Zijne aanhangers werden *Photinianen* genoemd. Om deze dwaling des te beter te bestrijden, voegde men in het concilie van *Konstantinopel* bij de woorden: *Et ex Patre natum*, van het symbool van *Nicea*, nog *Anti omnia saecula*.

PHOTIUS, patriarch van *Konstantinopel*, in de 9.^e eeuw geboren, sproot uit eene der beroemdste en der rijkste huizen dier stad. Hij was de achterneef van den patriarch TARASIUUS, en broeder van den patriciër SERGIUS, die met eene der zusters van den keizer gehuwd was. Zijne ouders kweekten zorgvuldig den gelukkigen aanleg aan, waarmede de natuur hem begaafd had. BARDAS, de hersteller der letteren, regelde zijne studiën, en de vorderingen van den jongen leerling deden zijne meesters verbaasd staan. Hij werd te gelijkertijd een taalkundige, een dichter, een redenaar, een letterkundige, een criticus, een wiskundige, een wijsgeer, een genees- en sterrekundige. Zijne talenten droegen even zoo wel als zijne geboorte er toe bij, om hem tot de grootste waar-

digheden te verheffen. Hij werd groot schildknaap, kapitein der lijfwacht, afgevaardigde in *Perzië*, en eerste secretaris van staat. Na al deze posten bekleed te hebben omhelsde hij den geestelijken staat. Toen werden zijne studiën van eenen anderen aard. Hij wijdde zich toen aan de godgeleerdheid toe, en niet zonder eenigen room. Maar indien hij zoo geleerd was als men zegt, was hij nog ijdel en trotser. Door zijne listen gelukte het hem, om op eene onregmatige en schandelijke wijze **IGNATIUS**, patriarch van *Konstantinopel*, te doen afzetten, maakte hij zich meester van zijnen zetel in 857. Door deze handelwijze scheen de keizerlijke stad twee patriarchen te hebben, maar de ingedrongen herder stelde weldra de list en het geweld in het werk, om den wetligen herder te doen vallen. Van den geest van den keizer **MICHAEL** meester geworden, vreesde hij geenszins de tegensprekers; hij antwoordde hen slechts door hen met roeden te doen slaan, tot dat zij de veroordeeling van hunnen patriarch ondertekend hadden. Zoodanig is de geest der ketterij en der scheuring; eerst buigzaam en indringend, eindigt hij met geweld en dwingelandij. De

gewelddadigheden, die hij tegen zijne tegenstrevers uitoefende, deden hem eenen opstand vreezen. Hij meende er de uitwerkselen van te kunnen voorkomen door aan Paus **NICOLAAS I** eenen listigen brief te schrijven, in welken hij mild was met logens en vleijerijen. » Hij zuchtte, zeide hij, onder den last van het episcopaat, welken men op zijne schouders had gelegd, en onder hetgeen waarvan zich de patriarch **IGNATIUS** ontdaan had.” Hij verzocht vervolgens den Paus zijne legaten naar *Konstantinopel* te zenden, om er het overblijfsel der beeldstormers te vernietigen, of liever om de afzetting van **IGNATIUS** te bevestigen. De legaten aangekomen zijnde, werden mishandeld: de vrees en het menschelijke opzigt deden hunnen moed bezwijken, en verdoofden het pligtgevoel; zij woonden met eene laffe toegevendheid de onwettige kerkvergadering van *Konstantinopel* in 861 bij, waarin **PHOTIUS** zegevierde. **NICOLAAS**, door deze verschalking gestoord, herstelde den eigenlijken patriarch in al zijne regten, en sprak tegen den onwettigen patriarch den banvloek uit. **PHOTIUS**, die vruchteloze pogingen aanwendde, om den Paus te winnen, besloot eindelijk zich

over hem te wreken. Hij verzamelde in 866 eene synode te *Konstantinopel*, en sprak een vonnis van afzetting en van banvloek tegen den Paus uit. Dit is de eerste oorsprong van het schisma der Grieken. De zegepraal van dezen heerschzuchtigen prelaat was van korten duur. BASILIUS de *Macedoniër*, die MICHAEL opgevolgd was, verdreef PHOTIUS van den patriarchalen stoel, en stelde IGNATIUS in het bezit van denzelfden. Rome maakte van deze gunstige gelegenheid gebruik, om te *Konstantinopel* de 8.ste algemeene kerkvergadering te beleggen, die in 869 beroepen werd. PHOTIUS werd er in den ban gedaan, en met hem al degenen, die zijne zaak niet wilden verlaten. De bisschoppen onderteekenden, volgens NICÉTAS DAVID, een gelijktijdig geschiedschrijver, en den schrijver van het *Leven van den heiligen IGNATIUS*, het besluit met het bloed van J. C., hetwelk men te dien einde geconsacreerd had; maar de akten van het concilie maken er geene melding van. PHOTIUS in ongenade gevallen, bediende zich van al zijne doorslepenheid, om zich te doen herstellen. De keizer BASILIUS in de nederigheid geboren, wilde het doen voorkomen alsof hij uit

eene doorluchtige familie gesproten was: PHOTIUS vleide hem in dit zwak. Hij vervaardigde eene ongerijmde geschiedenis, in welke hij hem lijnregt van den beroemden TIRIDATUS, koning van *Armenië* deed afstammen. Deze vorst, door zulke lage vleijerij verleid, schonk hem zijne gunst, en herstelde hem in het jaar 877 des te gereeder, wijl de patriarch IGNATIUS juist gestorven was. Paus JOANNES VIII liet zich door de beden van keizer BASILIUS en door de listen van PHOTIUS verschalken: hij ontving hem in zijne gemeenschap, en zond zijne legaten naar een ander concilie van *Konstantinopel*, in hetwelk PHOTIUS zich door zijne bedriegerijen en door de brieven van den Paus te vervalschen, als wettigen patriarch deed erkennen; maar nadat JOANNES dit geheim van ongerechtigheid ontdekt had, verklaarde hij deze kerkvergadering voor onwettig; en deed den bedrieger in den ban. (Zie JOANNES VIII). De Paussen MARTINUS, ADRIANUS en STEPHANUS verklaarden zich achtereenvolgend tegen hem, en de vrede werd verbroken. PHOTIUS barstte tegen de Catholijke Kerk uit, beschuldigde haar van ketterij ten opzichte van het artikel des symbolums *Filioque*

procedit, en wegens eenige andere artikels, bij welke MICHAEL CERULARIUS vervolgens het ongezuurde brood voegde. Keizer LEO *de wijsgeer*, door de klagten, welke ke Pausen van Rome tegen PHOTIUS hadden aangeheven, getroffen, liet dezelve onderzoeken. Men vond ze gegronde, en hij werd op nieuw, in het jaar 886, van den aartsbisschoppelijken stoel verwijderd, om voor zijne overige levensdagen in een klooster van Armenië te worden opgesloten, waarin hij in het jaar 891 overleed. FLEURY schildert in weinige woorden aldus het beeld van dezen beruchten scheurmaker: »Hij was, zeide hij, de grootste geest en de geleerdste man zijner eeuw; maar hij was een volmaakte huichelaar, die, terwijl hij als een heilige sprak, als een booswicht handelde.» Aan hem en aan MICHAEL CERULARIUS, die de scheuring voltooid heeft, moet men den jammerlijken staat waarin de Grieksche kerk vervallen is, toeschrijven. De verregaande onwetendheid, het domme bijgeloof, waartoe de volken en de bedienaars dier op zich zelve staande kerk vervallen zijn, slepen noodzakelijkerwijze de groote misbruiken en de ongehoorde ongeregelde mede welke men haar in het stuk van

Godsdienst ten laste legt. Sedert dat tijdstip heeft zij noch eenen beroemden leeraar, noch een concilie gehad, welke eenige aandacht verdiend hebben. De laatste geleerde Grieken zoo als BESARION, ALLATIUS, ARCUDIUS, enz., waren der Roomsche Katholieke Kerk toegedaan. » Indien men, zegt MONTESQUIEU, de Grieksche geestelijkheid met de Latijnsche; indien men het gedrag der Pausen met dat der patriarchen van Konstantinopel vergelijkt, zal men van den eenen kant even zulke wijze lieden ontwaren als de anderen dom waren. » Een ander contrast is de zegepraal der Roomsche Kerk en hare overwinningen in de beide werelddeelen, terwijl de Grieksche kerk altijd binnen de grenspalen harer dienstbaarheid is gebleven, wyl zij van den grondregel der vruchtbaarheid, welke J. C. aan zijne Apostelen heeft nagelaten, beroofd was. Wij hebben van PHOTIUS een aantal werken. De voornaamsten zijn: 1.° *Myriobiblon* of zijne *Bibliotheek*. Dit is een der kostbaarste letterkundige, gedenkstukken welk ons van de oudheid is overgebleven. Men vindt in hetzelfde uittreksels van 280 schrijvers waarvan de meesten verloren zijn. Hij ver-

vaardigde dit werk in navolging van den taalkundige TĒLĒPHUS, die om de goede boeken te doen kennen, onder keizer ANTONINUS PIUS, de *Kunst der bibliotheken* zamenstelde. Men kan PHOTIUS, in hoedanigheid van bibliothekaris, niet anders dan lof toezwaaijen. Zijne ontledingen zijn met kunst bewerkt, en zijne beoordeelingen betrekkelijk den stijl en den inhoud der werken zijn bijna altijd met smaak zamengesteld; maar men ziet er klaarblijkelijk in, dat PHOTIUS niet zoo zeer in de godgeleerdheid als in de kritiek en schoone letteren ervaren was. Dit nuttige boek, hetwelk men als de vader van onze letterkundige dagbladen kan beschouwen, handhaaft zich op het einde niet; men treft er niet meer die juistheid en die nauwkeurigheid in aan, die het begin kenschetsen. FABRICIUS beweert dat dit verschil daar aan toe te schrijven is, omdat dit werk door verscheidene handen verzameld is, en dat diegenen, die de gapingen hebben willen aanvullen hetzelve bedorven hebben. In de daad, de stijl is op verscheidene plaatsen zoo verscheiden in hetzelve, dat men zich geneigd gevoelt, deze stelling aan te nemen. Men heeft er eene

goede uitgave van in het licht gegeven te *Rouanen* in 1653, in fol.; met de vertaling van ANDRĒAS SCHOT en de aantekeningen van HOESCHELIUS. — 2.º *Nomocanon*, dat is eene verzameling welke onder 14 titels al de besluiten bevat, die door de Kerk erkend zijn; van af die der Apostelen tot aan het zevende algemeene concilie, en de wetten der keizers over kerkelijke aangelegenheden. Men gevoelt hoe nuttig eene zoodanige verzameling is. Men vindt dezelve in de *Rechtsgeleerde bibliotheek* van JUSTEL, en men heeft dezelve afzonderlijk te *Oxford* 1672, in fol. gedrukt. — 3.º *Eene Verzameling van 248 brieven*, *Londen*, 1651, in fol. door RICHARD DE MONTAIGU in het licht gegeven, met eene Latijnsche vertaling: men ontwaart in dezelve even gelijk in al zijn andere werken, veel geest, en eene groote geleerdheid; maar in het algemeen is zijn stijl te hoogdravend, wijdoopend, gedwongen en met vreemde beelden overladen. — 4.º *Verscheiden Godgeleerde verhandelingen*, in het eerste deel van het *Bijvoegsel* van CANISIUS en in het laatste van het *Bijvoegsel* van pater COMBESIS in de *Bibliotheek der Kerkvaders*. Verscheidene

werken in handschrift, die men in het vatikaan bewaart, welke eenig geleerde zich de moeite behoorde te getroosten, dezelve in het licht te geven. Men heeft *de Geschiedenis van PHOTIUS, schismatiek patriarch, gevolgd door aanmerkingen over de dweepzucht*, door pater CHRYSOSTOMUS FAUCHER, *Parijs*, 1762, in 8.vo, met de zinspreuk, in het licht gegeven: *Elke Godsdienst tot het bloote geestelijke bepaald, is weldra in het gebied der Maan verbannen*. Zie CONSTANT. Pater CH. FAUCHER, heeft de Levensbeschrijving van PHOTIUS, *Parijs*, 1772, in 12.mo in het licht gegeven.

PHRAATES I of PHRAHATES, koning der Parthers, volgde ARSACES III, ook wel PRIAPATIUS genaamd, op, en overleed in het jaar 141 vóór J. C. zonder iets merkwaardigs noch in den vrede, noch in den oorlog te hebben verrigt.

PHRAATES II regeerde na MITHRIDATES I, zijn vader, in het jaar 139 vóór J. C. Hij deed ANTIUCHUS SIDETES, koning van *Syrië*, den oorlog aan, die in een gevecht sneuvelde; maar hij werd vervolgens zelf geslagen, en in eene veldslag tegen de Scyten

in het jaar 127 vóór J. C. gedood.

PHRAATES III, bijgenaamd *de God*, twaalfde koning der Parthers, volgde zijnen vader SINATHROCKES of SANATROCES, in het jaar 69 vóór J. C. op. Hij vereenigde zich met de Romeinen tegen TIGRANES en [MITHRIDATES (zie die artikels), en weigerde later, om den grooten POMPEJUS, in zijne onderneming tegen denzelfden MITHRIDATES te ondersteunen. Na de laatste nederlaag van den koning van *Pontus*, viel PHRAATES echter in *Armenië*, om er de aanmatigingen van zijnen schoonzoon TIGRANES den *Jonge* te ondersteunen. Ondanks de menigvuldige grieven van POMPEJUS tegen den koning der Parthers, durfde hij hem echter den oorlog niet aandoen, uit vrees dat dezelve door den Romeinschen senaat mogt worden afgekeurd]. PHRAATES werd gedood, in het jaar 58 vóór J. C. door zijne zonen ORODES en MITHRIDATES, die achtereenvolgend na hem regeerden.

PHRAATES IV, werd door ORODES, zijnen vader, aan wien zulks weldra berouwde, tot koning benoemd (37 vóór J. C.). Deze ontaarde zoon

liet al zijne broeders en zelfs ORODES ombrengen. Hij spaarde zelfs zijnen eigen zoon niet, uit vrees, dat men hem in zijne plaats op den troon mogt verheffen. Hij voerde vervolgens met voordeel den oorlog tegen MARCUS ANTONIUS, die genoodzaakt werd met verlies den aftogt te kiezen. PHRAATES werd kort daarna door TIRIDATES van den troon verdreven, maar hij beklom denzelfden weder, door de Scyten ondersteund, in het jaar 23 vóór de Christelijke tijdrekening. Hij dacht toen verder aan niets meer dan om den vrede en de vermaken te genieten, en overleed twee jaren voor de komst van J. C. [volgens anderen tot 4, en nog anderen tot 9 jaren na J. C.] als een onregtvaardig en wreede vorst, weinig betreurd.

PHRANZA of PHRANZÈS (GEORGE), garde-robe, meester der keizers van *Konstantinopel*, en een der schrijvers van de Byzantijnsche geschiedenis, werd in 1401, te *Konstantinopel* geboren, en overleed in 1477. Hij leed de smart deze stad door de Turken in 1453 te zien innemen. Hij was tot in 1461 getuige van de ongelukken, welke zijn vaderland overkwamen, hij heeft dezelve tot de nakomelingschap over-

gebracht. Zijne *Geschiedenis* met GENNESIUS en J. MALALA, te *Venetie*, in 1733, in fol. gedrukt, is zeer belangrijk.

PHRAORTES, koning der Meders, volgde in het jaar 657 vóór J. C. DÉJOCES op. Hij regeerde 22 jaren, en sneuvelde in het beleg van *Ninivé*. CYAXARES, zijn zoon, volgde hem op. Men vooronderstelt dat PHRAORTES de ARPHAXAD is, waarvan er in het boek JUDITH wordt gesproken.

PHRYGION (PAULUS KONSTANTIJN), van *Schelestadt*, omhelsde de dwalingen van ZWINGLIUS en van OECOLAMPADIUS, en was de eerste predikant der *Sint Pieterskerk* te *Bazel*, in 1529. ULRICH, hertog van *Wurtemberg*, die naar deze stad gevlugt was, vond behagen in zijnen geest; en zoodra hij in zijne staten, in 1534 hersteld was, riep hij dezen nieuwigheidsprediker derwaarts. Hij benoemde hem tot predikant te *Tubingen*, alwaar PHRYGION, in 1543 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Eene Tijdrekenkunde*. — 2.º *Commentariën* op het boek *Exodus*, op *Leviticus*, MICHEAS en de beide *Brieven* aan TIMOTHEUS.

PHRYNA, eene beruchte ligtekooi van oud *Grieken-*

land, omtrent het jaar 328 vóór J. C., was de minnares van den beroemden PRAXITELES. Daar deze kunstenaar haar gezegd had, dat de CUPIDO zijn meesterstuk was, ontnam zij het hem, om hetzelfde aan *Thespiae*, hare geboorteplaats, ten geschenke te geven. Het beeld van PHRYNA, door PRAXITELES vervaardigd, werd te *Delphos* geplaatst, tusschen dat van ARCHIDAMUS, koning van *Sparta*, en van PHILIPPUS, koning van *Macedonië*. Onder al de ligtekooijen van haren tijd, werd PHRYNA het meeste gezocht. Haar eerloos beroep bragt haar zoo veel op, dat zij aanbod *Thebe* weder te doen opbouwen, mits men er dit opschrift boven plaatste: *ALEXANDER verwoestte Thebe, en de ligtekooi PHRYNA heeft hetzelfde hersteld.* — *ALEXANDER diruit, sed meretrix. PHRYNE refecit.* — Er was nog eene andere PHRYNA, bijgenaamd *de Zifster* wijl zij hare minnaars plunderde. QUINTILIANUS spreekt van eene derde PHRYNA, die van goddeloosheid beschuldigd, door hare regters werd vrijgesproken, wijl zij haren boezem voor dezelve ontblootte: een die duistere en bedorvene tijden waardig middel.

PHRYNICUS, een Grieksch redenaar, van *Bithynië* geboortig, bloeide onder COMMODUS. Wij hebben van hem: 1.º *Eene Verhandeling over de Attische Zegswijzen*, verscheidene malen in het Grieksch en in het Latijn gedrukt. Hetzelve werd zulks voor de eerste maal te *Rome*, in 1517 en later naauwkeuriger te *Augsburg*, 1601, in 4.to, en te *Utrecht*, 1739 in 4.to, in het licht gegeven. — 2.º *Bedriegelijk Toestel*. Dit is eene verzameling van spreekwijzen en woorden. — Er hebben nog twee andere Grieksche schrijvers van dezen naam bestaan. De een, een Treurspeldichter in het jaar 512 vóór J. C. was de leerling van THESPIIS, uitvinder des Treurspels. Hij voerde het eerst vrouwen op het tooneel. De andere, een Kluchtdichter, bloeide in het jaar 436 vóór J. C.

PHRYNIS, een toonkunsteenaar van *Mytilene*, in het jaar 480 vóór J. C. geboren, behaalde het eerste, den *Citater- of Lier-prijs* in de *Minnerva's-feesten*, te *Athene*, in het jaar 438 vóór J. C. gevierd. Hij voegde twee nieuwe snaren aan dit instrument; in plaats van zeven bragt hij er negen aan, en ontnam hetzelfde, door eene

minder gelukkige verandering, de edele eenvoudigheid, welke hetzelfde kenschetste, om hetzelfde eenen verwijfden toon te geven. Toen deze toonkunstenaar zich met zijne lier in de openbare spelen van *Lacedemon* vertoende, sneed de iphoor *EcPREPES*, de beide snaren, die hij er bijgevoegd had, af: een gedrag, dat noch belagchelijk, noch al te gestreng zal schijnen, indien men in aanmerking neemt, dat het door de geringste nieuwigheid is, dat de vernedering van den nationalen geest begint, en dat van eene muzijkale verfijning men ongevoeliglijk tot de ijdelheid, tot de hoovaardij, tot de verwijftheid en tot de ongebondenheid overgaat. Zie *TIMOTHEUS* van *Milete*.

PHUL, koning van *Assyrië*, viel in het gebied van het koninkrijk *Israël*, in het jaar 765 vóór J. C., en deed *MANAHÉM* tot koning van *Israël* uitroepen, die voor deze dienst, hem 1,000 talenten zilver gaf. *IV B. der Kon. XV, 39.*

PIA (*PHILIPPUS NICOLAAS*), een bekwaam artsenij-bereider, den 15 September 1721, te *Parijs* geboren, alwaar hij de scheikunde beoefende, in welke wetenschap hij zich

roem verwierf. Nadat hij te *Straatsburg* tot eersten apotheker van het hospitaal was benoemd, kwam hij in 1770 in de hoofdstad terug, van welke hij tot schepen werd benoemd. *PIA* hield zich alstoen met nuttige inrigtingen bezig, en men heeft aan zijne zorgen de uitvindingen het depôt der berookingsdoozen te danken, die zeer geschikt zijn om drankelingen, wanneer zij, bij gebrek van ademhaling, slechts tot eenen staat van gevoelloosheid zijn overgegaan, tot het leven terug te roepen. *PIA* verbeterde daarenboven de werktuigen, bestemd om lucht in de longpijpen, en rook in de ingewanden te brengen. De omwenteling, welker grondbeginselen hij niet omhelsde, ontnam hem bijna al zijne hulpbronnen. Hij is den 4 Mei 1799 (15 floreal van het jaar 7 der Fransche revolutie), te *Parijs* overleden, in het 78.ste jaar zijns ouderdoms, na, volgens men verzekert, krankzinnig te zijn geworden. Zijn gesticht voor de berookingsdoozen, werd bijna geheel verwoest, hetwelk zijnen ondergang bespoedigde. Hij heeft nagelaten; 1.º *Description etc.* (*Beschrijving van het Entrepôt der Berookingsdoozen ter redding van drankelingen*), 1776, in 8.º — 2.º

Details etc. (Bijzonderheden der opkomst van het gesticht, hetwelk de stad Parijs ter Redding der Drenkelingen heeft doen oprigten), 1774 — 1789, 8° dl.ⁿ in 8.vo

PIALES (JOANNES JACOBUS), een kundig leeraar des kerkelijken regts, in 1720, te *Mur-de-Barres* in *Rouergue* geboren, werd bij het parlement van *Parijs* tot advokaat bevorderd. Hij verbond zich met de mannen eener partij, welke toenmaals eenen grooten invloed hadden, en werd de boezemvriend van den advokaat *MEX*, die als de zuil van het *Janse- nismus* werd beschouwd. Zij namen beide een zeer werkdadig deel aan de aangelegenheden van de partij. *PIALES* verloor in 1763 het gezigt; maar dit toeval verzwakke niets van zijnen ijver voor de zaak, welke hij verdedigde. Hij overleed den 4 Augustus 1789. Zijne werken, welke ontstane veranderingen in de kerkelijke onderwerpen nutteloos maken, zijn ten getale van zes. De heer *PICOT*, schrijft in eene Aanteekening van het 4.de deel zijner *Gedenkschriften*, het eerste deel (het eenige, hetwelk in het licht verschenen is) van de *Geschiedenis van het Feest der Onbevlakte*

Ontvangenis, aan *PIALES* toe.

PIANRZE. — Zie *SIMIANE*.

PIAST, beroemde hertog van *Polen*, volgde in het jaar 842, na eene tusschen regering van meer dan één jaar, *POPIEL II* op. Hij was een eenvoudig landbouwer uit de stad *Kruschwitz* in *Cujavie*, of ten minste bezitter van een landgoed, hetwelk hij zelf bebouwde. Hij werd tegen wil en dank tot hertog uitgeroepen en gaf enkel toe op den onafgebroken aandrang der *Polen*. Hij was, ofschoon hij den waren God aanbad, geen *Christen*. Hij regeerde met rechtvaardigheid, en overleed in 861, in den ouderdom van 120 jaren. De geschiedschrijvers verhalen van hem verscheidene buitengewone bijzonderheden, die men in twijfel kan trekken, maar die in het algemeen het denkbeeld van eenen goeden vorst en van een' regtschappen man opleveren. Hij is de stam van verscheiden hertogen van *Polen* en van *Silezië*. *MICISLAW*, de eerste *Christen* hertog van *Polen*, was een zijner kleinzonen. Voor het overige, is dit tijdvak der geschiedenis van *Polen* met duisterheden bedekt, die de critiek nog niet heeft

opgehelderd. Eenige beweren dat **PIAST** dezelfde als **MICISLAW** is, en verschuiven de regering van dezen nieuwen **ABDOLONYMUS** tot het einde der volgende eeuw; maar het is moeilijk om dit gevoelen met de verhalen van de meeste der geschiedschrijvers overeen te brengen.

PIAZESKI (PAULUS), PIASECIUS, bisschop van *Przemysl* in *Polen*, gaf in 1646, eene *Geschiedenis* in fol. in het licht, over al hetgene er in *Polen* van af **STEPHANUS BATTORI** tot in het jaar 1646 voorgevallen is. De uitgebreidheid derzelve is hare voornaamste verdienste; maar dezelve is daarentegen vol onnaauwkeurigheden; men haalt van hem ook nog een ander minder bekend werk aan, onder dezen titel, *Praxis-episcopalis*, in 4.to

PIAZZETTA (JOANNES-BAPTISTA), een beroemde schilder uit de Venetiaansche school, werd in 1682 in *Venetie* geboren, en overleed in 1754, in dezelfde stad, in den ouderdom van 72 jaren. Hij had zich eenen zonderlingen smaak in het teekenen gevormd. Hij verminkte de meeste zijner voorwerpen, terwijl hij dezelve op eene krachtvolle en geëvenredigde wijze wilde teekenen. Men

heeft intusschen veel volgens zijne teekeningen gegraveerd, wjl dezelve, ondanks hare gebreken, een kenmerk van grootheid hebben, welke die van **MICHAEL ANGELO** nabij komen. Zijn talent verrijkte hem niet; hij stierf zoo arm, dat een zijner vrienden genoodzaakt was, om hem op zijne kosten te laten begraven.

* **PIAZZI (JOZEF)**, een beroemde sterrekundige, te *Ponto*, in *Vallentina*, den 16 Julij 1746 geboren, aanvaardde vroegtijdig het Theatijner gewaad, in het klooster van den heiligen **ANTONIUS** te *Milane*, alwaar hij zijnen proeftijd volbragt; nadat hij in deze laatste stad zijne studiën begonnen had, ging hij dezelve te *Turin* en te *Rome* onder de paters **TIRABOSCHI**, **BECCARIA**, **LESEUR** en **JACQUIER** voortzetten. **PIAZZI** onderwees eerst te *Genua* de wijsbegeerte, en daar eenige van zijne *thesis* niet zeer regtzinnig schenen, zouden zij hem voorzeker groote onaangenaamheden berokkend hebben, indien **PINTO**, grootmeester der orde van *Malta*, hem niet in de nieuwe hoogeschool, die hij juist op zijn eiland gesticht had, tot den leerstoel voor de wiskunde had beroepen. Daar dit gesticht door **XIMENES**, den opvolger van **PINTO**,

opgeheven werd, begaf hij zich naar *Rome*, en vervolgens naar *Ravenna*, alwaar hij in het collegie der edelen, waarvan hij bestuurder werd, den leerstoel der wijsbegeerte en der wiskunde bekleedde. Nieuwe wijsgeerige *Thesis*, door hem geschreven wikkelden hem nog meer in onaangenaamheden, desnietteenstaande verving hij den gewonen prediker zijner orde te *Crémona*; later werd hij te *St. André Della Valle* te *Rome* tot lector der leerstellige godgeleerdheid benoemd, alwaar hij tot ambtgenoot en vriend had pater CHIARAMONTI, later Paus onder den naam van Pius VII. In 1780 aan de akademie der studien te *Palermo* tot onderwijzer der wiskunde benoemd verkreeg pater PIAZZI de vergunning, om in eenen ouden toren van het paleis der koningen van *Sicilië* een observatorium op te rigten. In 1797 kwam hij in *Frankrijk*, om er zich de tot dat nieuwe gesticht noodige werktuigen aan te schaffen, en was getuige van de groote kunstbewerking door CASSINI, MÉCHAIN en LEGENDRE in het werk gesteld, om het verschil tusschen de twee middaglijnen van *Parijs* en van *Greenwich* te bepalen. Hij

bezocht ook *Engeland* en ontving er het vriendelijkste onthaal van verscheiden geleerden, zooals van MASKELYNE, HERSCHELL, enz. Hij verkeerde met den beroemden RAMSDEN, aan wien hij de zamenstelling van de meeste zijner werktuigen toevertrouwde, en dien hij er zelfs van zijne uitvinding liet vervaardigen, onder anderen, een vertikale cirkel van vijf voeten middellijn, voorzien van een *azimutaal* of topboogmeter en met de meeste nauwkeurigheid verdeeld. In *Palermo* teruggekeerd, begon PIAZZI zijne waarnemingen door de catalogus der sterren op te maken: de eerste, die hij vervaardigde bevatte er 6748. Zijn werk, hetwelk de bewondering der sterrekundigen tot zich trok, werd door het Fransche instituut bekroond. Hij ontdekte ook eene negende planeet, die hij *Ceres Ferdinandia* noemde, en die men volgens LALANDE en verscheidene andere sterrekundigen, PIAZZI had behooren te noemen. Hij had in den beginne voorondersteld dat het eene komeet was. Maar ORIANI, BODE, ZACH, en vooral de geleerde CLAUSS van *Brunswijk*, beslisten door nieuwe nasporingen, dat deze ster werkelijk eene

planeet was. De koning van *Napels* liet te zijner eer eenen gouden gedenkpenning slaan. PIAZZI verkreeg dat men de waarde van dit geschenk tot den aankoop van een *equatoriaal* gebruikte. Hij zette zijnen arbeid voort, en ondernam eene nieuwe catalogus der sterren, welke hij in 1814 ten einde bragt, en die er 7646 bevatte. Pater PIAZZI ondernam op last van zijn gouvernement de zamenstelling, van eenen *metrischen codex*, om de gelijkvormigheid der maten en der gewigten in *Sicilië* in te voeren. In 1812, werd hij belast met eene nieuwe grondverdeeling van het koningrijk *Sicilië*, welke juist zoo als hij dezelve voorgesteld had, werd aangenomen, en nog na den val van het bestuur, dat hem dezelve had opgedragen, bleef bestaan. Nadat hij eenigen tijd het observatorium, door MURAT op de hoogten van *Capo-di-Monte*, bij *Napels* gesticht, had bestuurd, werd hij door zijnen kweekeling CACCIATORE vervangen, en keerde naar *Sicilië* terug, alwaar hij den 22 Julij 1826 zijne loopbaan in den ouderdom van 80 jaren eindigde. Onder de werken, die wij hem te danken hebben, onderscheidt men: 1.º eene op de geschiedenis der sterrekunde betrekkelijke

Verhandeling, getiteld: *Discorso recitato nell'aprirsi la prima volta, la cattedra d'astronomia nell'universita degli studj, Palermo, 1790*, in 4.to; — 2.º *Della specola astronomica de' regj studj di Palermo, libri IV*, *ibid*, 1792, in fol., met platen; dit werk bevat de breedvoerige beschrijving van den schoonen cirkel van RAMSDEN en de naauwkeurige bepaling van de breedte van het observatorium van *Palermo*; in een 5.de boek, hetwelk de schrijver er in 1794 heeft bijgevoegd, heeft hij de berekeningen van de komeet van 1793, een aantal waarnemingen betrekkelijk de zon en de planeten, en nasporingen geleverd over de straalbrekingen, die hij voor de eerste maal volgens de azimuthale hoeken bepaald heeft; — 3.º *Sull'orologio Italiano è l'Europeo*, *ibid*, 1798 in 8.vo Dit werk is in het licht gegeven bij gelegenheid dat er boven op het koninklijke paleis van *Palermo* een uurwerk geplaatst werd; de schrijver bewijst de voordeelen, van de uurwerken te regelen volgens de wijze der Europeërs, welke hij boven die der Italianen verkiest. — 4.º *Risultati delle osservazioni della nuova stella, scoperta il di primo gennaio, all'*

osservatorio di Palermo; ibid 1701, in 12.mo — 5.º *Della scoperta del nuova planeta CERERE FERDINANDEA ottava tra i primarj dell' nostro sistema solare*, ibid, 1802 in 8.vo deze beide werken bevatten de waarnemingen welke hij ten opzichte, van de door hem in 1801 ontdekte planeet, maakte — 6.º *Præcipuarum stellarum innerrantium positiones mediæ, ineunte seculo XIX, ex observationibus habitis in specula panormitanâ ab anno 1792 ad 1802, 1803*, in fol. Dit is is de eerste catalogus der sterren, die hij van het jaar 1792 tot het jaar 1802 vervaardigde, en die den sterrekundigen prijs, door LANDE gesticht, behaalde. — 7.º *Præcipuarum stellarum innerrantium positiones mediæ, etc.*, 1814; dit is zijne tweede catalogus, van 1802 tot 1813 vervaardigd, en die zich door een veel grooter aantal en veel nauwkeuriger waarnemingen onderscheidt, dezelve bevat daarenboven 7646 sterren in plaats van 6748, die in de eerste waren, en behaalde mede den prijs van LANDE. — 8.º *Della cometa del 1811, 1812*, in 8.vo dit is de uitslag zijner nasporingen over de komeet van 1811;

pater JOZEF-PIAZZI verklaart in dit werk zijn gevoelen over de natuur van die lichamen, welker vorming hij niet gelijktijdig met die der planeten acht; hij gelooft veel eer dat zij zich van tijd tot tijd in het onmetelijke uitspannel vormen, waarin zij vervolgens verdwijnen; bijna even gelijk die licht gevende bollen en luchtverschijnselen, die zich in den dampkring der aarde vormen en verdwijnen; ook heeft PIAZZI er altijd weinig belang in gesteld, om de kometen waar te nemen. Men vindt van hem nog verscheidene belangrijke *verhandelingen in de wijsgeerige overeenkomsten van 1789*, in het *Dagblad der geleerden van 1788*, in de handelingen der *Italiaansche maatschappij*, 11.^e, 12.^e en 13.^e deel, in de *Milanesche dagboeken van 1804*, in het 1.ste deel der *koninklijke akademie der wetenschappen van Napels*, enz. Hij was lid van een aantal geleerde genootschappen, onder anderen van de koninklijke akademie van wetenschappen, van *Napels* van die van *Turin*, van *Berlijn*, van *Goettingen* van *Petersburg*, vreemd lid van het instituut van *Frankrijk*, van de koninklijke maatschappij van *Londen*, correspondent van

het instituut van *Milane*, enz. De heer XAVERIUS SCROFANI heeft eene *Lofrede* van PIAZZI vervaardigd, *Palermo*, 1826, in 8.vo

PIBRAC. — Zie FAUR.

PIC (JOANNES), hertog van *Mirandole* en van *Concordia* in 1463 uit eene beroemde familie geboren, deed zich reeds van zijne teederste jeugd af, door zijn verbazend geheugen bewonderen. Naauwelijks had hij drie malen uit een boek hooren voorlezen, of hij herhaalde de woorden van twee geheele bladzijden, of in derzelve natuurlijke orde of in de teruggaande orde. Na het regt te *Bologna* beoefend te hebben, bezocht hij de beroemdste hoogeschoolen van *Frankrijk* en van *Italië*. Men beweert dat hij in den ouderdom van 18 jaren, 22 talen verstond: een buitengewone en niet zeer waarschijnlijke zaak. » Er is geene taal, zegt een verstandig man, welke om dezelve wel te verstaan, een geheel jaar vereischt, en hij, dus die nog zoo jong zijnde, er reeds met 22 bekend is, kan verdacht worden van er enkel de eerste beginselen van te verstaan." Eene nog zeldzamer zaak is, dat deze prins na zoo vele verschillende talen te hebben geleerd, nog

in zijn vier en twintigste jaar thesis heeft kunnen houden over allerlei wetenschappelijke onderwerpen; *de omni re scibili*, maar het is bekend dat dergelijke thesis, slechts een praalvertoon zijn, die met eene vrij oppervlakkige tint van wetenschappen, eene goede houding en een vlug spreektalent wel slagen. De schrijver begaf zich naar *Rome* om op een tooneel te verschijnen, hetwelk zijnen roem waardiger was en liet er *thesis* aankondigen. Men beschuldigde hem van ketterij en belette hem, zich op nieuwe toon te stellen. Paus INNOCENTIUS VIII veroordeelde dertien stellingen derzelve, na ze door commissarissen, te hebben laten onderzoeken, men zag dat deze man, die beweerde alles te weten, zelfs zijne catechismus niet verstond. PIC vervaardigde eene *verdedigingsrede*, in welke hij zich zocht te regtvaardigen; hij zegt in dezelve aannemelijke dingen, maar verscheidene verwijten bleven zonder voldoende antwoord. Men vindt aan het hoofd zijner werken de 1400 algemeene gevolgtrekkingen over welke hij aanbood te zintwisten. Men gevoelt ligtelijk, dat in deze uitgebreide studie, er zich vele zaken bevonden met welke de schrijver slechts oppervlakkig en

zels zeer gebrekkig bekend was. De snoeverij alleen, met welke hij zijne kunde rondroeg en ten toon spreidde sluit de gedachte van eenen juisten en bondigen geest uit, die bekwaam is om hetgene hij weet en niet weet te waarden. Toen hij ernstiger en zediger geworden was liet hij deze snoeverijen varen, kweekte zijnen geest in stilte aan, en legde zijn herzogdom neder, om zich uitsluitend op de studie toe te leggen. Hij sloot zich in een zijner kasteelen op, en overleed te *Florence*, in 1494, in het 32.ste jaar zijns ouderdoms, op denzelfden dag waarop KAREL VIII in deze stad zijnen intogt deed. Deze vorst die PIC-DE-LA MIRANDOLE te *Parijs* had leeren kennen, zijne ziekte vernomen hebbende, zond hem twee zijner geneesheeren; maar PIC gaf eenige uren daarna, in groote gevoelens van godsvrucht, zijnen geest. Paus ALEXANDER VI had hem, een jaar te voren, eene ontbindings breve gegeven. De zeden van PIC-DE-LA MIRANDOLE, waren even zoo zuiver als zijn geest werkzaam was; hij was werkelijk een rechtshapen man, en een goede Christen, zijne geschriften getuigen van zijnen ijver voor de Godsdienst, en het is over deze stof, dat hij overwegin-

gen heeft geschreven, die verdiend hebben door beroemden redenaars en godgeleerden aangehaald te worden. Behalven *Thesis* heeft men van hem verscheiden andere werken met zeer veel sierlijk- en ongedwongenheid geschreven. Dezelve zijn gezamenlijk uitgegeven in 2 dln. in fol. *Bazel*, 1573 en 1601. De voornaamste zijn: 1.º *De opere sex dierum*, in hetwelke men vele nuttelooze onderwerpen aantreft: — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de waardigheid van den mensch)* — 3.º *Eene andere over de gesteldheid des heelals* — 4.º *Les regles etc. (De regels van het Christelyke leven)* — 5.º *Traité etc. (Verhandeling over het rijk van J. C. en over de ijdelheid der wereld.)* — 6.º *Drie boeken over het Gastmaal van PLATO.* — 7.º *Exposition etc. (Verklaring van het gebed des Heeren.)* — 8.º *Brieven;* — 9.º *Dissertationes adversus astrologiam divinatricem, Bologna, 1495*, in fol. zeldzaam. PIC verklaart zich in hetzelfde tegen de geregtelijke astrologie, maar men moet zich niet vergissen, het is tegen de astrologie, die ten zijnen tijde in zwang was. Hij nam eene andere aan en deze was, volgens hem, *de oude, de*

ware, die, zoo als hij zeide, verwaarloosd was, en door welke hij het einde der wereld meende te kunnen voorzeggen. Men ziet hierdoor, zoowel als door vele plaatsen zijner werken, dat de bondigheid van zijn oordeel de uitgebreidheid van zijn geheugen niet evenaarde. Eene aanmerking, die bijna altijd in de vroegrijpe geleerden bewaarheid wordt. Zie BARATIER, CANDIAC, CRITON HEINECKEN.

PIC (JOANNES-FRANCISCUS), prins van *Mirandole*, neef van den voorgaande, beoefende de wetenschappen met even zoo veel ijver als zijn oom; maar zijne bartstogtelijke neiging voor het schoolsche deed hem den schoonen, Latijnschen stijl verwaarloozen. Zijn leven was zeer onrustig, hij werd in 1499 door zijne broeders uit zijne staten verdreven: en in 1511 door Paus JULIUS II weder in dezelve hersteld. Nadat hij in 1512 op nieuw door de Franschen verjaagd was, kwam hij na drie jaren weder in het bezit derzelve, maar GALEOTRI, zijn neef, die hem des nachts in zijn kasteel verrast had, vermoordde hem met zijnen zoon ALBERTUS, in 1533. Hij gaf den geest onder het omhelzen van een kruisbeeld. Wij

hebben eenige zijner werken in de verzameling van die zijns ooms. De voornaamste zijn: 1.º twee boeken *Over den dood van J. C.* — 2.º *Examen vanitatis doctrinae gentium et veritatis disciplinae Catholicæ*; — 3.º *De rerum prænotione pro veritate religionis contra superstitiosas vanitates*; in welk werk hij zich krachtdadig tegen de ongeoorloofde midelen verzet, waarvan men zich bedient, om de toekomst te ontdekken; — 4.º *Latijnsche Dichtstukken*; — 5.º *Vier boeken met Brieven*. Men heeft nog van hem afzonderlijk. 1.º *Strix, sive De ludificatione dæmonum*, 1612, in 8.vo — 2.º *De animæ immortalitate*, 1523 in 4.º — 3.º *Vita et defensio HIER. SAVONAROLÆ*, Parijs, 1674, in 12.mo

PICARD (JOANNES) aldus genaamd, omdat hij uit *Picardie* geboortig was, hernieuwde in het begin der 15.^e eeuw de dwalingen der Adamiten, en werd door een onwetend en bedorven volk gevolgd. Hij beweerde een nieuwe ADAM te zijn, die van God gezonden was, om de wet der natuur te herstellen. Hij was het hoofd der ketters, die zich door *Boheme* verspreidden, en die naar hem *Picards* genaamd wer-

den; eene afschuwelijke sekte, zoowel wat de zeden als wat de geloofsartikelen betreft. ZISKA, hoofd der *hussiten*, en even zoo dweepziek als de *Picards*; vernielde, om zich over eenen inval te wreken, waarbij zij ongeregeldheden hadden te weeg gebracht, in 1420 hunne voornaamste schuilplaats, maar het schijnt niet dat de sekte door ze onderneming vernietigd is geworden. Men beweert dat de hernhutters (*) er eenen tak van uitmaken. (Zie ZINZENDORF) BEAUSOBRE heeft eene uitgebreide verhandeling vervaardigd om de *picards*, en met hen al de sekten, die zich door misdaden tegen de zeden bezoedeld hebben, welke geleerde schrijver als uit de lucht gegrepen beschouwt, te regtvaardigen; maar ondanks zijne geleerdheid heeft hij zijne meening niet waarschijnlijk kunnen maken, ofschoon hij in dezelfde verhandeling uitmuntende aanmerkingen heeft gemaakt tegen BAYLE, waarvan hij een aantal dwalingen heeft ontmaskerd. Voor hem, had ook BASNA vruchteloze pogingen

in het werk gesteld om de *picards*, die hij met de Waadlanders verward heeft, te regtvaardigen. Eenige doopsgezinden beproefden, om in *Holland* het getal der aanhangers van PICARD te vermeerderen; maar de gestrengheid des bestuurs had hen weldra verstrooid. Deze sekte heeft ook in *Polen* en in *Engeland* voorstanders gevonden. Zij kwamen des nachts te zamen, en men beweert dat een der grondstellingen hunner maatschappij in dezen dichtregel bevat was.

Jura, perjura, secretum prodere noli.

PICARD (JOANNES), een beroemde sterrekundige, Priester en prior van *Rille* in *Anjou*, in 1620 te *la Fleche* geboren, kwam reeds vroegtijdig te *Parijs*, alwaar zijne uitstekende talenten voor de wis- en sterrekunde hem bekend maakten. Men koos hem tot lid der akademie van wetenschappen, in 1660. Vijf jaren daarna zond hem de koning naar het kasteel van *Uranienburg*, hetwelk door den koning van *Denemarken* voor TYCHO-BRAHE

(*) Men zou de hernhutters, anders moravische broeders genaamd, beleedigen, indien men hen als eenen tak der *Picards* wilde beschouwen, naar welke wij kunnen getuigen, dat zij in niets gelijken, noch in betrekking tot de zeden, noch in het geloof; de sekte der hernhutters is eene der 72 takken van die van LUTHER, tot welke het geloof aan J. C. als God, de vlugt schijnt genomen te hebben, welk geloof al de anderen door het noorden van *Duitschland* verspreid, geheel en al schijnen verlaten te hebben.

gebouwd was; dit kasteel is gedekt door twee torens, die tot observatorium dienden. Deze reis was zeer nuttig voor de sterrekunde. PICARD bragt uit *Denemarken* nieuwe kundigheden mede, alsmede de oorspronkelijke handschriften der waarnemingen van *TYCHO-BRAHÉ*, met één boek vermeerderd. Deze ontdekkingen werden door verscheidene andere gevolgd; hij nam het eerste het licht waar, in het ledige van den barometer, of de mercuriele phosphorus. Hij was ook de eerste die, op bevel des konings, verschillende gewesten van *Frankrijk* doortrok, om er de graden van den meridiaan des aardbols te meten, en den meridiaan van *Frankrijk* te bepalen. Hij werkte met den beroemden *CASSINI*, zijn' vriend en zijn' mededinger, toen hij in 1683 overleed, met den roem van eenen zedigen geleerde en een zeer eerlijk man. Zijne werken zijn: 1.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de gelijkmaking*). — 2.º *Pratique etc.* (*Beoefening der groote Zonnewijzers door de berekening*). — 3.º *Fragment etc.* (*Stukken over de Straalbreking*). — 4.º *Experimenteria circa aquas effluentes*. — 5.º *De Mensuris*. — 6.º *De Mensura liquidorum et arearum*. —

7.º *Abregé etc.* (*Beknopte Beschrijving van de Maat der aarde*). — 8.º *Voyage etc.* (*Reis van Uranienburg of Sterrekundige waarnemingen in Denemarken gemaakt*). — 9.º *Observations etc.* (*Sterrekundige waarnemingen in verscheidene streken van het koninkrijk gedaan*). — 10.º *La Connaissance etc.* (*De Kennis der Tijden*), voor de jaren 1679 en vervolgens tot in 1683 ingesloten. Alle deze werken kómen voor in het 6.de en 7.de deel der *Gedenkschriften*, van de akademie der wetenschappen. Hij was een der eerste, die den telescoop op de kwadratuur des cirkels toepasten. *AUZOUT*, een beroemde wiskunstenaar, kwam het eerst op dit gelukkige denkbeeld; maar *PICARD* volmaakte hetzelfde zoodanig, dat men hem daarvan algemeen den roem toezwaait.

PICARD (*BENEDICTUS*), een Kapucijner, bekend onder den naam van pater *BENEDICTUS DE TOUL*, werd in 1680 in die stad geboren, en wijdde zich toe aan geschiedkundige nasporingen. Wij hebben van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het huis van Lotharingen*), 1704, in 8.vo — 2.º *Histoire etc.* (*Kerkelijke Ge-*

schiedenis van Toul), 1807, in 4.to — 3.º *Pouillé etc.* (*Lijst der Kerkelijke bedieningen van Toul*), 2 dl.ⁿ in 8.vo, welke bij vonnis van het parlement verboden werd. Deze werken zijn slecht geschreven en schieten soms in critiek te kort; maar er komen bijzonderheden in voor, die men elders niet vindt. De schrijver overleed in 1720.

* PICARD (LODEWIJK BENEDICTUS), een tooneeldichter, den 29 Julij 1769, te *Parijs* geboren, was de zoon van eenen bij het parlement geachten advocaat, en neef, door zijne moeder, van GASTELIER, een voornaam geneesheer. Nadat hij goede studien had gemaakt, volgde hij eenigen tijd de pleitzaal, maar de jonge PICARD gevoelde geene roeping voor de geneeskunde, zoo min als voor de regtsgeleerdheid, en hij gaf aan zijne neiging toe, welke hij voor het tooneel koesterde. Reeds vroegtijdig had hij zich met de heeren ANDRIEUX en COLLIN D'HARLEVILLE, die ouder waren dan hij, verbonden, en hij ontving van hen raadgevingen, die hem zeer nuttig waren. De heer ANDRIEUX belastte zich, om ten tooneele van MONSIEUR, toenmaals nieuw gesticht, de eerste

proef van PICARD op te voeren, genaamd: *Le Badinage Dangereux* (*De Gevaarlijke Boerterij*), blijspel in één bedrijf en in onrijm, hetwelk zeer wel onthaald werd, of schoon kwaadwillige snaken gezegd hadden, dat het voor den schrijver *gevaarlijk* zoude zijn dikwijls eene zoodanige *boerterij* te wagen. Zijn blijspel in onrijm, getiteld: *Le Masque* (*Het Masker*), in twee bedrijven, vond slechts éenen middelmatigen bijval. Daar het gezelschap van het tooneel van MONSIEUR, zich in 1791, in de nieuwe zaal van de straat *Feydau* had gevestigd, zoo liet PICARD er een nieuw blijspel, getiteld *Encore des Menechmes* in opvoeren; in hetzelfde jaar leverde hij aan het *Théâtre-Français*, drie kleine gelegenheidsblijspelen, in rijm, het *verleedene*, het *tegenwoordige* en het *toekomende*, en in 1792, verscheen van hem de *Visitudines*, eene kluchtige opera, die in 1793, met veranderingen, naar de tijdsomstandigheden ingerigt, op nieuw ten tooneele werd gevoerd. Deze stukken ademen den geest van den tijd, waarin zij in het licht verschenen. PICARD wilde, naar het voorbeeld van MOLIERE, in zijne eigene stukken ook werkzaam zijn; reeds was hij met bij-

val op het tooneel van eenen besloten vriendenkring opgetreden; hij was zelfs op het kleine *Théâtre Mareux* van de straat *Saint-Antoine*, verschenen. Hij begon in de rol van diens knecht en zijne vrouw in die van kamenierster op het tooneel van *Louvois* op hetwelk hij in 1797, zijn eerste karakter-blijspel deed uitvoeren, getiteld, *Middelmatig en kruipend* of het *Middel om zijne fortuin te maken*, in vijf bedrijven en in verzen. In 1798, ging PICARD met het gezelschap, waarvan hij lid was, naar het tooneel van het *Odéon* over. Nadat deze schouwburg, den 18 Maart 1799 verbrand was, kwamen de tooneelspeelers op het tooneel *Louvois* terug. Hij verwierf als tooneelspeeler, schrijver en directeur van het gezelschap tooneelspelers grooten roem; intusschen verliet hij na verloop van eenige jaren het tooneel, misschien om zich meer uitsluitend met de zamenstelling te kunnen bezig houden. In 1806 drong hij naar den post, dien de dood van zijnen vriend, COLIN D'HARLEVILLE, bij het instituut open stelde; maar hij werd eerst in 1807 lid der Fransche akademie, ter vervanging van DUREAU DE LA MALLE, en hij sprak den 24 November zijne intrée-rede uit, in dezelfde zitting, waarin

LAUJON en RAYNOUARD, even als hij opgenomen werden. Hunne drie redevoeringen zijn met het antwoord van BERNARDIN DE SAINT-PIERRE, die in de zitting voorzaf, gedrukt. Omtrent hetzelfde tijdstip gaf BONAPARTE hem het eerekruis en vertrouwde hem de regeling van de *grootste Opera* toe, PICARD deed afstand van deze laatste bedieningen, om zich andermaal met het bestuur van het *Odéon* te belasten. Hij had bij deze gelegenheid met den Heer ALEXANDER D'UVAL, zijnen voorganger, eenige geschillen, die voor de regtbank gebragt werden, maar welke deze beide schrijvers weldra ten einde bragten door eene minnelijke schikking, die belette om aan de boosaardigheid des publieks voedsel te geven. Na het afbranden van het *Odéon* (den 20 Maart 1818) bragt PICARD zijn gezelschap over in de zaal *Favart*, en hij opende in 1820, de nieuwe zaal van het *Odéon* die tot een tweede *Théâtre-Français* werd verheven. PICARD had reeds sinds verscheidene jaren dit tooneel verlaten, toen hij den 31 December 1828 te *Parijs* overleed. Hij is zonder tegenspraak een der geestigste en vruchtbaarste tooneelschrijvers van onze eeuw. Zijn tooneelwerk in 10 dl.ⁿ

in 8.vo in het licht gegeven 1821—1823, bevat bijna 70 stukken, en na dit tijdstip heeft hij het getal derzelve nog vermeerderd. Eenige overdrijvers hebben hem bijgenaamd den *MOLIÈRE van zijne eeuw*, terwijl hij van een ander gedeelte met *DAN-COURT* vergeleken werd: beide deze toepassingen zijn overdreven. Maar men kan altijd verzekeren, dat hij eenen voornamen rang op den tooneelkundigen *Parnassus* zal bekleeden. Zoowel om de wezenlijke verdiensten, welke verscheidene zijner werken in zich besluiten, alsook omdat hij voor het blijspel, deszelfs karakterstijl en vooral deszelfs wezenlijk doel, dat daarin bestaat door het schilderen der bespottelijkste dingen het lagchen te verwekken, heeft behouden. *PICARD* heeft in deze betrekking eenen populaireren roem genoten, die de stukken getiteld, *le Conteur*, *le Voyage interrompu*, *la Petite ville*, *le Collatéral*, of *la Diligence à Joigny*, *les Marionnettes*, *les deux PHILIBERT*, enz. regtvaardigen. Men heeft hem verweten dat hij enkel burgers en gelukzoekers ten tooneele heeft gevoerd, zonder te bedenken dat er sedert de omwenteling in *Frankrijk* niets anders bestaat. Een

XIX. DEEL.

nog ernstiger en meer gegrond verwijt, is, dat hij in zijn werk eene al te groote overijling heeft gebragt, die zich al te vaak in hetzelfde doet gevoelen, van bijna in al zijne stukken reizigers en personen te hebben geplaatst, die komen of vertrekken, van beter geslaagd te zijn, om het belagchelijke dan wel om de ondeugden te schilderen, enz. Ondanks deze gebreken, onderscheiden zich zijne tooneelstukken door eene gulle en natuurlijke vrolijkheid, een levendig en vurig onderhoud, ofschoon doorgaans te woordenrijk, en eene volmaakte tooneelschikking. Behalve eenige *losse Dichtstukken*, die in *Tijdschriften* verschenen zijn, bestaan er van dezen schrijver nog verscheidene *Romans*, zoo als: 1.º *Mémoires* etc. (*Gedenkschriften van JACOBUS FAUFEL*) gezamenlijk met den heer *JOZEF DROZ*, in 1822, 4 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gegeven. — 2.º *l'Exalté* etc. (*De verhitte of Geschiedenis van GABRIEL DESODRY, onder het oude bestuur, gedurende de revolutie en onder het keizerryk*), derde uitgave, *Parijs* 1824, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 3.º *Le GILBLAS* etc. (*De GILBLAS van de omwenteling of de beljdedissen van LAURENTIUS GIF-*

X

FARD,) 1824, 6 dl.ⁿ in 12.mo 3.^e uitgave 1825; — 4.º *Les gens* etc. (*De fatsoenlijke en de geringe lieden*, of *Lotgevallen van AUGUSTUS MINARD*), 1826, 2 dl.ⁿ in 12.mo die in het Hoogduitsch vertaald zijn; — 5.º *Les sept mariages* etc. (*De zeven huwelijken van ELIGIUS GALLAND*), 3 dl.ⁿ in 12.mo 1828. PICARD heeft de aantekening, die de uitgave der Volledige werken van MOLIERE voorafgaat, vervaardigd, BAUDOUIN, 1826, 1828, 6 dl.ⁿ in 8.vo hij heeft ook eene uitgave in zakformaat geleverd van de *Fransche tooneellijst* (met J. PEYROT), 2 dl.ⁿ in 8.vo *Parijs* 1825—1829, enz.

* PICARDET (C. N.) een voornaam letterkundige, werd in 1725 te *Dijon* geboren, omhelsde den geestelijken staat en werd tot prioor van *Neuilly* benoemd. De abt PICARDET maakte zich vroegtijdig door verscheidene letterkundige voortbrengselen bekend, die hem verdiende als lid van de akademie zijner geboorteplaats te worden aangenomen. Zijne geleerdheid evenaarde zijne godsvrucht en zijne weldadigheid, hij stichtte in zijn prioorchap een' *deugden-prijs* voor eene rozenmaagd. Hij bragt zijn geheele leven in de studie en uitoefening zijner pligten

door, en overleed in 1792. Men heeft van hem; 1.º *Les deux* etc. (*De twee ABDOLONYMUSSEN*), eene geschiedenis ontleend uit QUINTUS CURTIUS, geschikt om de jeugd te onderrigten en om dezelve de gevoelens van eene heilige zedeleer in te boezemen; — 2.º *Histoire météorologique* etc. (*Weerkundige, nosologische en huishoudelijke Geschiedenis voor het jaar 1785*). Zijne zwakke gezondheid weerhield hem, een groot werk, hetwelk hij ondernomen had, voort te zetten, en hetwelk ten titel zoude moeten voeren; *Groot verdedigschrift, of Wederlegging van al de ketterijen, die sedert den oorsprong van het Christendom zijn ontstaan*. — PICARDET (M. A.), tweede broeder van den voorgaande, werd raadsheer honorair aan de *marmereen tafel van Dijon* (alwaar hij geboren was,) en lid der akademie van deze stad. Hij heeft eene verzameling van *dichtstukken* nagelaten, die door derzelver bevalligheid en de gemakkelijkheid der versificatie merkwaardig zijn, en een *Dagberigt der waarnemingen van den barometer van LAFOISIER*. Hij overleefde zijnen broeder slechts weinige maanden. — PICARDET (LOUISE) zuster der voorgaande,

legde zich met eenen goeden uitslag op de wetenschappen toe, gaf verscheiden werken over de scheikunde in het licht, en eene *Verhandeling over de uitwendige kenteekenen der delfstoffen*, naar het Hoogduitsch van WERNER vertaald. Zij huwde met GUYTON DE MORVEAU, waarvan zij in de omwenteling de weduwe bleef, en overleed in 1798.

PICART (FRANCISCUS LE), heer van *Attili* en van *Villevron*, deken van *Saint-Germain l'Auxerrois*, en leeraar der *Sorbonne* in 1504 te *Parijs* geboren, en in 1556 in diezelfde stad overleden, was een der bekwaamste Godgeleerden van de 16.^e eeuw, en onderscheidde zich door zijne godsvrucht en zijnen ijver. De ijver, waarmede hij de nieuwe ketterijen bestreed, haalde hem den haat van BEZA en van CALVINUS op den hals. Men vervaardigde op zijnen dood, *treur- en weeklagten*, alsmede eene *Beklaging*; deze stukken zijn in eenen tijd gedrukt, die bewijzen hoezeer hij door de Catholijken bemind en geëerd werd. Pater HILARION DE COSTA, een franciscaner, heeft zijn *Leven* beschreven. Men schrijft hem een zonderling en zeldzaam

werk toe. *De twistrede van eenen Jacobijn en eenen Franciskaner, wie van hen de beste Godsdienst zoude bezitten*, 1606, in 12.mo

PICART of naauwkeuriger PICCART (MICHAEL), een geleerde letterkundige, te *Neurenberg* in 1574 geboren, werd onderwijzer in de wijsbegeerte en in de dichtkunst te *Altdorf*, alwaar hij in 1620 overleed, na den vriend van ISAAK CASAUBONIUS te zijn geweest. Hij heeft nagelaten: 1.º *Commentariën* op de *staatkunde* en op eenige andere werken van ARISTOTELES, *Neurenberg* 1617, in 4.to — 2.º *Periculatorum criticorum liber*, *Helmstadt*, 1663, in 4.to — 3.º *De ortu et migrationibus veterum Germanorum*, enz. — 4.º *Eene Latijnsche vertaling* van OPPRENUS en andere werken.

PICART (BERNARDUS), in 1673 te *Parijs* geboren, zijn vader was STEPHANUS PICART, bijgenaamd *de Romein*, een beroemde graveur, in 1721 in *Holland* overleden, beoefende deze kunst onder zijnen vader, en de bouw- en doorzigtkunde onder SEBASTIANUS LE CLERC. Zijn smaak voor de zoogenaamde hervormde godsdienst deed hem

in 1710 naar *Holland* ver-
trekken. De meeste zijner
zamenstellingen strekken zij-
nen genie tot eer. De denk-
beelden derzelve zijn schoon
en edel; misschien zijn zij
soms te gezocht en te zinne-
beeldig. Het sprekende zijner
hoofden verminkte hij door
kleine punten; zijne kleedin-
gen waren stijf, lang, een-
toonig, en leverden een koel
en smakeloos geheel op. Deze
kunstenaar overleed te *Am-
sterdam* in 1773, in den
ouderdom van 60 jaren. Hij
heeft een groot getal platen ver-
vaardigd, die hij de *onschul-
dige bedriegerijen* noemde,
wijl hij had getracht de
verschillende schilderachtige
smaken van zekere meesters
na te volgen, die niet dan
met sterkwater gegraveerd
hebben, zoo als *GUIDO, REM-
BRAND, KAREL MARATTE,*
enz. Hij had het vermaak
zijne platen te zien verkoop-
pen alsof zij van de meesters
waren, die hij had nagevolgd.
De verzameling zijner platen
maakt een deel in folio uit,
Amsterdam 1734. Men heeft
nog van hem eene verzame-
ling van *Oude gegraveerde
steenen, op welke de gra-
veurs hunne namen geplaatst
hebben, geteekend en in het
koper gebragt door B. PI-
CART, met de Latynsche ver-
klaringen van PHILIPPUS
STOSCH, door LIMIERS ver-*

taald, Amsterdam, 1724,
in fol. Men bewondert nog
de platen, waarmede hij het
grootte werk verrijkt heeft,
hetwelk ten titel voert *Gods-
dienstige plegtigheden van
al de volken der wereld.*
Amsterdam, 1723, en vol-
gende jaren, die in deze orde
verschenen: 1.º vijf deelen
bevattende: *Al de Gods-
diensten, die slechts eenen
God erkennen.* — 2.º *Twee
deelen veor de afgodendien-
naars;* twee andere deelen
getiteld: *het een het 7.de 2.^{de}
gedeelte,* het andere het 8.ste
deel. — 3.º twee deelen *voor de
Bijgeloovigheden.* PICART had
het ongeluk gehad zich met
eene sekte te verbinden, die
op eene lasterlijke wijze de
leerstelsels en de plegtigheden
der Catholijke Kerk verminkte,
en zijn werk ademt deze
dweepzucht al te zeer. De
vrienden der kunsten waren
verontwaardigd deze schoone
gravures bij de beleedigingen
en ongerijmdheden van den
vervaardiger te zien afsteken.
De abten BANIER en LE MAS-
CRIER hebben dezen ongere-
geldheden trachten te verhel-
pen, door het werk te versmel-
ten, *Parijs, 1741* en volgende
jaren, 9 dl.ⁿ in fol. maar
hunne pogingen hadden geen
volkomen uitslag en de pla-
ten zijn daarenboven minder
fraai dan die van de Hol-
landsche uitgave. Eindelijk,

hebben zich drogredenaars in 1783 van deze beroemde verzameling meester gemaakt, om er de schuilplaats der dwalingen van den dag van te maken, en om de ware Godsdienst in den mengklomp der menschelijke dwaasheden te versmelten: » Laat ons, zegt een criticus bij deze gelegenheid, de dweeperij van PICART en van zijne gezellen genadig behandelen. Hoe schandelijk dezelve ook is, is zij toch oneindig verkieslijker dan die van de zoo genaamde *geletterden*. Dat hij de Catholijke Kerk vervloekt en lastert, is zonder twijfel een kwaad en eene dwaasheid; maar ten minste eerbiedigde hij het Christendom, de openbaring in plaats dat die onbekende letterdieven geene bewondering aan den dag leggen, dan voor de *Godsdienst der braminen*, voor de leer en de eeredienst der ijdele, verwijfde, losbandige, bijgeloovige en bedorvene natien." Men heeft nog van PICART de beeldtenssen van den *Muzen Tempel*, Amsterdam, 1733, in fol. Hij heeft ook de *Herschepingen* of *Gedaanteveranderingen* van OVIDIUS gegraveerd.

PICART. — Zie PICARD.

* PICCADORI (JOANNES BAP-

TISTA), algemeen overste der geordende Minderbroeders, werd te *Rieti*, uit eene achtenswaardige familie geboren, en aanvaardde in den ouderdom van 14 jaren het geestelijke gewaad. Hij werd later door zijne oversten belast, de wijsbegeerte en godgeleerdheid te onderwijzen. Hij had naauwelijks zijn 25ste jaar bereikt, toen er in de *Sapiencia* voor eenen zedekundigen leerstoel eene mededinging geopend werd, en pater PICADORI, die er zich voor opdeed, werd tot hoogleeraar benoemd: hij heeft deze leerstoel met de grootste onderscheiding tot aan het einde van zijn leven bekleed. PICADORI werd te gelijkertijd pastoor van de parochie-kerk van den heiligen VINCENTIUS en van den heiligen ANASTASIUS, geloofs- onderzoeker van de inkwisisie, raadpleger van den *index*, lid van het wijsgeerige collegie en van verscheidene letterkundige genootschappen. Hij heeft ook verschillende ambten in zijne orde bekleed, toen LEO XII hem in de maand September 1826, tot algemeen overste benoemde. Pater PICCADORI is den 25 December 1829, in den ouderdom van 63 jaren, in het klooster van den heiligen LAURENTIUS in *Lucina*, over-

leden, na in het licht gegeven te hebben: *Zedekundige instellingen* of *Zedekundige wijsbegeerte*; hij wilde ook nog *Instellingen van het menschelijke Regt* in het licht geven, welke de dood hem belet heeft te voltooijen.

PICCART (MICHAËL).— Zie PICART.

* PICCINNI (NICOLÒ), een beroemde componist, in 1728 te *Bari*, in het koninkrijk *Napels* geboren, begon zijne eerste studien in zijne geboorteplaats, en wijdde zich den geestelijken staat toe. Zijn vader stond hem vervolgens toe, om zich den smaak, dien hij voor de toonkunst aan den dag legde, toe te wijden, en hij begaf zich in de muziek-school of het conservatorium van *Santo-Onofrio*, alwaar hij de beroemde LEO en DURANTE tot meesters had. Na eene tienjarige onafgebrokene studie, bragt PICCINNI zijne eerste compositiën voort, die in verschillende kerken van *Napels* ten uitvoer werd gebragt, en dezelve verwierven de goedkeuring van de bekwaamste componisten. Hij gaf, in 1754, zijne eerste *Opera Buffa* in het licht, die op het groote tooneel van *Napels* zeer veel bijval verwierf. Na verschillende hoven te

hebben bezocht, waarin hij op eene uitstekende wijze onthaald werd, kwam PICCINNI in *Italië* terug, alwaar al de tooneelen zich beijverden, om zijne voortbrengelen ten uitvoer te brengen. ZÉNOBIA, hetwelk hij in 1756 te *Napels* had doen voorstellen, de *Cecchina* of de goede dochter, woorden van GOLDONI, te *Rome*, in 1769 voorgesteld, en in welke men voor de eerste maal het groote stuk in zijn geheel *Final* genaamd, bijwoonde, en hetwelke met de levendigste geestdrift werd onthaald; de *Olympiade*, waarin hij tegen de herinnering der muziek van PERGOLÉSE en van JOMELLI te kampen had, en over welke hij volkomen zegevierde. Hij was sedert 15 jaren te *Rome*, toen zijne benijders, tegen hem over eenen mededinger wilden stellen, te weten PASCHALIS ANFOSSI, die voor hem in wetenschap en genie moest onder doen. Daar hij zich door deze onregtvaardige vergelijking beledigd achtte, trok hij naar *Napels* terug, en leerde er de prinses BELMONTE PIGNATELLI kennen. Deze dame, die van eenen deugdzamen echtgenoot, weduwe was geworden, wiens gedachtenis haar altijd tranen deed storten, vond haren eenigsten

troost in de muziek. Zij verbond zich dus aan PICCINNI, die eenige jaren bij haar bleef, tot dat aanzoecken van verscheidene hoofdsteden hem aan zijne geliefkoosde verblijfplaats ontrukten; hij begaf zich naar *Frankrijk*, en kwam te *Parijs*, in December 1775. Hij was met de Fransche taal geheel onbekend, en het was MARMONTEL, die zich de moeite gaf, om hem dezelve te leeren. Het eerste werk, waarmede PICCINNI moest beginnen, was *Roland*, woorden van MARMONTEL. Deze vertaalde de stukken van zijne Opera in het Italiaansch, en deed hem dezelve herhalen, en vervolgens op muziek brengen; aldus geraakte hij er toe, om hetzelfde geheel en al zamen te stellen. Zelfs voor dat hij het geëindigd had, vond hij thans eenen mededinger, zijnen roem waardig: deze was de beroemde GLUCK, reeds door zijne Opera's van ALCESTE en ORPHEUS bekend. De liefhebbers van de muziek verdeelden zich in twee partijen, die der *Piccinnisten* en die der *Gluckisten*, deze partijen waren zeer tegen elkander ingenomen, waardoor dikwijls schandelijke tooneelen ontstonden, die tot het uiterste gedreven werden;

even alsof ieder van hen de belangen en het heil van een rijk te verdedigen had. De vijandschap der beide componisten ging zoo ver, dat zij elkander onderling in hunne belangen en in hunne gemeenzame loopbaan bena-deelden, intusschen had ieder in zijne soort een hem eigen talent. De muziek van GLUCK is geleerder en wel-luidender; die van zijnen mededinger overtreft dezelve intusschen door waarheid van uitdrukking en zoet luidendheid. Hoe het ook zij, de voorstelling van *Roland* had met groote moeilijkheden te worstelen. De koningin MARIA ANTOINETTA, die PICCINNI tot haren zangmeester had verkozen, betuigde den wensch om de verdeeldheid, die tusschen de beide muziekmeesters ontstaan was, te zien ophouden; deze verzoenden zich; maar de vijandelijkheden gingen onder hunne voorstanders niet te min voort, en een ongehoord aantal vlugschriften werd, bij deze gelegenheid onder het publiek verspreid. GLUCK verliet *Frankrijk* (Zie GLUCK); maar PICCINNI vond eenen nieuwen mededinger in SACHINI. Hij gaf achtereenvolgend ATIS, DIDO, DIANA en ENDYMION, PENELOPA en twee kluchtzangspelen in het

licht. Hij werd in 1782 tot directeur van de koninklijke zangschool benoemd. De omwenteling van 1789 barstte uit en hij zag zich van al de jaarwedden, die hem door **LODEWIJK XV** en zijnen opvolger waren toegestaan, beroofd. Hij had de zwakheid om in de grondregels der nieuwigheids-predikers te deelen. Doch zijne fortuin werd daardoor niet verbeterd. **PICCINNI** verliet *Frankrijk* in 1791, en keerde naar *Napels* terug, alwaar zijne nieuwe beginselen hem met geen goed oog deden aanzien; het hof ontving hem zeer koeltjes en hij haalde zich den haat van den minister **ACTON** op den hals. Om er de gevolgen van te vermijden, sloot hij zich in zij huis op, waarin hij gedurende vier jaren onbekend, en bijna altijd in de behoefte leefde. De Fransche ministers, aan het hof van *Napels*, zochten hem in de onaangenaamheden die hij zich zelve had op den hals gehaald, te troosten; maar hunne welwillendheid berokkende hem nieuwe vijanden. Gedurende dien tijd leefde hij van de opbrengst van eenige gewijde zangstukken die hij voor de kerken samenstelde. Eindelijk besloot hij naar *Parijs* terug te keeren, alwaar hij den 4

December 1799 aankwam. Het was juist op den vooravond van de openbare oefening van het conservatorium: hij werd er plegtiglijk toe uitgenoodigd, en ontving er het vleijendste onthaal. Aan **BONAPARTE**, toenmaals eersten consul, voorgesteld, stond deze hem ondersteuning toe, en rigtte voor hem eenen zesden post van inspecteur in ditzelfde conservatorium op. **PICCINI** overleefde deze gunst niet lang, en overleed den 7 Mei 1800 te *Passy*. Het zoude te langwijdig zijn, om over de verschillende stukken van dezen meester uit te weiden. Wij willen enkel zeggen dat zijne opera's, zoowel de ernstige als boertige, ten getalle van meer dan vijf en twintig zijn, zonder de *Missen*, de *Psalmen* en de *Motetten* te rekenen. **GINGUENÉ** heeft eene *Levensschets* van dezen kunstenaar in het licht gegeven, *Parijs* 9.e jaar (1801) in 8.vo — **PICCINI** (**JOZEF**) de oudste zoon van den voorgaande te *Parijs* in 1826 in den ouderdom van 68 overleden, is de schrijver der woorden van verscheidene klucht-opera's die op het Itali-aansche tooneel zijn uitgevoerd zoo als de *valsche lord* de *dienstvaardige leugen*, **LUCETTE**, die door zijnen vader op muziek gebragt zijn. Hij heeft ook verscheidene too-

neelstukken geleverd, waarvan er eenigen zeer op prijs worden gesteld.

PICCOLOMINI (ALEXANDER), aartsbisschop van *Patras*, coadjutor van *Sienna*, zijne geboorteplaats, werd in 1508, uit een beroemd en oud huis, oorspronkelijk van *Rome*, en te *Sienna* gevestigd, geboren. Men heeft van hem een aantal werken in het Italiaansch. De voornaamste zijn: 1.º verschillende *tooneelstukken*, die, ofschoon vrij zedig, een smaak en eenen arbeid vooronderstellen die weinig met den bisschoppelijken geest strooken, benevens eene *onderrigting voor jonge dames*, vertaald en twee malen in het Fransch onder verschillende titels gedrukt, dit boek bevat vele gevaarlijke grondregels, — 2.º *De zedeleer der edelen*, *Venetië*, 1552, in 8.vo; — 3.º eene *Verhandeling over de sphaer*; — 4.º eene *theorie over de planeten*; — 5.º eene *Vertaling* over de redeneer- en dichtkunde van ARISTOTELES, in 4.to — 6.º *Zedekundige instelling*, *Venetië* 1575, in 4.to door PETRUS DE LARIVEY, in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1581, in 4.to en andere geschriften, die van zijne uitgebreide kundigheden in

de natuur- en wiskunde en in de godgeleerdheid getuigen. Deze prelaat overleed te *Sienna*, in 1578, in den ouderdom van 70 jaren.

PICCOLOMINI (FRANCISCUS), uit dezelfde familie van den voorgaande, in 1520 te *Sienna* geboren, onderwees met roem gedurende 22 jaren de wijsbegeerte, aan de beroemdste hoogeschoolen van *Italië*, en keerde vervolgens naar *Sienna* terug, alwaar hij in 1604, in den ouderdom van 84 jaren overleed. De stad nam bij zijnen dood den rouw aan. Zijne werken zijn: 1.º *Verscheiden Commentariën* over ARISTOTELES, *Mentz*, 1608, in 8.vo; — 2.º *Universa philosophia de moribus*, *Venetië*, 1583, in fol. Hij stelde pogingen in het werk, om het leerstelsel van PLATO te doen herleven, wjl hetzelfde voor de natuur en zedekundige waarheden gunstiger scheen dan die der andere wijsgeeren.

PICCOLOMINI d' Aragon (OCTAVIUS) hertog van *Amalfi*, prins van het rijk: veldheer der keizerlijke legers, in den 30 jarigen oorlog, ridder van het gulden vlies, werd in 1599 geboren. Hij nam eerst de wapens op, voor de kroon van *Spanje* in *Italië*. Hij

vervolgens in het leger van FERDINAND II, die hem ter hulp van *Boheme* zond, en hem het bevel over de keizerlijke troepen, in 1634 toevertrouwde. Nadat hij zich in den beroemden slag van *Nordlingen* onderscheiden had, deed hij den maarschalk van *Chatillon* het beleg van *Sint-Omer* opbreken. Hij versloeg, in 1639 geheel en al, den markgraaf van *Feuquières*, die *Diedenhoven* had berend, en maakte hem gevangen. Hij verijdelde in het volgende jaar al de maatregelen van BANNIER, een Zweedsch veldheer, vervolgde hem in 1641, en noodzaakte hem eene groote uitgestrektheid lands over te geven: hij kon intusschen, het beleg van *Wolferbuttel* niet doen opbreken, wjl hij door den graaf van GUÉBRIANT terug gestooten werd. Hij woonde, als gevolmagtigde des keizes, de conferentiën bij van *Neurenberg* in 1649 en 1650, ter uitvoering van het Munstersche vredesverdrag, en overleed den 10 Augustus 1656, zonder nakomelingschap, den roem nalatende van een bekwaam onderhandelaar en een werkzaam veldheer te zijn geweest. De beroemde CAPRARA was zijn neef.

PICCOLOMINI (JACOBUS),

wiens naam AMMANATI was, nam die van PICCOLOMINI aan, ter eere van PIUS II, zijnen beschermer. Hij werd bisschop van *Pavia*, daarna van *Tusculum*, en eindelijk van *Lucca*, kardinaal in 1461, onder den naam van kardinaal van *Pavia*, en overleed in 1479, in het 59.ste jaar zijns ouderdoms. Zijne werken, welke in *Brieven* en in eene *Geschiedenis* van zijnen tijd bestaan, zijn te *Milane* gedrukt, 1521 in fol.

PICCOLOMINI. — (Zie PIUS II, PIUS III en PATRICIUS).

* PICENINI (JACOBUS), te *Samadeno*, een woeste plaats van *Engadin*, een gewest van het *Graauwubunderland*, geboren, leefde in het midden der 18.e eeuw. Hij is bekend door de volgende werken: 1.º *Apologie etc.* (*Verdedigingschrift der hervormde kerken*), *Chur* of *Coire*, 1706. Dit is een antwoord op het boek van pater SEGNERI, Jesuit, getiteld: *l'Incrédule etc.* (*De ongeloovige zonder verontschuldiging*). Pater ANDREAS SEMERI, mede een Jesuit, wederlegde PICENINI in zijne *Courte etc.* (*Beknopte verdediging der Godsdienst*), hetgeen van den kant van dezen laatsten stof tot een nieuw geschrift gaf, hetwelk

hij betitelde, *Trionfo della vera religione*. PICENINI vond eenen anderen geduchten tegenstander in den kardinaal VINCENTIUS LODEWIJK GOTTI, een dominikaner. Deze prelaat schreef tegen PICENINI in 1748 drie zware boekdeelen, te *Bologna* gedrukt. Hij wederlegt in dezelve al de beweringen van den calvinisten predikant, wiens werken, overigens door de verbittering ingegeven, en waarin de haat en de verachting voor het Catholicismus doordringen, veeleer van eenen onstuimigen predikant schijnen te zijn, dan wel van eenen twistschrijver, die ter goeder trouw te werk gaat en de waarheid zoekt.

* PICHAT (MICHAËL), in 1790 te *Vienne*, in het departement der *Isère* geboren, den 26 Januarij 1828 overleden, maakte zich reeds vroeg door een treurspel, *Turnus* genaamd, bekend, waarvan in 1824 slechts eenige bedrijven in het *Odéon* zijn voorgedragen: dezelve maakten een deel uit van eene voorrede, welke ten titel voerde *Les trois genres (De drie geslachten)*. Kort daarna voerde hij de opoffering van LEONIDAS ten toonele, en dit stuk verwierf een schitterend onthaal. Een derde opstel, waarvan hij,

zegt men, nog meer verwachtte, maar hetwelk de dood hem belette te zien uitvoeren, was, *GUILLAUME TELL (WILLEM TELL)*, eene navolging van SCHILLER. Hetzelve is den 22 Julij 1830 met eenen goeden uitslag gespeeld. Nadat de boekensuur het 4.de bedrijf van zijn treurspel *Turnus* verboden had, zoo zag de schrijver van de voorstelling van dit stuk af. Men heeft daarenboven van PICHAT een dichtstuk over de *trouw der Fransche geneesheeren te Barcelona*, hetwelk in 1822 bij de prijsvraag van de Fransche akademie den tweeden prijs behaalde; hij heeft ook aan het treurspel *EUDORA en CYMODOCEA* door den heer GARY medegewerkt, hetwelk den 17 Julij 1824 op het eerste *Theatre - Français* is voorgesteld.

* PICHEGRU (KAREL), een Fransche veldheer, den 16 Februarij 1761 te *Arbois* in *Franche - Comté*, uit eene weinig bekende familie geboren, genoot eene zeer zorgvuldige opvoeding. Nadat hij zijne Latijnsche studien aan het collegie van *Arbois*, en zijne wijsbegeerte in het klooster der minderbroeders dier zelfde stad, bij welke hij tot aan het einde van zijn 17.de jaar bleef, had volbragt,

werd hij als repetitor in de wiskunde en wijsbegeerte aan het collegie van *Brienne*, waar BONAPARTE toen als kweekeling was, opgenomen. Weldra begaf zich PICHEGRU naar *Straatsburg*, alwaar hij in het regiment ruitery van *Metz*, hetwelk aldaar in garnizoen lag, dienst nam. Zijn gelukkige aanleg en zijn goed gedrag, hadden hem weldra doen opmerken, en hij geraakte al zeer spoedig tot den rang van sergeant, met welken hij de laatste veldtogten des Amerikaanschen oorlogs maakte. Hij onderscheidde zich in dezelve door zijne dapperheid, en was, toen hij in 1785, gevaarlijk aan de regterhand in eene schiet-oefening gekwetst, in *Frankrijk* terug kwam, adjudant onder-officier. Daar men zijne wond ongeneesbaar had bevonden, hadden zijne chefs voor hem zijn congé gevraagd, hetwelk geweigerd werd. Gedurende de omwenteling van 1789 was hij nog adjudant onder-officier. PICHEGRU nam de nieuwe staatkundige grondregels, die aan de orde van den dag waren, aan, en hij werd een der ijverigste leden van de volksgezinde genoodschappen, de klub van *Besançon*, waarvan hij voorzitter was, benoemde hem tot bevelhebber van een ba-

taillon nationale vrijwilligers van het *Gard*-departement, hetwelk door die stad trok, en de nieuwe bataillon-chef belastte zich met de zorg, om zijne troepen te onderrigten; hij zag zijne pogingen met eenen goeden uitslag bekroond en geleidde dezelve weldra naar het *Rijn*-leger. In 1792 werd hij bij den staf van dat leger geplaatst, en in korten tijd verhieven zijne verdiensten en zijne dapperheid hem achtereenvolgend tot den rang van brigade- en divisie-generaal. Het *Rijn*-leger was juist in de linien van *Weissenburg* geslagen. Zonder zich door het voorbeeld van verscheiden opperveldheeren, zoo als CUSTINES, HOUCARD, BIRON, enz., die op het schavot gestorven waren, te laten afschrikken, nam PICHEGRU het opperbevel der troepen aan, reorganiseerde dezelve dadelijk, en daardoor gelukte het hem, de vorderingen van den vijand te beteugelen. Hij voerde eene nieuwe soort van krijgsbewegingen in, welke in het vervolg zeer voordelig voor de Fransche legers werd. Hij schiep achtereenvolgend het stelsel der scherpschutters, der vliegende artillerie, der herhaalde aanvallen; door al deze middelen, bragt hij de *Duitsche* taktiek van het spoor, en

maakte hunne ruitery bijna nutteloos. Hij wist de eigenliefde van den Franschen soldaat op te wekken, gewende hem allerlei ontberingen met geduld te verdragen, en, om zijn levendig en van alle traagheid wars karakter te gemoet te komen, ontsloeg hij hem van de oude wijze van belegeren en observatie legers. Hij beproefde deze nieuwe wijze in den *Elzas*, en volmaakte dezelve in zijne legerplaats van *West-Vlaanderen*. Hij had nauwelijks eene operatie-plan gevormd, om den *Elzas* te bevrijden, of de zaakgelastigden van de conventie stelden hem onder de bevelen van *HOCHE*, die zich met zijn *Moëzel*-leger bij hem kwam voegen. Ofschoon *PICHEGRU* deze handelwijze als eene onregtvaardigheid beschouwde, wreekte hij er zich edelmoediglijk over, door het eerst de linien van *Haguenau*, den 23 December 1793, te overrompelen; eenige dagen daarna vertrok hij naar *Parijs*, ten einde het opperbevel te verzoeken. In dezen tusschentijd kon *HOCHE*, die met een trotsch en onafhankelijk karakter geboren was, met *SAINT-JUST* niet overeenstemmen, die in de legerplaats de geheele schampere trotschheid van een lid en afgevaardigde der con-

ventie bragt. Hij kwetste zijne eigenliefde en *HOCHE* werd teruggeroepen; men vertrouwde toen (den 5 Febr. 1794), het bevel van het leger aan *PICHEGRU* toe, die, alvorens de hoofdstad te verlaten, zowel als *DUMOURIEZ* aan de omstandigheden meende te moeten gehoorzamen, en in eenen brief aan de Jacobijnen gerigt, zijn afscheid in deze bewoordingen nam: » Ik zweer de wapens der republiek te doen zegevieren, de dwingelanden uit te roeijen, of hen bevechtende, te sterven. Mijn laatste woord zal altijd zijn: *Leve de republiek! Leve de bergpartij!* » Nadat *PICHEGRU* zich in het leger begeven had, ontdekte hij weldra de gebreken van het plan door de commissie van oorlog ontworpen. De ondervinding bewees hem dat zijne vrees wel gegrond was, en hij nam op zich, een ander plan te vormen. *CARNOT* schreef er zich de vinding van toe, en men verzekert dat zulks met grond geschiedde. Wat er ook van zij, *PICHEGRU* had voor zich eene linie, die men eenpariglijk als ondoordringbaar beschouwde. De Oostenrijkers bezaten *Condé*, *Valenciennes*, *Quesnoi*, *Landrecies* en zij waren slechts 40 uren van *Parijs* verwijderd. De prins van *Coburg*

voerde het bevel over hun leger, waar van het middelpunt door het *Mormaler* woud gedekt was, waarin deze prins onwinbare verschansingen had doen maken. Zij hadden nog kortelings den Franschen noodlottige tegenspoeden doen ondervinden; het was de al te beruchte commissie van algemeen welzijn, welke het bevel tot onvoorzigtige aanvallen had gegeven, welke **PICHEGRU** genoodzaakt was te hernieuwen. Hij onderging verscheidene nederlagen, maar nadat hij de vergunning had bekomen om zijne eigene denkbeelden te volgen, was hij eindelijk, gelukkiger, hij begaf zich in de maand April 1794 naar *West-Vlaanderen* en behaalde reeds den 26 en den 29 derzelfde maand de belangrijke overwinningen van *Kortrijk*, van *Mont-Cassel* en van *Menen*. Hij wist van deze voordeelen gebruik te maken, bevocht onafgebroken de Engelschen en de Oostenrijkers, en maakte zich van geheel *Belgie* en van een gedeelte van *Holland* meester. De verovering van *Holland* is een der schoonste en roemrijkste daden van **PICHEGRU**. Zijne geleerde krijgsbewegingen hadden de vijanden tot achter de *Maas* en den *Rijn* teruggedreven: deze konden hem niets meer tegenover-

stellen dan de hinderpalen door de natuur zelve geschapen, in een met grachten en breede rivieren doorsneden land, en alwaar de gewone winter-overströomingen eenen veldtocht in dat jaargetijde onmogelijk maken. Maar deze hinderpalen verdwenen weldra door de strenge vorst van eenen buitengewonen winter, zelfs boden de groote rivieren den soldaten eenen veiligen weg aan. De Fransche gelederen, trokken den 2 Januarij 1795 over het ijs de *Waal* over, en reeds den 21 Januarij was **PICHEGRU** te *Amsterdam*. Hij drong door tot aan de uiterste grenzen, bij de scheidspalen van het Pruisische grondgebied: de stadhouder en de Engelschen hadden zich verplicht gezien, te vlugten. Gedurende dezen veldtocht, verzwakte de magt van **ROBESPIERRE**, en hij zelf kwam op het schavot om het leven. Hij had in zijnen val de geheele Bergpartij medegesleept. **PICHEGRU** wenschte de conventie met derzelve zegepraal over de driemannen, welke hij *vijanden des volks en der soldaten* noemde, geluk. Hij werd gezonden om de krijgsverrigtingen des *Rijn-* en *Moensel-*legers te besturen, behield desnietteenstaande het opperbevel over die van het *Noorden* en van *Sambre* en *Maas*, die

onder de bevelen van MOREAU en JOURDAN stonden. PICHEGRU zag zich op deze wijze aan het hoofd van een veel grooter aantal troepen dan een veldheer er te zijner beschikking had gehad. Hij bevond zich te *Parijs*, tijdens de volksbeweging van den 12 germinal, en de conventie droeg hem het bevel op der troepen tegen de *terroristen*, die niet ophielden zich te bewegen. Zijne tegenwoordigheid en zijne wijze verordeningen verijdelden al hunne pogingen. Nadat er eene kortstondige rust in *Parijs* hersteld was, keerde PICHEGRU naar zijn leger terug, en het is omtrent dezen tijd dat hij het oor leende aan voorstellen om ten voordeele van het huis van *Bourbon* te handelen. Door de tusschenkomst van FAUCHE-BOREL, een boekverkooper van *Neufchatel*, trad hij in onderhandeling met den prins van CONDÉ. De beloften, welke men hem deed waren heerlijk en de sommen, welke hij ontving, zeer aanzienlijk. Onbegrijpelijke traagheden, slecht zamengestelde en even zoo slecht uitgevoerde plannen, stelden dit ontwerp van restauratie weldra in de waagschaal; de republikeinen werden van het gedrag van PICHEGRU onderrigt. Van toen af zochten zij al zijne krijgswegingen, ofschoon op eenen zijdeling-

sche wijze, te belemmeren. Zelfs het directorium, hetwelke juist ingehuldigd was, durfde hem niet te midden zijner soldaten, van welke hij bemind was, aanranden, en bood hem dus het Zweedsehe gezantschap aan. PICHEGRU wees hetzelfde van de hand: en terwijl hij deze soort van ballingschap verborgen hield, begaf hij zich naar *Arbois*, en leefde aldaar eenigen tijd zonder dat zijn privaat gedrag in het minste de geruchten bevestigden, die er over zijne nieuwe staatkundige gevoelens in omloop waren geweest. Hij nam weinig maanden daarna (1797) den post aan van afgevaardigde in den raad der vijfhonderden, en reeds in de eerste zitting werd hij tot president deszelve verkozen. De partij van CLICHY en het getal der koningsgezinden vermeerderden van dag tot dag. PICHEGRU werd de steun en de hoop derzelve. Alles was bereid, om den grooten slag toe te brengen, maar PICHEGRU, door redenaars omringd, die in de tribunes wisten te redekavelen, maar niet te handelen, kon aan de zwakken geen moed inboezemen, aan twintig verschillende klubsen, waaruit deze partij bestond, geen zamenhang geven, de omzigtigheid der eenen, de angst-

valligheid der anderen, en de vrees van bijna allen overwinnen, en hen bewegen om zelve de eerste slagen aan de partij toe te brengen, welke hen bedreigde. De 18de fructidor, 5de jaar (1797) verijdelde al de ontwerpen, en PICHEGRU, zelfs in den schoot van het wetgevende ligchaam in hechtenis genomen, werd met zijne ambtgenooten van de commissie der inspecteurs op karren naar de gevangenis des *Tempels* vervoerd. Den volgenden dag, werd hij, met vijftig anderen afgevaardigden veroordeeld om naar *Guiane* verbannen te worden. Onmiddellijk na dezen *coup-d'état* haastte zich het directorium om de briefwisseling, welke PICHEGRU met den prins van *Condé* en de Oostenrijkste veldheeren had gevoerd in het licht te geven, dezelve was door de troepen van het *Rijn*-leger, door MOREAU aangevoerd, in eene legerkist van den generaal KLINGLIN gevonden en in beslag genomen. Weinig lezers hechten geloof aan de echtheid dezer briefwisseling, en zelfs de koningsgezinden beschouwden dezelve als eene uitvinding van het directorium. PICHEGRU zag te *Sinnamari* verscheidene van zijne ongeluksgezellen sterven. Nadat hij besloten had, om alles in het werk

te stellen om zich te redden, scheepte hij zich op eene prauw (zekere reddingsboot) in, en, na aan de dreigendste gevaren ontsnapt te zijn, kwam hij in de Hollandsche kolonie *Suriname* aan, van waar hij naar *Engeland* overstak. Van daar, begaf hij zich naar *Duitschland* (in 1799), op den oogenblik der voordeelen van de Russische en Oostenrijksche legerbenden op de Franschen behaald. Eenigen tijd daarna begaf hij zich naar *Zwitserland*, bij het leger van KORSAKOW, en gaf dezen veldheer heilzame raadgevingen; maar dezelve werden niet aangenomen, en KORSAKOW werd den volgenden dag door MASSENA verslagen. Na den aftogt der Russische legerbenden leefde PICHEGRU eenigen tijd in *Duitschland*, in het vorstendom *Bareuth*, keerde op nieuw naar *Engeland*, alwaar hij tot in 1804 verbleef. Daar leerde hij GEORGES, CADOUAL, hoofd der Vendeische koningsgezinden, kennen, met wien hij het plan vormde om het consulairstuur in den persoon van BONAPARTE omver te werpen. Beide en een zeker getal getrouwe mannen, kwamen te *Parijs* en hielden er zich verscheiden dagen verborgen. Nadat het bestuur van hunne plannen onderrigt was, zagen

GEORGES en PICHEGRU zich genoodzaakt de vlugt te nemen, en zich aan de nasporingen te onttrekken; maar eindelijk werd PICHEGRU verraden en aan de policie uitgeleverd door den persoon zelve, bij wien hij zich verschoolen had. Over zijne betrekkingen met MOREAU ondervraagd, antwoordde hij zeer beknoptelijk en ontkenkend op deze en andere vragen, welke men hem deed. Hij werd naar de gevangenis des *Tempels* gevoerd, waarin hij, naar men verzekert door vier in dienst van BONAPARTE staande Mamelukken werd gewurgd, juist op den oogenblik, dat hij voor de regtbank verwacht werd, om met GEORGES-CADOUDAL gevonden te worden. Zijn lijk werd naar de griffie der regtbank vervoerd; en den 6 April 1804 ter aarde besteld, PICHEGRU is in den ouderdom van 43 jaren overleden. [Het geschrift van den graaf de MONTGAILLARD getiteld: *Memoire etc. (Gedenkschrift bevattende het verraad van PICHEGRU in de jaren 3, 4 en 5 der republiek) (1795—97)* uit de 's lands drukkerij voortgekomen, werd omtrent dezen tijd mildelijk verspreid. Men kan de aantekeningen over MOREAU en PICHEGRU door FAUCHE-BOREL raadple-

XIX. DEEL.

gen, *Londen*, 1808, in 8.vo alsmede de *Gedenkschriften* van denzelfde, 1830, 2 dl.ⁿ in 8.vo verder het geschrift van den graaf ROEDERER getiteld *MOREAU en PICHEGRU*, 1804 in 8.vo In 1821 werd er eene inschrijving geopend om te zijner eere een standbeeld op te rigten. Men plaatste er een van metaal op het capucijner-plein van *Besançon*, en een ander van marmer te *Lons-le-Saunier*. Beide werden ten tijde der Julij-revolutie omver geworpen. Men bewaart in het museum *Paris* van *Besançon* het hoofd van het metalen standbeeld].

* PICHLER (GUIDO of VEITH, in het Latijn VITUS), een Duitsche Jesuit, en een bekwaam hoogleeraar, in het kerkelijke regt aan de universiteit te *Dillingen*. Ook bekleedde hij denzelfden leerstoel aan de hoogeschoolen van *Ingolstadt* en *Munchen*. Er bestaat van hem: 1.º *Theologia polemica, in qua generalia theologiae controversiæ fundamenta et principia, ex quibus omnes infideles hæretici et sectarii manifesti erroris convincuntur, et materiae particulares cum protestantibus et modernis sectariis controversæ, et ab ecclesia Catholica*

Y

*contra eosdem decisæ traduntur, Augsburg, 1752, 2 dl.ⁿ in 4.to; — 2.º Jus canonicum, secundum quinque decretalium titulos GREGORII papæ IX explicatum, etc.; accedunt præter secundum tomum, in quo decisiones casuum, ad singulos decretalium titulos, explicantur, utiles quædam adnotationes ac vindiciæ, cura et studio FRANCISCI ANTONII ZACHARIÆ, ejusdem societatis (Venetie, Pesaro), 1758, 2 dl.ⁿ in fol. Behalve de aantekeningen, in welke pater ZACHARIAS, volgens de laatste Pauselijke constitutiën, de eerste door den schrijver geleverde uitgave verbeterd en toelicht, heeft hij tot de inleiding een bijvoegsel geleverd, uit de *Prænotiones canonicæ et civilis* van JOANNES DOUJAT, Parijs, 1687, ontleend. (Zie DOUJAT-JOANNES). Aan het einde van het tweede deel, vindt men de *Verdediging*, tegen pater CONCINA, door den beroemden FRANCISCUS ZECH, van hetzelfde gevoelen als PICHLER, en eertijds zijn meester, over het regt der vorsten, betrekkelijk de leeningen, met eene *Wederlegging* van het *Wederantwoord* van denzelfden pater CONCINA op deze *Verdediging*, zonder daarom te wijken van den *Rond-**

gaanden Brief van BENEDICTUS XIV. — 3.º *Epitome juris canonici juxta decreta, Augsburg, 1749, 2 dl.ⁿ in 12.mo* Pater PICHLER overleed te *Munchen* den 15 Februarij 1736. — Een andere PICHLER (JOZEF), beroemde letterkundige, heeft in het licht gegeven: *Historiæ imperatorum germanicorum sæculum primum, Weenen, 1753.*

PICHON (JOANNES), te *Lyon* in 1683 geboren, werd *Jesuit* in 1697. Nadat koning STANISLAUS, met eenen waarlijk koninklijken luister, in *Lotharingen* missiën had gesticht, liet hij, om een begin aan deze inrigting te geven, de oogen op pater PICHON vallen, die in dit gewest reeds bewijzen van zijnen ijver had gegeven. Daar deze missionaris zag, dat eenige nieuwigheidspredikers de geloovigen van de heilige communie verwijderden, onder voorwendsel, dat men volmaakt moest zijn, om dezelve te ontvangen, zoo schreef hij *l'Esprit etc. (De geest van J. C. en der Kerk over de menigvuldige communien)*, 1745, in 12.mo, waarin hij, terwijl hij dwalingen bestrijdt, in tegenovergestelde dwalingen vervalt. Zijn werk maakte veel geruchts: de *Jesuiten* waren de eerste, die hetzelfde afkeurden; het werd te *Rome*

in 1748, en door verscheiden bisschoppen van *Frankrijk* veroordeeld. De schrijver zelf veroordeelde het, in eene openbare acte te *Straatsburg*; den 24 Januarij 1748. Hij werd daarop naar *Auvergne* verbannen en begaf zich van daar naar *Sion*, in het *Walliserland*, werwaarts de bisschop dier stad hem ontboden had. Hij werd aldaar groot-vikaris en algemeen visitator van het diocees en overleed onder de uitoefening der heilige bediening den 5 Mei 1751.

* PICHON (THOMAS JOANNES), docter in de godgeleerdheid, en kanonik der heilige kapel te *Mans*, werd in die stad in 1731 geboren. Na de priesterwijding te hebben ontvangen, verbond hij zich aan den heer d'AVRINCOURT, bisschop van *Perpignan*, en volgde hem in zijne diocees. Hij verbleef aldaar slechts twee jaren, kwam te *Parijs* terug, en hield zich aldaar met de zamenslelling van eenige werken bezig. De bisschop van *Mans* gaf hem den titel van algemeen overste der vrouwen kloosters van het diocees, en MONSIEUR, broeder des konings, benoemde hem tot geschiedschrijver van zijn erfgoed *Mans*. Bij de omwenteling zag hij zich van

zijne kerkelijke inkomsten en van zijne posten herooft. Men zegt, dat men hem in 1791 het constitutionnele bisdom van *Mans* aanbod, en dat hij hetzelfde van de hand wees; maar hij aanvaardde den post van administrateur van het algemeen ziekenhuis, en overleed den 18 November 1812. Men heeft van hem verscheiden werken, de voornaamste zijn: 1.° *La raison etc.* (*De rede, zegepralende op de nieuwigheden; of Proeve over de zeden en het ongehoof*), *Parijs*, 1753 in 12.mo — 2.° *Traité etc.* (*Geschiedkundige en critische verhandeling over de natuur van God*), 1758, in 12.mo — 3.° *Cartel etc.* (*Uitdagingsbrief aan den viervoetigen filozooft enz.*) *Brussel*, 1763, in 8.vo — 4.° *La physique etc.* (*De natuurkunde der geschiedenis enz.*), 's *Gravenhage*, 1765, in 12.mo — 5.° *Memoires etc.* (*Verhandelingen over de misbruiken van den ongehuwden staat, in de staatkundige orde*), *Amsterdam* 1766, in 12.mo Dit geschrift werd in *Mans*, waar de abt PICHON woonde, slecht onthaald, en men laakte verscheidene zaken in hetzelfde. — 6.° *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over de misbruiken in den huwelijken-staat*) *Amsterdam*,

1766, in 12.mo — 7.º *Les Droits etc.* (De onderlinge regten van den staat en de Kerk, tot derzelver grondbeginselen terug gebragt), Avignon, 1766, in 12.mo — 8.º *Des études etc.* (Over de godgeleerde studiën enz.), Avignon en Parijs, 1767, in 8.vo Ook aan dit werk viel geene algemeene goedkeuring ten deel. — 9.º *Principes etc.* (Godsdienstige en zedelijke grondbeginselen uit de werken van SAURIN ontleend), 1768, 2 dl.ⁿ in 12.mo Eene aanmerking van de *Dictionnaire des anonymes*, 4.de dl. blz. 327 maakt ons bekend, dat de wezenlijke schrijver van dit werk is DURAND, protestantsch predikant te Lausanne, die hetzelfde in 1767, onder den titel van *Geest van SAURIN* in het licht gaf. De abt PICHON eigende zich den hoofdinhoud van dit boek toe, maakte er weglatingen en bijvoegselen in, en gaf het vervolgens onder den bovenstaanden titel in het licht. — 10.º *Sacre etc.* (Zalving en krooning van LODEWIJK XVI enz.), met platen door PATAS gegraveerd, Parijs, 1775 in 4.to — 11.º *Les Argumens etc.* (De bewijsreden der rede ten voordeele der Godsdienst en des priesterschaps), 1776. — 12.º *Examen etc.* (Onderzoek van

den mensch van HELVETIUS), zelfde jaar. Terwijl men aan den ijver van den abt PICHON, en aan zijne zucht tot den arbeid regt doet wedervaren, moet men betreuren, dat hij aan de uitspattingen zijner verbeeldingskracht heeft bot gevierd, en dat hij paradoxe stellingen heeft verdedigd, die geen groot denkbeeld van zijn oordeel geven.

* PICHOT (PETRUS), in December 1738 te Parijs geboren, volbragt zijne studien in het seminarie van *St. Nicolas-du-Chardonnet*, en begaf zich onder de maatschappij der priesters van *Saint-Sulpice*, waaronder hij tot op het tijdstip der omwenteling verbleef. Nadat hij te dien tijde geweigerd had, den van de geestelijken gevorderden eed af te leggen, zag hij zich genoodzaakt, zich in *Parijs* en in de omstreken verborgen te houden; maar hij week niet uit. Nadat de hevige stormen voorbij waren, vereenigde zich PICHOT met verscheiden zijner ordebroeders, en zij vatten hunne bediening weder op; in de karmelieten-kerk, in welke zij gedurende eenigen tijd de dienst verrigten. Hij was de deken geworden der priesters van de oude maatschappij van *St. Sulpice*,

toen de kardinaal DE PERIGORD hem een kanonikaat van *Saint-Denis* opdroeg. PICOT is den 10. Maart 1823 overleden. Men kent van hem *Eloge etc. (Lofrede van CHRISTOPHORUS DE BEAUMONT, aartbisschop van Parijs)*, 1822, in 8.vo Dezelve is eene lijkrede, bij gelegenheid van den dood van dien prelaat zamengesteld.

PICOT DE LA CLORIVIÈRE (PETRUS JOZEF). — Zie CLORIVIÈRE.

* PICOT (PETRUS), een protestantsch predikant, te *Geneve* in 1746 geboren, stamde af van NICOLAAS PICOT, den landgenoot en vriend van CALVINUS, die met dezen zoogenaamden hervormer, *Noyon*, zijne geboorteplaats verliet, en zich in 1536 in *Zwitserland* kwam vestigen. na reeds vroegtijdig het leeraarsambt te hebben omhelsd, reisde PICOT gedurende de jaren 1771 en 1772, door *Frankrijk, Holland en Engeland*. Bij zijne terugkomst werd hij benoemd tot predikant van het dorp *Sattigny*, en vervolgens werd hij hoogleeraar der godgeleerdheid. PICOT is te *Geneve*, den 28 Maart 1822 aan eene beroerte overleden. De hoogleeraar CHENEVIÈRE heeft zijne

Leerreden gezamenlijk uitgegeven, *Geneve*, 1823, in 8.vo Dezelve zijn belangrijk vooral door de sierlijkheid en welluidendheid des stijls. PICOT was ook zeer ervaren in de sterrekunde.

* PICOT-BELLOC (JOANNES), tweede broeder van den beroemden PICOT DE LA LAPEYROUSE (Zie LAPEYROUSE), werd te *Toulouse* in 1748 geboren, en behoorde, tijdens de Fransche omwenteling tot de lijfwacht des konings. De ijver, met welken hij de omwentelings grondbeginselen omhelsde, verwierf hem in 1793, den post van commissaris van oorlog te *Saint-Girons*, in het *Arriège*-departement. Maar hij werd kort daarna in staat van beschuldiging gesteld, en verkreeg eerst zijne vrijheid weder bij den dood van ROBESPIÈRE. Van dit tijdstip af tot aan zijnen dood, die in 1820 plaats had, hield PICOT-BELLOC zich enkel bezig met het bebouwen zijner akkers en de zamenstelling van eenige tooneelsukken. Behalve verscheiden brochures, tijdens de omwenteling, ter verdediging van derzelve grondbeginselen in het licht gegeven, heeft men hem een tooneelspel in 3 bedrijven te danken, ten titel voerende:

Les dangers etc. (De gevaren des lasters), op het tooneel van het *Lycée des Arts*, tegen het einde van 1794 uitgevoerd; en *Le père etc.* (De vader, zoo als er weinig zijn, of het volmaakte huwelijk), blijspel in 3 bedrijven, en in onrijm. De schrijver droeg deze beide stukken op, aan het uitvoerend bewind, en aan de beide raden.

PICQUET (FRANCISCUS), een missionaris, te *Lyon* in 1626 geboren, was de zoon van eenen bankier dier stad; hij reisde door *Frankrijk*, *Italië* en *Engeland*, en werd, in 1652, benoemd tot consul van *Aleppo* in *Syrië*. De republiek der *Vereenigde Provinciën*, van zijne verdiensten onderrigt, verkoos hem mede tot haren consul te *Aleppo*. Hij bediende zich van den invloed, welken zijn post hem verleende, enkel tot het heil der natiën, welke hij diende, en tot nut der Kerk. Hij bewees groote diensten aan *Frankrijk* aan *Holland* en aan de Christenen van den *Levant*, bragt een aantal schismatieken tot den schoot der Kerk terug, en toonde een even zoo ijverige missionaris, als een getrouwe en schrandere consul te zijn. Daar *ANDREAS*, aartsbisschop der *Syriërs*, een

man van verdienste, die aan PICQUET zijne verheffing te danken had, wist, dat hij het consulaat wilde nederleggen, om naar *Frankrijk* terug te keeren, en er den geestelijken staat te omhelzen, zoo gaf hij hem in 1660 de priesterlijke kruinschering. PICQUET vertrok in 1662, door al de Christenen van *Aleppo*, wier vader hij was, en door al de inwoners dier groote stad, die de bewonderaars zijner deugden waren, hartelijk betreurd. Hij begaf zich naar *Rome*, om aan Paus ALEXANDER VIII verslag te geven van den staat der Godsdienst in *Syrië*, en kwam vervolgens in *Frankrijk*, alwaar hij de heilige wijdingen ontving. In 1674 werd hij tot apostolischen vikaris van *Bagdad*, en later tot bisschop van *Cæsaropolis*, in *Macedonië*, benoemd. Deze waardige prelaat vertrok in 1679 andermaal naar *Aleppo*, en bewees er gedurende den geheelen loop zijner missie, de gewigtigste diensten aan de Kerk. Hij overleed te *Hamadan*, eene Perzische stad, in Augustus, 1683, met den titel van afgezant van *Frankrijk*, bij den koning van *Perzië*. Hij leverde verscheiden belangrijke stukken aan *NICOLE*, voor het groote werk *Perpétuité de la foi*. Zijn le-

ven is in 1732 te *Parijs* in het licht gegeven. Men schrijft hetzelfde toe aan ANTHELMI, bisschop van *Grasse*, die goede bouwstoffen schijnt te hebben gehad.

PICTET (BENEDICTUS), te *Geneve* in 1655, uit eene aanzienlijke familie geboren, volbragt zijne studiën met veel roem. Na in *Holland* en *Engeland* gereisd te hebben, onderwees hij in zijne geboorteplaats, met een buitengewonen roem, de Godgeleerdheid. Eene kwijnende ziekte, door overdreven arbeid te weeg gebragt, verhaastte zijnen dood, die in 1724 plaats had. Hij heeft een aantal werken in het Latijn en in het Fransch nagelaten, die door de aanhangers zijner partij op prijs worden gesteld. De voornaamste zijn: 1.º *Christelijke Godgeleerdheid*, in het Latijn, 3 dl.ⁿ in 4.to waarvan de beste uitgave is die van 1721. — 2.º *Christelijke zedeleer*, *Geneve*, 1710, 8 dl.ⁿ in 12.mo — 3.º *Geschiedenis der 11.^e en 12.^e eeuw*, om tot vervolg op die van LESUEUR te dienen. — 4.º *Verscheiden Verhandelingen over geloofsgeschilpunten*. — 5.º Een aantal *ascetische schriften*. — 6.º *Brieven*. — 7.º *Leerre-*

den, 1697 — 1721, 4 dl.ⁿ in 8.vo — 8.º *Verhandeling over de onverschilligheid in het stuk van Godsdienst*, *Geneve*, 1716, in 12.mo SEBIER noemt van hem 51 werken.

* PICTET (MARCUS AUGUSTUS), te *Geneve*, in 1752, uit eene oude familie dier republiek geboren, was reeds in zijne jeugd de kweekeling en vriend van den beroemden en geleerden DE SAUSSURE, dien hij op zijne reizen over de *Alpen* vergezeldde. Hij volgde hem op, in 1786, in den post van hoogleeraar der wijsbegeerte, en later in dien van president der maatschappij ter bevordering der kunsten. Toen de omwenteling zijne werkzaamheden kwam belemmeren, stelde hij zich te midden der verschillende partijen, en beproefde vruchteloos verschillende verzoeningsmiddelen. Nadat er een nieuw bestuur tot stand was gekomen, stelde hij zich aan de grootste gevaren bloot, om de overheden voor de mishandelingen van een opgewonden graauw te beschermen, nadat eindelijk het kwaad voltrokken was, stelde hij alle moeite in het werk, om de weerwraak te verzachten, en de harten te doen naderen.

In 1798, werd hij verkozen als een der onderhandelaren van het vereenigingsverdrag der republiek van *Geneve* met *Frankrijk*, en in 1802 werd hij tot het tribunaat beroepen; alwaar hij voor het levenslange consulaat, en later voor de verheffing van den eersten consul tot de keizerlijke waardigheid stemde. Tijdens de vernietiging van het tribunaat, benoemde hem de keizer als een der vijftien algemeene inspecteurs der universiteit. Na de staatkundige gebeurtenissen van 1814, keerde hij naar zijn vaderland terug, alwaar hij zijne wetenschappelijke bezigheden weder opvatte, en den 19 April 1825 overleed. Hij had sedert eenige jaren openlijke cursus voor de natuurlijke historie begonnen, die zeer bezocht werden. De stad *Geneve* heeft zijn kabinet aangekocht. Men heeft van hem: 1.º *Essai* etc. (*Præve over het vuur*), 1791, in 8.vo verscheiden nieuwe proefnemingen bevattende. — 2.º *Voyage* etc. (*Driemaandsche reis door Engeland Schotland en Ierland*), 1803, in 8.vo — 3.º Verscheiden stukken, opgenomen in het *Journal de Paris*, in de *Brieven van DELUC*, de *reizen van SAUSSURE*, en verscheiden losse *schriften*, door *SENNEBIER*,

in het 3.º dl. der *Letterkundige Geschiedenis van Geneve*. **PICET** heeft ook uit het Engelsch van *Sir JAMES HALLÉ* vertaald: — 4.º *Description* etc. (*Beschrijving eener reeks van proefnemingen over de vergelijking en de werking der warmte*); maar het werk, dat het meest tot zijnen roem heeft bijgedragen, is het tijdschrift, hetwelk hij in 1796, met zijnen broeder en den heer **MAURICE**, zijnen vriend ondernam, onder den titel van *Bibliothèque Britannique*, en dat uitsluitend aan letterkundige en wetenschappelijke onderwerpen van vreemden en voornamelijk van Engelschen oorsprong was toegewijd. Dit werk, waarvan er maandelijks eene aflevering in het licht verscheen, heeft zich tot onzen tijd staande gehouden, en sedert 1816, den naam van *Bibliothèque universelle* aangenomen. De schrijvers hebben, sedert dat tijdstip het plan deszelve, tot alle gewesten van *Europa* uitgestrekt, en verslag gegeven van alle werken, die verdienden bekend te zijn, terwijl zij bij voorkeur de artikels opnamen die *Zwitserland* betroffen, of die uit de pen van Zwitsersche schrijvers gevloeid waren.

PICET DE ROCHEMONT (Ka^m)

REL), broeder van den voorgaande, te *Geneve*, den 22 September 1755 geboren, trad reeds vroegtijdig de militaire loopbaan in. Hij diende gedurende tien jaren met roem in het Zwitsersche regiment van *Diesbach*, in dienst van *Frankrijk* en in 1785 keerde hij naar zijn vaderland terug, alwaar hij verscheiden burgerlijke posten bekleedde. Na zich in 1789 met de organisatie der Geneefsche krijgsmagt belast te zien, bekleedde hij in 1790 den post van auditeur, een politie-ambt, waarmede diegene te *Geneve* moesten beginnen, die tot de eerste waardigheden der republiek wilden opklimmen. In de onlusten, welke de Fransche omwenteling onder de vreedzame inwoners van dat land te weeg bragt, stond PICTET ten doel aan de vervolgingen der zegenpralende partij, en moest eenigen tijd in den kerker doorbrengen. Hij betrok daarop in 1796 een buitengoed en verdeelde er zijnen tijd tusschen de letter- en akkerbouwkundige studiën. Weldra verhief hij de landhoeve van *Lancy* tot eene model-landhoeve, waarin al de beste kultuur-stelsels achtereenvolgend werden ingevoerd, en van waar de volledigste werktuigen, zoowel

als de bekwaamste werklieden zich vervolgens in de naburige plaatsen verspreidden. Hij voerde in dat gewest het eerste het Spaansche schapenras in; onderwees de kunst om hetzelfde in zijne zuiverheid te onderhouden; en na aan het publiek, door middel van een *Landbouwkundig dagblad*, het onderwijs te hebben medegedeeld, hetwelk hij eerst aan de herders door zijn voorbeeld gaf, stichtte hij in afgelegene gewesten koloniën van merino's, hij rigtte er in *Provence* op, en zond er zelfs naar *Odesa*. Te gelijker tijd droeg hij er krachtadiglijk toe bij, om den aardappelteelt uit te breiden, en hij gewende om die vrucht te bestemmen tot het voedsel des vee's, en om dezelve voor schaarsche tijden in voorraad te hebben. Het was ook PICTET, die het stelsel invoerde, om het land in akkers te verdeelen, die den voorrang van den Belgischen ploeg deed kennen, door de vergelijking, die hij van denzelven met andere ploegen maakte, en die de eerste aanleiding tot die landbouwkundige scholen gaf, welke men later in geheel *Europa* heeft zien vermenigvuldigen. Zijn *Journal d'agriculture*, hetwelk hij gedurende 29 Jaren in het licht gaf, droeg kracht-

dadiglijk bij, om alle ontdekkingen, alle nuttige kundigheden te verspreiden, en rigtte alle pogingen der vrienden van den landman naar een gemeenschappelijk doel. Toen PICTET de dienst verliet, om zich met den landbouw bezig te houden, had hij echter de beoefening der krijgskunde niet vaarwel gezegd; hij gaf zich in zijne afzondering met verdubbelden ijver aan dezelve over, en bleef aan geene harer ontwikkelingen vreemd. Bij zijn regiment was hij slechts een goed officier geworden; te *Lancy* werd hij een goede taktieker of legerkundige. Gedurende de Fransche zegepralen, had hij door geene enkele persoonlijke daad, noch door de aanneming van eenigen openbaren post, zijne goedkeuring aan de vereeniging van zijn vaderland met *Frankrijk* gegeven. Toen de bondgenooten, na de tegenspoeden dezer laatste mogendheid, den *Rijn* naderden, gevoelde, hij dat de oogenblik daar was, om te handelen, ten einde zijn vaderland deszelfs onafhankelijkheid terug te doen bekomen, en hij was lid van het eerste gezantschap, dat zich bij de verbondene mogendheden, in de nabijheid van *Basel* aanbod. In April 1814 was hij te *Parijs* de vertegenwoordiger van het bestuur

van *Geneve*; en in October deszelfden jaars werd hij naar het congres van *Weenen* gezonden. In Augustus 1815 zond de Zwitsersche confederatie hem; in hoedanigheid van buitengewoon afgevaardigde en gevolmagtigd minister naar het congres van *Parijs*, en later in dezelfde hoedanigheid, naar het hof van *Turin*. Op den oogenblik, waarop de zegevierende mogendheden zich bezig hielden, met *Europa* te reconstitueren; legde PICTET er zich op toe, om het belang der Zwitsersche onzijdigheid voor den vrede van *Europa* te bewijzen, en gaf te dien einde naamloos een geschrift in het licht, getiteld: *La Suisse etc. (Zwitserland, in het belang van Europa)*, waarin hij bewijs gaf van zijne verhevene inzichten in de kunst des oorlogs, zoodanig zelfs, dat men er den generaal *Jomini* in meende te herkennen. Hij drong er ook op aan, dat men te *Geneve*, alle vestingwerken mogt slechten, die aan de stad noodlottig zouden kunnen worden, zonder aan *Zwitserland* van eenig nut te zijn; dit voorstel bragt eindeloze woordenwisselingen te weeg. Het gelukte hem echter de geesten toe te lichten en terugte brengen, en hij was een der commissarissen, door den

hoogen-raad tot onderzoek des ontwerps benoemd. Zijne gezondheid was reeds sedert lang ondermijnd; ofschoon meer dan na gewoonte afgemat op den dag, waarop men een gewichtig besluit moest nemen, wilde hij bij de vergadering tegenwoordig zijn, en hij verliet dezelve nog veel meer uitgeput. De kwaal nam hand over hand toe, en hij overleed den 28 December 1824. In zijn laatste uur heeft hij zelf gezegd, » dat zijne commissie van vestingwerken hem het leven kostte, maar dat hij zijnen plicht had gedaan. » Hij had bij deze gelegenheid den post van commissaris enkel uit ijver voor het algemeene welzijn aangenomen, want weinig naar waardigheden hakende, had hij, zoodra hij de onafhankelijkheid en onzijdigheid van Zwitserland had doen erkennen, zijn ontslag van den post van staatsraad genomen en was in de eenzaamheid teruggekeerd. Er bestaat van hem:

- 1.º *Tableau etc.* (*Tafereel van den tegenwoordigen toestand der Verëenigde staten van Amerika*), volgens kaansche schrijvers, *Parijs*, 1795, 2 dl.ⁿ in 8.vo —
- 2.º *Education etc.* (*Praktische opvoeding*), eene vrije vertaling naar het Engelsch MARIA EDGEWORTH, 1800,

in 8.vo, 1801, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de verdeling van het land in akkers*), 1801, in 8.vo — 4.º *Faits etc.* (*Byzonderheden en waarnemingen, betrekkelijk het Spaansche schapenras met bijzonder sijne wol enz.*), 1802; in 8.vo — 5.º *Théologie etc.* (*Natuurlijke godgeleerdheid enz.*), vrije vertaling uit het Engelsch, volgens PALEY, *Parijs*, 1804, 2.º uitg. 1817, in 8.vo, met eene voorrede. — 6.º *Recherches etc.* (*Nasporingen over den aard en de uitwerkselen van het krediet des papiers in Groot-Brittannië*), vertaald uit het Engelsch van THORTON, in 8.vo — 7.º *Vues etc.* (*Inzigten betrekkelijk den akkerbouw van Zwitserland en de middelen om denzelven tot volkomenheid te brengen*), door DE FELLEMBERG, naar het Hoogduitsch, en met aantekeningen verrijkt, 1808, in 8.vo — 8.º *De l'emploi etc.* (*Over het gebruik der aardappelen enz.*), Geneve, 1820, in 8.vo — 9.º *Choix etc.* (*Keuze van gedichten van lord BYRON, WALTER SCOTT en TH. MOORE*), Geneve en *Parijs*, 1820, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 10.º *La Suisse etc.* (*Zwitserland, in het belang van Europa*), 1821, in 8.vo — 11.º *Comparati-*

son' etc. (*Vergelijking van drie ploegen*), Geneve en Parijs, 1823, in 8.º Hij heeft ook in de *Bibliothèque Britannique* het opzigt gehad over het *letterkundige gedeelte*, waarin men verscheiden belangrijke stukken opmerkt, onder anderen dat, hetwelk hij in 1816 over de *Engelsche letterkunde* in het licht gaf, hetwelk door de verhevene denkbeelden en den gestrengen smaak, tot de uitgezochte critiek behoort.

PIEK (NICOLAAS), — *Heilige* — gardiaan van het Franciskaner-klooster, en een der beroemde martelaren van *Gorkum* of *Gorinchem*, in welke stad hij in 1534 geboren werd: WILLEM VAN DER MARCK (zie dat artikel) deed hem, met 18 zijner orde-broeders en medegeloofs-verkondigers op den 9 Julij 1572, bij de stad *Brielle*, door wreede en uitgezochte folteringén, in het 38.º jaar zijns ouderdoms, de verdediging des Catholijken geloofs met zijn bloed bevestigen. De namen zijner lotgenooten waren: HIERONYMUS VAN WEERT, THEODORUS VAN EMDEN, NICASIUS HESIUS, WILLEBALDUS DANUS, GODEFRIDUS van *Merwelen*, ANTONIUS VAN WEERT, ANTONIUS VAN HOORNAAR, FRANCISCUS ROY, van *Brussel*, PETRUS

van *Assche*, een Brabander, en CORNELIS VAN WIJK, minderbroeders; LEONARDUS VECHELIUS of VAN VECHTEL, te 's *Hertogenbosch* geboren, en NICOLAAS JANSSEN VAN POPPEL, pastoors te *Gorinchem*, GODEFRIDUS DUNÆUS of VAN DUINEN, gewezen rector aan de hoogeschool van *Parijs*; JOANNES VAN OOSTERWIJK, regulier kanonik van de orde van den H. AUGUSTINUS, ADRIANUS BECANUS en JACOBUS LACOPS, religieuzen van de premonstratenzer-orde; ANDREAS WALTERI of WOUTERS, pastoor te *Heineoord* en JOANNES DE COLONIA, een dominikaner, pastoor te *Hoornaar*. Zij werden alle op de wreede wijze gemarteld, door folteringén, die men zelfs niet zou durven aanhalen, ten einde hen te noodzaken, de wezenlijke tegenwoordigheid van J. C. in het allerheiligste Sacrament des altaars en het primaatschap van den Paus te verloochenen. Wyl zij in hun geloof standvastig volhardden, stak men hen eerst brandende kaarsen in den mond en in de neusgaten: vervolgens sneed men hen den neus af en eindelijk werden zij in eene schuur bij *Brielle* opgehangen. Zij ondergingen allen den marteldood met eene ongelooftelijke standvastigheid. (Zie MUSIUS). Een Francis-

kaner-broeder werd afvallig, uit vreeze voor den dood, maar eenigen tijd daarna om diefstal opgehangen. Daar de geleerde HEUTERUS met minder onverschrokkenheid dan de overige martelaars had geantwoord, behield hij het leven, maar hij herstelde deze zwakheid in het vervolg. ESTIUS heeft de *Historia martyrum gorcomiensium*, geschreven, Douay, 1603. Hunne overblijfselen werden later naar verschillende kerken der *Catholijke Nederlanden* vervoerd, alwaar men door hunne voorspraak verscheiden wonderen heeft zien plaats hebben. Paus CLEMENS X plaatste hen den 14 November 1675 onder de heiligen, en bepaalde hun feest op den dag van hunnen marteldood. [NICOLAAS PIEK, het hoofdonderwerp van dit artikel, heeft van kindsbeen af, de ijdelheid en de rijkdommen dezer wereld versmaad en verloeid, en zoodra zijne jaren zulks toelieten, te 's *Herstogenbosch*, het kled van St. FRANCISCUS aangetogen, en zich door de plegtige geloften tot het onderhouden van den kloosterlijken regel verbonden. Nadat hij, op bevel van zijnen overste, naar *Leuven* gezonden was, om zich onder den geleerden pater SABBOUT verder op de godgeleerdheid toe te leggen,

en zijnen tijd uitgestudeerd had, is hij op onderscheidene plaatsen werkzaam geweest, om er het zaad des Goddelijken woords te zaaijen, en zijne talenten, welke hij met zoo veel zorg vergaderd had, ten dienste van de Kerk des Heeren aan te wenden, tot dat hij den laatsten gardiaan van het minderbroeders-klooster te *Gorinchem* geworden is, hebbende hij, in wiens gemoed alle deugden bewaard waren, zich, in al deze betrekkingen, door eenen loflijken wandel, tot den marteldood voorbereid. Maar vooral heeft die deugd in hem uitgeblonken, die de bewaarster van alle deugden is, namelijk de ootmoed of nederigheid, eene deugd, die bij hem door geene gemaaktheid opgesmukt was, want nooit heeft men in zijn gedrag of woorden eenige trotschheid of verwaandheid, nooit enig blijk van eigenliefde kunnen ontdekken, werd hem, bij geval, een misslag onder het oog gebracht, al ware het ook van iemand, die jonger of lager van rang of stand dan hij zelf was, dan nam hij de vermaning niet slechts ten goede, maar zelfs met dankbaarheid aan; want hij zag niet zoo zeer op den persoon van den berisper, als op de vrucht der berisping. Welk eenen geringen dunk

hij van zich zelve had, kan men uit het volgende afmeten. Als zijne vrienden voor hem vreesden en een hunner te weten de pastoor LEONARDUS VAN VECHTEL hem, boertender wijze, toevoegde: » Monnik, Monnik, de Geuzen zullen u ophangen, » gaf hij tot antwoord: » Dat heb ik nog niet verdiend. » En als LEONARDUS hierop hernam: » In dezen tijd worden er zeer velen opgehangen, die het niet verdiend hebben, » heeft PIEK weder geantwoord: » de genade van het martelaarschap wordt doorgaans dengenen niet gegeven, die het niet verdiend hebben. » Als willoende daarmede zeggen, dat men tot die genade moet komen en als bekwaam gemaakt worden, door een heilig leven. Alzoo achtte die vrome man zich zelve door eenen diepen ootmoed onwaardig, om tot zulk eene groote glorie verheven te worden. Zijn gewoon zeggen was, dat men God niet een opgeruimd gemoed dienen moet, en hij heeft dit zeggen in geheel zijnen wandel en zijn gedrag nageleefd, waarom hij dan ook bij ieder, die hem kende, in hooge achting stond. Bovendien was hij, te allen tijde, en in alle opzichten gereed, om de dienst des Heeren waar te nemen. Was er te pre-

diken, moest hij biecht hooren, was er, hetzij bij nacht of bij dag, eenig ander geestelijk werk te verrigten, altijd vond men hem even bereidwillig, hoewel hij in geen deele de gezondste of sterkste was. Op het bewaren zijner kuisheid heeft hij met groote opletendheid gewaakt, en die ook altijd ongeschonden behouden. Zijne gehoorzaamheid was niet minder, zoodat hij zijne eigene schriften en eenige bijzondere werkjes, die zijnen geheelen rijkdom uitmaakten, met eene opmerkenswaardige ondergeschiktheid ter beschikking van zijnen overste gelaten heeft. Zijne onthouding was zoo groot, dat hij zich zelve naauwelijks het noodwendige gunde. Werd hem iets, dat wat kostbaarder of sierlijker dan gewoonlijk opgesmukt was, aangeboden, dan wees hij het beleefdelyk van de hand, zeggende, dat de H. FRANCISCUS, als hij het zag, het kwalijk zoude nemen. Vooral was hij een groot voorstander van de Evangelische armoede, en had eenen bijzonderen ijver voor de dienst des Heeren, waarom hij met groote kloekmoedigheid en volharding bewerkt heeft, dat zekere overste van een nonnenklooster, omdat hij de kuische zielen tot ergernis

was, afgezet werd, en zulks niettegenstaande die overste, door een groot aantal vrienden ondersteund werd, en de gunst van vele menschen verworven had. Ook deed hij, toen hij gardiaan geworden was, zijn uiterste best, om de tucht van zijn klooster te hervormen, in welke poging hij den tegenstand van eenige broederen ondervond, maar het is opmerkelijk, dat geen dier tegenstrevers met hem deel gehad heeft aan de martelkroon. In zijne laatste predikatiën vermaande hij de geloovigen met bijzondere kracht tot volharding in het geloof, en wat hij met woorden leerde, leefde hij ook door zijne werken na. Maar de ongebonden menschen, die gewoon zijn, het kwade goed en het goede kwaad te noemen, ontzagen zich niet, deze kloekmoedige standvastigheid te berispen, zeggende, dat dit alles niets anders was, dan hoovaardige vermetelheid en onbuigzame hardnekkigheid; terwijl anderen hem voor een eenvoudig en onnoozel mensch uitkreten, omdat hij zijn geloof niet ontveinsde. Want zijne broeders hielden op het laatste zeer sterk bij hem aan, om de magt van den Paus te willen verloochenen, ten einde zijn leven te kunnen behouden, doch te vergeefs.

Maar is het niet te bewonderen, dat iemand van zulk een aandoenlijk gestel als het zijne, iemand, die bij de minste kwetsuur, welke hij zich met een mes toebragt, in onmagt viel, zulke wreede martelingen en de doodstraf met zoo veel kloekmoedigheid heeft ondergaan?]

PIEMONTESE (ALEXIS of ALESSI), een beruchte naam, onder welken WILLEM RUSCELLI, een Italiaansche arts, in 1565 overleden, zich verborgen hield, om het geheim zijner geneesmiddelen te verspreiden. Dezelve werd in het licht gegeven door FRANCISCUS SANSOVINO, onder den titel van *Secreti D'ALESSI PIEMONTESE*, in zeven boeken. De talrijke uitgaven, die men er van geleverd heeft zijn in 8.vo en in 16.mo Dit werk is een rijke schat voor de kwakzalvers.

† PIER. — Zie GROOTE PIER.

PIERIUS VALERIANUS (JOHANNES PETRUS BOLZANI, bekend onder den naam van), een beroemde schrijver, uit de oude familie der BOLZANI'S, werd te *Belluno*, in den Venetiaanschen staat, geboren. In zijne jeugd zag hij zich genoodzaakt, om als huis-knecht te dienen. Een Fran-

ciskaner, zijn vaderlijke oom, die leermeester van LEO X was geweest, onttrok hem aan dien geringen staat, en gaf hem letterkundige lessen. Zijne vorderingen waren zoo snel, dat hij weldra met de beroemdste geleerden in vriendschap kwam, en vooral met den kardinaal BEMBO. LEO X en CLEMENS VII bewezen hem vele achting, en deden er hem de uitwerkselen van ondervinden. Daar PIERIUS de studie, en eenen middelmatigen stand, boven alles verkoos, wat hem bij eene verheffing kon verstrooijen, zoo wees hij het bisdom van *Justinopolis* en dat van *Avignon* van de hand. Hij stelde zich tevreden met eenen post van *pronotarius Apostolicus*. Men droeg hem verscheiden belangrijke onderhandelingen op, van welke hij zich met eer kweet. Deze achtenswaardige man overleed te *Padua*, in 1558, in den ouderdom van 81 jaren. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º de *Hieroglyphen*, een Latijnsch commentarium op de gewijde brieven der Egyptenaren en andere natiën, waarbij CÆLIO AUGUSTINUS CURIO twee brieven voegde, die hij met afbeeldingen versierde, en in 1579, in fol. liet drukken. De beste uitgave is van *Lyon*, 1686, in fol. HENDRIK SCHWALENBERG, gaf er in

1606, te *Leipzig*, eene beknopte uitgave in 12.mo van in het licht. — 2.º Zijne zoo bekende verhandeling *De infelicitate litteratorum*, voor de eerste maal gedrukt in 1620, te *Venetië*, door de zorg van ALOYSIUS LOLLINI, bisschop van *Belluno*, die het handschrift derzelve in zijne bibliotheek bewaarde. Dezelve is later herdrukt met zijne *Hieroglyphen*, 1647, *Amsterdam* en *Leipzig*, in de verzameling, getiteld: *Analecta de calamitate litteratorum*, in 8.vo, met eene voorrede van BURCHARD MENCHEN. — 3.º *Pro sacerdotum barba apologia*, 1533, in 8.vo, aan den kardinaal HIPPOLYTUS DE MEDICIS opgedragen, die zijn leerling was geweest; en herdrukt met de verhandelingen van MURSONIUS en HOSPINIANUS, over het gebruik van den baard te scheren en het haar te snijden, *Leijden*, 1639, in 12.mo Dit geschrift biedt belangrijke nasporingen aan. — 4.º *Oudheden van Belluno, Venetië*, 1620, in 8.vo, met zijne verhandeling *De infelicitate litteratorum*. — 5.º Verscheidene *Teregtwijzingen* op VIRGIILIUS, in de uitgave van den VIRGIILIUS, met de *commentariën* van SERVIUS, bij ROBERT ETIENNE, in fol. en verscheiden malen herdrukt. — 6.º Latijnsche

Gedichten. PIERIUS, had hij het Doopsel den naam van JOANNES PETRUS ontvangen. SABELLIUS, zijn meester, veranderde dezen laatste, in dien van PIERIUS, in zinspeling op de muzen, in het Latijn *Pierides*, wier gunsteling hij was geweest. Daarenboven moest men, volgens het gebruik van dien tijd, eenen naam dragen, die aan de oudheid herinnerde.

PIERRE (JOANNES BAPTISTA MARIA), een zeer bekwaam schilder, werkte, na zijne talenten te Rome tot rijpheid te hebben gebracht, te *Parijs* met eenen schitterenden roem, en wijdde zich vooral toe aan de versieringen der kerken. Zijne meest bekende voortbrengselen zijn: *De H. PETRUS de kreupele genezende*, en *de dood van HERODES*, twee schilderijen, in de kerk van *St. Germain-des-Prés* geplaatst; de *H. FRANCISCUS*, in *St. Sulpice*; die van de kerk van den H. LODEWIJK, te *Versailles*; de *marteldood van den H. THOMAS van Kantelberg*, eertijds in *St. Louis du Louvre*; het *helmdak* der kapel van de H. Maagd, in de *St. Rochuskerk*: stukken, waarin het levendige, en de milde en ongedwongen schildertrantel-

kander den voorrang betwisten. Hij overleed te *Parijs*, den 14 Junij 1789, in den ouderdom van 75 jaren.

PIERRE. — Zie SAINT-PIERRE (EUSTACHIUS DE).

PIERRE. — Zie SAINT-PIERRE (KAREL IRENEUS CASTEL DE).

PIERRE. — Zie SAINT-PIERRE (JACOBUS HENDRIK BERNARDIN DE).

* PIERRES (PHILIPPUS DIONYSIUS), een beroemde boekdrukker, te *Parijs*, in 1741, uit eene familie geboren, die reeds sedert twee honderd jaren den boekhandel uitoefende, onderscheidde zich door de schoonheid en naauwkeurigheid der werken, welke zijne pers verlieten. In 1787 rigtte hij te *Versailles*, te dienst van de vergadering der notabelen, eene boekdrukkerij op: maar nadat de omwenteling hem van zijnen staat en zijne fortuin had beroofd, zag hij zich genoodzaakt om in 1807, eene bediening aan het postkantoor van *Dijon* te aanvaarden. Hij overleed in die stad den 18 Februarij 1808. In 1784, had PIERRES aan LODEWIJK XVI, het model eener pers van zijne vinding aangebo-

den, die de goedkeuring der akademie van wetenschappen verwierf, en die later verbeterd werd. Hij vond eene tweede uit, die noch zijstukken, noch opstal, noch schoor heeft, en die verre te verkiezen was, boven al de tot dien tijd bekende. Hij bragt zelf zeer behendiglijk de modellen zijner werktuigen ten uitvoer, en had werklieden in zijne dienst, die onder zijn opzigt arbeidden. Hij was lid der akademie van *Lyon*, *Orleans* en *Rouanen*, en had deel aan de uitgave der *Catalogue etc.* (*Wekelijksche Catalogus der nieuwe boekwerken, welke in Frankrijk en vreemde landen in het licht gegeven worden*), welke hij voortzette van 1774 tot 1789, en die 27 deelen, in 8.vo uitmaakt. Ook heeft hij eene zeer geachte uitgave geleverd van het *Lexicon* van SCHREVELIUS, benevens verscheiden artikels in de dagbladen enz.

* **PIERSON (NICOLAAS)**, leekbroeder van de hervormde premonstratenser-orde, te *Asprémont*, in 1692 geboren, overleed in 1760, heeft zich beroemd gemaakt door zijne begaafdheid voor de bouwkunde, en de menigte godsdienstige gedenkteekenen, tot welke hij de teekeningen geleverd en van welke hij den

bouw bestuurd heeft. De voornaamste zijn: de schoone *abdij der heilige maagd van Pont-à-Mousson*; het *portaal* en de *torens* van de *abdij-kerk van Estival*; de *kerk van Raugeval*, het *Bisschoppelijk paleis van Toul*. Het is volgens zijne teekeningen, dat de *abdij van Jandeure* geheel vernieuwd is.

PIET (BOUDEWIJN VANDER), te *Gend* in 1546, uit eene aanzienlijke familie geboren, was, bij de ontluiking der universiteit van *Douai*, de eerste, die den titel van *bachelier of baccalaureus* verkreeg. Hij werd doctor, en later hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te *Douai*, en bekleedde met roem dezen post. De raad van *Mechelen* benoemde hem verscheiden malen tot een van deszelfs leden; maar PIET wees deze eer steeds van de hand, daar hij zelf liever registers vormde. Hij was de godspraak der grooten en des volks tot aan zijnen dood, te *Douai*, in 1609 voorzevallen. Zijne diepe geleerdheid steunde op een zeer bondig oordeel. De werken, welke hem het meest tot eer hebben verstrekt, zijn: 1.º *De fructibus*. — 2.º *De duobis reis*. — 3.º *De emptione et venditione*. — 4.º *De pignoribus et hypothecis*. — 5.º *Responsa juris, sive consilia*.

† PIETERS (GERARDUS), een schilder, in 1580, te *Amsterdam* geboren, was de kweekeling van J. LENARDS, een bekwaam schilder op glas; doch de vorderingen van den jongen PIETERS waren zoo snel, dat zijn meester hem aanraade, zich onder de leiding van een bekwaamer kunstenaar te begeven. Hij kwam alstoen in de werkplaats van CORNELIUS CORNELISSEN, van wien hij weldra de eerste en bekwaamste kweekeling werd. Hij volgde gedurende twee jaren de lessen diens meesters; en, weinig teyreden over zijne vorderingen, begaf hij zich naar *Haarlem*, alwaar hij gedurende drie jaren de beste modellen beoefende, welke die stad bevatte. Omtrent dezen tijd ging hij in *Nederland* voor den schilder door, die het best naar het naakte schilderde. Intusschen wilde hij *Italië* zien, en na een kort verblijf in *Antwerpen*, begaf hij zich naar *Rome*, alwaar hij een aantal jaren verbleef. De zucht voor het vaderland voerde hem naar *Holland* terug, en hij vestigde zich in de stad *Amsterdam*. Hij schilderde het portret in miniatuur, vergaderingen of gezelschappen. Zijne voortbrengselen waren wel zamengesteld, sijn en

naauwkeurig geteekend, zijn koloriet was overeenstemmend, en het gedwongene der uitvoering benadeelde de waarheid niet. De opgang, welken hij in dat vak maakte, bezorgde hem zoo vele bestellingen, dat hij zich aan de geschiedkundige schilderkunde in het groot niet kon toewijden. Onder de door hem gevormde kweekelingen, noemt men GOVAARTS, een uitmuntend landschapschilder, zeer jong overleden, en PETRUS LASTMAN.

† PIETERS of PRETERS (BONAVENTURA), een schilder te *Antwerpen*, in 1614 geboren. Zijne werken, die hem den roem van besten schilder van zee-gezigten zijner eeuw verwierven, stellen gewoonlijk stormen, orkanen, en zeer rampen voor. Hij scheppte behagen in de nabootsing der verschrikkelijkste zeetoneelen; en de naauwkeurigheid der voorwerpen is zoo treffend, dat enkel het gezicht zijner schilderijen angst inboezemt. De beeldjes, waarmede hij dezelve verrijkt heeft, zijn op de geestigste wijze voorgesteld, alles is op de keurigste wijze afgewerkt. Ofschoon hij in eenen jeugdigen leeftijd is overleden, heeft hij, daar hij zeer vlijtig in den arbeid was, een

aantal schilderijen nagelaten. Dezelve zijn in *Vlaanderen* algemeen verspreid. Het kabinet van den hertog KAREL van *Lotharingen* te *Brussel*, bezat drie der schoonste derzelve, waarvan er twee zeegezigten, en de derde het plein (*de Esplanade*) van het kasteel van *Antwerpen*, met eene menigte beelden verrijkt. Ook werd de dichtkunde door PIETERS met eenigen roem beoefend. Hij overleed te *Antwerpen* den 25 Julij 1652, en werd te *Hoboken*, een dorp in de nabijheid dier stad gelegen, begraven.

† PIETERS of PEETERS (JOANNES), broeder van den voorgaande, even als hij te *Antwerpen*, in 1625 geboren, legde zich op dezelfde soort van schilderkunde toe. Zijne schilderijen behoeven met betrekking tot de waarheid der nabootsing, het vuur, de verbeelding en het gepast koloriet voor die zijns broeders in het minst niet onder te doen. Het jaar zijns overlijdens is onbekend. ARNOLD HOUBRAKEN schildert in zijnen *Groote schouwburg der Nederlandsche konstschilders en schilderessen* enz. 2^e dl. blz. 140. het kunstatent van dezen PIETERS aldus af: »Hij verkoos zulke voorwerpen, die op het beschouwen ont-

roerenis, schrik en vrees veroorzaken, aangezien dezelve, allerhande rampen en ellenden naar zig sleepen; namelijk vervaarlyke stormen, onweer en bloedige zeeslagen, en dat zoo natuurlijk en konstig, dat hy voor een hoogvlieger in de konst gehouden wierd. Hier zag men door hem verbeeld hoe de zeebaren door de kragt der winden, tot torenhoogte worden opgezweept; hoe de geladen kiel mede tot die hoogte opgevoert, straks weder als met den snuit naar den afgrond schynen te dalen. Daar ziet men den zeeman door een woedenden orkaan belooopen, van zijn mast- en stengeloos schip den bewolkten Hemel met bedroefde oogen aanzien. Of, een vloot scheepen op bloedplengen uitgerust hare vijanden van veere uit vuurspouwende metale monden groeten, dat de splinters van boord den matrozen om d'ooren stuiven. Of daar zy door onderlinge woede elkander (als de Agrippynsche puikdichter zeit)

» Te water boord aan boord geklant,
 » Hun wellust scheppen in 't vernielen,
 » Van eyke ribben, mast en kiel en:
 » En menschenbeen tot stof gestampt.»

† PIETERS, te *Antwerpen*, in 1648 geboren, was de kweekeling van PETRUS EYKENS. De vroege opgang, welke hij in die school maakte

deed bij hem het denkbeeld ontstaan, dat hij op zich zelve wel een bestaan zou kunnen vinden. Terwijl hij zich met deze hoop vleide, begaf hij zich naar *Engeland*, alwaar zijne geschiedkundige schilderijen in geene aanmerking kwamen. In de uiterste armoede vervallen, zag hij zich genoodzaakt zich als huis-knecht te verbinden, doch het vernederende van dien staat gevoelende, verkoos hij de behoefte boven den afstand van zijne kunst. Nadat KNELLER eenige zijner voortbrengselen had gezien, wilde hij van zijnen toestand gebruik maken, en verbond hem aan zich tot het schilderen der kleedingen en bijkomende voorwerpen, der portretten, waarvan hij enkelde hoofden vervaardigde. PIETERS overtrof al degene, die KNELLER tot hetzelfde einde behulpzaam waren; hij teekende en schilderde met zulk eene voortreffelijkheid, dat hem zijn arbeid eene algemeene onderscheiding verwierf. Het is in deze ondankbare werkzaamheden, dat hij verscheiden zijner schoonste jaren doorbragt; de gierigheid van KNELLER eindelijk moede, besloot hij zich weder aan het historie-schilderen toe te wijden, doch ondanks het wezenlijke talent, hetwelk

hij in dit vak ten toon spreidde, zag hij zich genoodzaakt, zijne schilderijen, ware meesterstukken, aan eenige liefhebbers, die van zijnen toestand misbruik maakten, voor zeer lage prijzen te verkoopen. Daar verscheiden KNELLER afgunstige schilders vernomen hadden, dat PIETERS niet meer voor hem werkte, zoo kwamen zij den laatstgenoemde aansporen, zijn talent te hunne dienste te stellen. Thans verzuimde hij niet, om van de zich hem aanbiedende gelegenheid gebruik te maken: naar mate de aanvragen zich vermenigvuldigden, verhoogde hij zijne prijzen, en in korten tijd gelukte het hem, zich onmisbaar te maken door de verdiensten, welke hij aan het werk van kunstenaars wist bij te zetten, die zonder zijne hulp, moete zouden hebben gehad, zich te doen kennen; maar hij kon zich verder niet met het historie-schilderen ophouden. Het is intusschen omtrent dezen tijd, dat hij, volgens RUBENS, verscheiden zoo schoone kopijen vervaardigde, dat eenige derzelve voor oorspronkelijke verkocht werden. Hij had op eene wijze, die de bekwaamste kenners bedroog, de penseelstreek en het coloriet van dezen grooten mess-

ter weten na te volgen. Niet zeer angstvallig, ten opzichte van de middelen om geld te winnen, copieerde hij verscheiden teekeningen van RUBENS, en verkocht dezelve als van dezen schilder zijnde. Daar hij zag hoezeer in *Engeland* de stukken van Vlaamsche en Hollandsche schilders gezocht werden, begaf hij zich jaarlijks van twee tot drie malen naar *Holland*, om er op verkoopingten tot eenen lagen prijs schilderijen aan te koopen, die hij in *Engeland* weder peperduur aan den man bragt. Er zijn weinig zijner historie stukken bekend, maar dezelve geven het beste denkbeeld van zijne begaafdheid. Daarenboven is het zeker, dat de meest gezochte portretten van KNELLER derzelver waarde enkel van de kleedingen en andere bijkomende voorwerpen ontleenen, waarmede PIETERS dezelve opgeluisterd heeft.

PIETRO-COSIMO. — Zie COSIMO.

PIETRO DE LA FRANCESCA, een schilder te *Florence* geboren, en in 1443 overleden, werd door Paus NICOLAAS V langen tijd gebruikt tot het beschilderen van het *Vaticaan*. Hij slaagde wel in het vervaardigen van portretten, maar zijn heerschende smaak

was voor gevechten. Men heeft daarenboven van hem werken over de reken- en meetkunde.

PIETRO-LONGO. — Zie AARTSEN.

PIETRO DI PETRI, een bekwaaam schilder te *Rome*, zijn geboorteplaats, in 1716, in den ouderdom van 45 jaren overleden, muntte vooral uit in de teekening. Hij bootste zeer naauwkeuriglijk de oorspronkelijken na. Al zijne voortbrengselen worden door de kenners op prijs gesteld.

PIETRO de CORTONE. — Zie BERETINO.

PIETRO-RICCIO. — Zie CRINITUS.

* PIETRO (MICHAËL DI), kardinaal, bisschop van *Porto*, te *Albano* in 1747 geboren, werd, nog zeer jong zijnde, tot hoogleeraar in de kerkelijke geschiedenis, en in het kanonieke regt benoemd. De roem, welken hij in die betrekking verworven had, bewoog PIUS VI, hem den post van secretaris der buitengewone congregatie te geven, welke hij benoemde om zich met de kerkvergadering van *Pistoja* bezig te houden. Men is van meening, dat hij deel had aan de za-

menstelling der bulle *Autorem fidei*, in 1794 tegen de handelingen dier synode uitgevaardigd. Hij werd vervolgens bisschop van *Isauris*, *in partibus*, consultor der inquisitie, examiner der geestelijkheid en kamerheer honorair van den Paus. Toen Pius VI zich in 1798 genoodzaakt zag, *Rome* te verlaten, benoemde hij hem tot Apostolisch gemagtigde gedurende deszelfs afwezendheid. De gewigtige diensten, welke hij in de neteligste omstandigheden aan de kerk bewees, bewogen Pius VII, hem in 1804 tot kardinaal te benoemen, en tevens tot prefekt der propaganda en patriarch van *Jeruzalem*. PIETRO vergezeld in 1804 zijne Heiligheid naar *Frankryk*. Toen die Opperpriester in 1809 *Rome* verliet, had hij hem evenzeer tot deszelfs gemagtigde benoemd; maar de kardinaal PIETRO werd genoodzaakt zich naar *Parijs* te begeven: hij ging desniettemin voort, om, zoo veel als het in zijn vermogen was, in de behoeften der Kerk te voorzien. Deze bezorgdheid, het vermoeden, waarin het keizerlijke bestuur verkeerde, dat hij de ontwerper der breve was, door den Paus in 1810 aan MAURY gezonden, en vooral zijne weigering, om bij de huwe-

lijksinzegening van BONAPARTE met de aartshertogin MARIA LOUISE tegenwoordig te zijn, deden hem met verscheiden zijner ambtgenooten verbannen, en kort daarna in den slottoren van *Vincennes* opsluiten. Hij bleef aldaar tot in het begin van 1813, als wanneer men hem toestond, zich naar den Paus, die toenmaals te *Fontainebleau* was, te begeven. Hij werd in 1814 op nieuw van denzelfden verwijderd en verbannen; maar de staatkundige gebeurtenissen stelden hem weldra in vrijheid. In *Rome* teruggekeerd, werd de kardinaal PIETRO benoemd tot groot-penitentiarius en prefekt van den Index. Hij werd vervolgens bevorderd tot bisschop van *Albano*, later van *Porto* en *Sta. Rufina*. Hij was daarenboven onder-deken van het heilige collegie; toen hij den 2 Julij 1821 overleed. PIETRO vereenigde met de liefde voor de Godsdienst, zuiverheid van grondbeginselen, en eene onwrikbare standvastigheid. Men beschouwde hem als een der lichten van het heilige collegie, zoo wel in betrekking tot de godgeleerde kundigheden, als tot de ervarenheid in staatszaken. Hij had deel aan verscheiden geschriften, gedurende de vervolgingen der

Kerk in het licht gegeven. Men noemt van hem in de verzameling der breven van PIUS VI, eenen *Brief* aan den bisschop van *Grasse*, en eene *Uitspraak* over den eed van haat aan het koningschap.

PIGALLE (JOANNES BAPTISTA), een beeldhouwer, te *Parijs* in 1714 geboren. Zijn vader, die een schrijnwerker en aannemer der gebouwen des konings was, plaatste hem, reeds in den ouderdom van acht jaren, bij LE LORRAIN, beeldhouwer der akademie. Na zich eenige jaren in *Italië* te hebben opgehouden, kwam hij in *Frankrijk* terug, en zag zich gedurende vijf jaren genoodzaakt, zijn bestaan te zoeken, door voor eenen beeldhouwer te arbeiden, en zich met, zijner weinig waardige, werkzaamheden te belasten. Een beeld der *H. Maagd*, hetwelk hij voor het Invalidengesticht vervaardigde, maakte hem bekend bij den graaf D'ARGENSON. Deze minister belastte hem met de vervaardiging van een standbeeld van *LODEWIJK XV*. Mevrouw DE POMPADOUR liet hem haar beeld ten voeten uit vervaardigen, benevens een ander beeld der *stilzwijgendheid*, en eene groep der *liefde en vriendschap*. Van dien oogen-

blik af, kende PIGALLE geene behoefte meer, en begon de vrucht zijner volharding en zijner nijverheid in te oogsten. De koning liet hem twee groote standbeelden uitvoeren, dat van MERCURIUS en van VENUS, om ten geschenke aan den koning van *Pruisen* te worden gezonden; die er steeds veel belang in gesteld heeft. Hij heeft daarenboven vervaardigd het schoone standbeeld van *LODEWIJK XV* voor de stad *Reims*, en eene menigte andere stukken van verschillende grootte; maar hetgene, wat zijnen roem den meesten luister heeft bijgezet, is het praalgraf van den maarschalk van *Saksen*, in eene Lutersche kerk van *Straatsburg* geplaatst. Dit gedenkteeken is al te beroemd, het plan en de uitvoering, de schoonheden en gebreken deszelfs zijn al te zeer bekend, dan dat wij hetzelfde alhier zouden behoeven te ontleiden: er zijn verscheiden hekelingen en verdedigingen van hetzelfde in het licht verschenen: maar in deszelfs geheel, kan men zich niet onthouden, een schoon en groot werk te erkennen. PIGALLE bezat meer begaafdheden dan geest, meer naauwkeurigheid dan uitgebreidheid in de denkbeelden; hij was meer met het gevoel des waren

dan met dat des schoonen doordrongen: hij verbeeldde zich dat alles wel was, zoodra de natuur getrouw was uitgedrukt. Deze overtuiging is voornamelijk uitgeschenen in het standbeeld van VOLTAIRE, hetwelk de kenners dubbel berispelijk hebben gevonden, en, wegens de even zoo onredelijke als walgelijke naaktheid, waarin hij dezen beruchten man heeft voorgesteld, en door de keuze des models, waarin eene buitengemeene magerheid, en eene algemeene verzwakking, aller deelen, de natuurlijke wanstalligheid des ouderdoms vermeerderden; hij verkoos eene geleerde *anatomie* boven een schoon standbeeld te vervaardigen. VOLTAIRE heeft zelf de ongepastheid dezer afbeelding gevoeld, en er zich over aan den beeldhouwer in dichtregels beklagd, waarin zijne wulpsche verbeeldingskracht zich eene nieuwe vlugt heeft gegeven, men kan er enkel de volgende van aanhalen:

Cher Phidias, votre statue
Me fait mille fois trop d'honneur,
Que ferez vous d'un pauvre auteur,
Dont la taille et le cou de gré,
Et la mine très peu joulleue,
Feront rire le connaisseur ?

FIGALLE werd in 1744 als lid der akademie opgenomen, in 1745 als adjunct-professor benoemd, in 1777 tot rector en in 1785 tot kanselier der

akademie bevorderd. In 1769 was hij met de orde van den H. MICHAËL versierd, en hij overleed te *Parijs*, den 20 Augustus 1785.

PIGANIOL DE LA FORCE (JOANNES AYMAR DE), in 1673 in *Auvergne* uit eene adellijke familie geboren, legde zich met ijver toe op de aardrijkskunde en de geschiedenis van *Frankrijk*. Om zich in die studie meer te ontwikkelen, deed hij verscheiden reizen door verschillende gewesten. Hij bragt van zijne togten belangrijke waarnemingen mede, betrekkelijk de natuurlijke historie, den handel en het burgerlijk en kerkelijk bestuur van elk gewest. Dezelve waren hem van groote dienst in de samenstelling der werken, welke er van hem bestaan. De voornaamste zijn: 1.º *Description etc. (Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van Frankrijk)*, waarvan de volledigste uitgave is die van 1753, 15 dl.ⁿ in 12.mo Dit is het beste der werken, welke tot dat tijdstip over dat onderwerp, in het licht waren verschenen, ofschoon het nog een aantal onnaauwkeurigheden en zelfs misvattingen bevat. — 2.º *Description etc. (Beschrijving van Parijs)*, 10 dl.ⁿ

in 12.mo, een leerzaam, belangrijk en veel vollediger werk dan de beschrijving van BRICE. Hetzelve is daarenboven met eene sierlijke eenvoudigheid geschreven. Hij heeft er eene verkorte uitgave in 2 dl.ⁿ in 12.mo van geleverd. — 3.º *Description etc.* (*Beschrijving van het Kasteel en het Lustbosch van Versailles, Marly enz.*), 2 dl.ⁿ, in 12.mo Dezelve is aangenaam en vrij wel geschreven. — 4.º *Voyage etc.* (*Reis door Frankrijk*), 2 dl.ⁿ, in 12.mo Hij overleed te *Parijs*, in 1753, en was onder-gouverneur der pages van den hertog van *Toulouse* geweest.

* PIGEAU (EUSTACHIUS NICOLAAS), hoogleeraar in de rechtsgeleerdheid, te *Mont-l'Évêque*, bij *Sentis*, den 16 Julij 1750 van arme ouders geboren, die hem aan eenen geestelijke toevertrouwdeden, om hem eenig onderwijs te geven, was tot eenen werktuigkundigen staat bestemd, en werd vroegtijdig naar *Parijs* gezonden. Weldra wees geworden zijnde, verliet hij de werkplaats, alwaar hij zijne leerjaren had doorgebracht, en begaf zich in dienst van eenen procureur, van wien hij, na verloop van zes maanden eerste klerk werd. Hij maakte te gelijkertijd zijne rechtsge-

leerde studiën, en werd den 22 December 1774 tot advocaat bevorderd. De groote bekwaamheid, die hij bij de beoefening der wetten aan den dag legde, zijn onvermoeide ijver, om den geest der wetgeving met de dikwerf zoo zeer niteenlopende toepassingen van den ouden rechtshandel te vergelijken, deden hem reeds vroegtijdig het plan opvatten tot een werk, waarin de mengklomp der formulieren, der rechtsverdraaijingen, voor eene even zoo eenvoudige als veilige wijze van handelen zou plaats maken. Dit werk, dat bij deszelfs ontstaan reeds classiek werd, verscheen onder den titel van *Procédure etc.* (*Burgerlijke rechtsoefening bij het Châtelet van Parijs*), *Parijs*, 1778, 2 dl.ⁿ in 4.to en later herdrukt in 1780 en 1787. PIGEAU gaf in 1784, een ander werk in het licht, getiteld: *Introduction etc.* (*Inleiding tot de burgerlijke rechtsoefening*), in 8.vo; vijfde uitgave, door PONCELET herzien, 1822, in 8.vo Ondanks de opgang, die PIGEAU maakte, noodzaakte zijn beperkt vermogen hem, eenigen tijd voor de Fransche omwenteling, in hoedanigheid van secretaris in dienst te treden bij HÉRAULT DE SÈCHELLES, advocaat-generaal bij het parlement. Na-

dat dit middel van bestaan, hem door de vernietiging der parlementen ontnomen was, verkoos hij, in plaats van even als zoo vele anderen, van de verwarring gebruik te maken, die de gebeurtenissen van dat tijdvak na zich sleepten, teneinde zich tot posten of tot fortuin te verheffen, om als bedienende, in den boekhandel van mevrouw DESAINT, de uitgeefster zijner werken, te treden. Na den val van het schrikbewind vatte hij zijne werkzaamheden weder op, en opende leercursus voor de regtsgeleerdheid en de regtsbedeeling, tot welke zijn roem een aantal toehoorders uitlokte. Toen het ter sprake kwam, om een nieuw wetboek van pleithandel in te voeren, werd PIGEAU met TREILHARD, SÉQUIER, TRY, BERTHEREAU en FONDEUR benoemd, om de commissie van redactie uit te maken. Na de oprigting der regtsgeleerde scholen, werd hij in 1805 benoemd, tot den leerstoel der pleitoefening van de faculteit van *Parijs*, en heeft daarvan de bedieningen waargenomen tot aan zijne dood, voorgevallen den 22 December 1818. Gedurende de honderd dagen, had hij geweigerd, het adres der regtsgeleerde school aan BONAPARTE en de additionele

akte te onderteekenen. Behalve de reeds genoemde werken, heeft hij in het licht gegeven: 1.º *Notions etc.* (*Eerste gronden van het burgerlijk wetboek*), 1804, 4 dl.ⁿ in 8.vo, 2.e uitgave, vermeerderd onder den titel van *Cours élémentaire etc.* 1818, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 2.º *Procédure etc.* (*Burgerlijke regtsoefening der regtbanken in Frankrijk enz.*), 1807 — 1808, 2 dl.ⁿ, in 4.to, vierde uitgave met aantekeningen van den heer CREVILLI, 1826, dit is slechts de regtsoefening van het *Châtelet*, met de bijvoegselen en verbeteringen, door het nieuwe wetboek noodzakelijk gemaakt, — 3.º *Commentaire etc.* (*Aantekeningen op het wetboek van burgerlijke regtspleging*), een nagelaten werk, herzien en in het licht gegeven, door de heeren PONCELET en LUCAS CHAMPIONNIÈRE, 1827, 2 dl.ⁿ, in 4.to, voorafgegaan van eene *Levensschets* des schrijvers door GAIRAL, advocaat aan het koninklijke hof van *Parijs*. PIGEAU was de bloedverwant van den prokureur-generaal BELLART, die hem in den *Moniteur* van den 1 Januarij 1819, evenzeer eene *Necrologie* heeft toegewijd.

PIGIUS of PIBIUS (ALBERTUS), een wiskunstenaar en

zintwister, te *Kampen*, in *Over-Yssel* in 1490 geboren, studeerde te *Leuven* en te *Keulen*, en ontving in de eerste universiteit den titel van *Baccalaureus* of meester in de godgeleerdheid, en in de tweede dien van doctor. Hij was zeer ervaren in de wiskunde, en in godgeleerde en oudheidkundige onderwerpen. Hij onderscheidde zijnen ijver voor het geloof door verscheiden werken tegen *LUTHER*, *MELANCHTHON*, *BUCER* en *CALVINUS*. De roem, welken hij te *Keulen* verwierf, verspreidde zich tot *Rome*, werwaarts *Paus ADRIANUS VI* hem in het jaar 1522 ontbood. *CLEMENS VIII* en *PAULUS III*, opvolgers van *ADRIANUS*, droegen *PIGHUS* geene mindere achtiging toe; zij belastten hem met verschillende onderhandelingen tot heil der Godsdienst, zoo te *Worms* als te *Regensburg*. Hij overleed den 29 December 1542 te *Utrecht*, alwaar hij proost was der kerk van den *H. JOANNES den Dooper*. Men heeft van hem een aantal werken. Het belangrijkste is getiteld: *Assertio hierarchiæ ecclesiasticæ*, *Keulen*, 1572, in fol. Zijn stijl is noch zoo zuiver, noch zoo sierlijk, als die van *SADOLET*, met wien hij in betrekking stond; maar dezelve is minder onbeschaafd,

dan die der schoolsche godgeleerden van zijnen tijd. Nog heeft men van hem eene verhandeling *De gratia et libero hominis arbitrio*, tegen *CALVINUS*, 1542; in fol. Hij legt in zijne geschriften eene grootè verkleefdheid aan den heiligen Stoel aan den dag; welligt drijft hij dezelve zelfs al te ver. Men kan niet ontkennen, dat hij eenige bijzondere gevoelens heeft; ook zegt de kardinaal *BONA*, van hem sprekende: *Cautè legendus est, quod non semper solidam tradat doctrinam*. Hij vervaardigde ook verscheiden wiskundige werken, onder andere: 1.º *De ratione paschalis celebrationis, deque restitutione calendarii ecclesiastici*. — 2.º *De æquinotiorum solstitiorumque inventione*. Hij helderde de theorie door de praktijk op, en muntte uit in het vervaardigen van cirkelgloben.

PIGHUS (*STEPHANUS WIJNANDUS*), moederlijke neef van den voorgaande, wiens naam hij ontleende, werd, even als hij, te *Kampen* in 1520 geboren. Hij deed twee reizen naar *Italië*. Bij zijne terugkomst van de laatste, verkreeg hij den post van onderwijzer der godgeleerdheid in de domkerk van *Xanten*, van welke hij ka-

nonik was. Hij bragt er zijne overige levensdagen door, welke hij verdeelde tusschen de godvruchtige oefeningen en de studie, en overleed aldaar den 19 October 1604. Hij werd in zijne eeuw door niemand overtroffen in de kennis der Romeinsche oudheden, JUSTUS LIPSIUS beschrijft hem: *Alter indefessi calami et styli LIVIUS*. Er bestaat van hem: 1.º *Jaarboeken der stad Rome*, in het Latijn, *Antwerpen*, 1599 — 1615, 3 dl.^a in fol. — 2.º *Hercules prodicius*, *Antwerpen*, 1587. Dit is eene beschrijving der reis, welke PIGHIUS in Italië deed. Dezelve is vol aanmerkingen over de Romeinsche en Germaansche oudheden. Hij heeft ons verscheiden andere werken nagelaten, die evenzeer vol geleerde aanmerkingen zijn, en waarvan er eenige zijn opgenomen in de *Grieksche Oudheden* van GRONOVIVS I, 9.

PIGNA (JOANNES BAPTISTA NICOLUCCI, bijgenaamd), in het *Ferraresche*, in het begin der 16.^e eeuw geboren; door zijne talenten en zijne geschriften, verdiende hij de bescherming zijner vorsten. Hij was te gelijktijd een goede taal-, letter- en geschiedkundige, en overleed in 1575. Men heeft hem ver-

scheiden staat- en geschiedkundige werken te danken: 1.º *Il principe*, *Venetië*, 1561, in 8.vo — 2.º *Il Duello, nel quale si tratta dell' onore dell' ordine della cavaleria*, 1554, in 4.to — 3.º *Historia de principi di ESTE*, *Ferrare*, 1570, in 8.vo, zeer gezocht en zeldzaam. — 4.º *Romanzi ne quali della poesia e della vita d'ARIOSTO si tratta*, *Venetië*, 1554, in 4.to

PIGNATELLI (FABRICIO), een geleerde Napolitaansche Jesuit, bekend door eene verhandeling, waarin hij tracht te bewijzen, dat de heilige BARTHOLOMEUS dezelfde is als NATHANAËL, onder dezen titel in het licht gegeven: *De Apostolatu B. NATHANAËLIS BARTHOLOMÆI*, *Parrys*, 1660.

PIGNATELLI. — Zie INNOCENTIVS XII.

*PIGNATELLI (FRANCISCUS), prins van *Strongoli*, kapitein-generaal van het koninkrijk *Napels*, in die hoofdstad in 1732 geboren, was in dienst van *Spanje*, haalde zich, ten gevolge van een tweegevecht, waarin hij den ridder POLATRELLI doodde, de ongenade van KAREL III op den hals. Hij was gelukkiger onder FERDINAND IV,

aan wien deszelfs vader, tot den troon van *Spanje* geroepen, de kroon van *Napels* had overgegeven, en hij werd de vertrouweling en vriend van dien vorst. Hij was het die met de organisatie belast werd van een bataillon adelsonkers, welke de ministers van dezen jongen koning hem aanraadden bij zijnen persoon te hebben, onder voorwendsel van hem eene zijner waardige uitspanning te verschaffen, doch met het wezenlijke doel, om hem van staatszaken af te trekken. PIGNATELLI had nog geenerlei staatkundigen invloed, en langen tijd was hij enkel gunsteling. Hij vond echter weldra gelegenheid, om eene belangrijker rol te spelen. Men weet dat het kabinet van *Napels*, onder den invloed der koningin CAROLINA van *Oostenrijk*, en des beruchten ministers ACTON, die beide zich van het bondgenootschap met *Spanje* en *Frankrijk* zochten los te maken, om zich aan de zaak van *Engeland* en *Oostenrijk* te verbinden, geheel van staatkunde veranderde. KAREL III, ontevreden over deze wending, die hem tegelijkertijd valsch en beleedigend toescheen, had reeds verscheiden malen het ontslag van ACTON gevraagd. Deze zocht, in overeenstemming met de

koningin, den slag aftewerpen, die hem bedreigde. CAROLINA liet de oogen op PIGNATELLI vallen, die naar *Spanje* werd gezonden, ten einde de vooringenomenheid uit den weg te ruimen, welke KAREL III tegen den minister had opgevat; zij zeide hem, bij zijn vertrek: »Welke ook de uitslag uwer onderhandeling zij, zoo is mijn wil, dat gij, bij uwe terugkomst, den koning verzekert, dat zijn vader van deszelfs vooringenomenheid tegen ACTON geheel is teruggekomen, en dat hij verder op zijne verwijdering niet aandringt.» Bij de terugkomst van deze zending, zeide PIGNATELLI, die slechts een enkel gehoor van KAREL III had kunnen bekomen, en aan wien die vorst den rug toedraaide, zoodra hij vernam, dat de minister nog niet weggezonden was, aan den jongen FERDINAND, slechts datgene, wat de koningin hem had ingeblazen; tot loon van deze trouweloosheid, werd hij tot landvoogd van *Kalabrië* benoemd. Deze schoone gewesten waren juist door verschrikkelijke aardbevingen verwoest. Onder voorwendsel van dezelve te ondersteunen, gaf men haar een tijdelijk bestuur dat zelf een nieuwe geesel was: daar de inkomsten der kloosters waren ingetrokken, om de

armste inwoners van het gewest te ondersteunen, overlaadde zich PIGNATELLI met deze schatten, en deze nieuwe VERRÈS kwam te *Napels* terug, om de vrucht van zijnen roof te genieten, zonder eenen nieuwen CICERO te vinden, die de stem tegen hem durfde verheffen. Kort daarna tot gouverneur der hoofdstad benoemd, vereenigde hij met dezen aanzienlijken post, dien van chef der policie, welke aan den in ongenade vervallen MEDICIS ontnomen was. Het is gedurende zijn beheer dat PIGNATELLI, bij de poorten van *Napels*, de beruchte voorraadzolders liet bouwen, welke men den vreemdelingen als een voorwerp van zeldzaamheid en pracht aantoonde: deze onderneming was voor hem eene nieuwe bron van rijkdommen. Toen de Fransche omwenteling uitbarstte nam het Napolitaansch bestuur voorzorgen tegen de voortplanting van nieuwe denkbeelden welke de geest van regeringloosheid, toenmaals alom predikte: PIGNATELLI werd tot den rang van kapitein-generaal verheven, en met de politie van het geheele koninkrijk belast. Ondanks de bedwingende middelen, welke hij in het werk stelde, hadden de gebeurtenissen haren gang, en FER-

DINAND verliet zijne staten. Op voordragt van ACTON, vertrouwde de koning het beheer des rijks aan PIGNATELLI toe. Na op eene gestrengte wijze tegen diegene te werk te zijn gegaan, die voor voorstanders der Franschen doorgingen, verliet hij op eene lafhartige wijze, bij het aannaderen der laatste, de stad *Napels*, welke hij zoo doende aan al de gruwelen der regeringloosheid ten prooi gaf. Hij vlugtte naar *Sicilië*, alwaar hij zoo lang verbleef als de Franschen het koninkrijk *Napels* bezet hielden. Hij kwam eerst na de terugkomst van van FERDINAND in *Italië* terug; doch kon zich nooit weder in de koninklijke gunst dringen. In 1807 trad hij in eenezamenzwering, welke ten doel had, om het hof van *Sicilië*, in zijne staten, welke door JOZEF BONAPARTE bestuurd werden, terug te roepen. In hechtenis genomen en in ballingschap gezonden, verbleef PIGNATELLI eenigen tijd te *Rome*, van waar JOACHIM MURAT, die JOZEF opvolgde, hem kort na zijne komst tot den troon terugriep. PIGNATELLI kwam alstoen te *Napels* terug, en overleed in 1812.

* PIGNEAU DE BEHAIN (PÉTRUS JOZEF GEORGE), mis-

sionaris in *Cochinchine*, in December 1741, in het vlek *Origny*, diocces van *Laon* geboren; wijdde zich aan de vreemde missiën toe, en, wjl hij de tegenkanting zijner ouders vreesde, zoo ging hij zich heimelijk, tegen het einde van 1765, in de haven van *Lorient* inschepen, en begaf zich naar *Indië* om er het Evangelie te verkondigen. De verschillende tegenspoeden, met welke hij te worstelen had, schrikte zijnen moed niet af, en hij werd in 1770 door den Paus tot bisschop van *Adrana*, in *partibus*, en tot *coadjutor* van den bisschop van *Canatha* benoemd, welken laatste hij in het volgende jaar als apostolisch vikaris opvolgde. In 1774, begaf *PIGNEAU* zich naar *Macao*, vervolgens naar *Cambodje*, van waar hij het neder *Cochinchine* binnentrok, van hetwelke achtereenvolgend twee koningen waren ten dood gebracht, door muitelingen onder den naam van *Tay-Son*, dat is *Bergen van het Westen*, bekend. Zij werden aldus aangeduid; wjl hunne aanvoerders uit de westelijke bergen der provincie *Qui-Nhon* oorspronkelijk waren. *PIGNEAU* had gedurende eene maand aan *NGUYEN-ANH*, jongsten broeder van den onttroonden vorst, eeneschuil-

plaats in zijn huis verleend. Nadat deze prins zijne partij dagelijks had zien toenemen, gelukte het hem in 1779, zich tot koning te doen uitroepen. Hij vergat op den troon de dienst niet hem door den missionaris bewezen; hij riep hem tot zich, en deed niets zonder hem te raadplegen. Maar *NGUYEN-ANH*, werd in 1782 mede onttroond. *PIGNEAU*, verplicht, om *Cochinchine* te verlaten, leidde het ellendigste leven in *Cambodje*, welke stad gelijktijdig door den hongersnood en een Siameesch leger verwoest werd. Hij begaf zich vervolgens naar het koninkrijk *Siam* (1783). Hij had tot dusverre zijne geliefde kweekelingen van het collegie der missiën, in *Cochinchine* opgericht, met zich gevoerd, en hij hoopte dezelfde inrigting bij de Siamezen, de bondgenooten van zijnen aangenomen Souverein, tot stand te kunnen brengen. Maar hij zag zich met betrekking tot dit trouwelooze volk zeer bedrogen, daar hetzelfde enkel met den *Cochinchineschen* vorst had schijnen te vereenigen, om in zijne staten te vallen en dezelve te verwoesten. *NGUYEN-ANH*, die door zijne ongelukken tot wanhoop was gebracht, stond op het punt, om zich in de armen der *Hollanders* of *Por-*

tugezen te werpen: maar de bisschop van *Adrana* wekte zijnen moed weder op, en gaf hem de hoop, van op eene krachtadige wijze door *Frankrijk* ondersteund te zullen worden. Met de onbepaaldste volmagten van den vorst van *Cochinchine* bekleed, die hem tevens zijnen zesjarigen oudsten zoon had toevertrouwd, ging de bisschop van *Adrana* onder zeil naar *Frankrijk*, alwaar hij in de maand Februarij 1787 aankwam. Het gelukte hem, om over de vooringenomenheden te zegevieren, welke men opzigtelijk zijne missie, den minister van marine, maarschalk DE CASTRIES, had ingeboezemd, en verkreeg het sluiten van een verdrag, waarin onder andere bepalingen, de koning van *Frankrijk* zich verbond, om aan zijnen nieuwen bondgenoot, eene ondersteuning in manschappen, schepen, wagens en krygsbehoefden te zenden, en de koning van *Cochinchine*, om aan de Franschen afstanden in grondgebied te doen. De bisschop van *Adrana*, kwam in de maand Mei 1788 in *Pondicheri* aan, de graaf DE CONWAY, gouverneur-generaal der Fransche volkplantingen in *Indië*, het roode orde-lint mede brengende, hetwelk hij voor hem

gevraagd had. Deze was tevens belast, om het bevel over de onderneming te voeren, met de vrijheid, de uitvoering derzelve uit te stellen. Daar hij zijne medewerking niet kon erlangen, zag de bisschop van *Adrana* zich genoodzaakt, zijne toevlugt tot andere middelen te nemen. Hij deed eene oproeping aan de Fransche kooplieden en inwoners van *Pondicheri*, van welke hij eenige hulp verkreeg, met welke de *Cochinchinesche* vorst, die zich reeds weder in het bezit had gesteld van de aan *Cambodje* grenzende gewesten (1789), nieuwe voordeelen behaalde. De bisschop van *Adrana*, die zich aan het hof van dien vorst had gevestigd, overleed den 9 October 1799, levendig betreurd door den koning en zijnen zoon, de mandarijnen en het geheele leger. Wegens meerdere bijzonderheden, het leven en de werkzaamheden van den bisschop van *Adrana* betreffende, kan men raadplegen: *Nouvelles des Missions étrangères, Londen, 1797, en Nouvelles lettres édifiantes.*

PIGNORIA (LAURENTIUS), te *Padua*, in 1571 geboren, een geleerde oudheidkundige, werd pastoor van den H.

LAURENTIUS dier stad, daarna kanonik van *Treviso*, alwaar hij den 13 Junij 1631 aan de pest overleed. Deze letterkundige had eene schoone bibliotheek en een rijk kabinet van gedenkpenningen verzameld, welke hem in de zamenstelling van geleerde werken zeer veel van dienst waren. Er bestaat van hem: 1.° Eene verhandeling de *Servis, et eorum apud veteres ministeriis, Amsterdam, 1674, in 8.vo* — 2.° *Characteres Aegyptii, in 4.to, 1669.* — 3.° *Origini di Padova, 1625, in 4.to*; en verscheiden andere werken, vol diepzinnige nasporingen. PIGNORIA bezat eene levendige en bestendige zucht voor de studie. De geleerde mannen zijner eeuw rekenden het zich tot eer in betrekking met hem te staan.

* PIGNOTTI (LAURENTIUS), de beroemdste der Italiaansche fabeldichters, in 1739 te *Figline*, een stadje tuschen *Florence* en *Arezzo* geboren, was de zoon van eenen koopman, die, na ongelukkige winstberekeningen te hebben gemaakt, zich met zijne familie te *Castello* vestigde, alwaar hij van verdriet stierf, eene troostelooze weduwe, en vier jonge kinderen nalatende. LAURENTIUS PIGNOTTI beoefende de ge-

neeskunde, welke hij te *Florence* ging uitoefenen, na te *Pisa* in 1763, den doctoralen lauwer uit de handen van den aartsbisschop, aartskanselier der universiteit, te hebben ontvangen, die hem te gelijkertijd bewijzen van zijne bijzondere welwillendheid gaf. Tot hoogleeraar in de natuurkunde aan de universiteit dier stad benoemd, bekleedde PIGNOTTI later (1774) denzelfden leerstoel aan de universiteit van *Pisa*. Hij werd weldra lid van den raad dier universiteit, en later bijzitter (1807), eene letterkundige waardigheid, die in *Toskane* tot den eersten rang wordt gerekend. Deze geleerde Italiaan is den 5 Augustus 1812 overleden. Men heeft hem te danken: 1.° Eene *Verzameling van fabelen, Pisa, 1782*, waarvan er een aantal uitgaven verschenen zijn: ofschoon dezelve verre beneden die van LAFONTAINE zijn, zijn dezelve met zuiverheid en zelfs met sierlijkheid geschreven; maar de schrijver verwacht dikwerf de geslachten, en zijne fabels zijn somtijds geestige en bevallige verhalen, die niet altijd evenzeer geknust zijn. Men heeft er voornamelijk *Novellen* mede vereenigd, welke beletten, dat men dezelve in de handen der jeugd

stelle. — 2.º *De gestolen haarlok*, een heroïsch boertig gedicht. Zijne gedichten zijn gezamenlijk uitgegeven te Florence, 1812 — 1813, 6 dl.ⁿ in 8.vo en te Pisa, 6 dl.ⁿ in 12.mo PRIGNOTTI, was niet enkel een fabeldichter: hij is in Italië ook bekend als een natuur-, letter-, geschieden- en oudheidkundige, en elk dezer titels is bij hem verdiend. Behalve zijne *gedichten*; heeft hij nog verscheiden andere werken geschreven, onder welke wij willen noemen. — 3.º *Weerkundige gissingen over de ongestadigheden des barometers*, in de *Novelle letterari* van LASTRI, Pisa, 1780. — 4.º *Geschiedenis van Toskanen*, Pisa, 1813, 9 dl.ⁿ in 8.vo en 10 dl.ⁿ gr. in 18.mo

PIGRAY (PETRUS), in het Latijn PIGRÆUS, gewoön heelmeester des konings van Frankrijk, te Parijs geboren, onderscheidde zich in de uitoefening zijner kunst, zoowel in de hoofdstad als in het gevolg des legers, onder de regering van HENDRIK IV en LODEWIJK XIII. Hij was de leerling en mededinger van den beroemden AMBROSIUS PARÉ, (zie dat art.) maar hun naïjver deed niet anders dan de banden hunner wederkeerige vriendschap en ach-

ting nauwer toehalen. Zij deelden elkander onderling hunne ontdekkingen mede, en bragten hunne kunst zonder afgunst en zonder elkan- der eenigen roem te willen betwisten, tot volkomenheid. PIGRAY, heeft in het licht gegeven: 1.º *Chirurgia cum aliis medicinæ partibus conjuncta*, Parijs, 1609, in 8.vo; dit is een kort begrip der schriften van PARÉ, met overwegingen en aanmerkingen. — 2.º *Epitome præceptorum medicinæ chirurgicæ*, Parijs, 1612, in 8.vo; in het Fransch, Lyon, 1673, in 8.vo PIGRAY overleed den 15 November 1613.

PIKARSKI (MICHAËL DE), een rijk Poolsch heer, had eenen zwakken geest, en werd dus door koning SIGISMUNDUS III, onder curators gesteld: hij was hierover zoo zéer gebelgd, dat hij besloot dien vorst te vermoorden. Hij nam de gelegenheid waar, dat de koning naar de kerk moest gaan, om den landdag te openen (15 Novemb. 1620), en verborg zich achter de deur, en toen de koning voorbijging, bragt hij hem met eene heerbijl twee slagen op het hoofd toe, die den vorst deden nederstorten. Hij werd op de pijnbank gebragt, om

te ontdekken wie hem tot deze misdaad had aangespoord; doch noemde niemand, maar zeide vele uitzinnigheden, terwijl hij zich enkel over de zwakte van zijnen arm beklaagde. Hij werd met gloeiende tangen genepen, en na hem alle gewrichten der vingers na elkander, en vervolgens de regterhand afgesneden te hebben, werd hij gevierendeeld. Men verbrandde zijne overblijfselen, en de asch derzelve werd in de *Weissel* geworpen, terwijl zijn kasteel geheel geslecht werd.

PILARINO (JACOBUS), op het eiland *Cephalonia* geboren, doctor in de geneeskunde te *Padua*, oefende die wetenschap uit op het eiland *Candia*, te *Konstantinopel*, in *Syrië*, te *Aleppo*, in *Egypte*, te *Smyrna*, alwaar hij zich aan den consul der republiek van *Venetië* verbond; eindelijk deed hij togten door *Zevenbergen*, *Wallachyë* en *Moskovië*, vestigde zich vervolgens te *Venetië*, en overleed te *Padua*, in 1718, in den ouderdom van 59 jaren, na in den schoot der Catholijke Kerk te zijn teruggekeerd en de dwalingen der schismatieke Grieken te hebben afgezworen. Er bestaat van hem: 1.° Eene Latijnsche verhandeling ten voor-

doele van de inënting der *kinderziekte*, *Venetië*, 1715, in 12.mo (Zie *CONDAMINE*). — 2.° *La medicina difesa contra J. GAZOLA*, 1717, in 12.mo

PILATRE DE ROZIER (JOANES FRANCISCUS), te *Metz*, in 1756 geboren, onderscheidde zich in den tijd, dat de Franschen zich met luchtbollen bezig hielden. Hij was de kweekeling van den heer *SAGE* in de scheikunde geweest, en die hoogleeraar bezorgde hem eenen leerstoel voor die wetenschap te *Reims*, welken hij kort behield. Hij was te *Parijs* reeds bekend door eene cursus, welke hij in *le Marais* had gegeven, en in welke hij de electriciteitsproefnemingen herhaalde, die de ontdekkingen van *FRANCKLIN* in zwang hadden gebracht. In de hoofdstad teruggekeerd, verkreeg hij den post van opziener des kabinets van natuurkunde en natuurlijke historie van *MONSIEUR* (later *LODEWIJK XVIII*). Hij kwam alstoen op het denkbeeld van het museum, hetwelk hij voor het publiek in 1781 opende, en waarvan *MONSIEUR* zich de beschermer verklaarde. Terwijl hij aan de ontleding van het gas werkte, dacht *PILATRE DE ROZIER* een toestel uit, geschikt, om zich voor de

uitwerkselen der stiklucht te vrijwaren, en de luifenant-generaal van politie, **LENOIR** gaf hem aanmoedigingen voor deze nuttige uitvinding. **PILATRE** juichte de ontdekking toe der luchtballen door de broeders **MONTGOLFIER**, en wilde dezelve navolgen. Na verscheiden malen met zijne bol opgestegen te zijn, ondernam hij den 15 Julij 1785, met eenen natuurdige, **ROMAIN** genaamd, naar *Engeland* over te steken; maar hij stortte ter hoogte van 1500 voeten neder, en werd met zijn' gezelschap, in eenen verschrikkelijken en onkenbaren staat wedervonden. Een ongevoelige en voor het medelijden onvatbare dichter, heeft voor hem het volgende grafschrift vervaardigd:

Ci-gît qui pôrit dans les-airs,
Et part sa mort si peu commune,
Mérite aux yeux de l'univers
D'avoir son tombeau dans la lune.

Het volgende is geestiger en ernstiger; men heeft voorgesteld, om hetzelfde in de parochie kerk van *Wimille*, alwaar hij begraven werd, te plaatsen:

Hic lapsus jacco, indignante Pilaster ab
mthrd,
Quaque cadunt astra ossa Wimilla tonet.
Acra perspatientur aves, permittitur
æquor.
Piscibus: utricum sic homo calcet
humum.
Me non Icaria cautum fecere ruinas.
Cautior on fatis, sis, peregrine, meis.

De nutteloosheid (*) en het gevaar van deze soort van spel, reeds door de rede en verschillende proefnemingen bewezen, werden door dit noodlottige toeval nog beter erkend; en men zag verder niet dan een zekere **BLANCHARD**, die er het werkelooze publiek nog mede vermaakte.

PILATUS (PONTIUS), landvoogd van *Judea*, voerde, onder keizer **TIBERIUS**, gedurende tien jaren het bevel in dat gewest. De geschiedschrijver **JOSEPHUS** schildert hem af als een driftig en hebzuchtig mensch. Het was tot hem, dat de Joden **J. C.** geleidden, om hem te verzoeken het doodvonnis, dat zij tegen den Nazareër, hadden uitgesproken, ten uitvoer te doen brengen. De landvoogd, die 's Heilands onschuld erkende en die iets buitengewoons in Hem opmerkte, en vooral door zijne

A a 3

(*) Deze nutteloosheid wordt daarenboven nog bewezen dooreene zeer eenvoudige redenering, die zeer geschikt is, om de hoop onzer nieuwere kwakzalvers, in het gebied der hersenschimmen te verbannen. Om een ligchaam volgens de wet des evenwichts in beweging te stellen, heeft men gewigt, kracht en een steunpunt noodig. Wij zien wel het gewigt en de kracht, maar waar is het steunpunt.

gerustheid en stilzwijgendheid getroffen was, trachtte Hem te redden; hij hield zich zelfs eenen oogenblik bezig met de nasporing der den grooten zoo hatelijke waarheid, en scheen er van onderrigt te willen worden. Maar nauwelijks heeft hij te dien einde eene vraag gedaan, of, zonder antwoord af te wachten, begaf hij zich weder tot de onzinnigen, die den dood des Regtvaardigen eischten. Hij dacht hen te zullen bewegen door een barbaarsch middel, en hen te voldoen, door den Verlosser te doen geeselen. Maar daar de woede van JESUS vijanden niet verzadigd was, trachtte PILATUS van het paaschfeest gebruik te maken, om Hem te bevrijden. Hij wilde zich zelfs ontheffen van de doodstraf tegen Hem uit te spreken, door Hem naar HERODES, koning van *Galilea*, te verzenden. Toen hij zag, dat de Joden niet toegaven, en dat zij hem met de ongenade des keizers bedreigden, gaf hij, als een lafhartige hoveling, J. C. aan de beulen over, terwijl hij waande zich van deze onregtvaardigheid te zuiveren, door de ijdele plegtigheid van zich de handen te wasschen, en zich onschuldig te verklaren aan het bloed van dezen Regtvaardige. Omtrent een jaar

na den dood des Verlossers, nam PILATUS het geld uit de gewijde schatkist, om aan eene waterleiding te doen arbeiden. Het volk stond tegen hem op, en de landvoogd gebruikte hevige middelen, om de muiterij tot bedaren te brengen. Hij oefende nog gruwelijker wreedheden uit tegen de inwoners van *Samarië*, die er zich over beklaagden aan TIBERIUS: op deze klagen werd hij naar *Rome* ontboden, alwaar hij in het jaar 37 na J. C. in het begin der regering van CALIGULA aankwam. In ballingschap gezonden naar de omstreken van *Vienne* in *Dauphiné*, bragt hij twee jaren later, zich zelven uit wanhoop om het leven. Er bestaat onder zijnen naam een brief aan TIBERIUS, in welken hij hem verslag geeft van de wonderen en de opstanding van J. C.; maar zulks is een ondergeschoven stuk. Men moet het zelfde vonnis vellen over den *Bewonderenswaardigen schat des vonnis van PONTIUS PILATUS tegen J. C.*, in de stad *Aquilea*, op perkament met hebreuwsche letters geschreven, gevonden. Dit stuk werd uit het Italiaansch in het Fransch vertaald, en te *Parijs*, in 1581, in 8.vo gedrukt.

PILATUS. — Zie **LEONTIUS PILATUS.**

PILÉ (DIONYSIUS), een priester uit het diocees van *Parijs*, *appelant*, en bekend door zijne gehéchtheid aan de janseniste partij, en door verschillende werken, ter handhaving van dezelve geschreven. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Réponse etc. (Antwoord op de godgeleerde brieven van dom LA TASTE)*, die ten getale van 21 zijn. Deze geleerde religieus dreef in dezelve den spot met de convulsionarissen, alsmede met de wonderen van het kerkhof van den H. **MEDARDUS**, en toonde het belagchelijke derzelve aan (Zie **TASTE**). — 2.º Een geschrift *ter eere van den diaken PARIS.* — 3.º eenen *Brief* over de verhandeling van **J. J. ROUSSEAU**, *Over den oorsprong en de grondslagen der ongelijkheid.* — 4.º *Lettre etc. (Brief van eenen Parijzenaar aan den aartsbisschop).* — 5.º Eene *Vertaling* (in het Fransch) der boeken van den H. **AUGUSTINUS** aan **POLLENTIUS.** — 6.º *De l'indissolubilité etc. (Over de volstreckte onontknoopelijkheid van den band des huwelijks)*, 2 dl.ⁿ Dit werk verscheen eerst na den dood des schrijvers in het licht.

Men zegt dat de abt **PILÉ**, naar het voorbeeld van **JURÉ**, pastoor van *Anières*, en van eenige andere jansenisten, zich op eigen gezag veroorloofde, om in de liturgie en de plegtigheden der Mis, veranderingen te maken, en nieuwigheden in te voeren, welke geen privaat gezag, ooit regt heeft in te voeren en die slechts in staat waren de geloovigen te ergeren. **PILÉ** overleed den 5 Junij 1772.

PILES (ROGER DE), een schilder en letterkundige, te *Clamecy* in 1635 geboren, sproot uit eene aanzienlijke familie in het *Niverneesche*. Hij studeerde in den beginne in de *Sorbonne*; maar een bijzondere smaak voor de schilderkunde bewoog hem, om zich vroegtijdig onder het opzigt van broeder **LUCAS**, een' Franciskaner monnik, te stellen. **MÉNAGE**, van zijne verdiensten onderrigt, bewerkte dat hij in 1662, bij den president **AMELOT** met de zorg voor de opvoeding van deszelfs zoon belast werd. De jonge **AMELOT** deed met **DE PILES** eené reis door *Italië*; de laatste verkreeg dus de gelegenheid, om zijne zucht voor de schoone kunsten bot te vieren. In *Frankrijk* teruggekeerd, gaf

DE PILES eenige verhandelingen over de schilderkunde in het licht, die hem door de beroemde kunstenaars en liefhebbers deden hoogachten en op prijs stellen. Nadat zijn kweekeling tot afgezant des konings van *Frankrijk* te *Venetie* was benoemd, volgde DE PILES, in hoedanigheid van gezantschaps-secretaris, hem derwaarts. Hij volgde hem evenzeer naar *Lissabon*, in 1685, en naar *Zwitserland* in 1689; en werd aldaar belast, om aan den koning het onzijdigheidstraktaat over te brengen, hetwelk de afgezant met de 13 kantons gesloten had. Drie jaren later zond *Louvois* hem naar 's *Gravenhage* als liefhebber van schilderijen; maar eigenlijk, om heimelijk te onderhandelen, met de personen, die de *Hollanders* van het groote verbond zouden wenschen af te trekken. Hij werd ontdekt, en, op bevel der staten, gedurende vijf jaren, tot op den vrede van *Rijswijk*, gevangen gehouden. Het was in zijne gevangenschap, dat hij zich bezig hield, met de zamenstelling van de *Levensbeschrijvingen der Schilders*. Bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, gaf de koning hem eene jaarwedde. Hij wilde AMELOT, die in 1705, tot afgezant in *Madrid* was benoemd, volgen; maar de

slechte staat zijner gezondheid noodzaakte hem *Spanje* te verlaten. Hij overleed in 1709. DE PILES bezat hoedanigheden, die beminnelijk en geacht maken; zijn geest was methodisch, zijn hart gevoelig, zijne inborst eenvoudig. Hij was een goede vriend, getrouw en bescheiden. Zijne hoedanigheden hadden de godsdienstigheid tot grondslag, die alleen de kracht en de bestendigheid aan de menschelijke deugden geeft. Bij de akademie van schilderen beeldhouwkunde werd hij met den titel van raad vereerd. Zijne bezigheden lieten hem niet toe, zich geheel en al aan de schilderkunde toe te wijden; maar hij had voor zich zelven grondbeginselen gevormd, die in zeker opzicht, het hem ontbrekende gebruik vergoeden. Zijne bewondering voor de schilderijen van *RUBENS* was buitengewoon. Hij geleek naar dien schilder door zijne geestdrift voor zijne kunst, en door eenen tot staatszaken geschikten geest. Hij was bijzonder ervaren in het aanbrengen van het koloriet en het ligt-donker, terwijl hij de voorwerpen welke hij wilde voorstellen, op eene volmaakte wijze nabootste. Zijne werken zijn: 1.° *Abrégé etc.* (*Beknopte ontleedkunde, op de schilder- en beeld-*

houwkunde toegepast), onder den naam van **TORTEBAT**, 1667, in fol. in het licht gegeven. — 2.º *Conversation etc.* (*Zamenspraak over de schilderkunde*), 1677, in 12.mo — 3.º *Dissertation etc.* (*Verhandeling over de werken der beroemdste schilders*), in 12.mo, 1681. — 4.º *Les premiers etc.* (*De eerste grondbeginselen der beoefenende schilderkunde*), 1684, in 12.mo — 5.º *Vertaling* (in het Fransch) van het dichtstuk *de arte graphica*, door **DU FRESNOY**, met aanmerkingen 1684, in 12.mo — 6.º *Abrégé etc.* (*Beknoppete levensschets der schilders*), 1715, in 12.mo enz. Al deze werken zijn met vele naauwkeurigheid geschreven.

* **PILES** (**ANTONIUS TOUS-SAINTE JOZEF ANDREAS MARSEILLE** graaf **DE FORTIA DE**), officier en schrijver, den 18 Augustus 1758 geboren, stamde af van eene oude adellijke familie, uit *Katalonië* oorspronkelijk, waarvan de vader en grootvader achtereenvolgend den post van koninklijk landregter van *Marseille* hadden bekleed. Hij trad in 1773 in dienst onder de ligte ruitery der koninklijke garde, en was tot den rang van luitenant in het infanterie-regiment

des konings bevorderd toen dat korps in 1789 ontbonden werd. **PILES** week in 1790 uit, en reisde gedurende twee of drie jaren met den ridder **DE BOISGELIN**, door het noorden van *Europa*. Onder het schrikbewind in *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij in 1795 gevangen gezet, en verkreeg eenigen tijd daarna de vrijheid weder. Ten gevolge der revolutionnaire wetten, was zijne fortuin geheel verdwenen: hij vestigde zich te *Parijs*, alwaar hij schreef om eenige middelen van bestaan te vinden. Er bestaat van hem: 1.º *Corespondance etc.* (*Wijsgeerige briefwisseling van CAILLOT-DERVAL*), *Nancy*, (*Parijs*), 1775, in 8.vo — 2.º *Voyagé etc.* (*Reize van twee Franschen door het Noorden van Europa, door Duitschland, Denemarken, Rusland, Zweden en Polen, gedaan in 1790 — 1792*), *Parijs*, 1796, 5 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Six lettres etc.* (*Zes brieven aan L. S. MERCIER over de zes deelen van zijn Nieuw Parijs*), 1801, in 12.mo — 4.º *Examen etc.* (*Onderzoek van drie werken, betrekkelijk Rusland*), tweede vermeerderde uitgave, 1817, in 8.vo — 5.º *Quelques mots etc.* (*Eenige woorden aan den heer MASSON*),

1803, in 8.vo — 6.º *Quelques erreurs etc.* (Eenige dwaalingen der algemeene aardrijksbeschrijving van GUTHRIE, en der wereldbeschrijving van MENTELLE enz.), Marseille, 1804, in 8.vo — 7.º *Coup d'œil etc.* (Vlugtige blik over den tegenwoordigen toestand der Europesche mogendheden), Parijs, 1805, in 8.vo, een werk, dat eerst in 1814 in omloop kon gebracht worden. — 8.º *L'Ermite etc.* (De kluisenaar der voorstad St. Honoré aan den kluisenaar van den steenweg Antin.) PILES wijst in dit stuk verscheiden dwalingen van den heer DE JOUY aan. — 9.º *Nouveau etc.* (Nieuw Fransch woordenboek), door den graaf F. P., Parijs, 1818 — 1819, 12 n.^{os} één deel in 8.vo uitmakende. Dit woordenboek bevat slechts een zeker getal woorden, de meeste betrekkelijk de geschiedenis, de zede- en staatkunde, welke den schrijver tot tekst dienen, om de gevoelens door verschillende schrijvers uitgebragt, te hekelen. Men voegt er gewoonlijk vijf losse stukken bij, die een vervolg op dit woordenboek uitmaken: *Een woord over het charter, over de legers, over de openbare zeden, over den adel, enz.* — 10.º *Préservatif etc.* (Behoudmiddel tegen de nieu-

we biographie der tijdgenooten), n.ºs 1 — 6, 1822 — 1825. Hij had twee andere afleveringen beloofd, om het onderzoek dezer biographie, die vol misstellingen is, ten einde te brengen. Vóór de Fransche omwenteling had hij vier opera's op het tooneel van Nancy doen uitvoeren, en verscheiden instrumentaal muziek-werken doen graveren. PILES is in 1826 in Provence overleden, werwaarts hij sedert verscheiden jaren de wijk had genomen. Hij was ridder van den H. LODEWIJK, en van St. JAN van Jeruzalem.

* PILLE (LODEWIJK ANTONIUS, graaf), luitenant-generaal, officier van het legioen van eer, en ridder van den H. LODEWIJK, werd den 14 Julij 1749, te Soissons geboren; en was voor de omwenteling algemeen secretaris van het regtsgebied van Bourgondië. Hij werd een der bevelhebbers van de eerste bataillons vrijwilligers, die in het departement Côte d'Or geligt werden; en, in de volksge-nootschappen van elke der steden, alwaar hij zich in garnizoen bevond, toegelaten, verzette hij zich uit al zijn vermogen tegen de bedoesliagen van LAFAYETTE, ten opzichte van de Jacobijnen. Hij maakte den Belgischen veld-

toegt mede, met den rang van adjudant-generaal, onderscheidde zich in verscheiden gevechten, en werd eenigen tijd door de Oostenrijkers in de vesting *Maastricht* krijgsgevangen gehouden. Na zijne vrijheid weder bekomen te hebben, werd PILLE, door het Franche bestuur naar *Parijs* beroepen, tot algemeen commissaris der organisatie en beweging der land-legers benoemd, een post die met dien van oorlog bijna gelijk stond, en dien hij tot na den 9 *Thermidor* behield. Later werd hij met den rang van brigade-generaal binnenlands gebruikt, en in 1797 naar het leger van *Italië* gezonden. Hij voerde vervolgens het bevel in de stad *Marseille* en later in *Rijssel*. In 1806 als divisie-generaal benoemd, werd hij bij de restauratie tot graaf bevorderd, en ontving het kruis van den H. LODEWIJK. De generaal PILLE, te gelijker tijd op pensioen gesteld, is den 7 October 1828, te *Soissons* overleden.

PILLET (RENATUS MARTINUS), een Fransch veldheer, werd in 1762, te *Tours* geboren, en studeerde er in de regten en in de praktijk derzelve. Hij onderscheidde zich in het begin der omwenteling aan het hoofd der

klerken van het gerechtshof des parlaments van *Parijs*, welke hem tot hun hoofd benoemd hadden, en werd generaal-adjudant van den markgraaf LAFAYETTE. Toen deze laatste zijn ontslag van bevelhebber der nationale garde had bekomen, werd PILLET tot commissaris van oorlog benoemd, naar het centrum-leger, en daarna naar dat van het Noorden gezonden, altijd onder de bevelen van LAFAYETTE. Hij werd met dezen veldheer door de Oostenrijksche voorposten in hechtenis genomen; maar nadat hij de vergunning had bekomen, om zich naar een onzijdig land te verwijderen, begaf hij zich op reis, en bezocht *Duitschland*, *Holland*, de *Vereenigde Staten* en *Engeland*. In 1799, bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, als een uitgewekene in hechtenis genomen, verkreeg hij gemakkelijk zijne schraping. De generaal BERTHIER, later prins van *Neufchâtel*, deed hem tot luitenant-kolonel benoemen en verbond hem aan zijnen generalen staf. PILLET werd vervolgens adjudant-generaal en als zoodanig naar *Portugal* gezonden. Nadat hij in 1808 in het gevecht van *Viméiro* gekwetst was, werd hij krijgsgevangen gemaakt, en naar *Engeland* gevoerd, alwaar hij slechte

behandelingen te verduren had. Na pogingen in het werk te hebben gesteld om te ontsnappen, werd hij andermaal gevat en keerde eerst in 1814, naar *Frankrijk* terug. Hij werd door **LODEWIJK XVIII** tot veldmaarschalk en tot ridder van den **H. LODEWIJK** benoemd. **PILLET** was lid van het legioen van eer. Zijne gezondheid had gedurende zijne gevangenschap veel geleden, en hij overleed in 1816, in den ouderdom van 54 jaren. **PILLET** heeft een werk over *Engeland* in het licht gegeven, hetwelk niet vrij van partijdigheid is: hetwelk men ongetwijfeld aan de herinnering der slechte dagen, welke hij er gesleten had, moet toeschrijven. Dit werk is getiteld: *Engeland beschouwd uit Londen, en in deszelfs gewesten, gedurende een verblijf van tien jaren, waar van zes als krijgsgevangene, Parijs, 1815, in 8.º* Dit geschrift is heviglijk door den generaal **SARRAZIN**, in zijn *Tableau etc. (Tafereel van Groot-Brittannië of Waarnemingen over Engeland)*, aangerand, *Parijs, 1816, in 8.º*

* **PILLET (CLAUDIUS MARIA)**, een letterkundige in 1773, te *Chambery*, uit eene aanzienlijke familie geboren,

werd tot doctor bevorderd, en legde zich vervolgens op de beoefening der wiskunde toe. Nadat *Savooye* met *Frankrijk*, onder den naam van *Département du Mont-Blanc*, vereenigd was, moest **PILLET**, die in de termen der eerste requisitie-wet viel, in 1793, naar het leger vertrekken. De bij- of kortzigtigheid, waarmede hij behebt was, deed hem gemakkelijk eene reform-ontslag verkrijgen, en hij werkte eenigen tijd aan het cadaster van zijn departement. Hij kwam vervolgens te *Parijs* om zich met nieuwe studien bezig te houden; werd er bijna twee jaren met de directie over het kanaal *de l'Ourog* belast, vervolgens begaf hij zich in een bankiershuis, waarin men hem de vergelijking der wisselkoersen opdroeg. Behalve het Grieksch en Latijn, verstond **PILLET** nog vijf of zes levende talen, en hij was aan geen en tak van mensche-lijke kennissen vreemd; wiskundige wetenschappen, oudheid, geschiedenis, letterkunde, wijsbegeerte, schoone kunsten, aardrijks- en bijbelkunde, alles was hem eigen. Vroeger was hij in zijn département, lid van den jury geweest, ter verzending der nijverheids voortbrengelen. De kritiek, welke hij op de *Algemeene Levensbeschrij-*

ving van MICHAUD maakte, toen dit werk in het licht verscheen, spoorde den uitgever aan, om hem in 1811, aan zijne onderneming te verbinden, en PILLET heeft van hetzelfde de redactie gevoerd en de proeven nagezien van af het vierde tot het vier-en-veertigste deel ingesloten. PILLET legde ten opzichte van zijne vrienden eene buitengewone dienstvaardigheid aan den dag, en toonde zich zeer liefdadig jegens de ongelukkigen. Gedurende een jaar van gebrek, hetwelk Savooje trof, zond hij eene zeer aanzienlijke som naar dat land, welke strekken moest, om den behoeftigen van Chambery voedzame soepen uit te reiken. Hij deelde er insgelijks ook te Parijs uit. Men heeft zelfs beweerd, dat hij zelf zich daarmede voedde. De matigheid en zelfverloochening dreef hij tot het uiterste: » Op eenen zolder gehuisvest, zegt de levensbeschrijving der tijdgenooten, met oude bespottelijke klederen, in eene uitdragerij gekocht, gekleed, slechts van droog brood of van grove spijzen en slechte vruchten levende, altijd zonder vuur, zonder hoed op straat, beperkte hij zijne uitgaven tot het aankopen van boeken, en zijne vermaken door de avonden bij verkooping

door te brengen. En daar nog, terwijl hij aan de opbidders het oor leende, besteedde hij zijnen tijd met proeven te verbeteren of te lezen. De verkooping geëindigd zijnde, kwam hij terug, met zijne aankopen overladen, werkte nog tot middernacht aan het bureau van de algemeene levensbeschrijving, en den volgenden morgen begon hij, bij het kriecken van den dag, zijne gewone arbeid weder. » Zijne gezondheid kon niet lang aan eene dergelijke levenswijze weerstand bieden. PILLET overleed te Parijs, den 4 Februarij 1826 in den ouderdom van 53 jaren, aan de gevolgen van eene verwaarloosde verkoudheid. Hij had eene talrijke verzameling boeken over allerlei onderwerpen bijeen gebracht, alsmede aardrijkskundige kaarten, welke volgens zijne testamentaire beschikkingen, naar de Jesuiten van Chambery zijn gezonden. PILLET heeft ook mede gewerkt aan de levensbeschrijving der levende mannen van MICHAUD, en aan vele andere werken. Hij heeft in het licht gegeven 1.º *Barême des mesures* etc. (*Berekening der landsverdeelingen van Savooje* of *Herleidingstafel der landsverdeelingen, in de departementen van Mont-Blanc en Léman* meest ge-

bruikelijk,) *Parijs* 1803 in 8.vo — 2.º *Barême* etc. (Berekening der landsverdeelingen van *Tarentaise*,) *Parijs*, 1803, in 8.vo — 3.º *Analyse* etc. (Ontleding der kaarten en plannen voor de geschiedenis der kruistogten ontworpen, 1812, in 8.vo benevens drie kaarten; gemerkt C. M. P. — 4.º *Suite de l'Analyse* etc. (Vervolg van de ontleding der kaarten en plannen voor de Geschiedenis der kruistogten ontworpen,) 1814 in 8.vo met twee kaarten met zijne letterteekens gemerkt; — 5.º *Limitation* etc. (Grensbe-paling van *Savooye*, overeenkomstig het vredesverdrag van den 30 Maart, 1814) een kaart op een half blad in folio.

PILON (HERMANUS), een bekwaaam beeldhouwer en bouwkundige van *Parijs*, werd te *Loué* bij *Mans* geboren, en overleed in 1608. Hij was een dier zeldzame mannen, bestemd om de kunsten uit de duisternissen der onbeschaaafdheid te trekken en in hun vaderland den waren smaak voor het schoone te ontvlammen. Hij is de eerste beeldhouwer, die op eene voorbeeldige wijze de hoedigheid der stoffen wist na te bootsen. Men ziet te *Parijs* verscheidene zijner wer-

ken, waarin de liefhebbers zich verlustigen. *De St. CATHARINA kerk*, *de heilige Kapel*, *de heilige GERVASIUS-kerk*, die der religieuzen van *Picpus* die der CELESTIJNEN *de heilige STEPHANUS op den Berg*, waren met verscheiden bewonderenswaardige beeldhouwkundige stukken versterd; maar deze stukken, zijn gelijk al de gedenkteekenen der kunsten en wetenschappen, vooral diegene welke tot de Christelijke Godsdienst betrekking hadden, gedurende de omwentelingen van 1789, vernield, verminkt of verstrooid. Onder de voortbrengselen van dezen kunstenaar zullen wij aanhalen de groep der *drie Bevalligheden*, zijn meesterstuk, welke men in het museum van *Parijs* ziet, en welke hij op last van *CATHARINA DE MEDICIS* vervaardigde.

PILPAY. — Zie **BIDPAY**.

PIN (JOANNES DU), een monnik van *Cîteaux*, in de abdij van *Notre-Dame du Vaucelles*, bij *Kamerijk*, in 1372, in den ouderdom van bijna 70 jaren, overleden, is de schrijver van het *Champvertueux* (*Deugdzaam veld*), in 4. to in Fransche verzen met Gotische letters gedrukt, en in eenen dergelijken stijl geschreven.

PIN (LODEWIJK ELLIES DU) in 1657 te *Parÿs* in eene oude uit *Normandÿe* oorspronkelijke familie geboren, werd door zijnen vader zeer zorgvuldig opgevoed. Hij legde in zijne vroegste jeugd veel neiging voor de schoone letteren, en de wetenschappen aan den dag. Nadat hij zijne leercursus der humaniora en wijsbegeerte aan het collégie van HARCOURT had volbragt, omhelsde hij den geestelijken staat, en ontving den leeraarshoed der *Sorbonne* in 1684. Hij had reeds bouwstoffen voor zijne *Bibliothèque* etc. (*Algemeene Bibliotheek der Kerkelijke schrijvers*) verzameld waarvan het eerste deel in 1686, in 8.vo in het licht verscheen. De acht eerste eeuwen waren afgehandeld, toen de vrijheid, met welke hij zijn oordeel over den stijl, het leerstelsel en de overige hoedanigheden der kerkelijke schrijvers uitte, aan BOSSUET mishaagde, welke daarover zijn beklag aan HARLAX, aartsbisschop van *Parÿs*, inleverde. Deze prelaat noodzaakte DU PIN, om een aantal stellingen te herroepen, waaronder zich nogtans eenige bevonden, die wel voor eenen gunstigen zin vatbaar waren. Daar de schrijver zich aan al wat men van hem vorderde onderwierp, hoopte hij dat

zijn werk niet verboden zoude worden. Hetzelve werd zulks intusschen bij een besluit van den prelaat, den 16 April 1693, maar men stond hem echter toe om hetzelve voort te zetten, indien hij den titel veranderde. Zijne rust werd nogmaals gestoord door het geschil wegens de *cas de conscience* (*gewetenszaak*); hij was een der leeraars, welke dezelve onderteekenden. Door deze partij te kiezen zag hij zich genoodzaakt zijnen leerstoel vaarwel te zeggen en de hoofdstad te verlaten. Nadat hij in 1703 naar *Châtellerault* verbannen was, verkreeg hij, door zijne onderteekening weder in te trekken, zijne terugroeping; maar hij kon zijnen post van koninklijk hoogleeraar niet weder bekomen. CLEMENS XI dankte LODEWIJK XIV voor deze tuchtiging en noemde dezen leeraar in eene breve, welke hij aan dien vorst schreef, een' man van een zeer slecht leerstelsel, die aan verscheiden wederspannigheden jegens den Apostolischen Stoel schuldig was. DU PIN was onder het regentschap niet veel gelukkiger. Hij stond in naauwe verbindtenis met WILLIAM WAKE, aartsbisschop van *Kantelberg*, en was zelfs met hem in eene aanhoudende briefwisseling. Men ver-

moedde hierin een geheim, en den 10 Februarij 1719, deed men zijne papieren oplichten. »Ik bevond mij juist in het *Palais-Royal*; toen men dezelve bragt,» (zegt LAFITAU, bisschop van *Sisteron*, van wien wij deze bijzonderheden ontleenen), »er werd in dezelve gezegd dat de grondregels van ons geloof zeer wel met die der anglikaansche godsdienst kunnen overeenstemmen. Men beweerde er in dat, zonder de leerstellingen te schenden, men de oorbiccht kan afschaffen, dat men niet meer over de transsubstantiatie of zelfstandigheidsverandering in het Sacrament des Altaars behoefde te spreken; dat de godsdienstgeloften, de vasten en onthoudingsdagen afgeschaft, de Paus gemist, en het huwelijk der priesters veroorloofd kon worden." Wel onderrigte lieden verzekeren dat zijn gedrag met zijn leerstelsel overeenkwam, dat hij gehuwd was, en dat zijne weduwe zich opdeed, om zijne nalatenschap in te vorderen. Indien deze leeraar zoo was, als men hem voorstelt, moest de Paus in de benamingen, waarmede hij hem bestempelt, gematigd schijnen. Zijne vrienden hebben zijn vereenigingsontwerp van de anglikaansche kerk met de Catholijke veeler als

de vrucht van zijnen verzoenenden geest dan wel als een gevolg van zijne zucht voor de dwaling willen doen beschouwen; maar hoe komt dit oordeel overeen met datgene wat de bisschop van *Sisteron* zegt met zijne eigene oogen in een geschrift van DU PIN gelezen te hebben? Men weet daarenboven dat hij een aanhanger van RICHER was, en dat hij deszelfs democratisch stelsel, hetwelk geheel en al van de hierarchie en de eenheid der Kerk afweek, verhief, en dat zelfs nadat de Syndicus plegtiglijk zijne dwalingen had afgezworen. Overigens, kan men hem, welk denkbeeld men zich ook van zijne denkwijze en van zijn gedrag vorme, eenen scherpzinnigen, juist en methodischen geest, eene uitgebreide belezenheid, een sterk geheugen, eenen, wel is waar, niet zeer nauwkeurigen, maar toch vloeienden en edelen stijl, en een minder vurig karakter, dan dat hetwelk men gewoonlijk aan de schrijvers der partij toeschrijft, met welke hij verbonden was, niet betwisten. Hij overleed te *Parijs*, in 1719, in het 62ste jaar zijns onderdoms. VINCENT, zijn boekverkooper, vereerde zijne grafstede met eenen marmeren steen, en met een

grafschrift, door den beroemden ROLLIN vervaardigd. De voornaamste werken van dezen onvermoeiden schrijver zijn: 1.º *Bibliothèque etc.* (*Bibliotheek der kerkelijke schrijvers*), bevattende hunne levensgeschiedenis, de catalogus, de critiek, de tijdrekening hunner werken, zoo wel van degenen, welke wij bezitten, als van die welke verloren zijn geraakt; de beknopte inhoud van hetgene wat zij bevatten, eene beoordeeling van hunnen stijl, hun leerstelsel en het verslag der verschillende uitgaven hunner werken, in 58 deelen in 8.vo; in *Holland*, in 19 deelen in 4.to herdrukt. DOM CELLIER heeft eene dergelijk, doch naauwkeuriger werk, in het licht gegeven, maar hetzelfde laat zich niet zoo aangenaam lezen. De abt DU PIN, oordeelt dikwijls zonder partijdigheid en zonder vooringenomenheid; maar de overhaasting, met welke hij werkte, zijn oppervlakkige en weinig voor nasporingen vatbare geest, hebben hem vele fouten doen begaan, eenigen zijn nogtans van dien aard, dat dezelve niet aan de overhaasting en aan de verstrooiing toegeschreven kunnen worden, en men kan dezelve weinig met de goede trouw overbrengen. De voornaamste

dwalingen, welke men hem ten laste legt, terwijl men zijn werk schandvlekt, waren: 1.º dat hij de godsvrucht der gelooften jegens de heilige Maagd verzwakte, en dat hij de overdrijvingen en misbruiken enkel scheen te verbeteren of voor te komen, door in een tegenovergesteld uiterste te vervallen; 2.º dat hij het Nestorianismus begunstigde; 3.º dat hij de bewijzen van den voorrang des H. Stoels verzwakte; 4.º dat hij aan de heilige vaders dwalingen betrekkelijk de onsterfelijkheid der ziel en de eeuwigheid der helse straffen toeschreef; 5.º van over dezelfde heilige vaders met al te weinig eerbied te spreken, enz. MATTHEUS PETIT DIDIER, heeft in drie deelen eene critiek in het licht gegeven: 1.º *Over de Kerkelijke Bibliotheek*, (zie PETIT DIDIER, SOUCIET). Eene uitgave van GERSON, in 5 dl.ⁿ in fol. — Zie CHARLIER. — 2.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de kerkelijke en wereldlijke magt*), in 8.vo — 3.º *Histoire etc.* (*Beknopte kerkelijke geschiedenis*), in 4 dl.ⁿ, in 12.mo — 4.º *Histoire etc.* (*Ongewijde geschiedenis*), 6 dl.ⁿ, in 12.mo Dit en het voorgaande werk, welke in haast geschreven zijn, schieten in naauwkeurigheid te kort. — 5.º

Bibliothèque etc. (Algemeene bibliotheek der geschiedschryvers), 2 dl.ⁿ in 8.vo, volgens het plan van zijne kerkelijke bibliotheek, maar dezelve is niet voltooid. — 6.º *Histoire etc. (Geschiedenis der Joden van J. C. tot op onzen tijd)*, 1710, 7 dl.ⁿ, in 12.mo Dit is het werk van den predikant BASNAGE, hetwelk DU PIN door er eenige veranderingen in te maken, zich toeëigende. (Zie BASNAGE). — 7.º *De antiqua Ecclesiae disciplina*, in 4.to — 8.º *Liber psalmarum cum notis*, in 8.vo — 9.º *Traité etc. (Verhandeling over de Christelijke en regtzinnige leer)*, 1 dl., in 8.vo, welke het begin van eene Fransche godgeleerdheid was, die geen vervolg heeft gehad. — 10.º *Traité etc. (Geschiedkundige verhandeling over de excommunicatiën)*, in 12.mo — 11.º *Méthode etc. (Wijze om de godgeleerdheid te beoefenen)*, in 12.mo een goed werk, in 1769, door den abt DINOUART, in 12.mo, met vermeerderingen en verbeteringen herdrukt. — 12.º Eene *Uitgave van OPTATUS, van Milève, Parijs*, 1700, in fol. zeer gezocht. — 13.º *l'Histoire etc. (De geschiedenis van APOLLONIUS VAN THYANE, van goddeloosheid overtuigd)*, 1705, in 12.mo

Er komen in hetzelfde zeer goede aanmerkingen voor. Zie APOLLONIUS.

PINA (JOANNES DE), een Jesuit, in 1582, te *Madrid* geboren, en in 1657 overleden, was prediker, rector en provinciaal in de maatschappij. Men heeft van hem: 1.º Een *Commentarium*, over het boek *Ecclesiastes*, in 2 dl.ⁿ in fol. — 2.º Een ander over het boek *Ecclesiasticus*, 5 dl.ⁿ in fol. Men zegt dat hij, na 'al de Grieksche en Latijnsche kerkvaders gelezen te hebben, er honderd deelen uitgetrokken had, en dat elk deel van 500 bladzijden was, allen met zijne hand geschreven; maar men zegt niet of deze ongehoorde compilatie naar eisch geregeld was. Het schijnt van neen, ten minste volgens de gedrukte werken van PINA te oordeelen, zijn dezelve slechts eene wanstallige verzameling van aanhalingen.

PINAMONTI (JOANNES PRETRUS), in 1632, te *Pistoja* geboren, begaf zich in 1647 onder de Jesuiten. Hij was de getrouwe gezelschap van pater SEGNERI, en deelde gedurende 26 jaren in zijnen apostolischen arbeid. Hij overleefde hem, en bragt nog tien jaren in deze loopbaan

van ijver en liefdadigheid door, tot aan zijnen dood, die den 25 Junij 1703, te *Orta*, in het diocees van *Novara* voorviel. Hij had het vertrouwen van de hertogin van *Modena*, wier gewetensbestuurder hij was, en van *Cosmus III*, groot-hertog van *Toskane*, verworven. Men heeft van hem een aantal werkjes, in het Italiaansch geschreven; waarvan er vele in onderscheidene talen overgebracht zijn: de meestbekende zijn: 1.º die, welke pater *DE COURBEVILLE* in het Fransch vertaalde, onder den titel van: *Directeur etc. (Bestuurder op de wegen des heils, en Christelijke Lees oefeningen over de hinderpalen des heils)*. — 2.º *Consideration etc. (Overwegingen op het Lijden)*, in 1791 te *Maastricht* gedrukt. — 3.º *De Sinagoga disingannata. (De teregtgewezene Synagoge)*, waarin de verblinding der Joden en de waarheid des Christendoms met even zoo vele juistheid als kracht bewezen worden. Een ander zijner stukjes, in het Latijn geschreven, voert ten titel: *Exorcista ritè instructus, seu accurata methodus omne maleficiarum genus probe ac prudenter curandi*; men ziet in hetzelfde het oordeel en

de voorzigtigheid gepaard met den eerbied, welken men aan de gebruiken en gevoelens der Kerk verschuldigd is. Al deze verhandelingen, zijn in 1742, te *Venetie*, bij *PEZZANA*, in 1 deel, in 4.to, in het licht gegeven. Men heeft aan het hoofd derzelve eene beknopte *Levensschets* des schrijvers geplaatst.

PINÆUS. — Zie PINEAU.

PINART (MICHAËL), een geleerde kenner der Oostersche talen en oudheden te *Seus*, in 1659 geboren, en te *Parijs*, in 1717 overleden, legde zich ijverig toe, op de beoefening der geschiedenis, der talen, der oudheden en der boekenkennis. Zijne vorderingen verwierven hem eene plaats bij de akademie van opschriften. De verzameling van dit geleerde genootschap biedt verscheidene *Verhandelingen* van dezen schrijver aan. Zijne *Dissertatie over de Hebreeuwsche Bijbels*, wordt om derzelyver nauwkeurigheid en de goede nasporingen, welke zij bevat, zeer geacht.

† PINAS (JOANNES), een schilder, te *Haarlem*, in 1596 geboren, schilderde met even veel roem beelden en landschappen. Hij had zich

gedurende verscheiden jaren, met den beroemden landschapschilder PETRUS LASTMAN, in *Italië* opgehouden. Zijn koloriet onderscheidt zich door krachtvolle uitdrukking. Men kan hem echter verwijten eenigzins gedwongen te zijn, en soms in het donkere te vervallen: deze behandelingswijze is intusschen niet zonder voorstanders; en het is geen geringe roem voor PINAS, REMBRANDT tot navolger te hebben gehad. Onder de schilderijen, welke men aan dezen bekwamen kunstenaar te danken heeft, verdient vooral gemeld te worden, eene *Geschiedenis van JOZEF*; door zijne broeders verkocht. Men bewondert in dit stuk de stoute teekening en het algemeene uitwerksel der geheele samenstelling. Het museum van het *Lowvre* te *Parijs* bezit van dezen meester, eene gekleurde teekening met de pen, een landschap voorstellende. Zijn broeder JACOBUS, ontwikkelde zijn talent niet door *Italië* te bezoeken; zulks wordt duidelijk in zijne eerste stukken opgemerkt. Maar toen JOANNES uit dat vaderland der kunsten was teruggekeerd, bestuurde hij het werk van zijnen broeder, en men maakte later weinig verschil tusschen de voortbrengselen dier beide kunstenaars.

PINCIANUS. — Zie NUNEZ.

PINDARUS, de vorst der lier-dichters, werd in het jaar 520 vóór J. C. te *Thebe* in *Beotië* geboren. Hij leerde van LASUS van *Hermione*, en van MYRTIS, eene Grieksche dame, de kunst om verzen te maken. Hij was, ten tijde dat XERXES *Griekenland* wilde overweldigen, ten toppunt van roem gestegen. Men wil dat hij in het jaar 436 of 442 vóór J. C. op het tooneel overleed. Hij heeft een aantal dichtstukken vervaardigd; maar er blijven ons slechts zijne *Oden* of *Lierdichten* over, in welke hij diegene bezingt, welke in zijnen tijd den prijs behaalden op de vier plegtige spelen der Grieken, welke de Olympische, de Istmische, de Pytische en de Nemeïsche zijn. ALEXANDER had zoo veel eerbied voor de nagedachtenis van dezen grooten dichter, dat hij bij de verwoesting van *Thebe* zijn huis en zijne familie spaarde. PINDARUS had gedurende zijn leven geene mindere eerbewijzen genooten. Nadat *Thebe* hem tot eene geldboete veroordeeld had, wyl hij *Athene* te veel lof had toegezwaaid, zoo liet deze stad dezelve uit de openbare schatkist betalen. Men ontwaart, bij het lezen der werken van

PINDARUS, die onstuimigheid van geest, die plotselinge en verhevene vervoeringen, die krachtvolle en tevens liefelijke inblazingen, welke den lierdichter kenschetsen. HORATIUS vergelijkt hem bij eenen waterstroom, welke, door stortregens vergroot, van de hoogten der bergen stort en al schuimende door dal en vlakten voortstuwt.

Monte decurrans velut amnis, imbro
Quem super notas aluere ripas,
Fervet, imensusque ruit profundo.
Pindarus ore.

Hij bezat niet minder zachtheid dan vuur, en het bevallige is hem even zoo eigen als het krachtvolle: getuige hiervan het bekoorlijke tafereel der elyseesche velden, in de tweede *Olympische ode*, aan THÉRON, koning van *Agrigentum* gerigt. Als wijsgeer, bezat hij gezonde denkbeelden over de Godheid, en hij sprak op eene haar waardige wijze over dezelve. »Niets in de wereld, zeide hij, ontsnapt aan de oogen van God. Zijne Voorzienigheid strekt zich over alles uit. Hij is het, die ons verlicht; Hij is almachtig; alles is door Hem gemaakt.» De eerste uitgave van dezen dichter, is van ALDE den Oude, *Venetie*, 1513, in 8.vo; men noemt ook nog die van *Oxford*; in fol., 1696. Dezelve is niet zeer algemeen.

Die van ERASMUS SCHMIDT, 1616, in 4.to, wordt zeer op prijs gesteld, zelfs nog boven die van A. BOECK, *Leipzig*, 2 dl.ⁿ in 4.to 1811. — 21. De *Werken van PINDARUS*, zijn door de zorg van den heer DISSEN, in 1830, te *Göttingen*, in 8.vo gedrukt; dezelve maken een gedeelte uit van het 6.de deel eener verzameling van Grieksche dichters, te *Göttingen*, door de heeren JACOBS en ROST in het licht gegeven: het commentarium van hetzelfde is uitstekend. PINDARUS is door den heer WIERNIKOWSKI, in Poolsche verzen vertaald, 1828. De abt MASSIEU heeft een gedeelte zijner Oden in het Fransch vertaald. LA MOTTE HOUDARD heeft getracht er vier Oden in Fransche verzen van na te volgen; maar hij heeft de waarheid van deze zinsnede van HORATIUS ondervonden.

Pindarum quisquis studet emulari,
Jule, ceratis ope Dardaleâ
Nilitur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Terwijl MARMONTEL, de groote talenten van PINDARUS regt doet wedervaren, verwijt hij hem dat hij de eenheid, het geheel en het verband verzuimt. Twee volledige *Vertalingen* in het Fransch van PINDARUS, door GIN, zijn in 1801, in het licht verschenen; en in 1818 door TOUR-

LET, met den Griekschen tekst van HEYNE, zorgvuldig nagezien, zeer net gedrukt en met geleerde aantekeningen, over de moeilijke of slechts door hem vertaalde zinnen, vermeerderd.

* PINDÉMONTÉ (HYPPOLYTUS) een Italiaansch letterkundige, in 1757 te *Verona* uit een beroemde familie geboren, volbragt zijne studiën aan het collegie der priesters van de broederschap van den heiligen *KAREL te Modena*. Reeds in den ouderdom van 18 jaren gaf hij proeven van proza en dichtkunde in het licht, onder welke men er eenige aantreft, welke uit het Latijn geschreven, anderen uit het Latijn in het Grieksch vertaald zijn, en welke hem van toen af onder de goede Italiaansche dichters rangschikten. Na dit schitterend begin, reisde PINDÉMONTÉ achtereenvolgend door *Franrijk, Engeland, Holland en Duitschland*; hij beoefende op zijne laatste reis de menschen en de zaken, en de slotsom dezer tweede opvoeding was, om hem tot de grondregels van eene wijze staatkunde en aan die eener verlichte godsdienst, waarvan hij op het punt was geweest zich te verwijderen, terug te brengen. Het schouwspel der schriktooneelen en

der goddeloosheden, welke ten tijde, waarin hij *Frankrijk* bezocht in dat gewest gepleegd werden, bragt in het karakter en de denkwijzen van PINDÉMONTÉ eene omwenteling te weeg, die er verre af was, aan zijne genie noodlottig te zijn. De verschillende, door hem gedurende zijne reizen ondervondene, indrukseelen heeft hij verhaald in zijne *Viaggi* en in zijne *Abarite*, welke beide de algemeene oplettendheid op dezen sierlijken schrijver trokken. PINDÉMONTÉ heeft ook de *Poesi campestri* zamengesteld, waarin hij met eene groote bewondering over *Engeland* spreekt, waarvan hij de veldslagen en de zeden beschrijft. Zijne *Herderszangen*, in dichtmaat en in proza, zijn dichtstuk over de *Grafsteden* zijne *Leerreden*, zijne *Brieven*, en *Heldenzangen* hebben zijnen roem nog vergroot. Zijne vertaling (in het Italiaansch) van de *Odyssea* en de *Aeneïs*, zijne *Lofreden* van eenige beroemde mannen, zijne *Treurdichten, Verhandelingen, Zamenspraken, kleine dichtstukken, Klinkdichten*, met het treurspel *ARMINIUS*, hetwelke nooit ten tooneele is gevoerd, maken het overige van de werken van PINDÉMONTÉ uit. Zijne werken onderscheiden zich door zuiverheid van stijl en

geleerde aanmerkingen. PINDÉMONTE is den 18 Novem-ber 1828 te *Venetie* overleden. — Zijn broeder, de markgraaf JOANNES PINDÉMONTE, verbond zich aan het tooneel en vervaardigde verscheiden treurspelen, welke veel bijval vonden, maar die bij eene lezing niet zoo wel bevielen. De uitgave van zijne *Tooneelkundige werken*. Milane 1804, 4 dln. in 4, to, voorafgegaan door eene *Verhandeling over het Italiaansche tooneel*, is nooit uitgevocht geweest. JOANNES PINDÉMONTE legde zich meest altijd toe op een luisterrijk en geruchtmakend tooneel, en hij verwaarloosde de naauwkeurigheid des stijls, der karakters en des plans.

PINEAU (SÉVÉRINUS DU), PINAEUS, in 1619 te *Parijs* overleden, als deken der heelmeesters des konings, werd omtrent het midden der 16.e eeuw te *Chartres* geboren. Hij was bijzonder ervaren in het steensnijden. Men heeft van hem 1.º *Discours* etc. (*Verhandeling over de uittrekking van den steen uit de blaas*.) 1610, in 8.vo — 2.º eene *Verhandeling; De virginitalis notis*, *Lejden*, 1641, in 12.mo Men treft goede bijzonderheden in deze verhandeling aan; maar er

komen er ook in voor, welke het niet noodzakelijk was, voor de oogen des publieks bloot te leggen, en vooral niet met die vrijheid, welke zich de schrijver aangematigd heeft; om welke reden ook eene Hoogduitsche vertaling dezer verhandeling op bevel der overheid van *Erfurt* verboden is.

PINEAU (GARIEL DU) in 1573 te *Angers* geboren, verbond zich aan de pleitzaal in zijne geboorteplaats, met eenen zijnen ouderdom overtreffenden roem. Hij begaf zich vervolgens naar *Parijs*, en pleitte voortreffelijk bij het parlement en in den groote raad. Bij zijne terugkomst te *Angers* werd hij raadsheer bij het landsgereg. Hij werd door al de naburige provinciën geraadpleegd, en had deel aan de groote gebeurtenissen van zijnen tijd. MARIA DE MEDICIS benoemde hem tot rekwestmeester van haar huis. LODEWIJK XIII, bevorderde hem, in 1632, tot burgemeester en kapitein generaal der stad *Angers*. Hij overleed in 1644, in den ouderdom van 71 jaren. Zijne geschriften zijn: 1.º *Notes* etc. (*Latijnsche aantekeningen*) in tegenstelling van die van DU MOULIN over het *Kerke-lyke regt*, met de *werken*

van dezen regsgeleerde door de zorg van FRANCISCUS PINSON gedrukt; — 2.º *Commentaires* etc. (*Commentairen, waarnemingen en raadplegingen over verscheidene gewigtige geschillen, zoowel met betrekking tot het landsregt van Anjou als ten opzigte van het Fransche regt*) met *Verhandelingen over verschillende onderwerpen*, enz. in 1725, 2 dl.ⁿ in fol. herdrukt, door de zorgen van LIVONIERES, met aanmerkingen.

PINEDA (JOANNES), in 1557 te *Sévilla*, uit eene adellijke familie geboren, trad in 1572 in de orde der Jesuiten. Hij onderwees in dezelve de wijsbegeerte en de Godgeleerdheid in verscheidene collegien, en wijdde zich aan de studie der heilige schrift toe. Om zich dezelve gemakkelijker te maken, leerde hij de Oostersche talen. Wij hebben van hem: 1.º *Commentarium* over JOB. 2 dl.ⁿ in fol. — 2.º over den *Ecclesiastes*; — 3.º . . . *Over het Hooglied*; — 4.º *De rebus SALOMONIS*, in fol. belangrijk en geleerd. — 5.º eene *Algemeene Kerkelyke Geschiedenis*, in het Spaansch 4 dl.ⁿ in fol. — 6.º Een *Geschiedenis van FERDINAND III*, in dezelfde taal, in fol. — 7.º *Index novus*

librorum prohibitorum et expurgatorum. Hij overleed den 27 Januarij 1637, betreurd door zijne ordebroeders en door het publiek.

* PINEL (N. Pater), een oratorist, in het laatste der 17.^e eeuw in *Amerika*, waarschijnlijk te *Sint-Domingo*, geboren, wijdde zich toe aan het onderwijs, en werd hoogleeraar in verscheidene Fransche collegien, welke aan zijne congregatie verbonden waren, namelijk te *Jully* en te *Vendôme*, alwaar hij zich in 1736 bevond. Behalve zijne klasse, onderwees hij ook nog dienstboden en kinderen. Daar zijn leerstoel verdacht scheen, werd hem verboden zijne lessen voortzetten. In de daad, hij was der janseniste partij toegedaan, en nadat de congregatie van het oratorium de *bulle* aangenomen, en zich aan de onderteekening des formuliers onderworpen had, verklaarde hij zich tegen deze acten, en verliet de orde. Hij had fortuin gemaakt; en wendde dezelve aan tot de bevordering van het *sekte-werk*. Men beschouwt hem als de stichter eener soort van convulsionarissen, die voornamelijk in het zuiden heerschten. Het bleek dat hij zich nog tot andere dwaalingen had laten verleiden,

en dat hij zeer ten voordeele van het duizendjarige rijk, en van de op handen zijnde komst van ELIAS, gestemd was. Hij doorliep, zegt men, het land met eene zekere zuster BRIGITTA, welke hij uit het *Hôtel-Dieu* van *Paris*, opgeligt had, om deze leer uit te kramen, welke hij door een geschrift, getiteld: *Horoscope etc. (Horoscoop der tijden, of Gissingen nopens de toekomst)*, in aanzien zocht te brengen. Hij eindigde zijne dagen in 1777, van alle hulpmidde-len ontbloot, in een dorp, en liet een gedeelte zijner fortuin aan zuster BRIGITTA na, welke naar haar gasthuis terug keerde, en die den 15 November 1777 eene acte teekende, waarin zij de dwaasheden en de ergernissen der convulsionarissen verzaakte. Men heeft van Pater PINEL, of men schrijft het hem ten minste toe *Dictionnaire etc. (Woordenboek der naamlooze schrijvers)*, 3 dl.ⁿ bladz. 220, n.º 10504, een werk getiteld, *De la primauté etc. (Over den voorrang des Pausen)*, in het Latijn en in het Fransch, *Londen*, 1770, in 8.vo, *ibid*, 1770, in 12.mo, enkel in het Fransch, met een berigt van den uitgever, in antwoord op de *Nouvelles ecclésiastiques*, van den 22

Maart 1770. Men randt in hetzelfde den *Brief* van MEGANCK, over den voorrang van den heiligen PETRUS en zijne opvolgers aan, waarin deze deken van het *Utrechtsche* kapittel, ofschoon Apellant, beweert dat deze voorrang, niet slechts als een eerrang, maar zelfs als eene algemeene jurisdictie moet aangenomen worden. Pater PINEL beweert integendeel dat de heilige PETRUS nooit enig gezag over de andere apostelen gehad heeft, en dat de voorrang, welke de Pausen zich sedert lang aanmatigen, noch eene goddelijke instelling, noch een jurisdictie-regt, maar dat dezelve daarentegen van allen grond ontbloot is. Zie *Notion de l'œuvre des convulsions*, door pater CRÈPE, een dominikaner, *Lyon*, 1788.

* PINEL (PHILIPPUS), lid van het instituut, eerste geneesheer van het gasthuis *la Salpêtrière*, honorair hoogleeraar bij de faculteit van geneeskunde, ridder van het legioen van eer en van *Sint-MICHAEL*, werd den 11 April 1745 te *Sint-André d'Alaysac*, een dorp bij *Castres*, in het Fransche *Tarn*-departement, geboren. Hij volbragt zijne eerste studiën in het collegie van *LAFAUR*, van

waar hij zich naar *Toulouse* begaf, om er de godgeleerde cursus te volgen; doch, wijl hij geene roeping voor den geestelijken stand gevoelde, volbragt hij zijne geneeskundige studiën in deze laatste stad, en werd er den 22 December 1773 tot doctor in de geneeskunde bevorderd. PINEL ging dezelve vervolgens, in 1775, te *Montpellier* voortzetten. Daar zijn vader, mede een geneesheer, die een talrijk kroost had, hem slechts zwakke hulpmiddelen kon verschaffen, zoo gaf de jonge PINEL les in de wiskunde. De heer BENEZECH vertrouwde hem de opvoeding zijns zoons toe; PINEL zag zich boven het noodige verheven en kon zelfs zijnen vrijen tijd besteden aan het vervaardigen van *Thesis* voor de kweekelingen der school. Hij had gelegenheid om met den heer CHAPTAL kennis te maken, en begaf zich in 1772 naar *Parijs*; alwaar het onderwijs in de wiskunde en eenig werk voor boekverkoopers, in den beginne zijne eenigste middelen van bestaan uitmaakten. Intuschen begonnen eene vertaling van de *Praktische Geneeskunde* van CULLEN; vervolgens eene uitgave der *Werken van BAGLIVI*, welke hij met *aanteekeningen* vermeerderde, zijnen naam in de

geleerde wereld te verspreiden. PINEL had ook gedurende eenigen tijd de redactie der *Gazette de Santé*, en werkte aan eene belangrijke door FOURCROY aangelegde verzameling, getiteld: *La Médecine etc. (De Geneeskunde door natuurkundige wetenschappen toegelicht)*. PORTAL, DESAULT, CHAPTAL, BERTHOLLET, FOURCROY, DESFONTAINES, enz., werden zijne beschermers, en de loopbaan der bedieningen, werd hem weldra geopend. Het koninklijke geneeskundige genootschap had, in 1751, eenen prijs uitgelooft: *Sur les moyens etc. (Over de krachtadigste middelen om zieken, welker geestvermogens, vóór den ouderdom verbijsterd zijn, te behandelen)*. PINEL dong mede en behaalde den prijs. De administratie der liefdadige gestichten droeg hem, in 1792, de afdeeling der zinneloozen te *Bicêtre* op, en, eenigen tijd daarna, gaf zij hem den titel van eersten geneesheer van *la Salpêtrière*. In het eerste dier gestichten, veranderde PINEL geheel en al de behandeling der zinneloozen, welke men de gewoonte had te ketenen, en in stinkende hokken te werpen: daar hij overtuigd was, dat men het ongeluk van hunnen toestand door eene gestrengte opsluiting

en door kastijdingen verergerde, besloot hij, hen met zachtheid te behandelen; en hen eene weldadige beweging, werkzaamheid en eene heilzame lucht te doen genieten, terwijl hij zich te hunnen opzigte tot eene nauwkeurige en vaderlijke bewaking bepaalde. De uitslag beantwoordde aan zijne verwachting. In het gesticht *la Salpêtrière*, bragt hij eene inrigting tot stand, welke het tot het schoonste en nuttigste van alle dergelijke maakte, welke in *Europa* bestaan. PINEL werd door THOURET en FOURCROY bestemd, om aan de geneeskundige school van *Parijs*, tijdens derzelve oprigting, den stoel van de gezondheidsleer en de natuurkundige geneeskunde, en kort daarna dien der inwendige ziekten, te bekleeden. Deze verschillende bedieningen, verschaften hem de gelegenheid, om een aantal daadzaken en waarnemingen in te zamelen, en om twee werken met het denkbeeld van welker zamenstelling hij sinds lang zwanger ging te voleindigen: zijne *Traité etc.* (*Wysgeerige geneeskundige Verhandelingen over de verstandsverbijstering*), *Parijs*, 1800, in 8.vo; en 1809 in 8.vo; en zijne *Nasographie etc.* of *Verhandeling over de op de geneeskunde toege-*

paste ontleding, voor de eerste maal in 2 dl.ⁿ, in 8.vo in het licht gegeven, *Parijs*, 1798; 6.de uitgave, 1818, 3 dl.ⁿ in 8.vo In het eerste dezer werken, beschrijft hij hetgene, wat hij voor de zinneloozen gedaan heeft, en legt de behandeling, welke hij te hunnen opzigte, zoo dikwijls gelukkig gevolgd heeft, bloot. Het tweede, dat tegenwoordig nog het meest klassisch is, en het best de grondbeginselen onzer geneeskundige verhandelingen ontwikkelt, bragt eene omwenteling in deze wetenschap te weeg. Het stelsel van BOERHAVE was vervallen; maar hetzelfde was door geen ander vervangen, zoodat de jonge geneesheeren niet wisten, waaraan zij zich te midden der ziekten, welke zij genoodzaakt waren te beoefenen, zouden houden. De *Nosographie* (*Ziektebeschrijving*), verscheen in het licht. De wijsgeerige geest, welke er de grondslag van uitmaakt, de uit de natuurkundige geschiedenis ontleende vormen, welke er het plan van zamenstellen, eene rangschikking, volgens welke de ziekten, voor zoo ver het toenmaals mogelijk was, naar hare zetels verdeeld zijn, al deze verdiensten waarborgden den opgang dezer verhandeling, welke tegenwoordig nog

algemeen geraadpleegd en beoefend wordt. De schrijver gaf in het jaar 14 in het licht, zijn *Discours etc. (Inwijdingsrede, over de noodzakelykheid om het onderwijs der geneeskunde tot de grondbeginselen der waarneming terug te brengen), Parijs*, in 4.to Terwijl PINEL zijne werken in orde bragt, hield hij in *la Salpêtrière* eene clinische cursus, welke door een aantal leerlingen gevolgd werd, zoodat de zalen van dit gasthuis dezelve nauwelijks bevatten konden. Hij werd ook aan de door FOURCROY gestichte gezondheidsschool tot hoogleeraar benoemd, vervolgens aan de faculteit van geneeskunde te *Parijs*, bij welke hij tot aan derzelver reorganisatie in 1820 verbleef. De meeste zijner lessen zijn door zijne zorg en door die van eenige zijner kweekelingen in geregelde orde gebragt, en onder den titel van *Medecine etc. (Clinische Geneeskunde)* in het licht gegeven, *Parijs*, 1802, in 8.vo, 4.de nitgave, 1815, in 8.vo. Dit werk moet bij zijne overige geschriften onderdoen. De diensten, welke hij aan de geneeskunde bewezen had, en zijne wetenschappelijke werkzaamheden over de vergelijkende ontleedkunde, over de dichtkunde enz., openden

hem de deuren der akademie van wetenschappen, en hij volgde CUVIER op, die, in 1803, tot blijvend secretaris van de akademie van wetenschappen, verkozen was. PINEL was geen lid van de nieuwe geneeskundige scholen, had slechts een zeer matig wachtgeld om van te leven. In zijne laatste levensjaren, werkte deze geneesheer nog ondanks zijnen hoogen ouderdom; hij was met zijnen kweekeling den heer BRICHTEAU, een der medewerkers van het *Dictionnaire etc. (Woordenboek der geneeskundige wetenschappen)*. Hij overleed aan eenen aanval van beroerte, den 25 October 1826. De heeren PARISSET, ROSTAN, AUDOUARD en GEORFROY-SAINTE-HILAIRE hebben redevoeringen op zijn graf uitgesproken. De vrijheer DUPUYTREN, heeft hem eene belangrijke *Levensschets* toegewijd, welke afzonderlijk gedrukt in het *Journal des Débats*, van 7 November 1826 is opgenomen. De geschriften van PINEL; hebben hem eenen Europeeschen roem verworven, en vele zijner werken zijn in verschillende talen overgebragt. De heer BRICHTEAU, heeft in 1828, eene *Verhandeling over PHILIPPUS PINEL, over zijne school en den invloed, welken dezelve op de geneeskunde uit-*

geoeffend heeft, in het licht gegeven, eene brochure van 20 bladz. in 8.º; hij had dezelve in de openbare zitting van den 5 December 1817, door de geneeskundige maatschappij van naaijver van Parijs gehouden, voorgelezen. Tijdens der regeringloosheid van het schrikbewind, waren de gevangenhuizen van Bicêtre, opgepropt met gevangenen, welke men uit dezelve wilde halen, om hen naar het schavot te leiden; PINEL verzette zich met nadruk daartegen, terwijl hij verzekerde dat zij in behandeling waren, waardoor het hem gelukte, hun het leven te redden.

PINELLI (JOANNES VINCENZIUS), een geleerde boekenkenner, werd in 1535, te Napels geboren, zijn vader was COSMUS PINELLI, een Genuesch edelman, die in deze stad woonde, en die er aanzienlijke rijkdommen door den koophandel verworven had. Na eene uitmuntende opvoeding te hebben genoten, verliet hij zijn vaderland, om zich in 1559, in den ouderdom van 24 jaren te Padua te komen vestigen. Daar hij met vuur voor de wetenschappen bezielde was, verkoos hij deze stad, wyl er eene beroemde hoogeschool bestond, die er geleerden in

alle vakken vereenigde. Hij vormde zich eene even zoo talrijke als door de keuze der boeken en der handschriften uitgezochte bibliotheek, en hij hield tot aan zijnen dood niet op dezelve te vermeerderen; zijne zorg, om dezelve te verrijken, was ongelooflijk. Zijn letterkundige briefwisselingen, niet slechts in Italië, maar in geheel het geleerde Europa, verschaften hem al de nieuwe werken, waardig in zijne verzameling opgenomen te worden. JUSTUS LIPSIUS, JOZEF SCALIGER, SIGONIUS, POSEVIN, PANCIROLI, PETRUS PITHOU en een aantal anderen, waren met hem in onderhandeling; en allen hebben zijne geleerdheid geroemd. Hij overleed in 1601, in den ouderdom van 68 jaren, zonder eenig werk in het licht te hebben gegeven. PAULUS GUALDO, die het *Leven van PINELLI* beschreven heeft, geeft het getal der boekdeelen, uit welke zijne rijke bibliotheek bestond, niet op; hij meldt ons slechts, dat, om dezelve ter zee naar Napels te vervoeren, er 130 kisten noodig waren, waarvan er 14 de handschriften bevatten, maar dezelve viel niet geheel en al aan zijne erfgenamen ten deel. De senaat van Venetië liet de handschriften verzegelen, en maak-

te zich meester van al datgene wat de zaken der republiek betrof, ten getale van 200 stukken. PINELLI, vestigde het eerste te *Napels* eenen kruidtuin, welke hij ter beschikking der liefhebbers opende. Behalve het Hebreuwsch en de doode talen, had hij ook het Fransch en het Spaansch geleerd, en sprak deze talen met even zoo vele sierlijkheid als gemakkelijheid.

* PINELO (ANTONIO DE LEÓN), een werkzame schrijver van *Spaansch-Amerika*, werd in *Peru*, uit eene beroemde familie in het laatst der 16.^e eeuw geboren, en toonde reeds, bij zijne eerste studiën, die hij aan het collegie van *Lima* ten einde bragt, eenen buitengewonen ijver om al hetgene, wat op de Indische geschiedenis betrekking had, te verzamelen. Om zich te dien einde gemakkelijker inlichtingen te verschaffen, begaf hij zich naar *Spanje*, alwaar hij langen tijd den post van advocaat of berigtgever bij den raad van *Indië*, bekleedde. Bij de waarneming dezer bedieningen was hij in de gelegenheid om te ontdekken, hoe zeer de burgerlijke en administrative wetgeving der Spaansche volkplantingen ingewikkeld en verward was,

door de menigte elkander soms tegensprekende edikten en ordonnantiën, waarvan er noch volledige verzameling, noch zelfs een aanwijzend register bestond. Hij ondernam dit uitgebreide werk, waarvan de prospectus, in 1623, onder dezen titel in het licht verscheen: 1.º *Discours etc. (Verhandeling over de belangrijkheid den vorm en de verdeeling van de verzameling. — Recopilacion — der Indische wetten)*, in fol. Zijn plan hetwelk den Indischen raad met het handschrift van het eerste boekdeel des werks aangeboden werd, verwierf de algemeene goedkeuring, en men opende voor den schrijver de handvesten van *Madrid* en van *Simancas*; maar een bijzonder besluit volmagtigde hem om uit de algemeene secretarie van *Peru* en *Mexico*, al de registers en tijtels, welke hij tot zijn werk noodig had, te ligten. Het aantal stukken, waarvan hij uittreksels moest maken, is verbazend. Het werk was ten naasten bij in 1635 voltooid; verschillende toevallen deden er de uitgave van vertragen, welke eerst na den dood des schrijvers plaats had (te weten in 1680, onder het opzigt van don VINCENTIUS-GONÇAGA, 4 dl.ⁿ, in fol.) LEÓN PINELO werd gemag-

tigd om er eenige uittreksels afzonderlijk van in het licht te geven: 1.º *Politica de las Indias*; — 2.º *Bullario Indico*, eene soort van verhandeling over het kerkelijke regt van Amerika uitmakende. — 3.º *Historia del supremo consejo de las Indias*; maar de beide eersten zijn in handschrift gebleven, en van het derde heeft men slechts een groot uittreksel, in den vorm van eene *tijdrekenkundige tafel*, in 1645; gedrukt. De ijver, welken de schrijver aan den dag legde, om over *Oost- en West-Indië* te schrijven, werd beloond door eene aanstelling van regter-honorair bij het hooger gerechtshof, *Contratacion*, te *Sevilla* en met die van eersten geschiedschrijver der *Indiën*. LEON PINELO, paarde met zijne uitgebreide kundigheden de godsdienstigste gevoelens, en hij schreef over de heilige Maagd, voor welke hij eene bijzondere godsvrucht koesterde, verscheidene Latijnsche werken. Deze geleerde geschiedschrijver, schijnt in 1672 overleden te zijn. Zijne voornameste werken zijn: 1.º *Verslag der feesten van de congregatie der onbevelekte ontvangenis*, *Lima*, 1618, in 4.to; hij gaf ook een *Dichtstuk* over hetzelfde onderwerp in het licht. — 2.º

Verhandeling over de koninklijke bekrachtigingen, *Madrid*, 1630, in 4.to, een gewichtig werk, betrekkelijk de regtsgeleerdheid van *Spaansch-Amerika*. — 3.º *Levensbeschrijving van don TORIBIO ALPHONSO MORGROYEJO*, aartsbisschop van *Lima*, 1633 en 1653, in 4.to, in het Italiaansch vertaald, door M. A. COSPI, 1655, in 4.to, bij gelegenheid van het proces der canonisatie van dezen heiligen prelaat. — 4.º *Zedekundige vraag: verbreekt de chocolade de kerkelijke vaste?* *Madrid*, 1636 en 1639, in 4.to — 5.º *De sluyers der vrouwen oudtijds en heden*, *Madrid*, 1641, in 4.to, eene geleerde en belangrijke verhandeling, bij gelegenheid der koninklijke verordening, *de las tapadas* genaamd, in het licht gegeven. — 6.º *Aparato politico de las Indias Occidentales*, 1653, in fol. — 7.º *Het paradijs in de Nieuwe Wereld*, een verdedigend commentarium. *Madrid, Barcia*, 1656, in fol. — 8.º *Beknopte inhoud der Oost- en West-Indische zeevaart en aardrijkskundige bibliotheek*, *Madrid*, 1739, 3-dl.^{ig} in fol., van bijna 1200 blz. een gewichtig werk, hetwelk in vreemde landen meer verdiende bekend te zijn. Het aantal der aangehaalde schrij-

vers belooft meer dan 14,700. Het is te bejammeren dat in in dit boek, zulk eene menigte drukfeilen geslopen zijn. De schrijver schijnt al de boekkundige verzamelingen, tot in 1735, in het licht gegeven, te hebben geraadpleegd; hij haalt slechts een klein getal latere werken aan.

PINET (ANTONIUS DU) heer van *Nozeroy*, leefde in de 16. de eeuw, *Besançon* was zijne geboorteplaats. Zijne dweeperij werd eene soort van woede tegen de Catholijke Kerk, welke hij met duizenden beleedigingen overlaadde. *La Conformité* etc. (*De overeenstemming der hervormde kerken van Frankrijk, met de eerste Kerk.*) *Lyon*, 1564. in 8. vo en de *Aanteekeningen*, welke hij bij de Fransche *Vertaling* over het *Ta-rief der kanselarij van Rome* voegde, welk werk te *Lyon*, in 1564, in 8. vo gedrukt en te *Amsterdam* in 1700 in 12. mo herdrukt werd, verraden voornamelijk zijnen haat tegen de Kerk, welke de dwalingen zijner sekte veroordeelde. Zijne *Vertaling* in het Fransch van de *Natuurkundige Geschiedenis* van PLINIUS, *Lyon*, 2 dl. n in fol. 1566, en *Parijs* 1608, werd vroeger veel gelezen. Ofschoon hij veel misslagen begaan heeft, is zijn werk

tegenwoordig nog zeer nuttig, zelfs voor diegenen, welke het Latijn van PLINIUS verstaan, wjl hetzelfde nasporingen des schrijvers en een aantal kanteekeningen bevat. PINET heeft nog in het licht gegeven de *Plannen der voornaamste vestingen der wereld*, *Lyon*, 1564, in fol. Zijne *Vertaling* der *Commentariën* van MATTHIOLE op DIOSCORIDES is te *Lyon*, 1565, in fol. in het licht verschenen, met de afbeeldingen der planten en dieren.

* PINGERON (JOANNES CLAUDIUS) een werkzaam letterkundige in 1730 te *Lyon* geboren, volgde in den beginne de loopbaan der wapens, en nam in *Polen* dienst, alwaar hij tot den rang van kapitein der artillerie oplom, en als krijgswaarkundige te *Zamosch* gebezigd werd. In *Frankrijk* terug gekeerd, kwam hij in de bureaux der gebouwen van de kroon te *Versailles*, reisde ook door *Italië*, en bezocht de stapelplaatsen van den *Levant*, van *Malta* en *Sicilie*. PINGERON was zeer ervaren in de levende talen; hij heeft een aantal *Vertalingen* van Engelsche en Italiaansche werken nagelaten. Wij zullen slechts aanhalen. 1. o *Traité* etc. (*Verhandeling over de deugden en belooningen*), van DRAGO-

NETTI, 1768, in 12.mo — 2.º *Conseils* etc. (Raadgevingen van eene moeder aan haren zoon), die op het punt staat, de wereld in te treden, van mevrouw PIC-COLOMINI GIRARDI; 1769, in 12.mo — 3.º *Traité* etc. (Verhandeling over de algemeene en bijzondere gewelddadigheden) door MURÉNA, 1769 in 12.mo — 4.º *Les Abeilles* (De Bijen), een dichtstuk van BUCCELAI; 1770, in 8.vo — 5.º *Essai* etc. (Proeve over de schilderkunst) door ALGAROTTI, 1770, in 12.mo Amsterdam, 1781, in 12.mo — 6.º *Vies* etc. (Levenbeschrijvingen der ouden en hedendaagsche bouwkunstenaars,) door MILIZIA, 1771, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 7.º *Lettres* etc. (Brieven van den abt SESTINI over Italië, Sicilië en Turkijë), 1789, 3 dl.ⁿ in 8.vo — 8.º *Voyage* etc. (Reize van MARSHAL door het Noordelijke gedeelte van Europa), gedurende de jaren 1768 — 1770, Parijs, 1776, in 8.vo — 9.º *Description* etc. (Beschrijving van Jamaïka) 1782, in 12.mo — 10.º *Manuel* etc. (Handboek der Zeelieden,) in 8.vo — 11.º *Description* etc. (Beschrijving van het electrische werktuig van CUTHBERSON,) Parijs, 1790, in 8.vo PINGERON gaf ook een

Dagblad in het licht, den koophandel, de geldmiddelen en kunsten toegewijd, hetwelk veel opgang maakte. 12.º *Expériences* etc. (Proefnemingen en nasporingen, heilzaam voor het menschdom, de ziekenhuizen, den koophandel en de schoone kunsten), uit verschillende talen vertolkt en op onderscheidene reizen verzameld, in de papieren van PINGERON gevonden, Parijs, 1805, in 8.vo Hij heeft ook verschillende artikels aan de *Bibliothèque* etc. (Natuur-huishoudkundige Bibliotheek) en andere verzamelingen van denzelfden aard, geleverd. In 1799, is hij een der medewerkers van het *Dagblad van landbouw, koophandel, kunsten en geldmiddelen* geweest, in hetwelke hij een aantal verhandelingen over onderwerpen van algemeen nut plaatste. Hij overleed te Versailles, in 1795, in den ouderdom, van 60 jaren.

PINGOLAN of PUYGUILLON (AYMERICH DE), een provençaalsch dichter, in 1260 overleden, vervaardigde verschillende geestige stukken, doch zoo hekelachtig, dat dezelve hem in netelige omstandigheden wikkelden. Men heeft van hem een dichtstuk, getiteld: *Las Angueyssas*

d'amour, hetwelk door PE-
TRARCHA is nagevolgd.

* PINGRÉ (ALEXANDER GUI-
DO), een geleerde sterrekun-
dige, en bibliotbekaris der
H. GENOVEVA-kerk te *Parijs*,
den 4 September 1711 ge-
boren, deed zich in zijne
studiën door den bekwamen
ontleedkundigen LECAT op-
merken, die hem aanspoorde,
om zich uitsluitend op de
sterrekunde toe te leggen. De
jonge PINGRÉ had zich reeds
in den onderdom van 16 jaren
onder de Genovevanen van
Senlis begeven, en onder-
wees de godgeleerdheid in de
gestichten dier orde. Hij
volgde den raad van dien
geleerde, die toenmaals de
akademie van wetenschappen
van *Rouanen* stichtte, en
maakte zeer groote vorderin-
gen. Eene *Verhandeling*,
de berekening bevattende der
maans-verduistering, die den
23 December 1749 plaats
had, maakte hem zeer voor-
deelig bekend. De waarne-
ming van den voorbijgang van
Mercurius, in 1753, ver-
wierf hem den titel van cor-
respondent, later van vrij
lid der academie van weten-
schappen, den post van bi-
bliothekaris van St. GENO-
VEVA, en den titel van kan-
selier der universiteit. Later
gaf hij een' *Almanak voor de*
zeevaart in het licht, om

den zeevaarders de waarne-
ming der lengten gemakkelijk
te maken. Dit zeer gezochte
werk bragt te weeg, dat hij
in 1760, door het bestuur
naar de *Indische zee* werd
gezonden, ten einde den door-
gang van *Venus*, voorbij de
zonnenschijf waar te nemen.
In 1767 vergezelde hij COUR-
TANVAUX naar *Holland*, ten
einde de zee-uurwerken van
LE ROI en BERTHOUD te ve-
rifieren; eindelijk was hij lid
van het gezelschap, dat met
de *Isis* en de *Flora* de rei-
zen ondernam (1769—1772),
welke ten doel hadden, om
de ontwikkeling der sterre-
en meetkunde te bevorderen.
Nadat hij zich met eer van
deze zendingen had gekweten,
werd hij door den koning,
in plaats van den geleerden
DELISLE, tot sterrekundig-
aardrijkskundige der marine
benoemd. Men vindt de bij-
zonderheden zijner waarne-
mingen en sterrekundige
werken, in de *Registers der*
*akademie van wetenschap-
pen*, in de *Memoriën van*
Trevoux, van 1762 tot 1765,
en in de *Sterrekundige Bi-
bliographie van LALANDE*.
De heer DE PRONY heeft zijne
Lofrede vervaardigd, die in
de *Gedenkschriften van het*
instituut (wis- en natuurkun-
dige wetenschappen) is op-
genomen. PINGRÉ overleed
te *Parijs* den 1 Mei 1796,

in den ouderdom van 84 jaren. Hij heeft nagelaten: 1.º *Etat etc. (stand des hemels)*, almanak voor zeevaarders, voor de jaren 1754, 55, 56, 57. — 2.º *Mémoires etc. (Aanteekeningen op de ontdekkingen in de Zuid-zee gedaan, voor de laatste reizen der Engelschen en Franschen rondom de wereld)*, 1758, in 4.to — 3.º *Rélations etc. (Verhalen der reizen van den Isis en de Flora)* 1773—1778. — 4.º *Cométographie of Geschiedkundige en theoretische verhandeling der kometen*, 1783. 2 dl.ⁿ in 4.to Men vindt er de strepen of loopbanen van alle bekende kometen in berekend: dit is het belangrijkste werk des schrijvers. — 5.º *Vertaling (in het Fransch) der Sterreloophkunde van MANILIUS*, 1786, in 8.vo — 6.º *Histoire etc. (Geschiedenis der sterrekunde in de 17.º eeuw)* 1791, in 4.to Hij is de uitgever geweest van de *Gedenkschriften van den abt ARNAUD*, 1756, 3 dl.ⁿ in 8.vo van de 11.^e uitgave der *Aardrijkskunde van BUFFIER*, 1781, *Parijs*, in 12.mo enz.

* PINI (pater ERMENEGILNO), van de congregatie der priesters van den heiligen PAULUS, *Bernabiten* ge-

naamd, ridder der orde van de ijzeren kroon, lid van het instituut van *Italië*, hoogleeraar in het St. ALEXANDER collegie te *Milane*, alwaar hij in het midden der 18.^e eeuw geboren was, legde zich voornamelijk toe op de beoefening der natuurkundige wetenschappen. Door zijn bestuur belast, om in *Italië*, *Frankryk*, *Zwitserland* en *Duitschland* te reizen, keerde hij in zijn vaderland terug, rijk in nieuwe kundigheden en op groote kosten verzamelde natuurlijke voortbrengselen. Hij stichtte het *St. ALEXANDERS-museum*, en schonk aan hetzelfde al wat hij het kostbaarste bezat. Te midden zijner nasporingen in het vak der natuurlijke historie, vond pater PINI nog den tijd, om zich met de beoefening der zede- en bovennatuurkunde bezig te houden, en hij heeft geschreven over het *Geluk* en over de *Cosmologische drieënhed*. Deze religieus is den 3 Januarij 1725 te *Milane* overleden, en liet talrijke werken na, van welke wij slechts zullen noemen: 1.º *Dell'architettura dialoghi, Milane*, 1770, in 4.to — 2.º *Osservazioni mineralogiche su la miniora di ferro di Rio ed altre parti dell'isola d'Elba, Milane*, 1777, in 8.vo — 3.º

Viaggio geologico per diverse parti meridionali dell'Italia, 2.º uitgave, eerste jaar der Italiaansche republiek (1802), in 8.vo — 4.º *Ontleedkundige aanmerkingen op de aardbeschrijvende stelsels* (in het Italiaansch), *Milane*, 1811, in 8.vo pater PINI had voornamelijk ten doel, om in dit werk, BREISLACK te wederleggen, die in zijne *Inleiding tot de geologie of aardbeschrijving*, het denkbeeld had geuit, dat de oorspronkelijke vloeibaarheid des aardbols eene vuurstof was. PINI beweerde, overeenkomstig het stelsel der vorming des heelals (*cosmogonie*) van MOZES, dat dezelve uit waterdeelen had bestaan. Nadat BREISLACK in hetzelfde werk, het bestaan der werktuigelijke delfstoffelijke lichamen, aan de verhevenheid der zee verre boven derzelve tegenwoordige oppervlakte had toegeschreven, antwoordde pater PINI, dat dit verschijnsel zich beter door den zondvloed verklaarde, zoodanig als dezelve in het boek *Genesis* wordt beschreven.

PINIUS (JOANNES), een geleerde Jesuit, te *Gend* in 1678 geboren, heeft te *Antwerpen* aan de *Acta Sanctorum* medegewerk, en dit werk met verscheiden zeer geachte verhandelingen verrijkt. Hij

overleed den 19 Mei 1749.

* PINKERTON (JOANNES), een Engelsch schrijver, den 17 Februarij 1758, te *Edimburg* geboren, werd in den beginne voor de pleitzaal bestemd, en nam zijnen intrek bij eenen advokaat zijner geboorteplaats. Maar na zijnen vader in 1780 verloren te hebben, begaf hij zich naar *Londen*, alwaar hij zich enkel met de letterkunde bezig hield, gaf in den beginne eenige *treurdichten* in het licht, die opgang maakten, en wijdde zich vervolgens aan de beoefening der geschiedenis en voornamelijk aan die der penningkunde toe. Hij is te *Parijs* den 10 Maart 1826 overleden. Onder zijne talrijk werken, is er een, dat eenen Europeschen roem geniet, namelijk zijne *Nieuwere aardrijkskunde, volgens een nieuw plan ontworpen*, 1808, 2 dl.ⁿ in 4.to; dit in *Engeland* zeer gezochte werk is in het Fransch vertaald door WALCKENAER, 6 dl.ⁿ in 8.vo, met Atlas; ook bestaat er van hem eene *Verkorte uitgave* van hetzelfde, 3.º uitg. 1817, in 8.vo, met kaarten, mede door WALCKENAER in het Fransch vertaald, voorafgegaan van eene *Inleiding tot de natuurkundige aardrijksbeschrijving en gevolgd door een be-*

knopt overzicht der oude aardrijkskunde, door BARBIER DU BOGAGE, met 10 kaarten, *Paris*, 1811, 2 dl.ⁿ in 8.vo Nog willen wij de volgende werken aanhalen: 1.º *Gedichten*, 1781, in 8.vo — 2.º *Berijmde vertelsels*, 1782, in 4.to — 3.º *Twee Dithyrambische oden over de verrukking en het lagchen*, 1782, in 4.to — 4.º *Proeve over de gedenkpenningen*, 1784, 2 dl.ⁿ in 4.to — 5.º *Brieven over de letterkunde*, onder den naam van ROBERT HERON, 1785, in 8.vo, die hem bijtende, maar verdiende hekelingen berokkend. — 6.º *Oude Schotsche gedichten, uit de verzameling van handschriften van sir RICHARD MAITLAND*, 1786, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 7.º *Verhandeling over den oorsprong en de opkomst der Scyten of Gothen*, 1787, in 8.vo — 8.º *Vitæ antiquæ sanctorum*, 1789, in 8.vo — 9.º *Penning-historie van Engeland tot aan de omwenteling*, 1790, in 4.to, met 40 platen. — 10.º *Schotsche gedichten*, volgens zeldzame uitgaven herdrukt, 1792, 3 dl.ⁿ, in 8.vo — 11.º *Nasporingen betrekkelijk de geschiedenis van Schotland voor MALCOLM*, 1789, 3 dl.ⁿ, in 8.vo — 12.º *Geschiedenis van Schotland,*

sedert de komst tot den troon van het huis STUART, 1797, 2 dl.ⁿ in 4.to — 13.º *Schotsche beeldbeschrijving, of Afbeeldingen der beroemde mannen van Schotland, met biographische aanteeeningen*, 1795—1797, 2 dl.ⁿ in 8.vo enz. enz.

* PINKNEY (WILLIAM), een Amerikaansche diplomaat, te *Annapolis*, in *Maryland*, in 1764 geboren. Zijn vader was een Engeland, die in den onafhankelijkheidsoorlog, de zaak van het moederland verdedigd had. WILLIAM volgde in den beginne met roem de pleitzaal, en werd in 1790 tot lid van het congres benoemd. In 1794 zond zijn bestuur hem naar *Engeland*, om de geschillen, met die mogendheid ontstaan, te vereffenen. Hij bleef aldaar tot in 1795, als wanneer hij naar *Spanje* werd gezonden, met eenen last betrekkelijk *Florida*. In 1797 begaf hij zich naar *Frankrijk*, om met het directorium te onderhandelen, doch men weigerde hem de toelating. Hij kwam aan het hof van *Madrid* terug, en in 1802 ging hij naar *Italië*, alwaar hij met het algemeen opperbewind der Amerikaansche consulaten werd belast. In 1804 in *Amerika* terugge-

keerd, hervatte PINKNEY zijne betrekking als advokaat. In 1806 kwam hij andermaal in *Engeland*, alwaar hij het groote vraagpunt, wegens het onzijdigheidsregt, in het stuk van scheepvaart te behandelen had, welk geschilpunt ontstaan was bij gelegenheid der zee- en vastelandsblokering; ondanks al zijne pogingen, kon hij slechts zeer onbeduidende bewilligingen bekomen. Bij zijne terugkomst in 1811 werd hij tot den post van procureur-generaal bevorderd, dien hij in 1814 weder nederlegde, na grootelijks deel te hebben genomen aan de beraadslagingen, die er bij gelegenheid van de oorlogsverklaring van *Groot-Brittannië* in 1812 plaats hadden. Tijdens de vijandelikheden, door de Engelschen op het grondgebied der *Vereenigde Staten* gepleegd, voerde hij het bevel over een corps vrijwilligers, en werd bij den aanval der stad *Washington* gekwetst. Tot belooning voor dit schoone gedrag, benoemde hem *Baltimore* tot deszelfs verlegenwoordiger bij het congres. PINKNEY werd in 1816 benoemd als gevolmagd minister der republiek bij *Rusland*. Alvorens zich naar zijnen post te begeven, stak hij, volgens bekomen bevel, over naar *Napels*, ten einde

er schadeloosstellingen in te vorderen, voor de verliezen, welke de Napolitanen, gedurende het bestuur van MURAT aan den Amerikaanschen handel hadden doen onder vinden. PINKNEY vertrok naar *Rusland*, zonder geslaagd te zijn, en werd als minister der *Vereenigde Staten*, op den 13 Januarij 1817, aan keizer ALEXANDER voorgesteld. Na een tweejarig verblijf in *Petersburg*, verzocht hij, wegens den wankelbaren staat zijner gezondheid, om zijne terugroeping, hij werd door den staat van *Maryland* tot senator verkozen, en overleed den 25 Februarij 1822. De kruidkundige MILTRAND heeft hem eenen struik toegewijd, dien men in de bosschen van *Amerika* aantreft, en aan denzelven den naam van *Pinknea* gegeven. HENDRIK WHEATON heeft zijne levensbeschrijving in het licht gegeven, onder den titel van *Some account of the life, Writings and speeches of W. PINKNEY, New-York, 1826, in 8.°*

PINON (JACOBUS), een Latijnsch dichter, verkreeg bij het parlement van *Parijs*, zijne geboorteplaats, den post van raadsheer, dien hij met den roem eens rechtschapen mans waarnam. Hij onderscheidde zich in de pleitzaal

door zijne kunde en onomkoopbaarheid, en in de letterkunde door zijne diepe en veelvuldige kennissen, en vooral door zijne begaafdheid voor de dichtkunde. Van het laatste gaf hij bewijzen in zijn dichtstuk *De anno Romano*, hetwelk hij aan koning LODEWIJK XIII opdroeg, die hem als eenen beminnelijken geleerde en eenen goeden overheidspersoon achting toedroeg. Dit werk is zeer leerzaam: de aantekeningen in proza, welke de schrijver er ter opheldering bij heeft gevoegd, zijn vol geleerde aanmerkingen. Nog heeft men van PINON een ander *Dichtstuk*, betrekkelijk de tijdrekenskundige opvolging der Romeinsche keizers, in het Oosten en in het Westen; van JULIUS CÆSAR tot MAXIMILIAAN I. Deze dichtelijke geschiedschrijver overleed als deken der raadsheeren in 1641. De uitgaven zijner gedichten zijn van *Parijs*, 1615 en 1630, in 4.to

PINS (JOANNES DE), in het Latijn PINUS, geestelijk raadsheer bij het parlement van *Toulouse*, en in 1523, bisschop van *Rieux*, was in 1470 uit eene familie geboren, welke aan de Maltheserorde in ODON en RUTGER DE PINS, twee groot-meesters,

heeft gegeven, den eenen in 1297, en den anderen in 1355. JOANNES was afgezant te *Venetië* en te *Rome*, alwaar hij de letterkunde en welsprekendheid beoefende. Hij overleed te *Toulouse*, zijne geboorteplaats, in 1537. Men heeft van hem: 1.º *Levensbeschrijvingen van de heilige CATHARINA VAN SIENNA en van PHILIPPUS BEROALDUS*, haren meester, in het Latijn; beide te *Bologna*, in 1505, in 4.to gedrukt. — 2.º *De vita aulica, Toulouse*, in 4.to — 3.º *Declaris feminis, Parijs*, 1521, in fol. een werk, dat zich door de schoonheid des stijls onderscheidt. — 4.º *Sancti ROCHI vita, Parijs*, in 4.to Zijne *Lofrede*, met eenige zijner *Brieven aan FRANCISCUS I en aan LOUISE van Savooije*, regentes, is te *Avignon*, in 1748; in 12.mo in het licht gegeven. Hij schreef met sierlijkheid en beschaafdheid in het Latijn; en verdiende dat ERASMUS, een goede regter, van hem zeide: *Potest inter tullanæ dictionis competitores numerari JOANNES PINUS.*

* PINSON (N.), lid van verscheiden geleerde genootschappen, vereenigde met eene buitengewone ervarenheid in de ontleedkunde, de kunst,

om de moeilijkste voor te stellen en te bewarene deelen van het menschelijke ligchaam, in was te boetseren en te kleuren. In 1770 behaalden zijne eerste proeven de goedkeuring der akademie van wetenschappen; later gaf hij aan zijnen arbeid alle volmaking, waarvoor dezelve valbaar was, en het ontleedkundige kabinet van den tuin des konings bezit eene verzameling van stukken, door zijne zorgen uitgevoerd. De keizerin van *Rusland*, *CATHARINA II*, liet hem de verleidendste aanbiedingen doen, om hem tot zich te lokken: maar *PINSON* verkoos zijne talenten aan zijn land toe te wijden. In 1777 tot chirurgijn-majoor der honderd Zwitsers benoemd, werd hij in 1792 aan het hoofd der militaire hospitalen van *St. Denis* en *Courbevoie* geplaatst, en in 1794 aan de geneeskundige school verbonden. Meer dan 200 ontleedkundige stukken, zoo menschelijke als vergelijkende, en van die zeldzame en zonderlinge toevallen, welke de natuur voortbrengt, zijn in dit gesticht in was voorgesteld, en worden er ter belearing der kweekelingen bewaard. Door de menigvuldige ongelukken, door het gebruik van paddestoelen te weeg gebragt, getroffen had *PINSON* ook

550 soorten dezer plant in was geboetseerd, en dezelve voorgesteld, in derzelve verschillende ouderdom, met hare lijnregte doorsnede, ten einde diegene te doen kennen, welke vergiftend zijn, en die van welke men zich zonder gevaar kan bedienen. De koning heeft dezelve in 1825 voor het museum der natuurlijke historie gekocht. *PINSON* is in 1828, in den ouderdom van 82 jaren overleden.

PINSONNAT (JACOBUS), te *Châlons-sur-Saone* geboren, was koninklijk hoogleeraar in het Hebreeuwsch, pastoor van het krankzinnigen-huis, en doctor in de godgeleerdheid, bij de faculteit van *Parijs*. Deze door zijne godsvrucht, zijnen ijver en zijne geleerdheid beroemde schrijver overleed in 1723, in den ouderdom van 70 jaren. Men heeft van hem: 1.° *Eene Hebreeuwsche Spraakkunst.* — 2.° *Overwegingen over de geheimen, woorden en voornameste daden van J. C. enz.*

PINSON (FRANCISCUS), een regtsgeleerde, in 1612, te *Bourges* geboren, was de zoon van een hoogleeraar in de regten, en is te *Parijs* in 1691, in den ouderdom van 79 jaren overleden. Hij beoefende de regtsgeleerdheid

in de school zijns vaders, en kwam in 1633 te *Parijs*, alwaar hij tot advokaat werd bevorderd. Hij pleitte eerst in het *Châtelet*, en vervolgens in het parlement. PINSSON werkte ook in het kabinet en werd als de godspraak zijner eeuw beschouwd, vooral in het stuk van beneficiale onderwerpen, waarop hij zich bijzonder toelegde. De uitmuntende werken, welke hij in dat vak heeft nagelaten, bewijzen genoegzaam hoezeer hij er in ervaren was. De voornaamste zijn: 1.° *Traité etc. (Verhandeling over de beneficiën)*, door ANTONIUS BENGY, zijnen moederlijken grootvader, beroemd hoogleeraar te *Bourges*, begonnen, en in 1654 gedrukt. — 2.° *De Pragmatieke sanctie* van den H. LODEWIJK en die van KAREL VII, met geleerde aantekeningen, 1666 in fol. — 3.° *Notes etc. (Beknopte aantekeningen op de indulten of Pauselijke gunsbrieven)*, door ALEXANDER VII en CLEMENS IX aan LODEWIJK XIV verleend, met eene geschiedkundige voorrede, en eene menigte akten, die eene nuttige verzameling uitmaken. — 4.° *Traité etc. (Verhandeling over de regaal-regten)*, 1688, 2 dl.ⁿ in 4.to, met onder-richtingen over beneficiale on-

derwerpen, een werk vol geleerde nasporingen, en met een aantal oorspronkelijke *akten* verrijkt, die voor de beoefening des regts van groot nut zijn. PINSON, heeft daarenboven medegewerkt aan de herziening der *Werken* van den geleerden DE MORNAC en van die van DU MOULIN.

PINTO (HECTOR), een religieus der orde van den H. HIERONYMUS, was doctor der universiteit van *Coïmbra*, alwaar men voor hem eenen godgeleerden leerstoel oprichtte. Hij overleed in het klooster van *Gisla*, bij *Toledo*, in 1584. Men heeft van hem: 1.° Geleerde *Commentariën* op ISAÏAS, op de klaagliederen van JEREMIAS, op EZECHIËL, DANIEL en NAHUM, *Parijs*, 1617, 3 dl.ⁿ in fol. — 2.° *Zinnebeeld des Christelijken levens*, in het Portugeesch, in het Fransch vertaald door WILLEM DE COUR- SOL, *Parijs*, 1580.

PINTO. — Zie MENDEZ-PINTO.

PINTOR (PETRUS), te *Valentia* in *Spanje*, in 1423 geboren, was de lijfarts van ALEXANDER VI, dien hij naar *Rome* volgde, alwaar hij zijne kunst met roem uitoefende. Er bestaan van hem twee

zeer gezochte werken: *Aggregator sententiarum doctorum de præservatione et curatione pestilentiae, Rome, 1499*, in fol. — 2.º *De morbo fædo et occulto, his temporibus affligenti, etc., Rome, 1500*, in 4.to Gotisch, een zeer zeldzaam boekwerk, waarvan men een exemplaar kent, hetwelk in handen is van den heer COTUNIO, hoogleeraar in de ontleedkunde te *Napels*. PINTOR die hetzelfde in 1496 schreef, spreekt er zeer duidelijk in over de venusziekte, hetwelk ten bewijze strekt, dat dezelve in *Europa* bekend was, vóór de terugkomst der Spanjaarden uit *Amerika*, (zie ASTRUC). PINTOR overleed te *Rome*, in 1503.

PINTURICCHIO (BERNARDINO), een Italiaansch schilder, in 1454, te *Perosa* geboren, en in 1513 overleden. Hij was de kweekeling van PERAGUI, en bezat vele begaafdheid. Hij volgde den beroemden RAPHAËL, zijnen vriend, naar *Sienna*, en heeft aan het koepeldak in de bibliotheek van *Sienna* het leven van Paus PIUS II geschilderd, hetwelk eene zeer geachte reeks van schilderijen uitmaakt. Men wil dat RAPHAËL hem in dien arbeid ondersteunde. PINTURICCHIO had het gebrek van al te le-

vendige kleuren te gebruiken, en, door eene zonderlingheid zijner vinding, schilderde hij op hobbelige oppervlakten, de bouwkundige sieraden: eene nieuwigheid, waarin hij geen en navolger had.

PIO (ALBERTUS), prins van *Carpi*, in het *Modenesche*, was veldheer onder FRANCISCUS I. Hij durfde zich met ERASMUS meten. De geschillen, welke hij met hem had, dienden om eenige leerpunten op te helderen. Hij overleed te *Parijs*, in Januarij 1530, en werd in de minderbroederskerk begraven, alwaar zijne erfgenamen te zijner eer een metalen standbeeld lieten oprigten. Zijne werken werden in 1591 te *Parijs* gezamenlijk uitgegeven.

* PIOZZI (ESTHER LYNCH, bekend onder den naam van), eene Engelsche dame, in 1739 te *Boswell*, in het graafschap *Caernarvon* geboren, ging een eerste huwelijk aan, met eenen rijken brouwer, uit het vlek *Southwark*, lid des parlaments, en daarna een tweede, met eenen Italiaanschen muziekmeester PIOZZI genaamd. Daar SAMUEL JOHNSON, met wien zij in betrekking stond, dit tweede huwelijk afgekeurd had, be-

sloot zij *Engeland* te verlaten en begaf zich naar *Florence*; de geboorteplaats van haren nieuwen echtgenoot. Na vervolgens verscheiden gewesten van *Europa* te hebben bezocht, kwam zij in 1786 in haar geboorteland terug, en overleed te *Clifton*, den 2 Mei 1821. Zij heeft in het licht gegeven: 1.º *Mengelingen van Florence*, 1785, in 8.vo, gemeenschappelijk met MERY, PARSONS, GREATHEAD en anderen. — 2.º *Waarnemingen en overwegingen, gemaakt op eene reis door Frankrijk, Italië en Duitschland, Londen*, 1789, 2 dl.ⁿ in 8.vo; een werk, dat veel opgang maakte en zulks weinig verdiende, wijl het volbeuzelingen was. — 4.º *Bijzonderheden van Dr. SAMUËL JOHNSON, gedurende de 20 laatste jaren zijns levens*; 1786, in 8.vo — 4.º *Brieven van Dr. JOHNSON, of aan hem gericht*, 1788, 2 dl.ⁿ, in 8.vo — 5.º *Engelsche synonimen, of proeve over het regelmatige gebruik der woorden in de gemeenzame zamenpraak, Londen*, 1794, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, dit is haar beste werk. Zij heeft nog verschillende stukken in onrijm en dichtmaat vervaardigd, welke in onderscheidene tijdschriften zijn opgenomen.

* PIPELET (FRANCISCUS), lid der oude heekkundige akademie, in 1722, te *Coucy-le-Château*, bij *Soissons* geboren, oefende met roem de heekkunde in zijne provincie uit, toen de vermaarde LOUIS, zijn vriend, hem bewoog, zich te *Parijs* te komen vestigen, en hem toegang verschafte tot de koninklijke heekkundige akademie. PIPELET werd achtereenvolgend tot raadsheer en directeur derzelve benoemd, en behield dezen laatsten post gedurende zes jaren. Nadat hij met geluk eene ziekte van den hertog van *Angoulême* had behandeld, verkreeg hij, op voordragt van het proostschap des gestichts, den post van eersten heelmeester des konings, en werd tevens op de lijst der mededingers naar de orde van St. MICHAËL gebracht; maar daarop barstte de omwenteling uit, en PIPELET week in 1792 naar zijne geboorteplaats, alwaar hij den 14 October 1809 overleed. Hij heeft twee geschriften nagelaten, welke men met vrucht kan raadplegen, en die getiteld zijn: 1.º *Sur les signes etc. (Over de bedriegelijke kentekenen der darmnet-breuken)*. Dit geschrift is ten onregte aan zijnen zoon toegeschreven. — 2.º *Nouvelles observations etc. (Nieuwe waarnemingen betrekke-*

lijk de blaas- en maagbreuken). Deze beide voortbrengselen komen voor in het derde en vierde deel van de *Verhandelingen der heekundige maatschappij*. Hij heeft daarenboven verscheiden werken in handschrift aan zijnen zoon nagelaten. — Deze, een breukmeester, bekend onder den naam van *PIPLET de tweede*, of *PIPLET de jonge*, werd even als de vorige, lid en raadsheer der koninklijke akademie van heekunde. Hij oefende zijne kunst uit, eerst te *Parijs* en daarna te *Tours*, en overleed in deze laatste stad, op het einde van 1823. Men heeft van hem een *Handboek, voor lieden, die met breuken gekweld zijn*, 1805, in 12.mo en waarnemingen, die niet zonder belangrijkheid zijn, over eene wond in den onderbuik, en over blaas- en maagbreuken. Dezelve komen voor in het 3.^e 4.^e en 5.^e dl. van de gedenkschriften der heekundige akademie.

* **PIPER (KAREL, graaf van)**, senateur van *Zweden*, en eerste minister aan koning **KAREL XII**, in 1660 te *Stokholm* in eenen geringen stand geboren, wist tot eerposten te geraken en won het vertrouwen van zijnen koning. Hij volgde zijnen

meester op bijna al zijne veldtogten, en hij bezat bijna even zoo veel scherpzinnigheid en staatkunde, als de eerste stoutheid en dapperheid bezat. Als overwinnaar in *Polen*, gevallen zijnde, liet **KAREL XII** er den landdag beleggen ter verkiezing van eenen koning: de graaf **PIPER** raadde hem aan, deze kroon voor zich zelve te behouden, liever dan dezelve op het hoofd van een ander te plaatsen. **KAREL** antwoordde hem: » Het vleit mij meer koningrijken te kunnen geven dan dezelve te winnen.» Dit antwoord is grootmoedig; maar om hetzelfde naauwkeuriger te maken, had de koning van *Zweden* behooren te leeren zijne staten te behouden, alvorens andere weg te schenken. Nadat **KAREL XII**, in den slag van *Pultawa* (1709) door **PETER den groote** geheel verslagen was, vraagde hij, te midden van den ramp, die zijne geheele leger trof, wat er van den graaf **PIPER** geworden was: » Sire, antwoordde men hem, hij is met de geheele kanselarij krijgsgevangen gemaakt.» Werkelijk in de magt der Russen gevallen zijnde, werd de graaf naar *Petersburg* vervoerd. Daar de czar zich overtuigd hield, dat **PIPER** de oorlog tegen *Moscovië* had te weeg

gebragt: en met een van natuur onstuimig en gewelddadig karakter geboren, maakte hij de kerkerstraf van zijnen gevangene buitengemeen gestreng. Hij verwachtte dat KAREL XII hem om deszelfs minister zou verzoeken, en KAREL wilde zich nooit vernederen, om een losgeld voor hem aan te beiden, uit vreeze van eene weigering te zullen moeten verduren. De ongelukkige PIPER ondervond de gevolgen dezer weifeling: in de sterkte *Schlüsselburg* opgesloten, overleed hij aldaar in 1716, na eene zevenjarige gevangenschap. De czar leverde zijn lijk aan den koning van *Zweden* uit; die hem eene prachtige lijkstaatsie liet geven. Deze eerbewijzen waren echter niet in staat de vergetelheid te regtvaardigen, waarin hij een' zijner nuttigste en getrouwste dienaren had gelaten.

PIPI (GIULIO). — Zie ROMANUS (JULIUS).

PIPO (PHILIPPUS SANTA CROCE, bijgenaamd); een uitmuntende graveur, heeft zich even zeer onderscheiden, door het schoone volledige, en de buitengemeene zachtheid, welke hij in zijnen arbeid bragt, als door de zonderlinge keuze der stof, welke hij tot zijnen arbeid bezigde.

Hij vermaakte zich, met op pruime- en kersensteenen, halfverheven beeldwerk, uit verscheiden figuren, zamengesteld, te snijden, welke figuren zoo klein waren, dat dezelve met het bloote oog niet konden onderscheiden worden; doch wanneer men dezelve door een vergrootglas ziet, ontwaart men derzelve volkomene evenredigheden. (Zie over dergelijke werken ALUMNO, BOVERICK, SPANNOCHI). Hij had verscheiden kinderen: MATTHEUS, de oudste van alle, overtrof zijne broeders; en JOANNES BAPTISTA, zoon van dezen laatste, verdiende nog meer aanbeveling dan zijn vader. De juiste tijd, waarin zij geleefd hebben, is onbekend.

PIPIN *de Dikke*, of van *Heristal* of *Herstal*, opperhofmeester der koningen van *Frankrijk*, was de kleinzoon van den heiligen ARNOLDUS, die later bisschop van *Metz* werd. Hij had tot grootvader PIPYN *den Oude*, of van *Landen*, opperhofmeester onder DAGOBERT, en was de vader van KAREL MARTEL. Hij bestuurde *Austrasië* na den dood van DAGOBERT II in 680. EBROÏN, hofmeester van *Neustrië*, sloeg hem; maar PIPYN ontweldigde hem weldra de zegepraal, en liet zich, na koning THEODORICH

te hebben verslagen, tot opper-hofmeester van *Neustrië* en *Bourgondië* uitroepen. Hij bezat het geheele gezag in deze beide koninkrijken, onder **CLODOVEUS III**, **CHILDEBERT** en **DAGOBERT**. Hij overleed in het kasteel van *Jupille*, bij *Luik*, den 16 December 714, na 27 jaren, minder als een minister dan als een soeverein te hebben geregeerd. Hij liet onder andere kinderen na, **KAREL MARTEL**, den stam van het 2.^e geslacht der koningen van *Frankrijk*. Men gaf hem den naam van *Heristal* of *Herstal*, wjl hij een paleis en groote stallen had doen bouwen, in de heerlijkheid van dien naam, aan de *M^euse*, tegen over *Jupille*.

PIPYN de Korte, tweede zoon van **KAREL MARTEL**, en de eerste vorst, uit het tweede geslacht der Fransche koningen. Hij deelde *Frankrijk* met zijnen oudsten broeder, **KARLOMAN**, en hij bestuurde *Neustrië*, *Aquitanië*, *Bourgondië* en eenige andere gewesten. In overeenstemming met **KARLOMAN**, en om de heerschzucht der grooten te verijdelen, liet hij eenen prins, uit het bloed van **CLOVIS** of **CLODOVEUS**, **CHILDERIK III**, den *Zinne-looze*, kroonen. Hij won daarop de geestelijkheid, ver-

scheiden Fransche heeren en zelfs den Paus in zijne belangen; de laatste wilde zich aan de luimen der keizers van *Konstantinopel*, en aan het juk der Longobarden, de meesters van *Italië*, onttrekken. **PIPYN** werd te *Soissons*, in het jaar 752, in de vergadering van de algemeene staten der natie tot koning verkozen. De heilige **BONIFACIUS**, aartsbisschop van *Mentz*, zalfde hem, en deze is de eerste zalving der koningen van *Frankrijk*, waarvan er in de geschiedenis door geloofwaardige schrijvers wordt gesproken. **CHILDERIK III** (zie dat artikel), laatste koning van het eerste geslacht, een zwakke en tot de regering onbekwame vorst, werd van de koninklijke waardigheid beroofd, en in het klooster van *Sithiu*, tegenwoordig *Saint-Bertin*, en zijn zoon **THEODORICH** in dat van *Fontenelle* opgesloten. Men zegt dat **PIPYN**, na in het begin zijner regering ontdekt te hebben, dat de Fransche heeren hem, uit hoofde zijner kleine gestalte, den vereischten eerbied niet toedroegen, hun enen woeden den leeuw aantoonde, die zich op eenen stier had geworpen, en hun beval dezelve van elkander te scheiden. De heeren, door dit voorstel afgeschrikt zijnde,

vliegt hij zelf op den leeuw aan, en dringt zijnen degen door den hals des diers, terwijl hij met eenen genoegzaam gelijktijdigen slag, den kop van den stier afhouwt, zich daarop tot zijn gevolg wendende, zeide hij: *Welnu, schijnt het u ook toe, dat ik waardig ben over u te regeren?* Terwijl hij den troon der Merovingers beklom, en zich op denzelfden door zijne dapperheid handhaafde, ontweldigde ASTOLPHUS, koning der Longobarden, het exarchaat van *Ravenna*, aan de keizers van *Konstantinopel*, en bedreigde de stad *Rome*. Paus STEPHANUS II verzocht hulp aan keizer KONSTANTIJN, titulair vorst van een land, sedert lang als verloren voor de Grieken beschouwd, die er zich ook niet om bekommerden, en geenerlei poging in het werk stelden, om hetzelfde te verdedigen (zie GREGORIUS III). Daar zijne beden vruchteloos waren geweest, zoo wendde hij zich tot PIPYN, die hem ook wel dra ondersteunde (zie STEPHANUS II). PIPYN, overwinnaar der Longobarden, werd zuiks ook van de Saksers. Het schijnt dat alle oorlogen tegen de Franken, slechts invallen van barbaarsche horden zijn geweest, die beurtelings de kudden kwamen

wegrooven, en den oogst verwoesten; geene sterke stad, geene staatkunde, geen bepaald doel: dit gedeelte der wereld was nog woest. Na zijne zegepralen, won PIPYN slechts de betaling eener oude schatting van 300 paarden, waarbij men 500 runderen voegde (zie KAREL de Groote). PIPYN dwong vervolgens gewapenderhand WAÏFRE, hertog van *Aquitanië*, om hem in tegenwoordigheid van den hertog van *Beijeren*, den eed van trouw te zweren, zoo dat hij twee groote vorsten aan zijne voeten had. WAÏFRE herriep deze hulde eenige jaren daarna. PIPYN snelde naar hem toe, en vereenigde *Aquitanië* met de kroon; dit was de laatste heldendaad van dezen zegevierenden vorst. Hij overleed aan de waterzucht te *Saint-Denis*, in 768, het 54.^e jaar van zijnen ouderdom. Zijn naam wordt onder die der grootste koningen geplaatst. De hoedanigheid eens helds, en eens wijzen vorstes deden zijne overweldiging vergeten, die eenige schrijvers als het werk der natie beschouwen, welke hem tot koning uitriep in de plaats van den genen, die het niet kon zijn. Voor zijnen dood maakte hij in tegenwoordigheid der groot officieren van zijn huis, der veldheeren, en der levens-

lange bezitters van groote landgoederen, bij monde en niet schriftelijk, zijn testament. Hij verdeelde al zijne staten onder zijne beide kinderen KAREL en KARLOMAN. Na den dood van PIPYN wijzigden de heeren zijnen uitersten wil. Men gaf aan KAREL, later KAREL den Groote genaamd; *Bourgon-dië*, *Aquitanië*, *Provence* met *Neustrië* dat zich toenmaals van de *Maas* tot aan de *Loire* en den *Oceaan* uitstrekten. KARLOMAN bekwam *Austrasië*, van den *Rijn* tot aan de uiterste grenzen van *Thuringen*. Het koninkrijk *Frankrijk* bevatte toenmaals bijna de helft van *Germanië*.

PIPYN, koning van *Aquitanië*. — Zie LODEWIJK I, zijn vader.

* PIRANESI (JOANNES BAPTISTA), een graveur met sterk water en met de etsnaald, in 1707 te *Rome* geboren, openbaarde eenen werkzamen geest. Zijn werk bestaat, uit zestien deelen atlas formaat, welke ten doel hebben, om al datgene te doen kennen, wat het oude en nieuwere *Rome* in belangrijke gebouwen aanbiedt, benevens datgene wat de oudheid kostbaars heeft nagelaten in half verheven beeld-

werk, vazen, altaren, praalgraven enz. J. B. PIRANESI is niet geëvenaard in de be-gaafdheid, waarmede hij bouwkundige stukken en bouwvallen teekende; als graveur heeft hij zich niet minder beroemd gemaakt. In de ongedwongen stukken, welke de verzameling zijner *Werken* bevat, weet men niet wat men het meest moet bewonderen, of de vruchtbaarheid en het geestige der zamenstelling, of het vernuft dat in de wijze doorstraalt, waarmede dezelve zamengesteld zijn. Hij had te *Rome* voor den plaathandel een huis opgericht, welks betrekkingen zich over geheel *Europa* uitstrekten, en overleed in die stad, in 1778.

* PIRANESI (FRANCISCUS), zoon van den voorgaande, te *Rome* in 1748 geboren, legde zich, even als zijn vader, op de graveerkunst toe. Nadat de laatste aan FRANCISCUS den geheelen last van zijn gesticht had overgedragen, verbond de jonge kunstenaar zich met PETRUS, zijnen broeder, en zijne zuster LAURA, die evenzeer met roem de graveerkunst beoefende, en hunne werken, welke met die des vaders, het voornaamste fonds van hun handelshuis uitmaakten, vonden steeds meer en meer bijval. FRAN-

CISCUS werd met den titel van ridder vereerd, en GUSTAAF III, koning van *Zweden*, benoemde hem, op het gerucht van zijnen roem, tot deszelfs zaakgelastigde bij het hof van *Rome*. Toen deze stad door de Franschen overweldigd was, aanvaardde PIRANESI eenen post bij het republikeinsche bestuur: hij wees de bezoldiging van de hand, welke hij als minister van den koning van *Zweden* ontving, en noodigde al de Romeinsche adellijken uit, om hem op het kapitaal te komen bezoeken, teneinde er alle zinnebeelden des adels te verbranden. Voor het overige onderscheidde hij zich door zijne gematigdheid en zijne regtschapenheid. PIRANESI werd in 1789 als minister der Romeinsche republiek naar *Parijs* gezonden. Daar hij zich te *Rome* bevond, toen de Franschen zich verplicht zagen er zich uit te verwijderen, begaf hij zich met zijne verzameling naar *Napels*, met het voornemen van zich naar *Frankrijk* in te schepen. Hij werd op last van het Napolitaansch bestuur in hechtenis genomen en het beslag op zijne platen gelegd; de tusschenkomst van den eersten consul deed hem de vrijheid wedergeven, en hij kwam te *Parijs* alwaar

BONAPARTE hem eene bijzondere bescherming verleende, en alwaar hij eene volledige en zorgvuldig bewerkte uitgave in het licht gaf van zijne *Romeinsche oudheden*, benevens eene prachtige verzameling van gekleurde teekeningen en verscheiden nieuwe graveerwerken. Hij rigtte eene fabriek op van geschilderde vazen, kroonkandelaars, treeften, enz. van gebakken aarde in navolging der etruscische vazen, en bestemd om de schoonste vormen der oudheid in herinnering te brengen. Maar deze onderneming rigtte hem te gronde: een besluit des bestuurs bepaalde dat zijn gesticht op kosten van den staat aangekocht, en met de calcographische rijkdommen van het Fransch museum zoude vereenigd worden. PIRANESI overleed den 27 Jannarij 1810. De sedert dat tijdstip plaats gehad hebbende gebeurtenissen, hebben belet aan dezen aankoop deszelfs beslag te geven. Onder de platen, waaruit de calcographie van PIRANESI is zamengesteld, willen wij de volgende noemen: 1.º *Romeinsche oudheden* 220 platen. — 2.º *Pracht der Romeinsche Bouwkunde*, 47 platen. — 3.º *Etruscische, Grieksche en Romeinsche Bouwkunde, bruggen, tempels* enz. 85

platen. — 4.º *Oudheden van Albano en van Castel-Gandolfo*, 48 platen. — 5.º *Bouwwallen van Proestum*, enz. 20 platen. — 6.º *Gezigten van Rome, fonteinen, havens, tempels, badstoven, forum, grafplaatsen*, 137 platen. — 7.º *Keuze van eenige schilderijen, door verschillende meesters, volgens de Italiaansche school gegraveerd*, 64 platen. — 8.º *Oudheden van Pompeja, Herculanium, Stabia*, burgerlijke militaire en godsdienstige gebruiken, enz. 91 platen. — 9.º eindelijk verschillende *Gezigten van Baalbeck, Egypte, Griekenland, Konstantinopel, Palmyrè*, enz. 200 platen enz.

PIRCKHEIMER (BILIBALD), een geschied- en letterkundige, de *XENOPHON* van *Duitschland* bijgenaamd, den 5 December 1470 te *Neurenberg* geboren, en in dezelfde stad, den 22 December 1530 overleden, was raadsheer des keizers en der stad *Neurenberg*, en diende met eer in de krijgsbenden dier stad. Evenzeer geschikt voor de staatszaken als voor de wapens, werd hij tot verschillende gewigtige onderhandelingen gebruikt, waarin men zijne welsprekendheid en wijsheid bewonderde. Zijne *Werken* zijn in 1610 te

Frankfort gezamenlijk in fol. uitgegeven. Het is aan dezen schrijver dat men de eerste uitgave der *Werken* van den Heiligen *FULGENTIUS*, te danken heeft, *Hagenau* 1520, in fol. zeer zeldzaam. Hij leverde ook *Latijnsche Vertalingen* van verscheiden Grieksche klassische schrijvers. Onder zijne overige werken noemt men *opera politica, historica, philologica et epistolica* alle zeldzaam.

* *PIRHING* (*HENDRIK*), een Duitsch Jesuit, leefde op het einde der 17.^e eeuw. Hij had eene grondige studie gemaakt van de Godgeleerdheid en het kerkelijke regt, en is door de volgende werken bekend: 1.º *Jus canonicum nova methodo explicatum, adjunctis aliis quaestionibus, quæ ad plenam titulum cognitionem pertinet, Dillingen*, 1674 en 1722, 5 dl.ⁿ in fol. Dit wel geschreven werk werd zeer gunstig opgenomen. De kerkelijke regtsgeleerden stellen hetzelfde grootelijks op prijs, en beschouwen het als klassiek, met betrekking tot de onderwerpen, welke het behandelt. De tijd, en de werken, die sedert dien tijd in denzelfden geest in het licht zijn verschenen, hebben deszelfs roem niet verminderd.

Men herdrukte hetzelfde te *Venetië*, in 1759. — 2.º *Facilis et succincta ss. canonum doctrina, Venetia*, 1793 in 4.º

* **PIRINGER (BENEDICTUS)**, een Duitsche graveur, in 1774, te *Weenen* geboren, verwierf reeds vroegtijdig eenen grooten roem, door *Gezigten van Oostenrijk en andere landen*, welke hij in *aquatinta* gegraveerd had. **ALEXANDER DE LABORDE**, die in zijn land eene graveerwijze wilde invoeren, welke toenmaals in *Frankrijk* weinig beoefend werd, nam **PIRINGER** mede naar *Parijs*, en deze kunstenaar vervaardigde voor de *Monumens etc. (Gedenktekenen van Frankrijk)* van dien schrijver en voor de *Voyages etc. (Schilderachtige reizen in de Vendée, enz.)* een aantal keurige platen. Zijn belangrijkste werk is de *Atlas der Schilderachtige wandelingen door Konstantinopel en langs de boorden van den Bosphorus*, door den kolonel **PERTUSIER** van *Besançon, Parijs*, 1817, in fol. gegraveerd volgens de teekeningen van **PRÉAULT**. Men vermeldt vooral den *Dorps-dans*, waarin hij zich de waardige navolger van **CLAUDIUS LORRAIN** heeft getoond. Ook wordt zeer op

prijs gesteld het op- en ondergaan der zon, volgens **CLAUDIUS LORRAIN**; zijn werk, getiteld: *Ecoles des paysages*, volgens de grootste meesters; en de vier *tijdstippen van den dag*, mede volgens **CLAUDIUS LORRAIN**. Dit laatste stuk verschaftte aan **PIRINGER**, bij de tentoonstelling van 1814, den gouden eerpennning en het diploma van lid der keizerlijke en koninklijke akademie van schoone kunsten te *Weenen*. De opgang, welke hetzelfde maakte, bewoog hem vier andere *tijdstippen van den dag*, volgens eene kleinere schaal en zijne eigene teekeningen, te vervaardigen: de standpunten zijn wel gekozen en de uitvoering los en bevallig. Hij werkte voor de *Schilderachtige reis in de Fransche Pyreneën*, door **MELLING**, en hij had reeds vier afleveringen derzelve, van zes platen elk, in het licht gegeven, toen de dood hem in 1826 wegmaaide. De heer **CHAILLOU-POTRELLE**, een ervaren waardeerder van voorwerpen van kunst, heeft in het licht gegeven *Catalogus der platen*, door **PIRINGER** bewerkt, *Parijs*, 1827, in 8.vo, voorafgegaan door eene *Levensschets* van dien graveur.

PIROMALLI (PAULUS), een Dominikaner, in de 17.^e eeuw in *Calabrië* geboren, werd naar de missiën in het Oosten gezonden. Hij verbleef langen tijd in *Armenië*, alwaar hij het geluk had vele Schismatieken Eutychianen, en zelfs den patriarch, die hem gedwarsboomd en mishandeld had, tot den schoot der Catholijke Kerk terug te brengen. Hij begaf zich vervolgens naar *Georgië* en *Perzië*, daarna, als nuntius van Paus **URBANUS VIII**, naar *Polen*, om er de onlusten, door de geschillen der Armeniërs, die aldaar zeer talrijk waren, teweeg gebragt, te bevredigen. **PIROMALLI** vereenigde de geesten in de belijdenis eens zelfden geloofs, en in de waarneming derzelfde gebruiken. Op zijne terugreis naar *Italië*, werd hij door kapers gevangen genomen, die hem naar *Tunis* voerden. Zoodra hij was vrijgekocht, begaf hij zich naar *Rome*, om den Paus verslag van zijne missie te geven, welke hem schitterende bewijzen van zijne achtting gaf. De heilige Vader vertrouwde hem de herziening van eenen Armenischen bijbel toe, en zond hem naar het Oosten terug, alwaar hij in 1655 op den bisschoppelijken stoel van *Nassivan* verheven werd. Na deze kerk

gedurende negen jaren bestuurd te hebben, kwam hij in *Italië* terug. Hij werd met de kerk van *Bisignano* belast, en overleed aldaar, 3 jaren later, in 1667. Zijne liefdadigheid, zijn ijver en zijne overige deugden waren het sieraad der bisschoppelijke waardigheid. Men heeft van hem: 1.º Werken over de geloofsgeschillen en de godgeleerdheid. — 2.º Twee *Woordenboeken*, het eene *Latijnsch-Perzisch*, en het andere *Armenisch-Latijnsch*. — 3.º Eene *Armenische Spraakkunst* enz. Alle deze werken getuigen evenzeer ten voordeele van zijne deugd, als van zijne geleerdheid.

* **PIRON (AIMÉ)**, een Bourgondisch dichter, te *Dijon*, den 1 October 1640 geboren. Hij was artsenijsbereider in zijne geboorteplaats, en beoefende tegelijkertijd de letteren. Hij werd wegens zijne kunde tot schepen benoemd, en zijne vrolijke inborst verwierf hem de welwillendheid van den prins van *Condé* en deszelfs opvolgers. **PIRON** geraakte, doch slechts voor korten tijd, in ongenoegen met **SANTEUIL**, en toen deze kwam te overlijden, betaalde hij hem, in zijne Bourgondische landtaal, zijne schatting van lof- en treurzangen. Hij stond in

zeer naauwe vriendschapsbetrekking met LA MONNOYE, zoo zeer bekend door zijne *Kerszangen* in hetzelfde *dialect*. PIRON zelf hield zich ook gedurende dertig jaren met de vervaardiging derzelve bezig; ondanks derzelve opgang gevoelde hij wel, zoo als zijn vriend hem zulks ook deed opmerken, dat hij niet al de partij trok, waarvoor het ongekunstelde van het Bourgondisch *patois* vatbaar was. PIRON spoorde dus LA MONNOYE aan er andere te vervaardigen en zijne medeburgers en de muzen wonnen er bij. AIMÉ PIRON eindigde zijne loopbaan den 9 December 1727. Behalve zijne *Kersliederen*, heeft hij nagelaten, kleine *Gedichten*, *Liederen*, *Redevoeringen* en *losse Stukken*, grootendeels gedrukt; deze werken schitteren van bevalligheid en geest, zoo als *Ebaudiseman de Dijonnois su l'heuröse naissance de monseigneur le duc Brégogne*, Dijon, 1682, in 8.vo; *Guillaume Encharbotai*, *Joyusetai sur le retor de la santé du roi*, enz. enz.

PIRON (ALEXIS), zoon van den voorgaande, te Dijon, den 9 Julij 1689 geboren, ontving van zijnen vader eene zeer goede opvoeding, verkreeg zijne graden te Besan-

çon, en werd in zijne geboorteplaats tot advokaat bevorderd. Hij bragt aldaar meer dan dertig jaren in de verstrooiing van eenen jongeling door, die zoo wel in betrekking tot zijne begeerten, als tot het gebruik zijner vrijheid, het spoor bijster was. Daar eene ode, waarover hij weldra zelf bloosde, eenen ergerlijken indruk op zijne medeburgers had gemaakt, verliet hij zijne geboorteplaats ten einde welverdiende verwijtingen te ontvlugten. Zijne familie kon hem slechts zwakken onderstand verstrekken, hij verzag dus te Parijs in zijne behoeften, door zijn schrift, dat even zoo schoon en zuiver was, als de trekken der graveerstift. Hij werd bij den heer BELISLE, in hoedanigheid van secretaris, en vervolgens bij een financier geplaatst. Verscheiden stukken, welke hij voor het kermistooneel leverde, begonnen hem bekend te maken en de *Métromanie*, een blijspel in vijf bedrijven, dat wel ingedeeld, vol genie, geestig- en vrolijkheid is, zette er het zegel op. Zijne treurspelen CALLISTHENE en FERNAND CORTÈS, maakten niet veel opgang. Dat van GUSTAVE WASA vond veel bijval, en werd tot twintig malen on-

afgebroken ten tooneele gevoerd. Een val, dien hij eenigen tijd voor zijnen dood deed, verhaastte den oogenblik deszelfs, die in het begin van 1773 plaats had. De verzameling zijner werken verscheen in 1776, in 7 dl.ⁿ in 8.vo, en in 9 dl.ⁿ in 12.mo in het licht. Het ware te wenschen dat de uitgever eene keuze had gedaan, dat hij zich weglatingen hadde veroorloofd, die zeer wijze redenen hem aan de hand schenen te doen. Het zijn blij- en treurspelen, herderszangen, oden, puntdichten. In de laatste vooral muntte **PIRON** uit, en moet hierin na **MAROT** en **ROUSSEAU** geplaatst worden. Er komen buitengemeen bijtende onder dezelve voor. Datgene wat hij voor zich zelven als graf-schrift vervaardigde is algemeen genoeg bekend:

*Gi-git PIRON, qui ne fut rien,
Pas même académicien.*

Een puntdicht, dat tegenwoordig nog meer van kracht zou zijn geweest, in een tijdvak, waarin de wereld, als 't ware, met akademiën en geleerde genootschappen bedekt is, en waarin zelfs de kleinste libelschrijver, soms lid van verscheiden akademiën is. Eene regtvaardigheid, die men aan **PIRON** moet doen wendervaren, is dat hem, on-

danks de laakbare vrijheden, welke hij zich in de gewrochten zijner jeugd veroorloofd heeft, in zijne geschriften niets tegen de Godsdienst ontsnapt is. Vele gesprekken, welke men hem in den gezelligen omgang heeft toegeschreven, zijn niet van hem, of kunnen beschouwd worden als de kwinkslagen van eenen vurigen geest, die niet altijd overwoog. Ten minste, men kan de bewijzen, welke hij van zijn berouw heeft gegeven niet in twijfel trekken: dezelve zijn in openbare stukken aange-teekend. Deze waarlijk wijsgeerige stap, is waarschijnlijk de oorzaak geweest, van den haat der filozofen tegen hem. Zou dan de filozofie enkel bestaan in de vermetelheid van alles te zeggen, te schrijven en te doen? En zal men zich den vloek dier heeren op den hals halen, wijl men den moed zal hebben gehad, datgene te herroepen, wat nooit had behooren gezegd te worden. Wij zullen deze gedenkwaardige woorden van **PIRON** in zijn testament aan de akademie aanhalen: » Ik legateer, zeide hij, aan de jonge dwazen, die de rampzalige lust mogt bekruipeu, om zich door losbandige en zedebedervende schriften te onderscheiden, ik legateer hun, zeg ik, mijn voorbeeld,

mijne straf, en mijn opregt en openbaar berouw."

* PIRON, bijgenaamd DE LA VARENNE, naar zijne geboorteplaats in het Fransche *Neder-Loire* dept. gelegen, alwaar hij in 1755 ter wereld kwam, was een der beste Vendeesche legerhoofden. Uit eene adellijke familie gesproten, verliet hij in 1791 *Frankrijk* met zijne ouders, en diende eenigen tijd bij het leger der prinsen, onder het corps ligte ruitery. In 1793, bevond hij zich weder in *Bretagne*, toen men de papieren van LA ROUAIRIE kwam te ontdekken, welke de gezindheid der inwoners van dat land, tegen het republikeinsche bestuur bevatteden. PIRON nam dadelijk deel aan den opstand, vereenigde zich met SCHETON, en stelde zich aan het hoofd der mijnwerkers van *Montrelais*. Zijne eerste onderneming was tegen *Oudon* gerigt, hetwelk hij aantastte; maar de bezetting van *Nantes* sloeg de opstandelingen, en verdreef dezelve van den rechter-oever der *Loire*. PIRON stak alstoen naar den linker-oever dier rivier over, vereenigde zich aldaar met de Vendeërs, met welke hij zich in den slag van *Vihiers* met roem overlaadde, en tot de neder-

laag der republikeinen, onder aanvoering van SANTERRE, een' bierbrouwer te *Parijs*, bijdroeg. PIRON gedroeg zich in dezen bloedigen slag (17 Julij 1793), met zulk eene dapperheid, dat men hem van dat tijdstip af den *Held van Vihiers* noemde. Na de eerste, bij een ongeoeffend leger onvermijdelijke, onregeligheden, hadden de koningsgezinde legerhoofden, eenen hoogen raad gevormd, waarin de gewigtigste aangelegenheden beslist werden. Deze raad droeg den 18 September daaropvolgende, aan PIRON den last op, het leger van SANTERRE te gaan bestrijden. Dorstende naar roem en vol ijver voor de zaak, welke hij verdedigde, vereenigde hij 10,000 man, met 3 stukken geschut, zijne voorhoede bezette *Coron*, en ontving bevel, om bij het gezigt der republikeinen terug te deinzen, ten einde hen nader bij te lokken en de hoogten te doen verlaten, vanwaar zij de Vendeërs zouden hebben kunnen verpletteren. SANTERRE viel in den strik. Opgeblazen wegens den aftogt der koningsgezinden, dringt hij onder slaande trom voorwaarts, en doet zijne voorhoede op *Coron* aanrukken. Maar om daar te komen, moest zijn leger eenen

naauwen, door twee bergen gevormden weg, doortrekken. Zijne artillerie bevond zich weldra in denzelven. Op dezen oogenblik kwam PIRON de republikeinen aanvallen, en terwijl zij de artillerie zochten te bevrijden, week een der vijandelijke corps, hetwelk zich niet gedekt zag, terug, en de verwarring ontstond in het geheele leger. PIRON behaalde eene volkomene overwinning, en maakte zich meester van het grootste gedeelte der vijandelijke artillerie; dit wapenfeit, zoo roemrijk voor PIRON en de Vendeërs, is bekend onder den naam van *Nederlaag van SANTERRE*. De overwinnaar werd aan het hoofd eener divisie geplaatst, en plukte nieuwe lauweren in de veldslagen van *Mortagne, Chollet*, zoowel als in de ondernemingen aan gene zijde der *Loire*, te *Laval*, te *Granville*, en meer bijzonder nog te *Mans* en te *Savenay*, alwaar hij de achterhoede aanvoerde, en alwaar hij, ondanks de uiterste pogingen der heldhaftigste dapperheid, de nederlaag der Vendeërs niet kon beletten. Daar deze nederlaag de verstrooijing van het koningsgezinde leger ten gevolge had, zoo hield zich PIRON, gedurende eenige maanden in den omtrek van *Nantes* verborgen, en be-

proefde om de *Chouans* of aanhangers der koningsgezinde partij in de *Vendée* tot opstand te bewegen, maar van alle kanten vervolgd, beproefde hij om de *Loire* over te trekken. Hij hoopte er zich met de Vendeërs te kunnen vereenigen, en andermaal der zaak van de *Bourbons* nuttig te zijn. Hij wierp zich in een vaartuig, en begon reeds de overvaart der rivier, toen hij door eene republikeinsche kanoneerboot werd ontdekt, die op hem kwam afzetten, zijn vaartuig bereikte, en aan het leven van PIRON, door verscheiden geweerschoten, een einde maakte (Maart 1794). Onder al de Vendeesche helden, was PIRON een dergenen, die zich door hunne militaire talenten, hunne dapper- en menschlievendheid, het meeste onderscheidde. Zijn naam wordt nog gevierd in de gezangen der inwoners van *Bretagne* en *Poitou*.

PIROT (GEORGE), een Jesuit, in 1599, in het diocces van *Rennes* geboren, werd een diepzinnige Casuist. Maar zijne vurige verbeeldingskracht en een kwalijk begrepen ijver, berokkenden hem vele onaangenaamheden. De geschillen tusschen de Jesuiten en de Jansenisten begonnen vrij ernstig te worden,

toen pater PIROT in het licht gaf, zijne *Apologie etc.* (*Verdediging der Casuïsten tegen de lasteringen der Jansenisten*), 1657. Dit werk, waarin de schrijver zich al te hevige schimpreden, en gewaagde stellingen veroorloofd had, werd door Paus ALEXANDER VII, door verscheiden Fransche Bisschoppen, en door de theologische faculteit van *Parijs* veroordeeld. De abt PIROT overleed den 6 October 1659.

PIROT (EDMUS), doctor en hoogleeraar der *Sorbonne*, te *Auxerre*, den 12 Augustus 1631 geboren, was in den beginne *Cantor* van *Varzi* in het diocees van *Auxerre*, daarna kanonik van de L. V. Kerk (*Notre-Dame*) te *Parijs*, en eindelijk kanselier dier hoofdkerk. Tot examinerator benoemd der boekwerken en thesis van godgeleerden inhoud, vond hij zich in de zaak van het *quietismus* gewikkeld. Onder den heer HARLAY werkte hij aan de censuur van mevrouw GUYON, welke hij ondervraagde: hij werd vervolgens belast met het onderzoek van het werk van FÉNÉLON, *Explication etc.* (*Verklaring van de grondbeginselen der Heiligen*). Hij bragt in het

handschrift eenige veranderingen, waarin de schrijver had toegestemd, en daar hij, zoodoende uit dit werd had weggenomen, alles wat hem laakbaar en gevaarlijk toescheen, eindigde hij met te zeggen, dat dit boek *geheel van goud* was. Toen hij echter zag, hoe nadrukkelijk BOSSUET zich tegen hetzelfde werk verklaarde, herriep de abbé PIROT niet alleen zijne eerste uitspraak, maar schreef eene censuur tegen de *Explication etc.*, door zestig andere leeraars onderteekend, en gedagteekend 16 October 1698. PIROT is den 4 Augustus 1713, te *Parijs* overleden. Er is van dezen leeraar niets gedrukt, behalve eene Latijnsche *Redevoering*, welke hij in 1669, in de *Sorbonne* uitsprak. Men kent echter verscheiden afschriften van sommige, zijner handschriften, zoo als een *Verslag der vier en twintig laatste uren van de markgravin DE BRINVILLIERS*, in 1676; — eene *Verhandeling over het gezag der Kerkvergadering van Trente, in Frankrijk*, welke naar LEIBNITZ werd gezonden, en die aangehaald wordt in de briefwisseling van BOSSUET, met dien wijsgeer; — *Verbeteringen en veranderingen, gebragt aan de be-*

knopte uitgave der voornaamste godgeleerde Verhandelingen, door pater LETOURNEUX; en eenige andere *geschriften*, welke men in de *Geschiedenis van FÉNELON* vindt aangehaald. De kardinaal DE BAUSSET maakt in de *Geschiedenissen van BOSSUET en FÉNELON*, dikwerf gewag van PIROT.

PISAN of PISANO (THOMAS DE), een astrologist van *Bologna*, werd door een leeraar van *Forli*, raadsheer der republiek, met wiens dochter hij in den echt trad, naar *Venetië* beroepen. De Venetianen van zijne bekwaamheid onderrigt, vereerden hem met den titel, welken zijn schoonvader bezat. De roem zijner diepe geleerdheid, bewoog den koning van *Frankrijk*, KAREL V, en den koning van *Hongarijë*, hem gelijktijdig te doen uitnoodigen, zich naar hunne staten te begeven. PISAN verkoos *Frankrijk*, alwaar hij grootelijks in aanzien kwam, hetwelk echter de dood van KAREL V, in 1380 voorgevallen, aanmerkelijk verminderde. Men ontnam hem een gedeelte zijner jaarwedden, het overige werd slecht betaald, en zijne zwakheden voerden hem eenige jaren later in het graf. CHRISTINA DE PISAN, het onderwerp van een voor-

gaand artikel, verzekert dat hij juist op het uur overleed, hetwelk hij voorzeggd had. — Zie MORIN (JOANNES BAPTISTA).

PISAN of PISANO (CHRISTINA DE). — Zie CHRISTINA van *Pisa*.

PISANI (VICTOR), een Venetiaansch admiraal, onderscheidde zich in 1378, tegen de Genuezen in *Dalmatië*. Een tegenspoed deed zijne diensten vergeten, hij werd veroordeeld om onthoofd te worden, welke straf echter in eene vijfjarige gevangenis werd veranderd. Alvorens dezelve ten einde waren, bedreigden de Genuezen de Venetianen, met eene landing. Deze bewapenden hunne galeijen, doch de matrozen weigerden dezelve te bemannen, indien men hun den generaal PISANI niet terug gaf. De edellieden zagen zich genoodzaakt, hem uit zijne gevangenis te gaan halen, en hij kwam in het paleis, te midden der toejuichingen des volks. Wel verre van zich te beklagen, over de hem aangedane beledigingen, keurde hij het tegen hem gevelde vonnis goed, wyl men hetzelfde tot het algemeene welzijn had nuttig geacht, en belaste zich weder met het opperbevel, hem door den

doge dringend aangeboden. Zijne nieuwe zegepralen op de Genueezen werden gestaakt, door den dood, die hem in 1380 verraste. Zie de *Memorie per servire alla storia di VETTOR PISANI*.

PISANO. — Zie ANDREAS VAN PISA.

PISCATOR, in het Hoogduitsch FISCHER (JOANNES), een Duitsche godgeleerde, onderwees de theologie te *Straatsburg*, zijne geboorteplaats. Zijne gehechtheid aan het calvinismus, noodzaakte hem die stad te verlaten, om te *Herborn* te gaan leeren. Hij overleed te *Straatsburg*, in 1546. Men heeft van hem: 1.º *Commentariën* op het oude en nieuwe testament, in verscheiden deelen, in 8.vo — 2.º *Amica Collatio de Religione cum C. FORSTIO*, Gouda, 1613, in 4.to

PISELLI (CLEMENS), van de orde der reguliere minderbroeders, werd te *Olevano*, in het diocees van *Palestrina*, den 25 October 1650, geboren. Hij volbragt zijne studiën te *Rome*, onder goede meesters, bezat veel aanleg en was een vriend van den arbeid. Eenige jaren waren voor hem genoeg, om zich geheel en al te ontwikkelen,

en om zich in de schoone letteren en de wijsbegeerte beroeind te maken. Zijn eerste doel was, om de pleitzaal te volgen. Rijpe overwegingen deden hem echter den religieuzen staat en het kloosterleven verkiezen, als meer geschikt zijnde, om zijnen smaak voor de wetenschappen te begunstigen. Hij verzocht en verkreeg zijne toelating tot de orde der reguliere minderbroeders. Na er zijne godgeleerde cursus te hebben volbragt, wijdde hij zich aan het predikambt toe, en verwierf daarin veel roem. Hij predikte in de voornaamste kerken van *Italië*, en oogstte alom algemeene toejuicing in. Men vertrouwde hem in zijne orde de aanzienlijkste posten toe, en in een kapittel in 1711 gehouden, werd hij tot procureurgeneraal derzelve benoemd. Eindelijk benoemde men hem in 1713, tot eenen leerstoel voor de zedekunde, aan de Romeinsche universiteit *Sapiencia*. Hiervan had hij niet lang genot, daar hij algemeen betreurd, den 18 Januarij 1715, aan eenen aanval van beroerte overleed. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Compendio della vita del venerabile P. FRANCESCO CARACCIOLI, fondatore de' chericci regolari minori, Rome, 1700, in 4.to*

— 2.º *Memorie istoriche de' cherici regulari minori*, Rome, 1710, in fol. — 3.º *Theologiae moralis summa*, Rome, 1710. Pater PISELLI droeg dit werk op, aan den kardinaal DEL GIUDICE. Deze beknopte godgeleerdheid wordt zeer op prijs gesteld, zoowel om de duidelijkheid en orde, als om de bondige redenering, en toen dezelve in het licht verscheen, vereerde Paus CLEMENS XI dezelve met zijne goedkeuring. Er verschenen verscheiden uitgaven van dezelve, te Venetië, te Bologna, en in andere plaatsen. In 1792, verscheen dezelve te Rome, in 2 dl.ⁿ in het licht. Pater PETRUS AMICI, mede een reguliere minderbroeder, heeft een *Verslag betrekkelijk het Leven en de werken van PISELLI*, zijnen ordebroeder, in het licht gegeven. — Men moet pater CLEMENS PISELLI niet verwarren met JOZEF PISELLI, een' wiskunstenaar en dichter, in Umbrië, op het einde der 17.de eeuw geboren. CINELLI spreekt over dezen laatste in zijne *Bibliotheca*, 4.e deel, bladz. 77, en geeft de naamlijst op zijner *talrijke dichtelijke voortbrengselen*.

PISIDES (GEORGE), diaken, was opziener der handvesten, en referendaris der kerk van Konstantinopel, onder het

bestuur van keizer HERACLIUS, in 640. Men heeft van hem een werk in jambische Grieksché verzen over de *Scheping der wereld*, en een ander *Dichtstuk over de ijdelheid des levens*. Dezelve bieden noch dichtkunst noch sierlijkheid aan. Men vindt dezelve in de *Bibliotheek der kerkvaders*. Ook heeft men ze opgenomen in het *Corpus poetarum Graecorum*, Geneve, 1606 en 1614, 2 dl.ⁿ in fol; en in 1584, heeft men dezelve in 4.to afzonderlijk te Parijsgedrukt. Nog schrijft men hem verscheiden *Leerreden* toe, aan de heilige Maagd toegewijd, welke door pater COMBEFIS zijn in het licht gegeven. Dit zijn slechts scholiersdeclamatiën, vol wartaal en onverstaanbaarheden.

PISISTRATUS, een Atheensch veldheer afstammeling van CODRUS, onderscheidde zich met SOLON, bij de verovering van het eiland *Salamis*; maar na de verdediger zijns vaderlands te zijn geweest, wilde hij er de tiran van zijn. Met de begaafdheid, om zich met gemakelijkheid uit te drukken, paarde hij de list en het masker van vaderlandsliefde. Hij toonde zich een vurige verdediger der gelijkheid, een afgesleten middel, maar dat

tèn allen tijde de heffe des volks verleidt. SOLON, meester van *Athene* zijnde, ontdekte ligtelijk de bedoelingen van dezen heerschzuchtige, en ontsluijerde dezelve voor de oogen der Atheners. Zoodra PISISTRATUS zag, dat men zijne ontwerpen doorgrond had, nam hij zijne toevlugt tot eene list, die hem gelukte. Na zich zelven geheel bebloed gemaakt te hebben, liet hij zich op het openbare marktplein dragen. Het gemeen verzamelde zich: hij toont zijne wonden, he-schuldigt zijne vijanden van hem te hebben willen vermoorden, en beklagt zich dat hij het slagtoffer is van zijnen ijver voor de republiek. Het volk, door dit tooneel getroffen, geeft hem 50 wach-ten; hij verdubbelt derzel-ver getal, en maakt zich wel-dra in 560 vóór J.C. gewapen-derhand, meester van de cita-del van *Athene*. De stad, door schrik bevangen, erkent den tiran. Intusschen vereenigen zich LYCURGUS én MEGACLES tegen hem, en verdrijven hem uit *Athene*; zijne goederen werden publiek geveild, en slechts een enkele burger durfde dezelve koopen. De twee zoogenaamde bevrijders van *Athene* bleven niet lang vereenigd. MEGLACES, voor wien LYCURGUS een al te ge-duchte mededinger was, stel-

de aan PISISTRATUS voor, hem in het bezit van het opperste gezag te stellen, indien hij met zijne dochter in den echt wilde treden. De tiran stemde er in toe; en na zijne magt met die van zijnen schoonvader te hebben vereenigd, noodzaak-te hij LYCURGUS zich te ver-wijderen. Om zich in den geest des volks te dringen, stelde hij nieuwe listen in het werk. Hij koos onder het gemeen, eene vrouw uit van eene voordeelige lig-chaamsgestalte, en in staat, om allerlei rollen te spelen. Nadat deze vrouw, den dos had aangetogen, waarmede gewoonlijk MINERVA wordt afgebeeld, trok zij, op eene prachtige kar gezeten, door de straten van *Athene*, ter-wijl men op alle hoeken der-zelve uitriep, dat MINERVA, hunne beschermster den wij-zen PISISTRATUS terugbragt. Het volk meende de godin zelve te zien, tot heil der Atheners van den Hemel ne-dergedaald. Men ontving de-zen tiran onder vreugdege-juich. Hij maakte zich mees-ter van het opperste gezag, en trad openlijk in den echt met de dochter van MEGLACES. De tiran werd zijne nieuwe echtgenootte weldra moede. De vader der laatste wreek-te haar, door met geld het grootste gedeelte van *Athe-*

ne, en zelfs de troepen van PISISTRATUS om te koopen, welke laatste, van de zijnen verlaten, in het jaar 544 vóór J. C. de wijk nam naar het eiland *Eubea*. Het was eerst na verloop van elf jaren, en door de kuiperijen van zijnen zoon HIPPIAS, dat hij zijne ballingschap verliet. Aan het hoofd eener krijgsbende maakte hij zich meester van *Marathon*, veraste hij de Atheners, en toog hij zegevierende binnen zijn vaderland. Al de voorstanders van MEGACLES werden aan zijne wreedheid en heerschzucht opgeofferd. Zoo dra hij aan zijne trotschheid en wraak had voldaan, openbaarde hij, in navolging der valsche filozofen aller eeuwen, eenige nagebootste deugden, en trachtte zijne buitensporigheden door weldadige handelingen te bedekken. Hij bragt eenige nuttige inrigtingen tot stand, beval dat de gekwetste soldaten, ten koste van den staat zouden worden onderhouden, rigtte in *Athene* eene akademie op, welke hij met eene openbare bibliotheek verrijkte. Later liet XERXES deze bibliotheek als eene der kostbaarste veroveringen van *Griekenland* naar *Perzië* vervoeren, CICERO is van gevoelen, dat hij de Atheners met de werken van HOMERUS begun-

stigde, en dezelve in orde bragt. Na 33 jaren geregeerd te hebben, overleed hij in het jaat 528 vóór J. C. HIPPARCHUS en HIPPIAS, zijne zonen, volgden hem op.

PISO. — Zie POIS (KAREL).

PISO (LUCIUS CALPURNIUS), bijgenaamd *Frugi*, uit hoofde van zijne matigheid, sproot uit de beroemde familie der PISO's, welke zoo vele groote mannen aan de Romeinsche republiek heeft geleverd. Hij was volkstribuun in het jaar 149 vóór J. C. en later consul. Gedurende zijn tribunaat vervaardigde hij eene wet uit tegen de misdaad van knevelarij: *Lex Calpurnia de pecuniis repetundis*. Hij eindigde op eene gelukkige wijze den oorlog van *Sicilië*. Om de diensten van een' zijner zonen, die zich in deze onderneming onderscheiden had, te beloonen, liet hij hem, bij zijnen uitersten wil, eene gouden kroon, van 20 ponden zwaarte na. PISO vereenigde met de hoedanigheden van een' goed burger, de begaafdheden van eenen regtsgeleerde, redenaar en geschiedschrijver. Hij had *Redevoeringen* zamengesteld, welke ten tijde van CICERO niet meer bestonden, en *Jaarboeken*, in eenen vrij plat-

ten stijl: dezelve zijn insgelijks verloren.

PISO (CAJUS CALPURNIUS), Romeinsch consul, in het jaar 67 vóór J. C., vaardigde de wet uit, welke de ambtsbejagingen verbood: *Lex Calpurnia de ambitu*. Hij openbaarde al de eenen consul waardige onverschrokkenheid, in eene der onstuimigste omstandigheden der republiek. Het Romeinsche volk, door de valsche vleijerijen van **MARCUS PALICANUS**, een onrustig en oproerig mensch, medegesleept, stond op het punt van zich met de uiterste schande te bedekken, door het oppergezag in de handen van dien man te stellen, welke veeleer de doodstraf dan eerposten verdiende. De volkstribunen stookten door hunne redevoeringen, de blinde woede der menigte, reeds miltziek genoeg uit zich zelve, nog meer aan. In dezen toestand beklom Piso het redenaarsgestoelte, en toen men hem vraagde, of hij **PALICANUS** als consul zou verklaren, ingeval de volksstemmen zich verenigden, om hem te benoemen, antwoordde hij dadelijk, » dat hij de republiek in geene zoo dikke duisternissen gewikkeld achtte, dan dat zij tot zulk eene schanddaad zou kunnen over-

gaan." Toen men daarop levendig bij hem aandrong, en herhaalde: » Spreek, wat zoudt gij doen, indien de zaak gebeurde? — Neen, hernam Piso, ik zou hem niet benoemen." Door dit stoute en lakonische antwoord, ontnam hij aan **PALICANUS** het consulaat, alvorens hij hetzelfde kon verkrijgen. Volgens **CICERO** had **PISO** een traag bevattingvermogen; maar hij dacht rijpelijk en verstandiglijk, en door eene gepaste fermitieit, scheen hij bekwaamer, dan hij werkelijk was.

PISO (CNEIUS CALPURNIUS), was consul onder **AUGUSTUS**, en landvoogd van *Syrië* onder **TIBERIUS**. Men wil, dat hij **GERMANICUS** liet vergeven. Van deze misdaad beschuldigd, en zich van iedereen verlaten ziende, bragt hij zich in het jaar 20 der Christetijdreking om het leven. Men verhaalt van hem trekken van gruwelijke wreedheid. Na in het vuur zijner drift bevel gegeven te hebben, eenen soldaat naar de strafplaats te geleiden, als schuldig aan den dood van een' zijner makkers, met wien hij uit de legerplaats was gegaan, en zonder wien hij was teruggekomen, wilde hij op zijne beden, niet eens eenigen tijd vergunnen, om te onderzoeken wat er van

hem geworden was. Om zijne straf te ondergaan, werd de soldaat, buiten de verschan- singen geleid, en reeds boog hij zijn hoofd voor het zwaard, toen zijn makker, welken men hem beschuldigde vermoord te hebben, terugverscheen. De hoofdman, met de uit- voering belast, beval toen aan den beul, zijn zwaard weder in de schede te steken. De beide makkers werden, na elkander omhelsd te heb- ben, te midden der vreugde- kreten van het geheele leger en van een ontelbare menigte volks voor Piso gebracht. De- ze schuimbekkende van woe- de, plaatst zich op zijnen regterstoel, spreekt tegen al- len drie, zonder den hoofd- man uit te zonderen, die den veroordeelden soldaat had te- ruggebracht, een zelfde dood- vonnis in deze bewoordingen uit: » U, beveel ik, dat men ten dood brenge, wijl gij reeds veroordeeld zijt ge- weest, u, wijl gij de oor- zaak der veroordeeling van uwen makker zijt geweest, en u, wijl gij, na bevel te hebben ge- had, dezen soldaat te doen sterven, gij niet aan uwen vorst gehoorzaamd hebt." Wij lezen niet dat zulk eene gru- weldaad is gestraft geworden, en dit alleen is genoeg, om ons te doen zien, in welken staat toenmaals reeds de Romein- sche wetten en zeden waren.

PISO (LUCIUS CALPURNIUS), Romeinsch senator, uit de familie der voorgaande, ver- gezelde, in 258, keizer VA- LERIANUS naar *Perzië*. Nadat deze vorst gevangen geno- men, en MACRIANUS tot des- zelfs opvolgers benoemd was, zond de nieuwe keizer Piso naar *Achaaije* om zich tegen VALENS te verzetten. In plaats van hem te bestrijden, begaf PISO zich naar *Thessalië*, alwaar zijne soldaten hem het keizerlijke purper gaven. VA- LENS trok tegen hem op, en deed hem, na eene regering van eenige weken, in 261, van het leven berooven.

PISON (WILLEM), te *Leij- den* geboren, in de 17.^e eeuw doctor in de geneeskunde, oefende dezelve uit in *Bra- zilië*, in *Indië* en te *Am- sterdam*. De milddadigheid van prins MAURITS van *Nas- sau*, stelden hem in staat in het licht te geven zijne *His- toria naturalis Brasiliae, in qua non tantum plantarum et animalia, sed et indige- narum morbi et mores de- scribuntur, Leijden, 1648*, in fol. herdrukt onder den titel van *De Indiæ utriusque re naturali et medica, Am- sterdam, 1658*, in fol.

PISONES. — Zie *Pois*.

PISSELEU (ANNA DE), her-

togin van *Etampes*, uit eene oude familie van *Picardijë*, was eere-maagd van LOUISE van *Savooje*, moeder van FRANCISCUS I. deze vorst zag haar op zijne terugkomst uit *Spanje*, te *Bayonne*, en vatte eenen hevigen hartstogt voor haar op. Hij huwde haar in 1536 uit aan JOANNES DE BROUSSE, die er het, tot een hertogdom verheven, graafschap *Etampes* door verkreeg. De hertogin geraakte tot het hoogste punt van gunst, en zij bediende er zich van om hare vrienden te verrijken, en hare vijanden te doen vallen. De admiraal CHABOT, haar vriend, bij vonnis van het parlement gedegradeerd, werd in 1542 in zijnen post hersteld; en de kanselier POYET, over wien zij zich meende te moeten beklagen, werd in 1545 van den zijnen beroofd. Men zegt, dat deze gunsteling aan keizer KAREL V gewigtige geheimen had geopenbaard, ten gevolge waarvan de Fransche legerbenden de nederlaag bekwamen. Na den dood van FRANCISCUS I stond men haar toe, zich naar een van hare landgoederen te begeven, alwaar zij, na het calvinismus te hebben omhelsd, in 1576 overleed.

beginne op de geneeskunde toe, en werd met roem tot doctor bevorderd; maar daar zijne geneesmiddelen de uitkomsten niet opleverde, welke hij er van verwachtte, wijdde hij zich toe aan de regtsgeleerdheid. Door zijne kunde verwierf hij den post van geheimraad van ERNST FREDERIK, markgraaf van *Baden-Durlach*. Hij had de protestantsche geloofsleer aangenomen, doch verliet dezelve eenigen tijd later weder, om Catholijk te worden. Hij werd vervolgens doctor in de Godgeleerdheid, daarna geheimraad van keizer RUDOLF II, en proost der hoofdkerk van *Breslau*. Men heeft van hem: 1.° verscheiden *Verhandelingen* over geschilpunten tegen de luterschen. — 2.° *Artis cabalisticæ scriptores*, *Bazel*, 1587, eene niet zeer gemeene en zeer gezochte verzameling. — 3.° *Scriptores rerum polonicarum*. — 4.° *Scriptores de rebus Germanicis*, 3 dl.ⁿ in fol. 1603—1613, eene belangrijke en vrij zeldzame verzameling. Dezelve zou beter overwogen kunnen zijn. De schrijver overleed in 1608.

PISTORIUS (JOANNES), te *Nidda*, in *Hessen*, in 1546 geboren, legde zich in den

PITARD (JOANNES), een Normandijner, eerste heelmeeester van den heiligen **LODEWIJK**,

bekleedde met roem denzelfden post bij de koningen PHILIPPUS *den stouten* en PHILIPPUS *den schoonen*. De heilkunde had nog geen hoofd gehad: deze zoo gevoelige man kon niet zonder verontwaardiging zien, hoe eene zoo nuttige kunst, aan eene menigte kwakzalvers was overgeleverd, die van de ligtgeloofigheid en gezondheid zijner natuurgenoeten een misbruik maakten. Door zijnen invloed en de middelen, die hij door zijne talenten had bijeenverzameld, ondersteund, ondernam hij, om, door het stichten van het collegie of het genootschap der heelmeesters van *Parijs*, aan de heilkunde eene nieuwe gedaante te geven. Hij was het voornamelijk, die er in 1260 de statuten van ontwierp; maar hij gaf dezelve eerst verscheiden jaren later, met de koninklijke bekrächtiging voorzien, in het licht. Hij verhandte zich zelve het eerst bij eede om dezelve in acht te nemen, en zijn voorbeeld werd door zijne kunstbroeders gevolgd. Hij overleed te *Parijs*, in 1315.

PITAU (NICOLAAS), een graveur van *Antwerpen*, in 1633 geboren, gaf een groot denkbeeld van zijne bekwaamheid door de *heilige Familie*, door hem naar RAPHAËL

gegraveerd. De kunst, met welke het koper in dit werk bewerkt is, de naauwkeurigheid en de incensmelting der omtrekken, welke het kostbare afgewerkte en het uitwerksel van het origineel opleveren, kunnen aan den genen, welke de zucht koesteren, om in de graveerkunst uit te munten, tot voorbeeld strekken. Onder de werken van PITAU, treft men verscheidene portretten aan, welke hij naar zijne teekeningen graveerde, en voornamelijk dat van den H. FRANCISCUS VAN SALES, met het *pallium* versierd. Hij overleed in 1671, in den ouderdom van 38 jaren.

PITAVAL. — Zie GAYOT.

PITHOU (PETRUS), werd in 1539 te *Troyes*, in *Champagne*, uit eene beroemde familie geboren. Na zijne huisselijke opvoeding, kwam hij te *Parijs*, onder TURNÈBE, den smaak voor de oudheid putten. Van *Parijs* begaf hij zich naar *Bourges*, en verwierf er, onder den beroemden CUJAS, al de aan eenen overheidspersoon noodige kundigheden. Zijne eerste schreden in de loopbaan der pleitzaal waren niet zeer vast. Daar de schroomvalligheid zijn' geest verstijfde, zag hij zich genoodzaakt om aan een beroep, hetwelk onver-

schrokkenheid vordert, vaarwel te zeggen. Het calvinismus rigtte toenmaals in *Frankrijk* bloedige verwoestingen aan: PITHOU met de dwalingen dezer sekte besmet, had op den BARTHOLOMEUS - nacht, bijna het leven verloren. Het jaar daaropvolgende, Catholijk geworden zijnde, ofschoon altijd voor de protestanten ingenomen en van hen geacht, werd hij substituut van den prokureur-generaal, vervolgens prokureur-generaal in 1581 in de gerechtszaal van *Guyenne*. Hij bekleedde de eerste plaats toen GREGORIUS XIII, eene breve tegen het bevelschrift van HENDRIK III, uitvaardigde, ten opzichte van het concilie van *Trente* uitgegeven. PITHOU gaf eene *Verhandeling* in het licht, waarin hij het bevelschrift des konings verdedigde, want hij was altijd bereid, om zijnen ouden ijver tegen den Stoel van *Rome* op te volgen. Hij behoorde tot het gezelschap van schoone geesten, welke tegen de *ligue* het hekelschrift zamenstelde, onder den naam van *Catholicon d'Espagne* bekend; hetwelk een weinig naar wispelturigheid zweemde: want daar hij Catholijk geworden was, was het natuurlijk, dat hij zijne spotachtige genie tegen de *ligue* der hugenoo-

ten aanwendde, die werkelijk oproerig en heiligschendend was, eerder dan tegen de Catholijke *ligue*. (Zie GILLOT, MONTGAILLARD). Hij overleed op den verjaardag zijner geboorte te *Nogent-sur-Seine*, den 1 November 1596, in den ouderdom van 57 jaren. Men heeft van hem: 1.º *Traité etc. (Verhandeling over de vrijheden der Gallikaansche kerk)*, een werk, hetwelk soms noodig heeft toegelicht te worden, en hetwelk hem tegenschriften berokkende; men beweerde dat er meer dan een overblijfsel der Godsdienst ingeslopen was, welke de schrijver verlaten had, en men bedroog zich niet. De beste uitgave is die van *Parijs*, 1731, 4 dl.ⁿ in fol. Een aantal *Werkjes*, te *Parijs* in 4.to gedrukt, 1609; *Uitgaven* van verscheidene oude gedenkstukken, waarvan de meeste de geschiedenis van *Frankrijk* betreffen; *Aanteekeningen* over verschillende ongewijde en geestelijke schrijvers; een *Commentarium over het landregt van Troyes*, in 4.to; verscheiden andere *Werken*, over de burgerlijke en kerkelijke regtsgeleerdheid, *Comparaison etc. (Vergelyking der Romeinsche wetten met die van MOZES)*, 1673, in

12.mo, ten onregte aan zijden broeder toegeschreven. De heer GROSLEY, heeft zijn *Leven* beschreven, hetwelk dikwijls in eene *Lofrede* ont-aardt; *Parijs*, 1756, 2 dl.ⁿ in 12.mo Men haalt van PITHOU eenen zeer loffelijken trek aan. Daar FERDINAND, groot-hertog van *Toskane*, zich in 1587, de goederen van een' zijner onderdanen wilde toeëigenen, wiens zoon van gekwetste majesteit beschuldigd was, onderwierp hij zich aan de beslissing van PITHOU; deze verklaarde dat de vorst met de zusters van den veroordeelde moest deelen. Hij voegde er vervolgens bij.... » De grootste roem, welken een groot vorst, kan verkrijgen, is, zich in zijne eigene zaak, door de billijken menschlievendheid te laten ontwapenen." Deze uitspraak, werd door het gerechtshof van *Florence* aangenomen.

PITHOU (FRANCISCUS), broeder van den voorgaande, werd in 1544, te *Troyès* geboren. Tot prokureur-generaal der gerechtszaal benoemd, die onder HENDRIK IV, tegen de schatmeesters was opgericht, nam hij dezen post met even zoo veel scherpzinnigheid als onbezuchtigheid waar. Hij overleed in 1621, in den ouderdom van 77 jaren. Hij had aan de meeste werken

zijns broeders deel gehad, en legde zich bijzonder toe, om het handboek voor het kanonieke regt toe te lichten, hetwelk te *Parijs*, in 1687, 2 dl.ⁿ in fol., met hunne verbeteringen, door de zorgen van CLAUDIUS LE PELLETIER, gedrukt werd. Men heeft nog aan FRANCISCUS PITHOU te danken: 1.º *De uitgave van de Salische wet*, met aantekeningen. — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de grootheid, de regten des konings en des Franschen rijks)*, in 8.vo — 3.º Eene uitgave van de *Comestheologicus*. — 4.º *Observationes ad codicem*, 1689, in fol. — 5.º *Antiqui rhetores Latine*, RUTILIUS LUPUS, AQUILA ROMANUS, JULIUS RUFINIANUS, CURIUS FORTUNATIANUS, MARIUS VICTORINUS, enz. *Parijs*, 1599, ook door CAPERONIER geleverd, *Straatsburg*, in 4.to Hij is het, die een handschrift der fabels van PHÆDRUS vond, en hetzelfde met zijnen broeder in het licht gaf.

PITISCUS (SAMUËL), den 30 Maart 1636, te *Zulphen* geboren, rector van het collegie dier stad, later van dat van den H. HIERONYMUS te *Utrecht*, eindigde er zijne dagen den 1 Februarij 1727, in den ouderdom van bijna 91 jaren. Men heeft van hem:

1.º *Lexicon antiquitatum Romanarum*, Leeuwarden, 1713, 2 dl.ⁿ in fol. Dit is eene verkorte uitgave der Grieksche en Romeinsche oudheden van GRÆVIUS en van GRONOVIVS; volgens de orde van het alphabet gerangschikt. De schrijver heeft de moeite genomen van al de door hem gemaakte aanhalingen te vergelijken. De abt BARRAL, heeft er eene verkorting in het Fransch van in het licht gegeven, in 2 dl.ⁿ in 8.vo, te Parijs, 1766. — 2.º *Uitgaven* van verscheidene Latijnsche schrijvers, met weinig geachte aantekeningen. — 3.º Eene *Uitgave der Romeinsche oudheden* van ROSINI; Utrecht, 1701, in 4.to — 4.º *Lexicon Latino Belgicum*, Amsterdam, 1725, in 4.to Dit is eene vertaling van die van pater TACHARD. ARNOLDUS HENDRIK WESTERHUSIUS, heeft er eene nieuwe verbeterde en aanmerkelijk vermeerderde uitgave van in het licht gegeven, Amsterdam, 1738, 2 dl.ⁿ, in 4.to PITISCUS was een werkzame geleerde, doch meer geschikt om bijeen te zamelen, dan wel te schrijven. Hij schiet dikwijls in smaak en kritiek te kort. — Men moet hem niet verwarren met BARTHOLOMEUS PITISCUS; een Sile-

ziër, den 24. Augustus 1561 geboren; en te Heidelberg, den 2. Junij 1613 overleden, na achtereenvolgend onderwijzer en hofprediker van den palts-kouvorst FREDRIK IV. te zijn geweest. Men heeft van hem eenige godgeleerde werken in het Latijn en in het Hoogduitsch. Hij is nog de schrijver van een weinig bekend boek getiteld: *Thesaurus mathematicus*, Frankfurt, in fol., 1613; en van eene *Verhandeling over de driehoeken*, (*Trigonometria parva et magna*), door TYCHO BRAHÉ, zeer op prijs gesteld.

PITOT (HENDRIK), een wiskunstenaar, werd den 31 Mei 1695, te Aramon geboren, en verzette zich tot in den ouderdom van twintig jaren, tegen alle onderwijs. Eerst in den ouderdom van vijfzig jaren, liet hij zich door den onderwijzer van zijnen zoon, in het Latijn onderrigten, ten einde zich in staat te stellen, om de wiskundige werken, in die taal geschreven, te kunnen lezen. Een werk over de meetkunde, hetwelk hij toevallig bij eenen boekverkooper zag, en welker platen zijne nieuwsgierigheid opwekten, bepaalde zijne bestemming, hij las hetzelfde, begreep het, en

nadat hij zich andere gelijksoortige werken had aangeschaft, had hij reeds eene buitengewoon diepe kennis opgedaan, toen men hem noch onbekwaam achtte, dezelve te verkrijgen. Wanneer men hem vervolgens boven van eenen ouden toren, van zijns vaders huis, den loop der sterren, met zelfuitgevondene werktuigen zag waarnemen, en zonnewijzers zag maken, hield men hem voor een tovenaar. Een vriend zijner familie, raadde zijne ouders aan, om hem naar *Parijs* te zenden, alwaar *RÉAUMUR* hem zijne bibliotheek opende, zijne raadgevingen mededeelde, en verscheidenmalen deel aan zijne werkzaamheden nam. *PIROT* hielp dezen geleerden natuurkundige in zijne proefnemingen omtrent het ijzer, het vernis, het porselein, en in de vereeniging der bouwstoffen, ter beschrijving der kunsten en handwerken. Reeds in 1722 maakte *PIROT* zich bij het publiek bekend, door in den *Mercur* de bijzonderheden en den uitslag zijner berekening van de zonsverduistering van den 22 Mei 1724, mede te deelen, eene berekening, waarvan de juistheid en nauwkeurigheid, door de waarneming bevestigd werden. De sterrekunde heeft hem

ook nog eene zeer eenvoudige oplossing van het beruchte vraagstuk van *KEPLER*, over de eerste gelijkmaking der dwaalsterren te danken; als ook eene ontleedkundige leerwijzel, om lijnen te trekken, overeenkomstig de minuten van de groote meridianen, in 1731. De akademie van wetenschappen opende hem in 1724, hare deuren, en hij verschaftte aan de verzameling van deze maatschappij *Verhandelingen over de kwaadraturen van de helft der kromme booglijnen, de begeleider der radlijn genaamd; over de veelhoekige eigenschappen in den cirkel beschreven; over de door een loopend of vallend water gedrevene werktuigen, 1725; over de kracht, welke men moet geven aan boogstellingen in de groote gewelven en brugbogen, 1726; over een werktuig van zijne uitvinding, om de snelheid der watervloeden en den gang der schepen te meten, 1732; over de theorie der pompen, 1735; over de oorzaken der doodelijke ziekten, welke op de zeeakusten in Neder-Languedoc heerschen, 1746; over de beweging der wateren, 1780, enz.* Zijne grondregels over de beweging der wateren, werden door *DUFAY* aangerand, en de geheele akademie deelde

eerst in het gevoelen van dezen laatste. Maar nadat **PITOR** in tegenwoordigheid der compagnie zelve, een model van zijn werktuig, naar zijne theorie vervaardigd, in beweging had gebracht, zegevierde hij door den goeden uitslag dezer proefneming. Behalve zijne talrijke *Verhandelingen*, heeft deze wiskunstenaar nog een werk in het licht gegeven, onder den titel van: *Theorie van het Scheepswerk*, 1731, in 4. to, hetwelk dat, door den ridder **RENAUD**, over hetzelfde onderwerp geschreven, heeft doen vergeten, en dat op de door den geleerden **BERNOULLI** aangenomenen grondbeginselen gebouwd, daarenboven een veel eenvoudiger betoog en een veel gemakkelijker toepassing bevat. Dit werk werd door het Fransche bestuur, als handleiding voor hen, die zich op de zeevaart willen toeleggen, aangenomen, en is in het Engelsch vertaald. De koninklijke maatschappij van *Londen* beloonde den schrijver deszelve, door hem onder het getal harer leden op te nemen. In 1740, werd **PITOR** door de staten van *Languedoc* beroepen, ten einde de mogelijkheid te staven en de middelen aan te wijzen, om de moerassen,

welke zich van *Aiguemorte* tot *Baucaire* uitstrekken, droog te maken. Hij verkreeg ook het algemeen opzicht, over het koninklijke kanaal, hetwelk hij door onafgebrokene werkzaamheden, van meer dan twintig jaren, verbeterde en volmaakte, benevens de leiding der openbare werken, in het landvoogdij-schap van *Nimes*, hetwelk hem daarenboven de herstelling van het gebruik der mijlpalen op de openbare wegen te danken heeft. Deze stad heeft hem ook de aanlegging van verscheidene schoone bruggen te danken, waaronder die over de *Gard*, steunende tegen de Romeinsche waterleiding, welke dien naam draagt, dit heerlijk gedenkteeken niet onwaardig is, en van de inwoners van dat land den naam van *Pont-PITOR* heeft verkregen. De brug van *Cette*, uit twee en vijftig bogen zamengesteld, strekt hem niet minder tot eer. **PITOR** verrijkte de stad *Carcassonne*, door een volgens zijn plan aangelegd kanaal, met de schoone wateren, welke dezelve bespoeien; zijn schoonste werk in dit vak, is de waterleiding van de fontein van *Saint-Clément*, te *Montpellier*, welke eene uitgestrektheid van 15,000 mètres over boog-

vormige gewelven loopt, of ter lengte van 400 mètres in de rots uitgediept is, en welke de stad, zelfs bij de grootste droogte, niet minder dan 80 duimen water verschaft. Dit werk kostte den aanlegger dertien jaren lang zorg en arbeid, en hij heeft over dit onderwerp aan de koninklijke maatschappij van *Montpellier*, eene belangrijke beschrijving geleverd, aan welk genootschap hij ook gewigtige waarnemingen betrekkelijk de overstromingen der *Rhône* mededeelde. HENDRIK PITOT overleed te *Aramon*, den 27 Decem-ber 1777, nadat hij met de meest stichtende godsvrucht, de Sacramenten der Kerk ontvangen had. Zijne lofrede, door GRANDJEAN-DE-FOUCHY uitgesproken, komt voor in de verzameling der akademie van wetenschappen 1771.

PITS of PITSEUS (JOANNES), in 1560 te *Southampton*, in het graafschap *Hamps* geboren, was de neef van den beroemden SANDERUS. Hij studeerde in *Engeland* en

vervolgens te *Douai*. Van daar begaf hij zich naar *Reims*, alwaar hij een jaar, in het collegie der Ieren doorbragt, en de ketterij afzwoer. Hij reisde vervolgens door *Italië* en *Duitschland*. De kardinaal KAREL van *Lotharingen*, gaf hem een domheerschap van *Verdun*, en stelde hem voor, als biechtvader aan de hertogin van *Kleef*, zijne zuster. Na den dood van deze vorstin, werd PITSEUS deken van *Verdun*, alwaar hij in 1616 overleed. Men heeft van hem een werk over de *Beroemde schryvers van Engeland, Parijs*, 1619, in 4. to en andere werken in het Latijn, waaraan somtijds naauwkenrigheid ontbreken, maar die desnietteenstaande vele geleerdheid verraden.

PITT (WILLIAM) eerste graaf van *Chatam*, uit eene adellijke en oude familie van *Engeland* geboren, was de kleinzoon van THOMAS PITT, gouverneur der vesting *St. Georges* van *Madras*, en die het eerst den aankoop deed van den beroemden diamant, bekend onder den naam van *regent*(*).

(*) Deze THOMAS PITT had den beroemden diamant, welke een deel der juweelen van de kroon van *Frankrijk* uitmaakt, voor 48,000 pagoden (20,400 pond sterlings) in *Indië* gekocht. Hij verkocht denzelven weder aan den regent (den hertog van *ORLEANS*), voor 135,000 ponden sterlings, volgens de *Engelsche*, en slechts voor 2,000,000 francs volgens de *Fransche* schryvers. Deze diamant welke de grootte van een duivenei heeft, weegt 127 karaten, en in den openbaren staat door de nationale vergadering van 1792 opge- maakt, werd dezelve op 12,000,000 livres geschat.

In 1708 te *Westminster* geboren, was hij van zijne jeugd af, aan de jicht onderhevig. Hierdoor tot een zittend leven veroordeeld, maakte hij diepe studien, en legde hij zich vooral op de staatkunde toe. Het hof van *Engeland* maakte van zijne talenten gebruik en hij werd onder *GEORGE II* en *GEORGE III*, eerste minister. Hij onderscheidde zich vooral in den oorlog van 1757. De Engelschen maakten zich van het geheele westelijke *Amerika* meester, en behaalden te land en ter zee buitengewone voordeelen. Toen de koloniën aan het muiten sloegen, drong lord *CHATAM* die niet meer in het ministerie was, er in het parlement sterk op aan, om het Engelsche leger dat in *Amerika* was, terug te roepen, en dat men zich tot eenen oorlog tegen *Frankrijk* zoude bepalen. De dood overviel hem op zijn landgoed van *Hayes* den 12 Mei 1778. Met vlugheid, onvermoeidheid, werkzaamheid en matigheid, paarde hij eene veel omvattende en diepe genie, welke hem eenen grooten invloed op al datgene verschaft, wat er in zijnen tijd omging. Deze minister, die in 1766 tot pair van het koninkrijk was verheven, is ten koste der natie in de kerk van

Westminster tusschen de koningen ter aarde besteld. Zijne titels gingen op zijnen zoon over, in 1756 geboren, met eene jaarwedde van 4,000 ponden sterlings, welke de koning en het parlement hem, uit aanmerking van de diensten zijns vaders toegestaan hebben.

* *PITT (WILLIAM)*, een beroemde Engelsche staatsminister, tweede zoon van den voorgaande en achterkleinzoon van *THOMAS PITT*, gouverneur van de vesting *St. George*, werd den 28 Mei 1759 te *Hayes* in het graafschap *Kent* geboren, en niet te *Angers*, zoo als men beweerd heeft. Hij werd tot in den ouderdom van 14 jaren onder zijnen vader, lord *CHATAM*, opgevoed, en had tot onderwijzer doctor *WILSON*, later kanonik van *Windsor*. Vervolgens werd *PITT* naar de hoogeschool van *Cambridge* gezonden: hij was de Grieksche en Latijnsche schrijvers reeds magtig, vertaalde *THUCYDIDES* op het eerste gezigt, bezat grondige kennis in de wijsbegeerte, meetkunde en algebra; en deze vroegtijdige talenten, deden in hem de verwachting van een groot man ontstaan. Hij had intuschen tegen een zwak en ziekelijk gestel te worstelen;

maar nadat eene hevige ziekte zijne organen ontwikkeld had, verbeterde zijne gezondheid, en hij kon zijne studiën voortzetten. Hij legde zich bijzonder op die der wetten toe, werd in 1780 tot advokaat bevorderd, bepleitte verscheidene zaken met eenen goeden uitslag en maakte het zich op raad zijns vaders, tot eene gewoonte om over allerlei onderwerpen te spreken. Hij verkreeg dus reeds vroegtijdig eene gemakkelijheid om zich uit te drukken, en in groote mate die vrijmoedigheid en tegenwoordigheid van geest, welke den staatsman zoo noodzakelijk zijn. Lord CHATAM, zijn vader, overleed in 1778. Twee jaren later ging men tot de algemeene vernieuwing der leden van het lager huis over, en PITT's vrienden verbonden zich om hem als candidaat voor de hoogeschool van *Cambridge* voor te stellen; maar hij werd niet benoemd. Deze eer viel hem in Januarij daaraanvolgende ten deel: door het vlek *Appleby* gekozen, had hij zijne benoeming aan de bescherming van Sir JAMES LOWTHER te danken, aan wien hun gemeenschappelijke vriend, de hertog van *Rutland*, zijn medeleerling, hem aanbevolen had. PITT had toen den ouderdom van twee-en-twintig jaren bereikt.

Groot-Brittanië was met deszelfs koloniën van *Amerika*, *Frankrijk*, *Spanje* en *Holland* in oorlog, en had de *gewapende onzijdigheid* van *Rusland*, *Denemarken* en *Zweden* te vreezen: Terwijl *Frankrijk* de Engelsche bezittingen in *Indiën*, door de voorbereidende maatregelen welke het nam, en door een door hetzelfde aldaar gevormd bondgenootschap bedreigde, waren binnen 's lands de nijverheid, de koophandel en het openbaar crediet bijna vernietigd. Bij zijne eerste optreding, in het parlement, verklaarde PITT zich tegen het ministerie van lord NORTH, en bijgevolg ook tegen den Amerikaanschen oorlog. Aan de orde van den dag was om veranderingen in de burgerlijst te maken, volgens eene voordragt van den beruchten BURKE. PITT ondersteunde dezen maatregel, en droeg den 26 Februarij 1781, eene zeer welsprekende, logische en door eene diepe kennis in staatsaangelegenheden hoogst merkwaardige redevoering voor; hij werd met toejuichingen overladen. Dit was de eerste trap tot den roem van PITT, en men zag van toen af in hem een waardig opvolger van lord CHATAM. Hij sprak bij elke gelegenheid, en altijd met denzelfden bijval; voorname-

lijk wanneer hij de verdediging zijns vaders, op zich nam, welken men beschuldigde zich als de voorstander van den Amerikaanschen oorlog te hebben getoond. Intusschen werd PITT in de nieuwe administratie niet begrepen, en wees hij den even zoo eervollen als winstgeevenden post van onder schatmeester van *Ierland*, welken zijn vader bekleed had van de hand. Ofschoon hij zeer aan de staatsregeling van zijn land gehecht was, meende hij nogtans dat er in de nationale vertegenwoordiging misbruiken gesloopen waren: ook was hij lid van het genootschap *De vrienden van de parlementaire hervorming* genaamd, welk genootschap hem belastte om te dien einde eene motie voor te dragen; dezelve werd in de zitting van den 7 Mei 1782, verworpen. Lord ROCKINGHAM, die lord NORTH in het ministerie, waarin Fox staatssecretaris was, had vervangen, overleed in 1782. Op den oogenblik, waarin lord SCHELBURNE tot eersten lord der schatkamer was benoemd, en dat PITT, die eerst den ouderdom van 23 jaren bereikt had, den gewigtigen post van kanselier der schatkamer verkregen had, verwijsden zich Fox en lord CAVENDISH. PITT verklaarde

zich tegen de herstelling van lord NORTH in het ministerie, en verkoos Fox, met wien hij een lang mondsprek had gehouden; maar daar deze laatste vooraf verderde dat men lord SCHELBURNE terug zoude zenden, wilde PITT er niet mede in toestemmen, en van dezen oogenblik af aan, ontstond er tusschen deze twee groote staatsmannen, eene vijandschap, welke niets kon uit den weg ruimen. Intusschen was het onder het ministerie van den graaf van SCHELBURNE dat men, tot den vrede met *Frankrijk*, *Spanje* en *Amerika*, de onderhandelingen, onder de administratie van Fox begonnen, hervatte. De voorafgaande onderhandelingen werden den 21 Januarij 1783 geteekend, en men sloot eenen stilstand van wapenen met *Holland*. De artikels van deze preliminairen werden in het parlement door de voorstanders van lord NORTH en Fox heviglijk bestreden, en lord SCHELBURNE zag zich genoodzaakt zijn ontslag in te dienen. PITT, die gedurende zes maanden als minister werkzaam was geweest, worstelde alleen tegen de geheele oppositie en verdroeg moediglich den last der parlementaire discussiën. Den 31 Maart 1783 nam hij zijn ont-

slag van zijnen post als kanselier der schatkamer. De daaropvolgende maand vormde zich het ministerie der *Coalitie* genaamd, hetwelk na eenige debatten, den 3 September 1783, met de oorlogvoerende magten, eenen beslissenden vrede sloot. De zitting des parlaments werd in de maand Julij opgeschort, en toen kwam PITT in *Frankrijk*, vertoefde eerst in *Reims* en daarna te *Pa-rijs*, en ontving overal het gunstigste onthaal. Op zijnen terugtogt naar *Engeland*, toonde hij zich niet altijd tegen het ministerie der *Coalitie*. Maar toen Fox zijnen *bill* voorstelde, wegens het beheer der *Indiën*, dat men, volgens hem, aan zeven commissarissen moest toevertrouwen, verklaarde PITT zich tegen zijn plan, uit vreeze dat hij aan de ministers te veel overwigt op de compagnie en zelfs op de kroon zoude geven. PITT zegevierde; want de *bill*, door het lagerhuis aangenomen, werd door de pairs verworpen. Deze *bill* die, volgens de uitdrukking van eenen rede-naar, *een rijk in een rijk schiep*, had den koning zeer mishaaagd. De ministers kwamen den 18 December 1783 hun ontslag en PITT werd den zelfden dag tot eersten lord en kanselier der

schatkamer benoemd, en bevond zich door deze beide posten aan het hoofd van het nieuwe ministerie; hij had met vele moeilijkheden te worstelen om hetzelfde samen te stellen, uit hoofde der oppositie, die door de talenten van Fox en deszelfs aanhangers, welker getal van dag tot dag toenam, ondersteund werd. PITT, die pas den ouderdom van 24 jaren bereikt had, wist den storm te bedwingen en te trotseren, daarenhoven versterkte hij zijne partij door eene schoone daad, welke hij verrigtte. In plaats dat hij, zoo als hem zulks vrijstond, de 3,000 ponden sterlings welke de post van tegenboekhouder der belastingsrollen jaarlijks opbragt, voor zich hield, gaf hij dezelve aan den kolonel BARRÉ. Daar een lid des parlaments, zoodra hij eenen post van het gouvernement aanneemt, ophoudt zulks te zijn, ten minste in dien hij niet herkozen wordt, kon PITT zich niet eerder in de kamer vertoonen dan in de maand Januarij 1784, en na zijne herkiezing door het vlek *Appleby*. Hij had er de geduchte oppositie te bestrijden, welke Fox gedurende dien tijd gesmeed had. Het scheen dat een der ontwerpen van PITT was, om het parlement te ontbinden. Fox en deszelfs aanhangers wer-

den van dit onderwerp onder-
 rigt, of hadden er een voor-
 gevoel van; en gedurende
 drie zittingen, eischte deze
 redenaar en andere leden dier
 partij van den minister, dat
 hij zich dienaangaande zou
 verklaren. PITT weigerde zulks
 steeds, en toonde zich on-
 doorgrondelijk. Middelerwijl,
 wist hij in het hoogerhuis
 de meerderheid van stemmen
 te verkrijgen. Toen hij zag dat
 het lagerhuis bijna al zijne
 ontwerpen verwierp, dat het-
 zelve de bills wegens *opstand*
 en *subsidiën* opschortte (wel-
 ke intusschen ondanks al de
 pogingen der oppositie door-
 gingen); toen hij zich de vij-
 andschap, waarvan hij het
 voorwerp in deze kamer was
 niet meer kon ontveinzen;
 en toen hij eindelijk vernam
 dat men in de onderhande-
 lingen, welke men had aan-
 gegaan om al de partijen te
 vereenigen, zijn ontslag voor
 alles vraagde, toen nam hij
 geene maat meer in acht.
 Zeker van het hoogerhuis en
 van de toestemming des ko-
 nings, deed hij het parlem-
 ent ontbinden, den 25
 Maart van datzelfde jaar 1784.
 Deze *coup d'état* van eenen
 zoo jeugdigen minister, deed
 geheel *Europa* verbaasd staan.
 Het is bij deze gelegenheid
 dat lord NORTH zeide dat hij
als minister geboren was,
 en dat een zijner tegenstre-

vers het gewigt der zegepra-
 len, welke PITT gedurende
 zijn lang ministerie verkreeg,
 in deze bewoordingen uit-
 drukte: *Hij overwon het*
lagerhuis. Daar de verbit-
 terde partijën eene noodlot-
 tige crisis deden vreezen, zoo
 hielpen zich de meest ver-
 mogende tegenstrevers van
 PITT bijna te gronde, door
 de ongehoorde verkwistingen,
 welke zij ter bevordering der
 nieuwe verkiezingen in het
 werk stelden. De natie door
 hare bewondering voor de
 talenten van PITT medege-
 sleept, verklaarde zich bij-
 na geheel en al voor hem.
Londen, *Bath* en andere
 steden wilde alle hem voor
 het parlement verkiezen, hij
 bedankte hen, en gaf de
 voorkeur aan de hoogeschool
 van *Cambridge*; welke hem
 voor haren vertegenwoordi-
 ger verkoos. Intusschen wa-
 ren de achttien maanden, die
 er sedert het vredesverdrag
 verlopen waren, in parlem-
 entaire verhandelingen door-
 gebracht, en alles kwijnde
 in het binnenland; de smok-
 kelaarij vooral maakte schrik-
 kelijke vorderingen. PITT
 bragt aan dezelve eenen he-
 vigen slag toe door de be-
 lasting op de thee, de gees-
 tige likeuren en andere veel
 gebruikt wordende voorwer-
 pen te verminderen. Deze
 maatregel deed de schatkist

een aanmerkelijk nadeel ondergaan. PITT voorzag in hetzelfde door eene belasting op de vensters. De leeningen waren tot dusverre aan de vrienden der ministers overgelaten. Hij stond dezelve aan al degenen toe, die, terwijl zij eenen genoegzamen waarborg opleverden, den staat de voordeeligste vooruitzichten aanboden. Daar de meerderheid van stemmen van het nieuwe lagerhuis, hetwelk hij grootendeels gevormd had, ten zijnen voordeele was, bragt hij al zijne plannen, waarvan er eenige willekeurig zouden hebben kunnen schijnen, tot stand. Hij liet verschillende belastingen op de hoeden, linten, gazen en vreemde wijnen aannemen. Al deze belastingen, welke veel gemor tegen PITT deden ontstaan, zouden misschien niet geduld zijn, indien dezelve door een' minder bekwamen minister waren ingevoerd, en die deze natie niet tot eenen uitstekenden rang onder de staten van *Europa* verheven had, maar PITT legde bij elke gelegenheid eene groote overmaat van talenten, en een vast karakter aan den dag; en zijn voornaamste doel was om voor *Engeland* den voorrang boven de andere natiën te handhaven. Eindelijk werden de belastingen welke hij oplegde zoo talrijk en zoo

vruchtbaar, dat hij in minder dan drie jaren, na alvorens al de staatsuitgaven voldaan te hebben, in (1786) een *excédent* van 900,000 ponden sterlings realiseerde. Men moet bij deze som de opbrengt van eenige additionele belastingen voegen, en het geheel vereenigd maakte een jaarlijksch fonds van een millioen uit. Hij bestemde hetzelfde ter toeneemende aflossing der publieke schuld, en dit amortisatiefonds, hetwelk de interest der openbare effecten ieder jaar vermeerderde en bij welke hij nog de beschikbare sommen voegde, werd bij vierendeelen aan daartoe bestemde commissarissen uitgereikt, te weten aan den kanselier der schatkamer, den gouverneur der bank, aan den meester der belastingrollen en den redenaar van het lagerhuis, welke deze commissarissen voorzat. PITT wilde liever nieuwe belastingen scheppen, dan dit fonds, hetwelk hij als heilig beschouwde, aan te raken. Hij stelde vervolgens eene veel gemakkelijker wijze in, ter inning zijner voorschotten, sloot den 26 September 1786, een handelsverdrag met *Frankrijk*, hetwelke de beide landen zeer scherp geheeld hebben, en welker grondslagen gebrek-

kig waren. Wij zouden de grenzen welke wij ons in dit artikel voorgeschreven hebben te buiten gaan, indien wij al de handelingen van dezen minister, deszelfs *bills*, voordragten en parlementaire discussiën, stap voor stap wilden volgen. In 1784 nam hij een zeer werkdadig deel in de debatten over de verkiezingen van *Westminster*, over de handelbetrekkingen tusschen *Engeland* en *Ierland* (1785), over het proces van *HASTINGS*, (zie dat art.) over de aanvraag van de herroeping der *test-acte*, door de dissidenten gedaan. Hij vernietigde den invloed, welken *Frankrijk* op de *Ver-eenigde Provinciën* uitoefende, en sloot in 1788, een drievoudig verbond met *Pruissen* en den stadhouder, tegen *Frankrijk*, hetwelk hij steeds wilde vernederen. Gedurende tien jaren ondersteunde hij de motie ter afschaffing van den slavenhandel. Tijdens de krankzinnigheid des konings, beweerde hij dat de kamers alleen het regt hadden om een' regent te benoemen, (zie *GEORGE III*); maar de tijdelijke genezing van dezen vorst maakte aan deze geschillen een einde. Hij vestigde te *Nootka-Sound*, in *Amerika*, een factorij, en ondanks al de pogingen der Spanjaards, ver-

zekerde hij aan de Engelsche kooplieden in dit gewest den peltelij handel. Toen hij zag dat *Europa*, door de kolosale magt van *Rusland* bedreigd werd, mengde hij zich in de geschillen tusschen dit rijk en de *Porte*, en bereidde eene geduchte wapenrusting voor, welke *CATHARINA II* bewoog, om met de Turken den vrede te sluiten; (11 Augustus 1791). Intusschen sloeg hij eenen doordringenden blik over datgene wat in *Frankrijk* omging, alwaar de omwenteling reeds snelle vorderingen maakte. *PITT* beminde *Frankrijk* niet, vooreerst omdat hetzelfde een mededinger van zijn land was, ten andere omdat het de omwenteling en onafhankelijkheid van *Amerika* begunstigd, en eindelijk wijl het eene zeer werkbare rol in de Indische onlusten gespeeld had. Al deze redenen hebben dezen minister niet zonder eenige waarschijnlijkheid doen aanklagen, van in *Frankrijk* de eerste zaden der omwenteling, welke den besten der vorsten naar het schavot voerde, te hebben uitgestrooid. Het is nogtans zeker dat *PITT*, hoe zeer hij ook met eene nauwkeurige oplettendheid de binnenlandsche onlusten van *Frankrijk* beoefende, dezelfde echter met een onver-

schillig oog scheen te beschouwen; tot dat hij eindelijk nadat het *Jacobinismus* in *Engeland* was doorgedrongen, zag, hoe er zich van alle kanten patriotische *clubs* vormden, en hij vernam dat de *patriotten* der beide natien, onderling eene briefwisseling onderhielden, en eindelijk ontdekte dat de Fransche omwenteling de andere staten bedreigde te overweldigen, en er de troonen te doen wankelen. Maar hij scheen uit zijne gevoelloosheid niet geheel te ontwaken, dan toen hij vernam dat *LODEWIJK XVI*, na in zijn eigen paleis gevangen te zijn genomen, in de magt zijner vijanden was. Toen liet hij lord *GOWER*, afgevaardigde van *Engeland* te *Parijs*, terugroepen. Hij had standvastiglijk geweigerd aan de voorstellingen van *Oostenrijk* en *Pruissen*, welke ten doel hadden zich met hem te vereenigen en *LODEWIJK XVI* te verlossen, het oor te leenen; en zelfs na de gevangenneming van dezen vorst, behield hij zijne onzijdigheid. Maar daar hij weldra voor *Frankrijk* en de vorderingen der *patriotten* van *Engeland* begon te vreezen; bereidde hij zich voor tot den oorlog, beperkte de uitvoering van wapens, van krijgsbehoefsten en granen,

vaardigde den *bill* uit tegen de zamenscholingen, en die welke onder den naam van den *aliën-bill* bekend is; door welken het gouvernement het regt wordt toegerekend, om zonder voorafgaand vonnis, elken vreemdeling welke hetzelfde verdacht toeschijnt, te verdrijven; deze *bill* was reeds lang vergeten, wyl dezelve als willekeurig en onstaatkundig beschouwd werd. De markgraaf *DE CHAUVÉLIN*, bleef nog te *Londen*, ofschoon hij er als afgevaardigde van den ontroonden en gevangen koning van *Frankrijk* was. Men weet niet dat *PITT* de minste poging heeft in het werk gesteld om *LODEWIJK XVI*, tijdens zijn onregtvaardig vonnis te redden. Het was eerst na den dood van dezen vorst, (24 Januarij 1793), dat hij aan *CHAUVÉLIN* liet te kennen geven, *Engeland* te verlaten. Hij wist op eene schrandere wijze gebruik te maken van den diepen indruk, welken den dood van *LODEWIJK XVI* op *Engeland* en op de andere kabinetten van *Europa* had te weeg gebragt, en van dezen oogenblik af, legde hij de grondslagen van die voortdurende vijandschap en van dat Europeesche verbond, hetwelk hij aan de bevelen van *Groot-Brittannië* onderwierp, en dat hij

naar zijn goeddunken regelde. De toebereidselen van *Engeland* spoorden de Fransche republiek aan, om aan deze mogendheid den oorlog te verklaren. PITT was er op gewaand, en de vijandelijkheden begonnen. De bondgenooten behaalden in den beginne eenige voordeelen; zij kwamen tot *Valenciennes* en veroverden *Toulon*; maar deze voordeelen waren slechts van korten duur, en de republikeinen werden op hunne beurt overwinnaars. *Spanje*, door het Fransche directorium daartoe genoodzaakt, verklaarde in 1795 aan *Groot-Britannië* den oorlog. Intusschen bragten de ongehoorde uitgaven, welke de coalitie te weeg had gebragt, eenen geduchten slag aan het door PITT gevestigde financie-stelsel, en aan het openbaar crediet toe. Hij onderhandelde, doch vruchteloos, den vrede met *Frankrijk*. Na den 18 fructidor (September 1796, zie AUGEREAU) had *Engeland* alleen tegen zijnen mededinger te kampen; de schrik had zich in de West- en Noordelijke graafschappen van *Groot-Britannië* verspreid, door de landing van 15 à 18,000 Franschen in het land van *Wallis*. De nationale schuld vermeerderde op eene verbazende wijze; die van

het ministerie was bijna tot duizend millioen ponden sterlings gestegen; de bank eischte de voorschotten terug, welke zij gedaan had; te gelijkertijd stond er in *Ierland* een algemeen oproer op het punt van uittebarsten, en de zeelieden dreigden ook met muiten. Deze netelige omstandigheid deed PITT den moed niet verliezen; zijne genie herstelde en verzag in alles. Daar hij de bank hare voorschotten niet terug kon geven, nam hij eenen stouten maatregel: hij magtigde dezelve door eenen *bill*, om de uitgaven harer billetten voort te zetten, en ontsloeg haar voorloopig van dezelve met klinkende munt in te lossen. Hij dreef de Franschen uit *Ierland* terug, bevredigde dat land, ten minste voor eenigen tijd, slaagde er in, de muiten der mariniers te stuiten, en vormde eene nieuwe coalitie (1798) met *Oostenrijk*, *Rusland* en *Turkijë*. Het laatste, een oude vriend van *Frankrijk*, was tot hetzelfde door de onderneming van BONAPARTE in *Egypte* medegesleept. De Russen, eerst overwinnaars in *Italië*, werden te *Zurich* geslagen (25 September 1799). In de volgende maand, werden de Anglo-Russen genoodzaakt, om zich hals over kop

van de Hollandsche kusten te verwijderen. Nadat BONAPARTE eerste consul was geworden, wilde hij met PITT onderhandelingen aanknoopen; maar daar de Oostenrijkers eenig voordeel in *Duitschland* behaald hadden, wees de Engelsche minister zulks van de hand. Middelerwijl bewerkte PITT de vereeniging van *Engeland* en *Ierland*, onder eene zelfde wetgeving; welke vereeniging den 2 Julij 1800, door den koning goedgekeurd, en met den 1 Januarij 1801, in werking gesteld werd. Eene der voorwaarden was de emancipatie der Iersche Catholijken; PITT had hun dezelve beloofd, en men weet hoe of hij en zijne opvolgers deze belofte, die hare vertraagde uitvoering, eerst in de laatste jaren verkregen heeft, gehouden hebben. Weldra werd *Engeland* door eene nieuwe crisis bedreigd. BONAPARTE was (den 14 Junij 1800) te *Marengo* overwinnaar, MOREAU was het zes maanden later te *Hohentinden* (2 December) en Oostenrijk onderteekende met NAPOLÉON het verdrag van *Luneville* (9 Februarij 1801). Nadat PAUL I, in zijne hoedanigheid van groot-meester der orde van *Malta*, vruchteloos het eiland van dien naam van *Engeland* terug gevorderd had, en een vu-

rige bewonderaar van BONAPARTE geworden zijnde, (van den 16 December 1800, tot den 27 en 28 Februarij 1801) onderhandelingen van vernieuwing der *gewapende onzijdigheid* met *Zweden*, *Denemarken*, *Pruissen* onderteekend had; had hij daarboven in *Volhynië* en *Lithauwen*, twee legers gesformeerd, welke men zeide, dat bestemd waren om, in overeenstemming met BONAPARTE, de Engelsche bezittingen in *Indië* te bemagtingen. PAUL had, wat meer is, den afgevaardigde van *Engeland* uit *Petersburg* weggezonden, en een *embar-go* op al de Engelsche schepen gelegd. Het verbond van *Frankrijk* en *Rusland*, van deze beide geduchte mogendheden, baarde PITT zware bekommelingen, maar dezelve hielden op bij de vermoording van PAUL I, in zijne eigene appartementen (Maart 1801). Zijn opvolger ALEXANDER, volgde een geheel tegenovergesteld stelsel, en PITT kon nieuwe schikkingen met *Rusland*, *Denemarken* en *Zweden* maken. Intus had *Engeland* behoefte aan rust, en het sloot met BONAPARTE het vredesverdrag van *Amiens* (27 Maart 1802). Na den dood van PAUL I, en in dezelfde maand verwijderde zich PITT van het

ministerie, hetzij, omdat hij geen deel aan den vrede met *Frankrijk* wilde hebben, hetzij, wijl de koning geweigerd had, de belofte des ministers, betrekkelijk de emancipatie der Iersche Catholijken na te komen. Wat het eerste dezer beweegredenen aangaat, zoo zag PITT de natie zeer voor den vrede gestemd; en toen de preliminairen deszelve aan het parlement werden voorgesteld, zeide hij, dat na de ontbinding van het continentale verbond, *Engeland* niet beter kon doen, dan op eervolle voorwaarde den vrede te sluiten. Deze vrede was van korten duur; en op den oogenblik eener nieuwe breuk, verklaarde zich PITT tegen het ministerie, hetwelk hij zelf gevormd had. Hij vormde een nieuw, aan welkers hoofd hij geplaatst werd (Mei 1804), in hoedanigheid van eersten lord en kanselier der schatkamer. Getrouw aan zijn stelsel, hield hij zich dadelijk bezig, om eene derde coalitie te vormen, waaraan *Rusland* en *Oostenrijk* deel namen. Maar de snelle overwinningen van *Frankrijk* strooiden bitterheid over zijne dagen, en ofschoon NELSON, den 26 December 1805, in den slag van *Trafalgar*, de Franse en Spaansche zeemagt

vernieldde, scheen hij deze overwinning als eene weinig gewigtige gebeurtenis te beschouwen, welke tegen de zegepralen van BONAPARTE niet kon opwegen. Deze verdrietelijkheden gevoegd bij de tegenkantingen, welke hem de verdeeldheid, die in zijn ministerie heerschte, berokkende, vermeerderden de jicht, waaraan hij leed; deze ziekte was in zijne familie erfelijk, en hij had dezelve veel heviger gemaakt, door het onmatig gebruik van den wijn. De wateren van *Bath*, verschaften hem geenerlei verligting. Men vervoerde hem naar zijn huis van *Pultney*, alwaar zijne ziekte bij het vernemen der nieuwe overwinningen van NAPOLEON en des vredes, welke deze (den 26 December 1805) te *Presburg* met *Oostenrijk* gesloten had, nog verergerde. Zijn oude leermeester, alstoen bisschop van *Lincoln*, stond hem in zijne laatste oogenblikken bij, en nadat hij hem voorgesteld had, met hem te bidden, stemde PITT er in toe, en riep uit: » Ik vrees van, even gelijk vele anderen, het gebed te veel verzuimd te hebben, dan dat dit, hetwelk ik op mijn sterfbed zal uitspreken, krachtadig kunne zijn. Ik vertrouw op de goddelijke barm-

hartigheid." Hij stelde zijne papieren aan zijnen broeder en den bisschop van *Lincoln* ter hand, beval zijne nichten, dochters van den graaf VAN STANHOPE, der Engelsche natie aan, terwijl hij den wensch te kennen gaf, dat haar eene jaarwedde van 1,000 à 1,500 ponden sterlings mogt worden toegekend; vervolgens openbaarde hij eenige ongerustheid, over het lot zijner neven STANHOPE, en gaf den 23 Januarij 1806 den geest, in den ouderdom van 47 jaren. Zijne overblijfselen werden, ondanks de tegenkantingen van Fox, in *Westmunster* bijgezet. Er zijn verschillende geschriften over dezen beroemden man in het licht verschenen, te weten: *Geschiedenis van het Staatkundige Leven van PITT*, door den heer GIFFORD, 1809, 3 dl.ⁿ in 4.to *Gedenkschriften over het Leven van PITT*, door den bisschop van *Lincoln*, later van *Winchester*, 2 dl.ⁿ in 4.to en 3 dl.ⁿ in 8.vo Deze Gedenkschriften, welke slechts tot 1793 loopen, hebben vier uitgaven gehad, men verwachtte het vervolg derzelve. Wij zullen de talrijke werken voor, tegen of over dezen staatsman niet aanhalen. Zijne voornaamste *Redevoeringen*, zijn met die van Fox, in 12 dl.ⁿ in 8.vo in het

licht gegeven; en door de heeren JUSSIEU en JANVRY in het Fransch vertaald, *Paris*, 1819 — 1820. Zonder in een nauwkeurig onderzoek van het staatkundige gedrag van PITT te treden, en terwijl wij hem al de talenten, welke *Europa* billijkerwijze bewonderd heeft, toekennen. Zullen wij ons bepalen met tot zijnen lof te zeggen, dat hij arm stierf, dat hij altijd geheel eenvoudig WILLIAM PITT wilde zijn, en zelfs de orde van den Kousenband van de hand wees; dat hij zuivere zeden had, en dat zijne zucht voor den roem zijns vaderlands, tot in het overdrevene ging. Intusschen kan men hem verwijten, dat hij zijnen haat tegen *Frankrijk* te ver dreef, en dat hij niet altijd regtvaardig jegens deze natie gehandeld heeft. Men kan ook zijne onverschilligheid voor de ongelukken van eenen naburigen vorst, den valschen ijver, met welken hij de voor de goede zaak gewapende en getrouwe koningsgezinden scheen te willen beschermen en helpen, en welke men op de kusten van *Quiberon* verlaten zag, niet bewimpelen. In het privaats leven, kende men in hem geen ander gebrek dan het onmatige gebruik van den wijn: een gebrek, hetwelk bij zekere gelegenheid, dat hij

zich bijna in eenen staat van dronkenschap met den heer DUNDAS, die in denzelfden staat was, in het parlement vertoonde, aanleiding tot het volgende koppeldicht gaf:

I don't see the speaker, — Do you?
— I don't see one, — I see two.

» Ik zie den redenaar niet . . . . ziet gij hem, (vraagde DUNDAS)?» » Ik zie er niet een (antwoordde PITT); ik zie er twee.» Met eene zeldzame welsprekendheid begaafd, sprak hij voor de vuist en over allerlei onderwerpen met zuiverheid, kracht, diepzinnigheid en juistheid. Dikwijls bragt hij zoo veel vuur in zijne redevoeringen, dat hij in de hevigste woede scheen ontstoken; waarom zijne vijanden hem met den bijnaam van *the angry boy*, (het gramstorige kind) bestempelden. Met een woord, weinige ministers hebben zich, even gelijk PITT, in zulke moeilijke omstandigheden bevonden, en weinigen hebben, even als hij, over dezelve weten te zegen. Er bestaan insgelijks ook weinig voorbeelden dat een' minister, die over de schatten eener welvarende natie beschikte, arm gestorven is, en, behalve posten, die eerbewijzen en die luisterrijke titels van de hand heeft gwezen, welke door

de kuiperij en heerschzucht steeds worden nagejaagd.

PITTACUS, een der zeven wijzen van *Griekenland*, was van *Mitylene*, eene stad van het eiland *Lesbos*. Hij voerde het bevel in den oorlog tegen de Atheners, en bood aan, om in persoon tegen PHRYNO, veldheer der vijanden, te vechten. Hij wendde in dit gevecht eenē list aan, die weinig edelmoedigheid verraadde: nadat hij zijnen vijand in eenen strik, welken hij onder zijn schild verborgen hield, gewikkeld had, doodde hij hem. Zijne medeburgers, die omtrent de middelen om te overwinnen even zoo min eenigē kieschheid bezaten als hij, bewezen hem voor deze dienst, hunnen dank door hem de souvereiniteit hunner stad op te dragen. PITTACUS gaf hun wetten, welk hij op eene belagchelijke wijze in verzen bragt, en legde daarna het oppergezag neder. Een der grondregels, welke hij uitkraamde, was » dat men datgene wat men voornemens is te doen, niet aan den dag moet brengen, opdat, indien men in hetzelfde niet mogt slagen, men het verdriet niet hebbe zich bespot te zien; en die niet weet te zwijgen, zeide hij, weet niet te spreken.»

Tegenwoordig strekt zich de staatkunde der onbeschaafde geesten zonder moeite zoo ver uit. Zijne voornaamste bezigheid was, volgens CLÉARCHUS, koren te malen; dit is dan ook wel het beste wat hij verrigtte, en het kan dit slechts zijn wat hem onder de *zeven wijzen* heeft doen plaatsen. Intusschen behoort deze verdienste tot een algemeen en door velen uitgeoefend handwerk. Hij overleed in het jaar 579 vóór J. C. in den ouderdom van 70 jaren.

* PITTONI (JOANNES-BAPTISTA), een Venetiaansch priester, in 1666 geboren, heeft een aanzienlijk getal *Constitutien* der verschillende in Rome gevestigde congregatiën verzameld en in orde gebracht. In 1704, gaf hij diegene dier *Constitutien* en *Uitspraken* in het licht, welke de biechtvaders betreffen: dezelve werden later in 1710 en 1715 herdrukt; die welke op de pastoors betrekking hebben werden in 1689 en in 1713 in het licht gegeven; die welke de kanoniken aangaan in 1709; die echter in 1722 in grooter aantal herdrukt werden; hij gaf in 1711 de *Constitutien* en *uitspraken*, welke de begeving der beneficiën regelen: in het volgende jaar, zagen de op de bisschoppen

de abten, de wereldlijke en de geordende geestelijken en op de militaire orde betrekking hebbende *Constitutien* het licht. Eindelijk drukte men, in 1725 eenige *Uitspraken*, welke betrekking op het huwelijk hebben. Deze nuttige verzameling maakt 14 dl.ⁿ in 8.vo uit. Dezelve werd door de zorg van LEONARDUS PITTONI, vader van den schrijver, in het licht gegeven, en is zeer gezocht. Men heeft daarenboven van JOANNES-BAPTISTA PITTONI: 1.º *Levensbeschrijving van BÉNEDICTUS XIII, Venetië*, 1730, in 4.to in het Italiaansch; — 2.º *Calendario romano decennale*, met *aanteekeningen* en *uitspraken* der heilige congregatie; — 3.º *De octavis festorum, quæ in Ecclesia universalì celebrantur* 2 dl.ⁿ in 8.vo PITTONI overleed den 16 November 1748, in den ouderdom van 82 jaren.

PIUS I (*Heilige*), opvolger van den heiligen Paus HYGINUS in het jaar 142, was een oorspronkelijke Italiaan, en werd volgens ALLETZ, in het jaar 150 gemartiliseerd; anderen zeggen, dat hij na eene regering van 8 jaren overleed, volgens LENGLET DUFRESNOY, en van 10 volgens pater PAGI. Hij veroordeelde den aartsketter VA-

LENTINUS, en had met een aantal worstelingen te strijden, die, volgens TILLEMONT, hem door USUARDUS en de oude martyrologisten, den titel van martelaar hebben doengegeven; maar FONTANINI, een even zoo geleerde als oordeelkundige criticus, beweert in zijne *Historia litteraria aquiliensis*, lib. 2 cap. 3 et 4, dat deze heilige zijn leven eindigde door het zwaard. Men heeft hem *Brieven* toegeschreven, die eenige *critici* als ondergeschoven hebben beschouwd. De H. ANICETUS volgde hem op.

PIUS II (ÆNEAS-SYLVIVS PICCOLOMINI), in 1405 te *Corsini*, in het gebied van *Sienna*, geboren, waarvan hij den naam in dien van *Pienza* veranderde, volbragt zijne studiën te *Sienna*. Zijne vorderingen waren zeer snel. In den ouderdom van 26 jaren was hij in hoedanigheid van secretaris van den kardinaal DE FERMO, bij de kerkvergadering van *Bazel* tegenwoordig. Het concilie vereerde hem met verschillende commissiën. Hij werd vervolgens secretaris van FREDERIK III, die hem de dichtkroon toeweest, en hem in gezantschap naar *Rome*, *Milane*, *Napels*, *Boheme* en elders zond. NICOLAAS V ver-

hief hem op den bisschoppelijken stoel van *Triëst*, dien hij eenigen tijd daarna verliet, om dien van *Sienna* te gaan bekleeden. Na zich eindelijk in verschillende nuntiaturen te hebben onderscheiden, werd hij door CALIXTUS III, dien hij twee jaren later in 1458 opvolgde, met het Romeinsche purper vereerd. Pius II vaardigde in 1460 eene bulle uit, welke de beroepingen van den Paus op de kerkvergadering als van geene waarde en krachteloos verklaart. Hij zeide dat »zulks een in de vorige eeuwen ongehoord misbruik was, klaarblijkelijk strijdig met de heilige canons, en ten uiterste schadelijk voor alle orden der Christelijke republiek; dat door zich te beroepen op eene regtbank, die niet bestaat, en welligt in lange niet bestaan zal, men zich zelve de volle vrijheid geeft om in het kwaad voort te gaan, dat de misdaden ongestraft blijven: dat alle orden der hierarchie in de verwarring kwijnen; dat de magtigen, alvorens te kunnen worden bestraft, de zwakke verpletterd hebben, en dat de opstand tegen den eersten stoel zich zoodanig versterkt, dat dezelve onherstelbaar wordt." Deze bulle hield den procu-

reur-generaal van het parlement van *Parijs* niet terug, om, ter verdediging van de pragmatieke sanctie, tegen welke de Paus niet ophield, zijne stem te verheffen, zich op het concilie te beroepen. PIUS was toenmaals te *Mantua*, werwaarts hij zich begeven had, om de Catholijke vorsten te bewegen den oorlog tegen de Turken te ondernemen, die voortgingen de schoonste gewesten van *Europa* te bemagtigen, en de overige bedreigden. De meeste stemden toe, om troepen of geld te verschaffen, maar de Franschen weigerden beide, hetwelk de Paus tegen hen innam. Hij scheen deze weigering onder **LODEWIJK XI** te vergeten, die om hem te verplichten, en oude klagten te doen ophouden, in 1461 de pragmatieke sanctie vernietigde. Het volgende jaar, 1462, werd berucht door een geschil tusschen de minderbroeders en de dominikanen, betrekkelijk het bloed van **JESUS CHRISTUS**, van zijn ligchaam gescheiden, terwijl hij in het graf was. Men wilde ook weten, of het van zijne Godheid gescheiden was, de franciskanen waren voor het bevestigende, en de dominikanen voor het ontkennde. Zij behandelden elkander wederkeerig als ketters, en de

Paus was verplicht van hun bij eene bulle te verbieden, elkanderen onderling met deze hatelijke benamingen te bestempelen, in een onderwerp, dat niet in het minste de zuiverheid des geloofs betrof, en dat niet met zoo veel vuur, en door redeneringen, die noodzakelijkerwijze beuzelachtig en kleingeestig moesten zijn, kon behandeld worden, zonder de eenvoudigheid en majesteit der Godsdienst daardoor te kort te doen. In 1463 vaardigde hij eene bulle uit, door welke hij herriep hetgene wat hij tijdens het concilie van *Bazel* geschreven had, toen hij secretaris van hetzelfde was. Hij gevoelde wel, dat men hem zou tegenwerpen dat, » de Paus de zaken uit een ander gezichtspunt beschouwde dan de eenvoudige partikulier, » en hij beantwoordt deze tegenwerping. Middelerwijl bedreigden de Turken de Christenheid. PIUS, steeds vol ijver ter verdediging der Godsdienst tegen de ongeloofigen, neemt het besluit, om, ten koste der Kerk, eene vloot uit te rusten, en zelf naar *Azië* over te steken, ten einde de Christen-vorsten door zijn voorbeeld op te wekken. Hij begaf zich naar *Ancona* met oogmerk om aldaar scheep te gaan, maar hij werd er ziek van vermoëjenis, en

overleed den 16 Augustus 1464. PIUS II was een der geleerdste mannen zijner eeuw. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Gedenkschriften over de kerkvergadering van Bazel*, van af de schorsing van EUGENIUS IV, tot de verheffing van FELIX V, — 2.º *Geschiedenis der Bohemers*, van af hunnen oorsprong tot het jaar 1458. — 3.º Twee boeken over de *Wereldbeschrijving*. — 4.º *Geschiedenis van Europa, gedurende de regering van keizer FREDERIK III*, wiens onderkanselier hij was geweest, 1683, in fol. dezelve wordt voor vrij naauwkeurig en volledig gehouden. — 5.º *Verhandeling over de opvoeding der kinderen*. — 6.º Een *Dichtstuk op het lijden van J. C.* — 7.º Eene *Verzameling van 432 brieven*, *Milane*, 1473 in fol. in welke men eenige belangrijke bijzonderheden aantreft. — 8.º De *Gedenkschriften van zijn leven*, door zijnen secretaris in het licht gegeven, en te *Rome*, in 1584, in 4.to gedrukt. Het lijdt geen twijfel of dit is het werk van den Opperpriester zelven. — 9.º *Historia rerum ubicumque gestarum*, waarvan slechts het eerste gedeelte te *Venetië* in het licht verscheen, 1477, in fol. — 10.º Hij

had in het Latijn zamengesteld den *Roman van EURYALE en LUCRETIA*, kl. in 4.to, zonder jaartal, maar zeer oud, in 1493 te *Parijs*, in het Fransch, in fol. in het licht gegeven. Dit voortbrengsel verwekte in zijn hart een levendig berouw, hetwelk hij met veel gevoel in een' zijner brieven uitdrukt, (de 409.e, in de uitgave van *Lyon*, 1505). Zijne *Werken* zijn te *Helmstadt*, gedrukt, 1700 in fol. Men vindt zijne *Levensbeschrijving* aan het hoofd derzelve. In 1786 is er in het *Journal Encyclopédique*, eene valsche en lasterlijke *Levensschets* van dezen Paus, met een boosaardiglijk verminkten brief in het licht verschenen. PAULUS II, was de opvolger van PIUS II.

PIUS III (FRANCISCUS TODESCHINI), was de zoon eener zuster van Paus PIUS II. Deze Opperherder stond hem toe den naam van FRANCISCUS PICCOLOMINI aan te nemen, en verhief hem tot aartsbisshop van *Sienna* en kardinaal. Hij volgde den 22 September 1503, Paus ALEXANDER VI op. Zijn voorganger had op den Stoel van den H. PETRUS, vele ondeugden aan den dag gelegd: PIUS deed op denzelfen de deugden eens Apostelschitteren. Men voed-

de de blijdste verwachting van eenen zoodanigen Paus; maar hij overleed 21 dagen na zijne verheffing, namelijk den 12 October daaropvolgende. JULIUS II volgde hem op.

PIUS IV (JOANNES ANGELO), kardinaal DE MEDICIS, was de broeder van den markgraaf DE MARIGNAN, veldheer van KAREL V. Hij werd te *Milane*, in 1499 geboren, zijn vader was BERNARDINUS MEDICHI; hij verhief zich door zijne verdienste en bekleedde verscheiden gewichtige posten onder de Paussen CLEMENS VII en PAULUS III. — JULIUS III, die hem met onderscheidene legatiën had belast, ver eerde hem met den kardinaalshoed in 1549. Na den dood van PAULUS IV, werd hij den 15 December 1559 op de stoel van den heiligen PETRUS verheven. Zijn voor ganger had den Romeinen, mishaagd, waarom zij des zelv s nagedachtenis op eene wreede wijze lasterden. PIUS IV begon zijn pontificaat met hun te vergeven. Hij meende dat hij dezelfde zachtmoedigheid jegens de neven van PAULUS IV, welke deze Paus uit *Rome* had verjaagd, wijl zij van hun gezag, tegen de wetten der gerechtigheid en der Godsdienst misbruik hadden gemaakt, niet aan den dag behoefde te leg-

gen; want hij liet den kardinaal CANAFFA op het kasteel *Sint-Angelo* wurgen, en den prins van PALLIANO, zijn' broeder, onthoofden: een vonnis hetwelk onder de regering van PIUS V nietig verklaard werd. (Zie het sierlijke en belangrijke werk van GRAZIANI: *De casibus virorum illustrium*.) Om den voortgang der ketterijen te stuiten; opende hij op nieuw het concilie van *Trente*, hetwelk ongelukkiglijk geschort was. Hij zond in 1561 aan al de Catholijke en protestantsche vorsten nuntiusen, om hun de aankondigingsbulle van deze gewichtige vergadering aan te bieden. Nadat deze kerkvergadering in 1563, door de zorgen van den heiligen KAREL BORROMEUS, zijn' neef, gesloten was vaardigde de Paus den 26 Januarij des volgenden jaars eene bulle uit, tot bevestiging der besluiten van het Concilie. Het jaar 1565 zag eene zamenzwering tegen het leven des Pauses ontluiken, door BENEDICTUS ACCOLTI en eenige andere dweepers gesmeed. Deze zinneloozen, verbeeldden zich dat PIUS IV onwettig was, en wilden na zijnen dood een ander op den Heiligen Stoel plaatsen, welke men Paus ANGELICUS zoude noemen, onder wien de dwalingen hervormd, en de vrede aan de Kerk terug

gegeven zonden worden. De zamenzwering werd ontdekt, en de dweeper BENEDICTUS, met den dood gestraft. De Paus overleed kort daarna, in 1565, in den ouderdom van 66 jaren. Hij versierde Rome met verscheiden openbare gebouwen. Indien hij veel tot de verheffing zijner familie bijdroeg, moet men toestemmen dat de meesten zijner bloedverwanten hem tot eer verstrekten. Het is onder de regering van dezen opperherder dat men het tijdstip van de instelling der seminariën moet stellen, een zoo gewichtig werk, dat den vaders van het concilie van *Trente* vreugde-tranen deed storten, en hetwelk alleen hun als eene ruime vergoeding toescheen voor al de werkzaamheden van het concilië; en hetwelk in de daad alleen bekwaam is, om in de grondslagen de hierachische orde, en door een noodzakelijk gevolg, al de orden der gloovigen te herstellen. » Het is door dit middel, zegt de abt BÉRAULT, dat men alom de voorname geest van het priesterschap, die hartelijke godsvrucht die tot alles nuttig is, of waaruit alle goed voortspruit, die deugd welig in een' grond van zegeningen geworteld, langzamerhand in de schaduw des heiligdoms gerijpt, door bekwame en vindingrij-

ke meesters verlicht, evenzeer verwijderd van de bijgeloovige kinderachtigheid, van den onbescheiden ijver en van eene laffe bloohartigheid, zag herleven. Daar was het dat de jeugd, door middel van vlijtige oefeningen, in korten tijd de kennis der ouden verwierf, dat een ontluikende ijver zich tot de heilige nijverheid en tot al de bekwame handelingen der Goddelijke kunst, om de zielen te bestieren, vormde. Evangelische scholen, alwaar alles, zelfs voor de oogen, de godsvrucht, de zuiverheid, de kerkelijke welvoegelijkheid predikt. Onder de kroon en het geestelijke gewaad, leerde men dat men den Heer voor altijd tot eenig erfdeel had verkozen, dat men zonder bespotting, en zonder misdaad niet tot de aardsche tooisels en handelingen kon terugkeeren; dat men op de plaatsen van losbandigheid en opstand, op de tooneelen, in de kroegen, te midden der besmettelijke vermaken der wereld, niet meer verschijnen kon. Wat zal ik zeggen van de vernieuwing, van de voortzetting, van de verbetering der kerkelijke studiën met een geheel nieuw voordeel in de eenzame kalmte dier godvruchtige schuilplaatsen aangekweekt? Diepe Godgeleerdheid, zedekundige

en praktische Godgeleerdheid, regel voor het gedrag der zielen, ter waarneming der kerkgebruiken, en gewijde plegtigheden, voor al hetgene wat dienen kan, om voor onze aanbiddelijke Geheimen het aanzien van majesteit hetwelk aan dezelve toekomt, te handhaven: dit zijn even zoo vele onderwerpen, waarvan de eenvoudige aanduiding ons eene eeuwige erkentenis voor de zichtbaar ingegevene instellers der plaatsen van zegening, waar dezelve aangekweekt worden, moet inboezemen." — Zie BORROMEUS (*Heilige KAREL*).

PIUS V (*Heilige MICHAËL GISLERI*), in 1504, te *Boschi* of *Bosco*, in het diocces van *Tortona*, geboren was, volgens den abt DE CHOISI, en volgens het algemeen gevoelen, de zoon van eenen raadsheer van *Milane*. Uit eene arme familie geboren, werd hij religieus in de orde van den H. DOMINICUS. PAULUS IV, van zijne verdiensten en deugden onderdicht, gaf hem in 1556, het bisdom *Sutri*, verhief hem in 1557 tot kardinaal, en benoemde hem tot algemeen geloofsonderzoeker in het *Milanesche* en in *Lombardijë*; doch de gestrengheid met welke hij zijne bediening in netelige tijden, waarin de nieu-

we dwalingen alom doordrongen, uitoeffende, noodzaakte hem dit land te verlaten. Men zond hem naar *Venetia*, alwaar de vurigheid van zijnen ijver nog meer tegenkantingen ondervond. PIUS IV, verplaatste hem naar het bisdom *Mondovi*. Na den dood van dezen Opperpriester, werd hij in 1566, op den Stoel van den H. PETRUS geplaatst. Door zijne verdienste tot den eersten rang der Christenheid verheven, verdubbelde hij in ijver en wendde tegen de ketterij eene gestrengheid aan, die meer dan ooit noodzakelijk was geworden, en die de sekten bij derzelver ontluiking zoude uitgeroeid hebben, indien degenen welke het gezag in handen hadden, er gebruik van wisten te maken. Hij maakte intusschen van deze gestrengheid geen gebruik dan na alle zachte middelen uitgeput te hebben. Hij liet de hervormings besluiten, door het concilie van *Trente* gemaakt, ten uitvoer brengen; hij verbood het stierengevecht in de renperken; verdreef de ligtekooijen uit *Rome*, en veroorloofde om de kardinalen wegens schulden te vervolgen. Hij legde in 1568, zijn' ijver voor de grootheid van den H. Stoel aan den dag, door te bevelen dat de bulle *In caena Domini* (vroeger jaarlijks te *Rome*, op

Witten Donderdag afgekondigd); op gelijke wijze in alle kerken zou afgekondigd worden. Deze bulle die vrij algemeen aan BONIFACIUS VIII wordt toegekend, maar die door de opvolgende bijvoegingen als het werk van verscheiden Opperpriesters kan beschouwd worden, betreft voornamelijk de jurisdictie der kerkelijke en burgerlijke magt, degene welke zich van de besluiten des Pauses op de algemeene kerkvergadering beroepen, degene welke de appellanten begunstigen; de vorsten, die de geestelijke jurisdictie willen beperken, die de kerkelijke vrijheden schenden, die de volken door nieuwe belastingen kwellen, die den ongeloovigen wapens verschaffen enz.; worden er met den banvloek getroffen. Dezelve werd in eenige gewesten aangenomen; maar de meeste mogendheden weigerden dezelve te erkennen. Men moet dezelve echter niet naar onzen geest en onze grondstellingen beoordeelen; dezelve drukt de grondbeginselen en de behoeften der tijden uit, waarin zij werd zamengesteld. Een filozoof dezer laatste tijden heeft dezelve in merkwaardige bevoordingen verdedigd. »Men verwijt, zeide hij aan de Opperhoofden der Kerk van inbreuk op het tijdelijke beheer

der vorsten te willen maken, en zelfs eenen aanslag op hunne regten te hebben gemaakt. Maar is het op hunne tijdelijke magt inbreuk maken, wanneer men over hunne overweldigingen waakt? Is het een' aanslag maken, wanneer men zich ten voordeele van een uitgeplunderd en ten gronde geholpen volk verzet? Is het eene misdaad wanneer men eenen vorst noodzaakt zijne schulden te betalen, en de in zijnen naam bedreven diefstallen te vergoeden? Is het een misbruik een' vorst te waarschuwen, van eene natie niet met belastingen te overladen, geene nieuwe tolregten in te stellen, geene onregtvaardige oorlogen te voeren, geene valsche munt te slaan, den koophandel niet te belemmeren, geene slechte wetten in te voeren; van niet aan zijne onderdanen te veroorlooven, om oorlogsbehoefden aan de Algerijnen en die van *Tunis* te verkoopen, welkers aanhoudende zeerooverijen niets anders beoogen, dan om den koophandel der Christelijke natien te vernietigen? Is het een zoo groot kwaad den vorsten aan derzelve pligten, en de regten der natien wanneer zij deze vergeten, te herinneren. Wie zal dan ten voordeele des volks spreken, indien de Godsdienst, die eenige hef-

boom, welke ons tegen het despotismus en de knevelarij overblijft, zwijgt? Moet zij hare stem niet verheffen wanneer de wetten zwijgen? Wie zal de gerechtigheid onderwijzen, indien de Godsdienst niets zegt? Wie zal de zeden wreken, indien de Godsdienst stom is. In één woord, waartoe zal de Godsdienst noodig zijn, indien dezelve niet dient om de misdaad, en bij gevolg de militaire willekeurigheid, welke de grootste aller misdaden is, te onderdrukken? Maar zal men zeggen, de Paus misbruikt zijn gezag. Doch! hoe zou hij daarvan misbruik kunnen maken? Heeft hij wel andere wapens, dan die der overtuiging, der liefdadig- en gematigdheid? Indien hij zich klaarblijkelijk bedroog, zouden er zich dan geen duizenden stemmen tegen hem verheffen? Wat zou daarenboven hij, die het grootste belang in de handhaving van het algemeene welzijn heeft, tegen dezelve kunnen ten uitvoer brengen?" (Zie BONIFACIUS VIII). CLEMENS XIV deed de afkondiging dezer bulle staken, en PIUS VI, de vriend des vredes, en met den geest van gematigdheid beziel, welke altijd de Kerk bestuurd heeft, is voortgegaan met dezelve als niet bestaande te beschouwen, wjl hij daardoor

hoopte, de zamenzwering dezer eeuw tegen den Heiligen Stoel te doen verflauwen, eene hoop, welke tot dusverre nog niet door zeer vlejende gebeurtenissen is verwezenlijkt. PIUS V was sedert eenigen tijd op eene wapening tegen de Turken bedacht; hij had den moed, om, door zich met de Venetianer en den koning van Spanje, PHILIPPUS II, te verbinden, het Ottomanische rijk den oorlog aan te doen. Dit was de eerste maal dat men den standaard der twee sleutels tegenover de halve maan zag ontrollen. De zee-legers ontmoetten elkander den 7 October 1571, in de golf van *Lépante*, alwaar de Turken door de vloot der verbonden Christen vorsten werden geslagen en meer dan 30,000 man en bijna 200 galeijen verloren. Men had dit voordeel voornamelijk aan den Paus te danken, die zich in uitgaven en vermoeynissen had uitgeput, om deze wapening tot stand brengen. Men beweert dat hij eene bovennatuurlijke kennis van deze groote overwinning had, die juist op den oogenblik, waarop hij dezelve door vurige gebeden gevraagd had, plaats greep. Pius overleed den 1 Mei 1572, in den ouderdom van 68 jaren, aan den steen. Hij herhaalde dikwijls te midden van zijn lijden. *Heer,*

vermeerder *mijne smarten en mijn geduld*. Zijn naam zal steeds de lijst der Roomsche Paussen tot sieraad verstreken; hij bezat de deugden eens Heiligen en de hoedanigheden eens konings. De sultan SĒLİM, die geen grooter vijand bezat, liet te *Konstantinopel* bij gelegenheid van zijnen dood gedurende drie dagen openbare vreugdefeesten vieren. Het Pauschap van Pius V is daarenboven beroemd door de veroordeeling van BAÏUS, door de vernietiging van de orde der humiliarissen, en door de hervorming der orde van *Citeaux*. CLEMENS XI verklaarde hem Heilig in 1712. Er bestaan verscheiden *Brieven* van dezen Paus, in 1640 te *Antwerpen* in 4.to gedrukt. Men zie zijne *Levensbeschrijving* in het Italiaansch door AGATIO DI SOMMA in 4.to FELIBIËN gaf dezelve in 1672 in het Fransch in het licht. Dezelve antwoordt vooruit op al hetgene wat de valsche wijsbegeerte, de zachte en huichelachtige verdraagszaamheid tegen de nagedachtenis van dezen godvruchtigen Opperpriester uitgestrooid hebben.

* PIUS VI (JOANNES-ANGELO BRASCHI), opvolger van CLE-

MENS XIV, werd den 27 December 1717 te *Césena*, uit eene niet zeer gegoede, maar adellijke en oude familie geboren, en genoot eene uitmuntende opvoeding. De kardinaal RUFFO, stelde hem aan BENEDICTUS XIV voor, die hem tot deszelfs secretaris benoemde. REZZONICO (CLEMENS XIII) benoemde hem achtereenvolgend tot bijzitter, vervolgens tot schatmeester, der apostolische kamer, een post, die onvermijdelijk tot het purper geleidt. Men weet dat CLEMENS XIII de vernietiging der jesuiten, zoo nadrukkelijk door de kroonen van *Frankrijk*, *Spanje* en *Portugal* aangevraagd; weigerde uit te spreken. BRASCHI zoude hun instituut enkel hervormd willen hebben ten einde de vorsten te bevredigen. Het antwoord van hunnen generaal is bekend: *Sint ut sunt, aut non sint*. REZZONICO overleed zonder dit gróote geschilpunt beslist te hebben, en *Avignon* was verloren. CLEMENS XIV belastte zich met de vernietiging der orde, waardoor hij de gunst van *Frankrijk* en de provinciën van het graafschap herwon. BRASCHI nam in zijne woning eenige der ongelukkige bannelingen op (*); hij

(*) PIUS VI, wel verre van de Jesuiten te vervolgen, zou gewenscht hebben, voort te kunnen gaan hun eene welwillendheid te bewijzen, welke hem zijn staatkundige toestand verbood.

verkeeg desniettemin den kardinaalshoed, welke de openbare achting openlijk voor hem vraagde (*). Het was noodzakelijk dezen staat van zaken te kennen, om al de moeilijkheden welke zich in de keuze van den opvolger van CLEMENS XIV opdeden, te doen gevoelen. De kroonen, en vooral die van het Bourbonische huis wilden een voorwerp, dat het werk van GAN-
GANELLI voltooide. De eerste voorwaarde, welke men van den nieuwen Paus eischte was, van nimmer de jesuiten te zullen herstellen. De Romeinen, die slechts zwak aan de nagedachtenis van GAN-
GANELLI gehecht waren, zochten dengenen, die eene al te slaafsche gehechtheid aan de der beroemde maatschappij vijandelijke kroonen aan den dag zoude leggen, te verwijderen. BRASCHI, die te midden der beide partijen eene voorzigtige gematigdheid had in acht genomen, werd gekozen. Deze benoeming, welke den 15 Februarij, 1775 plaats had, veroorzaakte eene algemeene vreugde, welke de nieuwe Paus door al de handelingen van zijn openbaar en privaat gedrag regtvaar-

digde. Hij deed milde giften onder het volk verspreiden, be-
rispte den stadhouder van Rome gestrengelijk, wyl hij enige ongeregeldheden, door de geregtsdienaars veroorzaakt, niet had willen beteugelen; ontnam den prefect der levensmiddelen, die in de verzorging van voorraad voor de hoofdstad zijnen pligt had verzuimd, zijne jaarwedde, vormde voor zijnen persoon eenen raad uit al de door hunne talenten beroemdste mannen, en kondigde aan dat hij zelf de deelen der administratie zoude bewaken. Zijn vroeger gedrag waarborgde in de daad de waarheid zijner beloften. Daar hij gestreng jegens de deugnieten, maar regtvaardig jegens de braven was, had hij in de schatkist meer dan veertig duizend kroonen aan jaarwedden, waarmede de staat bezwaard was, terug weten te brengen. Door de booswichten gevreesd, en door de goede burgers geacht, was hij het eenige der hoofden des bestuurs, welke het volk in deszelfs gemor door eenen wreeden hongersnood te weeg gebracht, spaarde en de onverschrokkenheid, de scherpzinnigheid van PIUS VI

(*) Men heeft beweerd, op de getuigenis van geloofwaardige personen, dat BRASCHI den hoed aan de kuiperijen van eenige heerschzuchtigen had te danken, welke zijne onbuigbare gestrengheid in den post van schatmeester hinderlijk was. (Zie les *Martyrs de la foi*, 4 dl.^e blz. 258 en 259.)

waren door eene soort van spreekwoord beroemd geworden (*). Hij was het ook die CLEMENS XIV had overgehaald tot het stichten van dat schoone *Museum*, waarin de meesterstukken van alle kunsten, de kostbaarste ouden, de reizigers van alle beschaafde natien moesten uitlokken. Al de ontwerpen, welke BRASCHI sinds lang overwoog, bezaten een kenmerk van verheven en edelmoedigheid, waarin zijne ziel geheel en al afgeschilderd was. Wij zullen slechts de belangrijkste aanhalen: de in de haven van *Ancona* ten uitvoer gebragte werken, de eenige in de staten van den Paus, waarin de koophandel beschermd kon worden; de vuurbaak, welke een gedeelte dezer werken uitmaakt, welke voor PIUS VI een standbeeld verdienden, gelijk aan dat van CLEMENS XII (**), en eenen zegeboog naast die van TRAJANUS, de prachtige sacristie bij de hoofdkerk van den

heiligen PETRUS aangelegd, de herstelling en aan den ingang van het *Quirinaal* paleis gemaakt, alwaar hij de beroemde obeliske weder liet oprigten, de verfraaijingen der abdij van *Subiaco*, welke hij voorheen bezeten had; maar vooral de uitgebreide onderneming van de droogmaking der *Pontijnsche moerassen*. Reeds in de eerste tijden der Romeinsche republiek of vervolgens onder de Keizers, en eindelijk later onder het Pauschap van BONIFACIUS VIII, MARTINUS V, LEO X, en SIXTUS V, had men vruchteloze pogingen aangewend om dit gewest, alwaar eene ongelukkige bevolking te midden der pestachtige dampen verkwijnt en uitsterft, gezond te maken (***), en hetwelke de reiziger zelfs niet strafeloos zonder onvermijdelijke voorzorgen doortrekt. PIUS VI bezocht zelf dit land van verwoesting en kwam er jaarlijks de werkzaamheden aan-

XIX. DEEL.

G g

(*) *Ha denti per morsicare, e un buon naso per sentire.*

(**) Dit standbeeld is niet het eenige hetwelke men voor PIUS VI heeft willen oprigten; de Romeinen wezen hem een ander in metaal toe in het capitolium, toen de Fransche vloot door eenen storm voor *Onelle* vernield werd, den 21 December 1792. PIUS VI wees het standbeeld van de hand: doch een opschrift verving hetzelfde, om het verlangen des volks te bevredigen, hetwelk aan de gebeden van den Paus eene gebeurtenis toeschreef, welke het als wonderdadig beschouwde (zie *les Martyrs de la foi*, door den abt GUILLON, 4.^e dl. blz. 258, 259, en 215).

(***) In 1772, vraagde een reiziger, die deze ongelukkige gewesten doortrok, aan een dier inwoners, welke men beweegbare spooksels kan noemen; *hoe of zij deden om te leven* — *Wij leven niet, antwoordde hij, wij sterven.*

moedigen en regelen. Eene vrijwillige inschrijving bragt aanzienlijke fondsen op, welke de landschatting verligte. Twaalf duizend morgen lands, aan de graanteelt en de voeding van het vee teruggegeven, werden, door de apostolische kamer aan den hertog BRASCHI, neef van den Paus verkocht. De *Appische weg*, dat meesterstuk van de Romeinsche nijverheid, werd van deszelfs nuttelooze belemmeringen, waarmede dezelve overladen was, en die de stremming der wateren vermeerderden, ontdaan. Dezelve is tegenwoordig een rechte en effen weg, welke in eene rechte lijn naar *Terracine* geleidt, in plaats dat men vroeger, om den grooten weg van *Napels* te bereiken, eenen langen en lastigen omweg moest maken. Men groef daarenboven eene breede gracht, welke den afloop des waters naar het meer *Fogliano* nog gemakkelijker maakte, en welke in het vervolg het handelverkeer moest vermeerderen. Eene geheele stad, waarvan de plannen reeds aangenomen waren, zoude deze prachtige werken verfraaid en bekroond hebben: maar de onlusten, welke tusschenbeiden kwamen, en

de Fransche omwenteling beletteden de uitvoering der in hetzelfde doel van gezondheid en verfraaijing ontworpen plannen. Met den weldadigen geest, welke Pius VI kenschetste, vereenigde hij eenen smaak voor pracht, welke zich vooral in de pontificale plegtigheden openbaarde. Deze Opperpriester was nog in eenen gevorderden ouderdom een der schoonste mannen van zijnen tijd. Een edel en schrander gelaat, eene groote en in de schoonste evenredigheden ontwikkelde gestalte, gaven aan al zijne manieren, aan al zijne bewegingen eene bevaligheid en majesteit, welke in de hoogsten graad de toegeneegenheid en den eerbied tot zich trokken (*). Een Engelsch schrijver, JOHN MOORE, en een lutheraan, welke hem de Pauselijke dienst hadden zien verrigten, de eene te Rome en de andere te Weenen, spreken er in hunne gedenkschriften met eene geesdrift over, welke des te minder verdacht is, wijl zij zich zulks als eene soort van afgodendienst schijnen te verwijten. Het was eenen Catholijken en Franschen schrijver voorbehouden (**), pogingen in het

(*) Het volk riep dikwijls uit: *quanto è bello, quanto è bello! Tanto è bello quanto è santo.*

(**) De schrijver *des Mémoires philosophiques et historiques.*

werk te stellen om de nagedachtenis van PIUS VI te schandvlekken, door hem aandoeningen van ijdel- en hoovaardigheid te midden der bedieningen zijner heiligste pligten toe te schrijven. Verschillende wederwaardigheden oefenden de deugden van PIUS VI, in zijne huiselijke betrekkingen; en daar zijne lasteraars van dezelve een ontrouw en dikwerf lasterlijk verslag hebben gegeven, zullen wij er eenen oogenblik bij stil staan. De Paus had twee neven, de zonen der gravin ONESTI, zijne zuster. Hij deed hun, naar het voorbeeld van verscheiden Paussen, zijnen naam aannemen, en huwde den oudsten, den hertog van BRASCHI, aan de dochter der gravin FALCONIERI, eene der rijkste personen der stad, uit. De jonge echtgenoot bevond zich meester van eene zeer groote fortuin. De rijkdommen van BRASCHI, verdwenen op den eersten oogenblik der ongelukken van PIUS VI. Wat zijn' jongeren broeder ROMUALDUS aangaat, dezen liet de Paus al de rangen eerst doorstreven, welke tot het kardinaalschap geleiden, en gaf hem eerst na al deze proeven, voor welke zijn neef eervol bestond, den rooden hoed. Ziedaar hoe ver het *Nepotismus* van PIUS VI

zich uitstreckte. Een oude geestelijke, AMANZIO LEPRI genaamd, dikwerf genoemd wegens deszelfs eigenzinnigheden, en de zoon van eenen Milanees, die zich op eene verbazende wijze bij de douanen verrijkt had, deed vrijwilliglijk aan de beide jonge BRASCHI's eene donatie van al zijne goederen, hetzij om zich een' grooten naam bij den Paus te maken, of om, in zeker opzigt, zijne spoedig gemaakte fortuin te wettigen. Deze, ten minste onbescheidene, donatie beroofde eene zeer jonge nicht, MARIANNE LEPRI, van welke de begiftigden welligt het bestaan en de regten niet kenden, van derzelve erfdeel. AMANZIO overleed eenigen tijd daarna; en de familie bragt een testament te voorschijn, hetwelk de donatie herriep, maar hetwelk men als valsch verklaarde. Daar de zaak voor de regtbank van den bijzitter der kamer was gebragt, werd de donatie bevestigd: doch op het appel voor de regtbank der *Rota*, werd het vonnis, na zeer lange debatten te niet gedaan. Daar de begiftigden door eenen aan deze regtbank bijzonder eigenen vorm, krachtens welke een grooter aantal regters beroepen wordt, om in laatste instantie uitspraak te doen,

in revisie voorzien hadden, werd de donatie in al derzelve regten hersteld. De Paus trad intusschen als middelaar tusschen beide. Zijne neven stonden de helft des erfdeels aan de nicht af, die daarenboven aanzienlijk werd uitgehuwd. Aldus eindigde deze zaak, welke de lasteraars van PIUS VI, met de schandelijkste kleuren afschilderden. Dat wij ons haasten, om tot meer gewigtige gebeurtenissen over te gaan. » Men moet toestemmen, zegt een der bitterste lasteraars van PIUS VI, dat hij de Kerk in een tijdvak bestuurd heeft, waarin de grootste talenten en de verhevenste deugden, hem niet voor stormen zouden hebben kunnen beveiligen." (Zie *le Mém. Hist. et Philos.*). In de daad, de grondbeginselen der hedendaagsche filozofie waren niet slechts in de laagste klasse der maatschappij ingedrongen, maar zelfs verscheiden vorsten schenen zich in eenen openlijken

worstelstrijd met het geestelijke gezag gewikkeld te hebben, en voornamelijk de keizer van *Duitschland*, (zie JOZEF II), die door een'ouden minister vol laatdunkenden hoovaardigheid, (zie KAUNITZ), en eenen heerschzuchtigen bisschop bestuurd werd, (zie HERBERSTEIN) (*). PIUS VI, die niet zonder reden voor het gevaarlijke van zijnen toestand beducht was, meende zich niet enkel aan diplomatische mededeelingen te moeten houden, hij besloot naar *Weenen* te gaan, om in persoon met JOZEF te onderhandelen. Deze reis vond bij deszelfs familie en in den raad de hevigste tegenkanting; de kardinaal DE BERNIS vooral stelde met nadruk de vernedering voor, welke er voor het hoofd der Kerk uit eenen vruchtelozen stap zou voortvloeijen: maar PIUS VI was tot alles bereid en zijne verwachting werd niet geheel bedrogen (**), JOZEF ontving hem (1782), met ee-

(*) Eenige vorsten eischten gedeelten der domeinen terug, welke sedert lang, hetzij als donatie hetzij door traktaten van anderen aard, aan den Paus toebehoorden. Onder dezelve telde men vooral de Italiaansche vorsten. De groot hertog van *Toskane*, eischte het hertogdom *Urbino* terug, de koning van *Napels* dreigde *Bénévento* te bezetten. Ieder, tot zelfs de republiek van *Venetie*, ja zelfs de hertog van *Modéna* trachtten eenig klein gedeelte van het hertogdom *Ferrara* met hun erfland te vereenigen, waarvan het geheel weldra door een veel geduchter magt dan die van den bisschop van *Rome* moest overweldigd worden.

(**) De reis van PIUS VI naar *Weenen* is door verscheidene geschiedschrijvers, onder anderen door den schrijver der *Mémoires philosophiques*, als een zegetogt voorgesteld, welke weinig met de zedigheid van den stadhouder van *Jesus Christus* strookte; dit is eene

nen gedwongen luister, waardoor hij zich een middel meende te verschaffen om het gezag de Pausen te verzwakken, terwijl hij den eerbied voor zijnen persoon verdubbelde: men beproefde zelfs den Paus te bekoren, door hem den titel van rijksvorst voor zijnen neef aan te bieden. PIUS VI, wees zulks zediglijk, doch met klem van de hand. Hij wist op eene volkomene wijze de liefde, den eerbied en de geestdrift des volks tot zich te trekken, terwijl van den anderen kant, de vorst, door zijne onoverwinnelijke halstarrigheid en de eerste minister (*), door zijne opgeblazene en bespottelijke verachtingen, hun best deden, om hem beleedigingen en

onaangenaamheden te doen verduren. De keizer kwam in het volgende jaar te Rome, en men kon reeds opmerken, dat terwijl men over de zaak van het aartsbisdom *Milane* onderhandelde, hij met betrekking tot eenige zeer ernstige moeilijkheden, uit achting voor den Paus had toegegeven. Deze gunstige gezindheid nam in het vervolg toe; en in 1790, zag de heerschzuchtige JOZEF, door de Brabandsche onlusten verontrust, zich genoodzaakt aan PIUS VI, geestelijke wapens te vragen, om zijne tegen het wettige gezag oproerige onderdanen, tot hunnen pligt terug te brengen. Aldus moest de openbare denkwijze over deze reis, welke eerst zoo hevig aangerand werd, ver-

G g 3

schandelijke logen, door alle ooggetuigen, en door de eigen woorden van een gelijktijdig schrijver bevestigd; namelijk BECCATINI, welke men niet van pluimstrijkerij ten opzichte van PIUS VI zal beschuldigen. *Basterà solo à dire*, schreef hij, *ch'egli fù assai lontano del fatto spiegato da LEONE X e CLEMENTE VII, quando si portarono a Bologna (storia del secolo XVII, lib. XIV, blz. 127.)* De equipage en het gevolg van den Paus onderscheidden zich door de grootste eenvoudigheid. Het merkwaardigste, waardoor zich deze reis onderscheidde, waren de toejuichingen en de heilwensen van het volk, hetwelk hem op zijnen weg, tot de poorten van de hoofdstad van *Oostenrijk* met waarlijk buitengewone geestdrift ontving.

(*) De beruchte KAUNITZ, welchen de groote FREDERIK in zijne gedenkschriften als een zeer middelmatig man voorstelt, nog geheel opgeblazen van het *favoritismus*, van zijne overledene vorstin, vereenigde met de Duitse barschheid, eene soort van zothed (*fa-tuité*) waarin hij op eene linksche wijze de Fransche manieren wilde nabootsen: hij verwaardigde zich niet zijne opwachting bij den Paus te maken, en toen PIUS VI, hem de eer aandeed, hem te bezoeken ten einde zijn heerlijk kabinet te bezichtigen, verscheen de trotsche minister in een soort van huisgewaad (*négligé*), te midden van eenen kring, die geheel schitterde van luister, en drukte op eenen gemeenzame wijze de hand des Pausen, die door al de overigen, ja zelfs door den keizer met eerbied gekuscht werd.

anderen. Intusschen had de ex-keizer van *Duitschland*, *Italië* geschokt; in *Toskane*, had de groot-hertog LEOPOLD, broeder van JOZEF, met dezelve leerstellingen bezielde, doch voorzigtiger dan hij, den bisschop van *Pistoja*, RICCI, tot medehelper in de uitvoering zijner plannen gekozen; deze RICCI, was de neef van den laatsten generaal der Jesuiten, dien GANGANELLI, in het kasteel *Sint Angelo* had doen opsluiten, en dien PIVS VI, uit vrees van aan de kroonen, welke van hem de verdelging dier maatschappij hadden gevorderd, argwaan te geven, er in had laten sterven. Eene onwettige synode te *Pistoja*, in 1786, gehouden, had al de anti-Romeinsche grondstellingen gewettigd, en LEOPOLD had ondernomen, om de besluiten der synode, in eene kerkvergadering, in het volgende jaar te *Florence* gehouden, waarin zich achttien aartsbisschoppen of bisschoppen bevonden, te doen bevestigen; slechts drie onder dezelve, gaven hunne goedkeuring. LEOPOLD gevoelde toen reeds het gevaarlijke van zijne onderneming: de tijd rijpte zijne overwegingen aan; en in 1790, leerde hem het voorbeeld zijns broeders de noodzakelijkheid kennen, om zijne onvoorzigtigheid te her-

stellen. Terwijl hij hem op den keizerlijken troon opvolgde, haastte hij zich den vrede met de Brabandsche geestelijkheid, welke grootendeels de bewegingen der steden regelde, te sluiten, en al de door JOZEF ingevoerde nieuwigheden af te schaffen. De nieuwe groot-hertog handelde op gelijke wijze in *Toskane*; hij verbande RICCI in een klooster, na hem genoodzaakt te hebben, zijn ontslag in te dienen; en PIVS VI genoot den troost eene volledige verzoening met het keizerrijk en *Toskane*, te erlangen. Te *Napels*, was het eene soort van intrigant, TANUCCI genaamd, die, na tot het ministerie te zijn gekomen, de aanvallen tegen het gezag van den heiligen Stoel regelde. Bij het gezag, hetwelk hij in den raad verkregen had, voegde zich de invloed van de koningin, zuster van JOZEF; en de geheele geest van het hof van *Napels* was, gedurende langen tijd, slechts dat van het Oostenrijksche huis. De plotselijke en gewelddadige vernietiging van acht en zeventig kloosters in *Sicilië*, de benoeming van eenen aartsbisschop van *Napels*, waartoe de koning in den beginne beweerde, een uitsluitend regt te hebben; de weigering van den kardi-

naalshoed, aan dien zelfden aartsbisschop gedaan, voor wien men in zeker opzigt, de Pauselijke institutie had afgeperst; de onstaatkundige verwerping der aflaten, welke het Roomsche hof gewoon was aan het Napolitaansche volk te verleenen, waren sedert 1775, de eerste toortsen der tweedragt. Men nam rijke abdijen, welke aan den kardinaal-secretaris van staat toebehoorden, in beslag, men dreigde zich van het hertogdom *Benevento* meester te zullen maken; en eindelijk verwekte men nieuwe moeilijkheden, in de plegtigheden van een oud feodaal gebruik. Daar de koning vergat, dat de eerste prins van zijn huis, die den troon van *Napels* bestegen had, denzelven grootendeels aan de voorgangers van PIUS VI, ingevolge het regt van opperleenheerschappij, toenmaals aan den heiligen Stoel toegekend, te danken had, kwam hij op het denkbeeld om, betrekkelijk de aanbidding van den telganger of hakkenij, eene soort van leen-hulde, te twisten. De plegtigheid dezer aanbidding had, in 1777, met eenige openlijke en bijna beleedigende beperkingen plaats, welke beleedigingen Pius VI met de hem nooit verlatende standvastig-

heid, gematigdheid en waardigheid beantwoordde. Het Spaansche hof, alwaar de vader van FERDINAND regeerde, betuigde zijn misnoegen tegen TANUCCI, wiens invloed van toen af begon te dalen. De ridder ACTON, die hem in de voornaamste gunst opvolgde, toonde zich minder hevig. De markies CARRACCIOLI, onderkoning van *Sicilië*, werd in den raad beroepen. Deze heer, een der beminlijkste en schranderste mannen zijner eeuw, die langen tijd in *Frankrijk* afgezant was geweest, gevoelde de ongelegenheden, welke zulk een ellendige twist kon ten gevolge hebben. De kardinaal DE BERNIS, werd ter onderhandeling naar *Napels* gezonden, en men kon geene betere keuze doen. Groote veranderingen kondigden zich daarenboven in alle geesten aan. De volkeren begonnen in de oneenigheden des bestuurs, waarin zoo vele regten betwist, en zoo vele belangen gekwetst werden, tusschen beide te komen. *Brabant* sloeg aan het muiten, en de militaire middelen hadden het oproer niet kunnen beteugelen. De gezondheid van JOZEF II, de ziel van al deze wijsgeerige omkeeringen, verzwakte op eene verontrustende wijze, en

de troonen waren reeds aan het wankelen. Al deze omstandigheden bragten op het einde van 1789, eene noodzakelijke toenadering te weeg. De hulde der hakenijen, werd in eene geldelijke schatting veranderd, ten genoege van de beide mogendheden. De koning en de koningin van *Napels*, kwamen te *Rome*, het laatste zegel op deze verzoening drukken, welke van beide kanten opregt was. De geschillen met de republiek van *Venetie* en den hertog van *Modena* berokkenden PIUS VI ook eenige verdrietelijkheden, maar hij zegevierde over dezelve, door dezelfde middelen van zacht- en gematigdheid. Onder al de vorsten van *Italië*, waren die, welke over *Piemont* regeerde, en de hertog van *Parma*, de eenige, welke den stroom weêrstand boden. In het overige van *Europa*; had PIUS VI minder tegenstrevers te bestrijden. Het nog monarchale *Frankrijk* bleef aan de Godsdienst van CLOVIS of CLODOVEUS getrouw; *Spanje* volgde het voorbeeld van *Frankrijk* na. In *Portugal* had de dood van den markgraaf DE POMBAL, den hevigesten vijand der Jesuiten, aan de koningin de vrijheid gegeven, om met den heiligen Stoel weder vriendschappelijke betrekkingen aan

te knooien. In *Polen*, toonde zich koning STANISLAUS niet minder aan het Roomsche hof gehecht; hij liet den bisschop van *Krakau*, benevens eenige andere schrijvers, welke met de bullen strijdige grondstellingen, tachtten te verspreiden, straffen. De protestantsche vorsten behielden PIUS met geene mindere achting. FREDERIK wist hem dank, wijl hij de eerste Paus was, welke hem den titel van koning had gegeven, en wijl hij de Jesuiten, aan welke hij eene schuilplaats in zijne staten had verleend, niet verontrust had. CATHARINA II verlangde meer; zij vroegde eene bulle, welke hun veroorloofde, nieuwelingen aan te nemen. PIUS VI, door eene met de verbindtenissen, welke hij met de Catholijke mogendheden had aangegaan, strijdige vraag in verlegenheid gebracht, weigerde met zijne gewone zachtmoedigheid, en stond andere punten toe, zoo als de benoeming van den bisschop van *Mallo*, tot het aartsbisdom van *Mohilow*, en van eenen Jesuit, als *coadjutor* van dezen Stoel, alsmede de verheffing tot de kardinaalswaardigheid, van den nuntius ARCHETTI, die het grootste deel aan de onderhandeling gehad had. Men gebruikte oogluiking betrek-

kelijk de nieuwelingen, welke de Jesuiten voortgingen aan te nemen. Pius VI had daarenboven geenerlei magt om zich daar tegen te verzetten. De kinderen van de czarín, kwamen onder den naam van graaf en gravin van het Noorden, de rijkdommen van het Romeinsche museum, en den in de Pontijnsche moerassen herstelden heerlijken weg, bewonderen. GUSTAAF III, door dezelfde beweegredenen eener edele weet- en nieuwsgierigheid aangespoord, verliet ook een wjl het barre Noorden, om het *Vatikaan* te komen bezoeken. Daar de vorsten eindelijk begrepen, dat door het godsdienstige gezag aan te randen, zij hun eigen gezag ondermijnden, zoo wilden zij het kwaad, dat door de dwaling reeds bedreven was, herstellen; maar de schok was gegeven, en de Fransche omwenteling barstte uit. Na de eerste maatregelen, ten nadeele der Fransche geestelijkheid genomen, werden er nog nadrukkelijker aanvallen tegen het hof van *Rome* gericht: men schafte de *annaten* af; en toen reeds kwam het ter sprake, om zich van *Avignon* meester te maken. De constituerende vergadering kwam op het denkbeeld van de *beruchte burgerlijke*

constitutie der geestelijkheid en om aan deze door goddeloosheid en trotschheid gedrogtelijke akte, de noodige kracht te geven, eischte men eenen plegtigen eed; ieder een, welke weigerde dezen eed af te leggen, werd de ondersteuning en de aalmoezen, welke de ingetrokken beneficiën opleverden, onthouden. Van de 138 bisschoppen, waren er slechts vier, welke er zich aan onderwierpen, het grootste gedeelte der geestelijkheid, uit vier en zestig duizend personen zamengesteld, volgde dit voorbeeld, en verkoos de ellende boven den meined. De ontbinding van al de kloosterorden, de echtscheiding, het huwelijk der Priesters werden staatswetten en titels van doodstraf, niet slechts tegen diegenen, welke zich tegen derzelve uitvoering onttrokken, maar zelfs tegen hen, welke dezelve durfden afkeuren. Te midden van zoo vele ongeregeldheden, kon Pius VI niet zwijgen. Hij verklaarde zich over al deze punten in verscheiden geschriften, maar vooral in zijne doctrinale brieve, welke een meesterstuk van welsprekendheid en zuivere godgeleerdheid is. Wel verre van bedreigingen te gebruiken, welke men als laat-

dunkend zoude beschouwd hebben, en welke slechts eene ijdele verbittering voortgebracht hadden, waren het de wapens der rede en de voorschriften der heilige canons, waarmede hij zijne vijanden bestreed. De moed, met welken hij bezielde was, zocht hij het ministerie, hetwelk toenmaals *Frankrijk* bestuurde, inteboezemen. » Al ware ook de tegenstand vol gevaren, » schreef hij aan den aartsbisschop van *Bordeaux* (*), toenmaals zegelbewaarder en aan den aartsbisschop van *Vienne*, aan wien de portefeuile der beneficien was opgedragen, » is het nooit geoorloofd, één oogenblik den schijn aan te nemen van afvallig van het Catholijke geloof te worden, zelfs niet met het voornemen om, wanneer de omstandigheden veranderd zouden zijn, tot de voorschriften der Kerk terug te keeren. » Wyl hij een ijverige verdediger der regten van anderen, maar geheel belangeloos ten opzichte van datgene was, wat hem zelve betrof, ontsloeg hij de expeditiën naar *Frankrijk*, van de gewone belasting. » Opdat, zeide hij, men niet vooronderstelle, dat onze onge-

rustheid, een ander doel heeft dan de Godsdienst, en om den mond van de vijanden des Apostolischen Stoels te stoppen, » Eindelijk predikt Pius VI, in de doctrinale breve, die altijd als een eervol gedenkstuk van zijn bestuur zal aangehaald worden, grondstellingen, zeer van die ultramontaansche grondbeginselen verwijderd, welke aan sommige zijner voorgangers zoo zeer verweten worden, terwijl hij met even zoo vele gematigdheid, als duidelikheden en opregtheid, de grenzen tusschen de beide magten bepaalt. Zoo vele edelmoe-dige pogingen waren vruchteloos. Het Fransche bestuur, te zwak en te zeer afgeschrikt, durfde zich niet tegen de rampzalige besluiten van de constituerende vergadering verzetten, en liet den Paus en de geestelijkheid alleen in het strijdperk. Daar de bisschoppen zich verbeelden, dat eene uitstekende opoffering den staat van zaken konde veranderen, zoo boden allen den Paus (Mei 1791), den afstand hunner stoelen aan. De Paus wees zulks van de hand, terwijl hij hen vermaande de besluiten der Voorzienigheid af te wachten. Eenige ver-

(*) Zie l'*Histoire du clergé pendant la révolution*, door den abt BARRUEL.

troostende breven, drongen niet dan zeer bezwaarlijk tot hen door. Naarmate zij in handen der opstandelingen vielen, werden zij op eene smadelijke wijze verbrand; en het Fransche ministerie duldde deze onwaardigheden (zie *Les Martyrs de la foi*, IV deel, blz. 278). Alle geestelijke banden werden van dit tijdstip af met het hof van Rome verbroken; naauwelijks hielden eenige ijdele uitwendige pligtplegingen den staatkundigen band te zamen. De Pauselijke nuntius zag zich genoodzaakt te vertrekken, de beeldtenis van Z. H., werd verbrand; en de volmagten van den kardinaal DE BERNIS, die den eed niet had willen afleggen, werden ingetrokken. Deze edele tegenstand vermeerderde slechts de woede der opstandelingen. Zij werden verontrust door het gezicht van zoo vele ongelukkigen, wier moedige gelatenheid en onderwerping een gevaarlijk medelijden kon te weeg brengen. Men besloot dus zich van dezelve te ont-

doen, door hen als opstandelingen tegen het nationale gezag voor te stellen; en de benaming van *wederspannige priesters*, welke voor de eerste maal in de openbare akte der administratie verscheen, was de leus der vogelvrijverklaringen. Zoodanig was het bloedige erfdeel door de constituerende vergadering aan hare opvolgers, vermaakt. Naauwelijks was zij verdwenen, of de ijskelder van Avignon werd met lijken opgevuld, onder welke de geestelijken, de voornaamste slagtoffers waren, (24 Oct. 1791). Drie bisschoppen en meer dan drie honderd priesters, werden in de dagen van den 2 en 3 September 1792 om het leven gebracht. Alles wat aan het staal der beulen en moordenaars kon ontsnappen werd verbannen, of veroordeelde zich zelve, tot eene vrijwillige ballingschap aan gene zijde des Rijn, der Alpen, der Pyreneën en der grenspalen des Oceaans: Europa, werd met vlugtende priesters als bezaaid (*). Meer

(*) De dood van LOUWIS XVI, voegde eene doodelijke droefheid bij al degene, waarmede PIUS VI reeds overladen was. Het was bij deze gelegenheid, dat die zoo vurige toegenegenheid zich openbaarde, welke de kardinaal DE BERNIS reeds sedert lang had aangekondigd, toen hij schreef; PIUS VI heeft een geheel Fransch hart. Dezelve blonk geheel en al uit in de allocutie van den 1 Junij 1793, waarin de heilige Opperherder met den toon der smartelijke klaagliederen van den profeet over het lot van Sion uitriep: *Ah! Gallia, Gallia! a praedecessoribus nostris appellata totius christianitatis speculum . . . . . Quam hodie aversa a nobis es, quam hostili in veram religionem animo! ac inter omnes qui unquam fuerunt in sec-*

dan vier duizend derzelve werden in de Romeinsche Staten, gastvrij opgenomen. PIUS VI, ontving hen met de liefdadigheid eens Herders, en de tranen eens Vaders. Deze ongelukkige Geestelijken vonden te *Rome*, niet minder doorluchtige slagtoffers der omwenteling, MESDAMES van *Frankrijk*, welke er hen voorgegaan waren. Eenige jaren daarna moesten de koning en de koningin van *Sardinie*, er ook hunne ongelukken en smarten komen brengen. Sedert de terugroeping van den kardinaal DE BERNIS, had het Fransche gouvernement verscheidene afgevaardigden voorgesteld, welke PIUS VI had afgewezen; onder anderen den graaf DE SÉGUR. Het was de Napoleitaansche legatie, welke in zeker opzigt de Fransche diplomatie te *Rome* bestuurde, hetzij door met den consul DIGNE genaamd, eene briefwisseling te onderhouden, hetzij door agenten uit hare bureaux te zenden. Op den 13 Februarij 1793, kwam een zekeren heer FLOTTE, majoor van het Fransche smaldeel, dat voor *Napels* kruis-

te, als overbrenger eens officiëlen briefs aan, welke brief den consul belastte, voor zijne deur en voor die der akademie, het wapenschild der vrijheid te plaatsen. De zeeofficier nam de uitvoering op zich, door eenen zekeren HUGO DE BASSEVILLE, voorheen abt, en de onderwijzer van de kinderen eens bankiers van *Bayonne*, CABARRUS genaamd, later wijsgeerig schrijver, en toenmaals boezemvriend van BRISSOT, vergezeld. Zij zouden na een burger gastmaal, in de beweging, welke zij voorbereid hadden, door de kweekelingen der school van *Frankrijk*, ondersteund worden. De beide republikeinsche verspieders, reden in eene koets over het voorplein, terwijl zij trotschelijk de driekleurige cocarde opstaken. De menigte vergaderd en doet bedreigingen hooren; men antwoordt uit het rijtuig op dezelve door beschimpingen, het volk wapent zich met straatsteenen en de opschudding is ten top gestegen, FLOTTE en BASSEVILLE, van alle kanten aangevallen, zien zich genoodzaakt het rijtuig te ver-

tatores infestissima! ah! iterum Gallia, enz. Deze welsprekende toespraak, werd naderhand door den aartsbisschop van *Nicëa* (Mavry) in het Fransch vertaald: in de eerste uitgave te *Rome* in het licht gegeven, merkte men den bijnaam *Sceleratissimus*, aan VOLTAIRE gegeven, op, in de Fransche vertaling van *Parijs*, in 1815, 1818, en 1821, is deze bijnaam weggelaten (zie *les Martyrs de la foi* etc. deel IV, blz. ^{ca} 271 en 272).

laten en namen de vlugt in het huis van eenen Franschen bankier, waarin het volk hen vervolgt. BASSEVILLE, wilde zich met eenen dolk, waarvan hij zich voorzien had, verdedigen: maar een barbier bragt hem met een scheermes eene wonde in den onderbuik toe, die doodelijk werd bevonden. Intusschen kwam de gewapende magt opdagen, en beschermt zijnen aftogt. De Paus zond zijn eigen heelmester; maar de gewondene overleed op den avond van den volgenden dag; nadat hij zijn leedwezen te kennen gegeven, en den kardinaal secretaris van staat, om vergeving had doen vragen. Hij openbaarde stichtende gevoelens van godsvrucht. (Zie BASSEVILLE). De consul DIGNE volgde dit voorbeeld (*); en FLOTTE kwam te *Napels* terug, met 70 Romeinsche kroonen, welke de Apostolische kamer hem verschaftte, wyl hij zelfs het noodige reisgeld niet had. Pius VI droeg zorg, om al de mogendheden van de bijzonderheden dezer gebeurte-

nis te onderrigten: de nationale conventie stond niet ten achteren met deze zaak als eenen voorbedachten moord voor te stellen, waarover zij meende zich te moeten wreken, maar zij kon dit voor nemen niet ten uitvoer brengen. De volslagenste regeringloosheid; binnenlandsche onlusten, heiligschendingen, moorden, gelukkige krijgsbewegingen, voor welke zij verscheiden harer veldheeren beloonde, door hunne hoofden te doen vallen (**), dusdanig waren de gebeurtenissen, welke haar *Rome*, uit het oog deden verliezen, tegen hetwelke zij, sedert de rampspoedige onderneming van *Oneille*, geen nieuwe pogingen aanwendde. Den 9 Thermidor (27 Julij 1794) brak aan. Men geloofde in *Italië* even als in *Frankrijk*, aan eene gelukkige verandering; en vele Fransche Priesters, maakten zich gereed om naar hun vaderland terug te keeren. Pius VI meende het gevaar nog niet geweken te zijn; en hij spoorde hen aan om te blijven.

(*) Men heeft in dit verhaal, den abt GUILLOU, den schrijver der *Martyrs de la foi*, gevolgd, die getuige van vele daadzaken, en de bewaarder van al de gedenkstukken van den kardinaal SPINA was, die *Rome* gedurende al deze gebeurtenissen niet verlaten had, en die Pius VI tot aan zijnen nood niet verliet (a).

(a) Van daar welligt het verschil, van eenige bijzonderheden in het artikel BASSEVILLE opgegeven, met die, welke men hier ontwikkeld vindt. Vertaler.

(**) LUCKNER, CUSTINES, HOUGHARD, BEAUHARNAIS.

Daar hij later op hunnen aandrang toegaf, verzekerde hij hunne reis door al de midelen, welke in zijne magt stonden. Zijn voorgevoel werd niet dan al te zeer bewaarheid. Het directorium, dat aan de conventie was opgevolgd, volgde dezelfde plannen, doch met minder hevigheid, en meer trouweloosheid. De straoefeningen waren zeldzamer, doch de vervolging was daarom niet minder hevig. *Het wilde minder bloed*, zegt CARNOT, in zijn eerste gedenkschrift, *maar tranen in overvloed*. Alles werd verleid en onteerd, het leger alleen hield den roem der natie staande, en verachtte het bestuur, dat het zijne zegepraalen deed roemen en vreezen. Nadat het alle landen aan deze zijde van den *Rijn* onderworpen had, bleef aan hetzelfde *Italië* nog te overwinnen over: en BONAPARTE werd in het begin van het jaar 1796, met deze onderneming belast. De Fransche veldheer noodzaakte, na eene reeks van schitterende overwinningen, de Oostenrijkers de *Adige* of *Etsch* over te steken, en daar de Paus hierdoor dezen slagboom, den eenigen, welke het land voor eenen volslagen inval kon beveiligen, gebroken zag, had hij de partij gekozen, om te onderhandelen. De

afgevaardigde van *Spanje*, AZARA, werd door Zijne Heiligheid belast, zich naar den overwinnaar te begeven, die, terwijl hij den aartshertog KAREL, voor een oogenblik adem liet scheppen, zich in aller ijl naar zijne regterzijde had gewend, om de staten van den heiligen Stoel te overweldigen. De afstand der beide legatien van *Bologna* en *Ferrara*, voldeed te nauwernood aan de begeerlijkheid van den overwinnaar, aan wien men daarenboven, de schoonste schilderstukken, de schoonste beelden van het museum en eene brandschatting van vijftien millioenen beloven moest. Van eenen anderen kant, schreven bijzondere commissarissen van het directorium, te *Florence* gekomen, nog hardere vorderingen voor: zij wilden dat Zijne Heiligheid al de bullen, breven, mandementen, herderlijke onderrigtingen en in het algemeen al de geschriften sedert de omwenteling van den heiligen Stoel uitgegaan, zoude herroepen en te niet doen. Pius VI, door deze voorstellingen verontwaardigd, verklaarde er zich, al mogt het ook zijn leven kosten, tegen te zullen verzetten; hij wilde liever met den veldheer onderhandelen. BONAPARTE had van zijnen kant bevel ontvangen, zich

van Rome meester te maken; maar, hetzij dat hij deze gelegenheid wilde te baat nemen, om een bewijs van onafhankelijkheid aan den dag te leggen, hetzij dat hij van toen af, het denkbeeld reeds opgevat had, om eene schaduw van bestaan aan het geestelijke gezag te laten, ten einde, hetzelfde tot meer omvattende plannen te doen dienen; hij haastte zich ten minste om een verbond te sluiten, hetwelk bij de reeds aangenomene artikels, den afstand van een gedeelte van *Romagna* voegde, de brandschatting tot de som van een en dertig millioenen bragt, behalve de levering van zestien honderd paarden. Nadat deze schikking onderteekend was, verloor hij geen oogenblik om naar *Tyrol* terug te keeren, terwijl hij 15,000 man onder het bevel van *VICTOR* naliet, om de overwonnen landen bezet te houden. Dus werd de vrede, of liever de wapenstilstand van *Tolentino* (19 Februarij 1797) gesloten, welke de volslagen regeringeloosheid binnen de muren van *Rome* bragt. Prus VI, legde te midden dezer tegenspoeden, eenen bovennatuurlijken moed aan den dag. Zijne gematigdheid en werkzaamheid, het voorbeeld dat hij van alle opofferingen gaf, waren slechts zwakke ver-

zachtigen, welke eene treurige uitkomst slechts vertraagden. De aanzienlijkste en rijkste familien ontteden zich, even als de Paus, van hun goud- en zilverwerk, van hunne paarden en rijtuigen, en van al hetgene wat tot het gebruik van eene ijdele pracht behoorde. De schatkist van het kasteel *St. Angelo* was weldra uitgeput, en men nam vruchteloos zijne toevlugt tot het noodlottige papieren geld. Het directorium zag zich met eene moeilijk te verkroppen spijt, eene prooi ontrukken, van welke het van verlangen brandde, zich weder meester te maken. Deze rampen, welke den heiligen Vader drukten, waren nog niet genoeg, de ongerijmdste lasteringen werden uitgedacht, om zijnen ondergang te bespoedigen. Hij werd beschuldigd van aan de Napolitaansche ruitery, welke naar *Milane* snelde, om *Oostenrijk* te hulp te komen, eenen doorgang te hebben verleend, even alsof hij eene toereikende magt te zijner beschikking had, om zulks te beletten; en men verweet hem daarenboven, dat hij er eenen oogenblik aan gedacht had, om zich in staat van verdediging te stellen, en van eenige dier maatregels te hebben genomen, welke enkel

door de voorzigtigheid voorgeschreven waren om de binnenlandsche rust te handhaven. Dit alles was overigens het verdrag van *Tolentino* voorafgegaan. Maar het directorium had andere middelen om zich van de bezworene trouw los te maken. Hetzelve drong met de uiterste gestrengheid op de storting van het geldelijke rantsoen aan, en deed vermetele bedreigingen. De opstand kwam haar te hulp; op den 27 December 1797, schaarde zich eene gewapende en de driekleurige vlag zwaaijende bende, rondom het paleis van den afgevaardigde van *Frankrijk*, JOZEF BONAPARTE, in het *Transteverina*-wijk, aan het andere einde der stad, had eene dergelijke beweging plaats; en de opstandelingen moesten zich in het middelpunt vereenigen, toen een detachement ruitery zich opdeed, om deze vereeniging te beletten. De bijeenkomsten, waarbij zich een Fransche generaal, DUPHOT genaamd, naast den afgezant bevond, wilden met geweld zich den doortogt banen, en de krijgsbende gaf vuur (*). DUPHOT werd door een' kogel getroffen

fen en gaf bijna op de plaats den geest. De Paus was sedert verscheiden dagen ongesteld, en de kardinaal JOZEF DORIA, die in zijnen naam regeerde, deed, in de plaats van zich over eenen zoo openbaren aanslag tegen het soevereine gezag en de openbare rust, te beklagen, bij den Franschen afgezant, die naar *Florence* vlugtte, ontschuldigingen voordragen. De kardinaal schreef, in dezelve onderwerpene bewoordingen aan den prins MASSIMI, gezant in *Frankrijk*. De oogenblik scheen aan het directorium gunstig, om deszelfs doel te bereiken. De generaal BERTHIER, belastte zich met het bestuur, van het leger, hetwelk BONAPARTE in de mark van *Ancona* had gelaten, en den 29 Januarij 1798, kwam hij onder de muren van *Rome* legeren. Hij deed zich door eene, den Paus bedreigende, maar het volk vleijende proclamatie voorafgaan, in welke hij zijn ontzag, voor den nationalen wil der Romeinsche burgers, zijne gehechtheid aan de belangen der weldenkenden, zijnen eerbied voor de algemeene en bijzondere eigendommen, hoog

(*) Wij zijn vlugtig over eene daadzaak geloopt, welke in al de gedenkschriften van dien tijd is ontwikkeld, en tegenwoordig door geheel *Europa* gekend en beoordeeld wordt. Zie *les Mémoires etc.* van den abt GEORGEL, *les Martyrs de la foi etc.*

opvijselde. Dit middel moest onvermijdelijk het gewenschte doel, bij dat bedorven gedeelte der inwoners eener groote stad, hetwelk alles van eene omwenteling verwacht, en bij die bloohartige en vreedzame lieden bereiken, wier veiligheid, in de stuiptrekkingen eener teuggellooze regeringloosheid in de waagschaal gesteld, een veiliger waarborg vindt, in een onderdrukkend, maar vast en vermogend bestuur. Een plegtig gezantschap ging den Franschen generaal verzoeken zijn edelmoedige bedoeling te vervullen. Reeds den volgenden dag (15 Februarij) trad hij met MASSENA, een zijner luitenants, de stad binnen, en de plunderingen namen eenen aanvang. Men verzegelde het *Museum*, de galerijen en al de kostbare voorwerpen, welke voortaan de prooi der groote natie moest uitmaken. Men had Pius VI voorgesteld een gedeelte derzelve aan de begeerlijkheid der overwinnaars te onttrekken, maar hij stelde hun de goede trouw der verdragten tegen, welke men, zelfs met booswichten, moet in acht nemen; en geen en-

kele ring of steen werd van zijne plaats genomen. Men verkocht voor eene geringe prijs de beelden en vazen, welke de *villa Albani* en het paleis van den kardinaal BUSCA te *St.^e Agatha dei Monti* versierden. Middelerwijl plantte men eenen vrijheidsboom in het kapitol, en men hechte aan de ooren van het paard van MARCUS AURELIUS driekleurige kokarden; men benoemde een directorium, uit zeven leden zamengesteld, tot welke een Fransche secretaris, BASSAL genaamd, exvicaris te *Versailles*, die in de eerste tijden der revolutie eene rol gespeeld had, behoorde. Al deze omkeeringen hadden plaats, onder de bescherming van het zegevierende leger, hetwelke door deze groote heldendaden de beloften van zijnen generaal vervulde. De plunderingen, welke zelfs op den persoon des Pauses uitgeoefend moesten worden, werden aan commissarissen toevertrouwd, die in dit vak zeer ervaren en in de geringste nasporingen zeer bekwaam waren (*). Pius VI werd van deszelfs meubels,

XIX. DEEL.

H h

(*) Onder de commissarissen deed zich een Zwitsersche en calviniste bankier, HALLER genaamd, door onbeschaamde en moedwillige handelwijzen onderscheiden. Niets ontsnapte aan zijne waakzame roofzucht. Na zich van de kostbaarste voorwerpen meester te heb-

van het rijkste gedeelte zijner Pauselijke sieraden, en van alle, tot zelfs zijne geringste juweelen, beroofd. Zijne bijzondere bibliotheek, uit meer dan veertig duizend boekdeelen zamengesteld, werd aan eenen boekverkooper te Rome, voor twaaf duizend kroonen in acceptatiën verkocht. Men hield zich echter alsof men den Paus nog eene flaauwe schaduw van oppergezag wilde doen behouden; men deed hem door den generaal CERVONI voorstellen, de driekleurige kokarde aan te nemen. Pius VI weigerde zulks met waardigheid: »Ik ken, zeide hij, geene andere uniform dan die, waarmede de Kerk mij vereerd heeft.» Men was vooraf wel van deze weigering verzekerd; en alles was ter uitvoering der *grootte maatregelen* in gereedheid. Men had den commissaris HALLER belast dezelve aan te kondigen en op het vertrek van den Paus aan te dringen (*). De heilige Vader voerde zijne hooge jaren en

zijne zwakheden aan: »Ik ben nauwelijks hersteld, riep hij uit, ik kan mijn volk, noch mijne pligten verlaten, ik wil hier sterven. — Gij kunt overal sterven, hernam HALLER: en indien zachte middelen u niet bewegen te vertrekken, zal men gestrengte aanwenden, om er u toe te noodzaken.» Pius VI, alleen met zijne bedienden gebleven, scheen voor de eerste maal met smart overladden. Hij trad zijn *oratorium* binnen, bragt een' oogenblik in stille overdenkingen in den schoot Gods door, en kwam na eenige oogenblikken weder te voorschijn: »God wil het, zeide hij, terwijl hij zijne gewone vrolijkheid weder aannam, dat wij ons voorbereiden om alles, wat zijne Voorzienigheid voor ons bestemt, te ontvangen:» en gedurende de acht en veertig uren, welke hij nog te Rome doorbragt, hield hij niet op zich met de zaken der Kerk en zijne geestelijke pligten, bezig te houden. Den nacht zelfs van zijn ver-

ben gemaakt, bemerkte hij aan den vinger des Pauses twee ringen, welke hij zich deed overgeven, met vrij duidelijke bedreigingen, van er zich anders op eene gewelddadige wijze meester van te zullen maken. Het is waar, dat hij den volgende dag dengenen der beide, welke van minder waarde was, terug gaf. Men wordt schaamrood zulke laagheden en schanddaden te moeten verhalen.

(*) Het is opmerkenswaardig dat al deze geweldenarijen op den 15 Februarij, den verjaardag der verheffing van Pius VI, begonnen. Deze dag was allejaren in het Pauselijke hof een plegtige feestdag. Of schoon de Paus toenmaals ziek was, werd de verjaardag door de kardinalen in de sixtijnische kapel gevierd.

trek (20 Februarij), vond de Fransche commissaris, die het krieken van den dag was vooruit gegaan, hem voor den voet van het kruisbeeld geknield. »Haast u,» riep de ongeduldige uitvoerder dezer heiligschendende gewelddenarij, en, terwijl hij hem aandrong den trap des vatiikaans af te gaan, verloor hij hem niet uit het gezigt, alvorens hij in het hem wachtende rijtuig gestegen was. Dus werd deze eerwaardige Opperherder aan zijn paleis ontrukkt, naar de nog onzekere plaats zijner ballingschap en zijner foltering gesleurd, te midden der duisternissen van eenen akeligen nacht, waarvan het verschrikkelijke nog door een vreesselijk onweder vermeerderd werd. Een detachement dragonders, hetwelk het rijtuig vergezelde, diende om de menigte eens volks af te keeren, welke al de voorzorgen eener onrustige waakzaamheid niet hadden kunnen beletten, zich wakker te houden, om zich in de voetstappen van zijnen souverain neder te werpen. De Paus had naast zich zijn geneesheer, zijn kamerheer, en voor zich eenige personen van zijn huis. Aan de poort

der Engelen gekomen, verklaarden de Fransche commissarissen hem dat hij onder hunne verantwoordelijkheid stond, en deden hem den weg van *Viterbo* inslaan. Eenige verzachtingen mengden zich nochtans onder het kommervolle van zijnen toestand: op den weg kwamen de boeren van alle kanten toesnellen; die het verst verwijderd waren, wierpen zich op hunne kniën om zijnen zegen te ontvangen, en die het digste bij het rijtuig waren, gaven met luider stemmen hunne smart en hunne wenschen te kennen. Aan eenige priesters, vooral aan die der Franschen (*), welke aan de woede der overwinnaars ontsnapt, nog voor weinige tijd door de weldaden eener edelmoedige gastvrijheid gelukkig waren, doch thans te nauwernood met ellendige kleederen bedekt, geschikt om hunnen staat te vermommen, was het ook gelukt om den doorluchtigen reiziger te vergezellen. De Paus bejegende hen met de teederste belangstelling, terwijl hij er roem op droeg, met hen te strijden en te lijden, en aldus mede te werken om die verhevene

H h 2

(*) Zie in *les Martyrs de la foi*, het gesprek, hetwelk de Paus te *Bologna* met een Franschen geestelijke, als soldaat vermomd, voerde. Deze geestelijke was de abt d'AURIBEAU.

vertroostingingen te verdienen, welke de Godsdienst alleen in staat is te geven. *Toskane* was het eerste rustpunt dezer reis, of liever dezer schandelijke opligting. Het plan van het directorium was om zijnen gevangene eerst naar *Sardinië* te verbannen; maar het vreesde de Engelsen, en veranderde van besluit. Te *Sienna* werd de Paus in het augustijner-klooster opgenomen, waarin hij gedurende drie maanden verbleef, tot dat een buitengewone gebeurtenis hem noodzaakte hetzelfde te verlaten. Den 25 Mei, deed eene aardbeving het geheele huis beven, en het plafond der kamer, welke de H. Vader nauwelijks verlaten had, stortte in. Men vervoerde hem naar het karthuizerklooster bij *Florence*, alwaar hij den 2 Junij aankwam; daar ten minste kon hij het bezoek van den groot-hertog, van den koning en van de koningin van *Sardinië* ontvangen: den eerste, bevende onder het geweldadige opzigt der Fransche overheersching, en de anderen verdreven, in welke zij onsterfelijke herinneringen van goedheid en deugden, hadden nagelaten. Men kan zich verbeelden, maar niet beschrijven al hetgene wat eene zoo-

danige bijeenkomst treffends en bewonderenswaardig moet hebben, in eene omstandigheid, welke zoo vele doorluchtige en beklagenswaardige voorbeelden van de broosheid der menschelijke grootheden opleverde. » Ik vergeet, zeide KAREL EMMANUEL tot den heiligen Vader, in zulke zachte oogenblikken al mijne wederwaardigheden, ik betreur den troon niet, welken ik verloren heb; ik vind alles weder aan twee voeten. — Helaas! waarde vorst, antwoordde PIUS VI, alles is slechts ijdelheid; wij zijn er, gij en ik, de treurige bewijzen van. Laat ons onze blikken hemelwaarts wenden; daar is het dat wij troonen te verwachten hebben, welke nimmer zullen vergaan." En dit doorluchtige paar drong er bij den eerwaardigen grijsaard op aan, hen naar *Sardinië* te vergezellen. » Kom met ons, heilige Vader, zeide hem de zuster van LODEWIJK XVI, MARIA GLOTILDA, wij zullen ons gezamenlijk troosten: gij zult in uwe kinderen al de eerbiedige zorgen vinden, welke een zoo teedere Vader verdient." PIUS VI ontrok zich aan dezen edelmoedigen aandrang: hij verontschuldigde zich wegens zijnen hoogen ouderdom, zijne zwakheden, en vooral wegens de vrees van de ver-

denkingen hunner ontaarde onderdrukkers op te wekken. Men moest tot een eeuwig afscheid besluiten, en deze wreede scheiding ondermijnde op eene nog smartelijker wijze, de gezondheid van den heiligen Vader. Intusschen verflaauwde hij geen' oogenblik, in de zijnen moed het meest waardige bezigheden. Niettegenstaande hem alle gemeenschap was afgesneden en hij op de gestrengste wijze bewaakt werd, vond de beklagenswaardige staat der kerkelijke aangelegenheden in hem bestendiglijk het geheele vuur van eenen onvermoeiden ijver. Gedurende dit eerste tijdvak zijner gevangenschap, hetwelk zes maanden duurde, tot een zeer klein getal personen bepaald, welke zijn lot deelden, wist hij ten minste van eenige kalme oogenblikken gebruik te maken, om zich nog aan werkzaamheden toe te wijden, waarvan het nut en de luister, aan de schoonste dagen van zijn Pausschap herinnerden. Daar was het dat hij de uitdrukking der smart van de getrouwe geestelijkheid van *Frankrijk*, en bijzonderlijk der naar *Engeland* gevlugte bisschoppen ontving. De breve, welke hij hun, den 19 November 1798 in antwoord toezond, doet aan de groote welsprekendheid van

den heiligen *LEO* en aan de doordringende zalving van den heiligen *GREGORIUS* gedenken. Hij volgde ook hunne onverschrokkenheid na, door met niet minder vuur den eed van *haat tegen het koningschap*, welke zwakke of afgedwaalde priesters gemeend hadden te moeten afleggen, te bestrijden. Intusschen verdubbelden de geheime onderhandelingen der vreemde kabinetten, de bekommelingen van het Fransche directorium, hetwelk met grond vooronderstelde dat de bevrijding van *Pius VI*, het doel hunner voornaamste pogingen zoude zijn. Door eene trouwelooze berekening, welke zijne vrees en wreedheid bevredigde, wilde het dat de groot-hertog zelf den *H. Vader* zou verdrijven. De vorst antwoordde, dat hij het niet was, die den Paus naar *Toskane* geroepen had, en dat hij zich niet zoude belasten er hem uit te doen vertrekken. Deze edelmoedige tegenstand herokkende den groot-hertog, kort daarna de overweldiging zijner staten, en verschafte aan *Frankrijk* den buit van *Etrurië*. Op dien oogenblik hield men zich echter nog aan onderhandelingen; men stelde aan *Oostenrijk* voor, om *Pius VI*, in het klooster *Moelk*, bij

den *Donau* op te nemen. De onvoorzigtige snoeverij van den Franschen afgezant te *Weenen* sloeg dit plan den bodem in (*). Men toetste *Spanje*, hetwelk in den zin van het Fransche gouvernement, onaannemelijke voorwaarden eischte. Men sprak op nieuw van de ballingschap naar *Sardinië*. Men nam geen bepaald besluit, en de zaken bleven in denzelfden staat. In het begin van het jaar 1799, namen de vijandelijkheden weder eenen aanvang. De Russische en Oostenrijksche legerbenden bedreigden *Italië*, alwaar de bewaking van den doorluchtigen gevangene veel lastiger werd, en den militairen operatiën hinderlijk konde zijn. Het directorium koos dus de partij hem naar *Frankrijk* te doen vervoeren. Maar de ziekte van den Paus had verontrustende vorderingen gemaakt. Een zijner benen was verlamd; en men had hetzelfde met trekpleisters bedekt. In dezen staat was het, dat men hem den 1 April opligtte, om hem naar *Parma* te vervoeren, alwaar hij

gedurende eenige dagen ademschepte, door de eerbiedige hoogachting van den Franschen bevelhebber(**) en door het bezoek van den infant en zijne familie getroost: maar den 13 kondigden strenger bevelen hem een nieuw vertrek aan. De geneesheeren stelden vruchteloos het gevaar eener zoo driftige en gewelddadige vervoering voor. De Fransche commissaris trad de kamer binnen, liet het bed van den zieken ontdekken, bezag de wonden met die gevoellooze onbeschoftheid, welke zijner zending zoo wel paste, ging eenen oogenblik naar buiten, doch trad bijna onmiddellijk de kamer weder binnen, terwijl hij zeide: *De Paus moet vertrekken dood of levend*. De tegenstand was vruchteloos, hij kon zelfs gevaarlijk worden door de vorsten des lands in de waagschaal te stellen; en de Paus deed dus zijn eigen lijden niet verder gelden. Den 14 werd hij naar *Piacenza* vervoerd, van waar men hem den 15 naar *Lodi* liet vertrekken, ten einde hem vervolgens door *Milane*

(*) De generaal BERNADOTTE liet, in weerwil der bevolking van *Weenen*, welke hem beleedigde en noodzaakte naar *Frankrijk* terug te keeren, het wapen der republiek uitsteken.

(**) De naam van dezen achtenswaardigen officier is ongelukkiglijk in de geschiedenis van dien tijd weggelaten. Men moet nogtans niet vergeten te zeggen, dat Pius VI door zijne handelwijze getroffen, hem een prachtig paard, hetwelk men op zijn bevel kocht, ten geschenke gaf.

naar *Turin*, te vervoeren. Maar nauwelijks was hij over den *Po* getrokken, of zijne lijfwachten werden met de vrees bevangen, door de vijanden overrompeld te worden; hij werd naar *Piacenza* teruggebragt, ten einde *Turin* langs eenen anderen weg te bereiken. Hij kwam den 24 in de hoofdstad van *Piemont* aan. Men liet hem des nachts ten drie ure door middel van de Hulp-poort, de citadel binnen treden, ten einde daardoor de geestdrift des volks te misleiden, hetwelk begeerig was hem te zien. Hij waande nu zijne vervolgingen ten einde te zijn, toen hij den volgenden morgen vernam, dat hij naar *Frankrijk* zou vervoerd worden. » Ik zal overal gaan waar zij willen, riep hij uit, terwijl hij zijne handen en oogen ten hemel wendde: *Anderò dove vorrano,*” en des vrijdags den 26, werd hij evenzeer in den nacht opgeligt, en naar *Oulx* vervoerd, alwaar hij bij de reguliere kanoniken werd opgenomen. Den volgenden morgen begon men den berg *Genèvre* over te trekken: nauwelijks heeft men eenige betamelijke, of ten minste onvermijdelijke voorbereidselen, ter vervoering van den gevangene kunnen maken.

Zijne leden zijn met wonden overdekt. Men was genoodzaakt hem met riemen op te ligten, om hem in een rijtuig te plaatsen. » Men had hem eindelijk in eene soort van draagstoel, welke eigenlijk slechts eene lompe draagbaar was, geplaatst. De prelaten en de personen van zijn zeer gering gevolg hadden muilezels om de rotsen te beklauteren. In dezen staat was het, dat de H. Vader op den berg gedragen word. Gedurende vier uren gaat hij op nauwe voetpaden, tusschen eenen muur van twintig voeten sneeuw en verschrikkelijke afgronden, al hangende voort. *Piemontesche* huzaren boden hem hunne pelsen aan; hij bedankte hen, zeggende: Ik lijd niet, en ik vrees niets; de hand des Heeren beschermt mij zichtbaar te midden van zoo vele gevaren: welaan mijne vrienden, schept moed! dat wij op God ons vertrouwen stellen.” Op den avond van den 30, trad deze treurige stoet welke reeds naar eene vroege lijkstaatie geleek, *Briançon* binnen. *Pius VI* betrad eindelijk den grond van dat *Frankrijk*, waaruit men al de rampen der goddeloosheid heeft zien voortkomen, en waarin de hemel wonderen van berouw heeft voort-

bereid. Het volk, schaamrood over zijne misdaden, zijnen roem en zijne ellende, en een bestuur moede, hetwelk het veracht en verfoeit, begint over de beklagenswaardige buitensporigheden der ongodisterij en des opstands te zuchten. De hartverscheurende aanblik van dat doórluchtig slagtoffer, dat men aan hetzelve ter opoffering aanbiedt; brengt het tot godsdienstige gevoelens terug, waarvan het dikwijls niet in staat is de aandoeningen te verbergen; maar het is den, in het gasthuis van *Briangon* opgesloten Paus verboden aan het venster te verschijnen, bij hetwelk de menigte opeendringt, om hem te zien. Men scheidt hem van de getrouwe gezellen zijner martelingen af (*), welke men naar *Grenoble* zend. Men laat hem enkel zijn biechtvader en een' hulp kamerheer behouden. Hij bragt vijf en twintig dagen, in deze wreede verwijdering door, welke voorzeker veel langer geduurd zoude hebben, indien de snelle overwinningen van *Stwarow* in *Italië* aan het directorium, hetwelk besloot den Paus naar *Valence* te zenden, geenen nieuwen schrik had-

den aangejaagd. Deze nieuwe vervoering ging met eenige vertroosting en gepaard, welke ten minste de bitterheid zijner laatste oogenblikken konden verzachten. Terwijl het directorium en deszelfs hatelijke huurlingen, de beleedigingen tegen hun slagtoffer nog zochten te vermeederen, vermeederden de inwoners des lands op zijne schreden, de bewijzen van liefde, smart en eerbied. Te *Gap*, te *Vizello* en vooral te *Grenoble*, heeft een zelfde gevoel, al de harten ontvonkt. Liederen van allerlei ouderdom, calvinisten zelfs, geven allen luide hunne bewondering en hun godsdienstig medelijden te kennen. De vrouwen doen zich door moedige trekken, en door die scherpnigige gevoeligheid onderscheiden, welke bij het gezicht des gevaars nog vuriger wordt, en die bijna altijd met eenen goeden uitslag bekrond wordt, onderscheiden. Eenige onder dezelve verkleeden zich in dienstmeiden, en verleidden door middel van geld, de wachten van den Paus, om in zijn huis toegelaten te worden, en er de geringste bezigheden te verrigten. Bij zijn vertrek uit *Grenoble*,

(*) Het waren de Aartsbisschop van *Corinthe*, *SPINA*, later Kardi-naal en de Aartsbisschop van *Genua*; de Prelaat *CANACCIOLO*, kamerheer van *Z. H.*; Pater *PIUS RAMERA*, zijn Kapellaan; en zijn Secretaris de Heer *MARIOTTI*.

volgde eene moeder met hare beide dochters te voet het rijk tot aan *Tullins*. Op den weg hadden zich honderd jonge maagden in het wit gekleed, geschaard, om hem bloem-kransen toe te werpen. De Paus, welke over deze zoo zuivere en ongekunstelde eerbewijzen glimlachte, zegende op eene liefderijke wijze deze onschuldige jeugd. Somtjds lieten de gendarmes van zijn geleide, deze eerbewijzen toe. Soms echter verzetten zij er zich tegen, volgens de ingeving, welke zij van het hooger gezag ontvingen, hetwelk door de stormen, in zijnen eigene boezem opgekomen, nog veel wantrouwend, en veel besluiteloozer was geworden. Van de vijf directeurs, waaruit hetzelfde was zamengesteld, werden er drie door eenen buitengewonen maatregel verwijderd (*), en deze geweldadige verandering gaf aan alle staatkundige operatiën eene wankelbaarheid en eene wjffeling, welke de zwakheid van eene magt te kennen gaf, die op het punt staat om in ontbinding te vervallen (**). Intusschen kwam Pius VI,

op den 14 Julij, een dag van bloediger gedachtenis te *Valence* aan, door zijne getrouwe vrienden, welke men hem te *Grenoble* had wedergegeven, vergezeld. Hij werd in de citadel, in de kamer van den gouverneur, bij het klooster der minderbroeders, hetwelk tot gevangenis van twee en dertig priesters verstrekte, waarvan er velen gedurende hunne vlugt in *Italië*, de weldaden van den Paus genoten hadden, opgenomen. Het werd aan deze ongelukkigen gestrengelijk verboden, met hunnen wel-doener gemeenschap te onderhouden, en aan dezen om verder dan de uitgestrektheid van den tuin te gaan, » uit vrees, zeide men, dat hij onrust en bijeenscholingen mogt te weeg brengen.” Pius VI voortaan onverschillig voor al wat aardsch was, en voor de beledigingen der menschen, was verder op niets anders bedacht, dan om zich tot de laatste der opofferingen voortebereiden. Al zijne oogenblikken, worden het gebed toegewijd. Somtjds, worden deze godvruchtige oefeningen afgebroken door treu-

H h 5

(*) TREILHARD, MERLIN en LARÉVEILLÈRE LÉPAUX.

(**) Het was vijf maanden voor de omwenteling, van den 18 *Brumaire*; maar op dezen oogenblik had men reeds heimelijk een eenig hoofd des bestuurs verkozen: dit moest JOUBERT zijn, die den 19 Augustus 1799, in den slag van *Novi sneuvelde*.

rige overwegingen, die enkel dien verschrikkelijken vloed van rampen en onheilen ten onderwerp hebben, welke hij achter laat; » Mijn tijdelijk lijden is niets, zeide hij, in vergelijking der kwellingen van mijn hart..... De kardinalen en bisschoppen verstrooid.....! Rome, mijn volk.....! de Kerk! ach! de Kerk.....! Ziedaar, wat mij nacht en dag kwelt. In welken staat zal ik dezelve verlaten?" Bij deze zoo bittere en smartelijke gedachten voegden zich nog nieuwe vervolgingen. Het directorium, meer en meer door de overwinningen van SUWAROW verschrikt, had den 4 Augustus bevolen, dat de Paus naar *Déjon* vervoerd zoude worden; » wel te verstaan, voegde het er bij, dat de reis ten koste van den heiligen Vader zal geschieden." Het verbood zelfs uitdrukkelijk, dat men zich te *Lyon* ophielde; maar de ziekte had zoodanig toegenomen, dat de minste buitengewone beweging den noodlottigen oogenblik konde verhaasten. De 20 Augustus, gaf eene hevige braking te kennen, dat de verlamming op de ingewanden gevallen was; de kunstmiddelen konden hem

met moeite uit eene diepe bezwijming, die op dit toeval volgde, opwekken. Al deze kenteekens van eene nakende ontbinding, deden den Paus besluiten de allerheiligste Teerspijs te vragen, welke hij in eene leuning-stoel geplaatst, en met zijne Pauselijke ornementen versierd, ontving. De kennis bleef hem tot het einde toe bij: hij gaf den geest den 29 Augustus 1799, ten een ure 25 minuten, des morgens (*). Hij had den ouderdom van 81 jaren, 8 maanden en twee dagen bereikt; en de Kerk gedurende 24 jaren 6 maanden en 14 dagen bestuurd. De tijding van zijnen dood was niet zoodra onder het publiek verspreid of eene groote menigte snelde toe, om aan de ontzielde overblijfselen van den heiligen martelaar de hulde zijner vereering te bewijzen. De burgerlijke autoriteiten beproefden zelfs niet om deze algemeene geestdrift tegen te gaan. Diegene, welke niet het geringste voorwerp, hetwelk den Paus had toebehoord, konden verkrijgen, strooiden bloemen op zijne kist en bragten datgene wat dezelve had kunnen aanraken mede. Daar het Directorium bij deze om-

(*) Niet zonder gegrond vermoeden van vergeven te zijn.
Vertaler.

standig neuen toegestaan had, dat men de formaliteiten en gewone eerbewijzingen mogt in acht nemen, zoo werd het lijk gebalsemd en met deszelfs ornamenten, en de bijzonderheden, welke het stoffelijke overschot van eenen souverain vergezellen, begraven (*); en het hart met de ingewanden werden in eene bijzondere urne opgesloten. Dit gewijde overschot bleef in de citadel van *Valence*, tot op den oogenblik, waarop **BONAPARTE**, die tot het consulaat was verheven, den 30 November 1799, een met zijne ambtgenooten genomen besluit, uitvaardigde, door hetwelk bepaald werd. »Dat de laatste eerbewijzen aan dezen, door zijne ongelukken, eerbiedwaardigen grijsaard zouden bewezen worden, die slechts een' oogenblik de vijand van *Frankrijk* was geweest, wjl hij door trouwelooze raadgevers, die zijnen ouderdom omringden, verleid werd; er bijvoegende dat het der waardigheid der Fransche natie betaamde, en met de gevoeligheid van zijn karakter strookte, om aan dengenen, die een der eerste rangen op

aarde bekleed had, bewijzen van achting toe te dragen, enz.» Dit stuk, hetwelk langen tijd de weldenkenden bedroog, en dat uitgebreide plannen aankondigde, werd op eene bekrompene wijze ten uitvoer gebragt: de begraaving had op het algemeene kerkhof plaats, slechts een protestant verkreeg verlof een klein gewelf, uit metselwerk bestaande, op te rigten, waarvan de ingang toegemetseld werd, om daar door de grafplaats te erkennen. De zaken bleven in dezen staat, tot op den 15 Julij 1801, op welk tijdstip het concordaat door **PIUS VII** aan **BONAPARTE** verleend, tot rantsoen voor het stoffelijke overblijfsel van zijnen voorganger diende, hetwelk eindelijk, volgens de bepalingen van het testament van **PIUS VI**, naar de hoofdkerk van den heiligen **PETRUS** te *Rome* werd overgebragt. (Zie de zeer naauwkeurige omstandigheden dezer opdelving in *les Martyrs de la foi*, deel IV bladz. 330 en volgende). De ingewanden zijn aan de stad *Valence*, op derzelve dringende verzoogen, terug gegeven. Een

(*) Deze bijzonderheden zijn het geschiedkundige opschrift op koperen platen, muntstukken van verschillende soorten, onder de regering van den overleden vorst geslagen, enz. Het opschrift hetwelk men op zijn graf plaatste, was in deze merkwaardige woorden verrat:

In arce in qua obses Gallorum custodiebatur.

gedenkzuil door eenen Franschen beeldhouwer den heer MAXIMILIAAN LABOUREUR een' kweekeling van CANOVA, vervaardigd, versiert het praalgraf, hetwelke dezelve bevat, en draagt dit opschrift, door den kardinaal SPINA uit Rome gezonden :

Sancta Pax Sexti redeunt praecordia Gallis:
Roma tenet corpus, nomen ubique sonat.

De lange duur van het Pauschap van Pius VI, zijn, enkel in menschelijk opzigt, schitterende hoedanigheden, welke in zijne geestelijke betrekkingen nog bewonderenswaardiger worden; zijne onverschrokken standvastigheid in de worstelingen, welke hij beurtelings tegen de vorsten en tegen de volkeren te verduren had; treffende deugden in de rampen, onder welke hij gebukt ging; de eerbied, de geestdrift, welke hij niet opghield in te boezemen, zelfs toen de verblindend der aardse grootheden verdwenen was, en het deel dat hij aan de eerste en beklagenswaardigste gebeurtenissen der Europeesche omwenteling moest nemen, verzekeren hem eene al te groote plaats in de geschiedenis, dan dat eene menigte schrijvers zich niet beijverd zoude

hebben, hem herinneringen, hetzij van lof of van blaam toe te zwaaijen. Het was het schimpschrift, dat het strijperk opende: het maakte van de rouw der Godsdienstgebruik, om hare droefheid bespottelijk te maken, toen zij nog niet anders dan met tranen kon antwoorden. Het was in de laatste maanden van 1798, dus gedurende de gevangenschap van Pius VI, dat de *Mémoires historiques et philosophiques* in het licht verschenen. Dit werk, op bevel van het directorium vervaardigd, is in eenen meer bitteren dan krachtigen, meer gemaakten dan welsierlijken stijl geschreven, terwijl de slechte smaak er dikwerf in doorstraalt (*). Behalve de lastertaal, de onbeschaamdste goddeloosheden, welke onder de ongeloofigen den grooten naam maken, valt de schrijver in de lompe ongerijmdheden, zoo tracht hij, bij voorbeeld, na Pius VI beurtelings als stijfhoofdige en besluiteloos, onstuimig en bloohartig te hebben afgeschilderd, en intusschen verplicht is, om zoveel daadzaken aan te halen, welke eene verbindtenis en eene onafgebrokene aaneen-

(*) Aldus is het, dat de schrijver terwijl hij van MARIA THERESIA spreekt, ons bekend maakt. » Dat zij hare ziel in de luffers der godsvrucht had ingekrompen.» Eerste Deel, blz. 228.

schakeling in alle deelen van een stelsel bewijzen, waarin de verhevenheid der denkbeelden, de gematigheid, de goedheid, de zachtheid der middelen van uitvoering niet uitsloot, tracht hij al de ongelukken van het Pausschap van BRASCHI aan de *bloohartigheid* en *onbestendigheid* van zijn karakter toe te schrijven; en kort daarna werpt hij dezelve op de noodlottigheid der omstandigheden. Eene dusdanige wankelbaarheid van oordeel maakt een grondig onderzoek noodeloos (*). Andere geschriften hebben PIUS VI over deze schandelijke lasteringen gewroken. Het eerste is: *Précis* etc. (*Kort begrip der geschiedenis van het leven en het Pausschap van PIUS VI*), door den heer BLANCHARD, Londen, 1800. Dit werk antwoordt mede op de *Mémoires philosophiques*; — 2°. het artikel van PIUS VI in de *Martyrs de la foi*, een uitgebreid en voortreffelijk stuk; — 3°. *Viaggio del peregrino apostolico, Rome, 1799*, door een dier personen, welke den Paus tot Valence volgden; — 4°. *les Mémoires* etc. (*De Gedenkschriften van den abt HES-*

MIRY D'AURIBEAU); 5°. — *De lijkrede door Monseigneur BRANCADORO.*

* PIUS VII (GREGORIUS BARNABAS ALOYSIUS CHIARAMONTI), den 14 Augustus 1740, te Cesena, eene stad van Romagna, in de Romeinsche staten, geboren, was de zoon van den graaf SCIPIO CHIARAMONTI en van JOANNA GHINI, eene niet zeer gegoede, maar algemeen zeer geachte familie. Daar de jonge GREGORIUS in de orde van den H. BENEDICTUS het kloosterleven wilde omhelzen, zoo begaf hij zich naar de beroemde abdij van *Monte-Cassino*, den hoofdzetel eener zeer uitgebreide congregatie. Van daar ging hij naar Rome, en begaf zich in het beroemde klooster van den H. PAULUS *extra muros*, waarvan de kerk, een kostbaar gedenkstuk en voor de Godsdienst en voor de kunsten, in 1823 eene prooi der vlammen is geworden, doch thans (1840), dank zij de milde bijdragen van geloovigen der geheele Christenheid! weder bijna in haren vorigen staat hersteld is. CHIARAMONTI onderwees de godgeleerdheid in verscheiden kloosters zijner orde,

(*) De redacteurs der *Annales Philosophiques, Morales et Littéraires*, leverden verscheiden artikels tegen de *Gedenkschriften van BOURGOING*, en antwoordden met even zoo veel geest als waarheid, op al de ijdele aanvallen van dezen schrijver.

en onderscheidde zich door zijne talenten en zijne godsvrucht. Met deze hoedanigheden paarde hij een' beminnelijken omgang en de gelukkigste eigenschappen van h art en geest. Hij was de stadgenoot en bloedverwant van PIUS VI, die hem tot het bisdom *Tivoli* benoemde. Eenigen tijd daarna werd hij aan de administratie van den stoel van *Imola* verbonden, w arvan hij in 1786 bisschop werd, terwijl hij tegelijkertijd den kardinaalshoed ontving. Zijne nieuwe waardigheden verzwakten in geen een deele de goedheid en gematigdheid zijner inborst: hij gaf hiervan, zoo wel als van zijnen ijver voor zijne kudde een schitterend bewijs tijdens den inval der Franschen in *Itali *. De nog versch in het geheugen liggende dood van den ongelukkigen LODEWIJK XVI had de volken tegen de Fransche republiek verbittert. Geheel *Romagna* wappende zich om derzelver soldaten het hoofd te bieden. De waardige bisschop van *Imola* spaarde noch vermaningen, noch beden, om de gisting der gemoederen tot bedaren te brengen. De Franschen werden te *Imola* wel ontvangen, maar t  gelijkertijd barstte er te *Lugo* een opstand uit. De godvruchtige bisschop, zond eenen ziel-

roerenden herderlijken brief aan de opstandelingen, hen aansporende om de wapens neder te leggen. Daar de zelve zonder vrucht bleef, wendde hij zich tot den Franschen generaal AUGEREAU, die, door zijnen ijver en zijne deugden getroffen, de overwonnenen spaarde, en een verschrikkelijk bloedbad voorkwam. Onder de leiding der Franschen werden er in *Itali * twee republieken tot stand gebracht, de *Cisalpische* en de *Cispadanische*. Het gelukte aan CHIARAMONTI, om in zijn departement, godsdienstvrienden tot afgevaardigden en vertegenwoordigers deszelve te doen verkiezen. Maar daar eenige angstvalligheden zijn geweten verontrustten, vaardigde hij eenen herderlijken brief uit, waarin hij de overeenstemming der Godsdienst met het toenmalige republikeinsche stelsel, twijfelachtig maakte, en op deze wijze verbitterde hij de voorstanders der nieuwe orde van zaken. De minister van algemeene policie gaf er verslag van aan het directorium, en de prelaat verwachtte hetzelfde lot als de kardinaal MATT I, die wegens een dergelijk protest, buiten zijn diocees was gezonden; de bisschop van *Imola* werd intusschen niet gemoeid. Eenigen tijd daarna

onderschepte het revolutionaire bestuur eene briefwisseling van CHIARAMONTI met de kardinalen MATTEI en GIOANNETTI (zie deze beide artikels), bisschop van *Bologna*; in deze briefwisseling vindt men eenen rondgaanden brief, dien de prelaten eenpariglijk, aan de herders hunder diocesen zouden zenden, en door welken zij hun bevelen, de inwoners te vermanen om, in het belang des keizers van *Oostenrijk* en der Godsdienst, de wapens op te vatten. Men begrijpt ligtelijk, welke onaangename gevolgen deze circulaire voor de drie kardinalen zou kunnen gehad hebben, indien juist op dit tijdstip (1799), de Franschen niet door de Austro-Russen waren terug gedreven. Zoodra *Romagna* ontruimd was, vaardigde de bisschop van *Imola* eenen *Herderlijken Brief* uit, die de geloovigen vermaande, om aan de nieuwe overwinnaars te gehoorzamen. Nadat het lot der wapens de Austro-Russen uit dat land had verdreven, werd *Romagna* andermaal door de Franschen bezet. Middelerwijl was PIUS VI, den 29 Augustus 1799, te *Valence* overleden. De uit *Rome* verdreven kardinalen, hadden de wijk genomen naar *Lombardijë*, *Genova*, *Piëmont* en de Vene-

tiaansche staten. Na den dood van PIUS VI, vereenigden zij zich alle in *conclave* in de stad *Venetijë*; zij gaven er kennis van aan alle soevereinen, en vergaten daarbij LODEWIJK XVI niet, die toenmaals als banneling zijn verblijf in *Koerland* hield. Z. M. gaf hun het volgende antwoord: » Wij erkennen plegtiglijk den Opperherder, die door u zal verkozen worden, en wanneer *Degene*, door wien de koningen regeren, ons op den troon onzer vadersen zal hebben hersteld, zullen wij zijn gezag in de geheele uitgestrektheid van ons rijk doen eerbiedigen, en onzen titel van *Allerchristelijken koning en oudsten zoon der Kerk* regtvaardigen. Gegeven te *Mittau*, den 14 November 1799, — Geteekend LODEWIJK. »

Op den 1 December deszelfden jaars, werd het *conclave* dat, met den later aangekomen kardinaal HERTZAN, minister des keizers van *Oostenrijk*, mede gerekend, uit vijf en dertig kardinalen bestond, geopend. De kardinalen ALBANI, ARCHETTI, BELLIZZONI, MARTINIANI verdeelden gedurende drie maanden de stemmen, die eindelijk alle, met uitzondering van drie op den persoon van CHIARAMONTI vielen, aan wien tot dusverre niemand

gedacht had: hij werd den 14 Mei 1800 tot Paus verkoren. Om de gedachtenis van zijnen voorganger te vereeren, nam de nieuwe Paus den naam aan van Pius VII. Zijne Heiligheid verbleef nog eenigen tijd te *Venetie*, verliet die stad den 6 Junij, ging aan boord van het keizerlijke fregat *de Bellona*, stapte te *Pesaro* aan wal, vervolgde zijne reis te land, en deed, onder het gelui der klokken, en het losbranden van het geschut des kasteels van *St. Angelo*, zijne intrede binnen *Rome*. De eerste zorg van Pius VII, was zich door personen te doen omringen, wier trouw voor de Catholijke Kerk hem bekend was, en hij vertrouwde de voornaamste posten van zijn hof toe; aan de prelaten *CARAFFA*, *MAROTTI* (gewezen Jesuit), *BALBI*, *WIDMANN*, *FALCONIERI*, *SIMONETTI* en den abt *HANNIBAL SCHMID*. Hij verhief den kardinaal *ROVERELLA*, tot prodatarius; en de prelaat *CONSALVI*, die bijzitter der *rota* was, werd tot pro-secretaris van staat, en later tot kardinaal benoemd. Pius VII ging op dezelfde voorzigtige wijze in zijne overige keuzen te werk. De geldmiddelen van den staat waren verminderd, daar *BONAPARTE* na den slag van *Marengo*, zich van drie rijke legatiën

had meester gemaakt. Pius VII wist in alles te voorzien, en zijn tijdelijk, zoowel als geestelijk bestuur, begon onder de gelukkigste voortteeken. Omtrent dezen zelfden tijd verscheen er te *Venetie*, eene brochure in het licht, waarin de schrijver, terwijl hij de gevaren aantoonde, door de grondstellingen van den dag te weeg gebragt, den Paus smeekte de Jesuiten te herstellen. » Hunne vernietiging, zeide hij, is eene der voornaamste oorzaken van de Fransche omwenteling geweest, die nooit zou uitgebarsten zijn, indien hunne maatschappij gehandhaafd ware geweest." Pius VII bepaalde er zich toe, met voorloopig, zijne toegenegenheid voor deze beroemde maatschappij aan den dag te leggen, door den 7 Maart 1801, eene *breve*, ten voordéele der Jesuiten uitte vaardigen, door welke hij hun toestond, zich in *Rusland* te vestigen, terwijl hij *FRANCISCUS KAREU*, gevolmagtigden van den H. Stoel tot derzelve hoofd benoemde. Drie jaren later bekrachtigde hij, door eene andere *breve* van den 31 Julij 1804, de vestiging derzelfde orde in het koninkrijk *Napels*. In dien tusschentijd hield Pius VII zich bezig, om de wonden, welke de revolution-

naire onlusten, in de Romeinsche staten, hadden achtergelaten, te genezen of ten minste te verzachten. Men moest in onderhandeling treden met hebzuchtige aankoopers van den buit der kerk, de voor eenen geringen prijs, en voor papieren geld, onder den naam van *cedola* bekend, meesterstukken der kunsten hadden gekocht. Deze verdragten vielen der Pauselijke schatkist, die buitendien, even gelijk de openbare gestichten, reeds met eene verbazende schuld belast waren, zeer zwaar. Terwijl PIUS VII eene oproeping deed aan de liefdadigheid van de rijkste zijner onderdanen, die met hunne hulp kwamen toesnellen, gaf hij zelf het eerste voorbeeld. In de dienst van het paleis werd alles wat niet onvermijdelijk noodzakelijk was, afgeschaft, en de soeverein van *Rome* leefde als de eenvoudigste partikulier. Tegelijkertijd herstelde hij de orde en de administratie, voldeed aan het algemeen verlangen, door den vrijen handel van granen en allerlei waren van eerste behoefte te verzekeren. Bij eene andere wet, werd een' billijker en gematigder omslag van belastingen ingevoerd; eindelijk vaardigde PIUS VII eene *breve* uit, die

de onbetamelijkheid in de vrouwelijke kleeding, ongelukkiglijk in *Rome* vrij algemeen, en sedert de omwenteling nog ergerlijker geworden, beteugelde. Indien door ernstige beweegredenen van bezuiniging, PIUS VII geene prachtige gebouwen oprigtte; herstelde hij ten minste de oude meesterstukken. De prachtige eerboog van SEPTIMUS-SEVERUS, aan den voet van het kapitoel; die van TITUS en KONSTANTIJN, in het Romeinsche *forum*, werden afgebroken en verschenen weder in derzelver eersten luister. Eene der verhevenste deugden van PIUS VII was zijne met fermeit gepaarde gematigdheid. Nadat de kardinaal RUFFO, ten gevolge zijner overwinningen, de Franschen uit *Napels* had verdreven, werd er in die stad eene opperste junta benoemd, om de aan mouterij schuldigen te straffen (zie FERDINAND IV). In de straffen, welke opgelegd werden, mengden zich bijzondere wraaknemingen. Zonder aanmerking voor den rang, het geslacht of de diensten, bracht men prinsen, prinsessen, monniken, priesters, ja zelfs bisschoppen ter dood, aan welke men niets anders dan eenen oogenblik van zwakheid of dwaling te verwijten

had. Onder dit getal behoorde NATALI, bisschop van *Vico*, die, na aan de woede van een teugeloos gemeen te zijn blootgesteld, te midden der *vivats* en der uitjouwingen der *lazzaroni's*, op het openbare plein werd opgehangen. PIUS VII, hierover tot in de ziel getroffen, schreef eenen nadrukkelijken brief aan den koning van *Napels*. Het Napolitaansch bestuur wendde als verschooning voor, dat twee prelaten, in den raad der opperste junta hadden bijgezet, en dat zij, en niet de koning verplicht waren, zich te regtvaardigen. De Paus, over dit antwoord niet zeer tevreden, excommuniceerde de beide prelaten, GERVASIO, aartsbisschop van *Capua*, en den bisschop TORBUSIO, apostolisch vikaris van *Napels*, en tweeden bevelhebber van het leger van RUFFO. Nadat BONAPARTE bij zijne terugkomst uit *Egypte*, zich tot eersten consul had doen uitroepen, gevoelde hij, dat er zonder de Godsdienst geen bestendig bestuur bestond, en dat hij daarenboven door de herstelling der Catholijke religie, aan het verlangen van de groote meerderheid der Franschen zou beantwoorden. Na den slag van *Marengo* opende hij te dien einde onderhandelingen met PIUS VII; en de kardinaal

MARTINIANI, bisschop van *Celvi* of *Vercell*, was de bemiddelaar dier onderhandelingen. Terwijl BONAPARTE den heiligen Vader van zijnen eerbied voor zijnen persoon verzekerde, verzocht hij hem gevolmagtigden naar *Parijs* te zenden, ten einde een concordaat voor te bereiden. Wijl in alle omstandigheden voor eenen Opperpriester het heil der Godsdienst op den voorgrond moet staan; zoo belastte PIUS met deze moeilijke zending, den heer SRINA, aartsbisschop van *Corinthe*, en pater CASELLI, ex-generaal der serviter-monniken, beide diepe godgeleerden. Ondanks al hunnen ijver en hunne bekwaamheid, verzetteden zich gedurende een jaar duizenden bezwaren tegen het sluiten des concordats. Eindelijk kwam de kardinaal CONSALVI, secretaris van staat, en met het volle vertrouwen des heiligen Vaders vereerd, te *Parijs*, alwaar hij de terugkeering tot de Godsdienst van *Frankrijk* door groote opofferingen moest koopen. Behalve de drie legatiën, welke de Paus genoodzaakt was, bepaaldelijk aan *Frankrijk* afstaan, eischte de eerste consul eene nieuwe omschrijving der diocesen en het ontslag der oude bisschoppen. De Paus was verplicht in deze harde voor-

waarde toe te stemmen. Het grootste getal prelaten gehoorzaamde aan de stem van hunnen Opperherder, en deden afstand van hunne zetels, maar sommigen weigerden zulks. Het concordaat werd dus te *Parijs* den 15 Julij 1801 onderteekend, en Pius VII bekrachtigde hetzelfde te *Rome*, den 15 Augustus daaropvolgende. Om eene meer indrukwekkende bekrachtiging aan deze belangrijke handeling te geven, vaardigde de Paus op den 27 November 1801 eene plegtige bulle uit, en de kardinaal CAPRARA kwam vervolgens in *Frankrijk*, om aan de nieuwe bisschoppen, derzelve instelling te geven, en alle schikkingen betrekkelijk de kerkelijke aangelegenheden ten einde te brengen. Het Concordaat werd te *Parijs* op Paaschdag, zijnde de 18 April 1802 afgekondigd, en de terugkeer tot de Godsdienst werd door eene luisterlijke plegtigheid gevierd, waarbij de drie consuls en de voornaamste staatscorporatiën tegenwoordig waren. Kort daarna liet BONAPARTE door het wetgevende ligchaam de *organieke artikelen* bekrachtigen, die op eene gevoelige wijze den geest en den grondslag des concordaaits verlamden. PIUS VII ont-

veinsde de smart niet welke dit listige gedrag hem veroorzaakte, en, in eene *allocutie*, den 24 Mei 1802, in een geheim consistorie uitgesproken, verklaarde hij aan de kardinalen, » dat men bij de afkondiging van het Concordaat, verscheiden artikels had gevoegd, van welke hij geene kennis droeg...» Ook bragt het Concordaat door den willekeurigen maatregel van den eersten consul al het heil niet te weeg dat de geloovigen er van verwachtten. Aan de reclamatiën van den Paus bij BONAPARTE werd eerst gehoor gegeven, op den oogenblik, dat deze zich als keizer deed uitroepen. Naar het voorbeeld van PIPYN, wilde hij van eenen Paus de keizerlijke zalving ontvangen. Om dezelfde te verkrijgen, gaf hij aan den heiligen Vader de hoop, dat hij de Godsdienst in haren ouden luister zoude herstellen. PIUS VII, door dezen beweeggrond medege-sleept, en vrezende daarenboven, dat zijne weigering noodlottiger gevolgen mogt hebben, hield, na langen tijd te hebben gewiefeld, op den 26 October 1804 een geheim consistorie en zeide, naar aanleiding der bovengenoemde beweegredenen, tot de kardinalen: » Eerwaar-

dige Broeders, gij ziet hoe billijk en vermogend, de redenen zijn, die ons bewegen, deze reis te ondernemen; wij hebben er toe besloten, wegens nuttige vooruitzichten voor onze heilige Godsdienst, De Paus verliet Rome den 2 November 1804, in een gestreng jaargetijde hij werd er op zijnen langen weg schadeloos voor gesteld, door de levendige vreugde en de toejuichingen, welke zijne tegenwoordigheid niet alleen in de Italiaansche steden, welke hij doortrok, maar in Frankrijk, en vooral te Lyon verwekte, alwaar hij den 13 in de hoofdkerk de Mis las, en van af een balkon, aan eene ontelbare menigte, die hij alom op zijne schreden vond, den Pauselijken zegen gaf. » God zij er voor gedankt! » riep de H. Vader in de volheid zijner vaderlijke tevredenheid uit. De nieuwe keizer had hem reeds te Turin een gezantschap te gemoet gezonden, zamengesteld uit de kardinalen CABCACÈRES en FESCH, en de heeren ABOVILLE en SALMATORIS, de eerste senator, en de tweede, prefekt van het paleis. Hij kwam den 25 te Fontainebleau aan, en op eenen geringen afstand dier stad, bij het kruis van St. Herem, had zijne eerste ontmoeting met NAPOLEON plaats. Den

28 deed hij zijne intrede in Parijs, alwaar hij met dezelfde toejuichingen werd ontvangen, en alwaar al de staatscorporatiën hem werden voorgesteld. Alvorens Fontainebleau te verlaten, vorderde PIUS VII uitdrukkelijk van NAPOLEON, eene individueele verklaring der constitutionele bisschoppen, betrekkelijk de opregtheid hunner onderwerping aan de besluiten des Pausen. Hij verkreeg zulks; zoo als hij verlangd had, en dezelve was in deze bewoordingen vervat: » Ik verklaar in tegenwoordigheid van God, dat ik mij wil houden en onderwerpen aan de uitspraken van den heiligen Stoel, en van de Catholijke, Apostolijke en Roomsche Kerk, betrekkelijk de kerkelijke aangelegenheden van Frankrijk. Ik bid Z. H. mij zijnen Apostolischen zegen te willen verleenē. » De plegtigheden der zalving hadden, zoo als men weet, op den 2 December 1804, in de L. V. kerk (Notre-Dame) van Parijs plaats. Op den 1 Januarij 1805, hield de Paus een consistorie in het aartsbisschoppelijk paleis, waarin hij den kardinaalshoed gaf aan de heeren DE BELLOI en CABCACÈRES, die denzelfden nog niet ontvangen hadden, en antwoordde in het Latijn op

eene redevoering in dezelfde taal, welke de eerstgenoemde dezer prelaten voor hem uitsprak. Na deze plegtigheid hield de Opperpriester een geheim consistorie, waarin hij KAREL THEODORUS ANTONIUS MARIA VAN DALBERG, keurvorst, kanselier van het Duitsche rijk, aartsbisschop van *Mentz*, tot den aartsbisschoppelijken stoel van *Regensburg*, (welk diocées door dezen prelaat reeds sedert 1803 geadministreerd werd) benoemde. Dit was de voorbode van andere schikkingen betrekkelijk de Kerk van *Duitschland*, maar die geen gevolg hadden. De Paus gaf daarop den bisschoppelijken mantel (*rochet*) aan twee geestelijken, welke Z. H. tot bisschoppen van *Poitiers* en *la Rochelle* benoemd had; den 22 Maart had er een tweede consistorie plaats, om tot openstaande diocesen benoemingen te doen. Gedurende zijn verblijf te *Parijs*, werd de H. Vader, overal waar hij zich vertoonde, met geestdrift en met vernieuwde toejuichingen van *Leve de Paus! Leve PIUS VII!* ontvangen. Alle genootschappen des rijks zonden hem gezantschappen, maar Z. H. kon de belooning niet erlangen, welke zij voor zoo vele opofferingen verwachtte. De

Paus drong er steeds op aan, om de uitvoering der hem gedane beloften te erlangen; na verscheiden conferentien, die geenerlei gevolg hadden, begaf BONAPARTE zich naar *Milane*, om zich als koning van *Italë* te doen kroonen. Zijn afscheid van den H. Vader was op verre na zoo vriendschappelijk niet, als hunne eerste ontmoeting te *Fontainebleau* geweest was. NAPOLEON had den Paus rijke geschenken doen aanbieden; hij wees dezelve van de hand: zijne kardinalen weigerden evenzeer jaarwedden aan te nemen. PIUS VII, maakte zich met een bloedend hart gereed, om naar *Rome* terug te keeren, daar hij van zijne moeilijke reis geene andere vruchten had geplukt, dan eene vermeerdering der aan de Fransche geestelijkheid toegekende fondsen, de herstelling der vreemde missiën, die der priesters van den H. LAZARUS, en der zusters van liefdadigheid. De Paus begaf zich op reis den 4 April 1805, na een verblijf van omtrent vijf maanden te *Parijs*. Hij werd alom met dezelfde geestdrift ontvangen, als op zijne heênreis naar die hoofdstad. Hij was vergezeld door de heeren BRIGODE en DUROSNEL, de eerste kamerheer, en de

tweede hofstalmeester van NAPOLEON. Te *Châlons-sur-Saone*, gaf hij na de Mis den Pauselijken zegen; te *Lyon*, vormden jonge lieden uit de stad eene eerewacht voor den H. Vader, en namen de dienst van het paleis waar. PIUS VII, heropende met plegtigheid te *Lyon*, de kerk van O. L. V. de *Fourvières*, in dat gewest het voorwerp der devotie des volks. De koningin van *Etrurië* ontving den Opperpriester met de grootste onderscheiding. Hij logeerde te *Florence* in het prachtige paleis *Pitti*, van welks groot balkon, hij aan het op het plein verzamelde volk den Pauselijken zegen gaf. Het is aan de voeten van den H. Vader, dat de beruchte *Ricci*, bisschop van *Pistoja*, zijne dwalingen afzwoer. De H. Vader verliet *Florence* den 10 Mei, en te *la Storta* aan de grenzen van den *Kerkelijken Staat*, vond hij den afgezant van *Spanje*, en verscheiden Romeinsche heeren, die hem te gemoet waren gekomen. Hij zag de hoofdstad der Christen-wereld weder op den 16 Junij, te midden der algemeene vreugde, en zijne eerste zorg was, zich naar de St. PIETERS-kerk te begeben, alwaar hij door den kardinaal *York*, deken, aan

het hoofd van het heilige collegie en van het kapittel ontvangen werd. Deze gelukkige dag werd door algemeene vreugdefeesten gevierd, en, op den 26 Junij hield de Paus een geheim consistorie, waarin hij aan de kardinalen den uitslag zijner reis, en de bewijzen van eerbied en verkleefdheid mededeelde, welke hij van de geestelijkheid en van de geloovigen van *Frankryk* ontvangen had. Hij voegde er bij, dat zijn verblijf in dat rijk, voor altijd de banden had toegeknoopt, welke de Catholijken met het hoofd der Kerk verbinden. De Apostolische raad, welken de Paus voor zijn vertrek had aangeesteld, en de openbare ambtenaren verdienden den lof van den H. Vader, wegens den ijver, met welken zij hunne onderlinge bedieningen hadden waargenomen. Door de vreedzame bedoelingen, welke NAPOLEON hem te kennen gaf, eindelijk gerust gesteld, hield hij zich met het geluk zijner volken bezig. Hij zag intusschen met kommer dat het wetboek, aan de met het Fransche keizerrijk vereenigde Italiaansche gewesten gegeven, met betrekking tot het huwelijk en de echtscheiding, bepalingen bevatte, die met den geest der Kerk streden. De Paus deed

vertoogen aan NAPOLEON, die, zes maanden na door PIUS VII gezalfd te zijn, er niet op antwoordde, dan door het bezetten der haven en vesting van *Ancona*. De Paus beklagde zich in eenen brief, welken Z. H. zelve aan NAPOLEON schreef, over deze onbillijke handelwijze; doch men sloeg niet de minste acht op denzelfden. Na de overwinning van *Austerlitz*, gevolgd door het verdrag van *Presburg* (hetwelk *Venetië*, *Istrië*, *Dalmatië*, de eilanden van de *Adriatische zee*, en de monden van den *Cattaro* onder de heerschappij van BONAPARTE bragt) schreef NAPOLEON aan PIUS VII, den 7 Januarij 1806, een' laetdunkenden brief, in welken hij hem verweet kwade raadgevingen, en voornamelijk die van den kardinaal CONSALVI, te volgen. Hij voegde er bij, dat hij *Ancona* enkel had doen bezetten als *Beschermer van den Heiligen Stoel*, en om te beletten, dat deze plaats bezoedeld werd door de *Grieken of Turken*. De gegronde grieven van PIUS VII tegen NAPOLEON vermeerderden van dag tot dag. De Paus had den 16 September 1803 met de Italiaansche republiek, een concordaat onderteeekend; maar zoodra deze republiek in een koningrijk

werd hervormd, maakte men zich, zonder eenig ontzag voor voornoemd verdrag, meester van kerkelijke goederen, en verkocht dezelve zoo wel als de vaste goederen der Bisschoppen. Men vernietigde vervolgens de kloosters, en vereenigde sommige derzelve met andere godsdienstige gestichten. Van de eene overweldiging tot de andere, matigde zich de wereldlijke magt een uitsluitend gezag aan, op de van den Heiligen Stoel af hankelijke kerken. De Paus deed nieuwe, vertoogen, en wyl dezelve geenerlei gevolg hadden, hield hij op bevestigings-bulle voor de bisdommen van *Italië* te geven. Middelerwijl maakte BONAPARTE zich meester van de prinsdommen *Benevento* en *Ponte-Corvo*, en wel onder het belagchelijke voorwendsel dat dezelve een onderwerp van geschil tusschen het hof van *Rome* en dat van *Napels* waren. Men beloofde aan den heiligen Vader schadeloosstellingen, welke men niet gaf. Nadat NAPOLEON den koning van *Napels*, FERDINAND IV, uit zijne staten had verdreven, was hij meester van geheel *Italië* geworden. Hij plaatste op den troon van *Napels*, eerst JOZEF, zijnen broeder, daarna zijnen zwager MURAT.

Holland gaf hij aan zijnen broeder **LODEWIJK**, en tegelijkertijd *Lucca* en *Piombino* aan mevrouw **BACCIOCHI**, zijne derde zuster. Volgens deze omkeering, in een enkel jaar (1806) ten uitvoer gebragt, had **PIUS VII** alles te vreezen, en voor zijne eigene staten, en voor zijnen persoon, maar alvorens den grooten slag toe te brengen, scheen **NAPOLEON** de toegenegenheid der Fransche geestelijkheid te willen winnen; hij vaardigde onderscheidene besluiten uit, ten gunste derzelve, en nam vrij wijze maatregelen, ten opzichte van de kerkelijke gestichten. Middelerwijl decreeteerde **PIUS VII** de heiligverklaring van vijf *gelukzaligen* te weten: van **FRANCISCUS CARACCILO**, **BENEDICTUS VAN ST. PHILADELPHIA**, **ANGELO MERICCI**, **HYACINTHUS MARESCOTTI** en **COLETTA BOILET**, eene Fransche vrouw, van welke **PÉTRUS DE VAUX** het *Leven* heeft beschreven. Sedert 1767, onder de regering van **CLEMENS XIII**, had *Rome* eene dergelijke plegtigheid niet gezien; dezelve had plaats den 24 Mei 1807. In hetzelfde jaar, verhief de Fransche keizer *Westphalen* tot een koninkrijk, hetwelk hij aan zijnen

jongsten broeder **HIERONYMUS** gaf. Na dus doende bijna zijne geheele familie op troonen te hebben geplaatst, viel **BONAPARTE** in het volgende jaar, den Heiligen Vader met nieuwe even zoo onbescheidene als listige vragen lastig (*); hij vorderde, dat de Paus deel aan het Rijn-verbond zoude nemen, dat hij de havens van *Ancona* en *Civitavecchia* voor de Engelschen zoude sluiten, daarenboven beklaagde hij zich dat hij betrekkingen onderhield met *Oostenryk*, en met koning **FERDINAND IV**, die zich toenmaals te *Palermo* ophield. Daar **PIUS VII** dergelijke eischen van de hand wees, zoo trok een Fransch leger op *Rome* aan. Men wendde in den beginne voor dat het die stad enkel zoude doortrekken, om zich naar *Napels* te begeven; maar aan de poort *del Popolo* gekomen, ontwapende het de soldaten van zijne Heiligheid, en maakte zich meester van het kasteel *St. Angelo*. Bijna gelijktijdig plantte men het geschut voor het paleis *Quirinaal*, hetwelk de Paus bewoonde. Men maande hem aan, om aan den eisch van **NAPOLEON** te voldoen, bij gebreke waar-

(*) Onder deze vragen willen wij niet tellen, diegene, welke vermeld zijn in eenen brief van **PIUS VII**, van 5 Februarij 1808; deze brief is niet geloofwaardig, en het is bij vergissing, dat dezelve in onderscheidene uitgaven zijner *Briefwisseling* voorkomt.

van het Fransche leger de Romeinsche provinciën zoude bezetten. Zes kardinalen ontvingen bevel, zich naar het koningrijk *Napels* te begeven van waar zij oorspronkelijk waren. In de maand Maart werden veertien andere kardinalen elk naar hun onderling vaderland gezonden. Middelerwijl had de Fransche generaal MIOLLIS het grootste gedeelte der Pauselijke troepen, in Fransche regimenten ingelijfd. Den 27 der zelfde maand Maart, vaardigde MIOLLIS een dagorder uit, waarbij deze troepen bepaaldelijk in de dienst van *Frankrijk* bleven. Op den 2 April daaropvolgende, vaardigde NAPOLEON te *Sint-Cloud* twee besluiten uit, waarvan het eene voor altijd met het koningrijk *Italië* vereenigde, de provinciën *Urbino*, *Ancona*, *Macerata* en *Camerino*; het andere beval de in beslagname der goederen van de kardinaals, prelaten, officieren en andere ambtenaren van het Roomsche hof, welke zich niet naar hun geboorteland zouden begeven. Op den 7 April overweldigde een Fransch detachement de hoofd-deur van het Pauselijk paleis, drong met geweld binnen hetzelfde, ontwapende het grootste gedeelte der wacht, waarvan men de adel-

lijken gevangen nam, en de prelaat, CAVALCHINI stadhouder van *Rome*, werd naar *Fenestrelle* verbannen. Nadat op den 11 Junij Fransche officieren in het appartement van den kardinaal GABRIELLI, pro-secretaris van staat, waren gedrongen, verzegelden zij zijne papieren en zonden dezen prelaat naar zijn bisdom van *Sinigaglia*. Ziedaar de handelwijze, welke men ten opzichte van het Hoofd der Kerk in acht nam, dat, ondanks deze vervolgingen, de belangen der Godsdienst niet uit het oog verloor, en op den 10 April als eerwaardig verklaarde, MARIA CLOTILDE van *Frankrijk*; koningin van *Sardinië*. Reeds op den 16 Maart had Z. H. de kardinalen onderdrukt van alles wat hij, sedert den inval der Franschen, te lijden had gehad. De Paus hield op den 11 Julij 1808 een nieuw Consistorie, waarin hij protesteerde tegen de maatregelen, welke zijne vijanden jegens zijnen persoon en de Kerk namen. Hij liet heimelijk aan alle prelaten en pastoors van den *Kerkelijken Staat* eene instructie toekomen, welke ten doel had, om hen tegen de strikken te wapenen, welke hunne algemeene vijanden hun mochten spannen, door, onder

anderen eenen onbepaalden eed van hen te vorderen, en stond hun enkel het volgende formulier toe: »Ik beloof en zweer van geen deel te nemen aan eenige zamenzwering, boozen aanslag of muiterij tegen het tegenwoordig bestuur, alsmede van aan hetzelfde onderworpen en gehoorzaam te zijn, in alles wat niet met de wetten van God en de Kerk in strijd is.» Om de onderdanen tegen hunnen wettigen vorst te wapenen, rigtte de generaal MIOLLIS, burger-wachten op, uit de meest woelzieke personen zamengesteld; hij stelde militaire commissiën aan, en liet den Heer VANNI DE CALDAROLA, kolonel in dienst van FERDINAND IV, en geboren onderdaan van den Heiligen Stoel, fusileren. Te midden dezer willekeurige handelingen, en terwijl men voortging met het verbannen der overige kardinalen; prelaten, enz. verzocht deze generaal op den 31 December 1808, om met zijnen staf bij Z. H. te worden toegelaten, teneinde haar met de vernieuwing des jaars te complimenteren. Zonder zich van de gematigdheid te verwijderen, van welke hij zoo dikwerf bewijzen had gegeven. bepaalde zich Pius VII, den generaal te doen zeggen, dat ondanks zijne teedere toege-

negenheid voor de Fransche natie, die hem zoo vele bewijzen van eerbied en verkleefdheid had gegeven, hij geene personen kon ontvangen, die welligt tegen hunne eigene gevoelens aan, de uitvoerders van een schandelijk plan waren, en die voor de oogen der geheele wereld, het verhevene karakter van het Hoofd der Kerk en van den soeverein van Rome vernederden.» Terwijl de heilige Vader aan het meest drukkende opzigt was onderworpen, bedreven de nieuw gevormde burgerwachten, in de steden en ten platten lande de grootste ongeregeldheden. De Paus schreef aan den Franschen generaal eenen nadrukkelijken brief, vol van eenen edelen moed; maar zijne billijke vertoogen werden geheel en al in den wind geslagen. Hij verbood daarop, bij eene heimelijke verspreide breve, elke werving voor eene vreemde natie, en bood vergeving aan al diegene, die, na zich reeds in vreemde dienst verbonden te hebben, onmiddelijk dezelve verlaten zouden; ongelukkiglijk hadden deze maatregelen slechts een zeer onbeduidend gevolg. De dagbladen van Rome, die onder den invloed der Fransche autoriteiten werden uitgegeven, baarden den H. Vader niet minder bekomme-

ring; dezelve trachten de priesters en hunne bedieningen in minachting te brengen en belagchelijk te maken, en spaarden zelfs den Paus niet. De Romeinsche *Gazetta*, nam de *Redevoering op, over den toestand des keizerrijks*, den 2 November 1808, in *Frankrijk* uitgesproken, waarin men vooronderstelde dat PRUS VII, in de organieke artikelen betrekkelijk het *Concordaat* had toegestemd. Deze redevoering bevatte daarenboven andere valsche beweringen, strekkende om den Paus te onteeren, en het tijdelijke gezag van den heiligen Stoel te verdelgen. PRUS VII levendig getroffen, beval den kardinaal PACCA, om in zijnen naam aan de vreemde, te *Rome* residerende ministers te verklaren: » Dat noch het concordaat, noch de organieke wetten, het door God zelven aangewezen onderscheid tusschen de beide geestelijke en tijdelijke magten kon doen ophouden, noch aan BONAPARTE de goddelijke jurisdictie geven, die aan de Kerk en haar zichtbaar Opperhoofd is verleend . . . . ; dat het valsch was, dat het concordaat *de onafhankelijkheid des staats van de Kerk in Frankrijk* zou erkend en bekrachtigd hebben . . . . ; dat het eindelijk lasterlijk

was, te zeggen dat het concordaat *de toelating van andere gezindheden* zou gewettigd hebben, enz." De H. Vader was niet minder getroffen, door dezelfde *Gazetta* te hooren herhalen, de op den 27 October 1808, door de afgevaardigden van *Musone, Tronto en Metanro* gewesten, die door NAPOLEON aan den H. Stoel ontnomen waren, voor den overweldigder uitgesprokene redevoeringen. Men kan den hoofdinhoud dezer redevoeringen ligtelijk afleiden uit deze zinsnede, aan het antwoord van BONAPARTE ontleend. . . . » De theologie, welke zij (de priesters) in hunne jeugd leeren, geeft hun veilige regels aan de hand voor het geestelijke bestuur; maar zij blijven vreemdelingen in het beheer der legerbenden en in de administratie; zij moeten zich gevolgelijk tot het beheer der zaken des hemels beperken . . . . " Daar de treurige toessand, waarin zich de Kerk en haar Hoofd bevond, niet gedoogden, onstuimige gemaklijkheden toe te laten, zoo deed PRUS VII de pastoors aankondigen dat er dat jaar (1809) geene vasten-avonds-vermakelijkheden zouden plaats hebben. Zoodra de bevelhebber hiervan was onderrigt, liet hij in de *Gazetta van Rome*

aankondigden dat zijne Heiligheid de gemaskerde ballen, de wedloopen, gastmalen enz. goedkeurde. Intusschen was er geen werkman te vinden, die de tot de wedloopen vereischte timmerwerken wilde gereed maken; de vasten-avond verscheen en de straten waren ledig. Het Romeinsche volk gaf geen minder schitterend bewijs van zijne toegenegenheid en trouw door met luister de dagen van den 14 en 21 Mei, als de verjaardagen der verheffing en krooning van Pius VII te *Venetie* te vieren. Middelerwijl kwam de generaal LEMAROIS MIOLLIS vervangen, en onder zijn beheer werd de toestand des heiligen Vaders nog erger. Maar de verschrikkelijke ont-knooping van dit lang gerekt treurspel naderde: dezelve was eindelijk daar, en de gewelddadigste overweldiging had plaats. Door zijne overwinningen, en door eene nooit verzadigde heerschezucht bedweld, vaardigde BONAPARTE, in zijne keizerlijke legerplaats van *Weenen*, op den 17 Mei 1809 een besluit uit, hetwelk den Paus van al zijne staten beroofde, en hetwelk aldus begint.

» Alzoo wij in overweging hebben genomen, dat toen KAREL de Grootte, keizer der Franschen, onze doortluch-

tige voorganger, aan de *Bisschoppen van Rome*, verschillende gewesten schonk, hij hun dezelve, om de rust zijner onderdanen te waarborgen bij wijze van leengoed afstond, en zonder dat *Rome*, daarom ophield, een gedeelte van zijn rijk uit te maken . . . . enz.” Daarop volgen de artikels, waarbij men eene buitengenwone *consulta* benoemde, zamengesteld uit de heeren MIOLLIS, SALICETTI, DEGÉRANDE, JEANNET enz. Nadat de Paus vruchteloos tegen deze onregtvaardige handelwijze had geprotesteerd, vaardigde hij, daar hij geene gematigdheid meer in acht had te nemen, eene excommunicatie-bulle uit tegen de bewerkers, medepligtigen en uitvoerders dezer overweldiging en der rampen, welke de Kerk troffen. De bulle gedagteekend uit H. MARIA de Meerdere, 10 Junij 1809, werd openlijk aangeplakt, en den volgenden dag aan NAPOLEON kenbaar gemaakt. Op den 6 Julij 1809 vaardigde de heilige Vader aan zijne onderdanen eene *Proclamatie* uit, waarin hij zich beklaagde over de wreede knevelarijen, welke hij had ondervonden, en zijne vrees openbaarde, dat men hem uit *Rome* zou willen wegvoeren. Zijne vrees was niet dan al te zeer ge-

grond. Daar hij elken oogenblik de misdadigste aller geweldadigheden verwachtte, zoo had Pius VII, de voornaamste toegangen tot het *Quirinaal* doen toemetselen. Op den 5 Julij vernam hij, dat hij in den daaropvolgenden nacht zou worden opgeligt. Hij had zich op zijn volk kunnen beroepen, maar hij wilde het bloedvergieten vermijden. Hij bepaalde zich dus met aan zijne wachten eene naauwkeurige waakzaamheid aan te bevelen: vruchteloze voorzorg! Een verrader, FRANCISCUS BASSOLA, vroeger lastdrager van het *Quirinaal*, en aan wien de Paus genade van de doodstraf, tot welke hij was veroordeeld, had geschonken, diende den Franschen tot gids, terwijl zij door den generaal RADET, toenmaals inspecteur der gendarmerie werden aangevoerd. Ten één ure, na middernacht werd het *Quirinaal* door een zwaar detachement troepen omsingeld; officieren van politie waren in den omtrek op bespieding uitgesteld. De generaal wachtte met zijnen staf in het paleis *Colonna* den uitslag dezer vermetele onderneming af; RADET en de zijnen beklauteren de muren van den tuin; men nadert de Zwitsersche lijfwacht, die slechts uit achtendertig manschappen be-

stond. Hun bevelhebber laat den Paus vragen, of zij geweld met geweld zullen te keer gaan. Op het antwoord van PIUS VII laten zij zich ontwapenen. De deuren der appartementen van den heiligen Vader worden verbrijzeld; de generaal treedt met den hoed onder den arm binnen; de Paus door de kardinalen PACCA en DESPUIG omgeven, schreef aan zijn bureau; zijn gelaat was kalm, dat van RADET scheen onthutst. Hij was eenigen tijd zonder een woord te kunnen uitstamen, eindelijk zeide hij met eene bevende stem aan den Paus: » dat hij eenen zeer onaangenaamen last te volvoeren had, maar dat, na den eed van gehoorzaamheid en trouw aan den keizer te hebben gezworen, hij zich niet kon ontslaan van denzelfden te volbrengen... » — » Waarom komt gij de rust in mijne woning storen? wat wilt gij....? » zeide hem met waardigheid PIUS VII. Bij deze woorden nemen de soldaten gelijktijdig hunne hoeden af. De generaal voegde er toen bij, dat hij van wege het Fransche Gouvernement hem kwam voorstellen, om afstand te doen van zijne wereldlijke souvereiniteit, dat op deze voorwaarde zijne Heiligheid gerustelijk in Rome kon blijven. Terwijl PIUS VII

de oogen naar den Hemel wendde en er met de hand naar wees, antwoordde hij: » Ik heb in alles niet anders gehandeld, dan na den H. Geest te hebben geraadpleegd, en eerder zoudt gij mij in stukken houwen (*mi tagliarete in pezzetti*) dan mij te doen herroepen hetgene wat ik gedaan heb." Daar de generaal nogmaals aandrong, hernam de Heilige Vader: » En indien gij gemeend hebt, zulke bevelen van uwen keizer ten uitvoer te moeten brengen, uit hoofde van den eed, welken gij aan hem gezworen hebt, denkt gij, dat wij de regten van den Heiligen Stoel kunnen laten varen, aan welke wij door zoo vele eeden verbonden zijn? wij kunnen datgene niet afstaan, wat ons niet toebehoort. Het wereldlijk domein behoort de Roomsche Kerk, wij zijn slechts de beheerders van hetzelfde. Voor het overige, konden wij, na hetgene wij voor uwen keizer gedaan hebben, eene dergelijke behandeling niet verwachten . . . ." — » Ik weet, zeide de generaal, dat de keizer u veel te danken heeft." — » Meer nog dan gij denkt," voegde Pius VII, op een' nadrukkelijken toon er bij . . . . RADET gaf alstoen aan den Paus te kennen, dat hij verplicht was, hem naar den opperbevel-

hebber te geleiden, teneinde er zijne bepaalde bestemming te vernemen. Men stond den Heiligen vader toe, zich door den kardinaal PACCA te doen vergezellen. Men deed hen in een rijtuig stappen, hetwelk door een' gendarme, met eenen sleutel gesloten werd: alvorens er in te stappen, gaf de Paus zijn zegen aan de stad Rome. In plaats van zich naar de woning van den generaal en chef te rigten, toog het rijtuig de stad uit door de poort *Salara*, rolde voort langs de muren, en ten drie ure des morgens, was hetzelfde buiten de poort *del Popolo*. De Paus beklagde zich zachmoediglijk aan RADET over zijne list, en van hem te hebben doen vertrekken zonder de personen, welke hij bestemd had, hem te vergezellen. RADET antwoordde hem, dat deze personen hem ten spoedigste met de hem noodige provisie zouden volgen; en hij voegde er bij . . . ." Heilige Vader het is nog tijd uwen afstand van de wereldlijke regten te onderteekenen." — *Neen!* was het eenige antwoord van den moedigen Opperpriester. Het rijtuig was door een piket gendarmen omsingeld: de generaal RADET zat op den bok. Er waren alom versche paarden in gereedheid. Te *la Storia* wierpen zich de in

tranen smeltende postillons voor de voeten des Paus, die hun zijnen zegen gaf, en zeide *figli miei; coraggio ed orazione* (Moed! mijne kinderen, moed en gebed). Welke voorzorg men ook nam, giste men echter overal, waar hij doortrok, dat het de Paus was, die gevangelijk werd weggevoerd; alom was de onrust- en droefheid op de aangezichten te lezen, en men hoorde niets anders dan zuchten en snikken. De smart, welke de Romeinen gevoelden, bij het vernemen der opligting van hunnen soeverein, is niet te beschrijven. Na eenen overhaasten togt van negentien uren, kwam men te *Radicofani* aan, alwaar de Paus achterhaald werd door den prelaat DORIA, neef van den kardinaal PACCA, een' kapellaan, een heelmester en twee bedienden. Te *Poggibonzi* sloeg het rijtuig om. RADET bekwam eene verstuiking aan de hand en Z. H. eenen hevigen schok. Het doorluchtige slagtoffer bragt de opgewondenheid en de drift des volks tot bedaren, daar hetzelfde gereed scheen om hem uit de handen zijner vervolgers te rukken. Niet verre van *Turin*, bij *Rivoli* en *Susa*, bevond de H. Vader die reeds eenige aanvallen van koorts had gehad, zich ongesteld, en zeide

aan den heer BOISSARD, kolonel der gendarmerie, die RADET vervangen had: »Hebt gij bevel om mij dood of levend over te brengen? Indien uw bevel is, mij te doen sterven, zoo laat ons den weg vervolgen; zoo niet, dan wil ik mij ophouden.» Men hield eenige uren stil, en kwam des avonds op *Monte-Cenis* aan, alwaar de H. Vader twee dagen, in het beroemde klooster doorbragt. Te *Nizza*, alwaar hij den 7 Augustus aankwam, ontving de Paus treffende blijken van eerbied en verkleefdheid: de gewezen koningin van *Etrurië* en haar zoon waren in die stad verbannen. (Zie MARIA LOUISE); zij kwamen zich voor de voeten van den Paus nederwerpen, en verzochten hem om zijnen zegen. Des avonds van den dag der aankomst was de geheele stad verlicht, met uitzondering van de huizen der Fransche gezagvoerders. Reeds sedert den 1 Augustus was de kardinaal PACCA van den H. Vader verwijderd, en in de citadel van *Fenestrelle* opgesloten geworden, waarin hij 3½ jaren doorbragt. De plaats der ballingschap van PIUS VII werd te *Savona* bepaald. Men trachtte hem te verblinden door de pracht van zijn paleis, door een aantal bedienden en eene rijke

jaarwedde. De hoofdkerk van *Savona* ontving den naam van *Pauselijke kapel*: de heer DE SALMATORIS, een Piemonteos, en kamerheer van NAPOLEON, bezorgde deze pracht, voor welke PIUS VII geheel ongevoelig was, en als een kluisenaar sloot hij zich in zijne appartementen op. De heer CÆSAR BERTIER werd tot *hofmeester van den Paus* benoemd, die nog naauwkeuriger gade geslagen en bewaakt werd dan zelfs te *Rome*. Men liet geene verzoekschriften tot hem komen, dan enkel diegene, welke geestelijke onderwerpen betroffen, en die vooraf door den hofmeester onderzocht waren. Daar hij meende bezelve beter te zullen kunnen bewaken, liet NAPOLEON al de kardinalen naar *Parijs* komen, welke zich tijdens de ophligting van den H. Vader te *Rome* bevonden, met uitzondering alleen van diegene, welke ziek waren. Tijdens de echtscheiding van BONAPARTE met JOSEPHINE, verwaardigde men zich niet eens, om in eene zoo gewichtige zaak het Hoofd der Kerk te raadplegen: het was de *officialiteit* van *Parijs*, welke de echtscheiding uitsprak. De keizer had gevorderd, dat de kardinalen bij zijn huwelijk met de aarts-hertogin MARIA LOUISE zou-

den tegenwoordig zijn: daar dertien derzelve aan dit bevel niet hadden gehoorzaamd, zoo trok men hunne jaarwedden in, verbood hun de teekenen hunner waardigheid te dragen, en gelastte hun niet anders dan in het zwart te verschijnen; hetwelk aanleiding gaf tot de onderscheiding van *roode en zwarte kardinalen*. Ondanks de strenge bewaking, waaraan men den H. Vader had onderworpen, werden hem van de Italiaansche en Fransche geloovigen talrijke ondersteuning toegezonden: hij onderhield zelfs eene geheime briefwisseling met zijne getrouwste dienaren; Intusschen verving BONAPARTE, op eigen gezag eenige in *Frankrijk* en *Italië* overleden bisschoppen; daar de Paus de vereischte informatiën niet kon nemen, zoo weigerde hij de bullen. NAPOLEON beriep (bij eenen brief van den 16 November 1809) eene commissie van bisschoppen, om te trachten der Kerk te voorzien. Deze commissie was zamengesteld uit de kardinalen MAURY en FESCH, uit vijf bisschoppen, pater FONTANA en den abt EMERY, algemeen overste van *Saint-Sulpice*. Men stelde drie reeksen van vragen voor: de eerste betrof het bestuur der Kerk in het algemeen,

de tweede het concordaat, de derde de kerken van *Italië* en *Duitschland*, en de excommunicatie-bulle. De commissie bragt op den 11 Januarij 1810, hare werkzaamheden ten einde. Zonder dat haar verslag tegen de grondbeginselen al te zeer aandruischte, toonde het echter eenige inschikkelijkheid voor eenen ligt te vergrammen despoot. Hij vaardigde, den 15 Februarij 1810 een besluit uit, waarbij het edikt van 1682, betrekkelijk de vier artikelen der geestelijkheid, tot eene rijks-wet werd verklaard. Op den 17 liet hij door den senaat het besluit nemen, dat de Paus den eed zoude afleggen, van niets tegen de vier artikelen te ondernemen. Alle middelen werden door NAPOLEON in het werk gesteld, om den Paus zijne toestemming aftepersen. Men beloofde hem eene zijnen rang waardige vertegenwoordiging, paleizen en twee millioenen inkomsten. De kardinalen CAPRARA, MAURY en de bisschop van *Casal* werden te dien einde achtereenvolgend naar Pius VII gezonden; maar deze deugdzame Opperherder bleef onverzettelijk. Daar korten tijd daarna, de kardinaal FESCH zich niet zeer genegen toonde,

de bedoelingen van zijnen neef NAPOLEON te ondersteunen, zoo benoemde deze den kardinaal MAURY tot het aartsbisdom *Parijs*. Deze prelaat meende het gedrag der door BONAPARTE benoemde bisschoppen te kunnen navolgen, die zich door de kappittels, den titel van geestelijke administrateurs, der openstaande diocesen hadden doen geven, ten einde er de bedieningen van waar te nemen; hij schreef zelfs aan den Paus, om denzelfden zijne benoeming bekend te maken. De heilige Vader antwoordde hem door eene *breve* van den 5 November 1810, in welke hij hem beval, afstand te doen van het beheer van het diocces van *Parijs*, terwijl hij hem, in geval van ongehoorzaamheid bedreigde, ten zijnen opzichte, overeenkomstig de heilige Canons te zullen handelen. De keizerlijke politie werd in beweging gesteld, om diegene te ontdekken, welke deze breve verspreid hadden. Men nam den heer D'ASTROS, algemeen vicaris van *Parijs* in hechtenis, en sloot hem te *Vincennes* op. Men eischte van hem afstand van zijne waardigheid te doen, of den persoon te noemen, welke hem deze *breve* had medegedeeld: hij was noch tot het eene, noch

tot het andere te bewegen. De kardinalen GABRIELLI en OPPIZZONI en pater FONTANA werden mede in het kasteel van Vincennes opgesloten; andere geestelijken werden evenzeer gevangen genomen. Men verzekert dat de Paus nog eene andere *breve* (van 18 November) in gereedheid had, maar dat dezelve bij Z. H. in beslag werd genomen. Dezelve was gerigt aan den heer d'ASTROS, en verklaarde, »nul en van geene kracht, alles wat de kardinaal MAURY, voorbedachtelijk of onwetend in het beheer van het diocees van *Parijs* zoude doen." NAPOLEON, door deze nieuwe *breve* verbitterd, liet door het kapittel de volmagten van den heer d'ASTROS intrekken. Bij eene andere *breve*, van den 2 December 1810, verklaarde de heilige Vader, dat de bisschop van *Nancy*, door BONAPARTE tot het aartsbisdom *Florence* benoemd, dat diocees niet kon besturen, en wel volgens het tweede algemeene concilie van *Lyon*, hetwelk aan dengenen, die voor eene kerk verkozen is, verbiedt, om alvorens de kanonieke instelling te hebben ontvangen, zich met het geestelijke of tijdelijke beheer dier kerk te belasten. Daar het kapittel van *Florence* zich aan de uitspraak des heiligen Vaders

onderwierp, zoo werden de leden van hetzelfde af- of gevangen gezet. Het vervolgingsstelsel tegen den Paus, werd van dag tot dag gewelddadiger. Terwijl hij op den 7 Januarij 1811, in de tuinen van zijn paleis wandelde, drongen agenten van politie in de appartementen van Z. H., doorsnuffelden zijne bijzondere *secrétaire*, en maken zich meester van al zijne papieren, onder welke zich eene *breve* bevond, die aan den kardinaal PIETRO bijzondere volmagten opdroeg, en eene andere aan den algemeenen vicaris van *Parijs* gerigt. Van dat tijdstip af, beroofde men den Paus van inkt, pennen en papier, en men scheidde hem van den prelaat DORIA, van zijnen biechtvader, met één woord van al degene, welke men verdacht hield, zijne briefwisseling naar buiten begunstigd te hebben. Zelfs de bisschop van *Savona* werd in dezen wreeden maatregel betrokken. Men gaf daarenboven aan den heiligen Vader te kennen, dat hij zijne appartementen verder niet mogt verlaten. Intusschen trok NAPOLEON, hetzij uit schaamte of uit wroeging, na verloop van zeventien dagen, dit wreede bevel weder in, en alles werd op den ouden voet hersteld. In de-

zen staat van zaken beriep NAPOLEON eene tweede commissie van bisschoppen, als voorbereiding tot het concilie, waarin de kerkelijke bullen en dispensatiën moesten behandeld worden. De commissie antwoordde op de beide vragen welke aan haar werden voorgesteld: 1.º dat in de omstandigheden, in welke men zich bevond, het tot de bisschoppen was, dat de geloovigen zich ter bekoming van dispensatiën moesten wenden, maar enkel voor al datgene, wat tot de dagelijksche behoeften der geloovigen betrekking had; 2.º dat, wyl de Paus de bullen weigerde zonder eenige canonieke reden aan te voeren, het verstandigste middel was, bij het concordaat eene bepaling te voegen, inhoudende dat Z. H. binnen een bepaald tijdverloop de instelling zoude geven, bij gebreke waarvan, het bekrachtigingsregt, aan het provinciale concilie zoude vervallen. Vier bisschoppen werden verkozen, om zich in gezantschap naar den Paus te begeven, van eenen officiëlen lastbrief voorzien, door twaalf bisschoppen ondertee-kend, die zich bij den kardinaal FESCH vereenigd hadden. De deputatie werd door Pius VII met welwillendheid

ontvangen, daar deze Opperherder, hoewel miskend en gevangen, nooit zijne natuurlijke goedheid kon verzaken. Men verzekert, dat de Paus op den 19 Mei beloofde, de canonieke benoeming, in de door het concordaat voorgeschreven vormen te zullen verleen; maar het schijnt dat de H. Vader hoofdzakelijk van gevoelen was geweest, aan de metropolitanen slechts provisioneele volmagten te verleen. Hij verklaarde te gelijktijd, dat hij nimmer de overweldiging zijner wereldlijke souvereiniteit zou bekrachtigen, en dat hij den door het *senatus-consulte* van den 17 Februarij 1810, gevorderden eed nimmer zou afleggen. Hij scheen bepaald besloten te hebben, van de ondersteuning der geloovigen te leven, en wees andermaal de twee millioenen inlandgoederen van de hand, welke dezelfde akte hem verze-kerde. Het concilie der bischoppen van *Frankrijk* en *Italië*, werd den 17 Junij 1811, in de hoofdkerk *Notre-Dame* te *Parijs*, geopend. Hetzelve hield slechts eene zitting en was zamengesteld uit 95 leden, namelijk: uit zes kardinalen, negen aartsbisschoppen, en 80 bisschoppen. Sedert het concilie van *Trente*, had men zulk eene

talrijke vereeniging van prelaten niet gezien. De kardinaal FESCH presideerde: hij legde het eerst den eed af van aan het geloof getrouw te zullen zijn, en van aan den Roomschen Paus eene ware gehoorzaamheid te willen bewijzen, en nam daarop denzelfden eed af van de vaders der kerkvergadering. Na deze eerste zitting, hadden er verder niets anders dan algemeene of bijzondere congregatiën plaats; dezelve werden in het aartsbisschoppelijke paleis gehouden. BONAPARTE had een policiebureau in de vergadering willen vormen, ten einde invloed op dezelve uit te oefenen. Deze maatregel gaf aanleiding tot billijke verzoeken. In de vierde congregatie beklagden zich de Italiaansche bisschoppen, dat men in het adres, de vier artikels van 1682, welke zij niet erkenden, gevolgd was, en zij protesteerden tegen dat gedeelte van het adres. Te gelijkertijd stelde de bisschop van *Chambéry* voor, om bij BONAPARTE op de in vrijheidstelling van den H. Vader te gaan aandringen: dit voorstel had geen gevolg. De bisschop van *Nantes* las op nieuw in de vijfde vergadering het door hem ontworpen adres voor: hetzelfde was door de commissie her-

zien en gewijzigd, maar daar het den prelaat inviel te zeggen, dat het de goedkeuring des keizers had bekomen; zoo verwekte deze slaafsche bekendenis de verontwaardiging der geheele vergadering. De debatten werden nog heviger bij het lezen der paragraaf betrekkelijk de *excommunicatie*, men schrapte dit gedeelte, maar NAPOLEON wilde het adres met deze weglating niet aannemen. Eindelijk verklaarde de vergadering in eene nieuwe congregatie (den 8 Julij), dat zij oordeelde, dat *alvorens uitspraak te doen over de vraagpunten, die aan hetzelfde waren voorgelegd, het concilie, om overeenkomstig de canonieke regelen te handelen, de vergunning moest verzoeken, om den Paus een gezantschap te zenden, dat hem den treurigen staat der kerken bloot leggen, en met hem handelen zoude over de middelen om er in te voorzien.* Dit besluit verbitterde BONAPARTE ten uiterste. Om hem tot bedaren te brengen, beraadslaagden eenige prelaten met hem een ontwerp van besluit, hoofdzakelijk bevattende, » dat de keizer tot alle openstaande stoelen benoemingen zou doen, en dat de Paus, binnen zes maanden, na deze benoeming, de canonieke be-

krachtiging zoude verleenen, en dat, deze tijd verstreken zijnde, men tot de canonieke institutie en de consecratie zoude overgaan." Dit besluit werd door den aartsbisschop van *Bordeaux* verworpen; den volgenden dag (9 Julij) vereenigde zich de bisschop van *Gend* met hem, en zes andere leden herriepen hunne eerste goedkeuringt. Er bleven slechts vier stemmen over ten voordeele van het besluit. Het concilie bepaalde alstoen dat het besluit, *alvorens kracht van wet te hebben aan de goedkeuring van den H. Vader moest worden onderworpen.* Maar *NAPOLÉON* ontbond het concilie den 10 Julij. De bisschoppen van *Gend*, *Doornik* en *Troyes* werden den 12 derzelfde maand naar den slottoren van *Vincennes* vervoerd. Men beproefde alstoen om het concilie te herstellen. Op den 5 Augustus hield men eene algemeene congregatie, om alle vrijheid aan de stemmen te benemen, stemde men bij zitten en opstaan: het door den keizer voorgestelde besluit werd aangenomen. *NAPOLÉON*, een weinig bedaard, koos eene deputatie, uit verscheiden bisschoppen zamengesteld, en stond den kardinalen *DORIA*, *DUGNANI*, *ROVERELLA*, *RUFFO*

(*FABRICIUS*) en *DE BAYANNE* toe, om zich naar den Paus te begeven. De afgevaardigden kwamen tegen het einde van April te *Savona* aan, en ontvingen een vriendelijk onthaal van den heiligen Vader, die, aan hunne dringende verzoeken toegevend, den 20 September toestemde, om door eene *breve*, de artikelen van den 5 Augustus te bekrachtigen; maar de Paus erkende de te *Parijs* vergaderde bisschoppen niet als *nationaal concilie*; hij keurde slechts de vijf artikelen met eenige voorbehoudingen goed. Hij wenschte deze bisschoppen geluk met de kinderlijke onderwerping, en de *ware gehoorzaamheid*, welke zij voor hem en voor de Roomsche Kerk, die *Moeder en Meesteresse aller kerken*, hadden aan den dag gelegd. Daar deze laatste uitdrukkingen de gramschap van *BONAPARTE* ten top hadden doen klimmen, zoo brak hij de onderhandelingen af, en riep de kardinalen naar *Parijs* terug. Op deze wijze eindigde dit schaduwbeeld van concilie, dat met zoo veel ophef was bijeengeroepen, en dat de prelaten der beide voornaamste aan de Catholijke Kerk onderworpen landen vereenigd had. Reeds sedert drie jaren leefde de Paus

in eene strenge gevangenschap. Steeds zich zelve gelijk, kalm en onderworpen, liet de Opperherder zich door zoo vele wederwaardigheden niet ter nederslaan. Aanzienlijke prelaten, een afgevaardigde van het Oostenrijksche hof, die enkel tot dat einde reis van *Weenen* naar *Savona* ondernam, konden van den despoot geene de minste verzachting in het lot van zijn slagtoffer bekomen. Eensklaps kwam het bevel den Paus naar *Fontainebleau* te vervoeren. De kolonel *LAGORCE*, met zijne begeleiding belast, gaf er hem eerst kennis van, op den oogenblik des vertreks. Een enkele prelaat, dien hij bij zich had, de heer *BERTAZZOLI*, aartsbisschop van *Edessa*, kwam in de nabijheid van *Turin* hem opvolgen. De *H. Vader* vertrok alleen met zijnen geleider. Het rijtuig trok ten tien ure des avonds door *Lyon*, en den 20 Junij 1812, kwam hetzelfde omtrent middernacht voor het kasteel van *Fontainebleau*. De Paus moest eerst bij den slotbewaarder zijnen intrek nemen; maar eenige uren daarna, ontving men bevel, om voor hem de apartementen te openen. De kardinalen, welke zich te *Parijs* bevonden en andere prelaten werden uitgenoodigd om hun-

ne hulde aan den Opperherder te gaan aanbieden. Zij waren in dezen pligt voorgegaan, door den minister van Eeredienst en den intendant der kroon. De pracht, welke men in de dienst van den heiligen Vader bragt, eene soort van vrijheid, welke men hem scheen te verleen, en die van tot zijne Mis al de geloovigen te kunnen toelaten, welke hij daartoe waardig zoude oordeelen, zouden het vermoeden hebben kunnen doen ontstaan, dat de goede verstandhouding tusschen den keizer en het Hoofd der Kerk hersteld was. Het officieele dagblad ondersteunde dit vermoeden, door aan te kondigen, dat de Paus vrij was. Omtrent dezen tijd maakte men groote voorbereidselen aan het aartsbischoppelijke paleis, en men leidde er uit af, dat de Paus hetzelfde zou komen bewonen en *Z. H.* voortaan zijn verblijf te *Parijs* zoude houden. Intusschen verbleef *Pius VII* te *Fontainebleau*, alwaar hij iedereen met zijne gewone minzaamheid ontving. Hij verzocht als een gunstbewijs van de verplichting ontslagen te mogen zijn, eenen kardinaal te ontvangen, die zich als agent van zijnen vervolger had laten gebruiken. Zijn vaderlijk hart bloedde van smart, bij het zien hoe die-

zelfde vervolger in *Frankrijk* en in *Italië* op de strengste wijze tegen geestelijken vervoer, die het meest aan de regels der Kerk gehecht waren. Door zijne schijnbare verzoening met den H. Vader, wilde NAPOLEON hem tot een tweede concordaat zien over te halen. De veroveraar was terug van zijnen noodlottigen Russischen veldtogt. Om in zijn ontwerp te slagen, zond hij eenige Fransche prelaten naar den Paus, die, terwijl zij hem eene scheuring in de Kerk deden vreezen, hem eindelijk bewogen, te beloven, dat hij de middelen van verzoening, welke men hem wilde voorstellen, in overweging zoude nemen. Ten gevolge dezer beloften, bood NAPOLEON zich op den 19 Januarij 1813, onverwacht bij Pius VII aan. Den 25 daaropvolgende legde men den Paus eenige artikels voor, welke tot grondslag van een nieuw concordaat zouden dienen. NAPOLEON verbond zich aan hetzelfde geenerlei publiciteit te zullen geven, alvorens de voorwaarde van weerszijde geregeld waren. In spijt van zijne belofte liet hij door zijne ministers, in het wetgevend ligchaam, een concordaat aankondigen, dat met de onderteekening van

den H. Vader voorzien was; deze echter hield standvastig vol. NAPOLEON verklaarde van zijnen kant, dat de artikels, van het concordaat *verplichtend waren voor het geheele Fransche keizerryk*, en betrok de bisschoppen en metropolitanen, welke er zich niet aan onderwierpen voor de regtbanken. Intusschen had zich geheel *Europa* tegen NAPOLEON verbonden. MURAT, toenmaals koning van *Napels*, had zijne zaak verlaten en de staten der Kerk bezet. Om deze ondankbaarheid te straffen, verkoos BONAPARTE dat PIUS VII dezelve liever dan zijn zwager zoude bezitten, en zond derhalve drie bisschoppen naar *Fontainebleau*, om met den heiligen Vader in nieuwe onderhandelingen te treden, die bepaaldelijk verklaarden er zich niet mede te zullen bezig houden, dan bij zijne terugkomst te *Rome*. Op den 17 Januarij 1814, bood hem de heer DE BEAUMONT, bisschop van *Piacenza*, een ontwerp van tractaat aan, door hetwelke men aan den heiligen Vader het westelijke gedeelte zijner staten terug gaf. De Paus antwoordde: » De teruggave mijner staten, wordt door de regtvaardigheid geboden, en kan geenzins het onderwerp van een verdrag

worden. Het is nutteloos hierop bij mij aan te dringen: alles wat ik hier wilde doen, zou het uitwerksel des gewelds schijnen, ik vraag slechts naar *Rome* terug te kunnen keeren, en alsdan zal geenerlei hinderpaal, mij terughouden om de rampen der Kerk te herstellen." Op den 22 kwam de kolonel LAGORCE eerbiediglijk aan den Paus het bevel tot zijn vertrek naar *Rome* bekend maken. Door zeventien kardinalen omringd, die zich aan zijne voeten werpen, vermengt hij zijne tranen met de hunne, en, door den kardinaal MATTEI ondersteund, bereikt hij het rijtuig, hetwelk hij met zijnen aalmoezenier, den bisschop van *Edessa*, besteeg. De Paus reisde onder den naam van bisschop van *Imo-*

la. Even als op zijne beide vorige reizen, werd hij alom met de levendigste blijken van eerbied en toegenegenheid ontvangen. Te *Orleans* zijne handen ten Hemel heffende riep hij uit: *Ik zegen van harte de goede stad Orleans*. . . .! Daar twee rijke en godvruchtige dames te *Cahors*, den H. Vader uit hoofde van de ontelbare menigte niet hadden kunnen naderen, zoo verkleedden zij zich als dorpelingen, begaven zich in dat gewaad, naar de herberg alwaar hij vertoefde, en bedienden hem aan tafel. Te *Nimes* ging de geheele geestelijkheid hem te gemoet, terwijl het volk zich ontboezemde met de kreet van *Leve de Heilige Vader!* Zelfs een protestant (*) kon zich niet

(*) Ook in een Nederduitsch Tijdschrift (de *Euphonia*) van dien tijd, las men de volgende dichtregelen:

BIJ DE TERUGKOMST VAN PIUS VII, IN ZIJNE STATEN, IN 1814.

Eerwaardig balling om uw' godsvrucht hoog vereerd,
 Bij roomsch en onroomsch, 'k juich, daar ik U terug zie keeren,
 Waar ge als een Vader in de Christenheid regeert,
 En allen uit uw' mond en wandel godsvrucht leeren,
 Ik buk als protestant, niet voor uw zetel neêr
 Maar willig voor uw' deugd, die ik hoog als mensch vereer.

Het lijden vormt één band om alle stervelingen;
 'T gezamenlijk belang verdriift partijschapshaat.
 Hoor dan elk Christen met uw' kudde 't loflied zingen,
 Daar God, uw' deugd ten loon, U van den dwang ontslaat
 Dwang, die uw' zilv'ren kruin, met ons, ter aarde drukte,
 Terwijl Gij knielend voor uw' Schepper nederbukte.

onthouden van met luider stemme uit te roepen: *Zie daar de grootste man der eeuw!* Te *Beaucaire* plaatsten de priesters hem onder een gehemelte en droegen hem. Te *Nizza*, aan het *Marmereen Kruis*, aan de kusten van *Genua*, te *San-Remo* werd hij met dezelfde vreugdeblijken ontvangen. Te *Savona* gekomen, bleef hij aldaar tot den 19 Maart, en vier dagen daarna bevond hij zich te *Fiorenzuola*, te midden der legerbenden van de bondgenooten, die van eenen anderen kant reeds een gedeelte van *Frankrijk* bezet hadden. Na eenen gemagtigde naar *Rome* te hebben gezonden, om bezit te nemen van de hoofdstad, hield hij zich verscheiden weken te *Imola* en te *Cesena*, zijne geboorteplaats, op. Op den 4 Mei vaardigde de H. Vader aan zijne Romeinsche onderdanen een treffende proclamatie uit, die met de uitbundigste vreugde ontvangen werd. Daar intuschen *MURAT*, die voorgaf door *Oostenrijk* daartoe ge-

magtigd te zijn, *Ancona* en zijne marken, die tot de Romeinsche staten behoorden, wilde behouden, zoo zond de Paus den kardinaal *CONSALVI*, naar de verbondene mogendheden, die deze prelaat te *Londen* aantrof (zie *CONSALVI*) en zijne onderhandelingen hadden eenen voordeligen uitslag. De val van *NAPOLEON*, gaf aan de in onderscheidene steden van *Frankrijk* verstrooide kardinalen, de vrijheid, en zij kwamen zich met den H. Vader vereenigen. *PIUS VII* deed op den 24 Mei 1814 zijnen buitengewoon plegtigen intogt in *Rome*. *KAREL EMANUEL IV*, koning van *Sardinië*, en zijne schoon-zuster, de hertogin van *CHABLAIS*, gingen den H. Vader te ontmoet. Hunne Catholijke majesteiten derzelve familie, de gewezene koningin van *Etrurië* ontvingen Z. H. bij het uitstappen van derzelve rijtuig. Wij zullen niet beproeven de geestdrift van het Romeinsche volk, bij het wederzien van deszelfs waardigen en deugdzaam souve-

K k 5

Beklim dan, waardig man! beklim weér 't Vatikaan!
 Spreek weér den zegen uit, uw' kinderen te verblijden,
 Wij zien dat schouwtooneel, verheven Kerkvoogd! aan,
 Ontroerd van blijdschap bij het einde van uw lijden,
 En wen eens voor Gods troon één Meester ons weér leidt,
 Eert U het gansch heelal om uw' standvastigheid.

Vertaler.

rcin, noch de plegtigheden te beschrijven, die bij eene zoo treffende gelegenheid plaats hadden. Nauwelijks in Rome teruggekeerd, begaf de Opperherder zich naar de hoofdkerk van den H. PETRUS, om den oorsprong van alle goed, die zijne deugd te midden van zoo vele wreede beproevingen had doen zegevieren, voor zijne bevrijding te danken. De eerste zorgen van den H. Vader waren, de kerken te verbeteren, en verscheiden kloosters te herstellen, en zooveel mogelijk de onheilen door eene lange regeringloosheid te weeg gebragt, te herstellen. Op den 23 Julij kwam de oude bisschop van *Saint-Malo*, de heer CORTOIS DE PRESSIGNY, te Rome aan, in hoedanigheid van afgezant van koning LODEWIJK XVIII, ten einde de onderhandelingen, betrekkelijk de Kerk van Frankrijk voort te zetten. Op den 6 Augustus deelde de Paus in een Consistorie aan de kardinalen zijne bulle *Sollicitudo omnium Ecclesiarum etc.* mede, welke bulle de maatschappij van JESUS herstelde. Pater PANNIZONI, provinciaal der Jesuiten, die met vijftig zijner religieuzen uit *Sicilie* terug kwam, ontving een exemplaar der bulle uit de handen van den Paus zelve. Een edikt van den

15 April 1815 vernieuwde die van CLEMENS XII en BENEDICTUS XIV, tegen de vereenigingen der vrij-metselaren, gedurende de Fransche overheersching in de Romeinsche staten ingevoerd. *Frankrijk* was reeds in de maand Maart weder onder het juk van BONAPARTE, die van het eiland *Elba* ontsnapt was, gevallen. MURAT zocht, na zich met zijnen zwager verzoend te hebben, *Italië* tegen de Oostenrijkers in opstand te brengen. De Paus weigerde hem den doortogt door zijne staten, welken hij hem gevraagd had. De Napoleitaansche troepen kwamen desnietteenstaande op Rome afzakken; de H. Vader verliet die stad, gevolgd door de Fransche, Spaansche en Oostenrijksche gezanten, en vijftien kardinalen. Gedurende de gebeurtenissen des oorlogs hield de H. Vader zijn verblijf te *Florence* en te *Genoa*. Maar het uur der straf was genaderd. NAPOLEON, andermaal door de Europeesche coalitie overwonnen, was genoodzaakt geweest eenen tweeden afstand te doen, en was in de handen der Engelschen gevallen, terwijl MURAT, door de Oostenrijkers teruggedreven, zich van zijnen kant had verplicht gezien, een koninkrijk te verlaten, waarin hij

enkel terugkwam, om er den dood te vinden. De terugkomst van FERDINAND IV (zie dat artikel) in zijne Napolitaansche staten, en de diplomatische talenten, welke de kardinaal CONSALVI, bij de op het congres van *Weenen* (van 1 November 1814 tot 9 Julij 1815), vereenigde monarchen, deden aan den H. Vader niet alleen *Ancona* en zijne marken, *Benevento* en *Ponte-Corvo*, maar ook de drie legatiën van *Bologna*, *Ravenna* en *Ferrara* wedergegeven, welke laatste hij verplicht was geweest bij het verdrag van *Tolentino* af te staan. In zijne hoofdstad teruggekeerd, na, om aan het verlangen van den koning van *Sardinië* te voldoen, zich kortstondig in *Turin* te hebben opgehouden, wijdde PIUS VII op nieuw zijne zorgen aan de tijdelijke aangelegenheden zijner staten, en aan de geestelijke der geheele Kerk toe. Men opende met *Frankrijk* onderhandelingen tot het sluiten van een nieuw concordaat. De heer DE BLACAS, afgezaant van den koning van *Frankrijk* te *Rome*, werd met het sluiten dier groote acte belast, hetwelk plaats had op den 11 Junij 1817. Maar dit aan geheel *Europa* aangekondigde concordaat werd niet ten uitvoer gelegd. Des niette-

genstaande benoemde men, volgens de nieuwe omschrijving deszelven, de nieuwe bisschoppen, en de H. Vader vaardigde in het consistorie van 1 October 1817, voor dertig dezer prelaten de bullen uit, maar zij werden in geene bezitting gesteld. Eerst twee maanden later sprak men van het concordaat in de Fransche kamer; daar de ministerieele meerderheid genegen scheen; om hetzelfde te verwerpen, zoo werd het niet eens in beraadslaging gebracht. De helft der bisschoppelijke stoelen in *Frankrijk* waren vakant; de bisschoppen over deze ernstige ongelegenheid zoowel als over de gevaren, aan welke de Godsdienst was blootgesteld, die, te midden der goddelooze boeken, welke men niet ophield te verspreiden, gebrek aan dienaars had, die tegen dezen stroom des bederfs, eenen dam konden opwerpen, billijk verontrust, en daarenboven andere rampen, waaronder de Kerk gebukt ging in overweging nemende, schreven aan den H. Vader eenen even zoo eerbiedigen als krachtvollen brief. Daar PIUS VII grooter gevaren wilde voorkomen, gaf hij zijne toestemming tot eene provisionele schikking, door welke er tot de bisdommen, door het concordaat van 1801

omschreven, benoemingen werden gedaan. Zijne Heiligheid verklaarde de beweegredenen, die haar tot deze toegevendheid hadden overgehaald, in het consistorie van den 23 Augustus 1819, en door de volgende *Allocutie*: » De koning van *Frankrijk*, met het verlangen bezield, om een plegtig bewijs zijner uitstekende goedheid te geven, heeft ons, bij eene *officieele nota* verklaard, dat het zijn voornemen is, om, zoo veel als het mogelijk zal zijn, de voortdoring der provisioneele maatregelen, die door *Z. M.* en ons zijn genomen, te verkorten, teneinde in de dringende behoeften der kerken in *Frankrijk* te voorzien; dat het evenzeer zijn voornemen is, in overeenstemming met ons alle middelen in het werk te stellen, die in zijne magt staan, om die Kerk de voordeelen te doen genieten, welke voor haar uit den vasten en duurzamen staat, welchen zij behoort te hebben, voortvloeijen, alsmede om, volgens de constitutioneele vormen van zijn rijk, en naar mate dat de hulpbronnen van den staat zulks zonder overbelasting voor zijne volken, zullen gedogen, de vermeerdering van het getal der bisschoppelijke stoelen tot stand te brengen, zoo als zulks voor de behoeften

der geloovigen zal noodzakelijk geoordeeld worden." Toen er echter in 1819, tijdens den val van het ministerie, eene nieuwe kamer van afgevaardigden gevormd was, werd het getal der bisdommen tot 80 gebracht. Het was met eene geheel vaderlijke tevredenheid, dat *PIUS VII* deze nieuwe zegepraal der Godsdienst zag. Maar bijna gelijktijdig had de *H. Vader* redenen van smart. De gevaarlijke sekte der *Carbonari*, had de *Napolitanen* tot den opstand aangespoord; de kreet van *Leve de Cortes van Spanje!* (zie *Ferdinand IV*), weergalmde tot in de aan den *Kerkelijken Staat* grenzende steden, in welken staat de patriotten van *Napels* beproefd hadden, om eene, zoo als zij het noemden *patriottische vereeniging voor den Romeinschen Staat* tot stand te brengen. *Pius VII*, vaardigde den 10 April 1821 eene bulle uit, in welke hij zijne onderdanen waarschuwt, tegen de aanvallen van het *philosophismus*, en op nieuw de geheime genootschappen, en voornamelijk die der vrijmetselaren verbiedt. Daarintusschen de patriotten door de *Oostenrijksche troepen* geslagen werden, zoo keerde alles tot de orde terug, en *Ferdinand IV*, kon zijn rijk weder volgens zijne oude wet-

ten besturen. De Paus ontving dien vorst in het paleis *Quirinaal*, op zijnen terugtogt van het congres van *Weenen*, werwaarts hij door de vereenigde vorsten geroepen was. De H. Vader steeds bedacht op den bloei der Catholiciteit, onderhield eene levendige briefwisseling met den koning en de geestelijkheid van *Spanje*, die door de cortès verdrukt werden. Pius VII deed alles wat in zijn vermogen stond, om de rampen en verdrukkingen te leeninge, waaronder de Catholijke Kerk in *Duitschland*, *Zwitserland*, de *Nederlanden* en *Engeland* gebukt ging. De hooge ouderdom, eene zwelling aan de beenen en andere gebreken belette den H. Vader dikwerf om bij de openbare plegtigheden te verschijnen. Hij leidde een afgetrokken leven, en reed soms in een klein rijtuig door zijne tuinen van het *Quirinaal* rond. Op den 6 Julij 1823 scheen hij opgeruimder en beter varende dan naar gewoonte. Nadat ten tien ure des avonds zich iedereen verwijderd had, en de alleen gebleven Paus, na zijne getijden te hebben gelezen, een boek noodig had, dat op den schoorsteenmantel lag, wilde hij te dien einde niemand roepen, maar stond van zijne zitplaats op,

en nam het boek; op den oogenblik echter, waarop hij weder op zijnen armstoel wilde gaan zitten, glipten hem zijne voeten uit, en hij viel tusschen den armstoel en den schoorsteen. De kreet, welken de smart hem bij het vallen afperste, deed oogenblikkelijk de kardinaal CONSALVI en verscheiden personen van zijn huis naar hem toesnellen. Toen men hem had opgerigt, ondekte men dat hij het gewricht des dijbeens gebroken had. Al de hulpmiddelen der kunst werden hem toegediend: maar eene hevige koorts overviel hem; in het ijlen, hetwelk hij onder dezelve deed, hoorde men hem verscheiden malen de woorden *Savona* en *Fontainebleau* uitspreken. Op den vierden dag hield de koorts op; en gedurende eene week scheen Z. H. zich beter te bevinden. De koning van *Frankrijk*, door het ongeluk den H. Vader overkomen, getroffen, zond hem oogenblikkelijk per post, een dier werktuigelijke bedden, die door derzelver verschillende veren het gebrek aan beweging in de ledematen te gemoet komen. Z. H. was zeer gevoelig over deze oplettendheid. Intusschen kon de H. Vader, door zich aan eene in zijne slaapkamer aangebrachte leuning, vast te houden, eenige minuten gaan: ongelukkiglijk werd na ver-

loop van veertig dagen de kwaal erger. Op den 18 Augustus diende de kardinaal **BERTAZZOLI**, aan Z. H. de heilige teerspijs toe: men wilde hem versterkende geneesmiddelen geven. . . . » Ik heb, zeide hij, met eene zwakke stem, niets anders noodig, dan om mijne ziel voor te bereiden, om aan God rekenschap te geven, wegens mijnen langen levensloop." Op den 19 ontving hij het laatste Oliesel, waarna hij den heer **DE BLACAS**, afgezant van den koning van *Frankrijk*, belastte, om aan dien oudsten zoon der Kerk, » de laatste wenschen welke hij vormde voor het behoud zijner dagen en den voorspoed van zijn rijk" bekend te maken. De doodstrijd van den H. Vader was lang maar gerust. Op den 20 Augustus 1823, ten half zeven uren des morgens, gaf hij den laatsten snik: de ziel eens rechtvaardigen verliet een vergankelijk ligchaam, om tot den schoot van zijnen Schepper op te stijgen. **Pius VII** had zijn 83.ste jaar bereikt. De kardinaal **DELLA GENGA**, volgde hem den 27 September, onder den naam van **LEO XII** op.

* **Pius VIII** (**FRANCISCUS XAVERIUS CASTIGLIONE**), den 20 November 1761, te Ci-

goli, in de mark *Ancona* geboren, wijdde zich reeds vroegtijdig aan den geestelijken staat toe, en werd in 1800 bisschop van *Monte-Alto*. Hij behield dezen stoel tot in 1816, in welk jaar **Pius VII**, wiens gunst hij gewonnen had, hem den 8 Maart tot kardinaal verhief, en tot het bisdom *Cesena*, de geboorteplaats van dien Paus, benoemde. Later werd **CASTIGLIONE** beroepen, om den bisschoppelijken stoel van *Frascati* te bekleeden, en bij den dood van **LEO XII**, den 10 Februarij 1829 voor gevallen, was hij de deken van dien rang van kardinalen, welke men van de orde der bisschoppen noemt, om dezelve van diegenen te onderscheiden, welke tot de orde der priesters en die der diakens behooren. In die hoedanigheid werd hij belast, om de afgezanten van *Frankrijk*, *Spanje* en *Oostenrijk* te beantwoorden, die, volgens gebruik, voor het verzamelde conclave, de verzamelings hunner respectieve hoven, ten opzichte van de verkiezing van het nieuwe hoofd der Kerk uitdrukten: de redevoering bij deze gelegenheid door den heer **DE CHATEAUBRIAND** uitgesproken, eindigde met het volgende: » . . . De nagedachtenis van **LEO XII**, zal door *Frank-*

rijk in eere worden gehouden. Het koningrijk dat op zulk eene roemrijke wijze door den oudsten zoon der Kerk wordt bestuurd, zal de vreedzame raadgevingen niet vergeten, die der tweedragt hebben belet, om, zelfs voorbijgaande, den nieuwen voorspoed des vaderlands te belemmeren. LEO XII paarde met zijne Apostolische hoedanigheden, die gematigdheid van geest en die kennis zijner eeuw, welke voor de hoofden van staten zoo noodzakelijk zijn. Hoogwaardigste heeren, uwe kunde zal aan den H. Stoel, in het aanstaande conclave, eenen dezen verzoenenden Opperherder waardigen opvolger verzekeren. Indien gij vermogende vorsten zijt, zijt gij ook de bedienaars dier liefdadige Godsdienst, die de slavernij onder de menschen vernietigt, die eenvoudig en tevens verheven, evenzeer berekend is voor de behoeften der ontluikende maatschappij als voor die, welke hare volle ontwikkeling heeft bekomen; uwe onafhankelijke stemmen zullen weldra onder uwe pairs eenen waren herder voor de Christenheid, eenen verlichten vorst voor het beroemdste gedeelte van dat edele *Italië* zoeken, dat aan de oude wereld wetten voorschreef, dat de nieuwere

wereld beschaafde; dat altijd vruchtbaar en nooit uitgeput tegenwoordig in de schaduw van zijnen roem, de herinnering zijner grootheid voedt. Dat het mij geoorloofd zij, doorluchtigste heeren, aan het heilige collegie de hulde van mijnen diepen eerbied aan te bieden." In zijn antwoord zeide de kardinaal CASTIGLIONE: » Het heilige collegie is met de moeilijkheid der tijden bekend, ... vol vertrouwen echter op de magtige hand, van den goddelijken Bewerker des geloofs, hoopt het dat God eenen dam zal opwerpen, tegen de toomeloze zucht, om zich aan alle gezag te onttrekken, en dat Hij door eenen straal zijner wijsheid, de geesten dergenen zal verlichten, die zich vleijen, om zonder den Goddelijken bijstand, eerbied voor de menschelijke wetten te erlangen. Daar elke maatschappelijke orde en wetgevende magt van God komt. kan het alleen ware Christelijke geloof de gehoorzaamheid heiligen.... Het conclave hoopt dat God aan zijne Kerk eenen heiligen en verlichten Opperherder zal verleenen..., die zijn gedrag volgens de staatkunde des Evangelies regele... die de alleen ware school voor een goed bestuur is..., en die aan de vreemde bewon-

deraars des luisters van het oude en het nieuwe *Rome*, het *Vatikaan* en de eerwaardige instelling der *propaganda* zal aantoonen, om dengenen te logenstraffen, welke *Rome* zou willen beschuldigen, de vijand van verlichting en kunsten te zijn." Na verloop van vijf-en-dertig dagen eener steeds vernieuwde stemopneming, en gedurende, de waarschijnlijkheden der verkiezing niet voor hem waren geweest, werd **CAS- TIGLIONE** met bijna eenparige stemmen tot Paus verkozen. Hij scheen er verbaasd over, en offerde bezwaren tegen de aanneming; maar men liet het geschut van het kasteel *St. Angelo* losbranden, ten teeken der afgelopene verkiezing, de kardinalen knielden voor hem neder, en hij riep uit: » Dat de wil Gods geschiede!" — **PIUS VIII**, (dit is de naam, welken de nieuwe Paus aannam), vertrouwde den post van secretaris van staat aan den kardinaal **ALBANI** toe. Het Pauselijk bestuur zond eenen rondgaanden brief aan alle prelaten der Christenheid, waarin de H. Vader zich verklaarde tegen de toemeloze vrijheid der drukpers, de bijbelgenootschappen, enz. Het Fransche bestuur wilde de afkondiging deszelfs niet gedoogen, en weigerde uit-

drukkelijk het *exequatur*. Ook trokken de geheime genootschappen, welke zich in de Romeinsche staten gevormd hadden, de aandacht van **PIUS VIII** tot zich, en verscheiden leden derzelve werden strengelijk gevonnisd. Men weet dat na den dood van dezen Paus, er te *Bologna* eene omwenteling losbarste, en zich in de Romeinsche staten verspreidde, alwaar de Oostenrijksche soldaten derzelve weldra kwamen verstikken. Er werd eene breve gezonden aan de bisschoppen der nieuwe kerkelijke provincie van *Freyburg* en *Brisgau*, die, zonder hunne stem te verheffen, de overweldigingen en inbreuken der tijdelijke magt verduurden, en van welke eenige door hun gedrag, met de geheime vijanden van het *Catholicismus* oogluiking schenen te gebruiken. De H. Vader herinnerde hen met nadruk aan hunne pligten; als bisschoppen, en verklaarden op nieuw dat *de Kerk, volgens Goddelijke instelling, vrij is*. Na de omwenteling, die, in 1830, **LODEWIJK PHILIPPUS** op den Franschen troon verhief, verklaarde het Hoofd der Kerk, in verscheiden breven, aan verschillende bisschoppen gericht, onder anderen ook aan Zijne Eminentie den kardinaal **DE ROHAN**, aartsbisschop van

Besançon, dat iedereen, zonder zijn geweten te bezwaren, aan het nieuwe gezag trouw kon zweren, en dat er zich niets tegen verzette, dat men in de kerken de openbare gebeden voor den koning der Franschen hield, wyl hij vreedzaam regeerde, *nunc tranquillatis rebus*. Het pontificaat van Pius VIII, was van korten duur. De lijdende toestand, waarin hij sedert lang verkeerde, nam omtrent dezen tijd eensklaps toe, en hij overleed in voorbeeldige gevoelens van godsvrucht, den 30 November 1830, na eene regering van één jaar en acht maanden. GREGORIUS XVI, zijn opvolger, bekleedt nog tegenwoordig (1840), met roem den Stoel van den H. PETRUS.

* PIVATI (JOANNES FRANCISCUS), een regtsgeleerde, in 1689 te *Padua* geboren, en in 1764 te *Venetië* overleden, is de schrijver van eene *Nuovo Dizionario scientifico é curioso, sacro e profano, Venetië*, 1740, 10 dl.ⁿ in fol., met platen, of 1746, 12 dl.ⁿ in fol.; 2.º *De Riflessione fisiche sopra la Medic, elettrica, Venetië*, 1749, in 4.to

PIZARRO (FRANCISCUS), veroveraar van *Peru*, in 1475,

XIX. DEEL.

te *Truxillo* in *Estramadura* geboren, was de natuurlijke zoon van eenen edelman, wiens naam hij aannam, en zijn eerste post was varkenshoeder op het landgoed zijns vaders. Daar hij eens een dezer dieren verloren had, durfde hij niet naar huis terug keeren, hij nam de vlugt en ging sloop naar *Spaansch-Indië*. Hij onderscheidde er zich in 1513, onder NUGNEZ DE BALBOA, die de stille *Zuid-zee* ontdekte. Daar hij zelf met de zucht naar ontdekkingen bezielde was, maakte hij met DIEGO D'ALMAGRO verscheidene reizen op de *Zuid-zee*, en ontdekte de kust van het Peruviaansche rijk, in 1525; maar daar hij geweigerd had, naar de zeeëngte terug te keeren, zoo bleef hij met dertien getrouwe soldaten, op een woest eiland. Een klein schip kwam hem uit zijnen neteligen toestand bevrijden. Terwijl PIZARRO op nieuw de kusten van *Peru* bevoer, landde hij te *Tumbes* aan, en bragt in *Spanje* eene zoo groote hoeveelheid goude mede, dat KAREL V hem tot gouverneur der door hem ontdekte en nog te ontdekkene landen benoemde. *Peru* werd veroverd. PIZARRO maakte van zijne overwinning als Christen gebruik, en vergaf den

L 1

overwonnenen. De *Incas* HUASCAR, van zijne verdiensten onderrigt, zond hem een gezantschap, om zijne bescherming tegen zijnen broeder ATAHUALPA in te roepen, die na hem van zijn rijk beroofd te hebben, hem van zijn leven wilde berooven. De faam had de heldendaden en de magt des Spaanschen overwinnaars vergroot. Daar de Peruvianen, even als de Mexicanen met orakels, ware of valsche, vooringenomen waren, en meenden dat er wel dra uit het Oosten baardmannen, van eene verschrikke-gedaante, zouden verschijnen, welke den donder droegen, en met zich verschrikkelijke dieren voerden, zoo beschouwden zij deze vreemdelingen als de zonen der zon. ATAHUALPA, door deze orakels met schrik bevangen, meenden in de Spanjaarden de menschen te zien, die van den hemel gezonden waren, om zijne overweldiging te wreken. Hij zond afgezanten naar PIZARRO, met prachtige geschenken, terwijl hij hem vermaande zijne staten te verlaten. Als eenig antwoord op deze aanmaning bespoedigde PIZARRO zijnen togt, en kwam te *Caxamarca* aan, alwaar de overweldiger met veertig duizend man gelegerd was. Hij versloeg hem zonder moeite,

nam hem gevangen, en behandelde hem met menschlievendheid; maar eene barbaarsche daad van dezen trouwelozen en wreeden Indianen, deed hem ter dood veroordeelen. Eenige dagen voor den slag van *Caxamarca* was HUASCAR broeder van ATAHUALPA, en wettig erfgenaam van den troon, in handen zijner vijanden gevallen, en wjl de overweldiger vreesde dat de Spanjaarden de kroon aan dezen prins terug zouden geven, gaf hij bevel hem te dooden. De overwinnaars werden over dezen moord verbitterd; en daar een Peruviaan hem beschuldigde, dat hij geheime bevelen had gegeven, om de Spanjaarden te vermoorden, zoo werd hunne wraakzucht nog vermeerderd. Men veroordeelde hem ter dood. (Zie ATAHUALPA, CORTEZ, MANCO-CAPAC, MONTEZUMA). Kort daarna, verspreidde zich de tweedragt onder de overwinnaars van *Peru*, en nadat PIZARRO ALMAGRO, zijn mededinger, bevochten en met den dood gestraft had, werd hij op den 19 Junij 1541, door de vrienden, en op aandrang van ALMAGRO, die niet langen tijd van zijne misdaad genot had, om het leven gebragt (zie zijn artikel), iedereen kent den belagchelijk geruchtmakenden roman, welken MAR-

MONTEL over de overwinning van *Peru* geschreven heeft: eene brabbeltaal, waarin de dwaasheid en ongodsdienstigheid zich den voorrang betwisten. Zie *Journal Historique et littéraire*, 1 Maart 1777.

* PIZZI (de abt JOACHIM), een Italiaansch letterkundige in 1716 te *Rome* geboren, volbragt zijne studiën in het door de Jesuiten bestuurde Romeinsche collegie. Eenige losse *Dichtstukken*, welke hij in zijne jeugd in het licht gaf, maakten hem voordeeliglijk bekend. Het Arcadisch genootschap nam hem in 1751 in zijn midden op. Hij vestigde er zijnen poëtischen roem, door een aantal compositiën, waarin men sterlijkheid, gemakkelijkheid en vooral eene groote naauwkeurigheid van stijl aantreft. Na den dood van den abt MOREI, in 1759, volgde hij hem in den post van *Custos*, of algemeen bewaarder der akademie op. Onder de administratie van PIZZI, verkreeg dezelve eenen nieuwen luister en telde onder hare leden, de door hunne talenten beroemdste mannen en vele vorsten en sovcreinen van *Europa*. Tot dat tijdstip toe, had de abt PIZZI de algemeene hoogachting genoten, maar

dezelve verminderde eenigzins bij de komst te *Rome*, van de beruchte CORILLA OLYMPICA, wier eigenlijke naam MARIA MAGDALENA MORELLI was. Deze *Verzenmaakster*, die meer door hare minnarijen, dan wel door hare poëtische talenten bekend was, lokte bijna al de schoone geesten van *Rome*, en zelfs de aanzienlijkste personen tot zich. De abt PIZZI deed zich onder diegene op, welke haar het eerste hunne hulde toebagten, en kwam op het denkbeeld, om de nieuwe SAPPHO in het kapitoel te doen kroonen, eene eer, welke zeer zeldzaam de uitstekendste geniën van *Italië* te beurt valt. Ondanks de tegenkantingen en het gemor der verstandige lieden, behield PIZZI de overhand, en MARIA MAGDALENA MORELLI werd met de voor PETRARCHA en TASSO bestemde kroon versierd. De geestdrift van den abt PIZZI voor zijne beschermeling, wekte den hekelachtigen geest, zoo eigen aan de bewoners van *Italië*, en vooral aan de Romeinen, op. Het gebroken beeld van PASQUINO en het standbeeld van MARFORIO waren dagelijks geheel bedekt met spotschriften tegen CORILLA, waarin de abt PIZZI niet gespaard werd. Hij was

er over gebelgd, en wilde antwoorden; maar hierdoor werd het getal der kwaadwilligen en hekelaars niet verminderd. Het vertrek van **CORILLA** maakte een einde aan deze spotternijen, en de abt **PIZZI** bekwam langzamerhand de achting zijner medeburgers terug. Hij overleed den 18 September 1790, terwijl hij verschillende werken naliet, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *Verhandeling over het Treur- en Kluchtspel, Rome, 1772.* — 2.° *Verhandeling over eenen ouden steen.* — 3.° *Het gezigt van Eden*, een dichtstuk in 4 gezangen, gedeeltelijk uit het boek der *Openbaring* ontleend, *Rome, 1778.* Dit dichtstuk verdient lof, zoowel om de schoonheid der denkbeelden, als om de welluidendheid der versificatie. — 4.° *De Zegpraal der Dichtkunst*, te *Parma*, door **BODONI** gedrukt, 1782, met eene buitengewone typographische pracht, in de verzameling, welke ten titel voert, *Beschrijving der plegtige krooning van CORILLA OLYMPICA*, door de zorgen van den abt **PIZZI**, in het licht gegeven.

* **PLAAT** (**ANDREAS HENDRIK JOANNES VAN DER**) een Hollandsch ingenieur en waterlei-kundige, luitenant-ge-

neraal, werd den 11 Februarij 1761, in de stad *Grave* aan de *Maas* geboren. Hij was in 1787, tot den rang van luitenant der genie verheven, toen hij in Russische dienst met den rang van majoor bij hetzelfde wapen overging. Nadat hij zich in 1788, in den veldtocht tegen de *Zweden* onderscheiden had, maakte hij ook die van 1789, 90 en 91 tegen de *Turken* mede, en bekwam, in 1790, bij de verovering van *Ismail*, drie wonden. **VAN DER PLAAT** was toenmaals luitenant-kolonel, en chef van een bataljon grenadiers. De keizerin **CATHARINA** gaf hem eenen eeredegen ten geschenke en vereerde hem met de orde van den heiligen **WLADIMIR**. De rang van kolonel der infanterie werd hem ook toegeestaan; nadat hij met denzelfden rang in een corps ingenieurs was overgegaan, werd hij met de verdediging der zuidelijke Russische provinciën belast, als ook met de werken der haven van *Odessa*. Hij had het opzigt over het gebouw van *Tiraspol* aan den *Dniester*, en over andere gewigtige werken in den *Taurischen Chersonesus*. De czarinn gaf hem nieuwe blijken harer gunst, en in 1796, benoemde **PAUL I** hem tot generaal. **VAN DER PLAAT** verliet de Russische

dienst, in 1798, nadat hij in *Holland* gehuwd was, en leefde er in de afzondering, tot dat koning **LODEWIJK NAPOLEON** hem in 1807, de inspectie over den *Waterstaat* toevertrouwde. Keizer **NAPOLEON** benoemde hem later tot hoofd-ingenieur van het departement der *Zuiderzee*. Toen de bondgenooten over *Holland* beschikten, werd **VAN DER PLAAT** tot hen afgevaardigd, om de komst hunner troepen te bespoedigen. Hij ontving van den nieuwen koning den titel van majoor-generaal en het bevel over *Breda*, hetwelk hij tegen de veldheeren **ROGUET** en **LE FEVRE DESNOUETTES** verdedigde, en welks beleg den 20 December 1813 werd opgebroken. De moedige tegenstand van den bevelhebber werd met de *Willems-orde*, welke de koning hem verleende, en met de orde van de **H. ANNA** eerste-klasse, welke hem door **ALEXANDER** werd toegestaan, beloond. In 1815, werd **VAN DER PLAAT** tot kommandant van *Noord-Brabant*, tot militairen gouverneur van *Antwerpen*, en tot kommandant van het eerste arrondissement, met den rang van luitenant-generaal, benoemd. Eindelijk verkreeg hij op den 16 Maart 1816, het bevel over

de vierde afdeeling. **VAN DER PLAAT** overleed te *Antwerpen*, den 15 Februarij 1819. Hij was sedert het jaar 1810 lid der maatschappij van wetenschappen te *Haarlem*.

PLACCIUS (VINCENTIUS), in 1642 te *Hamburg* geboren, begon er zijne eerste studiën, en bragt dezelve te *Helmstadt* en te *Leipzig* ten einde. Hij reisde vervolgens door *Italië* en *Frankrijk*. Bij de terugkomst in zijn vaderland, legde hij zich op de pleitzaal toe, en bekleedde gedurende 24 jaren, met onderscheiding den leerstoel van zedekunde en welsprekendheid. Ofschoon hij een zwaarmoedig temperament bezat, was hij voorkomend, goedaardig, aan zijne leerlingen gehecht, en edelmoedig jegens de behoeftigen. Zijne werken zijn: 1.° *Woordenboek der ongenoemde en onder eenen aangenomen naam bekende schryvers*, in het Latijn, in 1708 in het licht gegeven, 2 dl.ⁿ in fol. door de zorgen van **FABRICIUS**: een zeldzaam werk, ofschoon het van fouten krielt. **JOANNES CHRISTOFFEL MYLIUS** heeft een *Bijvoegsel* tot het zelve vervaardigd, *Hamburg* 1740 in fol. Het Fransche werk door den heer **BARBIER**, en voornamelijk de

laatste uitgave, levert een veel voortreffelijker en naauwkeuriger geheel op, ofschoon het niet vrij van verwijtingen is. — 2.º *Liber de juris consulto perito*, 1693, in 8.vo — 3.º *Carmina juvenilia*, Amsterdam, 1667 in 12.mo — 4.º *De acte excerpenti*, Hamburg, 1689, in 8.vo en vele anderen, welk een gunstig bewijs van zijne talenten en zijne geleerdheid opleveren. Hij overleed in 1699.

PLACE (PETRUS DE LA), in het latijn A PLATÉA of PLATÉANUS, in 1520 in het gebied van Angoulême geboren, was van eene aanzienlijke geboorte, en werd achtereenvolgend advocaat, raadsheer en in 1555 eerste president van het hof der gemeenelandsmiddelen. Terwijl hij te Poitiers studeerde, had hij eenige onderhandelingen met CALVINUS, die hem voor zijne partij won. Zijne nieuwe geloofsleer, welke hij in 1560 openlijk begon te belijden, deed hem zijnen post van president verliezen, welken de koning hem naderhand terug gaf. Desniettegenstaande moest hij later de hoofdstad verlaten; hij kwam in de zelve terug, en werd in 1572, in den BARTHOLOMEUS-nacht gedood. Hij was zeer aan de partij der Hugenooten gehecht,

en bewees zulks door zijne *Commentariën over de Godsdienst en de republiek*, van 1556 tot 1561, in 8.vo 1566. Men heeft nog van hem eenige zedekundige boeken, zoo als *L'Excellence de l'homme chrétien* 1581, in 12.mo, aan welkers hoofd eene *Levensbeschrijving van LA PLACE*, door pater DE FARNACE voorkomt.

PLACE (JOSUÉ DE LA), protestantsch predikant te Nantes, en hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Saumur, alwaar hij in 1655 in den ouderdom van 59 jaren overleed. Hij had eene buitengewone denkwijze over de toekenning der zonde van ADAM, welke in eene synode van protestanten in Frankrijk veroordeeld werd. Zijne werken zijn in 1699 en in 1703 te Franeker, 2 dl.ⁿ in 4.to herdrukt. Het merkwaardigste wat dezelve bevatten zijn zijne *Redetwistingen tegen de Socinianen*.

* PLACE (PETRUS ANTONIUS DE LA) een middelmatige letterkundige in 1707 te Calais geboren en in 1793 te Parijs overleden, verkreeg in 1762, het privilegie van den *Mercure de France* en was genoodzaakt van hetzelfde, na een tijdverloop van twee jaren weder af te zien,

wijl zijne geringe talenten deze letterkundige verzameling niet kon staande houden. LA PLACE gaf ook de vertaling van het Engelsche *Tooneelwerk* in het licht, Londen en Parijs, 1746, 8 dl.ⁿ in 12.mo Deze vertaling is niet naar het voorbeeld van het *Tooneel der Grieken* door pater BRUMOX vervaardigd, zoo als eenige levensbeschrijvers zulks beweren. Pater BRUMOX heeft, op eenige uitzonderingen na, de Grieksche schrijvers zoodanig als zij in hunne geschriften zijn, geleverd; hij verminkt de edele eenvoudigheid derzelve niet en maakt ons met hunne ware genie bekend. De vertaling van LA PLACE heeft den bijzonderen aard en stijl zoo zeer veranderd, dat men er te vergeefs dien der Engelsche tooneelschrijvers in zoude zoeken. Misschien zal hij er de onregelmatigheden in verbeterd hebben; maar hij heeft den schrijver, welken hij vertaald heeft, onherkenbaar gemaakt, waardoor het werk van LA PLACE veeleer ruwe schetsen dan schilderingen aanbiedt. Zijn werk is echter nuttig geweest doordien het aan verscheiden der Fransche tooneeldichters nieuwe plannen, standpunten en karakterschilderingen geleverd heeft. Zijne overige werken

zijn: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van TOM-JONES*), uit het Engelsch vertaald, Parijs, 1767, 4 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º *L'orpheline etc.* (*Het Engelsch weesmeisje*). — 3.º Verscheidene treurspelen, zoo als het *Gered Venetië*, naar OTWAY gevolgd; JOANNA van Engeland; JOANNA GRAY; CALLISTUS en ADELAIDA van PONTHEU. Het eerste dezer stukken is het eenige wat een weinig bijval vond. — 4.º *Recueil etc.* (*Verzameling van graf-schriften*), een minder droefgeestig werk dan men denkt, Brussel, 1782, 3 dl.ⁿ in 12.mo — 5.º *Pièces etc.* (*Belangrijke en weinig bekende stukken om tot de geschiedenis der letterkunde te dienen*), Parijs en Brussel, 1781 en volgende jaren: een wijldloopig en slecht geschreven werk. — 6.º *Hermippus redivivus* of de *Zegepraal van den wijze over den ouderdom en het graf*; uit het Engelsch vertaald, naar COHAUSEN. — 7.º *De Fransche VALERIUS-MAXIMUS ten dienste der opvoeding der jeugd*, 1792, 2 dl.ⁿ in 8.vo LA HARPE heeft in den *Mercure* van den 20 Julij 1793, een bijtend verslag van LA PLACE in het licht gegeven, hetwelk in zijne *Cours de Littérature* (*Ver-*

handeling over de letterkunde) op nieuw voorkomt. LA PLACE werd gedurende zijn geheele leven door de zucht naar roem gekweld, welke hij er verre af was, te kunnen voldoen. Hij kwam eens op het zonderlinge denkbeeld zijnen dood te doen aankondigen, en in de bladen van den abt DESFONTAINES het verlies van een' zoo belangrijk jongeling te doen betreuren. Men ontdekte dat deze jongeling nog leefde, en ofschoon belagchelijk werd deze trek echter koddig gevonden.

PLACE (de markies PETRUS SIMON LA). — Zie LAPLACE.

PLACENTIUS of PLAISANT (JOANNES LEO), van *St. Truijen*, begaf zich in de orde van den H. DOMINICUS, en bragt het grootste gedeelte van zijn leven te *Maastricht* door, alwaar men voorondertelt, dat hij in het jaar 1548 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Catalogus omnium antistitum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium, Antwerpen, 1529* en *Amsterdam, 1635*, in 24.mo Dit is eene beknopte geschiedenis der bisschoppen van *Tongeren* en *Luik*, tot aan ERARDUS graaf van LA MARCK. De al te ligtgelovige schrijver, neemt al de fabels, welke hij in de oude

kronijken gevonden heeft, aan. — 2.º Een *Dichtstuk*, met dezelfde aanvang-letters, van 360 verzen, getiteld: *Pugna porcorum, Antwerpen, 1530*, in 8.vo en in *Nugæ venales*, in 12.mo, waarvan al de woorden met een P begonnen. De schrijver hield er zich onder den naam van PUBLIUS PORCIUS in verborgen. Hij is de eerste schrijver niet, die zich met de beuzelingen van letter-verzen bezig hield. Onder KAREL den Kale, maakte een zekere UBALDUS of HUBALAU, een benedictijner van het klooster van den heiligen AMANDUS in *Vlaanderen*, een dergelijk gedicht ter eere der *Kalen*, waarvan al de woorden met eene C begonnen. Dezelve zijn tezamen te *Louven*, in 1546 gedrukt.

PLACETTE (JOANNES DE LA), te *Pontac*, in *Bëarn* in het jaar 1639 geboren. Zijn vader was predikant en gaf hem eene zeer zorgvuldige opvoeding, hij oefende reeds in het jaar 1660, het predikambt in *Frankrijk* uit. Maar na de intrekking van het edikt van *Nantes*, in 1685, begaf hij zich naar *Denemarken*, alwaar hij tot in 1711 verbleef; hij ging vervolgens naar *Holland*, en vestigde zich eerst in 's *Gravenhage* en daarna te *Utrecht*,

alwaar hij in 1718, in den ouderdom van 79 jaren overleed. Men heeft van hem een aantal geschriften, welke hem als de beste protestantsche zedekundige hebben doen beschouwen. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Nouveau essai etc.* (Nieuwe zedekundige proeven), 6 dl.ⁿ in 12.mo — 2.º *Traité etc.* (Verhandeling over den hoogmoed), waarvan de beste uitgave die van 1699 is. — 3.º *Traité etc.* (Verhandeling over het geweten). — 4.º *Traité etc.* (Verhandeling over de schadevergoeding). — 5.º *La Communion etc.* (De stichtelijke Communie), waarvan de beste uitgave die van 1699 is. — 6.º *Traité etc.* (Verhandeling over de goede werken in het algemeen). — 7.º *Traité etc.* (Verhandeling over den eed), in 12.mo — 8.º *Divers etc.* (Verschillende verhandelingen over gewetenszaken), in 12.mo — 9.º *La mort etc.* (De dood der regtvaardigen), in 12.mo — 10. *Traité etc.* (Verhandeling over de aalmoes). — 11.º *Traité etc.* (Verhandeling over de hasardspelen), in 12.mo — 12.º *La morale etc.* (De beknopte Christelijke zedeleer), waarvan de beste uitgave die van 1701, in 12.mo is. — 13.º

Reflexions etc. (Christelijke overwegingen over verschillende zedekundige onderwerpen), in 12.mo — 14.º *De insanabili Ecclesiae Romanae scepticismo dissertatio*, 1686, of 1696, in 4.to De titel van dit werk geeft den geest te kennen, in welken hetzelfde vervaardigd is. — 15.º *De l'autorité etc.* (Over het gezag der zintuigen tegen de Transsubstantiatie), in 12.mo; door eene duizendmaal wederlegde drogrede opgewarmd. 16.º *Traité etc.* (Verhandeling over het goddelijke geloof), 4 dl.ⁿ in 4.to — 17.º *Dissertation etc.* (Verhandeling over verschillende godgeleerde en zedekundige onderwerpen), in 12.mo Er komen uitmuntende onderwerpen in deze werken voor; maar men zoude er veel in moeten schrappen, om dezelve voor de geheele Christenwereld nuttig te maken, uit die, waarin de schrijver zich op den sektengeest toelegt, is zeer weinig nut te trekken. LA PLACETTE, wordt de NICOLE der protestanten, bijgenaamd.

PLACIDE de St.^c HELENE (pater) bloedverwant en kweekeling van PÉTRUS DUVAL, in 1649 te Parijs geboren, trad in 1666 in de

orde der barvoeter Augustijnen van de plaats *des Vic-toires* te *Parijs*. Hij ging er voort, zich op de aardrijkskunde toe te leggen, en maakte een aantal kaarten, waarvan de voornaamste *de loop van den Pó* is. Deze bekwaame man overleed te *Parijs* in 1734, in den ouderdom van 85 jaren, met den titel van gewoon aardrijkskundige des konings, welken hij in 1705 verkregen had.

PLACIDIA (GALLA-AUGUSTA) in 388 te *Konstantinopel* geboren, was de dochter van THEODOSIUS den Grooten, en de zuster van ARCADIUS en van HONORIUS, en verbleef gewoonlijk met dezen laatsten vorst te zamen. Nadat ALARICH zich in 409 van *Rome* had meester gemaakt, kluisterde hij haar. ATAULF, haar zwager, gevoelig voor de bekoorlijkheden van haren geest en haar gelaat, ontstak jegens haar in eenen hevigen hartstogt. Hij spaarde *Rome* op haar verzoek en zond aan HONORIUS geschenken, terwijl hij hem de hand zijner zuster liet vragen; daar deze vorst deze verbindtenis van de hand wees, nam ATAULF er wraak over, door *Italië* te verwoesten, en huwde PLACIDIA te *Narbonne*, in 414. PLACIDIA verkreeg op den geest van haren echtge-

noot eenen grooten invloed, en zij bewoog hem, om zijne wapens tegen de *Wandalen* te wenden, welke *Spanje* verwoestten; maar te *Barcelona* gekomen werd ATAULF in 415, door een' zijner luitenanten gedood. Na den dood van ATAULF keerde zij naar HONORIUS terug, welke haar aan CONSTANS, den deelgenoot in het rijksbestuur, uithuwde. Daar deze tweede echtgenoot haar weder ontnomen werd, wijdde zij al hare zorgen aan de opvoeding van haren zoon (VALENTIANUS III), dien CONSTANS bij haar verwekt had, toe. Deze vorstin overleed te *Ravenna* in 450, na zich door eene boven hare kunne verheven moed, eenen grooten ijver voor de Godsdienst, en eene diepe wijsheid in de zaken van het bestuur onderscheiden te hebben. Er bestaat een gedenkpenning, op welken zij afgebeeld, den naam van J. C. op den rechter arm dragende en met eene kroon, welke haar van den hemel toegebracht wordt. Eenige sectarissen der laatste eeuwen, hebben op eene onwaardige wijze deze groote en godvruchtige vorstin gelasterd, welke naar hunnen zin al te ijverig met de voor de zoogenaamde hervorming hatelijke zaken ingenomen was.

* **PLAET (JUSTUS of JOOST)**, doctor in de regten, te *Mechelen*, in 1733 geboren, begon zijne studien in zijne geboorteplaats, en bragt dezelve aan de universiteit van *Leuven* ten einde. In 1766 tot doctor in het burgerlijke en canonieke regt bevorderd, beoefende hij ook met de grootste inspanning, de kerkelijke oudheden. De hoogeschool van *Leuven* benoemde hem in 1768, tot eenen leerstoel voor het burgerlijke en in 1774 tot dien van het kerkelijke regt. Reeds in het jaar 1770, had hij zich bekend gemaakt, door eene thesis, welke hij deed verdedigen en waarin hij de onontbindbaarheid des huwelijks van den bekeerden ongelooovige, tegen het algemeene gevoelen der godgeleerden staande houdt. Deze thesis werd aangerand door pater **MAUGIS**, een Augustijner te *Leuven*. **PLAET** beantwoordde deze critiek, door eene *Geschiedkundige canonieke Verhandeling*; en, om er meer gewigt aan bij te zetten, liet hij eene verhandeling in denzelfden zin herdrukken, te *Weenen*, in 1766 in het licht gegeven. Van dien oogenblik af, verwijderde hij zich van den gewonen weg, en gaf niet onduidelijk te kennen, dat hij het gevoelen der godge-

leerden deelde, welke aannemen, dat de uitspraken van den heiligen Stoel, zelfs al worden dezelve door de goedkeuring van de meerderheid der bisschoppen ondersteund, niet altijd van gezag zijn. **FEBRONIUS, VAN ESPEN, RIEGGER**, die datgene, wat men de *vrijheden der Kerk* noemt, tot buiten derzelve bepaalde grenzen uitstrekken, werden zijne gidsen. Overeenkomstig deze denkwijze van **PLAET**, vond **JOZEF II**, die in *België* zijn plan van godsdienstige hervorming voortzette, zeer geschikt ter bevordering zijner nieuwigheden: ook werd hij gekozen om dezelve in te voeren en te bevorderen. Tijdens de oprigting te *Leuven* van een algemeen seminarie, werden zes van de acht hoogleeraren, die de theologische faculteit bezetten, willekeurlijk afgezet, en slechts twee, namelijk de doctoren **PLAET** en **MARANT**, behielden hunne posten. Men voegde hun mannen toe, die even als zij dachten. Dit gedwongen onderwijs maakte den opgang niet, dien men er van verwachtte. Hetzelve was strijdig met de gevoelens der geestelijkheid. De kwcekelingen wilden van dergelijke meesters niets weten, en **PLAET** zag zich in 1787 genoodzaakt *Leuven* te verlaten, uit vreeze van aldaar mis-

handeld te zullen worden. Hij nam de wijk naar *Maasricht*. Toen hij in het volgende jaar zijne cursus weder wilde opvatten, weigerde men in zijn gehoor te komen; hij werd zelfs door de menigte grovelijk beleedigd. Het Oostenrijksch bestuur gaf hem eene jaarwedde, welke hem niet lang betaald werd. Eindelijk nam de *doctor* de wijk naar *Holland*, bij den abt MOUTON, welke aldaar de *Nouvelles Ecclésiastiques*, schreef. In 1806, werd hij te *Coblenz*, tot hoogleeraar in het Romeinsche regt, en tot directeur van de regtsgeleerde school dier stad benoemd, welken post hij tot aan zijnen dood, den 6 Augustus 1810 voorgevallen, bekleedde. Men heeft van hem behalve zijne *Geschiedkundig canonieke Verhandeling*: 1.° Eene *Uitgave* van het *Commentarium* van VAN ESPEN, op het nieuwe canonieke regt, met eene vrij wijdloopige voorrede, *Leuven*, 1777, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 2.° Eene *Latijnsche Uitgave* der canons van het concilie van *Trente*, met *Voorrede* en *Aanteekeningen*, 1779, in 4.to — 3.° *Vindiciae assertorum in præfatione codicis concilii Tridentini præmissa*, *Leuven*, 1780, in 4.to Dit is een antwoord op de tegen de Voorrede zijner uit-

gave van het concilie van *Trente* gerigte aanvallen. — 4.° *Versameling van Acten en Stukken, betrekkelijk dat Concilie*, 7 dl.ⁿ in 4.to uit de universiteits-drukkerij. Dezelve bevat eene menigte *oorkonden*, die nooit het licht hadden gezien, en welke de *archiven* van het Belgisch bestuur hebben opgeleverd. — 5.° Eene *Uitgave* der regtsgeleerde *Instellingen* van RIEGGER, 1780, 5 dl.ⁿ in 8.vo In hetzelfde jaar leverde hij eene *Verkorte Uitgave* van dit werk. — 6.° Eene *Uitgave* der *Verhandelingen* van FLEURY, over de *Kerkelijke Geschiedenis*. — 7.° *Verhandeling tegen het gezag der Regels van den Index*. — 8.° *Verhandeling*, tegen het door doctor VAN DER VELDE, in zijne lessen aangenomen beginsel, betrekkelijk den *IV Regel der Kerkvergadering van Trente*, over het lezen des *Bijbels in de moedertaal*. — 9.° *Verhandeling over de huwelijksbeletselen*, 1782, in 8.vo De schrijver verklaart zich in dezelve ten voordeele van het burgerlijke gezag. VAN DER VELDE randde deze *Verhandeling* in eene openbare thesis aan, die den 18 Junij 1783, verdedigd werd. PLAET antwoordde hetzelfde jaar, door een geschrift, hetwelk hij onder dezen titel

in het licht gaf: *Vindiciae dissertationis canonicæ de sponsalibus et matrimoniorum impedimentis adversus thesim, die 18 Junii in schola theologica propugnatum.* — 10.º *Brief van eenen godgeleerden Canonist, aan O. H. V. Pius VI, betrekkelijk de bulle Auctorum fidei, een aantal stellingen veroordeelende, uit de Synode van Pistoja, van 1786 ontleend, zonder jaartal.* Wel verre van in dit werk den eerbied, aan het Hoofd der Kerk verschuldigd, in acht te nemen, bedient zich PLAET alle gematigdheid vergetende, van beleedigende uitdrukkingen jegens den Opperherder en de prelaten van zijn hof. — 11.º *Aanmerkingen op de verklaring van Z. Em. den Kardinaal Aartsbischoep van Mechelen, betrekkelijk het onderwijs van het algemeen seminarie van Leuven, 1789, in 8.vo* Deze prelaat had, na een onderzoek, waarin hij verscheiden vraagpunten aan de hoogleeraaren had voorgelegd, dit onderwijs als niet regtzinnig verklaard. — 12.º *Bijvoegsel tot den Mechelschen Catechismus, St. Truijen, in de aartsbisschoppelijke drukkerij, in 8.vo*

PLANAT (JACOBUS), leeraar in het kanonieke regt, en

groot-vicaris van den bischoep DE BÉZIERS in 1656, is de schrijver van een uitmuntend asectisch werk, getiteld: *Schola Christi*, waarvan men eene vrije vertaling in het Fransch heeft geleverd. *Parijs 1791, 3 dl.ⁿ in 12.mo*

PLANCHE (N. LE FEVRE DE LA), advokaat des konings in de domeinkamer, oefende dezen post gedurende 32 jaren uit, hij legde denzelven in 1732 neder, en verkreeg brieven van honorair raadshcer met beraadslagendestem bij het bureau der geldmiddelen, en bij de domeinkamer. Hij overleed te *Parijs* in 1738, in eenen zeer gevorderden ouderdom. Wij hebben van hem een nagelaten werk, hetwelk in 1765, te *Parijs*, 3 dl.ⁿ in 4.to is verschenen, onder dezen titel *Mémoires etc. (Gedenkschriften over de domein onderwerpen of Verhandeling over het domein)*, met aantekeningen door den heer LORRY.

PLANCHER (dom URBANUS) een benedictijner van de congregatie van den H. MAURUS, in 1667 te *Chenus* in het diocees van *Angers* geboren, werd door zijne verdienste tot den post van overste verheven. Hij vervulde de pligten, aan die waardigheid verbonden, in verschillende

kloosters van *Bourgondië*, en overleed in dat van den heiligen BENIGNUS te *Dijon*, in het jaar 1750 in den ouderdom van 83 jaren. Het was in dit gesticht, dat hij na zich van den last des bestuurs ontdaan te hebben, de *Geschiedenis van het hertogdom van Bourgondië* ondernam. Hij gaf van dezelve 3 dl.ⁿ in fol., *Dijon*, 1741—1748 in het licht. Het 4.de verscheen na zijnen dood.

* PLANCHOT (WILLEM), een geestelijke, den 9 april 1736 te *Tarascon* geboren, openbaarde reeds vroegtijdig eenen gelukkigen aanleg voor de kanselwelsprekendheid. Na eenige leerredenen te hebben uitgesproken, welke het goede denkbeeld dat men van zijne talenten opgevat had, regtvaardigden, spoorde men hem aan, zich naar *Parijs* te begeven: hij liet zich van eenige kansels der hoofdstad hooren, en werd belast om de *Lofrede op den heiligen LODEWIJK* voor de akademie der wetenschappen en schoone letteren uit te spreken. Zijne redevoering werd algemeen toegejuicht. Hij werd bestemd om op witten-donderdag de *Leerrede over het H. Avondmaal* voor den koning, en die rede welke het gebruikelijk is voor de ridders van den H. Geest uit te spreken, voor

te dragen; maar een vroege dood belette hem aan deze dubbele verbindtenis te beantwoorden. Men kent geen gedrukt schrift van den abt PLANCHOT dan zijne *Lofrede op den heiligen LODEWIJK* 1766, in 4.to

PLANCUS (CAIUS PLOTIUS), onderscheidde zich door eenen trek van heldhaftige menschlievendheid. Nadat hij door de driemannen ANTONIUS, LEPIDUS en OCTAVIUS verbannen was, zag hij zich genoodzaakt zich verborgen te houden. Zijne slaven, die door degenen, welke hem zochten gevangen genomen waren, hielden langen tijd te midden der folteringen, welke men hun deed verduren vol, dat zij niet wisten waar hun meester was. PLANCUS wilde niet dulden dat men zulke voorbeeldig getrouwe slaven, langer zoude kwellen; hij begaf zich te midden van het volk, en bood den soldaten zijn hoofd aan. — Men moet hem niet verwarren met CNEIUS PLANCUS of PLANCIUS, voor wien CICERO eene redevoering heeft uitgesproken, welke de wettigheid zijner verkiezing tot den post van *cedil* of bouwmeester verdedigt.

PLANQUE (FRANCISCUS), doctor in de geneeskunde, in

1696, te *Amiens* geboren; in 1765 overleden, is de schrijver van eenige werken, welke zijner kunde tot eer verstreken: 1.º *Chirurgie etc. (Volledige heilkunde, volgens het stelsel der nieuwere)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo, eene verhandeling over de eerste gronden der kunst, welker lezing de heelmeesters hunne kweekelingen aanraden. — 2.º *Bibliothèque etc. (Uitgezochte geneeskundige bibliotheek, uit tijdschriften zoowel Fransche als vreemde ontleend)*. Deze voortreffelijke verzameling, voortgezet en voltooid door den heer GOULIN, bestaat uit 9 deelen in 4.to, of 18 deelen in 12.mo de vertaling der *Observations etc. (Zeldzame genees- en heilkundige waarnemingen)*, van VAN DER WIEL, 1758, 2 dl.ⁿ in 12.mo, eene uitgave van het *Tableau etc. (Tafereel der huwelijksliefde)*, van VERNETTE, met aanteekeningen, 1751.

PLANTAVIT DE LA PAUSE (JOANNES), in het diocees van *Nîmes*, uit eene oude familie geboren; door zijne ouders in de dwalingen van CALVINUS opgevoed, werd hij predikant te *Béziers*. Daar de genade zijn hart getroffen en zijnen geest verlicht had, deed hij in 1604 zijne af-

zwering, en wijdde hij zich geheel en al aan de beoefening der H. Schrift en der godgeleerdheid toe. Hij werd groot-vikaris van den kardinaal DE LA ROCHEFOUCAULD, vervolgens aalmoezenier van ELIZABETH van *Frankrijk*, koningin van *Spanje*. Deze vorstin verschaftte hem het bisdome van *Lodève*, hetwelke hij als een' apostolisch man bestuurde. Daar zijne zwakheden hem noodzaakten in 1648 zijne waardigheden neder te leggen; begaf hij zich naar het kasteel van *Margon* in het diocees van *Béziers*. Hij overleed aldaar in 1651, in den ouderdom van 75 jaren. Zijne bekwaamheden waren zeer uitgebreid, vooral was hij zeer ervaren in de Oostersche talen. Men heeft van hem; 1.º *Chronologia Praesulum lodvensium, Aramon*, 1634, in 4.to — 2.º *Dictionnaire etc. (Hebreeuwsch woordenboek)*, *Lodève*, 1645, 3 dl.ⁿ in fol.

* PLANTIN (JOANNES-BAPTISTA), een protestantsch predikant in 1625 te *Lausanne* geboren, volbragt zijne studiën aan de Akademie dier stad. Tot huis-kapellaan van het kasteel *Oyes* benoemd, maakte hij van de vrije uren, welke zijne bedieningen hem toelieten gebruik, om zich op de geschiedenis toe te leg-

gen, en overleed na het jaar 1678. Zijne werken zijn: 1.° *Helvetia antiqua et nova*, Berne, 1656, in 8.° van 357 bladz. een werk hetwelk HALLER uitmuntend vindt, en hetwelk door de FUESSLI in zijne *Thesaurus historia Helveticæ* is opgenomen. Het werk van J. B. PLANTIN is in 1737 te Zurich in 8.° herdrukt. De schrijver heeft veel geput uit de verzamelingen van SIMLER, van TSCHUDI, en uit de gedenkschriften van EMMANUEL HERMANN, een' bekwaam oudheidkundige. — 2.° *Abregé* etc. (*Beknopte algemeene geschiedenis der Zwitsers*), met eene bijzondere beschrijving van hun land, Genève, 1666 in 8.° van 814 bldz. Deze weinig op prijs gestelde geschiedenis van *Zwitserland*, is de eerste, welke in het Fransch in het licht is verschenen. Onder anderen door PLANTIN voorgedragen dwalingen, verhaalt hij, volgens HALLER (*Biblioth. histor. de Suisse* IV N.° 447.) opschriften welke nooit bestaan hebben. Hij heeft ook dikwijls het Latijn der schrijvers van welke hij gebruik heeft gemaakt, zoo als SIMLER, MUNSTER, GUILLEMAN, STETTLER enz. vooral in de eigennamen, slecht begrepen; — 3.° *Lausana restituta, sive brevis oratio de reformatione Lau-*

sanae, A. D. 1536, in 12.° mo van 16 bladz. Deze redevocering werd door NICOLAAS TSCHARNER, die toen eerst 15 jaren oud was, uitgesproken. — 4.° *Dictionnaire* etc. (*Fransch en Latijnsch woordenboek*), Lausanne, 1677, in 8.° — 5.° *Petite* etc. (*Kleine kronijk van de stad Berne*) Lausanne 1678, in 12.° mo van 184 bldz. Dit zeldzaam geworden boek kan nog nuttig zijn, ofschoon men in hetzelfde op talrijke drukfouten stoot. — 6.° *Eene kronijk van Lausanne*, en eene kronijk van het *Waadland*, welke in handschrift in verschillende Zwitsersche bibliotheken gevonden worden,

PLANTYN (CHRISTOFFEL), een beroemde boekdrukker der 16.° eeuw, te *Mont-Louis*, bij *Bergen*, in *Henegouwen*, in 1514 geboren, bragt de schoone boekdrukkunst tot eenen hoogen trap van volmaaktheid. Hij begaf zich naar *Antwerpen*, en het gebouw, dat tot zijn persen diende, werd als een der schoonste sieraden dier stad beschouwd. De uitgaven, welke hij gedaan had, om zich de schoonste lettersoorten en de bekwaamste correctors aan te schaffen, beliepen verbazende sommen. Men wil zelfs dat hij letters van zilveren specie gebruikte. Eene rijke

boekverzameling hield daarboven de bewondering der vreemdelingen nog meer opgetogen. In 1575 werd hij met den titel van *Koninklijke Architypographe* vereerd. De opgave der werken, van zijne persén voortgekomen, zouden al te breedvoerig zijn. Deze beroemde man overleed in 1589, na groote rijkdommen te hebben verzameld, waarvan hij zich bediende om de wetenschappen te vereeren, en de geleerde te ondersteunen. Hij was meer beroemd, als drukker dan als geleerde, ofschoon deze laatste titel hem niet kon geweigerd worden. Hij was gehuwd geweest met JOANNA DE LA RIVIÈRE, en had eenen zoon gehad, die in den ouderdom van 12 jaren overleden was, en drie dochters, wier echtgenooten voortgingen, de kunst meer en meer te volmaken, waarin hnn schoonvader had uitgemunt; de oudste huwde met RAPHELENGIUS, die zich te *Leijden* vestigde, de tweede met MORET, een beroemd boekdrukker van *Antwerpen*; en de derde met BEYSIE van *Parijs*.

PLANUDUS (MAXIMUS), volgens zijne eigene verklaring in *Nicomedië* geboren, monnik te *Konstantinopel*, bloeide in het jaar 1327. Keizer

ANDRONICUS de oude zond hem in het gevolg van eenen afgezant, naar *Venetië*. PLANUDES vond behagen in de Latijnsche kerk, en deze neiging berokkende hem eene gevangenschap, Om zijne bevrijding te erlangen, schreef hij tegen de Latijnen, doch met zoo weinig klem, dat de kardinaal BESSARION er uit afleidde, dat zijn hart geenerlei deel aan dit voorbrengsel van zijnen geest had gehad, Er bestaat van dezen Griekschen monnik: 1.º eene *Levensbeschrijving van ÆSOPUS*, die een zamenweefsel van ongerijmde sprookjes en lompe *anachronismen* is. Hij voegde bij deze levensbeschrijving verscheiden fabelen, welke hij onder den naam van dezen wijsgeer in het licht gaf, maar die niet van hem schijnen te zijn. Dit alles, wel overwogen zijnde, heeft bijgedragen, om het gevoel dergenen te versterken, welke meenen dat ÆSOPUS een volgens LOCMAN (zie dit artikel en ÆSOPUS) verzonnen persoon is. MEZIRIAC heeft datgene bestreden, wat PLANUDES over het hobbelachtige gelaat van ÆSOPUS heeft geschreven; maar indien zijn bestaan twijfelachtig is; is de critiek van den eenen niet meer gegrond, dan die van den andere. — 2.º Eene uit-

gave der verzameling van Grieksche punt-dichten, bekend onder den naam van *Anthologie*, waarvan de eerste van *Florence* is, 1494, in 4.to en de betere van *Frankfort*, 1600, in fol.

PLATEL (de abt). — Zie NORBERTUS (pater).

PLATEL (JACOBUS), een Jesuit, in 1608, in *Artois* geboren, en in 1681 te *Douai* overleden, na de wijsbegeerte en godgeleerdheid aan die universiteit onderwezen, en verscheiden werken in het licht te hebben gegeven, onder anderen *Synopsis cursus theologici*.

* PLATEN (BALTHASAR BOGSLAUS, graaf van), algemeen landvoogd van *Noorwegen*, onder-admiraal, ridder en commandeur der orden van *Zweden* en *Noorwegen*, werd den 29 Mei 1766, op het eiland *Rügen* geboren, en was de zoon van den vrijheer BERNARDUS VAN PLATEN, algemeen landvoogd van *Pommeren*. Nog zeer jong zijnde, had hij zich reeds aan de zeedienst toegewijd, en, van zijn 17.^e tot zijn 20.^e jaar reisde hij door bijna alle werelddeelen. Na in 1797 afstand te hebben gedaan van zijn rang, werkte hij uit al zijne magt aan de uitvoe-

ring van verscheiden nuttige ondernemingen. Het is aan zijnen werkzame, verlichte en volhardende genie, dat men de uitvoering te danken heeft, van het sedert eeuwen gevormde ontwerp, om de *Noord-* met de *Oost-zee* in vereeniging te brengen. Hij was algemeen directeur der groote onderneming van het *Kanaal van Gotha*, door allen, die het gezien hebben bewonderd; de werkzaamheden werden met zoo veel ijver voortgezet, dat hetzelfde tegenwoordig voltooid is. In 1809, vertrouwde men aan den graaf PLATEN verscheiden belangrijke missiën toe, en hij was een dergenen, die, gedurende den landdag van *Orebro*, de tegenwoordige constitutie van *Zweden* ontwierpen. Op den 9 Junij des zelfden jaars, beriep de koning hem in zijnen raad; maar hij verliet denzelfden weder in 1812, in welk jaar hij tot algemeen bewindhebber bij het leger tegen *Noorwegen* werd benoemd. De kroonprins van *Zweden* benoemde hem in 1814, tot algemeen-landvoogd van *Holstein*, *Sleeswijk* en *Jutland*, welken post hij behield tot op het sluiten van den vrede tusschen *Denemarken* en *Zweden*. Den 20 October 1814 werd hij benoemd als een der commissarissen, be-

last met het ontwerpen der vereenigings-acte van *Zweden* en *Noorwegen*, en den 7 Januarij 1815 werd hem de titel van graaf opgedragen. In 1827 gaf de koning hem den gewigtigen post van landvoogd van *Noorwegen*, en, in hetzelfde jaar werd PLATEN benoemd tot chef van de derde afdeeling der groote admiraliteit. De graaf van PLATEN is den 6 December 1829 te *Christiania* overleden. Sedert 1815 was hij lid der Stokholmsche akademie van wetenschappen,

PLATINA (BARTHOLOMEUS DE SACCHI, bijgenaamd), een beroemde geschiedschrijver, in 1421 geboren, in een dorp *Piadena* (in het Latijn *Platina*) genaamd, tusschen *Cremona* en *Mantua*, vanwaar hij den naam van PLATINA aannam, volgde in den beginne het krijgsmansberoep. Hij legde zich vervolgens op de wetenschappen toe, en deed zijn best, om zich van de menigte te on-

derscheiden, ten einde zich te *Rome* bekend te maken, werwaarts hij door den kardinaal GONZAGA gebragt werd; de kardinaal BESSARION, gaf hem een appartement in zijn paleis, en verkreeg voor hem van Paus PIUS II, eenige kleine beneficiën, en vervolgens den post van Apostolisch *abreviator* (*). Nadat PAULUS II, opvolger van PIUS II, de *abreviators* had afgedankt, beklaagde PLATINA zich daarover op zulk eene hevige en onstuimige wijze, dat de gevangenis er voor hem het gevolg van was. Na verloop van eenige maanden werd hij, op verzoek van den kardinaal FRANCISCUS DE GONZAGA weder uit dezelve ontslagen; maar hij had bevel in *Rome* te verblijven, POMPONIUS LAETUS had te *Rome* een genootschap opgericht, de opsporing der oude gedenkstukken ten doel hebbende. Men schilderde hetzelfde aan den Paus af, als zamengesteld uit ongodsdienstige mannen, die zich onophoudelijk bezig hielden,

M m 2

(*) De *Abreviators* zijn twee soorten van officieren der Roomsche kanselarij. Die, welke men met den bijnaam de *parco majori onderscheidde*, zijn prelaten, aan welke de regent der kanselarij de verzoekschriften overgeeft, en die substituten hebben, om de minuten der bullen te ontwerpen. En de *Abreviators de parco minori* zijn met het ontwerpen der huwelijks dispensatiën belast.

om tegen de Kerk en haar Hoofd zamenspanningen te smeden. Al de leden deszelfven, waaronder ook PLATINA, werden in hechtenis genomen, na de pijnbank te hebben verduurd, bleef hij een jaar gevangen, ongetwijfeld wyl hij de tegen hem aangevoerde bewijzen niet kon wederleggen. PAULUS gaf vervolgens aan PLATINA de hoop, dat hij hem tot eenigen stand zoude bevorderen; maar deze Paus overleed aan eene beroerte alvorens zijne beloften ten uitvoer te hebben gebracht. SIXTUS IV, zijn opvolger, herstelde PLATINA in zijne posten, en gaf hem daarenboven in 1475, dien van bibliothekaris des Vatikaans. Met gunstbewijzen overladen, leefde hij gerust, en overleed aan de pest in 1481. TRITHEMUS zwaait hem dezen lof toe: *Vir undequaque doctissimus, philosophus et rhetor celeberrimus, ingenio subtilis et vehemens, eloquio disertus et mulcens*. Er bestaat van hem een aantal werken; Het voornaamste derzelve is de *Geschiedenis der Paussen*, van den heiligen PETRUS tot SIXTUS IV, op wiens last hij dezelve had ondernomen, en aan wien hij ze ook opdroeg. De schrijver had meer onderscheiding en nauwkeurigheid in de daadzaken, en

minder hartstogt in de schilderingen van verscheiden Operherders kunnen brengen: welke hij veeleer volgens zijne verbeeldingskracht, dan naar hunne geschiedenis afmaalt (Zie PAULUS II en den kardinaal QUIRINI). De eerste uitgave dezer *Geschiedenis* is die van *Venetie*, 1479 in fol. in het Latijn. Dezelve is later verscheiden malen, met weglating van gewaagde of valsche stellingen, herdrukt. Zijne overige werken zijn: 1.° *Zamenspraken over het ware en valsche goed*, vol vervelende zedelessen. — 2.° *Geneesmiddel der liefde*, Leijden, 1646, in 16.mo — 3.° *Zamenspraak over den waren adel*. — 4.° *Twee over den goeden burger*. — 5.° *Lofrede op den kardinaal BESSARION*. — 6.° Eene verhandeling *De pace Italiae componenda, et de bello Turcis inferendo*. — 7.° andere *Verhandelingen*, welke in de verzameling zijner *Werken* voorkomen. — 8.° *Geschiedenis van Mantua en van de familie der GONZAGA's*, in het Latijn, door LAMBECIUS, in 1676, in 4.to in het licht gegeven. Dezelve is met minder vrijheid geschreven, dan zijne *Geschiedenis der Paussen*. — 9.° Eene ongewone doch belangrijke *Levensbeschrijving*

van NERI CAPPONI, door MURATORI in het 20.^e deel zijner schrijvers van Italië opgenomen. — 10.º *Verhandeling over de middelen om de gezondheid te onderhouden, en de keuken-kunst, Bologna, 1498, en Lyon, 1514, in 8.vo Al de Werken van PLATINA zijn in het Latijn en werden te Keulen, in 1529 en 1574, en te Leuven, in 1572, in fol. gedrukt.*

PLATO, een beroemde wijsgeer, zoon van ARISTO, en hoofd van de sekte der academici, werd op het eiland *Agina*, in het jaar 430 vóór J. C. uit eene beroemde familie geboren. Reeds in zijne teederste jeugd onderscheidde hij zich door eene levendige en schitterende verbeeldingskracht. Met geestdrift en gemakelijkheid maakte hij zich bekend, met de grondbeginselen der dicht-, toon- en schilderkunst. In den ouderdom van 20 jaren, verbond hij zich aan SOCRATES, die hem den *Zwaan der akademie* noemde. Na den dood van SOCRATES, begaf PLATO zich naar EUCLIDES te *Megara*. Hij bezocht vervolgens *Egypte*, om van de kunde gebruik te maken, welke men aan de priesters dier landen toeschreef en van die der geleerde mannen, welke

hij er meende te vinden. Weinig tevreden met de door hem in *Egypte* opgedane kundigheden, begaf hij zich naar dat gedeelte van Italië, hetwelk men *Groot-Griekenland* noemde, om er de drie beruchtste pythagorische wijsgeeren van dien tijd te hooren. Van daar stak hij over naar *Sicilië*, om de wonderen van dat eiland en vooral de uitbarstingen van den *Etna*, in oogenschouw te nemen. Na zijne verschillende togten, in zijn vaderland teruggekeerd, vestigde hij zijne woonplaats, in eene wijk der voorstad van *Athene*, *Academia* genaamd. Daar was het, dat hij zijne school opende, en zoo vele kweekelingen voor de wijsbegeerte vormde. De schoonheid zijner genie, de uitgebreidheid zijner kundigheden, de zachtheid zijner inborst en de bevalligheid van zijn onderhoud, verspreidden zijnen naam tot in de afgelegenste gewesten. DIONYSIUS de Jonge, tiran van *Syracusa*, van verlangen bezielde, om hem te kennen, en te onderhouden, schreef hem even zoo dringende als vleijende brieven, om hem te bewegen, zich naar zijn hof te begeven. Daar hij niet veel vrucht uit zijne reis naar eenen tiran dacht te trekken, zoo

bleef hij doof voor dit aanbod. Men zond hem den eenen renbode na den anderen; eindelijk begaf hij zich op weg, en kwam in *Sicilië* aan. Hij werd er als een groot man ontvangen; de tiran bood eene offerande aan, om den dag zijner aankomst te vieren. PLATO vond in hem den gelukkigsten aanleg: DIONYSIUS had den naam van *tiran* weldra in afschuw, en wilde als vader regeren; maar de vleijerij maakte dit besluit vruchteloos. PLATO keerde naar *Griekenland* terug, met het leed gevoel, van eenen vorst geen mensch te hebben kunnen maken, en met het genoegen van niet meer met vleijers te leven, die er een gedrogt van maakten. Op zijne terugreis trok hij door *Olympia*, om er de spelen te zien. Hij vond zich gehuisvest met aanzienlijke vreemdelingen, aan welke hij zich niet bekend maakte. Hij keerde met hen naar *Athene* terug, alwaar hij hen bij zich innam. Zij waren niet zoodra aangekomen, of deze vreemdelingen drongen bij hem aan, hen naar PLATO te geleiden. De wijsgeer antwoordde hun al glimlagchend: *Gij ziet hem!* en men kan ligtelijk vooronderstellen, dat zulks met eenen vleijenden terugblik op zich zelve gepaard ging; maar de

vreemdelingen waren vol verbazing. Men schreef hem, zoowel als aan SOCRATES, eenige kwinkslagen toe. Bij het zien, hoe de Agrigentijners verbazende uitgaven in gebouwen en maaltijden maakten, zeide hij: » De inwoners van *Agrigentum* bouwen alsof zij altijd moesten leven, en eten, alsof zij voor de laatste maal aten. . . . » PLATO had van natuur een krachtvol en gespierd ligchaam; maar de zeereizen, welke hij ondernam, en de menigvuldige gevaren, waaraan hij was blootgesteld, ondermijnden zijne krachten. Hij had echter gedurende zijn geheele leven met geenerlei ziekte te worstelen. In de verschrikkelijke verwoesting, welke de pest te *Athene*, in het begin van den Peloponnesischen oorlog aanrichtte, ontsnapte hij door eene matige en ingetogene levenswijze, aan deze algemeene besmetting. Zijne gematigheid bragt hem tot eenen gelukkigen ouderdom: hij overleed op den verjaardag zijner geboorte, in het jaar 347 vóór J. C. Even gelijk PLATO een meester was, in de kunst om te denken, was hij zulks niet minder in de kunst om te spreken. Zijn stijl is edel en sierlijk. De attische fijnheid, wat onder de Grieken in het stuk van

stijl als het edelste werd beschouwd, is kennelijk in alles, wat hij geschreven heeft. Ook gaf men hem in zijnen tijd den bijnaam van *Apis Attica* (Atheensche bij); even gelijk de overdreven bewonderende nakomelingschap hem, met betrekking tot zijne zedeleer den naam van *goddelijke* heeft gegeven. Wat zijn wijsgeerig stelsel betreft, zoo nam hij twee soorten van wezens aan, God en den mensch: het eene bestaande uit zijne natuur, en het andere zijn bestaan aan eenen Schépper te danken hebbende. Hij nam de schepping der wereld aan, en verdeelde de voornaamste wezens, welke dezelve zamenstellen, in twee klassen. De sterren zijn in de eerste, en de goede en kwade geesten in de tweede. Het Opperwezen, hetwelk deze tusschenwezens bestuurt is onligchamelijk, eenig, goed, volmaakt, almagtig, regtvaardig; het bereidt in een ander leven voor de deugdzamen belooningen, en voor de goddeloozen straffen en folteringén. Uit een zoodanig stelsel moet noodzakelijkerwijze eene zuivere zedeleer voortvloeijen. »Niets, zegt de abt FLEURY, is, met betrekking tot de onbaatzuchtigheid, de verachting der rijkdommen, de men-

schenliefde en de zucht voor het algemeene welzijn, zuiverder dan de zedeleer van PLATO: niets is edeler dan dezelve, met betrekking tot den heldhaftigen moed, de verachting des wellustes, der smart, des menschelijken opzichts, en tot de zucht voor het ware vermaak." Geen enkel heidensch schrijver had op zulk eene verheven wijze, over de eigenschappen der Godheid, over de Voorzienigheid, over de straffen en belooningen van een toekomstig leven gesproken. Dit is het ongetwijfeld, wat de eerste kerkvaders bewoog, de wijsbegeerte van PLATO, zorgvuldig te beoefenen. CLERMENS van *Alexandrië*, zegt in zijne *Gemengde Gedachten* (*Stromates*), dat zijne wijsbegeerte, ofschoon menschelijk, den Grieken had gediend, om hen tot het Evangelie voor te bereiden, even gelijk de oude wet zulks de Hebreërs had gedaan, anderen zijn van gevoelen geweest, dat God, voor de komst van den MESSIAS, eenen Evangelischen lichtstraal, te gunste van eenige bevoorregte mannen had doen uitschieten; anderen hebben gegist, dat op zijne reizen door *Egypte* en *Phœnicië*, PLATO er verscheidene van die oorspronkelijke waarheden had

leeren kennen, welke de overlevering er te midden der duisternissen des heidendoms behouden had; anderen eindelijk, hebben gezegd, dat deze wijsgeer de gewijde boeken gelezen, en door dit groote en lichtgevende hulpmiddel zijne wijsbegeerte versterkt had. Wat het laatste gevoelen eenige kracht bijzet, is de leer van PLATO over de drie Personen in God, die, ofschoon in verscheidene punten verminkt, al te zeer met de gewijde Schriften strookt, dan dat men niet zou gelooven, dat de wijsgeer er in geput had. Hij zegt bij voorbeeld, » dat de gelijkzijdige driehoek, onder alle afbeeldingen diegene is, welke het best de Godheid voorstelt." Woorden, die geenen redelijken zin hebben, indien men dezelve niet in dengenen neemt, welke zij natuurlijk voorstellen. Men weet daarenboven, dat de H. Schrift bij de oude wijzen is bekend geweest, en dat zij er gebruik van hebben gemaakt. (Zie LAVAUR, NUMENIUS, OVIDIUS, FICINO enz.) Een ander denkbeeld, hetwelk men dikwerf in de schriften van PLATO schijnt aan te treffen, is dat des MESSIAS; hij spreekt over denzelfden, als over den grooeten Onderwijzer der menschen; zonder wiens lessen

alle wijsgeerige kunde op niets uitloopt. » De partij, welke wij te kiezen hebben, zegt hij in zijnen tweeden *Alcibiades*, is geduldiglijk af te wachten, dat iemand ons kome onderrigten, omtrent de wijze, hoe wij ons omtrent de goden en de menschen te gedragen hebben. Maar wanneer zal die tijd opdagen, en wie is degene, die ons dit alles zal onderwijzen? Gaarne zou ik dien man zien, wie het ook mogt wezen . . . Dat hij dadelijk kome: ik ben bereid, om al datgene te doen, wat hij mij zal voorschrijven; en ik hoop, dat hij mij beter zal maken." Hij spreekt op eene niet minder merkwaardige wijze over de erfzonde. » De natuur en de eigenschappen van den mensch, zeide hij, zijn reeds bij zijne geboorte, in zijnen stamvader veranderd en bedorven." ZONARAS zegt dat men in 796 eene zeer oude grafplaats opende, waarin men een geraamte vond, hetwelk men meende dat van PLATO te zijn. Het had eenen gouden plaat om deszelfs hals, met dit opschrift: *De CHRISTUS zal uit eene maagd geboren worden, en ik geloof in Hem.* Meer was er niet noodig, om het denkbeeld te bevestigen, dat PLATO een der herauten des Christendoms was geweest.

GROTIUS en BOSSUET hebben dit gevoelen toegedaan geschenen. Zij gronden zich voornamelijk op deze zeer merkwaardige woorden: » Dat hij kome, die goddelijke Wetgever, om in vurige trekken, op het marmer en het koper, de engelachtige wet te drukken, welke de hartsogten en vooroordeelen in het menschelijke hart hadden uitgewischt; dat hij dezelve aan de vier uiteinden der wereld kome verkondigen; dat hij alle wolken verdrijve. Mogt de gestrengheid der wet ontmoedigen, mogt dezelve onze zwakheid afschrikken, dat Hij weder een regtvaardig man zende, wiens deugden ter aanmoediging en tot voorbeeld verstrekken. Deze man moet zelfs den roem niet hebben van regtvaardig te schijnen, ten einde niet verdacht te worden van zulks uit ijdelheid te zijn; hij moet van alles ontbloot zijn met uitzondering van zijne deugd; hij moet, zonder iemand te benadeelen, als de meest goddelooze van alle behandeld worden; hij moet tot het einde toe in de regtvaardigheid volharden; hij moet gegeeseld, met kluisers beladen worden; hij moet, aan een kruis gehecht, in de wreedste folteringen zijnen geest geven.» — Men

moet echter bekennen, dat ondanks de wijsheid van de meeste zijner grondregels, de leer en het gedrag van PLATO, het kenmerk van de gewone ongerijmdheid aller heidensche wijzen en vooral van die laatdunkende mannen dragen, die zich, zonder gezag of zending, voor leeraars van het menschelijk geslacht hebben durven uitgeven. AULU-GELLUS beschuldigt hem van diefstal, en van eene ongeregelde drift voor AGATHON, tot lof van wien hij verzen vervaardigde, die nog bestaan; SUIDAS beschuldigt hem van gierigheid, THEOPOMPUS van logentaal, ATHENEUS van nijd. Hij dankte de goden, hem in *Griekenland* te hebben doen geboren worden, en hem veel eer man dan vrouw te hebben geschapen, een voorregt, waarop zich zoo vele Atheensche booswichten konden beroemen. Hij verbiedt den maagdelijken staat, en wil dat de vrouwen gemeenschappelijk zijn. Hij staat den vaders toe, hunne kinderen om te brengen, wanneer dezelve misvormd zijn, en aan de meesters hunne slaven te doen sterven. Hij staat ook toe, dat iedereen zich uit vroomheid dronken drinke. » Een uittreksel uit eenen brief van PLATO, zegt de beroemde

DUGUET, bewijst genoegzaam hoe laaghartig en valsch hij was, hoezeer hij vreesde, zich over de natuur van God te verklaren, hoezeer hij er bij gevolg van verwijderd was, om zich aan het geringste gevaar bloot te stellen, ten einde denzelfen openlijk te erkennen, en de hem waardige hulde te bewijzen." Indien PLATO wezenlijk met het licht is bestraald geweest, waarover wij gesproken hebben, is hij des te schuldigder de ondeugd uitgeoefend en bevorderd te hebben, van, bij het verlaten van den waren God, aan de valsche goden te hebben geofferd. Zijne *Republiek* biedt gevaarlijke dwalingen, hersenschimmige en onbruikbare denkbeelden, en te gelijkertijd uitmuntende lessen aan. » In elken welgevormden staat, zegt hij, moet de eerste zorg op de ware Godsdienst gericht zijn, niet onverschillig op welke Godsdienst, de ware of de valsche of fabelachtige; en de tot overheden bestemde mannen, moeten reeds in hunne teedere jeugd volgens hare grondregels opgevoed worden." Elders draagt hij dezen dikwerf door de gebeurtenis bevestigden grondregel voor; dat

de dwingelanden beginnen met de slaven vrij te maken en de tempels te plunderen (8.^e boek, 2.^e deel blz. 228 en 230, *Amsterdam*, 1763). Al de werken van dezen beroemden man, zijn bij wijze van zamenspraak, met uitzondering van twaalf *Brieven*, die ons van hem overblijven. Men vindt in dezelve verscheiden grondregels over de welsprekkunde, die gedeeltelijk in zijnen *Phaedon* en in zijnen *Gorgias* verspreid zijn. De schoonste uitgave zijner *Werken*, is die van SERRANUS, in het Grieksch en Latijn, 3 dl.ⁿ in fol. 1578, door HENDRIK ETIENNE gedrukt. Die van *Frankfort*, 1602, in fol. Grieksch en Latijn, van *Tweebruggen*, 1782—1786, van *Berlijn*, 1816—1818, worden ook zeer op prijs gesteld. De schoonste stukken van PLATO vindt men vereenigd, in het werk getiteld: *Pensées etc. (Gedachten van PLATO over de Godsdienst, de zedeleer en de staatkunde)*, bijeenverzameld en in het Fransch vertaald door J. V. LECLERC, *Parijs*, 1819, tweede uitgave 1824, in 8.vo, VICTOR COUSIN (*), heeft in 1822, het eerste deel eener uitga-

(*) *Pair van Frankrijk, lid van het instituut en van den raad van openbaar onderwijs, directeur der normale*

ve der *Volledige werken van PLATO*, met aantekeningen en verhandelingen van dezen geleerden uitgever verrijkt, in het licht gegeven. Er zijn verscheiden *Commentariën* op de *Denkbeelden of Gedachten* van PLATO in het licht verschenen. Wij willen enkel die van SCIPIO AGNELLI noemen, die daartoe de leus gaf, *Venetie*, 1615; van EACHSEN, *Leipzig*, 1796, en van SCHANTZ, *Londen*, 1795.

PLATO, een Grieksche dichter, te *Corinthe* geboren, bleef omtrent 100 jaren na PLATO, den wijsgeer. Hij muntte uit in het middelbare blijspel, voor het hoofd van hetwelk hij gehouden werd. Er blijven ons slechts eenige fragmenten van zijne stukken over; doch dezelve zijn voldoende, om ons te overtuigen, dat hij een luimig dichtvuur bezat, en vindingrijk was.

PLAUTIANUS (FULVIUS), een man van eene geringe ge-

boorte, werd de gunsteling van keizer SEVERUS, die hem in 202 tot prefekt van *Rome* verhief, en hem het consulaat verschafte. Deze even zoo baatzuchtige als trotsche hoveling, evenaarde zijnen meester in magt en overtrof hem, in, langs de hatelijkste wegen verkregene, rijkdommen. Men had hem een on-eindig getal standbeelden opgerigt. Hij wilde niet, dat men hem zonder toestemming zoude naderen. Wanneer hij op de straten verscheen, riep men voor hem uit, zijnen weg niet te belemmeren, zich om te keeren en de oogen neder te slaan. Hij had het geluk, zijne dochter FULVIA PLAUTILLA, met ANTONINUS CARACALLA, zoon van SEVERUS, in de maand Junij 203 in den echt te doen treden, en gaf haar een huwelijks-gift, die toereikend zoude zijn geweest om vijftig koninginnen nittehuwen. CARACALLA beminde haar niet lang, en bedreigde haar met het treurigste lot, zoodra hij het gezag in handen zoude

scholen, dezelve, die in het najaar 1836 de Nederlanden bezocht, om het zoo hoog geprezen stelsel van onderwijs, in ons vaderland gevolgd, in persoon te onderzoeken, en die van zijne bevindingen in dezen verslag heeft gegeven in een werk getiteld: De l'instruction publique en Hollande, Bruxelles, 1838, 2 deelen in 18.mo Ook is hij de schrijver eener Cours de Philosophie, 3 deelen in 18.mo

Vertaler.

hebben. **PLAUTIANUS** van de bedoelingen zijns schoonzoons onderrigt, smeedde eene zamenzwering tegen **SEVERUS** en zijnen zoon. Nadat deze zamen spanning ontdekt was, werd hij ten dood gebragt en **PLAUTILLA**, met haren broeder **PLAUTIUS**, naar het eiland *Lipari* in ballingschap gezonden. Nadat zij aldaar zeven jaren in de ellende gekwijd hadden, liet **CARACALLA** hen in 211 van het leven berooven. **PLAUTILLA** had twee kinderen, eenen zoon, die zeer jong overleed, en eene dochter, die haar in de ballingschap volgde, en die **CARACALLA** de wreedheid had, met hare moeder te doen doorboorden.

PLAUTILLA. — Zie het voorgaande artikel.

PLAUTUS (MARCUS ACCIUS ASINIUS), de vader van het Latijnsche blijspel, te *Sarsina*, een dorp in *Umbria*, in het jaar 227 vóór J. C. geboren, verwierf te *Rome* eenen grooten roem, in den luimigen dichttrant. Eenige zijner stukken had hij reeds in den ouderdom van zeventien jaren vervaardigd, en 21 jaren oud zijnde, bezat hij reeds eenen schitterenden roem. Hij had door zijne Blijspelen veel gewonnen; maar na in den handel alles

weder verloren te hebben, zag hij zich tot het vinden van een bestaan genoodzaakt, zich bij eenen bakker, tot het draaijen van eenen molsteen te verhuren. Van dien tijd af gaf men hem den bijnaam van **ASINIUS**; want het waren gewoonlijk de *ezels*, die dezen arbeid verrigtten. Er bestaan nog twintig *Blijspelen* van dezen dichter, die in het jaar 184 vóór J. C. overleed. **PLAUTUS** werd in zijnen tijd geacht, wegens de naauwkeurigheid, de zuiverheid, het krachtvolle, het ongekunstelde, het sierlijke zelfs zijner bewoordingen; men verwijt hem zijne achteloosheid in de versificatie, eenige lompe en laffe boerterijen, ongepaste aardigheden, belagchelijke woordspelingen, en walgelijk vuile uitdrukkingen. Hij heeft minder kunst maar meer geest dan **TERENTIUS**. In zijne Blijspelen zijn de ontwikkelingen beter bewerkt, de bijverdictsels meer verscheiden en de hoofdbedrijven levendiger dan in die van zijnen mededinger. De beste uitgave van dezen schrijver zijn die van *Frankfort*, 1621, in 4.to, door **FREDERIK TAUBMANN**; en van *Parijs*, 1759, 3 dl.ⁿ in 12.mo bij **BARBOU**.

* **PLAYFAIR (JOHN)**, een

geestelijke, wiskunstenaar en aardrijkskundige, in 1749, in het dorp *Benwie*, in *Schotland* geboren, was de zoon van JAMES PLAYFAIR, een' Anglikaansch predikant; bekend door zijn *Tijdrekenkundig Stelsel*, en legde zich met veel ijver toe, op de beoefening der wis- en natuurkunde, welke hij later onderwees. In de laatste jaren zijns levens legde hij zich op de aardbeschrijving toe, verdedigde de *Theorie der Aarde* van HUTTON, en deed eene reis door de *Alpen*, ten einde die bergen te beoefenen. Hij is te *Edimburg*, den 19 Julij 1819 overleden. Er bestaat van hem: 1.º *Grondbeginselen der Meetkunde*, 1796, in 8.vo — 2.º *Ophelderingen, betrekkelijk de Theorie der Aarde, door HUTTON*, 1812, in 8.vo — 3.º *Brief aan den Schrijver van het Onderzoek der Leer van den Hoogleeraar STEWARD*, in 8.vo — 4.º *Volledig Stelsel der oude en nieuwere Aardrijkskunde*, 5 dl.ⁿ in 4.to, waarvan het laatste in 1813 is in het licht verschenen. — 5.º *Schets der natuurlijke Wijsbegeerte*, 1812, in 8.vo — 6.º Eene uitgave van EUCLIDES. — 7.º De uitmuntende *Voorrede*, aan het hoofd van het *Supplement tot de Britsche Encyclope-*

die geplaatst. Hij is ook een der ijverigste en aanzienlijkste medewerkers geweest van het *Edinburgh-Review*, en heeft in onderscheidene Tijdschriften dier stad *Verhandelingen* geleverd. Men onderscheidt voornamelijk die, welke hij in 1789, voor de koninklijke maatschappij van *Edimburg*, van welke hij lid was, voorlas, en die in het 2.^e deel harer *Transactions*, onder dezen titel voorkomt: *Aanmerkingen op de Sterrekunde der Braminen*. Men heeft in 1822, 2 dl.ⁿ der *Werken* van J. PLAYFAIR in het licht gegeven: de geheele verzameling had uit 4 dl.ⁿ in 8.vo moeten bestaan.

* PLAYFAIR (WILLIAM), broeder van den voorgaande, te *Dunsée*, in 1759 geboren, was eerste teekenaar, en zette zich daarna te *Londen* aan het schrijven. In het begin der Fransche omwenteling, rigtte hij te *Parijs* een bankiershuis op, maar daar het schrikbewind hem hetzelfde had doen verlaten, keerde hij naar *Londen* terug, alwaar hij eenen winkel van goudwerk en edelgesteenten opende. Hij bleef in *Engeland*, tot in 1815. Men heeft opgemerkt, dat hij aan het Engelsch ministerie berigt gaf van het ver-

trek van NAPOLEON van het eiland *Elba*, twee maanden, vóór dat hetzelfde plaats had; doch dat daarop niet het minste acht werd geslagen. Na de tweede restauratie kwam hij te *Parijs* terug, en werkte in 1818, mede aan het Engelsche dagblad, getiteld: *Galignani's Messenger*. Hij werd in de maand Juli tot drie maanden gevangenisstraf en drie duizend Franken boete veroordeeld, op de beschuldiging van de nagedachtenis van den graaf DE ST. MORRYS, in een tweegevecht, door den kolonel DUFAY gedood, gelasterd te hebben. Hij is in armoede te *Londen*, den 13 Februarij 1823 overleden, een aantal werken nalatende, de meeste tegen *Frankrijk* en de *Franschen* gerigt. De voornaamste zijn: 1.º *Atlas over de Staatkunde en den Handel*, 1786, in 4.º — 2.º *Algemeen overzicht der tegenwoordige strijdkrachten en hulpmiddelen vnn Frankrijk*, 1793, in 8.º — 3.º *Denkbeelden over den tegenwoordigen Staatkundigen Staat van Frankrijk*, 1793, in 8.º — 4.º *Vrede met de Jacobijnen, eene onmogelijke zaak*, 1794, in 8.º — 5.º *Geschiedenis van het Jacobinismus*, 1795, in 8.º — 6.º *Wesentliche Staat der Geld- en Hulpmiddelen van*

Groot-Brittannië, 1800, in 4.º — 7.º *Statistische Tafels van al de Europeesche Staten*, 1800, in 4.º — 8.º *Statistiek Handboek, volgens eene geheel nieuwe wijze van elken staat en van elk rijk in Europa aanduidende*, 1801, in 8.º — 9.º *Nasporingen over de oorzaken van het verval en den ondergang der rijke en vermogende natien*, 1805, in 4.º, 2.º uitg. 1807. — 10.º *Rijkdommen der natiën*, door SMITH, met aantekeningen en aanvullende hoofddeelen, 2.º uitgave, 1805, 3 dl.º in 8.º — 11.º *Statistische aantekeningen over de Vereenigde Staten van Noord-Amerika*, 1807, in 8.º — 12.º *Ontwerp, om het evenwigt van magt in Europa te bekomen*, 1813, in 8.º enz. enz.

* PLAZZA of PIAZZA (BENEDICTUS), een Siciliaansche Jesuit, te *Syracusa*, op het einde der 17.º eeuw geboren, onderscheide zich in de maatschappij, door zijne talenten en deugden. Hij onderwees gedurende verscheiden jaren te *Palermo*, de godgeleerdheid, was aldaar prefekt der studiën, en eindelijk censor en consultor van den raad van geloofsonderzoek in *Sicilië*. Men heeft van hem een aantal werken,

belangrijk door het stichtelijke en het wetenschappelijke, die er in doorstralen:

- 1.° *Il purgatorio, istruzione catechista, etc. Palermo, 1654.* Sommigen hebben geoordeeld, dat dit werk veel overeenkomst had, met dat van pater AZEREDO.
- 2.° *Christianorum in sanctos, sanctorum reginam etc. Palermo, 1751, in 4. to* Dit werk is gerigt tegen de *Regolata divozione de Christiani*, te Venetië in 1747, door den beroemden MURATORI, onder den naam van *Lamindo Pritannio*, in het licht gegeven, in welk geschrift men overeenkomst aantreft met het werk van ADAM WIDENFELDT, getiteld: *Monita salutaria B. M. Virginis ad cultores suos indiscretos*, bij een besluit van Rome, van den 19 Junij 1679 veroordeeld. De even zoo godvruchtige als geleerde MURATORI had zeker niet bedoeld, aan de heilige Maagd iet te betwisten, van hetgene haar toekomt; maar welligt had hij de vrome, door de Kerk erkende schrijvers, die over de vereering van MARIA hebben gesproken, niet genoeg geraadpleegd.
- 3.° *Causa immaculatae conceptionis B. V. sacris testimoniis utrinque allegatis etc., Palermo, 1747, en Keulen, 1751.*
- 4.° *Let-*

tera al Padre fra DANIELO CONCINA, dell' ordine de predicatori, in riposta a due impugnazioni da lui fatte nell' opera contra gli ateisti, Palermo, 1755, in 4. to en Venetië, 1756. CONCINA had eenige punten van het werk van PLAZZA tegen het *Lamindo Pritannio* aangerand; pater PLAZZA antwoordt hem in dezen brief.

- 5.° *Dissertatio anagogica, theologica, parænetica de paradiso, opus posthumum etc. accedit JOSEPHI MARIE GRAVINÆ caput quintum et ultimum de electorum hominum numero respectu hominum reprobatorum, Palermo, 1770.* Dit bijvoegsel van GRAVINA werd door een besluit van Rome, van 22 Mei 1772 verboden. Pater PLAZZA heeft nog verscheiden werken, zoo godgeleerde als andere in handschrift nagelaten, die alle van zijne kunde en vroomheid getuigen. Hij is volgens sommigen in 1761, en volgens anderen in 1765, in den ouderdom van omtrent 70 jaren overleden.

PLÉLO (LODEWIJK ROBERT HYPOLYTUS DE BREHAM, graaf van), kolonel van een regiment van zijnen naam, in 1699 geboren, was afgezant van Frankrijk bij den koning van Denemarken, toen STA-

NISLAUS, in 1733 voor de tweede maal tot koning van *Polen* werd verkoren. Deze vorst verschanste zich in *Dantzig*, alwaar een Russisch leger hem kwam be-
 rennen. De graaf van PLELO durfde met 1500 Franschen 30,000 Russen aantasten. Stormenderhand veroverde hij drie hunner verschansingen; maar voor het overwigt in getal bezwijkende, werd hij den 29 Mei 1734, door duizenden steken doorboord, terwijl het overschot zijner ben-
 de werd krijgsgevangen ge-
 maakt. Hij beoefende met het beste gevolg de dichtkunde, getuige hiervan verscheidene vlugtige, geestige en beval-
 lige stukjes, in verschillen-
 de verzamelingen verspreid, waarvan het uitgebreidste is, een even zoo natuurlijke als vernuftige herderzang, onder dezen titel: *La maniere etc.* (*De wijze om vogelen te vangen.*) Dezelve komt voor in de *Portefeuille d'un homme de gout*.

PLEMPIUS (VOPISCUS FORTUNATUS), den 23 December 1601 te *Amsterdam* geboren, werd te *Bologna* tot doctor in de geneeskunde bevorderd, en kwam in zijn geboorte-
 plaats terug, om aldaar die wetenschap uit te oefenen. De aartshertogin ISABELLA beriep hem in 1633 naar *Leuven*,

om er het hoogleeraarsambt uit te oefenen. Hij bragt de kunst om te genezen door zijne lessen en zijne geschrif-
 ten tot volmaaktheid. Er be-
 staat van hem: 1.° *Ophthalmographie, sive De oculi fabrica, actione et usu*, *Amsterdam*, 1631, in 4. to her-
 drukt met zijne *Medicinæ fundamenta*, *Leuven*, 1659, in fol. — 2.° *De affectibus capillorum, et unguium natura*, 1662, in 4. to — 3.° *De togatorum valetudine tuenda*, 1670, in 4. to — 4.° *Loimographia, sive Tractatus de peste*, *Amsterdam*, 1664, in 4. to — 5.° *Antimus Coningius peruvianus pulveris defensor, repulsus a Melippo Protymo*, *Leuven*, 1655, in 8. vo. CONINGIUS is de aangenomen naam van pa-
 ter HONORATIS FABRI, een' jesuit; PROTYPUS is die, wel-
 ken PLEMPINUS aannam, om de kinabast hatelijk te ma-
 ken. Hij overleed te *Leuven*, den 12 December 1671, in het Catholijk geloof, hetwelk hij aldaar had omhelsd.

PLESSIS - MORNAY. — Zie MORNAY.

PLESSIS - PRASLIN. — Zie CHOISEUL.

PLESSIS - RICHELIEU (AR-
 MAND JOANNES DU), te *Parijs* in 1585 geboren, was de

zoon van FRANCISCUS DU PLESSIS RICHELIEU, kapitein der lijfwacht van HENDRIK IV, en ontving van de natuur den gelukkigsten aanleg. Daar zijne opvoeding aan bekwame meesters werd toevertrouwd, zoo scheen hij in zijne kindsheid reeds een groot man. Na, in de *Sorbonne* zijne studiën te hebben volbragt, begaf hij zich naar *Rome*, en werd (ofschoon pas 22 jaren oud zijnde), aldaar in 1607 tot bisschop van *Luçon* gewijd. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij door zijnen indringenden geest, zijne innemende manieren, en vooral door de gunst der markgravin van GUERCHEVILLE, eerste eere-dame van de koningin MARIA DE MEDICIS, toenmaals regentes des rijks, aan het hof opgemerkt en bevorderd. Genoemde vorstin gaf hem den post van haren aalmoezenier, en kort daarna dien van staats-secretaris. De patentbrieven, gedagteekend van 30 November 1616, bepaalden dat *hij den voorrang zoude hebben op de overige ministers*, maar hij had niet lang genot van zijne gunst. Daar de dood, van den maarschalk ANCRE, zijn' beschermer en vriend, hem eene ongenade berokkend had; nam hij de wijk tot de koningin moeder te *Blois*, wer-

waarts Zeze verbannen was. Deze vorstin was in oneenigheid met haren zoon; RICHELIEU maakte gebruik van deze verdeeldheid, om weder in gunst te geraken. Hij bewerkte eene verzoening tusschen de moeder en den zoon, en de benoeming tot de waardigheid van kardinaal was de belooning voor deze dienst. De hertog DE LUYNES, die hem eerst naar *Avignon* had verbannen, beloofde hem de zelve, en hield woord, en huwde daarenboven zijnen neef COMBALET uit aan mejuffrouw WIGNEROD, later hertogin d'AIGUILLON. Toen na den dood van dien gunsteling, de koningin aan het hoofd van den raad was geplaatst, nam zij ook RICHELIEU in denzelfden op. Zij rekende er op, door hem te regeren, en liet niet af bij den koning er op aan te dringen hem in het ministerie toe te laten. LODEWIJK XIII bragt eenige bezwaren in het midden, maar RICHELIEU overwon alle hinderpalen, en ligtte weldra den voet aan de overige ministers. De opperbevelhebber LA VIEUVILLE, die hem de hand had geleend, om tot zijnen post te geraken, werd na verloop van zes maanden het eerste door hem uit den weg geruimd. Deze minister had een huwelijkszonderhan-

deling begonnen tusschen de zuster van **LODEWIJK XIII**, en den zoon des konings van *Engeland*. De kardinaal bragt dit verdrag, in weerwil der hoven van *Rome* en *Madrid*, in het begin van 1625 ten einde. Een jaar te voren was hij tot de posten van eersten staatsminister, en voorzitter der raden verheven, en twee jaren later werd hij henoemd tot algemeen bewindhebber der zeevaart en des handels. Het was door zijne zorg dat men in het volgende jaar het eiland *Ré* spaarde, en het beleg van *la Rochelle* vernieuwde. Deze plaats, het bolwerk van het calvinismus, was, om dus te spreken, een nieuwe staat in den staat. Dezelve had toenmaals bijna zoovele schepen als de koning. Zij wilde *Holland* navolgen, en zou er in hebben kunnen slagen, indien *Frankrijk* er zich niet op de nadrukkelijkste en krachtdadigste wijze tegen verzet had; zoo gevaarlijk is het, van sekten in eenen Catholijken staat te doen ontkiemen, en van aan de ontluikende dwalingen geen ernstigen tegenstand te bieden. Daar de kardinaal **DE RICHELIEU** besloten had de protestantsche partij geheel en al uit te roeijen, en aan *Frankrijk* éénmaal inwendige rust te verzekeren, zoo

dacht hij met derzelfer sterkste plaats te moeten beginnen. Na het nadrukkelijkste beleg van één jaar, zag deze oproerige stad zich genoodzaakt, zich op genade of ongenade over te geven (zie **GUITON**). De kardinaal **DE RICHELIEU** had alles in het werk gesteld, om dezelve te bedwingen: in den haast gebouwde schepen, dijken, versterkingstroepen, artillerie, eindelijk zelfs Spaansche hulpmiddelen, daar hij van den Godsdienst-ijver van het hof van *Madrid* gebruik maakte, en van hetzelfde schepen bewakam, teneinde aan de inwoners van *la Rochelle*, de hoop te benemen op eene nieuwe ondersteuning uit *Engeland*. Hij voerde gedurende het beleg het bevel als generaal, deze onderneming was zijn proefstuk, en hij toonde, dat de genie in alles kan voorzien. Nadat *la Rochelle* in 1628 betuigd was, trok hij naar andere gewesten op, teneinde aan de calvinisten een gedeelte hunner veiligheidsplaatsen te ontwealdigen. Na den vrede in den staat te hebben gebracht, was **RICHELIEU** er op bedacht, om den oorlog in de naburige staten over te brengen. Daar hij het getrouwe en edelmoedige gedrag van *Spanje* weldra vergeten was, deed hij aan hetzelfde den oorlog verklaren, en werd

tot opperveldheer des legers benoemd, dat, ter ondersteuning van den hertog van *Nevers*, aan wien de keizer de beleening van het hertogdom *Mantua* weigerde, naar *Italië* werd gezonden. Hij viel in 1630 in *Savooïe*, viel *Pinerolo* aan, en sprong *Casal* bij. **LODEWIJK XIII** was toenmaals als zieltogende te *Lyon*, alwaar de koninginmoeder, hem om de ongenade van eenen minister verzocht, diè hem deed overwinnen. Deze vorstin bragt haren zoon naar *Parijs* terug, na hem te hebben doen belooven, dat hij, onmiddellijk na den afloop van den oorlog in *Italië*, den kardinaal zoude af danken. **RICHELIEU** achtte zich verloren, en bereidde zich te *Havre-de-Grâce* tot zijn ontslag voor. De kardinaal **DE LA VALETTE**, door den beroemden capucijner, *pater JOZEF* (zie *JOZEF van Parijs*), den gunsteling van **RICHELIEU**, ondersteund, raadde hem aan, eene laatste poging bij den koning te doen. Hij ging den vorst te *Versailles* bezoeken, werwaarts de koninginmoeder hem niet gevolgd was; hij heeft het geluk hem van de noodzakelijkheid van zijn ministerie, en van de onregtvaardigheid zijner vijanden te overtuigen. **LODEWIJK**, die zijnen minister

uit zwakheid, had opgeofferd, stelde zich door eene andere zwakheid weder in zijne handen en leverde hem diegene over, welke tot zijnen val hadden zamengespannen. Deze dag, welke nog tegenwoordig *de dag der bedrogenen* (*Journée des dupes*) wordt genoemd, was die der onbepaalde magt des kardinaals. De zegelbewaarder **MARILLAC**, en de maarschalk, zijn broeder, verloren beide het leven, de eene in de gevangennis, de andere op het schavot (zie hunne artikels). Te midden dezer regtsplegingen, sloot hij met **GUSTAAF ADOLF** een verdrag, ter bescherming der protestanten tegen **FERDINAND II**: een zeer ongerijmd gedrag, in eenen man, die zoo veel ijver tegen de protestanten in *Frankrijk* had aan den dag gelegd. Maar terwijl hij zich met buitenlandsche aangelegenheden bezig hield, had hij eene menigte binnenlandsche vijanden te bestrijden. **GASTON**, hertog van *Orleans*, broeder des konings, begaf zich naar *Lotharingen* onder de betuiging, dat hij niet in het koningrijk zou terugkeeren, zoolang de kardinaal in hetzelfde heerschte. Een raads-besluit verklaarde de vrienden van **GASTON** schuldig aan gekwetste majesteit, en de koningin **MARIA DE**

MEDICIS, die in zijne inzigten gedeeld had, ging hare dagen te *Keulen*, in eene vrijwillige ballingschap eindigen. Er hadden eene menigte vervolgingen plaats: men zag dagelijks schandpalen, met het afbeeldsel van mannen beladen, die GASTON en de koningin of gevolgd waren, of aan dezelve raad hadden gegeven. De maarschalk DE BAS-SOMPIERRE werd gedurende het geheele leven des ministers opgesloten. De maarschalk, hertog van *Montmorenci*, landvoogd van *Languedoc*, meende de fortuin des kardinaals te kunnen trotseren: hij vleide zich, partijhoofd te zijn, en verhieef, op verzoek van GASTON van *Orleans*, die hem verliet, den standaard des oproers. MONTMORENCI stierf in 1632 op het schavot. De zegelbewaarder werd in de gevangenis opgesloten, de commandeur DE JARS, en anderen, beschuldigd van steeds in verstandhouding met GASTON en de koningin-moeder te staan, werden door commissarissen veroordeeld, om het hoofd te verliezen. De commandeur bekwam genade op het schavot; maar de anderen werden geëxecuteerd. Men vervolgde niet alleen de onderdanen, welke men kon beschuldigen, van in de belangen van GASTON te zijn;

de hertog van *Lotharingen*, KAREL IV werd er het slagtoffer van. Men beroofde hem van zijne staten, wjl hij had toegestemd in het huwelijk van dien prins met MARGARETHA van *Lotharingen*. De kardinaal wilde deze vereeniging doen verbreken, op dat wanneer er uit GASTON en MARGARETHA een prins mogt geboren worden, deze prins, de erfgenaam des troons, als bastaard en tot de regering ongeschikt mogt beschouwd worden. Nadat het hof van *Rome* en de vreemde universiteiten beslist hadden dat dit huwelijk wettig was, deed de kardinaal hetzelfde bij een besluit des parlaments als nietig verklaren. Deze hardnekkigheid, om den broeder des konings tot zelfs in het binnenste van zijn huis te vervolgen, hem zijne vrouw te ontweldigen en zijne zwager uit te schudden, bragt nieuwe zamenzweringen te weeg. De graaf van *Soissons* en de hertog van *Bouillon* namen er deel aan, zij konden geen gelukkiger omstandigheden kiezen. De slechte uitslag, welken toenmaals de oorlog van *Duitschland*, door den kardinaal DE RICHELIEU ondernomen, had, stelde hem bloot aan de wraakzucht des konings, die aan GASTON, het opperbevelheberschap zijns legers had opgedragen.

Zijn ontmoedigde vijand wilde het ministerie verlaten, en, zegt SIRI, zonder pater JOZEF, die hem weder bemoedigde; zou hij deze dwaasheid begaan hebben. De zamengezworenen besloten den kardinaal zelfs bij den koning te vermoorden; maar GASTON, die nooit iet dan ten halve deed, door den aanslag afgeschrikt, gaf het teeken niet, omtrent hetwelke men overeengekomen was. Te midden der ontroeringen, welke hem aanhoudende verschrikkingen veroorzaakten, stichtte RICHELIEU de koninklijke boekdrukkerij, herbouwde hij de *Sorbonne*, rigtte hij het *Palais-Royal* op, en legde hij de grondslagen tot den plantentuin, *Jardin du roi* genaamd. Maar het voorwerp, waaraan zijne zorg het meeste was toegewijd, was de Fransche akademie, waarvan hij de stichter en beschermer wilde zijn, daar hij zich niet kon voorstellen voor eene ondankbare te arbeiden. » De goede staatkunde, zegt een wijsgeer, bedriegt zich zelden, omtrent de toekomstige gebeurtenissen. Die van den kardinaal DE RICHELIEU, zoo veel omvattend, zoo voorziende, gaf hem zelf geen voorgevoel, dat eenmaal een wijsgeerige eeuw op de zijne zou volgen, en dat niet alleen den naam des

stichters, in het heiligdom, dat hij voor de Muzen opgerigt, en aan dezelve toegewijd had, te naauwernood zou worden uitgesproken, maar zelfs dat men er wel verre van eenige wieroorkorrels te zijner eere te branden zijne nagedachtenis zou durven laken. Dus is de geest dezer verwoestende eeuw: hij velt de standbeelden aan de genie opgerigt, om anderen, aan den vrijgeest toegewijd, derzelve plaats te doen innemen." Terwijl hij werkzaam was, om het binnenland des rijkts te verfraaijen en te beschaven, hield zijne staatkunde zich buitenlands bezig. Hij stookte de onlusten in *Engeland* en *Duitschland* aan, en schreef dit briefje als voorlooper der ongelukken van KAREL I: »De koning van *Engeland* zal binnen een jaar zien, dat men mij niet moet verachten." Terwijl hij den haat der Engelschen jegens hunnen koning aanvuurde, werden in *Frankrijk* nieuwe zamenzweringen tegen hem gesmeed. Mejsufvrouw DE LA FAYETTE, welke de koning met zijn vertrouwen vereerde, werd genoodzaakt zich van het hof te verwijderen. De Jesuit CAUSSIN, biechtvader des konings, die zich van hare tusschenkomst had be-

diend, om de koningin-moeder terug te doen roepen, werd naar *Neder-Bretagne* verbannen. De koningin, vrouw des konings, werd, wijl zij aan de voortvlugtige en den kardinaal vijandige hertogin DE CHEVREUSE had geschreven, bijna als misdadig behandeld. Hare papieren werden in beslag genomen, en zij moest voor den kanselier SEQUIER eene soort van verhoor ondergaan. Daar mevrouw D'HAUTEFORT even zeer aan de koningin als aan den koning gehecht was, en door hare gunst den minister bekömmering baarde, zoo moest zij in ongenade vervallen. De jonge CING-MARS, zoon van den maarschalk D'EFFIAT, na groot schildknaap te zijn geworden, wilde ook als lid van den raad optreden; de kardinaal wilde zulks niet dulden, en CING-MARS beraamde zijnen val. De jonge hoveling verbond zich met GASTON en den hertog van *Bouillon*. Hun doel was de ondergang des kardinaals; om des te gemakkelijker te slagen, sloten zij een verdrag met *Spanje*, dat troepen naar *Frankrijk* moest zenden. Het geluk des kardinaals wilde nogmaals dat de zamenspanning ontdekt werd, en dat een afschrift des verdrags hem in handen viel. CING-MARS en DU THOU

zijn vriend, werden onthald. Men beklaagde vooral dezen laatste, den vertrouweling des zamenzweerders, wiens handelingen hij had afgekeurd. Zelfs de koningin was in het geheim der zamenzwering, maar daar zij niet beschuldigd werd, zoo ontsnapte zij, aan de vernedering, die zij zou hebben te ondergaan. De kardinaal ontwikkelde in zijne wraak, zijne geheele gestrengheid. Men zag hem, terwijl hij zelf genoegzaam stervende was, CING-MARS in zijn gevolg van *Tarascon* naar *Lyon* in een schip, dat aan het zijne was vast gemaakt, over de *Rhône* slepen. Hij liet zich op de schouders zijner lijfwachten, in eene soort van kamer, waarin twee mannen naast zijn bed konden staan, naar *Parijs* dragen. Zijne wachten wisselden elkander af. Men brak openingen in de muren, teneinde hem des te gemakkelijker de steden te kunnen binnen dragen. Op deze wijze ging hij te *Parijs* sterven, den 4 December 1642. Toen zijn biechtvader hem in zijne laatste ziekte vraagde, of hij aan zijne vijanden vergaf, antwoordde hij: »Ik heb nooit andere vijanden gehad, dan die van den staat;» en het is waarschijnlijk uit dit gezigtspunt, dat men de gestrengte handelin-

gen, welke onder zijn ministerie plaats hadden, moet beoordeelen: *Frankrijk* had aan dezelve zijne rust en zijnen roem te danken. Hij legateerde aan den koning 3,000,000 fransche marken van 50 livres het mark: eene som, welke hij altijd in voorzorg hield. De uitgave van zijn huis, sedert dat hij eerste minister was, beliep duizend kroonen per dag. Alles was bij hem luister en pracht, terwijl bij den koning alles eenvoudigheid en ongeunsteldheid was. Wanneer hij tot zijnen meester ging, traden zijne lijfwachten tot aan de deur der kamer binnen. Overal had hij den voorrang boven de prinsen van den bloede: er ontbrak hem niets anders dan de kroon, en zelfs toen hij op zijn sterfbed lag, en hij zich noch vleide den koning te zullen overleven, nam hij maatregelen, om regent des rijks, en daarenboven patriarch te worden, hetwelk *Frankrijk* met eene scheuring bedreigde (zie HERSENT en RABARDEAU): maar deze ontwerpen werden door zijnen dood verijdeld. Hij koos tot zijne begraafplaats de kerk der *Sorbonne*, die hij met eene waarlijk koninklijke pracht weder opgebouwd had. Men rigtte hem later een praalgraf op, een meesterstuk

van den beroemden GIRARDON. Hetgene, wat men bij gelegenheid van dit gedenkteeken gezegd heeft, *magnum disputandi argumentum*, is het ware kenmerk zijner genie en zijner daden. Er is moeilijk een man te vinden, van wien zijne vleijers zoo veel goeds, en zijne vijanden zoo veel kwaads hebben gezegd. Hij had te bestrijden het huis van *Oostenrijk*, de calvinisten, de grooten des rijks, de koningin-moeder, zijne weldoenster, den broeder des konings, de regerende koningin, eindelijk den koning zelven, aan wien hij steeds noodzakelijk was, doch die hem dikwerf haatte. Ondanks zoo vele vereenigde vijanden, was hij tegelijkertijd binnen en buiten het rijk. Als het onzichtbare beweegrad aller hoven, regelde hij derzelver staatkunde naar de belangen van *Frankrijk*. Volgens dit grondbeginsel weerhield of vierde hij de meesterlijk door hem bestuurd wordende tegels. Het is moeilijk te verklaren, hoe een minister, priester, bisschop en kardinaal, zich met de protestanten verbonden, en zich beijverd hebbe, om die partij in *Duitschland* en in geheel *Europa* te handhaven, enkel en alleen met oogmerk om het huis van *Oostenrijk* te

verzwakken. Door oogmerk blijkelyk in zijn oogmerk te slagen, heeft hij welligt het lot voorbereid, hetwelk *Frankryk* in de volgende eeuw onderging. » Menschelyke staatkunde, zegt een ware wijsgeer, gij begrijpt zeer wel de betrekkingen des oogmerks; maar hetgene wat verder gaat ontsnapt u. Terwijl gij over het kortstondige welgelukken uwer bespiegelingen juicht, houdt reeds de geduchte toekomst de wederlegging uwer stelsels en de straf uwer listen in de hand." Het landgoed *Richelieu* werd te zijne gunste in de maand Augustus 1631, tot een hertogdom en pairschap verheven. Hij was ook hertog van *Fronsac*, gouverneur van *Bretagne*, admiraal van *Frankryk*, algemeen abt van *Cluny*, van *Citeaux*, van *Prémontré* enz. Men heeft van hem: 1.º zijn *Staatkundig Testament*, hetwelk in handschrift voorkomt in de bibliotheek der *Sorbonne*, en hetwelk aan die bibliotheek door den abt DES *ROCHES*, secretaris des kardinaals, is gelegateerd. Men vindt een ander exemplaar deszelve in de bibliotheek des konings, met een *Beknopt verslag*, met kanttekeningen voorzien. Dit laatste exemplaar is eerst sedert eenige jaren ontdekt. De beste

uitgaven van dit werk zijn die van 1737, door den abt DE *SAINT-PIERRE*, 2 dl.ⁿ in 12.mo; en van 1764, *Parrys*, 2 dl.ⁿ in 8.vo — De heer DE *FONCEMAGNE*, welke deze nieuwe uitgave bestuurd heeft, bewijst de echtheid van dit testament, in eene met vele nauwkeurigheid en juistheid geschrevene voorrede. Pater *GRIFFET* heeft dezelve op eene zeer voldoende wijze bewezen; vruchteloos heeft *VOLTAIRE* dezelve betwist, zijne redenen hebben noch voorstanders noch verdedigers gehad. — 2.º *Méthode etc.* (*Wijze van zintwisten*) over alle geloofspunten, in 4.to Dit bondige werk, een der beste van dien aard, alvorens dat *BOSUËT*, *NICOLE* en *ARNAUD* tegen de calvinisten hadden geschreven, was de vrucht zijner afzondering te *Avignon*. — 3.º *Les principaux points etc.* (*De voornaamste punten des Catholijken geloofs verdedigd*), *DAVID BLONDEL* heeft tegen dit werk geschreven. — 4.º *Instructions etc.* (*Onderrichtingen voor den Christen*), in 8.vo en in 12.mo — 5.º *Perfection etc.* (*Volmaaktheid des Christens*), in 4.to en in 8.vo — 6.º Een zeer belangrijk *Journal* (*Dagverhaal*), in 8.vo en in 2 dl.ⁿ in 12.mo — 7.º *Lettres*

(*Brieven*), waarvan de volledigste uitgave is van 1696, 2 dl.ⁿ in 12.mo Dezelve zijn belangrijk; maar deze verzameling bevat dezelve niet alle; men vindt nog andere in de *Recueil etc.* (*Verzameling van verschillende stukken, om te dienen tot geschiedenis*), in fol. door PAULUS HAY, heer van het Châtelet. — 8.º *Relations etc.* (*Verlagen, verhandelingen, gedenkschriften, redevoeringen, enz.*) Men schrijft hem toe de *Geschiedenis van de moeder en den zoon*, welke in 1731, in 2 dl.ⁿ, in 12.mo, onder den naam van MEZERAU is in het licht verschenen. Men kan zijne *Geschiedenis* door ANTONIUS AUBERY, raadplegen; ofschoon vrij slecht geschreven en al te zeer in lof uitweidende, biedt dezelve de bijzonderheden vrij nauwkeurig aan. Zijn *Leven*, beschreven door JOANNES LE CLERC, 1696, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, met andere stukken in 5 dl.ⁿ herdrukt, is vol van de vooroordeelen des schrijvers, wiens doel het veel meer was, de protestanten te verdedigen, dan om den persoon en het bestuur van den kardinaal te doen kennen. Buiten de sekten vooringenomenheden, verbeeldt men zich dikwijls eenen

filozof van den dag, dat is een' dier mannen te lezen, die van de geschiedenis, de bewaarplaats zijner bespiegelingen en persoonlijke dwaalingen maakt. Men moet zich nog meer wachten dezen beroemden kardinaal te beoordeelen, volgens de geschiedenissen, die in deze laatste jaren in het licht zijn verschenen, sedert de algemeene omkeering der grondbeginselen, en gedurende de vervolging des Christendoms in *Frankrijk*: werken, die de vrucht van den haat en laster zijn, waarin beroemde mannen worden geschonden, naar evenredigheid dat zij Christenen zijn, waarin de priesters en vooral de Opperherders aan de dweepzucht der heerschende goddeloosheid worden opgeofferd. Deze minister beschermde de letteren; hij moedigde de genie van CORNEILLE aan, en werd later, zegt men, najverig op hem. Hij vervaardigde zelfs eene soort van tooneelstuk, *Mirame* genoemd, met groote kosten, en in tegenwoordigheid van het hof gespeeld, op het tooneel, dat nog bestaat, en dat hij bij het *Palais-Cardinal* had doen oprigten. Ook is RICHELIEU de eerste, die in *Frankrijk* de ongewijde schouwspelen invoerde; en men hield

van dat tijdstip af op, de *Mysteriën van het tyden* voor te stellen.

PLESSIS - RICHELIEU (ALPHONSUS LODEWIJK DU), broeder van den voorgaande, was deken van den H. MARTINUS van *Tours*, toen hij door koning HENDRIK IV, in de plaats van JACOBUS DU PLESSIS, zijnen oom, tot het bisdom *Luçon* benoemd werd; doch alvorens gewijd te zijn stond hij dit bisdom af aan zijnen zoen evengenoomden jongsten broeder, en werd karthuizer. Hij nam alstoen den naam van ALPHONSUS LODEWIJK aan. In 1606 legde hij in het groote karthuizer-klooster zijne geloften af, en leefde meer dan twintig jaren in hetzelfde, zonder eenig verlangen aan den dag te leggen, om in de wereld terug te keeren. Maar toen zijn broeder bij het Fransche hof in invloed geraakte, aanvaardde hij het aartsbisdom *Aix* in 1626, en ging twee jaren later tot dat van *Lyon* over. In 1629, benoemde hem Paus URBANUS VIII, tot kardinaal-priester, ofschoon volgens de verordening van SIXTUS V, twee broeders nooit gelijktijdig het purper mogten dragen. In 1632 werd hij groot-aalmoezenier van *Frankrijk*, commandeur der orde van den H. Geest, en verkreeg

verscheiden zeer rijke abdijen. In 1635, zond de koning van *Frankrijk*, hem, ter beslechting van zeer gewigtige aangelegenheden naar *Rome*, en hij kweet zich van die zending met den meesten roem. Toen na zijne terugkomst te *Lyon*, de pest in zijn diocees groote woestingen aanrigtte, onderscheidde hij zich door zijnen ijver en door zijne liefdadigheid voor zijne kudde, welke hij niet verliet. Hij was in 1644, bij de verheffing van Paus INNOCENTIUS X tegenwoordig; en, in het volgende jaar presideerde hij de te *Parijs* gehoudene vergadering der geestelijkheid. Hij overleed aan de waterzucht den 23 Maart 1653, in den ouderdom van 71 jaren. Aan de pligten van zijnen staat gehecht, hield hij zich enkel bezig met de zaken, die zijn diocees betroffen, en bekommerde zich weinig om de hoofsche kuiperijen. Volgens zijn verzoek werd hij in *la Charité* te *Lyon* begraven. Het volgende graf-schrift had hij voor zich zelve vervaardigd: *Pauper natus sum, paupertatem vovi, pauper morior, et inter pauperes sepeliri volo.* Aan den abt DE PONT-CHATEAU, zeide hij in zijne laatste ziekte dat *hij veel liever als dom ALPHONSUS, dan als kardi-*

naal van Lyon wilde sterven. De abt DE PURE, heeft in het latijn zijn *Leven* beschreven, *Parijs*, 1653, in 12.mo

PLESSIS RICHELIEU (LODEWIJK FRANCISCUS ARMANDUS DE VIGNEROD DU) achterneef der voorgaanden, maarschalk van *Frankrijk*, den 13 Maart 1696 geboren, en den 7 Augustus, 1788, in het 93.ste jaar zijns ouderdoms te *Parijs* overleden, was onder de regering van LODERWIJK XV als hoveling en krijgsman beroemd. Hij was het, die in den slag van *Fontenoi*, den raad gaf, om achter de gederen vier stukken geschut te plaatsen met schroot geladen, welke het vierkante bataillon der Engelschen heviglijk beschoten. In 1756 veroverde hij, door de overwinning, welke de heer DE LA GALISSONNIÈRE op den admiraal BING behaalde, begunstigd, *Minorca*. Men kent zijn' gelukkigen inval, als bevel tegende soldaten uitgevaardigd, welke zich zoodanig mogten dronken drinken dat zij geene dienst konden verrigten. *De eerste, die zich dronken drinkt, zal de eer niet genieten om storm te loopen.* Dit denkbeeld deed in de harten de zucht tot roem ontwaken, en niemand ging zich gedurende de geheele

belegering in den drank te buiten. De maarschalk voerde in 1757 het bevel in *Hanover* alwaar hij niet gelukkig was, en het verdrag van *Klosterzeven* strekt zijnen talenten voor de onderhandeling niet meer tot eer dan de gevolgen zulks aan zijne militaire bekwaamheid deden. Hij was in 1727 afgevaardigde te *Weenen*; maar werd teruggeroepen op verzoek van keizer KAREL VI, die zegt men, vernomen had dat RICHELIEU, met twee andere heeren eene offerande aan den duivel gedaan had (Zie *Journal Hist. et Litt.* 15 Maart 1790 blz. 448). Er is eene *Beschrijving van het ambtelooze leven van den maarschalk RICHELIEU* in het licht verschenen, *Parijs*, 1790 3 dl.ⁿ in 8.vo Men begrijpt ligtelijk hoedanig het *Leven* van een' man is geweest, welke hetzelfde bijna geheel en al in kuiperijen en minnarijen heeft doorgebracht. » Het is eigenlijk, zegt een criticus, niet het leven van NESTOR, het is slechts dat van het *gelukskind*; maar daarenboven heeft men *bewijsstukken*, dat is minnebrieven van prinsessen, hertoginnen, gravinnen en burggravinnen, die tegen de tactiek, van den overwinnaar van *Mahon* niet bestand waren. De uitgever biedt aan aan, om deze gewigtige hand-

schriften aan eenen notaris in bewaring te geven. Aldus zouden twintig aanzienlijke familien, de prins van den bloede, de Fransche hertogen, zich bij den notaris van het schrift en de ontrouw van hunne grootmoeders kunnen overtuigen. Het is **ALCIBIADES**, die zijne verliefde heldendaden verhaalt, en die eene school van vermaak en wellust houdt. Men ziet dat dit boek in alle opzigten den tijd waardig is." Zijne *Briefwisseling met de heeren PARIS DU VERNEY*, voorafgegaan door zijne *Levensschets*, is, in 1789, te *Parijs* in 2 dl.ⁿ in 8.vo in het licht verschenen. Nog heeft men in 1790 te *Parijs* in het licht gegeven, *Gedenkschriften van den maarschalk RICHELIEU*, 4 dl.ⁿ in 8.vo Deze gedenkschriften zijn door zijnen zoon afgekeurd, doch zijn daarom niet minder gezocht en beroemd geworden; niet omdat zij in derzelve geheel eenig vertrouwen verdienen, maar wijl dezelve zoo wel naar den geest der eeuw zijn ingerigt, dat de bedrogenen niets beters vinden. De abt **GIRAUD SOULAVIE** is de schrijver derzelve. Deze abt, moede bergen en dalen af te loopen, om, in wedijver met **MOZES**, *Genesis* te schrijven (Zie *le Journ. Hist. et Litt.* 15 Junij

1784 blz. 239 en *l'Examen des époques de la Nature* N.º 192) heeft zich eensklaps tot de staatkunde en den minnenhandel gewend, en ons geschiedkundige romans geleverd, even gelijk hij vroeger natuurkundige romans schreef.

PLESSIS. — Zie **RICHELIEU**.

PLESSIS (**CLAUDIUS DU**) advocaat bij het parlement van *Parijs*, in het voormalige Fransche gewest *Perche* geboren, in 1681 overleden, beoefende de regtsgeleerdheid met eenen buitengewonen roem. **COLBERT** verkoos hem tot advocaat der geldmiddelen. De regtsgeleerden maken dikwijls van zijne werken gebruik, welke *Verhandelingen over het stadsregt van Parijs, Raadplegingen*, enz bevatten met de aantekeningen van **CLAUDIUS DE BERROYER**, en **EUSEBIUS DE LAURIÈRE**, *Parijs*, 1754, 2 dl.ⁿ in fol. Hij heeft getracht orde in de verwarde stoffen te brengen, en om geschilpunten, door menigvuldige en verschillende verklaringen in verwarring gebracht, op te helderen en duidelijk te maken.

PLESSIS-HESTÉ (**WILLEM DE LA BRUNETIÈRE DU**) in 1630 te *Anjou* geboren, studeerde te *Parijs*, en ontving den doctoralen hoed van *Navarre*.

Hij werd in 1676 tot bisschop van *Saintes* benoemd. **LODEWIJK XIV**, die hem tot dit bisdom gekozen had, zeide: »Ik heb een bisdom aan een' man gegeven, dien ik nooit gezien heb; maar ik spreek er niet met niemand over, of men prijst hem mij." Toen den prelaat den koning ging bedanken, zeide hem de vorst: »Indien ik dit bisdom niet aan uwe verdiensten had gegeven, zou ik het, na u gezien te hebben, aan uwen persoon hebben toegestaan." Daar de nieuwe bisschop zijn, diocees vol ketters vond, legde hij er zich op toe hen te onderrigten, en hij liet ijverige zendingen komen om hem in dit werk te ondersteunen. Hij zelf bezocht hen dikwerf en kwam hen door boeken en geld te hulp. Hij stichtte te *Saintes* een algemeen ziekenhuis, en overleed in 1702, in den geur van heiligheid.

PLESSIS (*dom TOUSSAINT-CHRÉTIEN DU*), een Parijzenaar, verliet het gesticht des *Oratoriums* om in de congregatie van den heiligen **MAURUS** te treden, waarin hij in het jaar 1715 zijne geloften aflegde. Na met de zorg der algemeene bibliotheek van *Bonne-nouvelle* te *Orléans* belast te zijn geweest, ging hij in *St. Germain des prés* vervolgens naar *St. Rimigius* van

Reims, en eindelijk naar *St. Denis* over, waarin hij in 1764 in het 75 jaar zijns ouderdoms overleed. Men heeft van hem: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der stad en der heeren van COUCY*), *Parijs*, 1728, in 4.to — 2.º *Description etc.* (*Geschiedenis der kerk van Meaux*) 1731, 2 dl.ⁿ in 4.to — 3.º *Description etc.* (*Beschrijving van de stad Orléans*) 1736, in 8.vo — 4.º *Description etc.* (*Beschrijving van Opper-Normandyë*), 1740, 2 dl.ⁿ in 4.to — 5.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van JACOBUS II*) 1740 in 12.mo — 6.º *Nouvelles etc.* (*Nieuwe jaarboeken van Parijs*), 1753, in 4.to — 7.º *Des Lettres etc.* (*Brieven en Verhandelingen*) in de dagbladen van *Trevoux* en den *Mercure de France*. **DOM DU PLESSIS** beweert in zijne *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Meaux*) als eene bijna zekere daadzaak dat de kunst om titels te smeden in de 11.^e eeuw, een algemeen gebrek was, dat bijna al de abdijën, de corporatien der steden en gemeenten, en zelfs de hoofdkerken besmette: een hersenschimmig en valsch denkbeeld, hetwelk vele overeenkomst heeft met dat, hetwelk pater **HARDOUIN** met betrekking tot alle soorten van oudheden had aangenomen.

Zijne vermetelheid haalde hem eene menigte hekelingen en welverdiende krakeelen op den hals.

PLINIUS de Oude of de natuurkundige, (C. PLINIUS SECUNDUS) werd in het jaar 23 vóór J. C., onder TIBÉRUS, te *Verona* of te *Como* uit eene beroemde familie geboren, droeg met onderscheiding de wapens; werd in het collegie der wigcheelaars opgenomen en bewindhebber in *Spanje*. Bij zijnen terugtocht, hield hij zich in *Gallië* op, en doorkruiste het zuiden van hetzelfde. Wegens zijn verstand en zijne regtschapenheid werd hij door VESPASIANUS en TITUS, die hem met hunne achting en vriendschap vereerden, met verscheiden gewigtige aangelegenheden belast. Ondanks den tijd, welken hem zijne bedieningen innamen, vond hij nog genoeg vrije oogenblikken om aan een aantal werken te arbeiden, welke meestal voor het nageslacht verloren zijn geraakt. Hij wijdde den dag aan de staatsaangelegenheden en den nacht aan de studie toe; hij verloor noch den tijd van den maaltijd, noch dien der reizen. Men las aan zijne tafel; en op zijne geleerde togten was hij altijd vergezeld van zijn boek, zijn aantee-

kenboekje en zijnen afschrijver, want hij las niets waarvan hij geene uittreksels vervaardigde. Deze beroemde man onderging eenen zeer noodlottigen dood. De uitbarsting van den *Vesuvius*, in het jaar 79, na J. C. was zoo hevig dat zij geheele steden met eene groote uitgestrektheid lands vernielde, en dat, zegt men, de asch tot in *Afrika*, *Syrië* en *Egypte* vloog. PLINIUS, die toenmaals over een smaal deel het bevel voerde, wilde naar dien berg gaan, om dit verschrikkelijke verschijnsel gade te slaan; maar hij werd voor zijne vermete nieuwsgierigheid gestraft, en in den ouderdom van 56 jaren in de vlammen verstikt. PLINIUS de Jonge, zijn neef, heeft de omstandigheden van zijnen dood en van deze uitbarsting, in den 26. brief, van zijn 6.de boek, aan TACITUS gerigt, verhaald. Er blijft ons van PLINIUS den Oude, slechts zijne *Natuurlijke Historie* in 37 boeken over. Men heeft vele uitgaven van dezelve gehad. Die van pater HARDOUIN, *Parijs* 1723, 3 dl.ⁿ in fol. is met geleerde aantekeningen verrijkt, welke dikwijls de gebreken, die in den tekst bestaan, verbeteren. Dezelve is een herdruk van die, welke hy had gegeven *ad usum Delphini* 1685, 5 dl.ⁿ

in 4.to Dit werk, zegt PLINIUS zijn' neef, bevat eenen oneindigen schat van geleerdheid, en bijna zoo vele verscheidenheid als de natuur zelve." Sterren, dwaalsterren, hagel, wind, regen, boomen, planten, bloemen, metalen, mineralen, allerlei soorten van land-, water- en pluimgedierte aardrijkskundige beschrijvingen van steden en landen, de schrijver omvat alles, en laat in de natuur en in de kunsten geen deel onopgemerkt, maar hij is dikwijls te ligtgeloovig en verhaalt vaak op eene ernstige wijze oud-wijfspraatjes en hetgeen de grootste verwondering baart, is, dat deze man, die de wonderen der natuur wist te beschouwen, en er met belangstelling de minste bijzonderheden van wist te ontwikkelen, nog minder dan een kind in de wetenschap der waarheden was, welke het klaarblijkelijkste uit deze studie voortvloeijen. Het denkbeeld van God was bij hem zeer onvolmaakt, en de onsterfelijkheid der ziel scheen hem eene paradoxe stelling te zijn. Hij gaat zelfs zoo ver, dat hij beweert, dat dit verheven en troostvol leerstelsel eene uitvinding der menschelijke ijdelheid is. *Humana vanitas in futurum etiam se propagat, et in mortis quo-*

que tempore, ipsa sibi vitam mentitur. » Terwijl hij aldus raaskalt, zegt een physiologist, geeft PLINIUS ons een bondig bewijs der waarheid, welke hij verwerpt. Die zucht der ziel naar de toekomst, die onmogelijkheid om haar te voldoen, om haar tot bedaren te brengen door hare wenschen tot de genoegens dezes levens te beperken, toont dat zij eene andere bestemming heeft. Waarom is het vee, waarom zijn de paarden vooral, zoo fier en zoo moedig, die bij het hooren der trompet *vah* zeggen, en den strijd van verre ruiken (JOB XXXIX. 25), niet op het denkbeeld gekomen van onsterfelijk te willen zijn? Waarom zijn zij volkomen tevreden, zonder onrust en zonder verlangen, zoodra de ruif maar wel voorzien is?" Te midden der grove dwalingen, laat PLINIUS eenige denkbeelden ontglippen, welke slechts de vrucht van de oude algemeene overlevering kunnen zijn, of van de mededeeling der kennissen, welke de gewijde boeken bevatten: zoo als men in de volgende zinsnede kan zien, welke op eene zeer indrukwekkende wijze de erfzonde uitdrukt. *Animal coeteris imperaturum a suppliciiis vitam auspicatur, unam tantum ob causam quia natum*

est. Hist. Nat. J. 7. (Zie PLATO). Men vindt in dit werk noch de zuiverheid, noch de sierlijkheid, noch de bewonderenswaardige eenvoudigheid der eeuw van AUGUSTUS, in welke de schrijver, op eenige jaren na, leefde. Hij heeft hetzelfde onderscheiden door de kracht, den nadruk, de levendigheid, men zou zelfs zeggen door de stoutmoedigheid, zoo wel met betrekking tot de uitdrukkingen als tot de denkbeelden, en door eene buitengewone vruchtbaarheid van verbeeldingskracht, om de voorwerpen, welke hij beschrijft, af te schilderen en gevoelig te maken. Maar men moet bekennen dat de stijl hard en ineengedrongen is, en daardoor dikwijls duister wordt; dat de denkbeelden dikwerf buiten de grenzen van het ware worden gedreven, soms vergroot en zelfs valsch zijn. BUFFON, die aan het werk van PLINIUS eenen overdreven lof toezwaait, bekent echter dat het eene *compilatie, een afschrift van datgene is, wat voor hem geschreven was; maar een afschrift, hetwelk groote trekken heeft en dat boven het oorspronkelijke te verkiezen is.* De *Natuurlijke historie* van PLINIUS is in het Fransch vertaald door den heer POINSINET DE SIVRY, in

12 dl.ⁿ in 4.to, waarvan het laatste in 1782 is in het licht verschenen. Hij heeft er den latijnschen tekst en goede aantekeningen bijgevoegd. (Zie PINET). DAVID DURAND heeft de *Histoire etc. (Geschiedenis van het goud en het silver)*, aan PLINIUS ontleend, Londen, 1729, in fol. in het licht gegeven. De heer GASSON heeft eenen nieuwe vertaling (in het Fransch) van PLINIUS, met aantekeningen van de heeren BEUDANT, BRONGNIART, CUVIER, DAUNOU enz. 1829, in 8.vo, geleverd.

PLINIUS *de Jonge* (CÆCILIUS PLINIUS SECUNDUS), neef en aangenomen zoon van PLINIUS *den Oude*, te Como geboren, en leerling van QUINTILIANUS, verhief zich onder het bestuur van TRAJANUS door zijne verdienste, tot de eerste waardigheden des rijks, en werd zelfs consul in het jaar 100 na J. C. Het is gedurende zijn consulaat, dat hij, na belast te zijn, om de *Lofrede* van den vorst, zijnen weldoener, nit te spreken, hij zulks te midden van den senaat deed. Eenigen tijd daarna werd hij naar *Pontus* in *Bithynië*, in hoedanigheid van landvoogd gezonden. Hij bestuurde het volk met zachtheid, verminderde de belastingen, her-

stelde het geregt, en deed er de goede orde heerschen. Er was onder de regering van **TRAJANUS** eene geweldige vervolging tegen de Christenen ontstaan. **PLINIUS** durfde hunne zaak bij den keizer bepleiten. Hij schreef aan dezen vorst dat » de onderlinge omgang der Christenen vrij van alle misdaad was; dat hunne voornaamste eeredienst daarin bestond, om **CHRISTUS** als God te aanbidden; dat hunne reden de schoonste les waren, welke men den menschen kan geven, en dat zij zich bij eeden verplichtten, zich van alle ondeugd te onthouden...” **TRAJANUS** door de reden, welke deze regtschappen man hem blootlegde getroffen, verbood de minste nasporingen naar de Christenen te doen, maar hij beval dat men diegenen, welke aangeklaagd zonden worden, met den dood zoude straffen. Een ongerijmd en tegenstrijdig vonnis, zoo als **TERTULIANUS** aanmerkt; want indien de Christenen schuldig waren, was het regtvaardig dat men hen naspoorde; en indien zij onschuldig waren, was het geheel onregtvaardig hen ten dood te brengen, wanneer zij aangeklaagd werden: *O sententiam necessitate confusam, parcit et soevit, dissimulat et animadvertit?* Een Duit-

scher, **SEMLER** genaamd, oppervlakkig schrijver, en enkel door zijnen haat tegen het Christendom bekend, heeft de echtheid dezer brieven van **PLINIUS** ontkend: maar hij werd dadelijk en op eene zegevierende wijze door den heer **HAVERSAAT** in de *Verdediging der brieven van PLINIUS over de Christenen, Göttingen, 1788, in 8.º*, wederlegd. » Niets, zegt een schrijver, verontrust de ongeloofigen meer dan de overeenkomst der **H. Schrift** of der geschiedenis der eerste eeuwen van de Kerk, met de verhalen der ongewijde schrijvers. Zij worden door de bewijzen van oudheid, aanzien en waarheid, welke deze overeenstemming vooronderstelt, in het naauwgebragt. Ook beproeven zij het onmogelijke om de meest geloofwaardige plaatsen van vervalsching en onderschuiving te beschuldigen.” **PLINIUS**, te *Rome* teruggekeerd, leefde er als een man, die waardig was deze getuigenis van de zuiverste der godsdiensten te hebben afgelegd, groot zonder hoogmoed, een vriendelijk voorkomen hebbende zonder laagheid, ontwikkelde hij eene fiere houding zonder opgeblazenheid; was hij gul, edelmoedig, onpartijdig, en nam nooit iets voor zijne

pleitgedingen aan; bevallig, bescheiden, weldadig, matig, zedig, een goede zoon, een goede echtgenoot en goede vader, een goede burger, een goede overheidspersoon, een hartelijke en getrouwe vriend zijnde, ontbrak hem enkel om duurzaamheid en eene veilige bekrachtiging aan zijne deugden mede te deelen, dezelve die Godsdienst, aan welke hij zulk eenen billijken lof had toegezwaaid, tot grondslag te geven. Hij overleed in het jaar 115, in het 50ste of 52ste jaar zijns ouderdoms. PLINIUS had verscheiden werken geschreven. Reeds in den ouderdom van 19 jaren had hij te Rome met eenen even zoo algemeenen als zeldzamen roem gespeit, in eene stad, waarin het noch aan mededingers, noch aan benijders ontbrak. Hij zette deze loopbaan even zoo voort als hij dezelve begonnen had; het gebeurde hem dikwijls dat hij zeven uren achter elkander sprak; en dat hij de eenige vermoeide was. Zijne redevoeringen of pleitreden zijn niet tot ons gekomen, even zoo min als eene *Geschiedenis* van zijnen tijd, welker verlies men nog meer moet betreuren. Men kan enkel over zijnen stijl oordeelen door zijne *Brieven* en zijne *Lofrede* op TRAJANUS, welke door den

heer SACY in het Fransch vertaald zijn, *Parijs*, 1773, 2 dl.ⁿ in 12.mo, nieuwe uitgave, 1808, 3 dl.ⁿ in 12.mo [Mr M. C. VAN HALL heeft ook den Nederlander met PLINIUS bekend gemaakt en wel in zijn werk, getiteld: *C. CAECILIUS PLINIUS SECUNDUS de Jonge*.] De *Lofrede* op TRAJANUS heeft eenen bloeienden en schitterenden stijl, zoo als zulks in eene lofrede vereischt wordt, waarin het geoorloofd is, al hetgene de welsprekendheid schitterends bezit, met luister ten toon te spreiden, en door een ongelukkiglijk aangenomen voorregt, de waarheid der daadzaken door belachelijke vergrooting en laffe vleijerijen te overdrijven. De denkbeelden in dezelve zijn schoon, talrijk en schijnen dikwijls nieuw; maar de voordragt helt een weinig naar den smaak der tegenstellingen, der afgebroken denkbeelden en gezochte wendingen over, welke in zijnen tijd heerschende waren. Dezelfde gemaaktheid heerscht in zijne *Brieven*, welke lieden van smaak beneden die van CICERO stellen. Een oordeelkundige criticus heeft er de volgende vergelijking van gemaakt: » CICERO, met de gevoelens der Romeinsche vrijheid, ofschoon toenmaals zieltogende, en die zijne ver-

mogende onderdrukkers in hem nog eerbiedigden, geboren, schreef slechts aan zijne vrienden, om daardoor in hunnen schoot het geheim zijner ziel te kunnen uitstorten, zonder het denkbeeld te koesteren dat zijne brieven eenmaal in het licht konden verschijnen. Dezelve bevatten de onge Kunstelde uitdrukking zijner gevoelens: zij bezitten die ongedwongen- en openhartigheid, welke het gevolg der vrijheid zijn, om zijne ziel met vertrouwen bloot te leggen; dezelve zijn even zoo leerzaam als belangrijk; zij bevatten de geschiedenis van zijnen tijd, stellen voor en schilderen het karakter, de hartstogten, de ontwerpen, de kuiperijen der mannen zijner eeuw; zij verspreiden een groot licht over de algemeene aangelegenheden en geheime oorzaken der onlusten, welke de republiek schokten, en welke heimelijk de grondslagen der vrijheid ondermijnden, eindelijk helderen zij al de gebeurtenissen op, waarin CICERO zelf eene groote rol heeft gespeeld. PLINIUS integendeel, aan het hof der koningen geboren, neemt, in zijne brieven het stilzwijgen van eenen hoveling in acht; hij is verregaande achterhoudend: hij verklaart zich bij zijne vrienden over gee-

nerlei openbare gebeurtenis; hij onderhoudt hen met geenerlei staatkundige aangelegenheid: op deze wijze zijn zijne brieven in dit opzigt, van alle belangrijkheid ontbloot. Maar wijl PLINIUS een eerlijk en deugdzaam man is, zoo zijn zijne brieven vol gevoeligheid, kieschheid, welvoegelijkheid, en zachte en aanminnelijke bevalligheden: zij bevatten de edelste gevoelens, de beste voorschriften, de uitmuntendste grondregels, de wijste raadgevingen. Deze wezenlijke verdienste kan datgene wat er overigens aan ontbreekt vergoeden." De eerste uitgave der *Brieven* van PLINIUS is van *Venetie*, 1471, in fol. De beste is die van pater BAUME, een' Jesuit, *Parijs*, in 4. to, 1677, en *Venetie*, 1728. Wij willen nog de uitgave *Cum notis variorum* aanhalen, *ELZEVIER*, 1669, in 8. vo

PLOT (ROBERT), hoogleeraar in de scheikunde, aan de hoogeschool van *Oxford*, opziener van het kabinet van *ASHMOL*, in 1640 geboren, en in 1696 overleden, bragt zijn leven door met het doen van belangrijke nasporingen over de natuurkunde en de natuurlijke historie. Men heeft van hem twee zeer gezochte werken: 1.° *De na-*

tuurlijke Historie van het Graafschap Oxford, 1677, in fol.; in 1705 herdrukt. — 2.º Die van het *Graafschap Stafford*, 1679, in fol., beide in het Engelsch, en herdrukt in 1686. Zijne landgenooten stellen dezelve op prijs.

PLOTINA (POMPEJA), vrouw van keizer **TRAJANUS**, was met dezen vorst gehuwd, lang voor dat hij tot de keizerlijke waardigheid verheven was. Zij deed met hem haren intogt te *Rome*, onder de toejuichingen des volks, en terwijl zij de trappen van het keizerlijke paleis beklom, zeide zij, dat *zij er zoodanig binnen trad, als zij er wenschte uit te gaan*. Hetwelk met eene gemaakte gevoeligheid eene kinderachtige trotschheid te kennen geeft. Dus was de smaak der wijsbegeerte van dien tijd. Zij droeg veel bij tot de vermindering der belastingen, waarmede de provinciën als overladen waren. Zij vergezelde haren echtgenoot naar het *Oosten*, toen deze vorst in het jaar 117 te *Sélinunta* overleed. **PLOTINA** bragt de asch van **TRAJANUS** naar *Rome*, alwaar zij met **HADRIANUS**, die zij in al deszelfs ondernemingen begunstigd had, aankwam. Deze vorst heeft haar de aanneming, welke

TRAJANUS van hem deed, en daardoor ook de keizerlijke waardigheid, te danken. Zij koesterde voor hem gevoelens, die aanleiding tot geruchten gaven, welke men misschien niet ligtvaardiglijk moet aannemen. Wat hiervan zeker is, is dat **HADRIANUS** geene hoedanigheden bezat, die deze aanneming kon regtvaardigen; maar vol van eene teedere erkenenis, handhaafde hij voor zijne weldoenster het gezag, hetwelk zij onder **TRAJANUS** genoten had. »**PLÖTINA**,” zegt een schrijver, »wijsselijk gewapend tegen de beoordeelingen der wereld; heeft in de geestdrift gedeeld, welke haar echtgenoot zelfs den wijsgeeren heeft ingeboezemd. De uitgevers der *Beschrijving* van de gegraafte stenen van het kabinet van den hertog van *Orléans* nemen onbepaald de zeer uitgebreide lofrede aan, welke **PLINIUS** aan deze vorstin toezwaait; zij vergeven aan **DION** niet van eenigen argwaan omtrent hare deugd te hebben willen doen opvatten: intusschen schijnt **DION** zeer wel onderrigt, en zijne getuigenis is van meer gewigt dan die van eenen lofredenaar van beroep. **SPARTIANUS** beweert, dat de aanneming van **HADRIANUS** eene bedriegerij van **PLOTINA** is; welke deze kuiperij bestuur-

de, nadat TRAJANUS reeds overleden was. EUTROPIUS is bijna van hetzelfde gevoelen. Onder de latere schrijvers, meent CREVIER, dat men de lofspraken van PLINIUS eenigzins moet mistrouwen." De dood maaide PLOTINA in het jaar 129 weg; en volgens de goddelooze dwaasheid der duistere eeuwen, werd zij in den rang der goden geplaatst.

PLOTINIUS of PLOTONIUS, een Platonisch wijsgeer, in het jaar 205 na J. C. te *Lycopolis* in *Egypte* geboren, nam wijsgeerige lessen onder den beroemden AMMONIUS, die te *Alexandrië* zijne school had. Hij had vroeger reeds van verscheiden meesters de proef genomen, maar geen derzelve voldeed hem. Een zijner vrienden nam hem mede om AMMONIUS te hooren; en reeds in de eerste les zeide hij: *Deze is juist degene, welchen ik zoekt.* Hij bragt elf jaren onder dezen meester door, zonder dat men weet, waarop deze voorkeur gegrond was. Vervolgens ging hij bij de Perzische en Indische wijsgeeren onderzigt zoeken. Keizer GORDIANUS voerde toenmaals den oorlog tegen de Perzers. PLOTINIUS maakte van deze gelegenheid gebruik, en volgde het Romeinsche leger in het

jaar 243 na J. C. Deze togt was hem bijna noodlottig geworden; want het kostte hem vele moeite, om, toen de keizer gesneuveld was, door de vlugt zich het leven te redden. Hij had alstoen den ouderdom van 39 jaren bereikt. In het volgende jaar begaf hij zich naar *Rome*, en opende er eene school voor de wijsbegeerte. Daar PORPHYRIUS zich onder zijn opzigt had gesield; zoo vervaardigde hij te zijner onderrigting verscheidene werken, welke in het geheel vier en vijftig boeken uitmaken. Dezelve zijn in zes *Enneaden* (negentallen) verdeeld, en handelen over zeer duistere en zelfs bijna altijd onbegrijpelijke onderwerpen; maar welke de valsche wijsbegeerte met vooringenomenheid omhelst, wijl zij hare zwakheid omsluyeren en vermoemen. Hij vormde kweekelingen tot zelfs midden in den senaat. De dames waren ook der partij van PLOTONIUS toegeedaan. Keizer GALLIENUS en de keizerin SALONINA, bogen zich mede voor zijnen leerstoel, en men beweert dat door hunne goede gunsten, PLOTONIUS op het punt stond, een aanzienlijk landgoed in *Campanië* te verkrijgen, om er eene kolonie van wijsgeeren te ves-

tigen, ten einde er de denkbeeldige wetten der republiek van PLATO te doen uitoefenen. Een plan, hetwelk, volgens allen schijn, de massa van licht, deugd en geluk, welke op de aarde bestaat, niet zou verbeterd hebben. PLOTINIUS overleed in *Campanië*, in het jaar 270 na J. C. in den ouderdom van 66 jaren. Hij bezat die zonderlingheden, welke de hooftvaardij, in alle hoofden der ouden wijzen heeft geplaatst. Hij schaamde zich in een ligchaam te wonen, wyl hij zich veel te verheven waande, een mensch te zijn. Om deze reden, wilde hij zich nooit laten afschilderen, noch het jaar en de plaats zijner geboorte zeggen, noch van eenig geneesmiddel gebruik maken, ofschoon zijne zonderlinge levenswijze en gebrek aan leefregel, al te wel naar zijne wijsbegeerte afgemeten, hem dikwijls ziek maakten. Men raadde hem het gebruik der lavementen aan, om daardoor de smart der kolijk, waaraan hij leed, te verminderen; maar hij antwoordde, dat een dusdanig geneesmiddel niet met de waardigheid van eenen wijsgeer strookte. Hij was niet altijd zoo kiesch geweest. Toen hij in den ouderdom van 8 jaren, reeds ter scholing, liet hij nogtans niet

na, zijne min op te zoeken en haar te zuigen te vragen. Ofschoon men hem reeds dikwijls als een lastig kind bekeven had, hield hij niet op, langen tijd aldus te handelen. Deze walgelijke verlaging bellette hem niet tot den ongerijmdsten hoogmoed te geraken. AMELIUS, zijn leerling, verzocht hem eens bij een offer, hetwelk hij den goden opdroeg, tegenwoordig te zijn. » Hun betaamt het antwoordde de meester, om tot mij te komen, en niet aan mij naar hen te gaan." Hij beroemde zich eene even zoo gemeenzame genie als SOCRATES te bezitten; maar die van PLOTINIUS, zeiden zijne leerlingen, was boven de eenvoudige geesten, en in den rang der goden. Datgene, wat men van hem verhaalt, en hetgene wat hij geschreven heeft, doet ons geen denkbeeld van eene zoo zeldzame ingeving vermoeden. Zijne *Ennéaden*, zijn in 1580 te *Bazel*, in fol. gedrukt, in het Grieksch met de Latijnsche vertaling, beknopte schetsen en ontledinggen over ieder boek, door MARSILIO FICINO, de eenige van al de nieuweren, die het meeste deze oude wijsbegeerte beoefend heeft. (Zie FICINO).

PLOTIUS (LUCIUS), een Gallicsch redenaar, in het jaar

100 vóór J. C., is de eerste, die te Rome eene school voor de Latijnsche redekunde opende. CICERO betuigt zijn leedwezen, van niet bij zijne lessen tegenwoordig te zijn geweest. Deze beroemde redenaar had eenen langen en gelukkigen levensloop. Hij had eene voortreffelijke *Verhandeling over de gebaren van den Redenaar* geschreven. Deze *Verhandeling* is geheel verloren geraakt.

* PLOWDEN (FRANCISCUS), een geestelijke, was oorspronkelijk van Engeland, en de zoon van eene eeredame der echtgenooten van koning JACOBUS II, welke haar tijdens de omwenteling van 1688, naar Frankrijk vergezeld had. PLOWDEN werd te Saint-Germain en Laye en vervolgens in het Engelsche seminarie te Parijs opgevoed. De bescherming der STUARTS kon tot zijne verheffing bijdragen, maar daar hij zich met BOURSIER, een appellerend priester, verbonden had, weigerde hij om op nieuw het formulier te onderteekenen, en zijne aankleving aan de bulle *Unigenitus* te verklaren, waardoor, zegt men, hij van den kardinaalshoed, welken de pretendent voor hem bestemd had, verstoken bleef. Dezelfde weigering belette

hem, in de zendingen van Engeland, werwaarts hij zich begeven had, te gebruiken. Hij kwam dus in Frankrijk terug, en begaf zich in het gesticht der doctrinarissen van St. Charles te Parijs; hij belastte zich weder met de betrekking van catheci-seerder, welke hij reeds te St. Etienne-du-Mont uitgeoefend had; maar de pastoor dier parochie noodzaakte hem van deze bediening af te zien. Hij bepaalde zich alstoen tot het geven van onderwijs, in bijzondere huizen. Zonder zich aan de vereischte voorwaarden, om daartoe volmagt te verkrijgen, te onderwerpen. Hij overleed in het gesticht der doctrinarissen, in 1788. Men heeft van hem: 1.º *Verhandeling over de Offerande van J. C., Parijs, 1778.* 3 dln in 12.º mo waarin hij leert, dat de wezenlijkheid van dit offer niet in de offerering, maar in de offerande van het slagtoffer bestaat, hetwelk aan God wordt opgedragen, en dat de offerering slechts eene eenvoudige offerande is, van het offer aan het kruis volbragt. (Zie PELVERT). Dit boek verwekte enkel onder de appellerende priesters, eenige verdeeldheden, en gaf aanleiding tot verscheidene voor- en tegenschriften. Hij heeft nog na-

gelaten *Verhevenheden uit het leven en de geheimen van J. C.* een na den dood des schrijvers in het licht gegeven werk, *Parijs* 1804, 4 dl.ⁿ in 12.mo

* **PLOWDEN (KAREL)**, een Jesuit, van dezelfde familie als de voorgaande, den 1 Mei 1743 in *Engeland* geboren, en den 13 Junij 1821 te *Jougne* in *Franche-Comté* overleden; had zijne studien te *Rome* volbragt alwaar hij in 1759 in de maatschappij was opgenomen. In zijn vaderland teruggekeerd, was hij eenigen tijd directeur van het Catholijke Seminarie van *Stonyhurst* in het graafschap *Lancaster*, vanwaar hij tot de directie van de kapel van *Bristol* overging. Hij nam een zeer werkzaam deel aan de verdeeldheden, welke de Engelsche Catholijken verontrusten betrekkelijk de te nemene maatregelen ter verkrijging hunner emancipatie, en hij toonde zich altijd als een ijveraar voor den Heiligen Stoel. In de geschillen, welke in 1790 en 1791 over den eed uitbarstten, voegde hij zich aan de zijde der bisschoppen en verhief zich met nadruk tegen de verrigtingen der Catholijke commissie. Men heeft van hem: 1.º *Redevoering, uitgesproken bij de wijding van den heer Dou-*

GLAS, 1791, in 8.vo — 2.º *Beschouwing over de tegenwoordige denkwijze betrekkelijk de onfeilbaarheid van den Heiligen Stoel in de uitspraken der leerstellige geschilpunten, Londen* 1790, — 3.º *Aanmerkingen over de geschilpunten, aan de Engelsche Catholijken voorgesteld, 1791.* — 4.º *Antwoord op het tweede blaauwe boek.* — 5.º *Brief van den heer C. PLOWDEN, aan de Catholijken, ter rechtvaardiging van zijn gedrag.* — 6.º *Aanmerkingen op de geschriften van den heer JOZEF BERINGTON* 1794. — 7.º *Aanmerkingen op de gedenkschriften van GREGORIUS PANZANI, voorafgegaan van eenen brief aan den heer BERINGTON, 1794.* — 8.º *Brief aan C. BUTLER over het protest der Catholijken, 1796*, al deze werken zijn in Engelsch geschreven en worden zeer op prijs gesteld.

* **PLOWDEN (FRANCIS)**, een Iersche geschiedschrijver en publicist, werd in het Engelsche collegie van *St. Omer* opgevoed, en toen de Engelsche wetten ten voordeele der Catholijken verzacht werden, was hij een dergenen die van de vrijheid gebruik maakten, welke hun werd toegestaan, om in de pleitzaal

op te treden. **PLOWDEN** oefende gedurende verscheidene jaren, met veel roem de bedieningen van advocaat te *Londen* uit, en hij verwierf zich eenen grooten naam als regtsgeleerde. Hij schreef onderscheidene werken over de *Engelsche constitutie*, welke hem in 1793 de doctorale waardigheid in de wetten aan de hoogeschool van *Oxford* verwierven. Daar hij in andere geschriften het gedrag van verscheidene agenten des bestuurs heviglijk aan de kaak stelde, zoo vervolgden zij hem, als een' lasteraar, en wjl hij voor al zijne beweringen, waarvan de waarheid algemeen genoeg bekend was, de geregtelijke bewijzen niet kon aanvoeren, zoo werd hij tot eene boete van 5,000 ponden sterlings veroordeeld. De onmogelijkheid, waarin hij zich bevond, om deze som te betalen, noodzaakte hem zich naar *Frankrijk* te begeven, alwaar hij sedert dat tijdstip altijd gebleven is, en eene kleine jaarwedde op de fondsen der *Britsche* collegiën alsmede eene huisvesting in het oude *Engelsche* collegie verkreeg. **PLOWDEN** is den 4 Januarij 1829 te *Parijs* overleden. Zijne voornaamste werken zijn

- 1.° *Onderzoek der natuurlijke regten der Britsche*

onderdanen, 1784 in 8.°
 2.° *Eene Beknopte geschiedenis van het Britsche rijk gedurende de twintig laatste maanden* 1794, in 8.° —
 3.° *eene Beknopte geschiedenis van het Britsche rijk*, in 1794, 1795, in 8.° —
 4.° *De Kerk en de staat of nasporingen over den oorsprong, den aard en de uitgebreidheid van het kerkelyke en burgerlyke gezag in deszelfs betrekkingen met de Engelsche constitutie*, 1795 in 4.° —
 5.° *Geschiedkundig overzicht van den staat van Ierland*, 1803, 3 dl.ⁿ in 4.° —
 6.° *Geschiedenis van Ierland*, 1812, 5 dl.ⁿ in 8.° —
 7.° *Twee geschiedkundige brieven aan Sir JOHN. COX HIPPESLEY*, in 8.° —
 8.° *Twee geschiedkundige brieven aan Sir JOHN. O'CONNOR COLUMBANUS*, 1812, en 1813. —
 9.° *Menschelyke ondergeschiktheid*, *Parijs*, 1824, in 8.° enz. De eerste geschriften van **PLOWDEN** zijn oneindig beter dan de laatste, in welke het onmogelijk is niet het uitwerksel des onderdoms en der ballingschap op een vurig hoofd te herkennen.

PLUCHE (NOEL-ANTONIUS), volgens *la France littéraire* van 1769, in 1688 te *Reims*,

of te *Rhetel*, in het diöcees van *Reims*, geboren, verdiende door de zachtheid zijner zeden, en zijne vorderingen in de schoone letteren, tot hoogleeraar in de humaniora aan de hoogeschool dier stad benoemd te worden. Twee jaren later, ging hij tot den leerstoel der *rethorica* over, en werd priester gewijd. De bisschop van *Laon* (de heer DE CLERMONT), van zijne talenten onderrigt, bood hem de directie van het collegie zijner bisschoppelijke stad aan. Zijne zorg en zijne kundigheden hadden er de orde hersteld, toen bijzondere gevoelens over de tijdsaangelegenheden, zijne rust stoorden, en hem noodzaaken zijnen post te verlaten. Hij openbaarde met de bulle *unigenitus* strijdige gevoelens, en de vrijheid, met welke hij zich bij deze gelegenheid uitgedrukt had, zou hem in hechtenis hebben doen nemen, toen ROLLIN hem eene schuilplaats bij den intendant van *Rouanen* (GASVILLE) deed vinden; welke laatste hem, op aanzoek van zijnen beschermer, de opvoeding zijns zoons toevertrouwde. Nadat de abt PLUCHE, dezen post met roem vervuld had, verliet hij *Rouanen* om zich naar *Parijs* te begeben, alwaar hij in den beginne meet- en geschiedkundige lessen gaf. Door beroem-

de schrijvers op dit tooneel gebracht, was zijn naam ook weldra bekend, en hij handhaafde dezen roem door zijne werken. Hij gaf achtereenvolgend in het licht: 1.º *Spectacle etc. (Schouwtooneel d'ernatuur) Parijs*, 1732 8 dl.ⁿ; en 9 dl.ⁿ in 12.mo Dit werk, even zoo leerzaam als aangenaam, is tevens met even zoo veel duidelijkheid als sierlijkheid geschreven, doch de schrijver zegt weinig in vele woorden. De wijze van gesprekken, heeft hem tot dit gebrek medegeslept; maar hetzelfde wordt vergoed door eene taal des gevoels, welke de natuur bezielt, terwijl zij de betrekkingen omvat, welke er een bewonderenswaardig en geregeld geheel van maken. Het is niet eene dier dorre en bijna geraamtelijke *natuurbeschrijvingen*, welke zich in dwarlwinden, vulkanen, aantrekkingen, algemeene zeeën, denkbeeldige en tegenstrijdige *tijdstippen* verliezen, en welke ons slechts schokken van het toeval en blinde inblazingen mededeelen, het is een levend en bezielt tafereel van het scheppingswerk, zoodanig als het door de wijsheid des scheppers ontworpen en door zijne magt uitgevoerd is. L. E. JAUFFRED, heeft eene nieuwe uitgave van hetzelfde in het licht gegeven, *Parijs*,

1803, 8 dl.ⁿ in 18.mo met de veranderingen, welke de vorderingen vereischten, die de wiskundige wetenschappen, sedert de eerste uitgave van dit werk gemaakt hebben, maar hij heeft zich tot de vijf eerste deelen bepaald, die de eenige zijn welke over de natuurlijke geschiedenis handelen. De markgraaf DE PUY-SÈGUR heeft de *ontleding en het uittreksel van dit werk* in het licht gegeven, *Reims*, 1772 of 1786, in 12.mo *Le spectacle de la nature* is in verscheiden Europesche talen vertolkt. — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den hemel*), *Parijs*, 1739, 2 dl.ⁿ in 12.mo Het eerste gedeelte is vol geleerde nasporingen over den oorsprong des poetischen hemels. Dit is bijna eene volledige godenleer, op nieuwe, maar eenvoudige en vernuftige denkbeelden gegrond. Het tweede is de geschiedenis der wijsgeerige denkbeelden over de vorming der wereld. De schrijver doet er op eene bewonderenswaardige wijze de nuttelooheid, de onstandvastigheid en de onzekerheid der meest algemeene erkende stelsels in zien, en eindigt met de uitmuntendheid en verhevene eenvoudigheid der natuurkunde van Mozes, aan te toonen. Behalve eene edele en naar de kunst afgemetene

voordragt, vindt men in dezelve eene geleerdheid, welke niet vermoeit. — 3.º *La mécanique etc.* (*Het werktuigelijke der talen*), *Parijs* 1751, in 12.mo door den schrijver in het latijn vertaald onder dezen titel. *De linguarum artificio*, *Parijs* in 12.mo. Hij geeft er een zeer kort middel in aan de hand, om talen te leeren, namenlijk het gebruik der overzettingen, hetwelk hij in dat der thema's wilde stellen, het schijnt dat een nog zekerder middel is dezelve beide te gebruiken. De overzettingen kunnen tot het verstaan der talen, en zelfs om er de rijken schoonheden van te kennen, voldoende zijn, maar het zijn alleen de thema's, waardoor men den stijl kan beoefenen. — 4.º *Concorde etc.* (*Overeenkomst der aardrijkskunde van de verschillende tijdvakken*), *Parijs*, 1765, in 12.mo met kaarten, het *portret* van den schrijver en zijne geschiedkundige *lofredede*, door ROBERT ETIENNE, een nagelaten werk, oppervlakkig, maar welks plan den kundigen man verraadt. — 5.º *Harmonie etc.* (*Overeenstemming der Psalmen en het Evangelie of Vertaling der Psalmen en kerkgezangen*) met *Aanteekeningen* betrekkelijk, *de vulgata*, *de vertaling der zeventigen en*

den *Hebreeuwschen tekst*; waardoor deze vertaling, welker getrouwheid bekend is, belangrijk wordt, in 12.mo *Parrys* 1764. De abt PLUCHE begaf zich in 1749 naar *la Varenne-Saint-Maur*, alwaar hij zich geheel en al aan het gebed en de studie toewijdde. Daar zijne doofheid zoo ver gekomen was, dat hij niet zonder behulp van een' hoorn kon hooren, zoo verschaftte hem het landverblijf ook geenerlei aangeenamenheid meer. Het was nogtans in deze afzondering dat hij, den 19 November 1761 in den ouderdom van 73 jaren aan eenen aanval van beroerte overleed. Hij bezat de hoedanigheden, welke den geleerde, den rechtschapen man en den Christen kenmerken. Matig in zijne maaltijden, waarheidlievend in zijne uitdrukkingen, eengoede bloedverwant, een hartelijke vriend en menschlievend wijsgeer, deelde hij zoo wel door zijn gedrag, als door zijne werken lessen der deugd mede. Zijne gehechtheid aan het Christendom, was levendig en opregt. Eenige vrijgeesten schenen verwonderd, dat hij over geloofspunten even als het volk dacht en sprak: » Ik maak er mij eene eer uit antwoordde hij; want het is veel redelijker in het woord van het

Opperwezen te gelooven, dan het nevellicht eener beperkte en aan dwaling onderworpen rede, te volgen." Na dit alles kan men zich niet dan verwonderen over zijne gehechtheid aan eenē zekere partij, ten nadeele van de onderwerping aan de besluiten der algemeene Kerk! Zoo zeer is het waar, dat de tegenstrijdigheid met den mensch geboren wordt, en dat het niet de verlichtsten zijn, die er zich het beste van onthouden.

PLUKENET (LEONARDUS), in 1642 geboren, en in 1710 overleden, heeft zich door zijne nasporingen over de kruidkunde onderscheiden. Hij verschaftte zich uit alle werelddeelen eene verzameling van drooge planten, welker afbeeldingen hij liet graveren. Men heeft van hem: 1.º *Phytographia seu plantarum icones*, Londen, 1691, 92 en 96, 4 dl.ⁿ met 328 platen. — *Almagestum botanicum sive phytographiae onomasticum*, Oxford, 1696, in fol., door de zorg van MORISON. SLOANE verwijt den schrijver, planten te hebben voorondersteld, welke niet bestaan, en andere onkenbaar gemaakt te hebben. — 3.º *Almagesti botanici mantissa, plantas novissime detectas complectens*, 1700,

met 329 tot 350 platen.— 4.º
Amalthœum botanicum id est stirpium indicarum alterum copice cornu, 1705, met 351 tot 454 pl., het geheel in drie deelen in 4.to gedrukt, eene zeer gezochte uitgave. Er is eene nieuwe te *Londen*, in 4.to in het licht verschenen, 1769, die minder schoon, maar, uithoofde van het algemeene zaakregister, veel gemakkelijker voor de nasporingen is.

PLUMIER (KAREL), een kruidkenner en minderbroeder, in 1646, te *Marseille* geboren, leerde te *Toulouse*, onder pater MAIGNAN, zijnen beroemden orde-broeder, de wiskunde. De meester, door de genie van zijnen kweekeling bekoord, onderwees hem niet alleen de hoogere wetenschappen, maar leerde hem daarenboven ook de kunst om brillen, brandspiegels en andere niet minder belangrijke voorwerpen te vervaardigen. Men zond hem naar *Rome*, alwaar hij door zijne buitengewone inspanning bijna krankzinnig was geworden. Hij liet daarop de wiskunde varen, om zich op de kruidkunde toe te leggen: eene wetenschap welke minder inspanning vorderde. Bij zijne terugkomst in *Provence*, wijdde hij zich geheel en al aan zijnen nieu-

wen smaak toe. LODEWIJK XIV, van zijne verdiensten onderrigt, zond hem naar *Amerika*, om in *Frankrijk* die planten te brengen, waaruit men het meeste nut voor de geneeskunde kon trekken. Hij deed drie verschillende reizen derwaarts, en kwam steeds met nieuwe rijkdommen terug. De koning betaalde zijne togten met den titel van hoogstdezelfs botanist, en met eene jaarwedde, welke naar evenredigheid zijner diensten vermeerderd werd. Hij werd in de orde-provincie *Frankrijk* opgenomen, en *Parijs* werd van dat tijdstip af zijne verblijfplaats. De beroemde FAGON, eerste lijfarts des konings, spoorde hem aan eene vierde reis te doen, om, zoo het mogelijk was te ontdekken, van waar het komt, dat de kina, welke men tegenwoordig in *Europa* brengt, minder kracht bezit, dan die, welke men in het begin toen dezelve bekend raakte, tot ons overbragt? De geleerde minderbroeder ondernam moediglich dezen gevaarlijken togt, maar de dood brak denzelfden af, in de haven van *St. Maria*, nabij *Cadix*, alwaar hij in 1704, in den ouderdom van 58 jaren overleed. De beoefening der natuur, had hem eene oncindige liefde ingeboezemd voor Hem, die er de Schep-

per van is, en zijne godsvrucht was even zoo teeder als opregt. Men heeft van hem: 1.º *Description etc. (Beschrijving der Amerikaanse planten)*, Parijs, 1693, in fol. 108 platen; bij vergissing heeft men op den titel 1713 geplaatst. Dit werk is door JOANNES BURMANNUS in het Latijn vertaald, onder den titel van: *Plantarum Americanarum fasciculi decem, Amsterdam, 1760*, in fol. met 262 platen. — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de varen-kruiden van Amerika)*, in het Latijn en Fransch, Parijs, 1705, in fol. met 172 platen. — 3.º Een belangrijk en met platen verrijkt werk, getiteld: *l'Art. etc. (De kunst om te draaijen)*, Parijs, 1749, in fol. De schrijver leert in hetzelfde allerlei soorten van draaiwerken maken. — 4.º *Nova plantarum Americanarum genera*, Parijs, 1703, in 4. to 5.º Twee *Dissertations etc. (Verhandelingen over de cochenilje)*, in het *Journal des Savans*, 1694, en in dat van *Trevoux*, 1703. Men vond in zijne studeerkamer verscheidene door hem geschrevene werken, welke 22 deelen zouden kunnen uitmaken. Hij handelt in dezelve over al de vogels, visschen en planten van Amerika.

Deze werken werden door eene menigte teekeningen verfraaid, waarvan de schrijver, een bekwaam teekenmeester en graveur, zelf reeds een goed gedeelte gegraveerd had. Men bewaart dezelve in de bibliotheek des konings en in die van den plantentuin.

PLUNKETT (OLIVIER), priemaat van *Ierland*, zijn vaderland, op het kasteel van *Rathmore*, in 1629, in het graafschap van *Meath* geboren, begaf zich reeds vroegtijdig naar *Italië*. Na zijne studiën in het collegie der Ieren volbragt, en in dat der *Propaganda* het hoogleeraarsambt waargenomen te hebben, werd hij in 1669 tot aartsbisschop van *Armagh* benoemd, en door CLEMENS IX gewijd. Zijn Apostolische arbeid haalde hem den haat der ketters op den hals, die hem beschuldigden van de Catholijken tegen den koning van *Engeland*, te hebben willen opruijen. Men veroordeelde hem, om opgehangen, en zijn ligchaam gevierendeeld te worden. Dit vonnis werd den 10 Julij 1681, ten uitvoer gebracht, hij had den ouderdom van 65 jaren bereikt. Zoodanig was toenmaals, en is gedurende eene eeuw de *inquisitie* in *Engeland*, tegen de Catholijken geweest. De onschuld en de

deugd kwamen in geene aanmerking, zoodra men aan het oude geloof gehecht was, hetwelk gedurende zoo vele eeuwen dat van het koninkrijk was geweest. De beulen en de vonnissen waren niet toereikend, tot de executiën. Daarbij voerden deze wreede eilandbewoners, op eene hevige wijze tegen de *inquisitie* van *Spanje* uit. Zie LIMBORCH. Men heeft van hem *Mandementen en herderlijke onderwijzingen*, te *Londen* bijeen verzameld en in het licht gegeven, 1686, 2 dl.ⁿ in 4.to

* PLUQUET (FRANCISCUS ANDREAS ADRIANUS), een geleerde en oordeelkundige schrijver, werd den 14 Julij 1716, te *Bayeux* geboren, begon zijne studiën te *Caen* en bragt dezelve in 1742, te *Parijs* ten einde. Na de akademische graden van doctor (1745) en licentiaat in de godgeleerdheid (1750) aan de hoogeschool van *Parijs* verkregen te hebben, werd hij groot-vikaris van den heer DE CHOISEUL, aartsbisschop van *Alby*, later van *Kamerijk*, die hem tot kanonik van de hoofdkerk van *Kamerijk* benoemde; PLUQUET verliet weldra deze betrekking om naar *Parijs* terug te keeren, alwaar hij in 1778, tot den leerstoel van zedekundige wijsbegeerte aan

het koninklijke collegie en vervolgens tot dien der geschiedenis, in hetzelfde gesticht benoemd werd. Deze post bragt hem in betrekking met de meeste beroemde letterkundigen van dien tijd. Men begon tegen de Godsdienst die aanvallen te rigten, welke later zoo verbazend vermenigvuldigd zijn, dat de *encyclopedisten* pogingen aanwendden, den abt PLUQUET voor hunne partij te winnen. Welverre van aan deze voorstellen het oor te leenen, achtte hij zich geeroepen tot het bestrijden der nieuwe leerstelsels, en verdedigde de Godsdienst in verscheiden zijner werken. Men heeft van hem: 1.° *Examen etc.* (*Onderzoek van het fatalismus*, of *Vertoog en wederlegging der verschillende stelsels van het fatalismus*), *Parijs*, 1757, 3 dl.ⁿ in 12.no; hij toont in hetzelfde door bondige redeneringen aan, dat een oneindige Geest alles geschapen heeft en alles bestuurt, dat Hij den mensch vrij en meester van deszelfs daden gemaakt heeft, dat in dit opzigt zijn lot van zich zelve afhangt, en dat hij van alle onvermijdelijke noodzakelijkheid bevrijd is. De bewijzen zijn in dit werk volmaakt wel aan een geschakeld, en PLUQUET toont in hetzelfde, een even

zoo goede schrijver als diepe *metaphysicus* te zijn. — 2.º *Lettre etc. (Brief aan eenen vriend over de raadsbesluiten van 30 Augustus 1777, betrekkelijk den boekhandel en de boekdrukkerij)*, Londen, 1777, in 8.vo — 3.º *Seconde lettre etc. (Tweede brief aan eenen vriend over de boekhandel-aangelegenheden)*, Londen, 1777, in 8.vo Deze brieven zijn zeer belangrijk. Er bestaat over den boekhandel een derde van denzelfden schrijver. — 4.º *Les livres etc. (De klassieke boeken van het Sinesche keizerrijk)*, door pater NOËL bijeenverzameld, en uit het Sineesch in het Latijn vertaald: uit het Latijn in het Fransch door den abt PLUQUET, voorafgegaan met aanmerkingen (van den Franschen vertaler), *Over den oorsprong, de natuur, en de uitwerkselen der zeden- en staatkundige wijsbegeerte van dat keizerrijk*, Parijs, DE BURE, 1784 en 1785, 7 dl.ⁿ, in 18.mo — 5.º *Mémoire etc. (Verhandeling om te dienen tot de geschiedenis van het menschelijke verstand, in betrekking met de Christelijke Godsdienst, of Woordenboek der ketterijen)*, Parijs, Noyon, 1762, 2 dl.ⁿ in 8.vo Dit werk, een der beste, hetwelk men tot dusterre over

dit onderwerp geschreven heeft, is voorafgegaan door eene redevoering, waarin de schrijver tracht op te sporen, welke de oorspronkelijke Godsdienst der menschen is geweest, en welke de veranderingen zijn, die zij tot op de invoering des Christendoms ondergaan heeft. De schrijver onderzoekt en volgt de oorzaken dier veranderingen, alsmede de daaruit voortgevloeide uitwerkselen. Het overige van het werk is eigenlijk een woordenboek, waarin de ketterijen alphabetischerwijze gerangschikt, met de behoorlijke bijzonderheden beschreven, en op eene bondige wijze wederlegd zijn. Het is vooral in dit werk, dat de abt PLUQUET zijne talenten, zijne geleerdheid en zijne oordeelkunde heeft aan den dag gelegd. Men heeft eene nieuwe verbeterde en vermeerderde uitgave van dit woordenboek in het licht gegeven, Besançon, PETIT, 1819, 2 dl.ⁿ in 8.vo De uitgever heeft bij hetzelfde eenige artikels gevoegd, betrekkelijk het Jansenismus en de Constitutionele Kerk. — 6.º *Recueil etc. (Verzameling van stukken, gevonden in de portefeuille van eenen drie en twintigjarigen jongeling, — den burggraaf DE WALL — gevonden)* met een Voorberigt van den heer DE

VIRIEU, het geheel door den abt PLUQUET in het licht gegeven, *Parijs, DIDOT de Oude*, 1788, in 8.vo — 7.º *De la Sociabilité etc. (Over de Gezelligheid)*, 1767, 2 dl.ⁿ in 12.mo De schrijver bewijst in hetzelfde, dat de mensch door zijne natuur gezellig is, en dat, welverré van ondeugend en in staat van weerspanningheid geboren te zijn, zoo als HOBBS zulks wil, hij van natuur tot het goede en tot de beoefening van vele deugden genegen is. — 8.º *Traité etc. (Wijsgeerige en staatkundige verhandeling over de weelde)*, 1786, 2 dl.ⁿ in 12.mo — 9.º *De la Superstition etc. (Over het Bijgeloof en de Geestdrijving)*, een in handschrift gebleven werk, door D. RICHARD in het licht gegeven, een zwaar deel, in 12.mo, 1804. De abt PLUQUET hield zich met de samenstelling eener *Algemeene Geschiedenis* bezig, hij kon dezelve niet voltoojen, en hetgeen hij er van ten einde heeft gebragt, is in handschrift gebleven. De abt PLUQUET nam in 1782 zijn ontslag van zijnen leerstoel, hij is den 18 September 1790, te *Parijs*, aan eenen aanval van beroerte overleden. Hij was een deugdzaam man, een getrouwe vriend, en vijand van vlején en veinzen. Men

verweet hem soms, een weinig barschheid en hartvochtigheid. Men ziet met leedwezen dat PLUQUET in zijne *Verhandeling over het Bijgeloof*, een geheel hoofddeel toewijdde, om tegen een, door deszelfs bewezene diensten aan Kerk en staat, beroemd genootschap uit te varen. Men beweerde, dat de abt PLUQUET, der Janseniste partij was toegedaan. Hij nam er echter alle dwaasheden en hartstogten niet van aan.

PLUTARCHUS werd te *Cheronéa*, eene stad van *Beotië*, geboren; en studeerde te *Delphos*, alwaar hij, tijdens de reis van NERO, door *Griekenland*, in het jaar 66, de lessen van AMMONIUS bijwoonde. Zijne talenten ontwikkelden zich reeds vroegtijdig. Van zijne prilste jeugd af, droegen zijne medeburgers hem onderscheidene gewigtige aangelegenheden op, waardoor hij de aanzienlijkste posten van zijn vaderland verkreeg. Na in *Griekenland* en *Egypte* gereisd te hebben, wjl hij meende aldaar de tot de vorming van eenen wijzen man en letterkundige, noodige kennissen te zullen opdoen, kwam hij te *Rome*, alwaar hij de wijsbegeerte onderwees. SUIDAS vergist zich, met te zeggen, dat

PLUTARCHUS onder TRAJANUS met het consulaat werd vereerd; het schijnt even zoo onwaar, dat hij de meester van dien keizer is geweest, maar eene waardigheid, welke PLUTARCHUS, gedurende vele jaren schijnt bekleed te hebben, is die van priester van APOLLO. Hij was ook aan het priesterschap van den tempel van *Delphos* verbonden. Hij overleed in het jaar 140 na J. C. onder de regering van ANTONINUS PIUS. Wij hebben van PLUTARCHUS: de *Levensbeschrijvingen der beroemde Mannen* en *Zedekundige Verhandelingen*. Er komen in de laatste een aantal belangrijke bijzonderheden voor, welke men elders niet vindt, en zeer nuttige lessen voor het levensgedrag; die, welke ten titel voert: *De Sera numinis vendicta* bevat groote en nuttige waarheden. De *Levensbeschrijvingen der beroemde Mannen*, in het Grieksch en Latijn, welke hij te zamen vergelijkt, kunnen dienen om de menschen voor het openbare en het bijzondere leven te vormen. PLUTARCHUS is geen vleijer; hij beoordeelt de zaken gewoonlijk naar datgene, wat er de ware prijs van uitmaakt. Hij laakt enkel door daadzaken en het is aldus, dat men de menschen moet afschilderen. Wat zijn stijl betreft,

dezelve is noch zuiver noch sierlijk; maar daarentegen, is dezelve krachtvol en rijk. Hij gebruikt zeer dikwijls vergelijkingen, welke over zijne beschouwingen en verhalen veel bevalligheid en licht verspreiden. Men verwijt hem intusschen, dat hij in de eene al te langdradig, en in de andere al te bezorgd is, om beuzelarijen op te merken, dat hij al te vruchtbaar in platte aanmerkingen en gemeene beschouwingen, en eindelijk al te vooringenomen is, ten gunste der Grieken. Deze gebreken doen zich nog meer gevoelen in zijne *Zedekundige Verhandelingen*, welke dikwijls enkel slecht overwogene compilatiën, zonder orde, zonder smaak aanbieden, en daarbij vele onbeduidende bijzonderheden en onwaarschijnlijke daadzaken bevatten. PLUTARCHUS, daarenboven een veel wijzer man dan de meeste der oude wijsgeeren, was in de geheimen van BACCHUS ingewijd; hij was gedurende verscheiden jaren priester van APOLLO, en met elke bijgevoogheid ingenomen. Hij beschouwt de belagchelijkste fabels als gewigtige waarheden en veroordeelt de beoefening van eenige verhevene deugden, van welke hij ongetwijfeld de hoedanigheden niet genoeg kende. Men kan hem

des te minder verschoonen, wyl, gedurende meer dan eene eeuw; het licht des Evangelies over de geheele aarde verspreid, zoowel de grooten als kleinen, de geleerden als de eenvoudigen bestraald had; en omdat men op meer dan eene plaats zijner geschriften bemerkt, dat hetzelfde hem niet onbekend was. De beste uitgaven in het Grieksch en in het Latijn van PLUTARCHUS zijn: 1.º Die van HENRI ELIENNE, 1572. 13 dl.ⁿ in 4.to waarvan het 13.^e de *Appendix* en de aantekeningen bevat, die van MAUSSAC, 1624, 2 dl.ⁿ in fol. Eene der beste uitgaven is die van CLAVIER, *Parijs*, 1801 — 1806, 25 dl.ⁿ in 8.vo De *Levensbeschrijvingen* zijn te *Londen*, 1729, 5 dl.ⁿ in 4.to herdrukt, bij welke men de *Zedespreuken* moet voegen, in 1741 gedrukt. Er bestaan verscheiden vertalingen in de Fransche taal der *Levensbeschrijvingen*, de eene van AMYOT, de andere van TALLEMANT, de 3.^e van DACIER eene 4.^e van RICARD en eene 5.^e van LA PORTE DUTHEIL. De vertaling van RICHARD is in een enkel deel in 8.vo herdrukt, *Parijs*, 1826—1827. De eerste, ofschoon eene oud Gallische, heeft een voorkomen van frischheid, welke haar van dag tot dag schijnt te verjongen. De

Zedekundige verhandelingen, zijn door den abt RICARD vertaald, die door uitmuntende aantekeningen verscheidene plaatsen van den wijsgeer verklaart of verbetert. Aldus is het bijvoorbeeld, dat hij met vele naauwkeurigheid en geleerdheid, de lasterlijke verwijtingen wederlegt, welke PLUTARCHUS den Joden doet, op die plaats, waarin hij de redenen van hunne onthouding van varkensvleesch onderzoekt. Daar is het intusschen dat VOLTAIRE zijne sprookjes betrekkelijk MOZES, en die voorgewende oorspronkelijke goddeloosheden overschrijft, welke in PLUTARCHUS slechts misslagen der onwetendheid, maar in VOLTAIRE de misdaad van eenen geleerden man zijn, die door opgewarmde boeterijen datgene bespot, wat hij in den grond des harten verplicht is te eerbiedigen. De abt BROTIER, *neef*, heeft eene schoone uitgave der *Werken* van PLUTARCHUS geleverd, met geleerde aanmerkingen. Het is in een gevoel van ANAXAGORAS: op een oordeelkundige wijze door PLUTARCHUS wederlegd, dat een hedendaagsch wijsgeer het ijdele stelsel heeft geput, hetwelk de oorsprong van het menschelijke verstand in de vijf vingers van de hand plaatst. (Zie HELVÉTIUS.)

[De hoogleeraren WASSENBERGH en BOSSCHA hebben ook den Nederlanders in hunne taal eene vertolking der *Levensbeschrijvingen* van PLUTARCHUS in 13 deelen bezorgd].

PLUVINEL (ANTONIUS), een edelman uit *Dauphiné*, alwaar hij omtrent het midden der 16.e eeuw geboren werd, was de eerste, die in *Frankrijk* voor den adel de rijsholen opende, welke men *Academies* noemde. Men was vroeger genoodzaakt deze kunst in *Italië* te gaan leeren. Hij werd eerste stalmeester van HENDRIK, hertog van *Anjou*, dien hij naar *Polen* volgde, en die bij zijne terugkomst in *Frankrijk* hem met weldaden overlaadde. HENDRIK IV droeg hem de directie van zijnen grooten stal op, benoemde hem tot deszelfs kamerheer, tot ondergouverneur van den *Dauphin* en zond hem als afgevaardigde naar *Holland*. Hij overleed

in 1620 te *Parijs*, na een zonderling werk te hebben zamengesteld, getiteld: *Instruction etc. (Onderrigt voor den Koning in de Oefening van het paardrijden)*, *Parijs*, 1625, in fol. met platen. De waarde van dit werk bestaat in de gegraveerde platen, door CHRISPINUS DE PAS (zie dat artikel). Dit boek was reeds in 1623, in fol. onder dezen titel in het licht verschenen: *Le Manège etc. (De koninklijke Rijsschool, waarin men het gebrek en de volmaaktheid van den Ruiter en al de Oefeningen dier kunst ziet enz.)*, met platen, door den beroemden CHRISPINUS DE PAS gegraveerd. De kennissen van PLUVINEL bepaalden zich niet enkel tot de Rijkunst; hij was bekend met al hetgene, wat eenen schrander onderhandelaar kan uitmaken. Men kan hem ook de hoedanigheden van eenen goeden burger en getrouwen onderdaan niet betwisten.